Н. В. Бондаренко
С. В. Косянчук

737 ПЕДАГОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ

із логістикою успішної реалізації і прикладами тем (за предметами освітніх галузей)

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ ДОВІДНИК

Київ
Фенікс
2026

УДК 373.030:37.01/.09
ББК 74.2(4УКР)
Б81

Бондаренко Н. В., **Косянчук С. В.**
Б81 737 педагогічних прийомів із логістикою успішної реалізації і прикладами тем (за предметами освітніх галузей): енциклопедичний довідник. Київ: Фенікс, 2026. 608 с.

ISBN 978-617-8547-51-6

УДК 373.030:37.01/.09
ББК 74.2(4УКР)

За стрімкої цифровізації, глобалізації інформаційних потоків і динамічних змін на ринку праці освітня система має формувати в учнів здатність до самонавчання, адаптивності, критичного аналізу, раціонального, системного, креативного, стратегічного мислення. В енциклопедичному довіднику подано розроблені авторами 737 педагогічних прийомів і покрокові інструкції їх застосування. Кожен прийом проілюстровано прикладами тем із предметів за всіма освітніми галузями. Особливу увагу приділено розв'язанню проблеми подолання фрагментарності сучасних методик. Книга пропонує розлогий спектр різноманітних прийомів, що дає змогу педагогам свідомо вибирати інструменти для управління процесом навчання, виховання і розвитку учнів з урахуванням усіх аспектів – від когнітивних до емоційних. Енциклопедичний довідник ґрунтується на вичерпному розумінні суті прийомів, що забезпечує пластичність у використанні їх залежно від цілей уроку, потреб здобувачів освіти і очікуваних результатів.

Чіткі покрокові інструкції щодо реалізації прийомів варіюються залежно від специфіки предметів і конкретних тем. Книга орієнтована на педагогів, які прагнуть ефективно застосовувати сучасні технології і педагогічні інструменти в освітньому процесі, підвищуючи професійну кваліфікацію і здатність адаптуватися до прогресивних змін у суспільстві загалом і в освітньому процесі зокрема. Видання стане незамінним помічником педагогам-практикам, методистам, викладачам закладів вищої освіти і системи післядипломної освіти, науковцям, аспірантам, докторантам, керівникам закладів освіти, магістрантам, студентам, розробникам освітніх стандартів і програм, авторам підручників, експертам, державним службовцям.

Енциклопедичний довідник видано власним коштом авторів.

© Бондаренко Н. В., 2026.
© Косянчук С. В., 2026.
© Фенікс, 2026.

ISBN 978-617-8547-51-6

ЗМІСТ

737 прийомів навчання, виховання і розвитку: енциклопедичний довідник **27**
Абстрагування **37**
Автоматизація відбору інформації **37**
Автоматизація пошуку інформації **38**
Активізація знань здобутих **39**
Актуалізація знань **40**
Аналіз варіантів альтернативних за допомогою цифрових інструментів **41**
Аналіз джерел **41**
Аналіз дій і рішень **42**
Аналіз запитань контроверсійних **43**
Аналіз зв'язків причинно-наслідкових **43**
Аналіз зворотний **44**
Аналіз змісту складника емоційного **45**
Аналіз і обговорення результатів/наслідків **45**
Аналіз і порівняння **46**
Аналіз критичний **47**
Аналіз логіки події **47**
Аналіз логіки ситуації **48**
Аналіз логіки тексту **49**
Аналіз логіки факту **49**
Аналіз логіки явища **50**
Аналіз матеріалу навчального **51**
Аналіз мотивів **51**
Аналіз мультимедійний **52**
Аналіз персонажів **53**
Аналіз прикладів **54**
Аналіз проблем **55**
Аналіз реакцій емоційних **56**

Аналіз результатів і коригування дій **56**
Аналіз ретроспективний **57**
Аналіз ризиків **58**
Аналіз рішень протилежних **58**
Аналіз ситуаційний **59**
Аналіз ситуації з емоційного погляду **59**
Аналіз ситуації з креативного погляду **60**
Аналіз ситуації з логічного погляду **61**
Аналіз структури мовлення **61**
Аналіз структури тексту **62**
Аналіз схем і таблиць **63**
Аналіз тексту **63**
Аналіз тематичний **64**
Аналіз фактів **65**
Аналіз фактів суперечливих **65**
Аналіз цінностей **66**
Аналіз чинників ускладнення реалізації ідеї і стратегії **67**
Аналізування **67**
Аналогування **68**
Аргументування доказів **69**
Аргументування системне **69**
Асоціювання вільне **70**
Асоціювання з аналогіями **71**
Асоціювання з дотиком/рухом **71**
Асоціювання з емоціями **72**
Асоціювання з картинками/малюнками **73**
Асоціювання з ланцюжками послідовними **74**
Асоціювання з о́бразами **75**
Асоціювання з прикладами реальними..... **76**
Асоціювання зі встановленням зв’язків **77**
Бесіда **78**
Бесіда евристична **79**

Біном фантазії ... **80**
Ведення е-щоденника ... **80**
Взаємонавчання ... **81**
Вибір абзаців ключових ... **82**
Вибір асоціацій ... **83**
Вибір обґрунтований ... **83**
Вибір речень ключових ... **84**
Вивчення змінюваності інтерпретації з плином часу ... **85**
Вивчення інтертекстуальності ... **86**
Виділення загального ... **86**
Виділення одиничного ... **87**
Виділення ознак ... **88**
Виділення окремого ... **89**
Виділення складників проблеми ... **89**
Виділення частин тексту логічних ... **90**
Визначення думки основної ... **91**
Визначення елементів метафоричних і символічних у ситуаціях ... **91**
Визначення елементів метафоричних і символічних у текстах ... **92**
Визначення зв'язків між текстами ... **93**
Визначення зв'язків між традиціями культурними ... **94**
Визначення зв'язків між традиціями літературними ... **95**
Визначення зв'язків причинно-наслідкових ... **96**
Визначення і пояснення суті поняття ... **96**
Визначення і пояснення суті складників проблеми ... **97**
Визначення літературних типів інтерпретацій для тієї самої ідеї ... **98**
Визначення літературних типів інтерпретацій для тієї самої події ... **99**
Визначення літературних типів інтерпретацій для тієї самої ситуації ... **99**
Визначення літературних типів інтерпретацій для того самого

факту **100**
Визначення літературних типів інтерпретацій для того самого явища **101**
Визначення мети **101**
Визначення можливостей **102**
Визначення моментів емоційно значущих **103**
Визначення моментів ключових **103**
Визначення наукових типів інтерпретацій для тієї самої ідеї **104**
Визначення наукових типів інтерпретацій для тієї самої події **105**
Визначення наукових типів інтерпретацій для тієї самої ситуації **105**
Визначення наукових типів інтерпретацій для того самого факту **106**
Визначення наукових типів інтерпретацій для того самого явища **106**
Визначення перешкод **107**
Визначення причин учинків на основі ретельного аналізу «чому» і «як» **108**
Визначення проблеми **108**
Визначення ризиків імовірних і проблем на різних етапах рішення **109**
Визначення слів ключових **110**
Визначення смислів різних рівнів **110**
Визначення теми **111**
Визначення філософських типів інтерпретацій тієї самої події **112**
Визначення філософських типів інтерпретацій тієї самої ситуації **112**
Визначення філософських типів інтерпретацій того самого факту **113**
Визначення філософських типів інтерпретацій того самого явища **114**
Виконання вправ і завдань..... **114**
Використання аналогій **115**
Використання аналогій історичних **116**

Використання візуалізації для кращого усвідомлення інформації ... **116**
Використання вправ і завдань практичних ... **117**
Використання гри й драматизації ... **118**
Використання даних ... **119**
Використання джерел додаткових ... **119**
Використання думок протилежних (контраргументування) ... **120**
Використання завдань контекстуальних, ґрунтованих на реальних ситуаціях ... **121**
Використання зв'язків лінійних ... **121**
Використання кейсів, прикладів реальних із практики ... **122**
Використання кольорів ... **123**
Використання метафор і символів для пояснення ... **124**
Використання підписів і пояснень ... **124**
Використання платформ для ведення рефлексії після занять ... **125**
Використання прикладів із реального життя для пояснення абстрактних понять ... **126**
Використання прикладів помилок, неправильних підходів ... **126**
Використання ресурсів мультимедійних для унаочнення матеріалу ... **127**
Використання символів ... **128**
Використання ситуацій вигаданих для пояснення абстрактних понять ... **128**
Використання слів ключових ... **129**
Використання статистики ... **130**
Використання типів мислення для розв'язання проблем і генерування ідей ... **130**
Використання шаблонів аналогій ... **131**
Використання штучного інтелекту як співрозмовника ... **132**
Виокремлення ознак істотних ... **132**
Виокремлення основного й другорядного ... **133**
Виокремлення складників проблеми ... **133**
Виокремлення частин (елементів) ситуації ... **134**

Виокремлення частин (елементів) тексту **135**
Виписування слів **135**
Виписування слів ключових **136**
Виписування словосполучень **137**
Виписування цитат **137**
Вироблення критеріїв оцінки і самооцінки **138**
Висловлення вільне на дошці, на стіні, на плакаті **140**
Висловлення думок **141**
Висловлення ідей **142**
Висловлення пропозицій **143**
Висновування **144**
Виявлення зв'язків причинно-наслідкових **145**
Виявлення й аналіз суперечливих аспектів події **145**
Виявлення й аналіз суперечливих аспектів ситуації **146**
Виявлення й аналіз суперечливих аспектів тексту **147**
Виявлення й аналіз суперечливих аспектів факту **148**
Виявлення й аналіз суперечливих аспектів явища **149**
Виявлення й формулювання проблеми **150**
Виявлення моментів ключових у ситуації **150**
Виявлення моментів ключових у тексті **151**
Виявлення подібності аналогової **152**
Виявлення проблем **152**
Виявлення ризиків **153**
Виявлення символів і метафор **154**
Виявлення суперечностей **155**
Виявлення тез і аргументів **155**
Виявлення фактів і аргументів **156**
Відкидання зайвого **157**
Віднайдення аналогів за композицією **157**
Віднайдення аналогів за структурою **158**
Віднайдення аналогів за функціями **159**
Віднайдення асоціацій і аналогій за наявними ідеями **159**

Відокремлення основного й другорядного **160**
Відповіді на запитання **161**
Відтворення інформації **161**
Відтворення ситуацій дискусійних **162**
Візуалізація **163**
Візуалізація варіантів альтернативних **163**
Візуалізація даних і знань (інфографіка, діаграми) **164**
Візуалізація ідей **165**
Візуалізація прогресу **165**
Візуалізація процесів **166**
Візуалізація прочитаного **167**
Візуалізація рішень **167**
Візуалізація тексту **168**
Вправляння в адаптації до змін **168**
Встановлення взаємозв'язків із вивченим матеріалом **169**
Встановлення закономірностей **170**
Встановлення зв'язків асоціативних **170**
Встановлення і розкриття зв'язків причинно-наслідкових **171**
Гейміфікування **172**
Генерування запитань **172**
Генерування ідей **173**
Генерування ідей на основі асоціацій емоційних **174**
Генерування ідей на основі асоціацій інтуїтивних **174**
Генерування ідей поосібне **175**
Генерування ідей попарне **175**
Генерування метафор та їх тестування **176**
Генерування рішень **177**
Генерування рішень без їх оцінки **177**
Генерування рішень колективних **178**
Гімнастика мисленнєва **179**
Гіпотезування **179**
Гіпотезування поглиблене **180**

Голосування аудиторії **181**
Групування **181**
Групування інформації **182**
Групування суджень **183**
Дебатування **183**
Дедукція **184**
Демонстрація **185**
Демонстрування **185**
Дерево рішень **186**
Дизайн-мислення **187**
Диктант актуалізаційний **187**
Дискусія **188**
Дискусія аргументована **188**
Дискусія обернена **189**
Дискусія у малій групі **190**
Діагностика аналогова **190**
Діалог **191**
Діалог евристичний **192**
Діалог інтелектуальний з автором лекції **192**
Діалог рефлексійний **193**
Діалог сократівський **194**
Діалогування **194**
Діалогування евристичне **195**
Діалогування кероване **196**
Діалогування проблемне **196**
Добір аналогій **197**
Добір заголовка **197**
Добір і компонування засобів жанрових **198**
Добір історій цікавих і захоплюючих **199**
Добір прикладів **199**
Добір слів і зображень **200**
Добір слів і словосполучень **200**
Доміно асоціативне **201**

Доповнення послідовне ... **202**
Дослідження ... **202**
Дослідження польові ... **203**
Драматизація ... **204**
Екскурсії ... **204**
Експериментування ... **205**
Емпатія ... **206**
З'ясування взаємозв'язків і відношень між поняттями і явищами ... **207**
З'ясування зв'язків ... **207**
З'ясування зв'язків причинно-наслідкових ... **208**
З'ясування значень незнайомих слів ... **209**
Завдання різнотипові ... **210**
Залучення емоцій у процес творчого мислення ... **211**
Занотовування ... **211**
Занурення в контекст ... **212**
Занурення в мімічні й невербальні засоби вираження ... **213**
Заохочення ... **213**
Запам'ятовування асоціаційні ... **214**
Запис і аналіз власних успіхів учнів ... **215**
Запис розповідей ... **215**
Записування ... **216**
Записування рефлексії у щоденник ... **217**
Запитання ... **217**
Запитання і відповіді ... **218**
Запитання провокаційне ... **218**
Запитування ... **219**
Запитування активне ... **220**
Застосування абстракції ... **220**
Застосування дедукції ... **221**
Застосування індукції ... **222**
Застосування пауз для роздумів ... **222**

Застосування технік креативного мислення ... **223**
Зв'язок зворотний ... **224**
Зіставлення ... **224**
Зіставлення підходів до інтерпретації події ... **225**
Зіставлення підходів до інтерпретації ситуації ... **225**
Зіставлення підходів до інтерпретації текстів ... **226**
Зіставлення підходів до інтерпретації фактів ... **227**
Зіставлення підходів до інтерпретації явищ ... **228**
Зіставлення поглядів ... **229**
Зіставлення позицій ... **229**
Зіставлення тверджень ... **230**
Зміна кута зору ... **231**
Зміна перспективи під час розв'язання задачі ... **231**
Ідентифікація імовірних проблем і наслідків ... **232**
Ієрархізація ... **233**
Ілюстрування ... **233**
Ілюстрування закономірностей власними прикладами ... **234**
Ілюстрування міркувань прикладами ... **235**
Ілюстрування понять власними прикладами ... **235**
Ілюстрування правил власними прикладами ... **236**
Імітація ... **237**
Імовірнісність ... **237**
Імплікація ... **238**
Імпровізація ... **239**
Інверсія ... **240**
Індукція ... **240**
Інжиніринг зворотний ... **241**
Інноваціювання відкрите ... **241**
Інструктування ... **242**
Інструментування ... **243**
Інтеграція різних методів навчання ... **243**

Інтерв'ювання **244**
Інтерв'ювання партнерське **245**
Інтерпретування **245**
Інтерпретування контексту **246**
Інтерпретування тексту **247**
Інтерпретування тексту через мистецтво **247**
Ітераціювання **248**
Картка для відгуків **249**
Картка для саморефлексії **249**
Картування **250**
Картування асоціативне **251**
Картування візуалізації мислення **252**
Картування думок **253**
Картування ідей **253**
Картування рефлексійне візуалізаційне **254**
Квестування **255**
Класифікування **256**
Класифікування ідей **257**
Класифікування смислів за глибиною **257**
Класифікування смислів за рівнем **258**
Класифікування смислів за типом **259**
Кодування дуальне **260**
Кодування інформації сенсорне **261**
Колективне генерування ідей **262**
Колективне осмислення досвіду освітнього **263**
Колективне осмислення проблем **263**
Колективне осмислення результатів діяльності **264**
Колективне планування **265**
Коло думок («мікрофон») **265**
Коло рефлексійне **266**
Комбінування ідей для нових рішень **267**
Комбінування обговорення альтернатив, розв'язання подібних ситуацій **268**

Комбінування обговорення реакцій на стрес та аналізу власного прогресу **269**
Коментування **269**
Компонування **270**
Компонування зображень **271**
Компонування кольорів **272**
Компонування слів **272**
Конкретизування **273**
Конспектування **274**
Конструювання ігор **274**
Конструювання інтерактивних завдань **275**
Конструювання моделей **276**
Конструювання образів **277**
Конструювання рішень **277**
Конструювання схем асоціативних **278**
Конструювання теорій власних **279**
Консультування **279**
Контекстуалізування **280**
Контрактивність **281**
Контрастування **282**
Контрдіяльність **282**
Коригування **283**
Коригування неточностей асоціативних **284**
Коригування управління процесом мислення **284**
Креативне вправляння на основі припущень **285**
Критикування ідей **286**
Круглий стіл **286**
Кущ асоціативний **287**
Малювання словесне **287**
Маркування тексту **288**
Матеріали візуальні **289**
Менторство **289**

Метафора візуальна **290**
Метафоризування **291**
Метафоризування з використанням «кола інтересів» **291**
Метафоризування з використанням асоціацій **292**
Метафоризування з використанням історій **293**
Метафоризування з використанням прикладів із реального життя **293**
Метафоризування з використанням фактів, афоризмів, гумору **294**
Мислення «без фреймів» **295**
Мислення креативне **296**
Мислення обернене **296**
Мислення паралельне **297**
Мислення сценарне **298**
Міжпредметні зв'язки **298**
Міркування вголос **299**
Міркування за аналогією **300**
Моделювання **301**
Моделювання гіпотетичне **301**
Моделювання ментальне **302**
Моделювання «неуспіху» **303**
Моделювання об'єктів аналогових **304**
Моделювання процесів **305**
Моделювання рішень під різними кутами зору **305**
Моделювання ситуацій **306**
Моделювання ситуацій із невизначеністю **307**
Моделювання ситуацій майбутніх **308**
Моделювання структур асоціативних **309**
Моделювання сценаріїв розвитку ситуацій **310**
Моделювання явищ **310**
Мотивування **311**
Мультимедіювання **312**
Навчання через дію **313**
Нагадування **313**

Надання відповідей **314**
Надання експрес-відповідей **315**
Накопичення ідей **316**
Накопичення інформації фактичної **317**
Налагодження зв'язків причинно-наслідкових **317**
Об'єднання різних ідей у концепцію **318**
Обговорення групове **319**
Обговорення ідей із різних кутів зору **319**
Обговорення колективне **320**
Обговорення питань із різних позицій **321**
Обговорення проблем **321**
Обговорення протилежних позицій **322**
Обговорення рефлексій **323**
Обговорення ситуацій **323**
Обговорення структуроване **324**
Обговорення тверджень **325**
Обговорення тематичне **326**
Обґрунтування **327**
Обґрунтування думки **327**
Обґрунтування позиції **328**
Обертання ідей **329**
Обмін думками **330**
Обмін думками на основі досвіду емоційного **331**
Обмін ідеями **332**
Обмірковування альтернатив **333**
Óбрази **334**
Ознайомлення з інформацією **335**
Ознайомлення з правилами організація навчання **336**
Опис аналогії зі створенням діаграм, схем **336**
Опитування електронні (цифрові) **337**
Осмислення аналогове об'єктів виучуваних **338**
Осмислення аналогове процесів виучуваних **339**

Осмислення аналогове явищ виучуваних **340**
Осмислення асоціацій аналітичне **340**
Осмислення завдань **341**
Оцінка вчителем/однокласниками **342**
Оцінка після перевірки результатів **343**
Оцінка процесу і результату **344**
Оцінка ситуації **345**
Оцінка у форматі «3 – 2 – 1» **346**
Оцінювання **346**
Оцінювання критичне **347**
Оцінювання підсумкове **348**
Оцінювання ситуації **349**
Парафразування **350**
Перебудова контексту **351**
Перевірка гіпотез **352**
Перевірка і корекція висновків власних..... **353**
Перевірка припущень хибних **354**
Перевірка фактів хибних **355**
Перегляд і зв'язок зворотний **356**
Перегляд і осмислення повторно інтерпретованого матеріалу **357**
Перегляд слів незнайомих та їх пояснення **358**
Передбачення **359**
Передбачення невдач імовірних **360**
Передбачення результатів і наслідків подій **361**
Передбачення результатів і наслідків ситуацій **362**
Передбачення результатів і наслідків явищ **363**
Переказування **364**
Перенесення ознак **365**
Перенесення понять теоретичних у ситуації практичні **366**
Перенесення рішень із ситуацій відомих на нові (аналогічні) **367**
Переписування підсумкове **368**
Перепитування активне **369**

Перетворення невідомого на відоме і навпаки **370**
Перетворення обмежень на можливості **370**
Перетворення перспективи **371**
Переформатування текстової інформації на візуальну **372**
Переформатування текстової інформації на графічну **373**
Переформатування текстової інформації на цифрову **374**
Переформулювання **374**
Перефразовування **375**
Перехід від конкретного до абстрактного **376**
Письмо рефлексійне **377**
Письмове й усне рефлексійне обговорення **377**
Підкреслювання, позначування **378**
Підтвердження думки прикладами **379**
Підтримка гіпертекстова **380**
Підтримка мотивації **380**
Планування **381**
Планування сценаріїв **382**
Побудова аналогових рядів **383**
Побудова висновків **384**
Побудова висновкових суджень **384**
Побудова відповідей на запитання **385**
Побудова гіпотез **386**
Побудова ланцюжка причинно-наслідкових зв'язків **387**
Побудова структури мнемонічної **388**
Повторення **389**
Позначення **390**
Позначення графічне **391**
Позначення семантичне **392**
Показ **393**
Показ малюнків, ілюстрацій, таблиць **394**
Поле семантичне **395**
Порівнювання **395**

Порівняння **396**
Порівняння крос-предметне **397**
Порівняння паралельне **398**
Порівняння стилів **399**
Порівняння текстів **400**
Портфоліо **400**
Порушення проблеми **401**
Постановка запитань **402**
Постановка проблеми **404**
Пошук альтернатив **405**
Пошук аналогій **406**
Пошук варіантів для покращення **406**
Пошук відповідей альтернативних **407**
Пошук і використання аналогій **408**
Пошук і виписування слів ключових **409**
Пошук переваг **409**
Пошук підтверджень і спростувань **410**
Пошук рішень нетрадиційних **411**
Пошук способів розв'язання проблем **412**
Пошук шансів **413**
Пояснення **413**
Пояснення зв'язків **414**
Пояснення значення матеріалу за історичним контекстом **415**
Пояснення значення матеріалу за культурним контекстом **416**
Пояснення значення матеріалу за соціальним контекстом **417**
Пояснення причин **418**
Пояснення суті **419**
Пояснення фактів **420**
Правила **421**
Презентування **422**
Презентування результатів інтерактивне **423**
Презентування результатів у класі **424**

Призупинення лекції для аналізу ключових аспектів **425**
Прийняття (схвалення) тимчасове однієї стратегії **426**
Приклади **426**
Приклади зі щоденного життя **427**
Приклади метафоричні **428**
Приклади реальні **428**
Приклади сенсорні **429**
Припущення **430**
Проблематизація **431**
Проблематизування **431**
Прогнозування **432**
Прогнозування на основі потенційних переваг **433**
Прогнозування на основі творчих ідей **434**
Прогнозування на основі фактів і даних **435**
Прогнозування оптимістичне **436**
Прогнозування результатів **437**
Прогнозування розширене **437**
Продовження й завершення фрази **438**
Проєкти зовнішні **439**
Проєктний цикл з етапами планування, реалізації, коригування, завершення **440**
Промптування (складання промптів) **441**
Пропонування різних трактувань події **442**
Пропонування різних трактувань ситуації **443**
Пропонування різних трактувань тексту **444**
Пропонування різних трактувань явища **445**
Протиставлення **447**
Прототипування швидке **447**
Ранжування **448**
Ранжування асоціацій **449**
Ранжування інформації **450**
Реагування на стрес і оцінка процесу **451**

Регулювання **451**
Резюмування **452**
Рекомендації **453**
Рефлексія **454**
Рефлексія групова **455**
Рефлексія з коригуванням підходів **456**
Рефлексія через відео **457**
Рефлексія через творчість **458**
Рефлексування письмове **458**
Рефреймінгування порушеної проблеми **459**
Робота групова **460**
Робота з антиприкладами **461**
Робота з інформацією **462**
Робота з контекстом **462**
Робота з конфліктами і мораллю **463**
Робота з лексичними одиницями **464**
Робота з неповними даними **465**
Робота з поняттями і термінами **466**
Робота з символами і метафорами **467**
Робота з таблицями, зі схемами, з іншою наочністю **467**
Робота з термінами літературними **468**
Робота із запитаннями відкритого типу **469**
Розбір помилок **470**
Розв'язування задач, виконання завдань на аналогії **471**
Розвінчування міфів **472**
Розгляд інтерпретацій альтернативних **472**
Розгляд мотивів у ситуаціях **473**
Розгляд мотивів у текстах **474**
Розгляд підґрунтя події емоційної **475**
Розгляд підґрунтя ситуації емоційної **476**
Розгляд підґрунтя тексту емоційного **477**
Розгляд підґрунтя факту емоційного **477**

Розгляд підґрунтя явища емоційного **478**
Розгляд подій і явищ минулого **479**
Розгляд явищ у зворотній часовій перспективі **480**
Розгортання ланцюжка асоціативного **481**
Роздуми за аналогією **482**
Розігрування сцен із тексту **483**
Розкриття суперечностей **483**
Розмежування основного й другорядного **484**
Розминка асоціативна **485**
Розпізнавання **486**
Розпізнавання помилок **487**
Розпізнавання смислу **488**
Розпізнавання тверджень прихованих **488**
Розповідь **489**
Розподіл інформації за категоріями **490**
Розподіл обов'язків **491**
Розробка альтернативних варіантів сюжету **491**
Розробка мініпрограм і скриптів **492**
Розширення рамок (розфреймування) **493**
Ролі (виконання ролей) **494**
Рольова гра **495**
Рольове висловлювання відповідальне **496**
Самоаналіз після групової роботи **497**
Самооцінка за критеріями, розробленими для себе **497**
Сенкан **498**
Симуляції **499**
Синектика **500**
Синтез **501**
Синтез висловлених ідей **502**
Синтез інформації **503**
Систематизація **504**
Ситуація аналогова **505**

Ситуація проблемна **505**
Ситуація успіху **506**
Сітка асоціативна **507**
Складання блогу **508**
Складання візуалізаційних карт **508**
Складання запитань для самоперевірки **509**
Складання колажу **510**
Складання конспекту **511**
Складання плану **512**
Складання правил **512**
Складання сценаріїв **513**
Складання тез **514**
Слухання активне **515**
Співактивність **516**
Співдіяльність **516**
Співпраця з громадськістю **517**
Спілкування активне під час розповіді історії **518**
Спонукання до глибших роздумів і розкриття теми дискусії **519**
Спостереження **519**
Спроби й помилки **520**
Спростовування думок **521**
Стартап лінійний **522**
Створення аналогій **523**
Створення асоціативних зв'язків між ідеями **524**
Створення асоціацій зі словами/фразами **525**
Створення асоціацій із відчуттями **526**
Створення асоціацій із кольорами **527**
Створення атмосфери для висловлення думок/вираження емоцій **528**
Створення варіантів інтерпретації матеріалу **529**
Створення гіпотез, теорій за матеріалами підручника **529**
Створення діаграм сюжетних **530**

Створення есе інтерпретаційних **531**
Створення завдань і тестів учнями за підручником **532**
Створення історій колективних **533**
Створення історій успіху учнів **534**
Створення й розігрування діалогів між персонажами **535**
Створення карт візуалізації мислення **535**
Створення карт сюжетних **536**
Створення карток персонажів **537**
Створення колажів **538**
Створення конспектів і схем для систематизації інформації **539**
Створення логічних схем і карт думок **540**
Створення освітніх продуктів **540**
Створення персонажів **541**
Створення презентацій за текстами підручника **542**
Створення прототипів **543**
Створення ситуацій аналогових **543**
Створення ситуацій проблемних **544**
Створення схем сюжетних **545**
Створення сценаріїв аналогічних **545**
Створення хмари слів **546**
Створення чатботів **547**
Структурування знань **548**
Структурування тексту **549**
Судження за аналогією **550**
Таймбоксинг **550**
Тезаурусування **551**
Тезування **552**
Тематичність у впорядкуванні **553**
Тестування гіпотез ітеративне **553**
Тестування метафор **554**
Трансферування **555**
Трансформування **556**

Трансформування навчальної інформації в інший формат **557**
Тренування мислення **558**
Увідповіднення контекстуальне **559**
Узагальнення **560**
Узагальнення думок **561**
Узагальнення підсумкове **562**
Уконтрастнення **563**
Улогічнення структури обговорення **564**
Унаочнення **564**
Уподібнення себе з досліджуваним явищем, об'єктом, процесом **565**
Упротилежнення позицій **566**
Усвідомлення суперечностей **567**
Уточнення **568**
Уточнення дій педагогічних **568**
Уточнення понять **569**
Уточнення формулювань і відповідей **570**
Уявляння **571**
Уявне моделювання розв'язання проблем **572**
Фантазування **572**
Фіксування інформації **573**
Фокусування на емоційних реакціях **574**
Формалізація аргументів **575**
Формалізація понять **575**
Формулювання **576**
Формулювання висновків **577**
Формулювання висновків тематичних **578**
Формулювання відповідей **579**
Формулювання думки **580**
Формулювання завдань **581**
Формулювання запитань **582**
Формулювання запитань аналогічних **583**

Формулювання ідей **584**
Формулювання інтерпретацій творчих **585**
Формулювання мети навчальної **585**
Формулювання мети освітньої **586**
Формулювання проблем навчальних **587**
Формулювання проблем освітніх **588**
Формулювання пропозицій **589**
Формулювання рекомендацій **590**
Формулювання суджень оцінних **590**
Формулювання тверджень **591**
Цитування академічне **592**
Цитування навчальне **593**
Цілевизначення **594**
Читання **595**
Читання вголос **596**
Читання вивчальне **597**
Читання з виокремленням основних ідей **598**
Читання з елементами аналізу **599**
Читання з коментарями/читання коментоване **600**
Читання між рядками **601**
Читання мовчки **601**
Читання переглядове **602**
Читання смислове **603**
Читання тексту вибіркове **604**
Читання тексту за ролями **605**
Читання тексту ознайомлювальне **605**
Читання тексту переглядове (оглядове) **606**
Читання тексту, коментованого вчителем **607**

737 ПРИЙОМІВ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ І РОЗВИТКУ: ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ ДОВІДНИК

У добу цифровізації, інформаційної глобалізації, незнаних досі викликів і трансформацій, якісних змін ринку праці та непрогнозованості штучного інтелекту, що стрімко змінює способи обробки інформації, взаємодії, виробництва і навіть мислення, нереально спрогнозувати прийдешнє.

Для відповіді на його експоненційні виклики освіта має реагувати розробкою, впровадженням і ефективним застосуванням сучасних технологій, інструментів реалізації нових можливостей для навчання, виховання і розвитку учнівства. Використовуючи взірцевий європейський та світовий досвід, українська педагогічна наука і практика покликані задовольнити запит на випускника з новою динамікою мислення, здатного не просто засвоювати готові знання, а створювати нові, адаптуватися, ефективно працювати з інформацією, раціонально, критично, панорамно і прогностично мислити, творчо й інноваційно діяти, результативно співпрацювати в команді, шукати й знаходити нетривіальні способи розв'язання складних проблем, ухвалювати оптимальні рішення, конструктивно спілкуватися, готового оперативно реагувати на розлогий спектр актуальних життєвих, суспільно-політичних і духовних проблем, на непередбачувані виклики глобалізованого світу, самонавчатися упродовж життя. А це актуалізує проблему модернізації змісту, прийомів і методів навчання, виховання і розвитку, увідповіднення їх запитам суспільства і цифрового покоління, докорінно відмінного від попередніх.

Як зазначають науковці, на нинішньому її етапі освіта вийшла за усталені межі, проте ще не концептуалізувалася у якісно новий оптимальний результат. Водночас формуються принципово нові стандарти компетентностей, які визначатимуть конкурентоспроможність українства у прийдешньому. У цьому контексті ефективність освітнього процесу безпосередньо залежить від доцільності застосування педагогічних методів і прийомів, які стають ключовим інтелектуальним інструментом забезпечення індивідуалізації освітньої траєкторії з урахуванням різноманітних стилів сприймання і темпів розвитку учнів; стимулювання внутрішньої мотивації й емоційного інтелекту за інформаційного перевантаження; формування цифрової грамотності, креативності, здатності до адаптації та саморозвитку, мисленнєвої пластичності, що необхідно для розв'язання нестандартних завдань і генерування інноваційних рішень.

А це актуалізує потребу в наданні вчителеві можливостей якомога ширшого й різноманітнішого вибору найточніших і найдієвіших інструментів – насамперед методів і прийомів – для досягнення освітніх цілей і вирішення комплексу відповідних їй завдань.

Традиційні методи і прийоми навчання не використовуються належним чином і потребують істотної модернізації в архітектоніці сучасного дидактичного інструментарію. Надуживання обмеженою їх кількістю у знерухомленій

застарілій версії не задовольняє якісно інших потреб і запитів освітянської спільноти й учнівства, не забезпечує можливостей цифрового покоління глибоко пізнавати, прогнозувати, перетворювати й моделювати прийдешнє – своє власне й України в глобалізованому світі перманентних викликів – від щоденних до екзистенційних – на кшталт російсько-української війни.

Невичерпний дидактичний потенціал методів і прийомів глибоко не досліджено, що негативно позначається на задекларованій освітніми реформами компетентнізації освіти. Тому звернення до проблеми прийомів навчання, виховання і розвитку й розширення їх палітри, спроєктованої на різні шкільні предмети/освітні галузі, актуальне і перспективне з погляду цілей, задач і розробки наукових засад компетентнісної освіти.

Попри значну кількість досліджень, присвячених методам і прийомам навчання, у сучасній дидактиці досі не розв'язано проблему фрагментарності, неповноти й нереалізованості потенціалу їх застосування. Переважна більшість наявних підходів фокусується або на формальних аспектах організації діяльності (усні, письмові, групові), або на вузьких предметних методиках. Це спричиняє дисбаланс у роботі педагога: прийоми нерідко застосовують інтуїтивно (механічно), без чіткого розуміння їх сутності й психолого-педагогічного впливу на всі сфери багатогранної особистості учня – від когнітивної до емоційної. Наукова проблема полягає у нерозробленості єдиної комплексної інтегрованої системи прийомів з обґрунтуванням їх сутності та умов оптимального застосування, яка була б спроможна забезпечити педагога інструментарієм для свідомого управління процесом мислення, мотивації й організації освітньої діяльності учнів, охопити психолого-педагогічні виміри особистісного розвитку (зокрема емоції, інтуїцію, критику, креативність), поєднати організаційно-технічні аспекти. Тому актуальним і перспективним у контексті реформування освіти є звернення до проблеми прийомів навчання, виховання і розвитку, істотне розширення їх палітри з одночасним фокусуванням на новій якості, розробка, опис, систематизація й наукове обґрунтування ефективного застосування у різних освітніх галузях і на різних рівнях освіти.

Дослідники Неллі Бондаренко і Сергій Косянчук пропонують вчительству енциклопедичний довідник, що містить найширший у сучасній педагогіці діапазон і найрізноманітніший спектр прийомів навчання, виховання і розвитку із 737 найменувань і відкриває перед Українською школою нові горизонти. Видання виконує роль масштабної «карти компетентностей», яка дає змогу педагогові вибудовувати уроки відповідно до потреб сучасного учня та особливостей роботи з цифровими технологіями. У добу, коли штучний інтелект може генерувати тексти, аналізувати значні масиви даних, класифікувати інформацію чи пропонувати рішення, відповідальність педагога полягає у тому, щоб навчити здобувачів освіти мислити на якісно вищому рівні, який не може бути замінений алгоритмами. Саме це й забезпечує системна педагогічна робота, заснована на широкому спектрі пропонованих авторами прийомів нової якості, що враховують сучасний освітній і всеосяжніший контекст, специфіку розумової та інших видів діяльності учня, харак-

тер мисленнєвих операцій, які за мінімальних часових затрат забезпечують засвоєння життєво необхідних знань, набуття умінь XXI століття, формування ключових компетентностей і здатності застосовувати їх у типових і нестандартних ситуаціях. Рекомендовані прийоми слугують як методологічною базою для роботи педагога, так і основою для самостійної діяльності учня.

Для формування системної рамки автори чітко розмежували поняття *метод* і *прийом* навчання, виховання і розвитку. Якщо *метод* – загальний спосіб досягнення навчальної мети, спосіб мисленнєвої діяльності і внутрішній механізм навчання, то *прийом* (техніка) є його конкретним операційним складником, структурним елементом методу як цілісної педагогічної категорії, сукупністю зовнішніх форм навчальної діяльності педагога й учнів, завдяки яким цей метод реалізується. Метод – це стратегія, а прийоми – тактика.

Дидактичний прийом тлумачать як зумовлену певним методом конкретну викінчену дію педагога, що уможливлює досягнення найближчої з-поміж освітніх цілей, вирішення окремого навчального завдання.

На основі узагальнення педагогічного досвіду і дидактичних підходів пропонується таке визначення: *прийом навчання, виховання і розвитку* – це конкретна операція, техніка, розумова, практична дія педагога або/й учня, що розкриває чи доповнює втілений у методі провідний спосіб опрацювання, засвоєння і практичного використання навчального матеріалу і застосовується в освітньому процесі його суб'єктами для досягнення чітко визначеної проміжної мети, сприяючи цілеспрямованому впливу на когнітивну, емоційну й організаційну сфери особистості; слугує засобом активізації пізнавальної діяльності, засвоєння знань і формування життєво необхідних умінь. Прийоми об'єднані певною логікою дидактичних цілей.

Ключова особливість прийому полягає у його інструментальній пластичності та цільовій орієнтації. Прийоми можуть бути як елементом певного методу (наприклад, відповідь як прийом у складі методу бесіди), так і самостійною технікою (наприклад, генерування ідей) залежно від контексту і дидактичного завдання.

Успішність застосування прийомів залежить безпосередньо від дотримання ряду методологічних положень, що виступають як критерії їх доцільності й ефективності. Вибір, застосування і поєднання прийомів потребує врахування основних дидактичних умов – специфіки предмета, відповідності меті й завданням, змісту, закономірностей засвоєння й застосування знань і вмінь (зокрема наскрізних), ключових компетентностей, вікових та індивідуальних особливостей і можливостей здобувачів освіти, рівня їх підготовки, професіоналізму педагога у виборі й використанні доцільних методів і відповідних їм прийомів, інших чинників.

У рубриці «Логістика успішної реалізації прийому»* щодо кожного із 737 прийомів розписано впорядкований набір чітких і конкретних послідовних

* Логістика успішної реалізації прийому – система організації та застосування педагогічного прийому, що забезпечує ефективність формування ключових компетентностей і наскрізних умінь, досягнення визначених освітніх цілей.

покрокових інструкцій, який визначає послідовність дій для виконання певного завдання, розв'язання окресленої проблеми або досягнення конкретного результату. Наведено перелік основних шкільних предметів/інтегрованих курсів і приклади тем для найприроднішого, а отже, найефективнішого використання конкретного прийому (по одному–два з огляду на обмежений обсяг книги).

Прийоми, що базуються на взаємодії з інформацією, стають фундаментом для формування медіа- та цифрової грамотності. Так, «Автоматизація пошуку інформації» вчить здобувачів освіти не лише знаходити матеріали, а й аналізувати їх якість, перевіряти джерела, зіставляти дані – тобто вмінь, критично необхідних у добу ШІ, коли автоматично згенеровані тексти можуть бути водночас і корисними, й містити неправдиву і навіть небезпечну інформацію. Опанувавши зазначені вміння, учні позбудуться залежності від технологій, адже вмітимуть грамотно керувати ними, ставлячи правильні запитання й ухвалюючи обґрунтовані рішення.

Глибинні прийоми, зокрема «Дизайн-мислення», створюють вкрай необхідний зв'язок між гуманістичною освітою й технологічним прийдешнім. Емпатія, ідеація, прототипування і тестування формують в учнів здатність комплексно підходити до розв'язання проблем – не лише знаходити рішення, а й усвідомлювати, для кого вони створюються, як впливають на спільноти, які ризики несуть. За підтримки ШІ цей процес може прискорюватися, але саме людське мислення забезпечує моральну і соціальну значущість запропонованих рішень. Педагог, озброєний такими прийомами, навчає здобувачів освіти мислити незалежно, відповідально, стратегічно.

Творчі прийоми, зокрема «Біном фантазії», стають платформою для розвитку вмінь, які ШІ неспроможний відтворити – інтуїції, емоційної глибини, чутливості до контексту, поєднання різних рівнів досвіду. Генеруючи ідеї, ШІ може підказати певні поєднання, але не здатен на глибоко людські інтерпретації – а отже, розвиток креативності залишається ключовою місією педагога. Приклади з української літератури, мистецтва, історії, природничих наук демонструють, наскільки цінним є нестандартний підхід до теми, що розкриває внутрішній потенціал учня.

«Моделювання "неуспіху"» – це спосіб навчити здобувачів освіти мислити як дослідники та критики. У технологічних галузях, де помилки можуть спричинити глобальні наслідки, здатність прогнозувати ризики, аналізувати збої та вибудовувати ефективні стратегії мінімізації проблем стає надзвичайно важливою. Залучення ШІ у цей процес стане корисним підсиленням, адже алгоритми здатні швидко створювати альтернативні сценарії чи аналізувати статистику. Але саме здобувачі освіти мають навчитися усвідомлено працювати з досягнутими результатами, не перекладаючи відповідальність на технологію.

Не менш важливим є прийом «Розширення рамок (розфреймування)», що дає змогу педагогові й учням виходити за межі стандартних моделей мислення. У час, коли ШІ генерує найбільш імовірні або «типові» відповіді, людству потрібні нестандартні, унікальні, неочевидні рішення. Цей прийом

навчає здобувачів освіти мислити «поза алгоритмом», бачити широкий контекст, розрізняти глибинні причинно-наслідкові зв'язки, шукати нові шляхи розвитку. Це важливо в усіх галузях – від історії до інформатики, від громадянської освіти до високих технологій.

Розробка прийомів ґрунтується на загальних положеннях (табл. 1).

Таблиця 1

Загальні положення розробки педагогічних прийомів

ПОЛОЖЕННЯ	СУТНІСТЬ І ПЕДАГОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ
Взаємодія	Прийоми сприяють активній комунікації – як між педагогом і учнями (зворотний зв'язок), так і між самими здобувачами освіти (співпраця, обговорення)
Динамізм і активізація	Прийоми активізують пізнавальну діяльність учнів, стимулюють їх внутрішню мотивацію до навчання і пошуку знань
Індивідуалізація	Ефективний прийом враховує індивідуальні особливості здобувачів освіти, рівень їх розвитку, інтереси і запити, сприяючи персоналізованому навчанню
Інтеграція знань	Прийоми зосереджені на формуванні логічних зв'язків між новими і вже засвоєними знаннями, забезпечуючи системність і цілісність світогляду
Методична різноманітність	Вибір прийому залежить від методу навчання, виховання і розвитку, рівня підготовки здобувачів освіти і специфіки навчального предмета; пластичність у виборі забезпечує адаптивність процесу
Орієнтація на інновації	Прийоми стимулюють творчий процес, здатність до генерування ідей і пошуку нестандартних рішень, що є основою креативності
Розвиток особистісних якостей	Прийоми мають чітко спрогнозований виховний і розвивальний потенціал, сприяючи формуванню ціннісних орієнтацій, емоційного інтелекту і позитивного світосприймання учнів (мотиваційні, емоційно-особистісні прийоми)
Системне управління мисленням	Прийоми організовані як засіб управління процесами системності та критичності мислення, аналізу проблем і рефлексії, забезпечуючи контроль освітньої діяльності (організаційні, критичні прийоми)
Цілеспрямованість	Прийом чітко орієнтований на досягнення конкретної освітньої мети (наприклад, на розвиток критичного аналізу чи стимулювання креативності)

Ефективне управління освітнім процесом потребує відходу від лінійного розуміння прийомів і переходу до системного інструментарію. Запропонована розробка інтегрує формально-організаційний вимір із психолого-педагогічним спрямуванням, даючи змогу педагогові свідомо вибирати техніки, що відповідають як формі роботи, так і цілям розвитку особистості учня.

Вимір авторів довідника – не систематизувати прийоми за каналом передачі інформації та форматом взаємодії, а подавати їх за абеткою (енцикло-

педичний принцип); в основі – планування структури уроку за вибору педагогом певного прийому (певної послідовності дій) і приклади тем за конкретними предметами/інтегрованими курсами всіх освітніх галузей.

У призначеній для дослідників табл. 2 подаємо групи прийомів, за якими вони можуть самостійно класифікувати (відсортовувати) інформацію.

Таблиця 2

Групи прийомів: основна мета й застосування

ПРИЙОМИ	ОСНОВНА МЕТА	ЗАСТОСУВАННЯ
Групові	Розвиток комунікаційних умінь, співпраці, розподілу ролей і колективного пошуку рішень	Колективні проєкти, групові обговорення, спільне генерування ідей, робота в малих групах
Ігрові	Активізація пізнавальної діяльності через елементи гри, зняття психологічного бар'єру, моделювання ситуацій	Освітні квести, рольові й ділові ігри, ігрові симуляції, гейміфікація навчальних завдань
Комбінаційні	Поєднання прийомів як елементів різних методів, а також форм для досягнення комплексних цілей	Синтез лекції з практичним груповим завданням, використання мультимедіа у поєднанні з усним обговоренням
Письмові	Формування вмінь письмового викладу думок, структурування інформації, перевірка засвоєння матеріалу	Написання есе, складання звітів, рефератів, конспектування; тести у письмовому форматі
Усні	Розвиток усного мовлення, активного слухання, швидкої реакції й аргументації	Усні відповіді, запитання–відповіді, бесіди, дебати, виступи-презентації
Цифрові	Використання сучасних технологій для інтерактивності, доступу до ресурсів і самоконтролю	Робота з навчальними онлайновими платформами (LMS), використання інтерактивних дошок, відеоуроки, цифрові тести

Розроблені статті не претендують на універсальність. Їх увідповіднено сутності прийому. Приклади тем від прийому до прийому варіюються за предметами, що дало можливість охопити їх усі увагою, а також інтегровані та спеціальні курси. Автори уникли також класифікації прийомів за психолого-когнітивним спрямуванням (аналітичні (критичні), емоційно-особистісні, креативні (творчі), мотиваційні (позитивні), організаційно-управлінські), хоча цей вимір і є ключовим для навчання, виховання і розвитку особистості.

Синергія вбачається в тому, що запропонована авторами проєктна рамка не позбавляє педагога можливості комбінувати прийоми, використовуючи цифровий підхід до трансформації послідовності дій. Усе залежить від професійності педагога, його цифрової компетентності, готовності й здатності учнів працювати з сучасними технологіями. За доцільного професійного застосування усі представлені прийоми мотивують, спрямовують, стимулю-

ють, активують, оптимізують, опредметнюють і результують навчально-пізнавальну і практичну діяльність здобувачів освіти.

Запропоновані в тезаурусі 737 прийомів навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти спрямовані на розвиток їх інтелектуального, духовного і морального потенціалу, якісне вдосконалення розумових здібностей. Ефективна реалізація розроблених авторами прийомів має результуватися у формування *основних груп життєво запитаних умінь*, до яких вони уналежнюють: *інтелектуальні* (визначати життєву мету і планувати прийдешнє, усвідомлювати й обстоювати життєві цінності, аналізувати проблеми, ухвалювати виважені рішення, стратегічно й критично мислити, творчо діяти, розвивати і тренувати мозок, самовдосконалюватися)*; комунікаційні включно з уміннями цифрового спілкування* (вміння ефективно комунікувати, передавати текстову, аудіо-, відео- та іншу інформацію, зокрема й через застосування цифрових інструментів, якими є комп'ютери та мобільні пристрої – соціальні мережі, месенджери, електронна пошта, чати, відеоконференції, форуми; чітко формулювати і зрозуміло висловлювати власні думки, переконливо обстоювати власну позицію; поважати право іншого висловлювати своє бачення, виявляти толерантність; вільно оперувати вміннями у всіх видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, читанні, говорінні, письмі); *соціальні й командні* (вміння проявляти ініціативу й лідерство, мотивувати, делегувати, брати на себе відповідальність, співпрацювати, врегульовувати розбіжності, розв'язувати конфлікти, ефективно спілкуватися і взаємодіяти з іншими для досягнення спільної мети, розвивати дружні стосунки, співпереживати, співрадіти, надавати допомогу, протистояти негативному впливові, запобігати і протидіяти дискримінації); *уміння співпраці (Collaborative skills)* (ефективно працювати разом для досягнення спільної мети, брати відповідальність за власні дії, спільний результат, конструктивно спілкуватися, знаходити компромісні рішення, створювати й підтримувати позитивну атмосферу); *саморегуляції та емоційного інтелекту* (жити у сьогоденні, налаштовуватися на успіх, підвищувати самооцінку, аналізувати власні емоції, управляти своїм психоемоційним станом, керувати стресами, гартувати волю, самовідновлюватися, відокремлювати себе від своїх неприємностей; засвоїти правильні моделі мислення, які дають змогу відновитися у разі емоційної травми і втрати стабільності; не порівнювати себе з іншими, здійснювати самоконтроль); *цифрові та медіауміння* (бути інформаційно- і медіаграмотними, обізнаними з сучасними мінливими технологіями й використовувати їх, орієнтуватись у стрімких інформаційних потоках, працювати з інформацією, медіа, уникати надлишкової інформації, розглядати інформацію не як кінцеву, а як висхідну точку, розрізняти факти й коментарі, не плутати свідчення й докази); *уміння навчатися* (ставити цілі, здобувати інформацію, нові знання, набувати вмінь і досвіду, що включає мотивацію, планування, самоорганізацію, здатність критично мислити, розв'язувати проблеми, проявляти творчість та інноваційність, застосовувати комунікаційні уміння і здатність адаптуватися, працювати в команді, фокусуватися, концентрувати увагу, раціонально розподіляти час і ресурси, не припиняти вчити-

ся); *проєктно-організаційні* (бути пунктуальним, планувати й організовувати, пріоритетизувати, управляти часовим ресурсом); *громадянські та соціокультурні* (відповідально реалізовувати громадянські права й обов'язки, брати участь у соціально-політичному житті, аналізувати суспільні явища, розв'язувати проблеми, ухвалювати оптимальні рішення, співпрацювати з іншими для досягнення спільних цілей, самореалізовуватися як особистість у суспільстві; взаємодіяти в різних культурних середовищах на основі знань про соціальні норми, цінності, традиції, реалії певної культури); *поведінкові* (совісно й гідно поводитися щодо інших людей у конкретних життєвих ситуаціях і в суспільстві загалом, бути вдячним, адаптуватися до змін, доцільно перемикати увагу між видами діяльності, дотримуватися домовленого формату роботи, бути здатним до самоорганізації та активним партнером у взаємодії, ставитися до помилок і тимчасових поразок як до можливостей, підтримувати командну культуру і конструктивну позитивну взаємодію).

Безперечно, кожен педагог є творцем власної системи прийомів, які створюють його індивідуальний стиль, добираючи найдоцільніші, найефективніші, найдієвіші відповідно до об'єктивних умов, використовуваних ним методів та результативності їх застосування.

Пропонований енциклопедичний довідник дає змогу педагогові здійснити поступ у своїй професійній діяльності, надаючи йому логістику результативної співпраці з учнями, що є ключовим у сучасній педагогіці. Для вчителя важливо – за змістом вибрати прийом, описаний у книзі, ознайомитися з його визначенням, покроковою інструкцією застосування, переглянути приклади і переконатися, що саме цим прийомом доцільно скористатись.

Створений Неллі Бондаренко і Сергієм Косянчуком енциклопедичний довідник покликаний наблизити розв'язання ключових проблем сучасної освіти, якій належить: синхронізувати оновлення освіти зі світовими глобальними процесами; інтегрувати ШІ в освітній процес; призвичаювати суспільство до складних стратегій пізнання; збалансувати суспільні та індивідуальні цілі в освіті; розробити здатну до самовдосконалення динамічну пластичну систему освіти з відкритим освітнім простором і ефективним зворотним зв'язком; максимально чітко окреслити ядро знань, необхідних для успішного життєздійснення юнацтва; вписувати знання в актуальні соціокультурні й глобальні контексти; виробляти нові інтерпретаційні інструменти й методології; забезпечити розвиток незалежних від ШІ умінь, які не підлягають автоматизації, опору на власний досвід учня, постійне його розширення і збагачення, усамодостатнення здобувачів освіти в освітньому процесі тощо.

Пропонований освітянській спільноті енциклопедичний довідник педагогічних прийомів – не просто методичний ресурс. Це стратегічна основа для розвитку української освіти, дороговказ для тих, хто створює освітній простір України. Він дає вчителеві інструменти, які через залучення ШІ не лише виявляють гуманістичний вимір освіти, сприяють розвиткові в учнів найцінніших людських якостей, а й підсилюють усі види мислення і насамперед стратегічне й критичне, формують компетентності і вміння, що гарантують успішність у глобальному світі, нову культуру думання, де людина й

технології не протиставляються, а взаємодіють, доповнюють одне одного й торують шлях до гармонійного розвитку особистості, спільнот, держави і світу.

Неллі Бондаренко,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу навчання української мови
та літератури Інституту педагогіки НАПН України
Сергій Косянчук,
кандидат педагогічних наук, методист
Київської гімназії східних мов № 1

Література

1. Бондаренко Н. В. Адаптивність, креативність і критичне мислення – основа компетентностей цифрової доби. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи.* 2025. Том 1. С. 95–105. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746088/1/BNV_2025_IOD_PI_1%2834%29.pdf

2. Бондаренко Н. В. Медіатекст як ресурс осучаснення й збагачення змісту підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника.* 2021. Вип. 27. С. 15–21. http://lib.iitta.gov.ua/729474

3. Бондаренко Н. В. Опанування вмінь ухвалювати рішення: теоретичний аспект проблеми. *Молодь і ринок.* 2024. № 7–8 (227–228). С. 65–69. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742419/1/BNV_MiR_2024_7-8.pdf

4. Бондаренко Н. В. Опанування мистецтва ухвалювати рішення: практичний аспект проблеми. *Молодь і ринок.* 2026. №3 (247). С. 50–55. URI: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/748902

5. Бондаренко Н. В. Україна під «новою парасолькою грамотності». *Нова педагогічна думка.* 2020. №2(102). С. 55–59. http://lib.iitta.gov.ua/721413

6. Бондаренко Н. В. Центрування нової освіти на людині прийдешнього як опірність екзистенційним викликам українству. *Наукові записки кафедри педагогіки.* 2024. № 54. С. 15–30. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742369/1/BNV_2024_08_Karazin.pdf

7. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. *Аксіологічний концепт національно-патріотичного виховання*. Київ: Фенікс. 2023. 52 с. http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734569

8. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. *Глосарій педагогічних прийомів навчання, виховання і розвитку: енциклопедичний довідник двомовний електронний.* Київ, 2026. 232 с. URI: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/748562

9. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Загальнонавчальні методи як дидактичний інструмент інтелектуалізації освіти. *Digital transformation of society: theoretical and applied approaches*. Monograph 46. Katowice: Publishing House of University of Technology, 2021. Pp. 82–94. http://lib.iitta.gov.ua/728003

10. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Логоматика як перспективний напрям української освіти: суб'єктність і когнітивна еволюція. *Культура, наука, освіта: смисложиттєві цінності в сучасних умовах.* Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України. 2026. С. 391–402. URI: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/748910

11. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Реалізація потенціалу освіти і науки у контексті державної політики розвитку штучного інтелекту в Україні до 2030 року. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том 13: Інновації в освіті та науці: трансформація підходів і технологій* [колективна монографія]. Конін – Ужгород – Перемишль – Миколаїв: Посвіт, 2025. 32–45 с. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745347/1/BNV_KSV_2025_mono_13_Poland.pdf

12. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Розвиток життєвих компетентностей старшокласників засобами підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника*. Київ, 2018. Вип. 21. С. 44–56. http://lib.iitta.gov.ua/711797

13. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Синектика як техніка, метод і підхід до навчання й увиразнення суб'єкт-суб'єктної взаємодії. *Modern problems of science, education and society*. SPC «Sci-conf.com.ua». Kyiv, Ukraine. 2024. Pp. 443–449. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739352

14. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Український метавсесвіт освіти XXI століття: цінності – уміння – знання. *Edukacja i społeczeństwo VII.* Opole: wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu, Polska. 2022. P. 412–431. http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732315

15. *Applying Education in a Complex World: Teaching and Learning.* 2023. 378 p. AMPS Proceedings series 33. https://amps-research.com/wp-content/uploads/2024/04/Amps-Proceedings-Series_33.2.pdf

16. Hartnett M. The Importance of Motivation in Online Learning. *Motivation in Online Education.* 2016. 10.1007/978-981-10-0700-2

17. Jensen L. X., Bearman M., Boud D. Understanding feedback in online learning – A critical review and metaphor analysis. *Computers & Education*. 2021. Vol. 173. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104271

18. Munna Afzal Sayed, Kalam Md Abul. Impact of Active Learning Strategy on the Student Engagement. An Interdisciplinary Journal of Human Theory and Praxis. 2021. Vol. 4, Issue 2. Pp. 96–114. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED614302.pdf

19. Schunk D. H., DiBenedetto M. K. Motivation and social cognitive theory. 2020. 60:101832. https://www.sciencedirect.com/journal/contemporary-educational-psychology/vol/60/suppl/C

20. Singh R., Deveshwar A., Shweta M. The role of emotional intelligence in enhancing learning and teaching effectiveness in the education sector. *ShodhKosh: Journal of Visual and Performing*. 2024. Arts. 5(5). 10.29121/shodhkosh.v5.i5.2024.4773.

21. Tomlinson C. A., Imbeau M. B. Leading and Managing a Differentiated Classroom. 2nd Edition. 2023. 200 p. https://files.ascd.org/pdfs/publications/books/Leading-and-Managing-A-Differentiated-Classroom-2ed-sample-pages.pdf

АБСТРАГУВАННЯ

Абстрагування – прийом, який полягає у системному виділенні головних, істотних рис, аспектів об'єкта, явища, інформації з одночасним відкиданням другорядних деталей; сприяє формуванню чіткого й зрозумілого уявлення про суть проблеми, поняття і дає змогу зосередити увагу учнів на ключових моментах.

Логістика успішної реалізації прийому:

- представити учням комплексний матеріал або складне поняття;
- визначити критерії суттєвості (що є важливим, а що – ні);
- проаналізувати матеріал, виділяючи ключові ознаки/чинники;
- сформулювати стисле резюме/модель, що відображає основне;
- обговорити, чому відкинуті деталі менш важливі та чим абстрагування помічне у навчанні.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Аналіз твору.*** Визначення головних тем і мотивів твору, оминаючи другорядні сюжетні лінії. Аналіз того, як основна тема впливає на розвиток сюжету.

Історія України. ***Великі історичні періоди.*** Визначення ключових етапів історії України без заглиблення в деталі окремих подій/постатей; аналіз основних чинників, що визначили розвиток кожного періоду.

Математика. ***Алгебра. Лінійні рівняння.*** Визначення основних властивостей лінійних рівнянь без заглиблення у розв'язання конкретних задач; аналіз способів розв'язування рівнянь та їх застосування у різних математичних контекстах.

Біологія. ***Фотосинтез.*** Визначення ключових етапів фотосинтезу без заглиблення в побічні біохімічні процеси. Аналіз того, чому саме ці етапи є критичними для процесу.

Географія. ***Географічні зони Землі.*** Виділення основних типів кліматичних і природних зон, абстрагуючись від локальних особливостей і варіацій; аналіз того, як кліматичні зони впливають на життя людей і розвиток економіки.

Економіка і право. ***Ринок і попит.*** Визначення основних чинників, що впливають на попит, відкидаючи другорядні впливи. Аналіз чинників, що безпосередньо формують ринок.

Основи здоров'я. ***Харчування.*** Визначення основних принципів збалансованого харчування без занурення у специфічні дієти; аналіз впливу правильного харчування на загальний стан здоров'я і фізичний розвиток.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВІДБОРУ ІНФОРМАЦІЇ

Автоматизація відбору інформації – прийом, який передбачає організацію чіткої системи критеріїв для швидкого й ефективного відбору релевантної інформації зі значного обсягу даних, що сприяє зниженню

навантаження на здобувачів освіти й підвищенню якості матеріалу для подальшої роботи.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити цілі навчальної задачі та необхідні критерії відбору (час, релевантність, тип джерела);

• ознайомити учнів із цими критеріями;

• надати значний масив інформації для опрацювання;

• спонукати учнів відібрати матеріал, який відповідає критеріям;

• перевірити й обговорити відібраний матеріал, коригуючи критерії за потреби.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Лексика. Синоніми й антоніми.*** Відбір лексичних одиниць, що мають синонімічне/антонімічне значення, для подальшого аналізу щодо використання у мовленні.

Всесвітня історія. ***Вивчення періоду Другої світової війни.*** Відбір найважливіших подій за хронологією і впливом на хід війни.

Література закордоння. ***Творчість письменників Ренесансу.*** Вибір найважливіших творів авторів Ренесансу за критерієм жанру (драма, поезія, есеїстика) та їх впливу на літературний процес.

Основи правознавства. ***Конституційне право.*** Вибір інформації про основні статті Конституції України за критерієм їх значення для прав людини і громадянина для подальшого аналізу прав та обов'язків.

Геометрія. ***Фігури та їх властивості.*** Вибір інформації про геометричні фігури (трикутники, квадрати, кола) за критерієм їх основних властивостей (периметр, площа, кути) для подальшого порівняння.

Біологія. ***Види тварин.*** Вибір інформації про тварин, що мешкають у певному регіоні, за критерієм харчування і середовища існування.

Географія. ***Природні зони.*** Відбір даних про кліматичні особливості для аналізу однієї природної зони.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ

Автоматизація пошуку інформації – прийом, який використовує цифрові технології та інструменти (пошукові системи, бази даних, фільтри, ШІ) для оперативного, точного й ефективного виявлення релевантної інформації у великому інформаційному просторі, оптимізуючи процес навчання і досліджень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомити учнів із можливостями і правилами роботи з пошуковими інструментами;

• сформулювати чіткий пошуковий запит, визначити ключові слова;

• застосувати фільтри (дата, тип джерела, формат);

• оцінити якість і достовірність знайдених матеріалів;

• зібрати й систематизувати інформацію для подальшої роботи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Біографія письменника.*** Пошук достовірних джерел, інтерв'ю, критичних статей про життя і творчість автора.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Фразові дієслова.*** Пошук інтерактивних матеріалів, словників і вправ для вивчення фразових дієслів із використанням фільтрів за типом ресурсу (словники, відео, інтерактивні вправи).

Історія України. ***Гетьманщина.*** Пошук достовірних джерел і наукових публікацій про період Гетьманщини з фільтрацією за типом джерела (монографії, архівні матеріали, статті в історичних журналах).

Алгебра. ***Теорема Піфагора.*** Пошук відеоуроків, наукових статей і прикладів розв'язання задач на основі теореми Піфагора з використанням фільтрів за датою і типом джерела.

Біологія. ***Генетика.*** Пошук сучасних досліджень і статей про закони спадковості та генетичні модифікації із застосуванням фільтрів за типом джерела (науково-популярні статті, статті у наукових журналах, відеолекції).

Біологія і екологія. ***Забруднення довкілля***. Пошук актуальних новин і досліджень про сучасні екологічні проблеми.

Фізика. ***Закони Ньютона.*** Пошук наукових статей і відеолекцій з поясненнями законів.

АКТИВІЗАЦІЯ ЗНАНЬ ЗДОБУТИХ

Активізація знань здобутих – прийом, що передбачає свідоме й цілеспрямоване використання здобутих знань, розвинених умінь для розв'язання нових завдань, що підсилює інтеграцію, глибоке розуміння матеріалу, розвиває компетентності учнів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити зв'язок між вивченими темами і новим матеріалом;

• запропонувати учням проблемну або практичну задачу, що потребує застосування знань;

• сприяти пошуку рішень із використанням раніше здобутих знань;

• підсумувати і проаналізувати отримані результати;

• провести рефлексію: що нового дізналися, як застосували раніше знане.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Всесвітня історія. ***Аналіз причин і наслідків революції.*** Використання знань про соціальні процеси для пояснення подій.

Література закордоння***. Аналіз літературних течій.*** Використання знань про різні літературні стилі і течії для аналізу творів певного періоду (зокрема романтизму або реалістичних традицій).

Математика. ***Застосування формул площі в геометрії.*** Використання формул для обчислення площі складних фігур.

Біологія. ***Еволюція.*** Використання знань про принципи еволюції і природний відбір для пояснення адаптацій живих організмів до змінюваних умов середовища.

Географія. ***Карти і масштаби.*** Використання знань про карту і масштаби для розв'язання практичних завдань (наприклад, вимірювання відстаней на карті, визначення площі території).

Хімія. ***Хімічні реакції.*** Використання знань про типи хімічних реакцій для пояснення процесів, що відбуваються в природі (наприклад, окиснення металів, горіння).

Інформатика. ***Програмування.*** Використання вивчених алгоритмів для написання простих програм.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗНАНЬ

Актуалізація знань – прийом, що полягає у відновленні й згадуванні засвоєних знань для підготовки учнів до опанування нового матеріалу, ефективного розв'язання поставлених завдань; сприяє кращій інтеграції новоздобутої інформації з наявною, дає змогу зробити навчальний матеріал актуальним і значущим.

Логістика успішної реалізації прийому:

- запитати в учнів про їх попередні знання з теми;
- представити нові факти, події, контексти, які вплинули на тему;
- порівняти й зіставити попередні знання з новою інформацією;
- визначити, які знання потребують корекції або доповнення;
- обговорити значення оновлених знань для практики і щодення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Всесвітня історія. ***Визначні політичні зміни XX століття.*** Оцінка найновіших історичних досліджень щодо падіння соціалістичних режимів і аналіз того, як ці зміни відображаються в сучасних політичних процесах у різних країнах.

Основи правознавства. ***Модернізація виборчої системи.*** Оцінка змін у законодавстві та їх впливу на виборчий процес.

Математика. ***Технології в обчисленнях.*** Оновлення знань про застосування математичних алгоритмів у сучасних технологіях, таких як криптографія, машинне навчання, обробка великих даних. Обговорення нових досягнень у застосуванні математичних методів на прикладі сучасних гаджетів.

Біологія і екологія. ***Зміни клімату.*** Огляд новітніх наукових досліджень і глобальних змін клімату, аналіз їх впливу на довкілля.

Фізика. ***Енергія і поступальний розвиток.*** Актуалізація знань про джерела енергії, порівняння традиційних (вугілля, нафта) з поновлюваними джерелами (сонячна, вітрова енергія).

Основи здоров'я. ***Нові відкриття в медицині.*** Аналіз сучасних досліджень і вплив на підходи до лікування.

Інформатика/Технології. ***Розвиток штучного інтелекту.*** Огляд найновіших досягнень та їх значення для суспільства.

АНАЛІЗ ВАРІАНТІВ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Аналіз варіантів альтернативних за допомогою цифрових інструментів – прийом, що передбачає використання комп'ютерних програм і моделювання для вивчення й порівняння різних варіантів рішень/гіпотез; дає змогу вибрати оптимальний варіант на основі аналізу результатів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• сформулювати задачу чи проблему з кількома варіантами розв'язку;

• визначити критерії для оцінки кожного варіанта;

• використовувати цифрові інструменти (симулятори, моделюючі програми) для порівняння варіантів;

• оцінити ефективність кожного варіанта на основі результатів;

• вибрати найкращий варіант і обґрунтувати вибір.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Вибір найбільш ефективного методу обчислень.*** Порівняння різних математичних підходів до вирішення задач.

Біологія. ***Моделювання екосистеми.*** Порівняння різних варіантів стабільності екосистем за допомогою симуляторів.

Біологія і екологія. ***Вибір способу утилізації відходів.*** Використання моделювання для оцінки екологічних та економічних аспектів кожного способу утилізації.

Географія. ***Моделювання природних катастроф.*** Аналіз варіантів впливу природних катастроф на довкілля через цифрові інструменти.

Фізика. ***Розрахунок енергії у різних системах.*** Використання програм для моделювання механічної та теплової енергії у різних ситуаціях.

Економіка і право. ***Моделювання інвестиційних стратегій.*** Оцінка різних планів і вибір найприбутковішої стратегії на основі цифрових симуляцій.

Інформатика. ***Алгоритми сортування даних.*** Порівняння різних алгоритмів сортування даних за швидкістю та ефективністю.

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ

Аналіз джерел – прийом критичного оцінювання інформаційних матеріалів для визначення їх достовірності, важливості, надійності та контексту; дає змогу формувати об'єктивне і всебічне розуміння теми/проблеми на основі різних джерел.

Логістика успішної реалізації прийому:

• оцінити тип і походження джерела;

• перевірити авторитетність автора чи організації, які опублікували інформацію;

• оцінити актуальність і точність даних;

• перевірити наявність підтверджень/покликань на інші джерела;

• з'ясувати, наскільки джерело відповідає навчальній задачі або питанню.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Оцінка джерел для дослідження творів різних авторів.*** Аналіз літературних джерел і контексту публікацій.

Історія України. ***Аналіз історичних документів.*** Оцінка достовірності джерел та їх значення для розуміння подій.

Математика. ***Перевірка даних.*** Оцінка надійності статистичних даних та їх застосування для аналізу проблем.

Фізика. ***Оцінка експериментальних даних.*** Аналіз результатів наукових експериментів та їх узгодження з теоретичними моделями.

Основи медіаграмотності. ***Оцінка новинних повідомлень.*** Перевірка фактичної точності та ненаявності маніпуляцій.

Основи правознавства. ***Аналіз юридичних джерел.*** Оцінка достовірності й актуальності правових норм і рішень.

Технології. ***Аналіз наукових статей.*** Оцінка якості методології та результатів дослідження.

АНАЛІЗ ДІЙ І РІШЕНЬ

Аналіз дій і рішень – прийом, який полягає в оцінці ухвалених рішень і здійснених дій, їх впливу на ситуацію, результати й ефективність; дає змогу здобувачам освіти вивчити результати/наслідки своїх рішень і вдосконалити стратегії.

Логістика успішної реалізації прийому:

• описати ухвалене рішення чи виконану дію;

• визначити очікувані й фактичні результати;

• проаналізувати чинники, що вплинули на результат;

• оцінити ефективність дій за певними критеріями;

• сформулювати рекомендації для майбутніх рішень чи дій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Біологія і екологія. ***Оцінка впливу людської діяльності на довкілля.*** Аналіз рішень щодо захисту природи та їх результатів/наслідків.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Оцінка маркетингової кампанії.*** Аналіз результатів кампанії та вироблених пропозицій.

Економіка і право. ***Оцінка рішень із фінансової політики.*** Вивчення результатів фінансових рішень урядів або підприємств.

Основи здоров'я. ***Оцінка лікувальних методів.*** Аналіз ефективності різних методів лікування залежно від стану пацієнта.

Основи психології. ***Аналіз поведінки в конфліктних ситуаціях.*** Оцінка результатів і наслідків певних психологічних стратегій.

Основи соціології. ***Аналіз політичного рішення.*** Оцінка впливу політичних рішень на суспільство.

Основи правознавства. ***Аналіз судових рішень.*** Оцінка ефективності рішень суддів та їх впливу на суспільство.

АНАЛІЗ ЗАПИТАНЬ КОНТРОВЕРСІЙНИХ

Аналіз запитань контроверсійних – прийом, що використовується для вивчення складних і спірних питань, які актуалізують різні бачення, з метою з'ясування основних причин суперечностей; дає змогу розвивати критичність мислення і сприяє глибшому розумінню проблем.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити спірне питання/проблему;
- оцінити різні погляди на це питання;
- з'ясувати основні аргументи і контраргументи;
- проаналізувати причинно-наслідкові зв'язки;
- обговорити можливі шляхи розв'язання або консенсус.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Всесвітня історія. ***Колоніалізм.*** Вивчення суперечливих аспектів колоніальної історії та її наслідків/результатів. ***Мігранти й біженці.*** Спірні питання щодо прийому біженців і мігрантів у різних країнах.

Етика. ***Вартість життя.*** Аналіз етичних питань, пов'язаних із ціною людського життя в різних соціальних та економічних умовах.

Економіка і право. ***Міжнародна торгівля.*** Обговорення переваг і недоліків глобалізації та вільної торгівлі.

Основи соціології. ***Гендерна рівність.*** Аналіз різних поглядів на питання гендерної рівності в суспільстві.

Основи філософії. ***Свобода волі.*** Дискусія між детерміністами і адептами вільної волі.

АНАЛІЗ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ

Аналіз зв'язків причинно-наслідкових – прийом, спрямований на вивчення того, як одна подія (причина) призводить до іншої події (наслідок); дає можливість зрозуміти закономірності явищ і взаємозв'язки між ними.

Логістика успішної реалізації прийому:

- ідентифікувати події чи явища, між якими є причинно-наслідковий зв'язок;
- визначити основну причину та її наслідки;
- вивчити механізм, через який причина веде до наслідку;

• оцінити інші чинники, що можуть впливати на результат;

• зробити висновки щодо можливих змін, запобігання негативних наслідків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Всесвітня історія. ***Причини Першої світової війни.*** Дослідження різних чинників, що спричинили спалах війни у Європі.

Біологія і екологія. ***Зміна клімату.*** Аналіз того, як людська діяльність (викиди CO_2) призводить до глобальних кліматичних змін.

Фізика. ***Закон збереження енергії.*** Вивчення зв'язку між механічною і тепловою енергією в замкнених системах.

Економіка і право. ***Інфляція і зайнятість.*** Дослідження того, як інфляція впливає на рівень зайнятості та економічне зростання.

Основи здоров'я. ***Хвороби та їх причини.*** Аналіз того, як несприятливі чинники (зокрема неправильне харчування) призводять до розвитку хронічних захворювань.

Основи психології. ***Стрес і здоров'я.*** Вивчення того, як тривалий стрес може впливати на фізичне і психічне здоров'я людини.

Основи соціології. ***Бідність та злочинність.*** Аналіз того, як низький рівень доходів може провокувати підвищення рівня злочинності в суспільстві.

АНАЛІЗ ЗВОРОТНИЙ

Аналіз зворотний – прийом, який полягає у вивченні результатів/наслідків певної події/явища для того, щоб з'ясувати, як саме і чому це стало можливим; дає змогу аналізувати ситуації, розуміти механізми розвитку подій та оцінювати їх вплив.

Логістика успішної реалізації прийому:

• описати подію або явище, які відбулися;

• визначити основні результати/наслідки цієї події/явища;

• проаналізувати чинники, які спричинили подію/явище;

• оцінити можливі шляхи уникнення наслідків або зміни результату в прийдешньому;

• обговорити, чи можна було передбачити наслідки події.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Розпад СРСР.*** Аналіз результатів/наслідків розпаду Радянського Союзу і з'ясування причин.

Біологія і екологія. ***Катастрофи і стихійні лиха.*** Аналіз наслідків природних катастроф і вивчення їх причин.

Фізика. ***Теплові процеси.*** Вивчення наслідків теплообміну між тілами та з'ясування причин цих процесів.

Основи здоров'я. ***Лікування хвороб.*** Аналіз результатів/наслідків лікарських процедур і з'ясування причин їх ефективності/неефективності.

Основи правознавства. ***Революції та перевороти.*** Вивчення результатів/наслідків політичних змін і визначення причин таких подій.

Основи психології. ***Травматичні ситуації.*** Аналіз наслідків психічних травм і дослідження, як вони виникають.

Економіка і право. ***Фінансова криза 2008 року.*** Оцінка наслідків світової фінансової кризи і пошук причин її виникнення.

АНАЛІЗ ЗМІСТУ СКЛАДНИКА ЕМОЦІЙНОГО

Аналіз змісту складника емоційного – прийом, що полягає в дослідженні емоційного складника інформації, тексту, дії, у визначенні емоцій, які вони викликають у людей; дає змогу краще зрозуміти мотивацію і ставлення до певних ситуацій/об'єктів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• описати контекст або текст, що має емоційний складник;

• ідентифікувати основні емоції, які викликає інформація/дія;

• з'ясувати, чому ці емоції виникають;

• розглянути, як емоції впливають на рішення і ставлення до ситуації;

• проаналізувати, як зміст емоційного може бути змінений для досягнення бажаного результату.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Аналіз емоційних елементів твору.*** Як автор здійснює емоційний вплив на читача.

Основи медіаграмотності. ***Оцінка емоційних реакцій на новини.*** Аналіз того, як медіа можуть маніпулювати емоціями аудиторії для досягнення певних цілей. ***Емоції в соцмережах.*** Вивчення того, які емоції викликають пости в соціальних мережах та як це впливає на суспільство. ***Рекламні кампанії та емоції.*** Аналіз того, як реклама використовує емоційні елементи для привернення уваги до товарів чи послуг.

Основи ораторського мистецтва. ***Промови політиків.*** Оцінка емоційного змісту політичних виступів і його впливу на електорат.

Основи психології. ***Психологічні тригери.*** Аналіз того, які емоції викликають конкретні ситуації або дії та як вони впливають на поведінку.

Мистецтво. ***Художні твори та емоції.*** Дослідження емоційного складника картин або скульптур, які викликають у глядачів певні почуття.

АНАЛІЗ І ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ/НАСЛІДКІВ

Аналіз і обговорення результатів/наслідків – прийом, що використовується для оцінки перебігу, підсумків певних дій і обговорення їх результатів/наслідків з метою визначення успішності та необхідних коригувань.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити, що було зроблено або досягнуто;

• проаналізувати результати й наслідки цих дій;
• з'ясувати, чому було отримано такі результати;
• обговорити варіанти змін або покращень для досягнення вищих результатів;
• визначити уроки, які можна винести з аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Інтерпретація тексту.*** Обговорення результатів інтерпретації літературного твору і різних кутів зору.

Історія України. ***Вивчення наслідків війни.*** Обговорення наслідків військових конфліктів і визначення уроків на прийдешнє.

Основи правознавства. ***Виборчі системи.*** Оцінка перебігу виборів і обговорення їх результатів/наслідків для політичного ландшафту.

Математика. ***Рішення задачі.*** Обговорення кроків розв'язку математичних задач і аналіз помилок у процесі.

Фізика. ***Результати експерименту.*** Оцінка результатів фізичних досліджень і можливі коригування в методах експериментів.

Економіка і право. ***Оцінка ефективності бізнес-стратегії.*** Аналіз фінансових результатів і обговорення можливих коригувань.

Основи соціології. ***Соціальні зміни.*** Аналіз результатів/наслідків соціальних реформ та обговорення імовірних покращень.

АНАЛІЗ І ПОРІВНЯННЯ

Аналіз і порівняння – прийом, який полягає в детальному розгляді різних об'єктів, явищ, фактів з метою виявлення їх відмінностей і подібностей; дає змогу краще зрозуміти особливості кожного елемента і знайти закономірності між ними.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати об'єкти/явища для порівняння;
• описати основні характеристики кожного об'єкта/явища;
• виділити їх подібності й відмінності;
• з'ясувати, які чинники впливають на ці подібності й відмінності;
• визначити переваги і недоліки кожного з елементів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Класичні й сучасні романи.*** Порівняння тематики і стилістичних особливостей.

Всесвітня історія. ***Стародавня Греція і Стародавній Рим.*** Порівняння політичних систем і культурних засад Стародавньої Греції і Стародавнього Риму.

Основи правознавства. ***Лібералізм і консерватизм.*** Порівняння політичних ідеологій лібералізму та консерватизму.

Біологія. ***Рослини і тварини.*** Порівняння особливостей будови рослин і тварин.

Фізика. ***Закон гравітації та електричні сили.*** Порівняння гравітаційних і електричних сил як основних фундаментальних сил природи.

Економіка і право. ***Інфляція і дефляція.*** Порівняння двох економічних явищ щодо їх впливу на економіку країни.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Порівняння різних алгоритмів для розв'язання тієї самої задачі (наприклад, методи сортування).

АНАЛІЗ КРИТИЧНИЙ

Аналіз критичний – прийом для вивчення об'єкта, тексту, явища з метою виявлення слабких місць, помилок, лакун, упущень; дає змогу оцінити цілісність і достовірність аналізованого матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- ознайомитися з об'єктом/текстом для аналізу;
- визначити основні тези й аргументи;
- проаналізувати слабкі місця й імовірні логічні помилки;
- виявити недогляди/незрозумілі місця в матеріалі;
- запропонувати вдосконалення, альтернативні підходи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Оцінка романів.*** Критичний аналіз літературних творів щодо літературних прийомів, стилістичних огріхів, сюжетних помилок.

Всесвітня історія. ***Переписування історії.*** Критичний аналіз історичних джерел для виявлення упереджень, неправильних трактувань подій.

Економіка і право. ***Прогнози фінансових криз.*** Критичний аналіз економічних прогнозів щодо фінансових криз.

Технології. ***Оцінка нових технологій.*** Критичний підхід до аналізу нових технологій для виявлення потенційних ризиків/недоліків.

Основи здоров'я. ***Результати клінічних досліджень.*** Критичний аналіз медичних досліджень для визначення помилок у методології.

Основи медіаграмотності. ***Мова політичних виступів.*** Критичний аналіз політичних промов для виявлення маніпуляцій і необґрунтованих тверджень.

Основи філософії. ***Аргументація в класичній філософії.*** Аналіз слабких місць у філософських аргументаціях відомих мислителів (наприклад, Сократа, Платона).

АНАЛІЗ ЛОГІКИ ПОДІЇ

Аналіз логіки події – прийом, що передбачає вивчення причин і результатів/наслідків конкретної події шляхом виявлення її логічної структури і зв'язку з іншими подіями; дає можливість встановити, чому і як відбуваються певні події, і зрозуміти механізми їх розвитку.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ключову подію для аналізу;

• розглянути її передумови і причини;

• проаналізувати результати/наслідки цієї події та її вплив на інші події;

• оцінити логічні зв'язки між подіями, їх розвиток;

• зробити висновки щодо можливих змін у сценарії подій (можна використовувати для аналізу аналогічних подій/ситуацій).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Всесвітня історія. ***Причини і наслідки Першої світової війни.*** Аналіз причин, що призвели до війни, та їх результатів/наслідків для Європи.

Основи правознавства. ***Вибори та їх результати.*** Аналіз причин, що впливають на результат виборів, їх значення для політичної ситуації в країні.

Біологія і екологія. ***Виверження вулканів.*** Вивчення причин вулканічних вивержень та їх екологічних наслідків.

Економіка і право. ***Фінансова криза 2008 року.*** Аналіз причин, що призвели до світової фінансової кризи, та її наслідків для економік країн.

Фізика. ***Закони механіки.*** Вивчення того, як фізичні закони (наприклад, закони Ньютона) формують рух тіл і взаємодію між ними.

Основи здоров'я. ***Вакцинація.*** Аналіз того, як вакцини сприяють запобіганню захворюванням і як це впливає на здоров'я суспільства.

Основи соціології. ***Революції та соціальні зміни.*** Аналіз причин соціальних революцій та їх вплив на суспільство і політичні структури.

АНАЛІЗ ЛОГІКИ СИТУАЦІЇ

Аналіз логіки ситуації – прийом, спрямований на з'ясування того, як різні чинники (умови, дії, взаємодія учасників) взаємопов'язані та як вони формують кінцевий результат; дає змогу зрозуміти, як ситуація розвивається і чому певні події відбуваються саме так, а не інакше.

Логістика успішної реалізації прийому:

• описати ситуацію, яку потрібно проаналізувати;

• ідентифікувати ключові чинники та учасників ситуації;

• оцінити, як ці чинники взаємодіють і як вони формують результат;

• визначити, які дії можуть змінити ситуацію або привести до іншого результату;

• обговорити варіанти розвитку подій залежно від різних умов.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Військові стратегії.*** Аналіз того, як військові стратегії визначають результат битви чи війни.

Фізика. ***Електричні кола.*** Аналіз взаємодії елементів електричного кола і того, як їх розташування впливає на електричні характеристики.

Основи здоров'я. ***Процеси одужання.*** Аналіз того, як лікування і поведінка пацієнта взаємодіють для пришвидшення процесу одужання.

Економіка і право. ***Торговельні війни.*** Вивчення того, як політичні рішення і торговельні обмеження змінюють економічну ситуацію.

Основи медіаграмотності. ***Соціальні мережі та їх вплив.*** Вивчення взаємодії людей у соціальних мережах і того, як це змінює суспільні тенденції.

Основи правознавства. ***Протести та їх вплив.*** Аналіз того, як різні чинники (економічні, соціальні, політичні) провокують виникнення протестних рухів.

Основи психології. ***Конфлікти в групах.*** Аналіз того, як різні чинники (особистісні характеристики, соціальні ролі) формують поведінку учасників конфлікту.

АНАЛІЗ ЛОГІКИ ТЕКСТУ

Аналіз логіки тексту – прийом, що полягає у вивченні того, як організовано думки в тексті, у визначенні структури і послідовності викладу матеріалу; дає можливість зрозуміти, як автор будує свої аргументи і чи є в тексті логічні лакуни.

Логістика успішної реалізації прийому:

- ознайомитися з текстом;
- визначити основні тези та їх структуру;
- проаналізувати логіку викладу матеріалу;
- виявити логічні зв'язки між частинами тексту;
- оцінити, чи є у тексті порожнини або нелогічні частини.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Логіка й риторика.*** Аналіз того, як мова використовується для побудови логічних аргументів.

Українська література/Література закордоння. ***Структура роману.*** Аналіз логіки викладу в літературних творах, розгляд структури роману і розвитку сюжету.

Історія України. ***Мемуари історичних осіб.*** Аналіз того, як автори мемуарів будують свої наративи й обґрунтовують власні думки.

Основи правознавства. ***Промови політиків.*** Аналіз логіки політичних промов і того, як мова використовується для переконання аудиторії.

Основи медіаграмотності. ***Новини і фактологія.*** Оцінка логіки і структури журналістських статей і новин.

Основи філософії. ***Аргументація у філософських текстах.*** Вивчення того, як філософи організовують свої ідеї та докази.

АНАЛІЗ ЛОГІКИ ФАКТУ

Аналіз логіки факту – прийом, що передбачає дослідження того, як конкретний факт підтверджує чи спростовує певні гіпотези і теорії; дає змогу визначити, чи є факти достатніми для підтвердження/заперечення певної теорії та які висновки можна зробити на основі цих фактів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ідентифікувати факт, який аналізуватиметься;

• визначити гіпотези/теорії, до яких цей факт може застосовуватися;

• оцінити, чи підтверджує/спростовує факт ці гіпотези/теорії;

• проаналізувати, як цей факт змінює загальне розуміння явища або ситуації;

• визначити, які висновки можна зробити на основі цього аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Всесвітня історія. ***Докази існування давніх цивілізацій.*** Аналіз археологічних знахідок, що підтверджують чи спростовують існування певних народів.

Математика. ***Теорема Піфагора.*** Аналіз фактів про геометричні фігури для підтвердження теореми.

Біологія. ***Еволюція видів.*** Оцінка генетичних фактів та їх відповідність теорії еволюції Чарлза Дарвіна.

Фізика. ***Закон збереження енергії.*** Аналіз експериментальних фактів, що підтверджують чи спростовують цей закон у різних умовах.

Основи здоров'я. ***Вакцинація та поширення інфекцій.*** Аналіз фактів про зниження захворюваності після введення вакцин.

Економіка і право. ***Вплив мінімальної заробітної плати на економіку.*** Аналіз статистичних даних щодо змін економічних показників після підвищення мінімальної зарплати.

Основи соціології. ***Підвищення рівня освіти і зменшення злочинності.*** Аналіз статистичних даних для підтвердження/спростування цієї теорії.

АНАЛІЗ ЛОГІКИ ЯВИЩА

Аналіз логіки явища – прийом, що включає дослідження того, як це явище виникає, які чинники впливають на нього і як воно взаємодіє з іншими явищами; дає можливість глибше зрозуміти механізми, що стоять за явищами у різних сферах життя.

Логістика успішної реалізації прийому:

• описати явище, яке аналізуватиметься;

• визначити, які чинники/умови сприяють виникненню цього явища;

• дослідити, як це явище взаємодіє з іншими явищами/процесами;

• оцінити, чи є закономірності у виникненні й розвитку явища;

• зробити висновки щодо його причин і наслідків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Всесвітня історія. ***Крах імперій.*** Дослідження причин розпаду великих імперій і взаємодія різних політичних і соціальних чинників.

Біологія. ***Генетичні мутації.*** Аналіз того, як генетичні зміни виникають і які чинники впливають на їх поширення.

Біологія і екологія. ***Глобальне потепління.*** Дослідження чинників, які призводять до зміни клімату, та їх взаємодія з екопроцесами.

Фізика. ***Фотоелектричний ефект.*** Аналіз умов, які приводять до виникнення цього явища, і його взаємозв'язок з іншими процесами.

Основи здоров'я. ***Пандемії.*** Аналіз умов, за яких виникають епідемії і пандемії, взаємодія з іншими соціальними й медичними процесами.

Економіка і право. ***Бум на фондових ринках.*** Оцінка економічних чинників, які сприяють різким підвищенням вартості активів, та їх взаємодія з іншими економічними явищами.

Основи соціології. ***Міграція населення.*** Вивчення причин і наслідків міграційних потоків, їх взаємодія з економічними і політичними процесами.

АНАЛІЗ МАТЕРІАЛУ НАВЧАЛЬНОГО

Аналіз матеріалу навчального – прийом, що передбачає оцінку навчального матеріалу щодо його зрозумілості, актуальності, повноти й відповідності вимогам навчальної програми; дає змогу визначити, чи суголосний матеріал сучасним потребам.

Логістика успішної реалізації прийому:

• оцінити актуальність навчального матеріалу;

• з'ясувати, чи відповідає матеріал навчальним цілям і вимогам програми;

• проаналізувати, чи зрозуміло й цікаво подано матеріал;

• оцінити повноту матеріалу і чи охоплює він всі аспекти теми;

• запропонувати можливі удосконалення/доповнення до навчального матеріалу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. Оцінка навчальних посібників з граматики і лексики для вивчення мов.

Історія. ***Підручники з історії XX ст.*** Аналіз щодо відповідності науковим стандартам і вимогам сучасних підходів до навчання.

Математика. ***Оцінка чинних підручників для учнів.*** Аналіз щодо відповідності вимогам програми, актуальності, доступності.

Біологія. ***Навчальні матеріали з екології.*** Оцінка актуальності інформації про екологічні проблеми.

Фізика. ***Теорія електричних явищ.*** Перевірка, чи є інформація зрозумілою й актуальною у річищі новітніх досягнень науки.

Хімія. ***Оцінка навчальних матеріалів щодо органічної хімії.*** Оцінка якості викладу й актуальності для учнів.

Економіка і право. ***Підручники з основ економіки***. Перевірка відповідності матеріалів сучасним економічним реаліям.

АНАЛІЗ МОТИВІВ

Аналіз мотивів – прийом, що передбачає вивчення причин, які лежать в основі дій учня/групи, для розуміння їх цілей, мотивів, мотива-

цій; дає змогу зрозуміти, чому вибираються певні рішення і як ці рішення формують їх поведінку.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити об'єкт аналізу (особа, група, клас, школа);

• ідентифікувати ключові дії/рішення, які досліджуватимуться;

• з'ясувати ймовірні мотиви особи, групи, класу, що впливають на ці дії;

• проаналізувати, як мотиви взаємодіють із зовнішніми чинниками;

• визначити, як мотиви впливають на результати дій/рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Мотиви персонажів у літературних творах.*** Вивчення того, що спонукає персонажів до певних дій у романах/п'єсах.

Історія України. ***Політичні рішення керівників у критичні моменти історії.*** Аналіз мотивів, що стоять за політичними виборами.

Основи здоров'я. ***Мотиви здоров'я і лікування.*** Аналіз того, чому пацієнти вибирають ті чи ті методи лікування/профілактики.

Економіка і право. ***Мотиви підприємницької діяльності.*** Вивчення того, чому люди інвестують у стартапи чи запускають нові бізнеси.

Основи психології. ***Мотиви поведінки в конфліктних ситуаціях.*** Аналіз того, чому в конфліктах вибираються певні стратегії.

Основи соціології. ***Мотиви соціальної активності.*** Дослідження, чому люди беруть участь у протестах/інших соціальних рухах. Розвиток дослідницько-аналітичних умінь.

АНАЛІЗ МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ

Аналіз мультимедійний – прийом, що передбачає використання різних мультимедійних засобів (відео, зображення, графіки тощо) для аналізу і представлення інформації; сприяє кращому розумінню складних тем через інтерактивні елементи, що дають змогу поєднати різні види сприйняття (візуальне, слухове, текстове).

Логістика успішної реалізації прийому:

• використати мультимедійний матеріал для розкриття теми (відео, зображення, інтерактивні моделі);

• обговорити з учнями основні елементи мультимедійного ресурсу (основні частини, взаємозв'язки);

• разом провести аналіз мультимедійних елементів та їх ролі у представленні теми;

• оцінити, як мультимедійні засоби сприяють/ускладнюють розуміння матеріалу;

• підсумувати, які мультимедійні ресурси є ефективними для вивчення теми.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Екранізація творів.*** Оцінка мультимедійних адаптацій класичних літературних творів (наприклад, «Гамлет» у кінематографії); аналіз впливу мультимедійних елементів на зміну сприйняття оригінальних текстів.

Математика. ***Мультимедійні інструменти для навчання.*** Визначення ефективності використання програм для вивчення геометричних фігур та їх властивостей; аналіз сприятливого впливу інтерактивних інструментів на розуміння абстрактних математичних понять.

Біологія. ***Анатомія людини.*** Оцінка мультимедійних моделей для вивчення органів і систем організму; аналіз сприятливого впливу цих моделей на візуалізації складних біологічних структур.

Географія. ***Вивчення карт і моделей.*** Використання мультимедійних карт для вивчення кліматичних і природних зон Землі; аналіз впливу інтерактивних карт на глибину розуміння здобувачами освіти географічних процесів.

Фізика. ***Мультимедійні навчальні ресурси.*** Оцінка ефективності мультимедійних матеріалів для демонстрації складних фізичних явищ (наприклад, принципи роботи електромагнітних хвиль); аналіз впливу мультимедійного підходу на краще засвоєння матеріалу.

Інформатика. ***Мультимедійні ресурси.*** Визначення основних елементів мультимедійних презентацій; аналіз впливу компонентів мультимедійних ресурсів на підвищення ефективності навчання.

Мистецтво. ***Мультимедійне мистецтво.*** Визначення основних аспектів мультимедійних художніх проєктів (відеоарт, інсталяції); аналіз взаємодії мультимедійних елементів із традиційними формами мистецтва для створення нових сенсів.

АНАЛІЗ ПЕРСОНАЖІВ

Аналіз персонажів – прийом, який полягає в дослідженні характеристик, мотивацій і поведінки персонажів у літературних/інших творах для розуміння їх ролі у розвитку сюжету і взаємодії з іншими дійовими особами.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати твір, що містить достатню кількість персонажів, кожен з яких має виразні якості;

• проаналізувати поведінку кожного персонажа, виділивши основні риси його характеру і мотивацію;

• оцінити взаємодію персонажів між собою та її вплив на розвиток сюжету;

• обговорити, як через персонажі втілено основні ідеї твору;

• зробити висновок, як автор використовує персонажів для розкриття теми твору.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Твори Тараса Шевченка.*** Визначення основних мотивів персонажів у поемах ***«Кобзаря»***; аналіз того, як ці мотиви формують соціально-політичну тематику творів. ***Гамлет Вільяма Шекспіра.*** Визначення основних рис Гамлета, ознак його внутрішнього конфлікту; аналіз впливу цих рис на усвідомлення трагізму його долі.

Історія України. ***Богдан Хмельницький.*** Вивчення особистості гетьмана і його впливу на історичні події; аналіз впливу його характеру і якостей лідера на хід національно-визвольної боротьби.

Математика. ***Персонажі в математичних теоріях.*** Вивчення історії математичних персоналій, таких як Карл Гаусс; аналіз сприятливого впливу їх особистісних якостей на розвиток математики через практичні приклади.

Географія. ***Роль людських характеристик у географії.*** Вивчення того, як особистості в історії географії змінювали уявлення про світ; аналіз їх впливу на наукове розуміння світу.

Технології. ***Розвиток робототехніки.*** Вивчення особистостей винахідників, таких як Джон Маккарті; аналіз впливу їх особистих переконань і мотивації на розвиток технологій.

Мистецтво. ***Персонажі в класичному живописі.*** Визначення основних типів персонажів у роботах доби Ренесансу; аналіз того, як художник передавав психологію персонажа через кольори і композицію.

АНАЛІЗ ПРИКЛАДІВ

Аналіз прикладів – прийом, який полягає в докладному розгляді конкретних прикладів для пояснення принципів, теорій, явищ; дає змогу здобувачам освіти краще зрозуміти застосування теоретичних знань у реальному світі.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати приклади, що ілюструють теоретичний матеріал;

• описати кожен приклад докладно, звертаючи увагу на основні принципи/механізми;

• провести аналіз, чому цей приклад є вдалим і як він демонструє певну теорію/принцип;

• обговорити з учнями, як ці приклади можуть бути застосовані в реальних ситуаціях або в інших контекстах;

• підсумувати, чому ці приклади є ключовими для розуміння теми.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Твори Вільяма Шекспіра.*** Визначення прикладів сюжетних ліній із твору «Ромео і Джульєтта»; аналіз розкриття через ці приклади основних тем трагедії.

Історія України. ***Друга світова війна.*** Вивчення великих битв; аналіз тактики і стратегії, які було застосовано у цих боях, їх значення.

Математика. ***Лінійні рівняння.*** Визначення принципів розв'язання лінійних рівнянь; аналіз застосування лінійних рівнянь у реальному житті, наприклад, при визначенні швидкості чи вартості товарів.

Біологія. ***Екосистеми.*** Визначення типових прикладів екосистем (ліс, океан); аналіз того, як організми в кожній екосистемі взаємодіють між собою і підтримують баланс.

Фізика. ***Закон збереження енергії.*** Оцінка прикладів з фізики (рух тіла в полі тяжіння); аналіз того, як цей закон працює у різних ситуаціях, таких як кінетична й потенціальна енергія.

Технології. ***Сучасні інновації.*** Оцінка прикладів нових технологічних розробок, таких як смартфони/автономні автомобілі; аналіз привнесених ними змін у суспільство й економіку.

Економіка і право. ***Ринок і попит.*** Оцінка прикладів реальних ринків і ситуацій попиту (наприклад, ринок житла); аналіз формування попиту на житло через ціну й інші чинники.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ

Аналіз проблем – прийом навчання, виховання і розвитку, спрямований на виявлення й осмислення труднощів з метою їх подолання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення проблемної ситуації (виявлення помилки в рішенні);

• формулювання суті проблеми (що саме не вдалося);

• накопичення даних/фактів, що стосуються проблеми;

• виявлення причин проблеми (логічна, обчислювальна чи методична помилка);

• систематизація ймовірних шляхів розв'язання (які способи можна застосувати замість невдалого);

• вибір оптимального способу подолання (корекція розв'язання, застосування правильного алгоритму);

• рефлексія результату (чи усунено проблему, які висновки).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Причини поразок у визвольних змаганнях.*** Аналіз чинників, що спричинили невдачі.

Математика. ***Помилки в розв'язуванні задач.*** Виявлення причин неправильних рішень і пошук оптимальних стратегій.

Біологія і екологія. ***Глобальне потепління.*** Вивчення причин і наслідків кліматичних змін.

Основи здоров'я. ***Нездоровий спосіб життя.*** Виявлення шкідливих звичок і шляхів їх подолання.

Економіка і право. ***Економічні кризи.*** Аналіз структурних проблем, що їх зумовлюють.

Інформатика. ***Збої в програмному забезпеченні.*** Пошук причин технічних помилок.

Музичне мистецтво. ***Технічні труднощі у виконанні твору.*** Аналіз причин помилок і вироблення способів їх усунення.

АНАЛІЗ РЕАКЦІЙ ЕМОЦІЙНИХ

Аналіз реакцій емоційних – прийом навчання, виховання і розвитку, що полягає в усвідомленому розгляді емоційних проявів для їх розуміння й регуляції.

Логістика успішної реалізації прийому:

• виявлення емоційної реакції (страх, тривога, гнів, радість);

• усвідомлення її інтенсивності (легка, середня, сильна);

• встановлення причин, що викликали реакцію (зовнішні обставини чи внутрішні очікування);

• аналіз впливу емоцій на поведінку та ухвалення рішень;

• порівняння з можливими альтернативними реакціями (як інакше можна було відреагувати);

• вибір стратегії регуляції (дихальні вправи, раціоналізація, звернення до ресурсів);

• рефлексія досвіду (що вдалося зрозуміти про себе і як застосувати у прийдешньому).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Відповідь на критику.*** Вивчення мовних засобів вираження емоцій і стратегій реагування.

Всесвітня історія. ***Емоційні реакції суспільств на революції.*** Аналіз масових почуттів та їх впливу на події.

Громадянська освіта. ***Емоції під час суспільних дискусій.*** Усвідомлення впливу почуттів на аргументацію.

Етика. ***Емоційні реакції під час конфлікту.*** Аналіз проявів гніву чи образи та пошук шляхів урегулювання ситуації.

Образотворче мистецтво. ***Вираження емоцій у живописі.*** Усвідомлення власних почуттів через творчість.

Основи психології. ***Реакція на стресові ситуації.*** Усвідомлення власних емоцій і пошук шляхів їх регуляції.

Фізична культура. ***Емоції під час змагань.*** Аналіз причин хвилювання і способів його подолання.

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ І КОРИГУВАННЯ ДІЙ

Аналіз результатів і коригування дій – прийом, що передбачає оцінку проміжних результатів і на цій основі коригування подальших дій для досягнення остаточних.

Логістика успішної реалізації прийому:

• оцінити поточний результат виконання завдання/проєкту;

• визначити, що вдалося, а що потребує покращення;

• проаналізувати передумови досягнутих результатів;

• визначити коригувальні заходи для покращення результатів;
• внести корективи в подальші дії на основі здобутих висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Написання есе.*** Оцінка першої версії есе й коригування структури для чіткішого викладу думок.

Історія України. ***Аналіз історичних подій.*** Оцінка результатів вивчення певного історичного періоду, коригування підходів для глибшого розуміння.

Алгебра. ***Розв'язання рівнянь.*** Оцінка результатів контрольної роботи, коригування підходів до розв'язування задач.

Біологія. ***Екологічні дослідження.*** Оцінка результатів екологічного експерименту і коригування методів дослідження.

Географія. ***Дослідження кліматичних змін.*** Оцінка результатів досліджень зміни клімату, коригування підходів до аналізу прогнозів.

Економіка і право. ***Бізнес-план.*** Оцінка виконання бізнес-плану після його реалізації й коригування стратегії для підвищення ефективності.

Інформатика. ***Розробка програмного забезпечення.*** Оцінка результатів тестування програмного продукту, коригування коду для усунення помилок.

АНАЛІЗ РЕТРОСПЕКТИВНИЙ

Аналіз ретроспективний – прийом, який полягає в огляді минулих подій/результатів з метою здобуття уроків для прийдешнього.

Логістика успішної реалізації прийому:

• проаналізувати події/результати, що мали місце в минулому;
• визначити ключові моменти, які вплинули на подію/результат;
• вивчити причини;
• проаналізувати, що можна було зробити інакше;
• зробити висновки для майбутніх дій/планів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Творчість Ернеста Гемінґвея.*** Ретроспективний аналіз етапів творчості письменника для вивчення його еволюції.

Математика. ***Розвиток математичних теорій.*** Ретроспективний огляд розвитку теорії чисел та її впливу на сучасні математичні досягнення.

Географія. ***Природні катастрофи.*** Ретроспективний аналіз великих природних катастроф і впливу їх наслідків на суспільство.

Фізика. ***Теорія відносності.*** Ретроспективний аналіз етапів формулювання теорії Альберта Айнштайна та її впливу на науку.

Основи здоров'я. ***Системи охорони здоров'я.*** Ретроспективний аналіз історії розвитку медичних систем для оцінки ефективності різних моделей.

Економіка і право. ***Великі економічні кризи.*** Ретроспективний аналіз економічних криз, наприклад, Великої депресії 1929–1930 рр.

Історія України. ***Українська революція 1917–1921 рр.*** Ретроспективний аналіз подій революції.

АНАЛІЗ РИЗИКІВ

Аналіз ризиків – прийом, що полягає в оцінці потенційних загроз і невизначеностей, які можуть вплинути на результат.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити всі ризики, що можуть виникнути в процесі реалізації завдання/проєкту;

• оцінити ймовірність кожного ризику і його потенційні наслідки;

• визначити, які ризики є найнебезпечнішими;

• розробити стратегії для мінімізації/нейтралізації ризиків;

• ухвалити рішення щодо управління ризиками.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Захист України. ***Оцінка національної безпеки.*** Оцінка ризиків, пов'язаних із зовнішньою і внутрішньою загрозою для країни.

Основи правознавства. ***Судові справи.*** Аналіз юридичних ризиків під час ведення справи в суді.

Математика. ***Теорія ймовірностей.*** Оцінка ймовірності різних сценаріїв і визначення ризиків.

Біологія. ***Вимирання видів.*** Аналіз ризиків, пов'язаних з екологічними змінами і зменшенням біорізноманіття.

Географія. ***Екологічні катастрофи.*** Оцінка ризиків, пов'язаних із природними катастрофами, і вплив їх наслідків на екосистеми.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Інвестування.*** Оцінка ризиків при інвестуванні в акції/криптовалюти.

Інформатика. ***Безпека даних.*** Оцінка кіберзагроз, що можуть виникнути при використанні інформаційних технологій.

АНАЛІЗ РІШЕНЬ ПРОТИЛЕЖНИХ

Аналіз рішень протилежних – прийом для порівняння протилежних/альтернативних рішень з метою вибору оптимального варіанта.

Логістика успішної реалізації прийому:

• представити учням кілька альтернативних рішень/варіантів;

• проаналізувати переваги/недоліки кожного варіанта;

• порівняти варіанти рішень з огляду на їх результати/наслідки;

• визначити критерії для вибору ефективнішого рішення;

• ухвалити оптимальне рішення на основі порівняння всіх варіантів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Основи правознавства. ***Судові рішення.*** Порівняння різних підходів до розв'язання правових ситуацій у суді.

Математика. ***Лінійні рівняння.*** Порівняння методів розв'язування лінійних рівнянь: підстановка, метод додавання, графічний метод.

Біологія. ***Генетика.*** Порівняння методів генної інженерії з традиційними методами розмноження рослин і тварин.

Географія. ***Урбанізація vs. сільське життя.*** Порівняння життя у місті і в селі, аналіз переваг і недоліків кожного варіанта.

Фізика. ***Механіка.*** Порівняння результатів дослідження руху тіла з різними прискореннями – постійним і змінним.

Економіка і право. ***Податкова система.*** Порівняння прогресивного і пропорційного оподаткування щодо ефективності для населення.

Музичне мистецтво. ***Жанри музики.*** Порівняння класичної та сучасної музики, визначення сильних і слабких сторін кожного жанру.

АНАЛІЗ СИТУАЦІЙНИЙ

Аналіз ситуаційний – прийом, який полягає в оцінці поточної ситуації з усіма її особливостями і контекстом, що дає змогу ухвалювати обґрунтовані рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- оцінити поточну ситуацію з усіма її обставинами;
- визначити основні чинники, що впливають на ситуацію;
- проаналізувати ймовірні варіанти розвитку ситуації;
- визначити ризики і переваги кожного варіанта;
- ухвалити рішення, яке найбільше відповідає потребам ситуації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Визвольні змагання.*** Оцінка ситуації в Україні на етапах визвольних змагань початку XX ст.

Захист України. ***Стратегічна оборона.*** Оцінка поточної ситуації на фронті з визначенням ефективних стратегій оборони.

Математика. ***Обчислення похідних.*** Оцінка ситуації для розв'язання задач з обчислення похідних та їх застосування в реальних умовах.

Економіка і право. ***Конкуренція на ринку.*** Оцінка ситуації на ринку для визначення ефективності конкурентних стратегій.

Біологія. ***Вплив кліматичних змін.*** Оцінка поточного стану довкілля і впливу змін клімату на біорізноманіття.

Фізика. ***Динаміка руху.*** Оцінка поточної ситуації руху тіла під впливом різних сил.

Основи здоров'я. ***Профілактика хвороб.*** Оцінка ситуації для визначення найефективніших профілактичних заходів.

АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ З ЕМОЦІЙНОГО ПОГЛЯДУ

Аналіз ситуації з емоційного погляду – прийом, що передбачає оцінку ситуації з огляду на емоції людей, які беруть у ній участь, і як ці емоції можуть впливати на розвиток подій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити основні емоційні реакції учасників ситуації;

• з'ясувати, як ці емоції можуть впливати на їх поведінку і рішення;

• оцінити ймовірні наслідки емоційних впливів на розвиток подій;

• порівняти емоційні чинники з іншими аспектами ситуації;

• оцінити, як емоційні реакції можна врахувати для ефективнішого розв'язання ситуації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Творчість Лесі Українки.*** Оцінка емоційного стану головних персонажів (твір на вибір) для розуміння їх учинків.

Всесвітня історія. ***Французька революція.*** Аналіз емоційних реакцій французького народу на політичні зміни та їх вплив на розвиток подій.

Громадянська освіта. ***Рішення на рівні громади.*** Оцінка емоційного тла в громадських обговореннях і його вплив на ухвалення рішень.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Аналіз емоційних чинників, які впливають на моральні рішення у складних ситуаціях.

Основи здоров'я. ***Психологічне здоров'я.*** Оцінка емоційного стану людини під час хвороби та його вплив на процес лікування.

Основи психології. ***Конфлікти в колективі.*** Оцінка емоцій учасників конфлікту та їх вплив на динаміку взаємодії.

Мистецтво. ***Перформанс.*** Оцінка емоційної реакції публіки на різні мистецькі акти для розуміння їх ефекту.

АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ З КРЕАТИВНОГО ПОГЛЯДУ

Аналіз ситуації з креативного погляду – прийом для вивчення ситуації під креативним кутом зору, що означає розгляд імовірних нестандартних і новаторських підходів до вирішень/розв'язань.

Логістика успішної реалізації прийому:

• оцінити поточну ситуацію і виявити звичні підходи до розв'язання проблеми;

• визначити межі ймовірних нестандартних рішень;

• проаналізувати, як креативні підходи вплинуть на результат;

• вибрати перспективні новаторські ідеї для реалізації;

• оцінити, як упровадження креативних підходів може змінити ситуацію на краще.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Творчість сучасних авторів.*** Вивчення нестандартних підходів до написання літературних творів, новаторських форм і стилістичних прийомів.

Географія. ***Урбанізація.*** Оцінка новаторських рішень для поступального розвитку міських територій.

Фізика. ***Інноваційні технології.*** Креативні підходи до використання новітніх технологій у фізиці для розв'язання глобальних проблем.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Інвестиції.*** Оцінка нестандартних підходів до розподілу капіталу і пошуку інвестиційних можливостей.

Інформатика. ***Розробка програмного забезпечення.*** Використання креативних рішень для вдосконалення інтерфейсу і зручності використання програм.

Дизайн і технології. ***Створення продукту.*** Розгляд креативних методів для створення інноваційних товарів і послуг.

Музичне мистецтво. ***Композиція музики.*** Аналіз нестандартних підходів до створення музичних творів у різних жанрах.

АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ З ЛОГІЧНОГО ПОГЛЯДУ

Аналіз ситуації з логічного погляду – прийом, що полягає в аналізі ситуації крізь призму логіки через з'ясування її причин, результатів/наслідків і закономірностей.

Логістика успішної реалізації прийому:

- оцінити ситуацію та її основні компоненти;
- визначити причинно-наслідкові зв'язки між подіями;
- оцінити логічну послідовність подій і результатів;
- визначити ймовірні альтернативи/варіанти рішень;
- ухвалити рішення, ґрунтуючись на логічному аналізі ситуації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Аналіз літературних творів.*** Логічний аналіз розвитку сюжетних ліній і характерів персонажів.

Історія України. ***Розвиток національної державності.*** Аналіз причинно-наслідкових зв'язків між історичними подіями, які сприяли становленню незалежної України.

Математика. ***Логіка.*** Аналіз математичних задач щодо логічної послідовності рішень.

Фізика. ***Закони механіки.*** Логічний аналіз динаміки руху тіл і взаємодії сил.

Етика. ***Моральні рішення.*** Аналіз етичних дилем і логічних причин їх виникнення.

Основи здоров'я. ***Психологія здоров'я.*** Логічний аналіз чинників, що впливають на фізичне і психічне здоров'я людини.

Інформатика. ***Алгоритмізація.*** Логічний аналіз алгоритмів для виконання конкретних задач.

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ МОВЛЕННЯ

Аналіз структури мовлення – прийом, який полягає в дослідженні організації висловлення (граматичної та синтаксичної побудови).

Логістика успішної реалізації прийому:

- проаналізувати граматичну структуру висловлення;

• оцінити правильність синтаксичних конструкцій;
• визначити логіку побудови речень/абзаців;
• оцінити зв'язок між частинами висловлення;
• визначити, як структура мовлення впливає на зрозумілість і переконливість тексту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Синтаксис.*** Аналіз граматичних конструкцій у складних реченнях.

Література закордоння. ***Письменницький стиль.*** Вивчення синтаксичних особливостей творів відомих авторів, таких як Джейн Остін, Чарльз Діккенс, інших.

Історія України. ***Літературні джерела.*** Аналіз історичних текстів для визначення їх мовної структури та смислової виразності.

Математика. ***Формулювання теорем.*** Оцінка мовної структури математичних доказів для підвищення зрозумілості.

Географія. ***Наукове мовлення.*** Оцінка граматичної побудови наукових робіт із географії для покращення їх сприймання.

Етика. ***Публічні виступи.*** Оцінка структури виступів лідерів думок, політиків з погляду мовної організації.

Основи здоров'я. ***Інструкції.*** Аналіз інструкцій до медичних препаратів для визначення точності й зрозумілості наукових термінів.

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТЕКСТУ

Аналіз структури тексту – прийом, який застосовують для вивчення організації тексту, його частин (вступ, основна частина, висновки) та логіки їх взаємозв'язку.

Логістика успішної реалізації прийому:

• проаналізувати структуру тексту, виділяючи вступ, основну частину і висновки;
• з'ясувати, наскільки ці частини логічно пов'язані між собою;
• оцінити, наскільки текст відповідає меті;
• визначити роль кожної частини тексту в розвитку основної ідеї;
• зробити висновок про ефективність структури тексту для досягнення мети комунікації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Структура романів.*** Аналіз структури класичних творів.

Історія України. ***Історичні есе.*** Оцінка структури тексту в історичних есе для визначення логічної послідовності аргументів.

Основи правознавства. ***Конституційні тексти***. Аналіз структури основних юридичних документів (наприклад, Конституції України).

Геометрія. ***Теореми й доведення.*** Аналіз структури доказів для покращення їх розуміння.

Географія. ***Наукові статті.*** Оцінка структури наукових статей з географії та їх зв'язку з основними концепціями.

Економіка і право. ***Аналітичні звіти.*** Оцінка структури економічних звітів для визначення їх ефективності.

Мистецтво. ***Критика мистецтва.*** Оцінка структури текстів мистецької критики, виділення основних частин для оцінки творів.

АНАЛІЗ СХЕМ І ТАБЛИЦЬ

Аналіз схем і таблиць – прийом, що передбачає дослідження інформації, яка подається у вигляді схем/таблиць, для виявлення структури і взаємозв'язків.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з поданою схемою/таблицею;

• визначити основні елементи, що містяться в схемі/таблиці;

• проаналізувати взаємозв'язки між елементами;

• оцінити, як правильно інтерпретувати дані, які подано у схемі/в таблиці;

• порівняти результати аналізу з іншими джерелами/даними для перевірки достовірності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Таблиці хронології.*** Аналіз хронологічних таблиць для виявлення основних етапів розвитку України.

Математика. ***Таблиці функцій.*** Аналіз таблиць значень функцій для визначення закономірностей їх зміни.

Географія. ***Географічні карти.*** Оцінка карт для виявлення основних особливостей рельєфу/клімату.

Фізика. ***Схеми енергетичних процесів.*** Оцінка схем, що ілюструють енергетичні цикли в природі/у техніці.

Основи здоров'я. ***Харчова цінність продуктів.*** Аналіз таблиць, що містять інформацію про вміст макро- і мікроелементів у продуктах.

Економіка і право. ***Динаміка цін.*** Аналіз таблиць з економічними показниками для виявлення тенденцій зміни цін на товари.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Оцінка схематичних зображень алгоритмів для розуміння їх логічної структури.

АНАЛІЗ ТЕКСТУ

Аналіз тексту – прийом, застосовний у процесі вивчення змісту тексту, його структури, стилістичних елементів і мети для вичерпного розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з текстом;

• визначити основні ідеї/ключові концепції тексту;

• оцінити структуру тексту (вступ, основна частина, висновки);

• проаналізувати стилістику тексту;

• визначити мету тексту й оцінити, як вона досягається через вдало дібрані засоби вираження.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Творчість Тараса Шевченка.*** Аналіз творів із «Кобзаря» для виявлення його основних тем і стилістичних особливостей. ***Критика творів.*** Оцінка літературної критики для визначення основних аргументів і стилістичних прийомів.

Література закордоння. ***Сучасні автори.*** Аналіз сучасного літературного твору для розуміння соціальних і моральних тем, які порушуються в ньому.

Історія України. ***Вивчення історичних документів.*** Аналіз тексту документів доби Київської Русі для розуміння тогочасних політичних і соціальних процесів.

Математика. ***Теоретичні викладення.*** Аналіз математичних теорем і доказів для визначення чіткої структури й логічної послідовності.

Географія. ***Географічні дослідження.*** Аналіз тексту наукових праць географів для вивчення основних висновків і методів дослідження.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Підприємницька діяльність.*** Оцінка тексту бізнес-плану для визначення логіки і структури подачі інформації.

АНАЛІЗ ТЕМАТИЧНИЙ

Аналіз тематичний – прийом, що передбачає виявлення основних тем у тексті, їх глибоке осмислення й розуміння прихованих значень/ідей.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з текстом і виділити основні теми;

• визначити, які ідеї/концепції прагне донести автор;

• оцінити, як ці теми розвиваються впродовж тексту;

• проаналізувати взаємозв'язки між темами, якщо їх кілька;

• розглянути, як теми тексту взаємодіють із загальною ідеєю/концепцією твору.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Тема свободи.*** Аналіз того, як свобода розглядається через поведінку різних персонажів. ***Тема кохання в «Ромео і Джульєтті» Вільяма Шекспіра.*** Дослідження того, як автор передає ідею кохання як сили, що руйнує.

Історія України. ***Військові конфлікти.*** Вивчення основних тем, таких як війна, мир, героїзм, у контексті сучасної російсько-української війни.

Геометрія. ***Геометричні фігури.*** Визначення основних тем у вивченні властивостей геометричних фігур, їх використання в реальному житті.

Фізика. ***Закони природи.*** Аналіз основних тем, таких як закони руху й енергії, у класичній механіці.

Економіка і право. ***Роль ринку в економіці.*** Визначення ключових економічних тем, таких як попит, пропозиція, конкуренція.

Основи філософії. ***Тема щастя в античній філософії.*** Аналіз того, як різні філософи трактували поняття щастя.

АНАЛІЗ ФАКТІВ

Аналіз фактів – прийом, що полягає у дослідженні фактів для визначення їх достовірності, значущості та взаємозв'язків.

Логістика успішної реалізації прийому:

- зібрати факти, що стосуються теми; оцінити достовірність;
- визначити їх значущість у контексті досліджуваної проблеми;
- проаналізувати взаємозв'язки між фактами;
- оцінити, як факти впливають на результат/висновки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Перша світова війна.*** Аналіз фактів, що стосуються причин і наслідків війни, для кращого розуміння її значення в історії.

Громадянська освіта. ***Закони та права.*** Аналіз юридичних фактів, що визначають основні права людини.

Математика. ***Статистика.*** Оцінка фактів, накопичених за допомогою статистичних методів, їх інтерпретація.

Біологія. ***Еволюція видів.*** Аналіз фактів, що підтверджують теорію еволюції Чарлза Дарвіна.

Географія. ***Зміни клімату.*** Аналіз фактів щодо зміни клімату та їх впливу на довкілля.

Економіка і право. ***Вплив інфляції.*** Оцінка фактів про рівень інфляції в різних країнах та їх вплив на економіку.

Фізика. ***Закон збереження енергії.*** Оцінка фактів та експериментів, що підтверджують закон збереження енергії.

АНАЛІЗ ФАКТІВ СУПЕРЕЧЛИВИХ

Аналіз. фактів суперечливих – прийом, який полягає у розгляді фактів, що суперечать один одному, з метою з'ясувати причини цих розбіжностей.

Логістика успішної реалізації прийому:

- зібрати суперечливі факти;
- порівняти їх і визначити, чому вони суперечать;
- визначити джерела суперечливих даних;
- проаналізувати причини, чому ці факти суперечливі;
- зробити висновок про те, який із фактів є достовірним або як їх можна узгодити.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Суперечливі трактування образу персонажа.*** Оцінка різних інтерпретацій літературних образів персонажів.

Історія України. ***Суперечливі свідчення про походження Київської Русі.*** Оцінка різних версій щодо утворення держави.

Математика. ***Конфлікти в теорії чисел.*** Оцінка суперечливих теорем і доведень.

Біологія. ***Теорії про походження життя.*** Оцінка суперечливих фактів щодо теорій біологічного походження.

Географія. ***Суперечності між картами.*** Оцінка різних картографічних зображень тієї самої території.

Фізика. ***Суперечності між класичною і квантовою механікою.*** Аналіз фактів, що виникають при спробі поєднати ці дві теорії.

Економіка і право. ***Суперечності між різними економічними школами.*** Оцінка різних економічних теорій щодо інфляції/безробіття.

АНАЛІЗ ЦІННОСТЕЙ

Аналіз цінностей – прийом для вивчення того, які моральні та культурні цінності притаманні суспільству, певній групі, особистості.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити цінності досліджуваного суспільства/ групи/особи;
- оцінити, як ці цінності впливають на поведінку й рішення;
- порівняти цінності за соціальних, культурних, історичних змін;
- проаналізувати, як ці цінності можуть змінюватися з часом;
- розглянути, як цінності впливають на проблеми/виклики.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Цінності персонажів творів.*** Аналіз моральних цінностей персонажів класичних і сучасних літературних творів.

Історія України. ***Цінності середньовічного суспільства.*** Оцінка середньовічних моральних норм, релігійних цінностей та їх впливу на політичні й соціальні структури.

Громадянська освіта. ***Моральні цінності сучасного суспільства.*** Аналіз того, як цінності совісності, справедливості, гідності, поваги до людини та її прав формуються в українському суспільстві.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Культура підприємництва.*** Оцінка бізнес-цінностей та їх впливу на економічний розвиток країни.

Основи психології. ***Ставлення до сім'ї в різних культурах.*** Вивчення сімейних цінностей у різних культурах і країнах.

Основи соціології. ***Міграція й адаптація до нових цінностей.*** Аналіз способів адаптації мігрантів до нових культурних цінностей.

Основи філософії. ***Порівняльний аналіз етичних систем.*** Оцінка різних етичних систем і моральних принципів у різних культурах.

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ УСКЛАДНЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ І СТРАТЕГІЙ

Аналіз чинників ускладнення реалізації ідей і стратегій – прийом, що передбачає дослідження ймовірних перешкод/проблем, які можуть виникнути під час реалізації планів/стратегій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити основну ідею/стратегію;

• проаналізувати внутрішні чинники (ресурси, люди, знання), що можуть стати перешкодою;

• визначити зовнішні чинники (економічні, політичні, соціальні), які можуть вплинути на реалізацію;

• оцінити ймовірні ризики і проблеми, які можуть виникнути на різних етапах реалізації;

• розробити стратегії мінімізації цих перешкод або коригування підходу для подолання труднощів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордонна. ***Творчий процес письменника.*** Аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників, які можуть ускладнити процес написання і публікації книги.

Історія України. ***Реформи в Україні.*** Оцінка чинників, які ускладнили реалізацію реформ в Україні в пострадянський період.

Математика. ***Моделювання процесів.*** Аналіз чинників, що можуть ускладнити точність математичного моделювання реальних явищ.

Географія. ***Проблеми урбанізації.*** Аналіз обставин, за яких економічні, соціальні й екологічні чинники можуть ускладнити успішну урбанізацію в сучасному світі.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Стратегії розвитку підприємства.*** Аналіз чинників, таких як конкуренція або зміни на ринку, які можуть ускладнити впровадження нової стратегії розвитку бізнесу.

Інформатика. ***Реалізація програмного забезпечення.*** Оцінка ймовірних технічних/організаційних перешкод під час розробки програмних продуктів.

Основи політології. ***Стратегії політичних партій.*** Оцінка чинників, таких як опір опозиції чи внутрішні конфлікти, які можуть завадити успішній реалізації політичних стратегій.

АНАЛІЗУВАННЯ

Аналізування – прийом, що полягає в докладному вивченні складного явища, розчленування його на частини для глибшого розуміння структури, функцій, зв'язків між елементами.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомити учнів з об'єктом аналізу;

• визначити основні частини або елементи, які потрібно вивчити;

• розглянути кожен елемент окремо, визначаючи його властивості та функції;

• проаналізувати взаємозв'язки між елементами;

• підсумувати результати та сформулювати загальні висновки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Аналіз образу персонажа.*** Вивчення мотивів поведінки і розвитку персонажа.

Історія України. ***Аналіз політичних подій.*** Оцінка причин і результатів/наслідків важливих історичних подій.

Математика. ***Аналіз числових рядів.*** Дослідження властивостей арифметичних і геометричних прогресій.

Біологія. ***Аналіз еволюційних процесів.*** Вивчення механізмів природного добору й різноманіття живих організмів.

Географія. ***Аналіз кліматичних змін.*** Оцінка змін кліматичних зон на основі сучасних даних.

Фізика. ***Аналіз руху тіла.*** Дослідження типів руху, сил, що діють, і результатів руху.

Хімія. ***Аналіз хімічних реакцій.*** Вивчення рівнянь реакцій та їх впливу на довкілля.

АНАЛОГУВАННЯ

Аналогування – прийом у процесі встановлення аналогій і подібностей між різними об'єктами/явищами з метою спрощення розуміння і/або розв'язання проблеми.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити проблему/об'єкт для аналізу;

• знайти явища/об'єкти, які мають схожі характеристики;

• провести аналогії між різними об'єктами, виділяючи схожі риси;

• використовувати встановлені аналогії для полегшення розуміння ситуації;

• оцінити, чи можна застосувати подібні рішення/підходи до нової ситуації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Порівняння сюжетів творів.*** Аналогія між сюжетом двох романів для розуміння подібних тем і мотивів.

Всесвітня історія. ***Порівняння між державними системами.*** Аналогія між імперіями різних епох для розуміння їх політичних структур.

Математика. ***Алгоритми розв'язання задач.*** Використання аналогій між різними задачами для розуміння методів розв'язання, формування аналітичного мислення.

Географія/Біологія. ***Порівняння екосистем.*** Аналогія між екосистемами різних регіонів для вивчення закономірностей природи.

Фізика. ***Порівняння макро- і мікросвітів.*** Аналогія між законами руху великих тіл і частинок на квантовому рівні.

Економіка і право. ***Порівняння економічних моделей.*** Аналогування між різними економічними системами для покращення розуміння ринкових процесів.

Основи соціології. ***Аналогії в соціальних структурах.*** Порівняння стародавніх і сучасних соціальних систем.

АРГУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗІВ

Аргументування доказів – прийом у процесі надання доказів (доводів), що підтверджують певну позицію/гіпотезу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити кут зору/гіпотезу, яку необхідно підтвердити;

• зібрати факти/докази, що підтримують цей кут зору;

• структурувати аргументи так, щоб вони були логічно пов'язані між собою;

• оцінити силу аргументів і ймовірні контраргументи;

• представити аргументацію чітко і зрозуміло, акцентуючи основні доводи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Географія. ***Зміна клімату.*** Аргументація впливу антропогенних чинників на глобальне потепління.

Економіка і право. ***Вільний ринок чи державне регулювання.*** Аргументація різних підходів до організації економіки.

Українська література/Література закордоння. ***Оцінка творчості письменника.*** Аргументація значущості творів письменника для літератури й суспільства.

Історія України. ***Причини російсько-української війни.*** Розбір виправдань провокаторів російсько-української війни щодо її причин.

Основи політології. ***Демократія проти авторитаризму.*** Аргументація на користь демократії як найкращої форми правління.

Основи соціології. ***Рівність і нерівність у суспільстві.*** Аргументація на користь/щодо заперечення соціальних реформ.

Основи філософії. ***Докази існування Бога.*** Аналіз аргументацій різних філософських шкіл щодо існування вищої сили.

АРГУМЕНТУВАННЯ СИСТЕМНЕ

Аргументування системне – прийом, що передбачає системне викладення і пояснення причин, фактів, доказів, які обґрунтовують/спростовують думку, твердження, дію з метою переконання аудиторії.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити основну думку/позицію, яку потрібно аргументувати;

• зібрати причини, факти, докази;

• побудувати логічну послідовність викладу аргументів;

• включити приклади/свідчення, які підсилюють аргументацію;

• зробити висновок щодо правильності/хибності позиції.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аргументування правильності вживання граматичних конструкцій.*** Пояснення основних правил і винятків.

Українська література. ***Аргументування образів і персонажів творів.*** Систематизація їх мотивів, дій і вчинків.

Історія України. ***Аргументування причин, результатів і наслідків основних історичних подій.*** Порівняння поглядів істориків.

Всесвітня історія. ***Аргументування причин великих світових конфліктів.*** Аналіз політичних і економічних чинників.

Громадянська освіта. ***Аргументування важливості виконання соціальних норм.*** Роль прав і обов'язків у суспільстві.

Основи правознавства. ***Аргументування правових норм, що регулюють поведінку громадян.*** Порівняння національних і міжнародних норм.

Математика. ***Аргументування вибору математичних методів для розв'язання задач.*** Пояснення їх логічної послідовності.

АСОЦІЮВАННЯ ВІЛЬНЕ

Асоціювання вільне – прийом, який полягає у вільному неструктурованому генеруванні ідей, образів, слів, пов'язаних із заданою темою, без обмежень і заборон; сприяє розширенню мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему/ключове слово для асоціацій;

• вільно записувати будь-які думки, образи, слова, які спадають на гадку, не оцінюючи їх;

• по завершенні запису проаналізувати асоціації щодо повторень, цікавих ідей/зв'язків;

• використати знайдені асоціації для подальшої роботи (генерування ідей, написання тексту, розв'язання проблеми);

• за потреби структурувати/класифікувати отримані асоціації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Асоціації зі словотворенням.*** Генерування нових слів на основі коренів і префіксів.

Українська література. ***Асоціації з персонажами і мотивами творів.*** Створення нових варіантів розвитку сюжету.

Історія України. ***Асоціації з ключовими подіями і постатями.*** Розширення уявлень про етапи національного розвитку.

Всесвітня історія. ***Асоціації з великими світовими конфліктами.*** Генерування ідей щодо альтернативних варіантів історичних подій.

Громадянська освіта. ***Асоціації з правами й обов'язками громадян.*** Пропонування ідей для розв'язання соціальних проблем.

Основи правознавства. ***Асоціації з правами людини та їх захистом.*** Розробка ідей для вдосконалення правових норм.

Математика. ***Асоціації з математичними поняттями і теоремами.*** Генерування нових ідей для застосування математичних методів у різних сферах життя.

АСОЦІЮВАННЯ З АНАЛОГІЯМИ

Асоціювання з аналогіями – прийом, що полягає у формуванні асоціацій на основі виявлення подібностей або спільних рис між різними об'єктами/явищами; дає змогу зрозуміти/ пояснити нову інформацію.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати об'єкт/явище, що потребує пояснення;
- знайти інший об'єкт/явище, що має схожі риси/функції;
- створити асоціації між цими об'єктами на основі подібностей;
- використати ці асоціації для роз'яснення/пошуку рішень;
- оцінити доцільність та ефективність аналогій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Асоціація між мовними конструкціями і будовою механізмів.*** Пояснення складних граматичних правил через порівняння з роботою машини.

Українська література. ***Асоціація між персонажами.*** Зіставлення образу Тараса Бульби з персонажами літератур інших народів.

Історія України. ***Асоціація між етапами історії України та природними катаклізмами.*** Пояснення соціально-політичних змін через порівняння з процесами природних катастроф.

Всесвітня історія. ***Асоціація між великими війнами і спортивними змаганнями.*** Порівняння стратегії військових кампаній із підготовкою і проведенням спортивних турнірів.

Громадянська освіта. ***Асоціація між соціальними нормами і правилами дорожнього руху.*** Пояснення важливості порядку в суспільстві через аналогію з дорожньою безпекою.

Основи правознавства. ***Асоціація між правами людини і принципами роботи судової системи.*** Пояснення важливості правового захисту через аналогію з роботою арбітра у спортивних змаганнях.

Математика. ***Асоціація між математичними формулами і рецептами в кулінарії.*** Пояснення ролі певних формул як інструментів для досягнення конкретних результатів, як рецептів для приготування страв.

АСОЦІЮВАННЯ З ДОТИКОМ/РУХОМ

Асоціювання з дотиком/рухом – прийом, який полягає у викликанні або формуванні асоціацій через тактильні відчуття/рухові дії, що дає змогу закріпити знання/спонукати до творчості.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити поняття/тему, з якою потрібно створити асоціації;

• залучити тактильні/рухові дії, пов'язані з темою (наприклад, малювання, моделювання, рухи руками);

• відзначити емоції, образи, ідеї, що виникають під час цих дій;

• використати асоціації для кращого розуміння матеріалу;

• за потреби повторити дії для закріплення знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання руху рук для пояснення граматичних конструкцій*** (наприклад, показувати «розділові знаки» руками, імітуючи паузи/інтонації у мовленні). Це дає можливість закріпити правильне використання ком і тире через фізичні рухи.

Українська література. ***Моделювання сцен з улюблених творів через гру з ляльками/фігурками.*** Рухи персонажів дають змогу краще зрозуміти їх емоції, мотиви, взаємодію, що сприяє вивченню сюжету і характерів.

Історія України. ***Моделювання важливих історичних подій за допомогою карт/макетів***, де учні можуть переміщати фігури/об'єкти, відтворюючи ключові моменти, такі як битви/мирні угоди. Це дає змогу уявити рухи армій, переміщення кордонів.

Всесвітня історія. ***Створення хронологічної лінії значних історичних подій через фізичне розміщення карток на підлозі/стіні.*** Рухи при розташуванні карток дають можливість зафіксувати послідовність подій.

Громадянська освіта. ***Виконання вправ, що імітують громадянську взаємодію*** (наприклад, уявна ситуація голосування або обговорення законопроєкту). Рухи, такі як підняття рук чи обговорення в парах, дають змогу усвідомити важливість дій кожного громадянина.

Математика. ***Використання пальців або різних предметів для візуалізації математичних операцій*** (наприклад, підрахунок за допомогою карток/кидання м'ячика для визначення ймовірності). Тактильне сприймання сприяє кращому зрозумінню абстрактних концептів.

Фізична культура. ***Виконання рухових вправ, що імітують певні фізичні чи спортивні принципи*** (наприклад, правильне виконання стрибків/падінь). Це може бути використано для демонстрації фізіологічних/анатомічних аспектів руху людського тіла.

АСОЦІЮВАННЯ З ЕМОЦІЯМИ

Асоціювання з емоціями – прийом, який полягає у формуванні зв'язків між інформацією, ідеями, ситуаціями, певними емоційними станами з метою покращення розуміння і запам'ятовування.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати ідею, тему, ситуацію для аналізу;

• визначити емоції, які може викликати ця інформація;

• зв'язати факти або концепції з відповідними емоційними переживаннями (через розповіді, приклади, візуалізації);

• обговорити емоції та сприйняття й запам'ятовування;
• використати це для глибшого розуміння матеріалу/мотивації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Асоціювання різних граматичних конструкцій з емоційними станами*** (наприклад, вислови із запитаннями можуть викликати допитливість, а наказові форми – впевненість/рішучість). Це сприяє запам'ятовуванню відмінностей у функціях мовних конструкцій через емоційний контекст.

Українська література. ***Асоціювання персонажів із емоціями, які вони викликають у читача*** (наприклад, образ Гриця у «Кайдашевій сім'ї» Івана Нечуя-Левицького). Може викликати співчуття або засудження, що дає змогу краще зрозуміти його мотиви і роль у творі.

Історія України. ***Асоціювання визначних історичних подій з емоціями, які вони викликали у людей*** (так, революція 1917 року може викликати почуття надії і змін, тоді як період репресій – відчуття страху й невизначеності). Це дає змогу краще розуміти вплив цих подій на громадянське суспільство.

Громадянська освіта. ***Асоціювання прав та обов'язків з емоціями, які виникають при їх виконанні або порушенні*** (наприклад, виконання громадянського обов'язку викликає гордість, а порушення законів – почуття провини/гніву). Це сприяє розвитку відповідальності.

Основи правознавства. ***Асоціювання законів і прав людини з емоціями свободи й захищеності*** (наприклад, розуміння прав людини). Може викликати емоції співчуття і бажання допомогти тим, хто позбавлений цих прав, що підсилює усвідомлення важливості правових норм.

Етика. ***Асоціювання моральних дилем з емоціями, які виникають під час вибору між двома правими рішеннями*** (наприклад, вибір між честю й особистою вигодою). Може спонукати до боротьби чи внутрішнього конфлікту, що поглиблює розуміння етичних принципів.

Основи психології. ***Асоціювання психологічних теорій з емоціями, які вони можуть викликати у людини*** (наприклад, теорія Абрагама Маслоу про ієрархію потреб). Може викликати відчуття мотивації, прагнення до самореалізації, щастя, що сприяє розумінню тенденцій розвитку особистості.

АСОЦІЮВАННЯ З КАРТИНКАМИ/МАЛЮНКАМИ

Асоціювання з картинками/малюнками – прийом, що полягає у формуванні зв'язків між інформацією та візуальними образами (картинками, малюнками, схемами) для полегшення сприймання, запам'ятовування і глибшого розуміння матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключові поняття/ідеї, які треба запам'ятати/пояснити;
• дібрати/створити відповідні зображення/малюнки;

• встановити зв'язок між текстовою інформацією і зображеннями (наприклад, підписати малюнки, пояснити асоціації);

• переглядати/повторювати матеріал, використовуючи ці асоціації;

• за потреби створити власні малюнки/схеми для закріплення знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання малюнків для вивчення граматичних правил*** (наприклад, картинки з різними частинами мови: іменниками, дієсловами тощо). Це дає змогу візуалізувати функції частин мови.

Українська література. ***Створення ілюстрацій до образів персонажів літературних творів*** (наприклад, малюнки до «Кобзаря» Тараса Шевченка). Картинки дають можливість краще уявити характери персонажів і важливі моменти їх розвитку.

Історія України. ***Створення схем або карток для вивчення хронології історичних подій*** (зокрема карта з позначеннями місць битв/ключових подій в історії України). Візуалізація сприяє легшому запам'ятовуванню важливих етапів та їх взаємозв'язків.

Громадянська освіта. ***Малюнки, що ілюструють соціальні ролі/правові норми*** (наприклад, схеми прав і обов'язків громадянина). Візуальні образи дають змогу краще зрозуміти й запам'ятати основні правила взаємодії в суспільстві.

Основи правознавства. ***Створення схем/картинок для пояснення правових систем*** (зокрема діаграма, що показує взаємодію між гілками влади). Візуалізація дає змогу зрозуміти, як працює правова система.

Етика. ***Використання малюнків для ілюстрації моральних дилем/етичних принципів*** (наприклад, картинки з людьми, які роблять вибір між двома варіантами). Це дає змогу візуалізувати ситуації, які викликають етичні запитання, що і вивчається на уроках.

Основи психології. ***Малюнки для ілюстрації психологічних теорій/процесів*** (зокрема схема ієрархії потреб Абрагама Маслоу). Це дає можливість побачити, як різні психологічні етапи/потреби взаємодіють і сприяють кращому запам'ятовуванню інформації.

АСОЦІЮВАННЯ З ЛАНЦЮЖКАМИ ПОСЛІДОВНИМИ

Асоціювання з ланцюжками послідовними – прийом, що полягає у створенні послідовності пов'язаних асоціацій, де кожна ідея/поняття плавно переходить у наступну/в наступне, що спонукає систематизувати думки й поглибити розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати початкову ідею/ключове поняття;

• визначити асоціацію, яка логічно/образно пов'язана з цією ідеєю;

• продовжувати додавати асоціації, формуючи ланцюжок, де кожен наступний елемент пов'язаний із попереднім;

• перевірити ланцюжок щодо логічності й цілісності;

• використати ланцюжок для запам'ятовування, креативного мислення або пояснення теми.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Ілюстрація до різних типів речень (питальні, розповідні, спонукальні).*** Малюнки покажуть, як змінюється інтонація і структура речень залежно від їх типу.

Історія України. ***Ілюстрація до важливих етапів боротьби за незалежність*** (малюнки на тему Козаччини, УНР, Гетьманщини). Візуалізація ключових історичних подій уможливить краще розуміння історичного контексту.

Основи правознавства. ***Діаграми, що пояснюють структуру судової системи або процеси, пов'язані з ухваленням законів.*** Візуальні образи на теми судових справ або правових процедур полегшують засвоєння важливих правових понять.

Математика. ***Малюнки для пояснення геометричних фігур та їх властивостей.*** Наприклад, схеми для відображення співвідношень між різними типами трикутників (рівнобедрений, рівносторонній) чи креслення прямокутників, квадратів, кола.

Географія. ***Карти і зображення, що показують природні зони України.*** Ілюстрації до різних кліматичних поясів, висотних зон, річок, озер. Візуальні образи дають змогу запам'ятати географічні особливості.

Етика. ***Малюнки, що ілюструють моральний вибір***, наприклад, у ситуації, коли людині потрібно вибрати між добром і злом***.*** Візуалізація дає змогу учням краще зрозуміти складність етичних рішень.

Образотворче мистецтво. ***Використання картин для пояснення різних технік малювання й живопису.*** Ілюстрації робіт відомих художників дадуть можливість краще зрозуміти їх стиль і техніки.

АСОЦІЮВАННЯ З О́БРАЗАМИ

Асоціювання з о́бразами – прийом, який полягає у формуванні зв'язку між абстрактними поняттями, ідеями, конкретними візуальними образами/уявленнями, що сприяє кращому розумінню й запам'ятовуванню.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити поняття чи ідею, що потребують пояснення;

• візуалізувати це поняття у вигляді конкретного образу/серії образів (уявити, намалювати, знайти світлину);

• встановити асоціативний зв'язок між поняттям і візуальним образом;

• використовувати образ для подальшого пояснення або запам'ятовування інформації;

• за потреби розвивати образи, створюючи нові асоціації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Асоціювання абстрактних граматичних понять*** (наприклад, роди й відмінки***) з конкретними образами***, як-от образи різних предметів/людей, що змінюють свою форму залежно від відмінка чи роду (наприклад, чоловік, жінка, дитина – для відмінків).

Історія України. ***Асоціювання важливих історичних періодів/подій із конкретними образами.*** Зокрема образ козака як символ боротьби за незалежність, або битва під Берестечком, де образ поля бою і стратегії відображає історичний контекст.

Алгебра. ***Асоціювання абстрактних математичних виразів з образами реальних об'єктів.*** Наприклад, уявлення про рівняння як «рівновагу на терезах», де кожен бік рівняння має бути збалансований.

Географія. ***Асоціювання природних зон з конкретними образами*** (наприклад, уявлення лісу як «зеленого океану» або гори як «тихої, неприступної фортеці»). Це дає змогу краще зрозуміти концепти, пов'язані з природним середовищем.

Етика. ***Асоціювання моральних принципів із конкретними образами.*** Зокрема образ світла і темряви для розуміння етичної межі між добром і злом.

Технології. ***Асоціювання технічних процесів/механізмів з образами реальних об'єктів.*** Наприклад, образ колеса як метафора для обертання і передачі енергії в механізмах, або образ комп'ютера як «мозку», який обробляє інформацію.

Основи психології. ***Асоціювання психологічних теорій з образами***. Зокрема уявлення ієрархії потреб Абрагама Маслоу у вигляді піраміди, де кожен рівень (від базових потреб до самореалізації) представляється через конкретний образ, який полегшує розуміння теорії.

АСОЦІЮВАННЯ З ПРИКЛАДАМИ РЕАЛЬНИМИ

Асоціювання з прикладами реальними – прийом, який полягає у створенні зв'язку між теоретичною інформацією і конкретними реальними прикладами/ситуаціями, що дає змогу краще зрозуміти матеріал і закріпити знання.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити теоретичну ідею/поняття, яке потрібно пояснити;
- знайти/пригадати реальні приклади, що ілюструють цю ідею;
- пояснити зв'язок між теорією і реальним прикладом;
- проаналізувати приклад, підтверджуючи або пояснюючи ідею;
- використати приклади для закріплення знань/мотивації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Асоціювання правил орфографії з реальними випадками помилок у текстах*** (зокрема в роботах нерідко трапляються помилки в написанні *не* та префіксів *роз-, без-*). Це дає змогу показати і пояснити учням на прикладах причини виникнення помилок.

Історія України. ***Асоціювання соціальних змін під час Гетьманщини з реальними прикладами з життя того часу*** (наприклад, реформа Мазепи та її вплив на селянство). Це дає можливість зрозуміти історичні події через приклади зі щоденного життя.

Основи правознавства. ***Асоціювання правових норм із реальними прикладами правових випадків*** (зокрема рішення судів або суперечки щодо порушення авторських прав). Це дає учням конкретні приклади застосування правових норм у щоденному житті.

Математика. ***Асоціювання математичних задач із реальними ситуаціями*** (наприклад, використання пропорцій при розрахунку інгредієнтів для страв або під час планування бюджету для подорожі). Це дає змогу зрозуміти практичну значущість застосування теорії.

Географія. ***Асоціювання кліматичних зон з реальними прикладами місцевостей*** (наприклад, опис тропічних лісів Амазонії або пустель Сахари). Це дає змогу учням конкретизувати, як клімат впливає на природу і життя людей.

Хімія. ***Асоціювання хімічних реакцій із реальними процесами*** (зокрема реакція горіння – як працюють побутові газові прилади або автомобільні двигуни). Це сприяє кращому зрозумінню перебігу хімічних процесів у реальному житті.

Основи психології. ***Асоціювання психологічних теорій*** (наприклад, теорії особистості Зигмунда Фройда з реальними прикладами поведінки людей у ситуаціях стресу/конфліктів). Це дає змогу побачити, як теоретичні концепції працюють у реальному житті.

АСОЦІЮВАННЯ ЗІ ВСТАНОВЛЕННЯМ ЗВ'ЯЗКІВ

Асоціювання зі встановленням зв'язків – прийом, який полягає у свідомому формуванні й фіксації зв'язків між різними поняттями, ідеями, фактами; дає змогу розкрити їх взаємозалежності й поглибити розуміння матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключові елементи/ідеї для встановлення зв'язків;

• проаналізувати кожен елемент у контексті інших, шукаючи схожі риси/взаємодії;

• фіксувати асоціативні зв'язки (зокрема у вигляді візуалізаційної карти, таблиці, схеми);

• оцінити значення цих зв'язків для кращого розуміння теми;

• використовувати встановлені зв'язки для пояснення, навчання, розв'язання задач.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Встановлення зв'язків між різними частинами мови*** *(дієслова, іменники, прикметники).* Наприклад, створення асоціативних

зв'язків між дієсловами у різних часах і способах та відповідними іменниками і прикметниками («робити» – «робота», «гарний» – «працювати»).

Історія України. ***Встановлення асоціативних зв'язків між важливими історичними подіями***, такими як Гетьманщина, козацькі війни, Хмельниччина, і їх значенням для розвитку українського суспільства між подіями 1648 року й початком утворення Козацької держави.

Основи правознавства. ***Встановлення асоціативних зв'язків між правовими нормами і конкретними ситуаціями.*** Наприклад, між нормами захисту прав людини та їх практичними застосуваннями (порушення прав громадян, свобода слова, доступ до освіти).

Математика. ***Встановлення зв'язків між різними математичними операціями: додавання, віднімання, множення і ділення.*** Так, доцільно створити таблицю/візуалізаційну карту, де показати, як ці операції перетворюють той самий числовий набір у різні результати залежно від порядку виконання операцій.

Фізика. ***Встановлення зв'язків між фізичними законами і реальними явищами*** (між законом збереження енергії і прикладами, де цей закон працює в реальному житті). Наприклад, рух автомобіля/запуск ракети.

Етика. ***Встановлення асоціативних зв'язків між етичними принципами*** *(такими як доброта, справедливість, чесність)* ***і реальними моральними дилемами.*** Це дає змогу зрозуміти, як конкретні етичні принципи застосовуються у щоденному житті, у стосунках між людьми.

Технології. ***Встановлення зв'язків між технологічними процесами та їх впливом на суспільство.*** Наприклад, між розвитком інтернет-технологій і змінами в комунікації, в освіті, у бізнесі. Це дає змогу зрозуміти, як інновації змінюють соціальну структуру.

БЕСІДА

Бесіда – прийом діалогу між педагогом і учнями, що передбачає активне обговорення теми з метою глибшого розуміння, розвитку мислення, формулювання позицій і аргументації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- формулювання теми/проблемного питання;
- початок діалогу з відкритими запитаннями;
- стимулювання учнів до висловлення думок;
- підтримка дискусії, спрямування у конструктивне русло;
- підбиття підсумків, уточнення основних тез; обговорення ймовірних проєктів щодо ролі бесіди у здобутті знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Бесіда про важливість мовної чистоти і правильності.*** Обмін думками щодо ставлення учнів до використання слів іншомовного походження у щоденні й медіа.

Українська література. ***Бесіда про персонажів у класичних творах*** *(наприклад, у Тараса Шевченка або Івана Франка):* що для них важливіше – внутрішній розвиток чи зовнішні обставини?

Історія України. ***Бесіда про значення історичних подій для сучасності.*** Наприклад, Козаччина, її вплив на українську ідентичність.

Основи правознавства. ***Бесіда про важливість знання законів у житті:*** як знання права забезпечує захист власних інтересів.

Математика. ***Бесіда про важливість вивчення алгебри в реальному житті.*** Зокрема у побудові фінансових планів і в процесі розв'язання практичних задач.

Географія. ***Бесіда про взаємозв'язок кліматичних змін і соціальних процесів*** – як зміна клімату впливає на життя людей і розвиток цивілізацій.

Фізика. ***Бесіда про важливість законів Ньютона в нашому щоденні.*** «Як закони механіки застосовуються у реальних ситуаціях (наприклад, на автотранспорті, в аеронавтиці)?».

БЕСІДА ЕВРИСТИЧНА

Бесіда евристична – прийом пошукової взаємодії між педагогом і учнями, коли вчитель формулює запитання, що стимулюють самостійне мислення, логічні умовиводи, створення гіпотез і формулювання висновків.

Логістика успішної реалізації прийому:

• формулювання навчальної проблеми/ситуації;

• постановка навідних/уточнювальних запитань;

• мотивування учнів до міркування, висування гіпотез;

• спільне дослідження ідей/аргументів, узагальнення висновків, планування застосування бесід евристичних у навчанні.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Евристична бесіда про мовні варіанти й діалекти:*** «Як зміни у мові виникають під впливом культурних і соціальних процесів?», «Які чинники можуть спричинити зміни в українській мові?».

Англійська мова. ***Бесіда про культурні особливості англійськомовних країн:*** «Як різниця в культурних цінностях відображається в англійській мові?», «Які ви знаєте приклади, де мова і культура тісно пов'язані?».

Історія України. ***Евристичне обговорення причин і наслідків певних історичних подій*** *(Чорнобильська катастрофа):* «Як можна інтерпретувати вплив Чорнобильської катастрофи на сучасну Україну?».

Основи правознавства. ***Евристична бесіда про права людини.*** Чому важливо забезпечити права і свободи кожної людини та як це може вплинути на стабільність у суспільстві.

Математика. ***Бесіда про значення математичних моделей у реальному світі.*** «Як ми можемо застосувати математичні моделі для прогнозування економічного розвитку або зміни клімату?».

Біологія. ***Евристична бесіда про еволюцію:*** «Які чинники могли б сприяти біологічній різноманітності, яку ми спостерігаємо сьогодні?».

Географія. ***Бесіда про глобалізацію та її вплив на екологічні проблеми:*** «Які рішення доцільні та можливі для збереження природних ресурсів в умовах глобальної інтеграції?».

БІНОМ ФАНТАЗІЇ

Біном фантазії – прийом стимулювання творчого мислення шляхом поєднання двох неочевидно пов'язаних понять для створення нових ідей, образів, сюжетів, рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір двох понять (випадково/навмисно);
- аналіз кожного окремо, опис властивостей;
- пошук схожих/протилежних рис;
- складання нового образу/ідеї на основі поєднання;
- обговорення результатів, критичне оцінювання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Біном фантазії між поняттями «любов» і «війна».*** Як можна поєднати ці два образи у контексті української літератури? Наприклад, у творах, де описано Першу і Другу світові війни, як любов може бути виражена через відчуття болю і втрат?

Історія України. ***Біном фантазії між поняттями «козаки» й «містобудування».*** «Як виглядали б козацькі міста, якби вони активно використовували передові технології для будівництва?»

Математика. ***Поєднання «чисел» і «мистецтва».*** «Як можна застосувати числові закономірності, наприклад, золотий перетин, у створенні художніх творів або архітектурних проєктів?»

Географія. ***Біном «клімат» і «туризм».*** «Як зміни клімату можуть вплинути на розвиток туристичних напрямів у світі?» «Як можна створити нові туристичні маршрути з урахуванням майбутніх змін клімату?»

Фізика. ***Поєднання «енергія» – «музика».*** «Як фізичні закони (закони акустики) впливають на створення музичних інструментів і на звук?»

Етика. ***Біном «мораль» – «цифрові технології».*** «Як можуть цифрові технології, такі як соціальні мережі, впливати на моральні цінності?»

Технології. ***Біном «штучний інтелект» – «освіта».*** «Як ШІ може змінити освітній процес і взаємодію педагога й учня у класі?»

ВЕДЕННЯ е-ЩОДЕННИКА

Ведення е-щоденника – прийом у процесі ведення цифрового щоденника, де учень/педагог записує свої роздуми, ідеї, досвід, досягнення; використовується для самоаналізу, рефлексії, обміну знаннями.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему/аспект навчання для запису;

• оформити запис у цифровому щоденнику;

• додати власні роздуми, висновки, оцінку діяльності;

• за потреби інтегрувати зображення, покликáння, файли;

• регулярно аналізувати записи для самоаналізу і планування наступних кроків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Письмові вправи.*** Рефлексія над граматикою і стилістикою висловлень.

Українська література. ***Аналіз творів.*** Ведення записів із власними інтерпретаціями.

Історія України. ***Дослідження подій.*** Відображення власних висновків у щоденнику.

Всесвітня історія. ***Дипломатичні кейси.*** Ведення записів щодо аналізу ситуацій.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Фіксація спостережень/рішень.

Основи правознавства. ***Судові кейси.*** Записування висновків щодо альтернативних рішень.

Фізика. ***Лабораторні роботи.*** Фіксація спостережень і результатів експериментів.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Ведення записів логіки розв'язку/висновків.

Технології. ***Проєктна діяльність.*** Документування процесів/результатів роботи.

Основи психології. ***Групові вправи.*** Рефлексія щодо взаємодії/поведінки.

ВЗАЄМОНАВЧАННЯ

Взаємонавчання – прийом організації освітнього процесу, за якого учні виступають у ролі вчителів одне для одного, пояснюючи матеріал, ставлячи запитання й допомагаючи з осмисленням змісту.

Логістика успішної реалізації прийому:

• формування малих груп/пар учнів;

• розподіл ролей і навчального матеріалу;

• підготовка кожного учня до пояснення певного аспекту теми;

• проведення взаємонавчання (у формі мініуроку, запитань тощо);

• оцінювання і рефлексія результатів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Взаємонавчання через парну роботу:*** учні обговорюють правила використання розділових знаків у складних реченнях і пояснюють їх одне одному.

Історія України. ***Взаємонавчання на основі історичних карт:*** учні по черзі пояснюють одне одному зображені на карті історичні події, обговорюючи їх причини і результати/наслідки.

Громадянська освіта. ***Взаємонавчання на основі обговорення прав людини:*** учні послідовно розповідають про різні види прав людини і надають приклади, як ці права реалізуються у їх житті.

Математика. ***Взаємонавчання при розв'язанні складних задач із геометрії:*** один учень пояснює однокласникам, як правильно застосувати теорему для розв'язання задачі.

Біологія. ***Взаємонавчання через спостереження за організмами:*** учні обговорюють виявлені особливості рослин і тварин, кожен пояснює, чому ці ознаки важливі для їх виживання.

Фізика. ***Взаємонавчання в групах на основі експериментів:*** учні разом виконують експерименти для перевірки фізичних законів і обмінюються висновками.

Економіка і право. ***Взаємонавчання на основі складання бізнес-плану:*** учні працюють у групах, кожен розповідає про одну частину плану.

ВИБІР АБЗАЦІВ КЛЮЧОВИХ

Вибір абзаців ключових – прийом роботи з текстом, який передбачає визначення значущих частин тексту для виокремлення основної інформації, аргументів, висновків.

Логістика успішної реалізації прийому:

- ознайомлення з повним текстом;
- виокремлення абзаців з основною думкою, ключовим фактом;
- виділення тез у вибраних абзацах;
- обговорення їх ролі в логіці тексту;
- конспектування/узагальнення на основі відібраного.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вибір ключових абзаців для аналізу граматичних конструкцій:*** учні виділяють важливі фрагменти тексту, де використано складні граматичні конструкції, та аналізують їх.

Українська література. ***Вибір ключових моментів для аналізу розвитку персонажів у творах*** *(наприклад, у творах Тараса Шевченка або Івана Франка).* Учні виокремлюють абзаци, де найяскравіше проявляються риси характеру персонажів.

Історія України. ***Вибір ключових абзаців для аналізу важливих історичних подій*** (наприклад, визвольна боротьба або періоди Гетьманщини). Учні знаходять абзаци, що містять істотні факти і причинно-наслідкові зв'язки.

Основи правознавства. ***Вибір ключових абзаців для аналізу основних правових норм.*** Учні виділяють частини тексту, де описано важливі закони/правові принципи, обговорюють їх застосування в житті.

Математика. ***Вибір ключових абзаців для розуміння основних методів розв'язання задач.*** Учні вибирають частини тексту, де чітко пояснюються математичні методи/алгоритми.

Географія. ***Вибір абзаців для визначення важливих фактів про природу/клімат різних регіонів світу.*** Учні знаходять абзаци, де описано унікальні природні явища/зміни клімату в конкретних районах.

Фізика. ***Вибір ключових абзаців для аналізу фізичних принципів.*** Учні вибирають частини тексту, де пояснюються основні закони/теорії.

ВИБІР АСОЦІАЦІЙ

Вибір асоціацій – прийом, який полягає у свідомому доборі асоціативних образів, понять, символів, що сприяють розумінню абстрактних або складних ідей шляхом їх наближення до вже відомих/емоційно забарвлених уявлень.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення поняття/явища, яке потребує пояснення;
- генерування різних асоціацій учнями/педагогом;
- обговорення доцільності/точності кожної асоціації;
- вибір найвлучніших/найяскравіших асоціацій;
- побудова пояснення/опису з використанням дібраних асоціацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Асоціація між граматичними конструкціями і звуками.*** Учні вибирають граматичні конструкції і шукають звукові/емоційні асоціації, що допомагають їм у використанні цих конструкцій.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Асоціація між сленговими висловами і контекстами їх використання.*** Учні вивчають сленгові вислови і шукають приклади ситуацій, де їх можна застосувати.

Історія України. ***Асоціація між подіями в історії та змінами в суспільстві.*** Учні визначають важливі історичні події та асоціюють їх із певними змінами в політичній і соціальній ситуації.

Математика. ***Асоціація між функціями та реальними життєвими ситуаціями.*** Учні аналізують математичні функції та наводять приклади.

Біологія. ***Асоціація між клітинами й організмами в природі.*** Учні розглядають структуру клітин, пов'язують їх із функціями організмів.

Географія. ***Асоціація між кліматичними зонами/флорою.*** Учні аналізують карти кліматичних зон, пов'язують їх із типами рослин.

Фізика. ***Асоціація між законами фізики й технологічними пристроями.*** Учні опановують фізичні закони і наводять приклади технологій.

ВИБІР ОБҐРУНТОВАНИЙ

Вибір обґрунтований – прийом, що полягає у свідомому ухваленні рішення на основі чітко сформульованих критеріїв, логічних доказів, перевірених фактів, а не інтуїції чи припущень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• постановка проблеми/вибору і визначення ймовірних варіантів;

• установлення критеріїв оцінювання;

• аналіз кожного варіанта за заданими критеріями;

• обґрунтування вибору із зазначенням доказів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Обґрунтування вибору образів у творах.*** Учні вибирають конкретні образи з літературних творів і обґрунтовують, чому вони важливі для розкриття теми твору.

Основи правознавства. ***Обґрунтування вибору правових норм.*** Учні аналізують правові норми і пояснюють їх значення для суспільства.

Математика. ***Обґрунтування вибору методу для розв'язання задачі.*** Учні вибирають певний метод розв'язання математичної задачі та пояснюють, чому саме цей метод є ефективним.

Фізика. ***Обґрунтування вибору фізичної теорії для пояснення явища.*** Учні аналізують фізичні явища й обґрунтовують, яку теорію слід використовувати для їх пояснення.

Етика. ***Обґрунтування вибору моральних принципів у конкретних ситуаціях.*** Учні визначають моральні дилеми й обґрунтовують свій вибір.

Географія. ***Обґрунтування вибору методів вивчення географічних явищ.*** Учні вибирають методи дослідження певних географічних явищ (наприклад, картографія, статистика) й обґрунтовують свій вибір.

Технології. ***Обґрунтування вибору технології для реалізації інновацій.*** Учні аналізують різні технології та вибирають найприйнятнішу для розв'язання певної технічної проблеми.

ВИБІР РЕЧЕНЬ КЛЮЧОВИХ

Вибір речень ключових – прийом, який полягає у визначенні речень, що виражають найважливіші думки в тексті, – для полегшення розуміння структури, аргументації чи наративу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• повне прочитання тексту (або уривка);

• визначення смислових центрів (тематичних вузлів);

• виявлення речень, що містять основну думку кожного фрагмента;

• обговорення, чому саме ці речення є ключовими;

• складання «карти змісту» або резюме на основі ключових речень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вибір ключових речень для пояснення синтаксису.*** Учні вибирають із тексту речення, що демонструють основні правила побудови речень у синтаксисі.

Українська література. ***Вибір ключових фрагментів для аналізу розвитку сюжету.*** Учні вибирають із творів уривки, що відображають ключові моменти розвитку сюжету.

Історія України. ***Вибір ключових моментів для опису важливих історичних подій.*** Учні вибирають важливі моменти з історії України, які істотно вплинули на розвиток держави.

Біологія. ***Вибір речень для опису етапів розвитку організмів.*** Учні аналізують текст і виділяють речення, що описують основні етапи життєвого циклу організмів.

Географія. ***Вибір ключових абзаців для аналізу природних ресурсів різних країн.*** Учні вибирають частини тексту, де описано природні ресурси різних географічних регіонів.

Хімія. ***Вибір речень для пояснення хімічних реакцій та їх значення.*** Учні виокремлюють абзаци, де пояснюються хімічні реакції.

Мистецтво. ***Вибір речень для аналізу художніх стилів і напрямів.*** Учні вибирають ключові фрагменти з текстів, де описано художні стилі й рухи в мистецтві.

ВИВЧЕННЯ ЗМІНЮВАНОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ З ПЛИНОМ ЧАСУ

Вивчення змінюваності інтерпретації з плином часу – прийом, що передбачає порівняння сприйняття, оцінки, пояснення того самого явища/тексту/особистості у різні історичні, соціальні, культурні періоди.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір явища, тексту, ідеї;
- накопичення інтерпретацій з різних історичних етапів;
- порівняльний аналіз змін: у чому саме вбачається трансформація;
- обговорення причин змін (соціальних, політичних, етичних);
- формулювання власної інтерпретації з урахуванням змін.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Зміни в інтерпретації персонажів у різних епохах.*** Учні з'ясовують, як óбрази/персонажі літературних творів трактуються в різні періоди.

Історія України. ***Зміна трактування історичних подій після революцій.*** Учні аналізують, як змінювалося трактування історичних подій залежно від політичного контексту.

Математика. ***Зміни в трактуванні геометричних теорем у різні епохи.*** Учні аналізують, як із часом змінювалися математичні концепції.

Фізика. ***Як змінювалося розуміння законів природи – від класичної до квантової фізики.*** Учні опановують етапи розвитку фізичних теорій.

Астрономія. ***Зміни у трактуванні Сонячної системи з часом.*** Учні досліджують еволюцію наукових уявлень про Сонячну систему.

Економіка і право. ***Як змінювалися підходи до вивчення економічних криз.*** Учні розглядають економічні кризи в історії.

Основи психології. ***Розуміння свідомості в психології впродовж часу.*** Учні відстежують, як змінювалися теорії свідомості у психології.

ВИВЧЕННЯ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ

Вивчення інтертекстуальності – прийом аналізу літературних, культурних та інформаційних зв'язків між різними текстами (словесними, візуальними, музичними), що розкриває, як один текст цитується, переосмислюється або протиставляється іншому.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення основного тексту для аналізу;

• пошук текстів, з якими є інтертекстуальні зв'язки (цитати, алюзії, ремінісценції);

• аналіз характеру цих зв'язків: підтвердження, заперечення, розвиток ідеї;

• обговорення впливу цих зв'язків на сприймання;

• створення мапи інтертекстуальних взаємодій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Вивчення зв'язків між творами Тараса Шевченка й Івана Франка.*** Учні досліджують, як творчість Шевченка впливала на розвиток літературних традицій у творах Франка.

Література закордоння. ***Вивчення впливу античної літератури на класичну європейську літературу.*** Учні досліджують, як твори античності вплинули на європейську літературу Середньовіччя й Відродження.

Історія України. ***Інтертекстуальність між різними історичними документами: літописи, хроніки, архіви.*** Учні з'ясовують, як різні історичні джерела можуть взаємодіяти і доповнювати одне одного.

Математика. ***Вивчення зв'язків між математичними теоремами з різних галузей.*** Учні досліджують, як можуть бути взаємопов'язані теореми з різних гілок математики.

Географія. ***Вивчення інтертекстуальності між картографічними і текстовими джерелами в історії географії.*** Учні порівнюють картографічні дані з текстовими описами географічних об'єктів.

Фізика. ***Інтертекстуальність між різними фізичними теоріями: від ньютонівської механіки до сучасної теорії поля.*** Учні порівнюють усталені й нові фізичні теорії, вивчаючи їх взаємозв'язок.

Мистецтво. ***Інтертекстуальність у живопису: вплив одного художнього стилю на інший.*** Учні досліджують, як один художній стиль впливає на розвиток іншого.

ВИДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО

Виділення загального – прийом, який полягає у виявленні схожих рис, закономірностей, ознак у різних об'єктах, явищах, поняттях з метою сформувати узагальнення/вивести загальне правило.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати об'єкти/явища для аналізу;

• перелічити їх властивості/характеристики;

• знайти схожі риси серед усіх об'єктів;
• сформулювати загальне поняття, правило, висновок;
• застосувати узагальнення у новому контексті (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Виділення загальних правил граматики.*** Учні вибирають загальні граматичні правила, розглядають їх застосування у різних контекстах.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Виділення загальних правил для побудови граматичних конструкцій***. Учні розглядають граматичні правила, що застосовуються до різних типів речень.

Історія України. ***Виділення загальних тенденцій в історії країни.*** Учні аналізують великі історичні етапи і визначають основні тенденції розвитку України.

Математика. ***Виділення загальних властивостей чисел у різних математичних операціях.*** Здобувачі освіти вивчають числа і визначають загальні властивості для різних типів операцій.

Біологія. ***Виділення загальних принципів еволюції.*** Учні опрацьовують еволюційні теорії та виокремлюють подібні риси еволюційних процесів у різних організмів.

Фізика. ***Виділення загальних законів фізики, що діють на всіх рівнях.*** Учні визначають універсальні закони фізики, такі як закон збереження енергії, і застосовують їх до різних явищ.

Етика. ***Виділення загальних принципів моральності в різних культурах.*** Учні досліджують моральні принципи і шукають їх схожі риси у різних культурах і релігіях.

ВИДІЛЕННЯ ОДИНИЧНОГО

Виділення одиничного – прийом, що полягає у навмисному фокусуванні на окремому об'єкті, випадку, прикладі, який має виняткове значення/дає змогу глибше зрозуміти загальне явище.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити контекст/явище, що вивчається;
• із загального ряду виділити один елемент, який вирізняється;
• обґрунтувати його винятковість/значущість;
• проаналізувати одиничний приклад;
• вивести висновки/узагальнення на його основі.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Виділення одиничного образу персонажа в конкретному творі.*** Учні вибирають одного персонажа з твору й аналізують його роль у розвитку сюжету.

Історія України. ***Виділення одиничної історичної події та її вплив на країну.*** Учні вибирають одну важливу подію та аналізують її значення для України.

Основи правознавства. ***Виділення одиничного випадку правопорушення і його наслідків.*** Учні вибирають конкретний випадок правопорушення і розглядають його наслідки.

Математика. ***Виділення одиничної змінної в рівнянні.*** Учні вибирають одну змінну в рівнянні й досліджують її вплив на результат.

Географія. ***Виділення одиничної географічної області для докладного вивчення.*** Учні вибирають одну географічну область і досліджують її особливості.

Економіка і право. ***Виділення одиничного економічного чинника в аналізі ринку.*** Учні досліджують вплив економічного чинника на ринок.

Технології. ***Виділення одиничного інструмента/технології у виробничому процесі.*** Учні вибирають один інструмент/технологію і досліджують, як її застосовують у виробництві.

ВИДІЛЕННЯ ОЗНАК

Виділення ознак – прийом, який передбачає ідентифікацію і класифікацію істотних характеристик об'єкта/явища, що сприяє у його розпізнаванні, пізнанні й аналізі.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити об'єкт/явище для аналізу;
- перерахувати всі відомі характеристики;
- дібрати найістотніші ознаки (за змістом/функцією);
- сформулювати опис об'єкта через ці ознаки;
- зіставити з іншими об'єктами для подальшого аналізу (опційно).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Виділення ознак слів (родів, відмінків, чисел).*** Учні опрацьовують різні граматичні ознаки слів і класифікують їх за відповідними категоріями.

Історія України. ***Виділення ознак важливих періодів в історії.*** Учні аналізують основні характеристики важливих періодів історії України, акцентують їх значення для процесів націєтворення.

Математика. ***Виділення ознак геометричних фігур для їх класифікації.*** Учні аналізують геометричні фігури і визначають їх характеристики для класифікації.

Біологія. ***Виділення ознак рослин для класифікації.*** Учні визначають ознаки різних рослин і класифікують їх за групами.

Фізика. ***Виділення ознак різних типів енергії.*** Учні досліджують різні види енергії та визначають їх властивості.

Основи психології. ***Виділення ознак різних типів особистості.*** Учні досліджують психологічні типи особистості.

Мистецтво. ***Виділення ознак художнього стилю в різних епохах.*** Учні ознайомлюються з різними художніми стилями і визначають їх основні ознаки, які характеризують епоху.

ВИДІЛЕННЯ ОКРЕМОГО

Виділення окремого – прийом, що полягає у свідомому зосередженні уваги на конкретному фрагменті, слові, явищі, прикладі для його глибшого аналізу чи ілюстрації загального.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з повним обсягом інформації/тексту;
• визначити фрагмент, що має особливу значущість;
• узяти цей фрагмент для аналізу;
• проаналізувати його зміст, функцію, емоційне навантаження;
• пояснити його значення для загального контексту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Виділення окремих граматичних конструкцій.*** Учні вибирають конкретні граматичні конструкції та аналізують їх використання у різних контекстах.

Історія України. ***Виділення окремого історичного процесу в конкретній епосі.*** Учні вивчають один історичний процес, аналізують наслідки.

Основи правознавства. ***Виділення окремого правового інституту.*** Учні вибирають один правовий інститут і досліджують його функціонування в рамках законодавства.

Математика. ***Виділення окремої математичної операції у розв'язанні задачі.*** Учні вибирають одну математичну операцію і досліджують її роль у розв'язуванні задачі.

Географія. ***Виділення окремої природної зони для дослідження.*** Учні вибирають одну природну зону і досліджують її особливості, клімат, флору й фауну.

Фізика. ***Виділення окремого явища для детального аналізу.*** Учні вибирають одне фізичне явище і досліджують його характеристики.

Економіка і право. ***Виділення виду економічної діяльності.*** Учні досліджують один сектор економіки і визначають його загальний вплив.

ВИДІЛЕННЯ СКЛАДНИКІВ ПРОБЛЕМИ

Виділення складників проблеми – прийом, що передбачає розчленування складної проблеми на менші структурні елементи (чинники, причини, наслідки тощо) для кращого її осмислення і пошуку шляхів розв'язання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• сформулювати загальну проблему;
• визначити, які складники її формують (аспекти, чинники, умови);
• виділити кожен складник окремо;
• проаналізувати кожен елемент осібно;
• синтезувати здобуті результати для формування цілісного розуміння.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Виділення складників соціальних змін в історії.*** Учні досліджують соціальні зміни в історії України і виокремлюють ключові чинники, які спричинили їх.

Основи правознавства. ***Виділення складників правової проблеми к контексті законодавства.*** Учні визначають ключові аспекти правових проблем і розглядають їх у контексті чинного законодавства.

Математика. ***Виділення складників складної математичної задачі.*** Учні розкладають складну задачу на окремі елементи для її покрокового розв'язання.

Біологія. ***Виділення складників біологічної системи.*** Учні досліджують біосистему/екосистему і виділяють її основні складники.

Географія. ***Виділення складників екологічних проблем.*** Учні розглядають екологічні проблеми і виокремлюють основні чинники, що на них впливають.

Етика. ***Виділення складників моральної дилеми.*** Учні аналізують моральні дилеми і визначають ключові складники, що впливають на рішення.

Мистецтво. ***Виділення складників художнього твору для глибокого аналізу.*** Учні розглядають твір мистецтва і виокремлюють основні елементи, що складають його композицію.

ВИДІЛЕННЯ ЧАСТИН ТЕКСТУ ЛОГІЧНИХ

Виділення частин тексту логічних – прийом аналітичного читання, що полягає в структуруванні тексту на смислові фрагменти (вступ, основна частина, висновки; тези, аргументи тощо) з метою глибшого розуміння, аналізу логіки викладу, розвитку мислення й підготовки до рефлексії/письма.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з текстом, визначити його тип і призначення;

• знайти ключові структурні елементи (вступ, основна думка, аргументи, приклади, висновок);

• позначити межі кожної логічної частини (абзаци, абзацні переходи, мовні сигнали);

• описати стисло зміст кожної частини;

• проаналізувати як одна частина підтримує чи пояснює іншу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Виділення логічних частин речення (підмет, присудок, додаток).*** Учні визначають основні складові частини речення та їх логічне значення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Виділення логічних частин умовного речення.*** Учні розбирають складові умовних речень та їх логічні зв'язки.

Історія України. ***Виділення логічних причинно-наслідкових зв'язків у подіях.*** Учні аналізують історичні події, їх причини й наслідки.

Математика. ***Виділення логічних етапів у розв'язанні задачі.*** Учні виокремлюють етапи задачі для детального її розв'язання.

Географія. ***Виділення логічних частин аналізу кліматичних змін.*** Учні визначають ключові частини тексту, що пояснюють кліматичні зміни.

Фізика. ***Виділення логічних частин дослідження фізичного явища.*** Учні розглядають етапи експерименту/дослідження фізичних явищ.

Економіка і право. ***Виділення логічних складових економічних циклів.*** Учні виокремлюють основні етапи й чинники економічних циклів.

ВИЗНАЧЕННЯ ДУМКИ ОСНОВНОЇ

Визначення думки основної – прийом аналітичного осмислення тексту, який полягає у визначенні провідної ідеї, що виражає ключовий зміст, авторське бачення, смисловий центр; розвиває уміння відділяти головне від другорядного, узагальнювати, формулювати суть.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему тексту – про що він загалом;

• виділити ключові твердження, приклади, аргументи, що підтримують центральну ідею;

• сформулювати основну думку стисло;

• перевірити, чи узагальнює це формулювання увесь текст (його частину).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Визначення основної думки твору.*** Учні формулюють основну ідею твору з огляду на його зміст.

Історія України. ***Визначення основної ідеї важливої історичної події.*** Учні розкривають провідні ідеї важливих подій в історії України.

Громадянська освіта. ***Визначення основної ідеї прав і обов'язків громадянина.*** Учні аналізують текст і визначають ключові права й обов'язки громадянина.

Математика. ***Визначення основної ідеї теореми чи принципу.*** Учні пояснюють основні принципи математичних теорем.

Біологія. ***Визначення основної думки теорії еволюції.*** Учні пояснюють суть еволюційної теорії та її значення для біології.

Основи психології. ***Визначення основної думки психологічної теорії/концепції.*** Учні аналізують провідні концепції психології.

Технології. ***Визначення основної ідеї технологічного процесу.*** Учні розбирають технологічні процеси та їх основні принципи.

ВИЗНАЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МЕТАФОРИЧНИХ І СИМВОЛІЧНИХ У СИТУАЦІЯХ

Визначення елементів метафоричних і символічних у ситуаціях – прийом інтерпретації реальних подій, поведінки, явищ через виявлення у них метафоричних/символічних значень; сприяє формуванню глиб-

шого бачення соціальних процесів, міжособистісних відносин, культурних кодів, розвиває емоційний інтелект, емпатію і здатність до асоціативного мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• описати реальну ситуацію, подію, дійсне явище;

• виділити ключові елементи, які можуть мати образне й символічне значення;

• проаналізувати ймовірні метафоричні й символічні тлумачення (що це «означає» поза буквальним змістом);

• пов'язати ці тлумачення з культурним, соціальним, психологічним контекстом;

• зробити висновки щодо глибшого значення ситуації – що вона «говорить» про людей, цінності, суспільство.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Визначення метафор і символів у поезії Івана Франка.*** Учні визначають метафори і символи в його творах.

Громадянська освіта. ***Визначення символів у соціальних рухах.*** Учні досліджують символи й метафори, які використовуються в різних соціальних рухах.

Основи правознавства. ***Визначення метафор у юридичних документах.*** Учні шукають метафори, наявні в юридичних текстах.

Математика. ***Визначення символічних елементів у математичних виразах.*** Учні пояснюють значення символів у математичних рівняннях.

Мистецтво. ***Визначення метафоричних елементів у творах живопису і скульптури.*** Учні шукають метафори і символи у творах.

Основи філософії. ***Визначення символічних елементів у філософських текстах.*** Учні аналізують символи у філософських працях різних філософів.

ВИЗНАЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МЕТАФОРИЧНИХ І СИМВОЛІЧНИХ У ТЕКСТАХ

Визначення елементів метафоричних і символічних у текстах – прийом аналізу художніх і образних засобів, зокрема метафор, символів, алегорій, які передають глибший смисл у тексті; дає змогу краще зрозуміти підтексти, ідеї автора, культурні й емоційні коди; сприяє розвиткові критичного, асоціативного й інтерпретативного мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ідентифікувати фрагменти тексту з образними засобами (метафори, символи, алегорії, порівняння);

• визначити контекст, у якому вжито образний вислів;

• розкрити буквальне і приховане значення метафори/символу;

• проаналізувати, яку роль відіграє цей образ у розкритті ідеї, емоційного змісту;

• зіставити образ із культурними/історичними контекстами, авторським стилем.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Визначення метафоричних елементів у віршах Тараса Шевченка.*** Учні шукають метафори в поезії, аналізують їх значення.

Історія України. ***Визначення метафор у трактуванні важливих історичних подій.*** Учні аналізують, як використовуються метафори для трактування історичних подій.

Фізика. ***Визначення символічних елементів у фізичних формулах.*** Учні пояснюють значення символів у фізичних формулах.

Астрономія. ***Визначення метафоричних елементів у космології.*** Учні аналізують метафори, які використовуються для опису космологічних явищ.

Етика. ***Визначення метафор у моральних дилемах.*** Учні досліджують, як метафори дають змогу пояснити складні моральні питання.

Основи психології. ***Визначення символічних елементів у поведінці людини.*** Учні відстежують, як символи і метафори відображаються в поведінці людини.

Мистецтво. ***Визначення символіки кольорів у картинах художників.*** Учні розглядають символіку кольорів у різних творах мистецтва.

ВИЗНАЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ТЕКСТАМИ

Визначення зв'язків між текстами – прийом порівняльного аналізу, який полягає у виявленні й тлумаченні тематичних, ідейних, стилістичних і структурних взаємозв'язків між кількома текстами з метою глибшого розуміння змісту, контексту й авторської позиції.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з усіма текстами, які підлягають аналізу;

• визначити тематику кожного тексту й основні ідеї;

• віднайти схожі теми, мотиви, образи, стилістичні засоби;

• проаналізувати відмінності у поглядах, підходах, в аргументації;

• сформулювати висновки про взаємозв'язки та їх вплив на розуміння теми.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Визначення зв'язків між творами Тараса Шевченка і Лесі Українки.*** Учні порівнюють їх творчість, шукаючи подібні теми й мотиви.

Англійська мова. ***Визначення зв'язків між літературними текстами різних жанрів.*** Учні порівнюють тексти різних жанрів англійської літератури і виявляють їх схожі риси.

Всесвітня історія. ***Визначення зв'язків між історичними подіями різних епох.*** Учні аналізують, як різні історичні події пов'язані між собою.

Математика. ***Визначення зв'язків між різними методами розв'язання задач.*** Учні порівнюють різні методи розв'язування однакових математичних задач.

Біологія. ***Визначення зв'язків між текстами наукових статей у біології.*** Учні порівнюють наукові статті з біології, шукаючи зв'язки між різними теоріями і результатами досліджень.

Фізика. ***Визначення зв'язків між теоріями фізичних законів у різних підрозділах науки.*** Учні з'ясовують взаємодію фізичних законів між різними науковими дисциплінами.

Інформатика. ***Визначення зв'язків між текстами і програмними алгоритмами.*** Учні з'ясовують, як алгоритми можуть бути виражені через тексти і програмний код.

ВИЗНАЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ТРАДИЦІЯМИ КУЛЬТУРНИМИ

Визначення зв'язків між традиціями культурними – прийом, який полягає у виявленні, аналізі й інтерпретації схожих рис, взаємовпливів і взаємодії між різними культурними традиціями; дає змогу глибше зрозуміти розвиток культур, процеси синтезу і збереження культурної ідентичності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- ознайомитися з описами двох або більше культурних традицій;
- визначити елементи кожної традиції (звичаї, обряди, цінності);
- віднайти схожі риси й відмінності між ними;
- проаналізувати історичні/соціальні впливи, що пояснюють взаємодію;
- зробити висновки про роль взаємозв'язків у розвитку культур.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Визначення зв'язків між українськими і світовими культурними традиціями.*** Учні аналізують схожі й відмінні риси в традиціях України та інших країн.

Історія України. ***Визначення впливу культурних традицій різних народів на розвиток української культури***. Учні досліджують, як культурні традиції інших народів (наприклад, поляків, турків) впливали на розвиток України.

Географія. ***Визначення зв'язків між культурними традиціями і природними умовами.*** Учні аналізують, як клімат, рельєф і природні ресурси впливають на культурні практики конкретних народів.

Технології. ***Визначення зв'язків між культурними традиціями і технологічними досягненнями.*** Учні з'ясовують, як технологічні інновації змінюють традиційні культурні практики.

Музичне мистецтво. ***Визначення зв'язків між музичними традиціями різних культур.*** Учні досліджують, як музичні стилі й жанри взаємодіють і розвиваються в різних культурах.

Мистецтво. ***Визначення зв'язків між культурними традиціями різних епох у мистецтві.*** Учні порівнюють естетичні традиції різних історичних періодів, зокрема Відродження і Бароко.

Основи філософії. ***Визначення зв'язків між різними культурними традиціями в контексті філософії.*** Учні досліджують, як культурні традиції формували різні філософські школи та підходи.

ВИЗНАЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ТРАДИЦІЯМИ ЛІТЕРАТУРНИМИ

Визначення зв'язків між традиціями літературними – прийом, що полягає у виявленні й аналізі спорідненості, взаємовпливів і розвиткових зв'язків між літературними школами, стилями, періодами й авторами; дає змогу глибше зрозуміти еволюцію літературних тенденцій і культурний контекст творів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з літературними творами, описами різних шкіл і стилів;

• визначити ключові риси кожної традиції (теми, мотиви, стиль, ідеї);

• знайти схожі елементи, впливи між традиціями;

• проаналізувати, як одна традиція трансформувала/розвивала іншу;

• сформулювати висновки щодо взаємозв'язків та їх значення для літературного процесу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Визначення зв'язків між літературними традиціями України та інших країн.*** Учні порівнюють традиції в українській літературі з традиціями літератур інших народів. ***Визначення зв'язків між літературними стилями і жанрами в різних епохах.*** Учні досліджують, як стиль і жанр літератури змінювалися з часом і як здійснювався їх взаємовплив.

Література закордоння. ***Визначення зв'язків між літературними традиціями класичних і сучасних авторів.*** Учні з'ясовують, як сучасна література відображає вплив класичних літературних традицій.

Історія України. ***Визначення зв'язків між традиціями української народної та письменницької літератури.*** Учні аналізують взаємодію між усною народною творчістю і писемною літературною традицією.

Основи психології. ***Визначення зв'язків між літературними традиціями та психологічними підходами до аналізу характерів у творах.*** Учні досліджують, як літературні традиції впливають на розуміння людської психіки.

Мистецтво. ***Визначення зв'язків між літературними традиціями і мистецькими напрямами.*** Учні досліджують, як літературні традиції переплітаються з художніми і музичними стилями.

Основи філософії. ***Визначення літературних традицій у філософських творах.*** Учні визначають, як літературні традиції відображають філософські ідеї/концепції.

ВИЗНАЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ

Визначення зв'язків причинно-наслідкових – прийом, який полягає у систематичному виявленні й аналізі причин, що зумовили певні події/явища, а також результатів/наслідків, що виникли як вислід цих причин; дає змогу зрозуміти логіку розвитку подій, прогнозувати результати/наслідки й ухвалювати обґрунтовані рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- описати подію/явище, що аналізується;
- визначити ймовірні причини його виникнення;
- проаналізувати, які результати/наслідки спричинило це явище;
- з'ясувати зв'язок між причинами і результатами/наслідками;
- зробити висновки про сутність причинно-наслідкових зв'язків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Визначення причинно-наслідкових зв'язків в історії України.*** Учні аналізують, як одна історична подія стає причиною іншої, наприклад, причини і результати/наслідки революцій.

Математика. ***Визначення причинно-наслідкових зв'язків у математичних моделях.*** Учні з'ясовують, як зміна однієї змінної впливає на інші змінні в рівняннях.

Біологія. ***Визначення причинно-наслідкових зв'язків у процесах еволюції.*** Учні визначають, як зміни в довкіллі зумовлюють еволюційні зміни у живих організмах.

Географія. ***Визначення причинно-наслідкових зв'язків у кліматичних процесах.*** Учні з'ясовують, як зміни в атмосфері й океанах спричиняють зміни клімату.

Фізика. ***Визначення причинно-наслідкових зв'язків у фізичних явищах.*** Учні аналізують, як зміни в одному параметрі (наприклад, температура) впливають на інші параметри (зокрема на швидкість молекул).

Економіка і право. ***Визначення причинно-наслідкових зв'язків у економічних процесах.*** Учні відстежують, як ринкові зміни можуть спричиняти коливання в економіці.

Основи психології. ***Визначення причин і наслідків поведінки людини.*** Учні аналізують, як певні чинники впливають на людську поведінку.

ВИЗНАЧЕННЯ І ПОЯСНЕННЯ СУТІ ПОНЯТТЯ

Визначення і пояснення суті поняття – прийом, який полягає у чіткому формулюванні змісту поняття з роз'ясненням його основних характеристик, особливостей і меж застосування; сприяє формуванню точного розуміння термінів, концепцій і явищ.

Логістика успішної реалізації прийому:

• зібрати усі визначення поняття, що підлягає аналізу;

• виділити ключові ознаки, характеристики поняття;

• сформулювати чітке і зрозуміле визначення;

• пояснити значення поняття у контексті використання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Визначення і пояснення суті граматичних понять,*** *таких як* ***підмет, присудок, додаток.*** Учні з'ясовують, що таке підмет, присудок, які вони мають ознаки і як функціонують у реченні.

Історія України. ***Визначення і пояснення суті історичних понять,*** *таких як* ***революція, автономія, незалежність.*** Учні пояснюють, що́ ці поняття означають у контексті української історії.

Біологія. ***Визначення і пояснення суті біологічних понять,*** *таких як* ***клітина, організм, еволюція.*** Учні визначають основні біологічні поняття.

Фізика. ***Визначення і пояснення суті фізичних понять,*** *таких як* ***сила, енергія, маса.*** Розглядаються основні фізвеличини, їх взаємозв'язок.

Математика. ***Визначення і пояснення суті математичних понять,*** *таких як* ***функція, інтеграл, число.*** Учні з'ясовують значення понять.

Економіка і право. ***Визначення і пояснення суті економічних понять,*** *таких як* ***ринок, капітал, попит.*** Учні розглядають основи економічних процесів та їх вплив на суспільство.

Основи психології. ***Визначення і пояснення суті психологічних понять,*** *таких як* ***свідомість, емоції, мотивація.*** Учні з'ясовують, що таке свідомість і як її вивчає психологія.

ВИЗНАЧЕННЯ І ПОЯСНЕННЯ СУТІ СКЛАДНИКІВ ПРОБЛЕМИ

Визначення і пояснення суті складників проблеми – прийом, що передбачає детальний аналіз ключових елементів/аспектів проблеми з роз'ясненням їх значення і взаємозв'язків; дає змогу глибше зрозуміти проблему і визначити шляхи її розв'язання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити проблему, що аналізується;

• виділити основні складники/аспекти проблеми;

• описати кожен складник, пояснити його роль і вплив на проблему;

• визначити взаємозв'язки між складниками;

• сформулювати висновки щодо суті проблеми.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України: ***Визначення і пояснення суті складників соціальних і політичних проблем.*** Учні аналізують складники соціальних і політичних проблем України, наприклад, під час Голодомору/революцій.

Математика. ***Визначення і пояснення суті складників математичної задачі.*** Учні розбирають задачу на складники і пояснюють кожен етап її розв'язання.

Біологія. ***Визначення і пояснення суті складників біологічних процесів.*** Учні досліджують основні процеси, наприклад, фотосинтез, дихання, та їх складники.

Географія. ***Визначення і пояснення суті складників географічних явищ.*** Учні аналізують, як різні чинники (клімат, рельєф, водні ресурси) взаємодіють і визначають географічні умови.

Фізика. ***Визначення і пояснення суті складників фізичного явища.*** Учні визначають основні компоненти фізичних явищ, таких як механічний рух, електричний струм.

Технології. ***Визначення і пояснення суті складників технологічного процесу.*** Учні визначають етапи й інструменти, які використовуються в технологічному процесі виробництва.

Основи психології. ***Визначення і пояснення суті складників психологічних проблем.*** Учні розглядають, як різні чинники (виховання, середовище) впливають на поведінку й розвиток людини.

ВИЗНАЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДЛЯ ТІЄЇ САМОЇ ІДЕЇ

Визначення літературних типів інтерпретацій для тієї самої ідеї – прийом, який полягає у виявленні, порівнянні й аналізі різних художніх способів тлумачення тієї самої ідеї у різних літературних творах або в межах одного твору; сприяє глибшому розумінню багатозначності художнього образу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ідею, що підлягає аналізу, зібрати приклади різних літературних творів/фрагментів, де розкривається ця ідея;

• проаналізувати, як автори по-різному інтерпретують цю ідею (через образи, символи, сюжетні ходи);

• порівняти типи інтерпретацій, виокремити схоже/відмінне;

• зробити висновки щодо різноманітності підходів та їх значення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз розкриття різними авторами ідеї боротьби за незалежність.*** Учні порівнюють підходи Тараса Шевченка, Івана Франка, Володимира Сосюри до цієї проблеми.

Література закордоння. ***Аналіз відображення ідеї свободи у творчості класиків*** (Джордж Ґордон Байрон, Йоганн Вольфганг Ґете, інші).

Всесвітня історія. ***Порівняння трактувань ідеї прогресу в історії*** (від Просвітництва до сучасних поглядів на розвиток людства).

Математика. ***Порівняння інтерпретацій ідеї нескінченності у різних математичних напрямах*** (аналітичній геометрії, теорії множин, топології).

Мистецтво. ***Порівняння інтерпретацій ідеї людського існування у творах живопису*** (ренесанс, сюрреалізм).

Основи психології. ***Порівняння трактувань ідеї особистості в психології*** (Зигмунд Фройд, Карл Густав Юнг, інші; гуманістичні підходи).

Основи філософії. ***Порівняння трактувань ідеї свободи волі у філософії*** (Іммануїл Кант, Фрідріх Ніцше, Жан-Поль Сартр, Бенедикт Спіноза).

ВИЗНАЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДЛЯ ТІЄЇ САМОЇ ПОДІЇ

Визначення літературних типів інтерпретацій для тієї самої події – прийом, який полягає у виявленні й аналізі різноманітних художніх методів зображення тієї самої події в літературі; дає змогу відстежити різні наративні та стилістичні підходи.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити подію, що підлягає аналізу;

• зібрати літературні приклади її зображення;

• проаналізувати художні засоби і прийоми, які використовуються для опису цієї події;

• порівняти стилістичні й сюжетні варіанти подання;

• визначити, як різні інтерпретації впливають на сприйняття події.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Порівняння різних літературних інтерпретацій події визвольних змагань*** (Тарас Шевченко, Іван Франко, Іван Багряний).

Література закордоння. ***Порівняння інтерпретацій Великої Французької революції у творах*** (Мішель Фуко, Чарльз Діккенс, інші).

Історія України. ***Порівняння інтерпретацій трагедії Голодомору в різних історичних джерелах*** (національних, західних, радянських).

Етика. ***Порівняння етичних аспектів війни у різні епохи*** (від класичних до сучасних підходів).

Мистецтво. ***Порівняння інтерпретацій тієї самої події*** (наприклад, війни Наполеона) ***у різних художніх напрямах*** (романтизм, реалізм, сюрреалізм).

Основи психології. ***Порівняння інтерпретацій психологічних наслідків великих історичних подій*** (наприклад, воєн).

Основи філософії. ***Порівняння трактувань падіння Риму*** (антична й середньовічна філософія).

ВИЗНАЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДЛЯ ТІЄЇ САМОЇ СИТУАЦІЇ

Визначення літературних типів інтерпретацій для тієї самої ситуації – прийом, який полягає у вивченні й порівнянні різних художніх способів осмислення і зображення тієї самої ситуації в літературних творах.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати ситуацію для аналізу;

• зібрати різні літературні приклади її опису;
• проаналізувати художнє подання (настрій, деталізація, тон);
• порівняти варіанти інтерпретації ситуації;
• визначити, як різні підходи впливають на розуміння ситуації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз інтерпретацій різними авторами ситуації патріотичної боротьби*** (зіставлення підходів Тараса Шевченка, Івана Франка, Василя Стуса).

Всесвітня історія. ***Аналіз різних трактувань ситуації перших контактів між Європою та Америкою*** (за різними історичними джерелами).

Математика. ***Порівняння інтерпретацій математичних задач*** у контексті різних методів розв'язання (алгебра, геометрія, числові методи).

Географія. ***Порівняння трактувань різними географічними школами ситуації кліматичних змін*** (у різних регіонах світу).

Мистецтво. ***Порівняння інтерпретацій тієї самої ситуації різними художниками*** (наприклад, «викрадення жінки» у ренесансному живописі й сюрреалізмі).

Основи психології. ***Порівняння інтерпретацій ситуації конфлікту в родині*** (когнітивна і психоаналітична психологія).

Основи філософії. ***Порівняння трактувань тієї самої ситуації різними філософськими школами*** (життя як боротьба у філософії екзистенціалізму і стоїцизму).

ВИЗНАЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДЛЯ ТОГО САМОГО ФАКТУ

Визначення літературних типів інтерпретацій для того самого факту – прийом, що передбачає аналіз і порівняння різних художніх способів подання певного факту в літературі з метою розкриття різноманітності авторських поглядів і стилістичних рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити факт для аналізу;
• зібрати літературні приклади його зображення;
• проаналізувати особливості художніх прийомів;
• порівняти різні інтерпретації факту;
• сформулювати висновки про їх значення і вплив на сприйняття.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз особливостей інтерпретування різними авторами того самого факту*** (боротьба за незалежність в історії України у творчості Тараса Шевченка, Івана Франка, Ліни Костенко).

Історія України. ***Порівняння трактувань різними істориками того самого факту*** (падіння СРСР).

Математика. ***Порівняння того, як той самий математичний факт*** (зокрема доказ теореми) ***інтерпретується через математичні методи***.

Економіка і право. ***Порівняння того, як той самий економічний факт*** (наприклад, рецесія) ***інтерпретується різними математичними школами.***

Мистецтво. ***Порівняння інтерпретацій того самого факту*** (наприклад, війни) ***у різних мистецьких напрямах.***

Основи психології. ***Порівняння різних підходів до інтерпретації того самого психологічного факту*** (механізм адаптації до стресу).

Основи філософії. ***Порівняння трактувань того самого факту*** (наприклад, кінець метафізики) ***в сучасній філософії.***

ВИЗНАЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДЛЯ ТОГО САМОГО ЯВИЩА

Визначення літературних типів інтерпретацій для того самого явища – прийом, який полягає у дослідженні різних способів художнього відображення певного явища в літературі; дає змогу розкрити багатогранність його сприйняття і значення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати явище для аналізу, зібрати відповідні приклади;
- проаналізувати способи його трактування у текстах;
- порівняти різні типи інтерпретацій;
- визначити вплив різних підходів на розуміння явища.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз інтерпретацій того самого явища у творах різних українських письменників*** (наприклад, національна ідентичність у творчості Тараса Шевченка, Івана Франка, Василя Стуса).

Література закордоння. ***Аналіз інтерпретацій того самого явища різними письменниками*** (Чарльз Діккенс, Жуль Верн, Герберт Веллс).

Історія України. ***Порівняння інтерпретацій того самого явища в історичних джерелах різних періодів*** (наприклад, Козацька доба)***.***

Географія. ***Порівняння трактувань того самого природного явища*** (наприклад, вулканізму) ***представниками різних географічних шкіл.***

Фізика. ***Порівняння інтерпретацій того самого фізичного явища*** (зокрема закону збереження енергії) ***різними фізичними теоріями.***

Основи психології. ***Порівняння інтерпретацій того самого явища представниками різних психологічних шкіл*** (наприклад, стрес, – у когнітивній, біхевіористичній, гуманістичній).

Мистецтво. ***Порівняння інтерпретацій того самого явища в живопису різних епох*** (наприклад, світло, – ренесанс, бароко, сюрреалізм).

ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ

Визначення мети – прийом, який полягає у точному і зрозумілому формулюванні кінцевої мети діяльності, проєкту, процесу, завдання; дає змогу спрямувати зусилля на досягнення конкретного результату й оцінити ефективність роботи.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити сферу/контекст діяльності;

• чітко сформулювати, чого потрібно досягти;

• визначити критерії оцінки досягнення мети;

• за потреби розбити мету на підцілі/етапи;

• ознайомити учасників зі сформульованою метою.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Визначення мети боротьби за незалежність*** (у різні періоди історії України).

Математика. ***Визначення мети під час розв'язання задачі***. Досягнення правильного результату через послідовні етапи розв'язання.

Географія. ***Визначення мети дослідження кліматичних змін.*** Здобуття точних даних для прогнозування змін в екосистемах.

Фізика. ***Визначення мети експерименту.*** Перевірка гіпотези чи підтвердження фізичного закону.

Етика. ***Визначення мети морального вчинку в конкретній ситуації*** (досягнення добробуту і справедливості).

Основи психології. ***Визначення мети терапевтичного процесу.*** Досягнення психічної рівноваги/покращення психічного стану.

Технології. ***Визначення мети розробки нових технологій*** (для підвищення ефективності виробництва).

ВИЗНАЧЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ

Визначення можливостей – прийом, що передбачає систематичний пошук і оцінку потенційних шансів, ресурсів, сприятливих умов для розвитку подій, ухвалення рішень, розв'язання проблем.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ситуацію/проблему для аналізу;

• ідентифікувати наявні ресурси, умови, чинники, які можуть сприяти розвитку;

• оцінити потенційні напрями розвитку/шанси на успіх;

• визначити ризики/обмеження, які впливають на можливості;

• сформувати рекомендації щодо оптимального використання виявлених можливостей.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Жанри мовлення.*** Виявлення можливостей використання жанрів у різних сферах спілкування.

Всесвітня історія. ***Індустріальна революція.*** Аналіз можливостей розвитку економіки і суспільства.

Геометрія. ***Геометричні перетворення.*** Визначення можливостей застосування у техніці та в дизайні.

Біологія. ***Генна інженерія.*** Оцінка можливостей для медицини та сільського господарства.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Інвестиції.*** Виявлення можливостей фінансового зростання.

Інформатика. ***Штучний інтелект.*** Аналіз можливостей використання у різних галузях.

Фізична культура. ***Тренування витривалості.*** Визначення можливостей розвитку фізичних якостей особистості.

ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТІВ ЕМОЦІЙНО ЗНАЧУЩИХ

Визначення моментів емоційно значущих – прийом, який полягає у виявленні й аналізі фрагментів тексту, ситуації, досвіду, що викликають сильні емоції, мають важливе емоційне навантаження; це дає змогу глибше зрозуміти зміст і вплив матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з текстом/із ситуацією;

• виявити фрагменти, що викликають емоційний відгук;

• проаналізувати, які слова, образи, обставини спричиняють ефект;

• з'ясувати значення цих моментів для загальної теми/сюжету;

• обговорити вплив емоційно значущих моментів на сприйняття твору чи явища загалом.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***«Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького.*** Визначення епізодів, емоційно значущих для розкриття характерів.

Література закордоння. ***Вивчення поезії.*** Виявлення моментів, що викликають емоційний ефект у читача.

Історія України. ***Голодомор 1932–1933 років.*** Аналіз емоційно значущих фактів і свідчень.

Біологія і екологія. ***Екологічні катастрофи.*** Виокремлення моментів, емоційно значущих для суспільства.

Етика. ***Дружба і зрада.*** Визначення ситуацій, емоційно важливих для морального вибору.

Музичне мистецтво. ***Симфонічні твори.*** Виявлення музичних фрагментів, що викликають сильні почуття.

Основи психології. ***Психологічна травма.*** Аналіз значущих емоційних моментів для формування досвіду стресостійкості.

ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТІВ КЛЮЧОВИХ

Визначення моментів ключових – прийом, який полягає у виділенні й аналізі найважливіших, визначальних фрагментів у процесі, тексті, в ситуації, що мають вирішальне значення для розуміння розвитку подій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з процесом, текстом, із ситуацією;

• виявити події/фрагменти, які визначають напрям розвитку чи змінюють ситуацію;

• проаналізувати роль кожного ключового моменту;
• визначити їх вплив на кінцевий результат або розуміння;
• узагальнити висновки для подальшого використання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Побудова складного речення.*** Виділення ключових елементів синтаксичної структури.

Громадянська освіта. ***Демократичні процеси.*** Визначення ключових етапів розвитку демократії.

Основи правознавства. ***Кримінальний процес.*** Виокремлення ключових моментів судового розгляду.

Геометрія. ***Доведення теореми.*** Визначення ключових кроків логічного міркування.

Фізика. ***Механічні коливання.*** Виявлення ключових параметрів, що визначають процес.

Технології. ***Розробка виробу.*** Виділення ключових етапів процесу.

Основи філософії. ***Антична філософія.*** Визначення ключових ідей мислителів.

ВИЗНАЧЕННЯ НАУКОВИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДЛЯ ТІЄЇ САМОЇ ІДЕЇ

Визначення наукових типів інтерпретацій для тієї самої ідеї – прийом, який полягає у порівнянні й аналізі різних наукових концепцій і теоретичних підходів до розуміння тієї самої ідеї; дає змогу глибше усвідомити її природу і багатогранність.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити наукову ідею для аналізу;
• зібрати різні наукові підходи/теорії, що її пояснюють;
• проаналізувати кожен підхід з погляду методології;
• порівняти інтерпретації між собою, виявити схоже й відмінне, схарактеризувати їх роль для розуміння ідеї;
• визначити релевантні/перспективні підходи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Ідея кохання.*** Інтерпретація в різних літературних традиціях.

Захист України. ***Патріотизм.*** Порівняння інтерпретацій у військовій справі й громадянському вихованні.

Алгебра. ***Ідея рівняння.*** Інтерпретації у математиці й економіці.

Біологія і екологія. ***Ідея природного добору.*** Соціальні теорії.

Астрономія. ***Ідея походження Всесвіту.*** Інтерпретації в астрофізиці й філософії.

Економіка і право. ***Ідея ринку.*** Інтерпретації в економічних школах.

Основи соціології. ***Ідея суспільного прогресу.*** Інтерпретації на основі різних наукових підходів.

ВИЗНАЧЕННЯ НАУКОВИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДЛЯ ТІЄЇ САМОЇ ПОДІЇ

Визначення наукових типів інтерпретацій для тієї самої події – прийом, що передбачає вивчення тієї самої події з позицій різних галузей науки, що дає можливість отримати комплексне й багатогранне розуміння її причин, перебігу і результатів/наслідків.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати подію для аналізу;
- зібрати наукові інтерпретації події з різних дисциплін;
- проаналізувати кожен підхід за змістом і методологією;
- порівняти їх висновки, акцентувати відмінності й доповнення;
- узагальнити здобуті знання для формування цілісної картини.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Помаранчева революція.*** Інтерпретації політичні, соціальні, культурні.

Всесвітня історія. ***Друга світова війна.*** Інтерпретації істориків.

Математика. ***Застосування статистики на виборах.*** Інтерпретації математичні й соціальні.

Хімія. ***Чорнобильська катастрофа.*** Інтерпретації хімічні, екологічні й медичні.

Основи здоров'я. ***Пандемія COVID-19.*** Інтерпретації медичні, соціальні й економічні.

Образотворче мистецтво. ***Події Майдану в мистецтві.*** Інтерпретації художні й культурні.

Основи медіаграмотності. ***Висвітлення війни у медіа і соціальних мережах.*** Інтерпретації журналістські й політичні.

ВИЗНАЧЕННЯ НАУКОВИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДЛЯ ТІЄЇ САМОЇ СИТУАЦІЇ

Визначення наукових типів інтерпретацій для тієї самої ситуації – прийом, який передбачає комплексний аналіз ситуації з погляду різних наукових підходів/предметів для глибшого й різнобічнішого розуміння її характеристик і результатів/наслідків.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ситуацію, що підлягає аналізу;
- зібрати інтерпретації/пояснення з різних наукових галузей;
- проаналізувати інтерпретації; порівняти їх;
- сформувати загальне розуміння ситуації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Ситуація публічного виступу.*** Інтерпретації психологічні й риторичні.

Література закордоння. ***Ситуація конфлікту.*** Інтерпретації в художніх текстах мовою оригіналу.

Громадянська освіта. ***Ситуація виборів.*** Інтерпретації правові, політичні, соціальні.

Біологія. ***Ситуація мутації.*** Інтерпретації біологічні й медичні.

Географія. ***Ситуація кліматичних змін.*** Інтерпретації географічні, економічні, соціальні.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Ситуація банкрутства.*** Інтерпретації фінансові та правові.

Дизайн і технології. ***Ситуація створення бренду.*** Інтерпретації дизайнерські й маркетингові.

ВИЗНАЧЕННЯ НАУКОВИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДЛЯ ТОГО САМОГО ФАКТУ

Визначення наукових типів інтерпретацій для того самого факту – прийом, який полягає у систематичному аналізі того самого факту з різних наукових перспектив; дає змогу глибше зрозуміти його природу, причинно-наслідкові зв'язки й імовірні результати/наслідки.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати факт для аналізу.

• визначити різні наукові підходи/шкільні предмети, які можуть пояснювати цей факт;

• проаналізувати факт з різних кутів зору, описати особливості;

• порівняти отримані інтерпретації, виділити схожі/відмінні риси;

• сформувати узагальнений висновок про природу і значення факту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Факт появи неологізму.*** Інтерпретації мовознавчі, культурні й соціальні.

Історія України. ***Факт проголошення незалежності 1991 року.*** Інтерпретації політичні, економічні й культурні.

Біологія. ***Факт відкриття структури ДНК.*** Інтерпретації біологічні, медичні й етичні.

Фізика. ***Факт відкриття електрона.*** Інтерпретації фізичні, технічні й філософські.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Факт запровадження електронних грошей.*** Інтерпретації економічні й правові.

Музичне мистецтво. ***Факт створення першої опери.*** Інтерпретації мистецькі, культурологічні й історичні.

Основи соціології. ***Факт урбанізації.*** Інтерпретації соціологічні, економічні й демографічні.

ВИЗНАЧЕННЯ НАУКОВИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДЛЯ ТОГО САМОГО ЯВИЩА

Визначення наукових типів інтерпретацій для того самого явища – прийом, спрямований на розгляд того самого явища з різних науко-

вих позицій задля розкриття його багатогранності, взаємозв'язків і причин.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити явище для аналізу;
• відібрати наукові дисципліни, які можуть досліджувати це явище;
• зібрати і проаналізувати інтерпретації з кожної дисципліни;
• порівняти й систематизувати різні пояснення;
• підсумувати здобуті знання для комплексного розуміння явища.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Явище романтизму.*** Інтерпретації літературознавчі, культурні й історичні.

Всесвітня історія. ***Явище колоніалізму.*** Інтерпретації політичні, економічні й соціальні.

Біологія і екологія. ***Явище кислотних дощів.*** Інтерпретації природничі, технологічні та правові.

Природознавство. ***Явище грози.*** Інтерпретації фізичні, метеорологічні й культурні.

Основи здоров'я. ***Явище стресу.*** Інтерпретації медичні, психологічні й соціальні.

Дизайн і технології. ***Явище моди.*** Інтерпретації дизайнерські, маркетингові й соціокультурні.

Основи філософії. ***Явище свободи.*** Інтерпретації філософські, політичні й етичні.

ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕШКОД

Визначення перешкод – прийом, що полягає у систематичному виявленні й аналізі чинників, які можуть стримувати/ускладнювати реалізацію планів, досягнення цілей, розв'язання проблем.

Логістика успішної реалізації прийому:

• чітко сформулювати мету/завдання;
• провести аналіз контексту й умов виконання;
• виявити внутрішні/зовнішні чинники як перешкоди;
• оцінити ступінь впливу кожної перешкоди;
• розробити стратегії подолання/мінімізації впливу перешкод.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Вивчення граматики.*** Аналіз перешкод у засвоєнні граматики.

Громадянська освіта. ***Участь молоді у виборах.*** Виявлення перешкод політичної активності.

Алгебра. ***Розв'язування рівнянь.*** Аналіз типових перешкод у логічних міркуваннях.

Географія. ***Подорожі в екстремальні регіони.*** Визначення природних і соціальних перешкод.

Астрономія. ***Дослідження космосу.*** Виявлення технічних і фізичних перешкод для освоєння планет.

Економіка і право. ***Відкриття бізнесу.*** Аналіз правових та економічних перешкод.

Основи медіаграмотності. ***Орієнтація в інформаційному просторі.*** Визначення перешкод достовірному сприйняттю інформації.

ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИН УЧИНКІВ НА ОСНОВІ РЕТЕЛЬНОГО АНАЛІЗУ «ЧОМУ» І «ЯК»

Визначення причин учинків на основі ретельного аналізу «чому» і «як» – прийом, що полягає у глибокому дослідженні причин, які зумовлюють певні вчинки, через детальне вивчення мотивів, контексту, обставин і психологічних чинників.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити вчинок/поведінку, що аналізується;

• поставити запитання «чому» – виявити ймовірні мотиви/причини;

• поставить запитання «як» – зрозуміти, як конкретні умови або чинники сприяли цьому вчинкові;

• проаналізувати контекст, у якому мав місце вчинок, зокрема соціальні, психологічні й культурні аспекти;

• сформулювати висновки щодо основних причин і мотивів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Вчинки Чіпки («Хіба ревуть воли, як ясла повні» Панаса Мирного).*** Аналіз причин і мотивів поведінки персонажа.

Захист України. ***Вчинки воїнів у критичних ситуаціях.*** Аналіз «чому» і «як» в ухваленні рішень.

Геометрія. ***Помилки учнів у доведеннях.*** Аналіз причин хибних міркувань.

Біологія і екологія. ***Поведінка тварин у зграї.*** Аналіз причин кооперації і взаємодії.

Етика. ***Вчинки альтруїстичні.*** Аналіз мотивів і контексту.

Образотворче мистецтво. ***Вибір художником теми для картини.*** Аналіз мотивів творчих рішень.

Основи психології. ***Вчинки підлітків у конфлікті.*** Поглиблений аналіз мотивів і обставин.

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Визначення проблеми – прийом, що полягає у чіткому виокремленні й формулюванні ключової проблеми, яка потребує розв'язання; це є першим етапом для подальшого аналізу, планування і вибору стратегії для її розв'язання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ситуацію/контекст, де потрібно знайти проблему;

• здійснити попередній аналіз для виявлення основних викликів;
• визначити проблему, яка є першочерговою на цьому етапі;
• визначити ознаки проблеми, її основні складники;
• перевірити наявність будь-яких прихованих аспектів проблеми, які можуть бути важливими для розв'язання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Проблема батьків і дітей у творах класиків.*** Виявлення основного конфлікту.

Історія України. ***Проблема державності в Козацьку добу.*** Формулювання ключових викликів.

Математика. ***Проблема оптимізації.*** Визначення сутності завдання і його обмежень.

Хімія. ***Проблема забруднення довкілля.*** Виявлення хімічних чинників.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Проблема особистого бюджету.*** Формулювання фінансових викликів.

Технології. ***Проблема енергоефективності.*** Виокремлення основних аспектів у виробництві.

Основи філософії. ***Проблема сенсу життя.*** Визначення центрального питання для дискусії.

ВИЗНАЧЕННЯ РИЗИКІВ ІМОВІРНИХ І ПРОБЛЕМ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ РІШЕННЯ

Визначення ризиків імовірних і проблем на різних етапах рішення – прийом, який полягає у прогнозуванні потенційних труднощів, що можуть виникнути на кожному етапі ухвалення та реалізації рішення, з метою їх своєчасного усунення/мінімізації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити етапи процесу ухвалення рішення;
• оцінити ймовірні ризики/проблеми на кожному з етапів;
• провести аналіз причин виникнення цих ризиків;
• розробити стратегії для мінімізації впливу ризиків;
• перевірити готовність долати перешкоди й уточнити план дій усунення ризиків імовірних і проблем на різних етапах рішення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Проєкт міжнародної співпраці.*** Визначення ризиків на різних етапах комунікації.

Всесвітня історія. ***Версальський договір.*** Аналіз ризиків і проблем його реалізації.

Біологія. ***Клінічні дослідження.*** Виявлення ризиків на різних етапах випробувань.

Фізика. ***Запуск ракет.*** Аналіз технічних ризиків на кожному етапі.

Основи здоров'я. ***Планування лікування.*** Виявлення ризиків на етапах медичних рішень.

Інформатика. ***Розробка програмного забезпечення.*** Аналіз імовірних проблем на етапах створення.

Основи правознавства. ***Судовий процес.*** Визначення ризиків на етапах розгляду справи.

ВИЗНАЧЕННЯ СЛІВ КЛЮЧОВИХ

Визначення слів ключових – прийом, що полягає в ідентифікації слів/термінів, які є визначальними для розуміння основної ідеї, змісту, концепту тексту, дискусії; дає змогу виділити найважливіші аспекти і спрямовує аналіз у потрібному напрямі.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з текстом/ідеєю, що аналізується;

• виділити слова, які повторюються, мають специфічне значення або є технічними термінами;

• оцінити, які слова/фрази сприяють розкриттю основної думки;

• перевірити контекст, щоб упевнитися в важливості кожного виділеного слова;

• сформулювати висновок за значеннями/смислами тексту/ідеї.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз поетичного тексту.*** Визначення ключових слів для розуміння ідеї.

Література закордоння. ***Тексти Вільяма Шекспіра.*** Ідентифікація понять, ключових для теми твору.

Громадянська освіта. ***Конституція України.*** Визначення ключових термінів для тлумачення.

Алгебра. ***Текстові задачі.*** Виявлення ключових слів для складання рівнянь.

Географія. ***Географічний опис регіону.*** Визначення ключових слів для карти.

Дизайн і технології. ***Технічне завдання.*** Ідентифікація ключових понять для проєктування.

Основи медіаграмотності. ***Новинні статті.*** Виявлення ключових слів для аналізу інформації.

ВИЗНАЧЕННЯ СМИСЛІВ РІЗНИХ РІВНІВ

Визначення смислів різних рівнів – прийом, який полягає в аналізі багатозначності слів і понять для виявлення різних аспектів їх значення для змісту; дає змогу з'ясувати всі можливі інтерпретації, щоб досягти глибшого і всебічнішого розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з контекстом використання слова/поняття;

• визначити значення/інтерпретації цього слова в даному контексті;

• проаналізувати, як значення впливають на зміст тексту чи ідеї;

• оцінити, чи є зв'язок між різними рівнями значень і як вони сприяють розкриттю основної думки;

• визначити, які значення є важливими для розуміння змісту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська мова. ***Слово «power».*** Аналіз смислів на різних рівнях (фізика, політика, культура).

Основи правознавства. ***Термін «право».*** Визначення різних рівнів значення (юридичний, моральний, соціальний).

Біологія і екологія. ***Поняття «баланс».*** Інтерпретація на рівні екосистеми, клімату й економіки.

Природознавство. ***Слово «світло».*** Аналіз смислів фізичних, символічних і культурних.

Етика. ***Поняття «добро».*** Визначення смислів у релігії, моралі й філософії.

Музичне мистецтво. ***Поняття «гармонія».*** Інтерпретація музична, естетична й філософська.

Основи філософії. ***Поняття «буття».*** Визначення смислів у різних філософських школах.

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕМИ

Визначення теми – прийом, який полягає у чіткому виокремленні основної теми, ідеї, питання, що розглядається у тексті/в дискусії; дає змогу зосередитися на основному змісті, забезпечуючи правильне розуміння тексту чи дискурсу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з текстом/дискусією, що аналізується;

• визначити основну ідею, яка є центральною в контексті;

• виділити допоміжні ідеї, що розвивають основну тему;

• порівняти, які питання/проблеми порушуються в рамках теми;

• сформулювати стислий висновок щодо основної теми, яка висвітлюється в роботі/дискусії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Тема публічного виступу.*** Визначення центральної ідеї промови.

Українська література. ***«Лісова пісня» Лесі Українки.*** Визначення стрижневої теми твору.

Історія України. ***Революція Гідності.*** Визначення основної теми історичної події.

Математика. ***Тема пропорцій.*** Виокремлення основної ідеї в шкільному курсі.

Біологія. ***Тема клітини.*** Визначення ключового поняття в біології.

Хімія. ***Тема періодичної системи.*** Визначення центральної ідеї вивчення хімії.

Інформатика. ***Тема кібербезпеки.*** Виокремлення ключової ідеї у сфері цифрових технологій.

ВИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ТІЄЇ САМОЇ ПОДІЇ

Визначення філософських типів інтерпретацій тієї самої події – прийом, який полягає в осмисленні тієї самої події з різних філософських перспектив із використанням різних філософських концепцій або шкіл думки для розкриття глибинних смислів і значень події.

Логістика успішної реалізації прийому:

• оцінити подію/факт, що потребує інтерпретації.

• з'ясувати, як різні філософські школи (наприклад, екзистенціалізм, прагматизм, матеріалізм) підходять до розуміння цієї події;

• використати філософські концепції для тлумачення події;

• оцінити, як філософські перспективи змінюють розуміння події;

• сформулювати висновки щодо суті події через призму філософських підходів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Подія мовної реформи.*** Інтерпретація крізь призму матеріалізму (як інструмента влади) й ідеалізму (як духовної цінності).

Література закордонна. ***Французька революція.*** Розгляд крізь екзистенціалізм (особиста свобода) та утилітаризм (користь для більшості).

Історія України. ***Проголошення Незалежності.*** Матеріалістичне пояснення – як економічна необхідність та ідеалістичне – як прагнення духу народу.

Біологія і екологія. ***Чорнобильська катастрофа.*** Інтерпретація з позицій детермінізму (причинність) і релятивізму (різні оцінки впливу).

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Біржовий крах.*** Прагматичне тлумачення (наслідки дій) і стоїчне (ставлення до втрат).

Інформатика. ***Виникнення інтернету.*** Матеріалізм (технічний прорив) і постмодернізм (нові культурні смисли).

Основи філософії. ***Війна як подія.*** Феноменологічне тлумачення (досвід окремої людини) й діалектичне (зіткнення протилежностей).

ВИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ТІЄЇ САМОЇ СИТУАЦІЇ

Визначення філософських типів інтерпретацій тієї самої ситуації – прийом, що передбачає багатостороннє філософське осмислення тієї самої ситуації з різних філософських підходів; дає змогу виявити нові смисли та ймовірні шляхи розв'язання проблеми.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати для аналізу ситуацію, яка має багатозначне тлумачення;

• визначити застосовні для її інтерпретації концепції;

• розглянути ситуацію крізь філософські призми;
• порівняти висновки, які надають різні філософії;
• оцінити, як філософські підходи дають змогу зрозуміти ситуацію.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Ситуація самопожертви персонажа.*** Стоїчна ідея витримки й екзистенціалістська ідея вибору.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Ситуація діалогу культур.*** Прагматизм (користь у спілкуванні) та герменевтика (розуміння іншого).

Всесвітня історія. ***Ситуація колоніальних завоювань.*** Матеріалізм (економічна експансія) й ідеалізм (цивілізаційна місія).

Біологія. ***Ситуація виживання виду.*** Дарвінізм як природна необхідність і телеологія як пошук сенсу.

Основи здоров'я. ***Ситуація вибору способу лікування.*** Утилітаризм (користь для більшості) та деонтологія (моральний обов'язок).

Образотворче мистецтво. ***Ситуація створення картини.*** Класичний реалізм і постмодерністська гра сенсів.

Основи соціології. ***Ситуація масових протестів.*** Екзистенціалізм як особисте прагнення свободи.

ВИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ТОГО САМОГО ФАКТУ

Визначення філософських типів інтерпретацій того самого факту – прийом, який дає змогу пояснити той самий факт або явище крізь призму різних філософських концепцій і шкіл думки, щоб виявити різні аспекти його значення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити факт, який аналізуватиметься;
• ознайомитися з різними філософськими концепціями;
• пояснити факт для кожного філософського підходу і з'ясувати, які нові аспекти відкриваються через цей підхід;
• порівняти результати і з'ясувати, який філософський підхід надає глибоке й розширене розуміння факту;
• оцінити, як кожен підхід впливає на сприймання реальності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Походження слова «істина».*** Аналіз значення факту через матеріалістичний та ідеалістичний підходи.

Література закордоння. ***Факт вигнання Данте Аліґ'єрі з Флоренції.*** Порівняння інтерпретацій як долі митця (екзистенціалізм) і як соціальної несправедливості (матеріалізм).

Історія України. ***Проголошення Акту Злуки 1919 року.*** Розгляд факту через ідеалізм (національна ідея) і матеріалізм (економічні умови).

Математика. ***Факт існування нескінченності.*** Філософські інтерпретації платонізму та формалізму.

Фізика. ***Відкриття закону всесвітнього тяжіння.*** Матеріалістичне ідеалізоване трактування факту.

Економіка і право. ***Факт гіперінфляції.*** Аналіз через марксизм і ліберальну економічну філософію.

Основи філософії. ***Факт існування свідомості.*** Порівняння тлумачень матеріалізму і феноменології.

ВИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ТИПІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ТОГО САМОГО ЯВИЩА

Визначення філософських типів інтерпретацій того самого явища – прийом, спрямований на розгляд того самого явища крізь різні філософські підходи, щоб з'ясувати всі ймовірні інтерпретації та взаємозв'язки між різними аспектами явища.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з явищем, що потребує аналізу;

• визначити ключові філософські підходи до його осмислення (матеріалізм, релятивізм, постмодернізм);

• аналізувати явище крізь ці філософські концепції;

• порівняти, як різні підходи тлумачать явище;

• зробити висновки про явище, узагальнюючи результати різних філософських тлумачень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Явище козацького героїзму.*** Ідеалістична інтерпретація як прояв національного духу і матеріалістична – як відповідь на соціальні умови.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Явище глобалізації.*** Порівняння прагматичної і постмодерністської інтерпретацій.

Всесвітня історія. ***Явище хрестових походів.*** Ідеалізм (релігійні мотиви) і матеріалізм (економічні причини).

Біологія і екологія. ***Явище еволюції.*** Натуралістична і телеологічна інтерпретації.

Астрономія. ***Явище «чорних дір».*** Матеріалістичне тлумачення і метафізичне осмислення.

Основи здоров'я. ***Явище старіння.*** Порівняння біологічного реалізму й екзистенціалізму.

Основи філософії. ***Явище свободи.*** Аналіз крізь призму екзистенціалізму й детермінізму.

ВИКОНАННЯ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ

Виконання вправ і завдань – прийом, що передбачає застосування спеціально розроблених навчальних вправ і завдань, спрямованих на розвиток когнітивних, практичних і творчих умінь учнів, а також для оцінки рівня їх знань і вмінь.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету вправи/завдання, описати етапи виконання;

• визначити критерії оцінки результатів;

• виконати завдання, надаючи особливу увагу ключовим аспектам;

• оцінити результати, виправити помилки і забезпечити зворотний зв'язок.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Морфологія.*** Виконання вправ і завдань для закріплення знань про частини мови.

Математика. ***Розв'язування рівнянь.*** Систематичне виконання завдань для формування алгоритмічних умінь.

Біологія. ***Визначення будови клітини.*** Вправи з мікроскопом.

Фізика. ***Розрахунок сили струму.*** Виконання задач для формування вмінь застосовувати закон Ома.

Інформатика. ***Програмування циклів.*** Виконання вправ і завдань для закріплення синтаксису.

Музичне мистецтво. ***Виконання ритмічних вправ.*** Практика для розвитку музичного слуху.

Фізична культура. ***Комплекс вправ на витривалість.*** Виконання фізичних вправ для тренування.

ВИКОРИСТАННЯ АНАЛОГІЙ

Використання аналогій – прийом порівняння подібних об'єктів і явищ для знаходження схожих рис і практичного застосування.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати два об'єкти/явища, які мають певні подібності;

• визначити, які саме риси/характеристики є схожими для цих об'єктів;

• провести порівняння, виявляючи подібності й відмінності;

• використовувати аналогії для покращення розуміння складних концепцій/ситуацій;

• розглянути, які висновки можна зробити на основі здійсненого порівняння.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Аналогії між персонажами античної та сучасної літератур.*** Зіставлення тематики/проблематики давньогрецьких і сучасних творів. ***Порівняння персонажів.*** Аналіз схожих рис у персонажів різних літературних творів для кращого розуміння їх характерів.

Історія України. ***Порівняння революцій.*** Аналіз різних революцій для розуміння їх причин і результатів/наслідків.

Математика. ***Розв'язання задач через аналогії.*** Порівняння розв'язків різних математичних задач для розуміння методів їх вирішення.

Географія. ***Порівняння кліматичних умов різних регіонів.*** Вивчення аналогій у кліматичних зонах для прогнозування погоди в інших частинах світу.

Фізика. ***Порівняння механічних та електричних процесів.*** Аналіз аналогії між рухом тіл та електричним струмом для кращого розуміння фізичних принципів.

Економіка і право. ***Порівняння ринкових моделей.*** Аналіз схожих елементів між різними ринковими структурами (монополія, олігополія, конкуренція).

ВИКОРИСТАННЯ АНАЛОГІЙ ІСТОРИЧНИХ

Використання аналогій історичних – прийом, який передбачає застосування історичних подій/явищ як аналогій для кращого розуміння і пояснення сучасних ситуацій, проблем і тенденцій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити сучасну ситуацію/явище, яке потребує пояснення;

• знайти історичні події/приклади, схожі за контекстом/результатами/наслідками;

• оцінити, як аналогії можуть пролити світло на сучасне питання;

• пояснити, чому аналогія з історією є доцільною, яка її значущість;

• оцінити, чи підходить історичний приклад для застосування до сучасного контексту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордонна. ***Порівняння античних трагедій із сучасними соціальними конфліктами.*** Аналогія для розкриття універсальності людських проблем.

Історія України. ***Порівняння подій козацьких повстань із сучасними визвольними рухами.*** Аналогія для розуміння боротьби за свободу.

Всесвітня історія. ***Аналогія між Римською імперією і державами наступних епох.*** Осмислення причин занепаду.

Громадянська освіта. ***Використання історичних прикладів демократій*** (для пояснення сучасних моделей управління).

Основи правознавства. ***Аналогія між судовими прецедентами*** (досвід минулого і сучасні правові рішення).

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Аналогія між економічною кризою 1991–1999 рр. і кризою 2008–2009 рр.*** (циклічності ринку).

Основи соціології. ***Порівняння соціальних революцій різних епох*** (для розуміння механізмів суспільних змін).

ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ КРАЩОГО УСВІДОМЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Використання візуалізації для кращого усвідомлення інформації – прийом, який включає застосування графічних елементів, діаграм,

карт, інших візуальних матеріалів для кращого розуміння, організації та засвоєння складних ідей, процесів, даних; візуалізація дає змогу організувати інформацію і робить її доступнішою для розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• оцінити інформацію, яку потрібно представити;

• визначити, які види візуалізацій (діаграми, графіки, карти, схеми) найкраще відображатимуть сутність матеріалу;

• створити/вибрати відповідні візуальні елементи для демонстрації;

• використати візуалізацію для пояснення концепцій/процесів;

• оцінити ефективність візуалізації для розуміння матеріалу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Морфологічна структура речення.*** Використання схем, діаграм для візуалізації частин мови, типів конструкцій.

Українська література. ***Побудова сюжетних схем творів.*** Візуалізація розвитку подій і взаємозв'язків між персонажами.

Всесвітня історія. ***Карти історичних подій.*** Використання картографічних елементів для наочного відображення міграцій, війн і союзів.

Математика. ***Графічне представлення функцій.*** Побудова діаграм і графіків для кращого розуміння закономірностей.

Біологія і екологія. ***Схеми колообігу речовин у природі.*** Візуалізація взаємозв'язків між організмами й середовищем.

Фізика. ***Діаграми механічних процесів.*** Використання графіків для пояснення законів руху і взаємодії тіл.

Інформатика. ***Блок-схеми алгоритмів.*** Візуалізація логіки програм і процесів для покращення їх розуміння.

ВИКОРИСТАННЯ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ПРАКТИЧНИХ

Використання вправ і завдань практичних – прийом, спрямований на формування й удосконалення конкретних умінь через практичне застосування теоретичних знань; сприяє розвиткові вмінь, необхідних для вирішення реальних задач і виконання певних дій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету вправи (чітке формулювання конкретного вміння, яке потрібно вдосконалити/сформувати);

• створити завдання (розробка завдання, яке уможливить застосування знань на практиці);

• виконати завдання (надання учням достатнього часу для виконання завдання і практичного застосування вмінь);

• проаналізувати результати (оцінка того, наскільки успішно виконано завдання, і визначення шляхів покращення);

• скоригувати вміння (допомога учням в удосконаленні способів виконання завдання на основі попереднього аналізу).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Розв'язування задач на відсотки і пропорції.*** Використання вправ практичних для закріплення вмінь обчислень.

Алгебра. ***Побудова графіків функцій.*** Використання вправ практичних для розвитку аналітичних умінь.

Геометрія. ***Вимірювання кутів і відрізків.*** Використання вправ практичних для формування просторового мислення.

Біологія. ***Проведення лабораторних дослідів.*** Використання вправ практичних для закріплення знань про живі організми.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Складання бізнес-планів.*** Використання вправ практичних для розвитку управлінських умінь.

Інформатика. ***Програмування невеликих алгоритмів.*** Використання вправ практичних для формування алгоритмічного мислення.

Технології. ***Створення моделей із конструкторів.*** Використання вправ практичних для розвитку технічних умінь.

ВИКОРИСТАННЯ ГРИ Й ДРАМАТИЗАЦІЇ

Використання гри й драматизації – прийом, який включає елементи рольових ігор, театралізованих дій, імітацій для активного залучення здобувачів освіти до навчання; сприяє глибшому розумінню матеріалу і розвиткові вмінь через емоційне і когнітивне занурення у процес.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити навчальну тему/ситуацію;

• розробити сценарій/завдання, що включає ігрові елементи;

• залучити учнів до виконання ролей/розв'язання проблем у форматі гри/театралізації;

• створити умови, у яких учні зможуть глибше пережити ситуацію і краще засвоїти матеріал;

• підсумувати гру, проаналізувати здобуті досвід і знання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Діалогові вправи у формі рольової гри.*** Використання театралізованих сцен для практики мовленнєвих конструкцій і розвитку комунікаційних умінь.

Українська література. ***Відтворення сцен із творів.*** Драматизація сюжетів для кращого усвідомлення характерів персонажів.

Історія України. ***Рольова гра «Збори гетьманів».*** Моделювання історичних перемовин для розуміння процесів і результатів/наслідків рішень.

Всесвітня історія. ***Імітація дебатів між державами.*** Використання драматизації для вивчення міжнародних відносин і визначення причин конфліктів.

Громадянська освіта. ***Рольові моделі громадянських ситуацій.*** Ігрові вправи для розвитку правової грамотності й усвідомлення соціальної відповідальності.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-симуляції.*** Виконання практичних завдань у формі гри для розвитку стратегічного мислення і фінансових умінь.

Фізична культура. ***Спортивні естафети з елементами рольової гри.*** Використання ігрових сценаріїв для розвитку командної взаємодії.

ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ

Використання даних – прийом, який передбачає залучення фактичних і числових даних для підтвердження/спростування тверджень, підтримки аргументів або для пояснення конкретних явищ; дані дають змогу зробити процес ухвалення рішень обґрунтованим і науково підтвердженим.

Логістика успішної реалізації прийому:

• зібрати відповідні числові/фактичні дані, які стосуються теми;

• вибрати найважливіші дані, що підтверджують/спростовують конкретні твердження;

• організувати дані в зрозумілий формат (таблиці, діаграми);

• використати дані для своїх аргументів/висновків;

• оцінити значення і точність даних, перевірити їх достовірність.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз частоти використання слів у тексті.*** Використання статданих для виявлення стилістичних особливостей.

Історія України. ***Демографічні зміни у XX столітті.*** Використання статистики для оцінки впливу подій на населення.

Всесвітня історія. ***Дані про чисельність армій у війнах.*** Використання числових показників для пояснення стратегічних рішень.

Математика. ***Побудова таблиць і графіків.*** Використання даних для наочного відображення закономірностей.

Біологія. ***Результати експериментів з росту рослин.*** Використання числових даних для обґрунтування висновків.

Економіка і право. ***Статистика безробіття.*** Використання даних для аналізу економічних процесів та ухвалення рішень.

Інформатика. ***Накопичення та обробка даних датчиків.*** Використання числових і фактичних даних для програмних моделей.

ВИКОРИСТАННЯ ДЖЕРЕЛ ДОДАТКОВИХ

Використання джерел додаткових – прийом, який полягає в залученні зовнішніх інформаційних ресурсів, таких як наукові статті, книги, інтерв'ю, ресурси з інтернету, щоб поглибити знання з теми або перевірити достовірність наданої інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити, яку інформацію/тему потрібно дослідити/уточнити;

• зібрати додаткові джерела (книги, наукові роботи, інтерв'ю);

• оцінити достовірність і релевантність джерел;
• використати накопичені дані для уточнення/доповнення знань;
• проаналізувати нову інформацію в контексті наявної.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Опрацювання критичних статей про твір.*** Використання додаткових джерел для глибшого розуміння теми.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Використання онлайн-словників і наукових ресурсів.*** Перевірка точності перекладу й використання слів.

Історія України. ***Архівні матеріали про УНР.*** Використання додаткових джерел для уточнення історичних фактів.

Основи правознавства. ***Судові рішення й коментарі.*** Використання джерел для перевірки законності дій і застосування норм.

Біологія і екологія. ***Наукові публікації про екосистеми.*** Використання додаткових джерел для уточнення знань.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Статті про фінансові ринки.*** Використання джерел для аналізу сучасних економічних тенденцій.

Основи медіаграмотності. ***Перевірка інформації в медіа.*** Використання джерел для формування критичності мислення.

ВИКОРИСТАННЯ ДУМОК ПРОТИЛЕЖНИХ (КОНТРАРГУМЕНТУВАННЯ)

Використання думок протилежних (контраргументування) – прийом, що включає надання аргументів, які спростовують/оскаржують певний погляд, щоб перевірити його стійкість і досягти глибшого розуміння теми; дає змогу здійснити критичний аналіз і підвищити ефективність переконування/аргументації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити основний кут зору/аргумент, який піддається аналізу;
• дослідити протилежні погляди/контраргументи;
• оцінити сили і слабкості кожного з аргументів;
• представити контраргументи для перевірки істинності/переконливості основної тези;
• підсумувати й оцінити результат, змінивши/зміцнивши свою позицію на основі аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз стилістичних рішень у тексті.*** Виявлення альтернативних поглядів на мовні конструкції для розуміння стилю.

Українська література. ***Аналіз критики твору.*** Використання контраргументів для перевірки обґрунтованості літературної інтерпретації.

Історія України. ***Дискусії щодо причин революцій.*** Аналіз протилежних версій для оцінки історичних фактів.

Громадянська освіта. ***Обговорення правових позицій.*** Використання контраргументів для формування критичності мислення.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Дебати щодо економічних стратегій.*** Використання протилежних думок для оцінки ризиків.

Економіка і право. ***Розгляд альтернативних політичних рішень.*** Використання контраргументів для аналізу результатів/наслідків.

Основи філософії. ***Дебати щодо етичних дилем.*** Використання різних кутів зору для формування власного обґрунтованого судження.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАВДАНЬ КОНТЕКСТУАЛЬНИХ, ҐРУНТОВАНИХ НА РЕАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Використання завдань контекстуальних, ґрунтованих на реальних ситуаціях, – прийом, що включає створення вправ/завдань, які відображають реальні життєві ситуації, даючи змогу учасникам застосовувати здобуті знання і сформовані вміння для розв'язання практичних проблем у реальному контексті; сприяє розвиткові критичності мислення і вміння ухвалювати рішення в умовах невизначеності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати актуальну ситуацію/проблему, яка має реальний контекст;

• створити завдання/сценарій, що імітує умови реального життя (наприклад, кризова ситуація у бізнесі, правовий конфлікт);

• надати учням інформацію і ресурси для виконання завдання;

• сприяти груповому обговоренню і пошуку варіантів розв'язання;

• підсумувати рішення, оцінити ефективність заходів/результат.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Основи медіаграмотності. ***Створення рекламних текстів.*** Виконання завдань у реальному контексті для розвитку практичних умінь письма.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Складання листів у діловій ситуації.*** Використання сценаріїв для формування комунікаційних умінь.

Історія України. ***Моделювання історичних перемовин.*** Виконання завдань у контексті подій минулого для розуміння їх результатів/наслідків.

Громадянська освіта. ***Симуляція судового процесу.*** Виконання практичних завдань для розвитку правової грамотності.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-кейси.*** Виконання завдань у реальному економічному контексті для розвитку стратегічного мислення.

Основи здоров'я. ***Моделювання надзвичайних ситуацій.*** Виконання завдань для розвитку практичних умінь надання першої допомоги.

Фізична культура. ***Спортивні турніри за правилами реальних змагань.*** Використання контекстуальних завдань для розвитку фізичних умінь.

ВИКОРИСТАННЯ ЗВ'ЯЗКІВ ЛІНІЙНИХ

Використання зв'язків лінійних – прийом побудови чіткої та логічної послідовності зв'язків між елементами інформації, де кожен

складник є причиною/прямим результатом/наслідком попереднього; це дає змогу зберігати структуру і зрозумілість під час аналізу складних ідей/процесів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити елементи/ідеї, що потребують пояснення;
• проаналізувати, як вони взаємопов'язані у лінійній послідовності;
• побудувати логічну структуру/ланцюжок причин і наслідків;
• використовувати діаграми/графіки для побудови лінійних зв'язків;
• оцінити ефективність побудованої лінійної структури для подальшого сприймання й розуміння.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Побудова причинно-наслідкових ланцюжків у тексті.*** Використання лінійної структури для аналізу логіки висловлення.

Українська література. ***Хронологія подій у романі.*** Використання лінійних зв'язків для розуміння розвитку сюжету.

Історія України. ***Послідовність історичних подій.*** Побудова хронологічних схем для відображення причинно-наслідкових зв'язків.

Математика. ***Ланцюжки логічних висновків у задачах.*** Використання лінійної структури для розв'язання складних задач.

Біологія. ***Ланцюжки харчування.*** Побудова схем лінійних взаємозв'язків між організмами в екосистемі.

Фізика. ***Ланцюжки енергетичних перетворень.*** Використання лінійних зв'язків для пояснення фізичних процесів.

Інформатика. ***Лінійні алгоритми.*** Побудова блок-схем для наочного відображення логічної послідовності кроків.

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙСІВ, ПРИКЛАДІВ РЕАЛЬНИХ ІЗ ПРАКТИКИ

Використання кейсів, прикладів реальних із практики – прийом, що базується на реальних ситуаціях, де здобувачі освіти досліджують і розв'язують реальні проблеми через аналіз конкретних прикладів; дає змогу навчати завдяки досвіду, коли теоретичні знання стають практичнішими й релевантнішими.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати реальний кейс/приклад із практики, який відповідає темі;
• описати ситуацію і ключові аспекти;
• порушити проблеми, які потребують розв'язання;
• запропонувати різні стратегії/варіанти розв'язання;
• обговорити ймовірні результати/наслідки для кожного з варіантів;
• підсумувати, що вдалося/не вдалося.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Розбір бізнес-листів.*** Використання реальних кейсів для практики ділового спілкування.

Історія України. ***Аналіз конкретних політичних рішень.*** Використання історичних кейсів для розуміння результатів/наслідків рішень.

Громадянська освіта. ***Судові кейси.*** Розгляд реальних правових ситуацій для формування практичних умінь.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-кейси стартапів.*** Аналіз реальних прикладів для розвитку стратегічного мислення.

Основи здоров'я. ***Клінічні кейси.*** Використання реальних медичних ситуацій для тренування вмінь надання допомоги.

Економіка і право. ***Кейси фінансових криз.*** Аналіз конкретних ситуацій для розуміння економічних механізмів.

Фізична культура. ***Спортивні кейси.*** Використання реальних змагань для практикування тактики і командної взаємодії.

ВИКОРИСТАННЯ КОЛЬОРІВ

Використання кольорів – прийом, який включає застосування різних кольорів для виділення ключових елементів інформації, полегшення її сприйняття й акцентування важливих аспектів; кольори дають можливість структурувати інформацію, виокремлювати важливі деталі та робити матеріал привабливішим для сприймання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити елементи інформації для підкреслення/виділення;

• оцінити, які кольори найкраще підходять для акцентування цих елементів (наприклад, червоний – для важливих пунктів, зелений – для позитивних моментів);

• застосувати кольори до частин тексту/графічних елементів;

• перевірити, чи не перешкоджають сприйманню кольорові акценти;

• оцінити ефективність застосованих кольорів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Виділення частин мови кольором.*** Використання під час навчання кольорових маркерів для кращого сприймання граматичних структур.

Українська література. ***Кольорове позначення персонажів у схемах.*** Візуалізація взаємозв'язків і розвитку сюжетів.

Математика. ***Кольорове маркування різних змінних у графіках.*** Полегшення сприймання складних функцій.

Біологія. ***Кольорове виділення органів і систем.*** Використання кольорів для запам'ятовування структури організму.

Фізика. ***Позначення різних сил або енергетичних потоків кольором.*** Полегшення розуміння фізичних процесів.

Природознавство. ***Використання кольорів у схемах циклів природи.*** Для наочного розуміння процесів.

Інформатика. ***Кольорове виділення блоків коду.*** Для спрощення читання й розуміння алгоритмів.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОР І СИМВОЛІВ ДЛЯ ПОЯСНЕННЯ

Використання метафор і символів для пояснення – прийом, який передбачає застосування метафор і символів для зрозумілого образного тлумачення складних абстрактних ідей; метафори і символи дають можливість уявити складні концепції через звичні й зрозумілі образи, що сприяє глибшому розумінню теми.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати складну/абстрактну ідею, яку потрібно пояснити;

• дібрати відповідну метафору або символ;

• ввести метафору/символ у контекст пояснення;

• оцінити, як образна форма дала змогу спростити розуміння ідеї;

• перевірити, чи не викликає метафора/символ неправильних асоціацій/непорозумінь.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Метафори у граматиці.*** Використання образних порівнянь для кращого запам'ятовування правил.

Українська література. ***Символи у творах.*** Використання образів для розкриття ідей.

Історія України. ***Метафоричні порівняння історичних подій.*** Полегшення розуміння складних процесів.

Всесвітня історія. ***Використання символів для обґрунтування міжнародних відносин.*** Візуалізація концепцій через образи.

Громадянська освіта. ***Метафори для пояснення правових понять.*** Покращення розуміння абстрактних норм.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Метафори бізнес-процесів.*** Використання образів для пояснення фінансових стратегій.

Основи психології. ***Символи для пояснення поведінкових типів.*** Використання образів для кращого розуміння психологічних процесів.

ВИКОРИСТАННЯ ПІДПИСІВ І ПОЯСНЕНЬ

Використання підписів і пояснень – прийом додавання текстових пояснень до графічних елементів, щоб полегшити їх сприйняття й допомогти зрозуміти контекст/деталі; підписи забезпечують зв'язок між візуальними елементами та їх значенням.

Логістика успішної реалізації прийому:

• оцінити, які графічні елементи потребують пояснення (діаграми, малюнки, графіки);

• підписати коротко й чітко кожен елемент;

• переконатися, що підпис добре пояснює смисл/зміст і не залишає місця для нерозуміння;

• використовувати зрозумілу мову й унікальну термінологію;

• оцінити, чи покращують підписи сприйняття інформації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Пояснення синтаксичних схем.*** Використання підписів для кращого розуміння граматичної структури.

Українська література. ***Підписи до схем сюжетів.*** Для розуміння взаємозв'язків між подіями й персонажами.

Всесвітня історія. ***Пояснення карт історичних подій.*** Для зрозумілого відображення подій і причин їх виникнення.

Математика. ***Пояснення графіків і таблиць.*** Для полегшення розуміння закономірностей.

Біологія. ***Пояснення схем організму й екосистем.*** Для кращого сприйняття структури і взаємозв'язків.

Фізика. ***Пояснення діаграм і процесів.*** Для наочного відображення фізичних явищ.

Інформатика. ***Пояснення блок-схем і діаграм алгоритмів.*** Для зрозумілого відображення логіки програми.

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМ ДЛЯ ВЕДЕННЯ РЕФЛЕКСІЇ ПІСЛЯ ЗАНЯТЬ

Використання платформ для ведення рефлексії після занять – прийом, який передбачає застосування цифрових платформ та інструментів для накопичення й аналізу відгуків учнів після певного етапу освітнього процесу; уможливлює оцінку ними своїх думок, освітніх досягнень, а також обговорення труднощів під час заняття.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати платформу для ведення рефлексії (наприклад, онлайн-форму, спеціалізоване програмне забезпечення);
- підготувати набір запитань для учнів (запитів для штучного інтелекту);
- проаналізувати відповіді, виявити ключові проблеми;
- використати здобуту інформацію для вдосконалення занять.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Онлайнові опитування для оцінки засвоєння граматики.*** Використання цифрових форм для збору відгуків і рефлексії.

Українська література. ***Онлайнові дискусії щодо творів.*** Накопичення думок учнів після аналізу текстів для глибшого осмислення.

Історія України. ***Платформи для оцінки розуміння історичних подій.*** Використання цифрових ресурсів для фіксації складних концепцій.

Громадянська освіта. ***Форми для рефлексії щодо правових кейсів.*** Систематизація думок і виявлення труднощів у засвоєнні матеріалу.

Біологія. ***Опитування онлайн після лабораторних.*** Оцінка сприйняття експериментальних результатів/концепцій.

Фізика. ***Цифрові журнали для фіксації спостережень.*** Використання платформ для рефлексії над фізичними експериментами.

Інформатика. ***Платформи для обговорення алгоритмів.*** Рефлексія учнів щодо ефективності коду/підходів до розв'язання задач.

ВИКОРИСТАННЯ ПРИКЛАДІВ ІЗ РЕАЛЬНОГО ЖИТТЯ ДЛЯ ПОЯСНЕННЯ АБСТРАКТНИХ ПОНЯТЬ

Використання прикладів із реального життя для пояснення абстрактних понять – підхід, за якого для пояснення складних і абстрактних концепцій використовуються реальні життєві ситуації, які роблять ці ідеї зрозумілішими й доступнішими для учнів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити складне/абстрактне поняття, що потребує пояснення;
- знайти приклад із життя, зрозумілий для аудиторії;
- встановити зв'язок між реальним прикладом і теоретичною ідеєю;
- пояснити, як цей приклад ілюструє абстрактне поняття;
- перевірити, чи стало зрозумілим пояснення для аудиторії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Приклади реальних комунікаційних ситуацій.*** Для пояснення граматичних правил.

Українська література. ***Сучасні життєві події як аналогії сюжетів творів.*** Для кращого розуміння літературних ідей.

Громадянська освіта. ***Приклади зі щоденного життя*** (для пояснення правових понять).

Історія України. ***Реальні політичні події для пояснення історичних процесів.*** Застосування аналогій для осмислення абстрактних понять влади і суспільних змін.

Всесвітня історія. ***Сучасні міжнародні конфлікти*** (для пояснення дипломатичних процесів).

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Реальні бізнес-ситуації*** (для пояснення фінансових і стратегічних концепцій).

Економіка і право. ***Приклади економічних процесів у сучасних компаніях.*** Для пояснення абстрактних економічних термінів.

ВИКОРИСТАННЯ ПРИКЛАДІВ ПОМИЛОК, НЕПРАВИЛЬНИХ ПІДХОДІВ

Використання прикладів помилок, неправильних підходів – прийом, який передбачає надання учням реальних прикладів помилок або неправильних підходів до розв'язання проблем; дає змогу з'ясувати основні труднощі й недоліки у процесі, а також навчитися запобігання їх.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити типові помилки/неправильні підходи, які нерідко трапляються в освітньому процесі;
- описати ці помилки з реальних ситуацій/прикладів;
- обговорити, чому ці підходи неефективні/помилкові;

• запропонувати правильні стратегії для запобігання помилок;
• пояснити, як можна надалі застосувати ці знання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Типові помилки у написанні та в граматиці.*** Аналіз неправильних підходів для їх уникнення.

Українська література. ***Неправильні інтерпретації творів.*** Розбір випадків некоректного аналізу для формування критичності мислення.

Історія України. ***Хибні тлумачення історичних подій.*** Використання прикладів для виявлення помилок у джерелах/методах.

Всесвітня історія. ***Неправильні стратегії урядів.*** Аналіз помилок для здобуття уроків з міжнародної політики.

Громадянська освіта. ***Неправильне застосування правових норм.*** Аналіз випадків для навчання коректного підходу до правових кейсів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Невдалі бізнес-рішення.*** Використання кейсів помилок для стратегічного навчання.

Економіка і право. ***Помилки у фінансовому аналізі та в управлінні.*** Аналіз випадків для навчання правильних підходів.

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ДЛЯ УНАОЧНЕННЯ МАТЕРІАЛУ

Використання ресурсів мультимедійних для унаочнення матеріалу – прийом, за якого застосовуються різні мультимедійні засоби, такі як відео, анімації, графіки, аудіо, для кращого пояснення складних понять/концепцій; дає змогу активувати увагу здобувачів освіти, покращити сприйняття інформації та зробити навчання інтерактивнішим.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити, який матеріал потребує візуалізації;
• вибрати мультимедійний ресурс (відео, анімація, діаграма тощо);
• інтегрувати мультимедійний контент в освітній процес;
• перевірити, чи допоміг ресурс зрозуміти складний матеріал;
• оцінити разом з учнями ефективність використаного мультимедійного ресурсу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Відео й анімації для пояснення складних правил.*** Для кращого розуміння й запам'ятовування.

Українська література. ***Відеоінтерпретації творів.*** Для наочного розбору сюжетів і персонажів.

Історія України. ***Мультимедійні карти та хроніки.*** Для унаочнення історичних процесів.

Біологія. ***Відео експериментів і процесів.*** Для покращення розуміння складних біологічних концепцій.

Фізика. ***Візуалізація фізичних явищ.*** Для полегшення сприймання абстрактних понять.

Інформатика. ***Демонстрація алгоритмів і програмування через мультимедіа.*** Для більш ефективного інтерактивного навчання.

ВИКОРИСТАННЯ СИМВОЛІВ

Використання символів – прийом, який передбачає застосування глибоких і багатозначніших образів, знаків і символів для вираження й пояснення певних ідей; символи дають змогу передавати складні концепції через прості образи, сприяючи зрозумінню абстрактних і культурно специфічних явищ.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати символ, що відображає ідею/концепцію;
- пояснити його значення і контекст використання;
- залучити учнів до обговорення символу, його значення;
- використовувати символи для унаочнення і пояснення понять.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Символи для позначення граматичних конструкцій.*** Використання символів дає змогу учням краще структурувати матеріал і швидше запам'ятовувати правила й закономірності.

Українська література. ***Символи для пояснення літературних мотивів.*** Дає змогу наочно розкрити художні образи і глибинні смисли творів.

Історія України. ***Символи державних і суспільних процесів.*** Застосування символів сприяє кращому осмисленню подій і зв'язків між ними.

Всесвітня історія. ***Символи для пояснення міжнародних концепцій.*** Використання образних знаків спрощує, а отже, полегшує розуміння абстрактних процесів у міжнародних відносинах.

Біологія. ***Символи для позначення клітинних структур і систем.*** Дає змогу швидко й наочно зрозуміти складні біологічні поняття.

Фізика. ***Символи фізичних величин.*** Використання символів робить абстрактні фізичні поняття зрозумілішими.

Інформатика. ***Символи й іконки для алгоритмів і структур даних.*** Спрощує сприймання й організацію алгоритмічних процесів.

ВИКОРИСТАННЯ СИТУАЦІЙ ВИГАДАНИХ ДЛЯ ПОЯСНЕННЯ АБСТРАКТНИХ ПОНЯТЬ

Використання ситуацій вигаданих для пояснення абстрактних понять – прийом, за якого уявні й умовні ситуації створюються для того, щоб на їх прикладі ілюструвати складні теоретичні та абстрактні ідеї; дає змогу зробити концепції зрозумілішими і доступнішими через конкретизацію й візуалізацію.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити абстрактне поняття, яке потребує пояснення;
- створити вигадану ситуацію, яка могла б ілюструвати це поняття;
- пояснити, як ситуація пов'язана з абстрактною ідеєю/концепцією;

• обговорити з учнями, чому саме цей приклад є коректним;
• пересвідчитися, чи з'ясували учні суть абстрактного поняття.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Уявні діалоги для пояснення граматичних конструкцій.*** Дають змогу учням наочно засвоїти правила і структури мови.

Українська література. ***Вигадані сюжети для ілюстрації літературних понять.*** Конкретизують абстрактні ідеї, мотиви творів.

Історія України. ***Уявні історичні сценарії для пояснення суспільних процесів.*** Завдяки використанню умовних подій історичні концепції стають зрозуміліші учням.

Всесвітня історія. ***Умовні ситуації для аналізу міжнародних подій.*** Сприяють розумінню складних взаємозв'язків через моделювання.

Біологія. ***Вигадані екологічні ситуації для пояснення біологічних процесів.*** Дають змогу наочно показати наслідки і взаємодії у природі.

Фізика. ***Умовні експерименти для пояснення фізичних явищ.*** Слугують розумінню абстрактних законів фізики через моделювання.

Інформатика. ***Вигадані сценарії задач для алгоритмів і програмування.*** Дають можливість відпрацювати логіку і структуру програм.

ВИКОРИСТАННЯ СЛІВ КЛЮЧОВИХ

Використання слів ключових – прийом, який полягає у виокремленні й підкресленні слів/термінів, найважливіших для розуміння тексту/концепції; дає змогу зосередитися на суттєвих аспектах і сприяє кращому запам'ятовуванню й засвоєнню матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити основні поняття/терміни, що є ключовими для теми;
• виділити їх у тексті або під час обговорення;
• пояснити учням значення, контекст і роль ключових слів;
• з'ясувати, чи правильно вони засвоїли значення ключових для розуміння тексту слів;
• повторити використання ключових слів у контексті для закріплення знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лексичне значення слів.*** Визначення ключових слів для кращого розуміння смислу речень.

Українська література. ***Твори Тараса Шевченка.*** Виділення основних понять і мотивів поезії.

Література закордоння. ***Роман Джейн Остін «Гордість і упередження».*** Визначення провідних тем і ключових персонажів.

Історія України. ***Національно-визвольні змагання.*** Виділення ключових подій і визначних діячів.

Алгебра. ***Алгебраїчні рівняння.*** Визначення ключових змінних і операторів для розв'язання задач.

Біологія. ***Клітинна будова.*** Виділення основних компонентів клітини та їх функцій.

Фізика. ***Закони Ньютона.*** Визначення ключових понять для розуміння руху тіл.

ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИКИ

Використання статистики – прийом, за якого числові дані, графіки, діаграми й інші статистичні інструменти використовуються для підтвердження і пояснення ідей, аргументів, гіпотез; дає змогу підвищити точність і переконливість аргументів через надання фактичної інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• зібрати статистичні дані/відповідну інформацію;

• визначити, як ці дані підтверджують або спростовують вашу ідею;

• представити дані у вигляді графіків/діаграм для наочності;

• проаналізувати, що ці дані значать і як вони сприяють розумінню проблеми/аргументації;

• обговорити з учнями, як статистика може впливати на висновки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Демографічні зміни.*** Аналіз чисельності населення в різні епохи.

Математика. ***Статистика даних.*** Аналіз частот і трендів числових показників.

Алгебра. ***Функції і графіки.*** Використання числових даних для побудови графіків.

Біологія і екологія. ***Моніторинг забруднення.*** Підрахунок рівня забрудненості в різних регіонах.

Фізика. ***Теплові процеси.*** Накопичення й аналіз температурних даних в експерименті.

Основи здоров'я. ***Епідеміологічні дослідження.*** Аналіз статистики захворюваності.

Економіка і право. ***Ринок праці.*** Порівняння статистики безробіття у різних регіонах.

ВИКОРИСТАННЯ ТИПІВ МИСЛЕННЯ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ І ГЕНЕРУВАННЯ ІДЕЙ

Використання типів мислення для розв'язання проблем і генерування ідей – прийом, що передбачає застосування різних форм мислення (логічного, критичного, творчого) для пошуку ефективних рішень і нових підходів до проблеми; дає змогу розвивати пластичність розуму і знаходити альтернативні варіанти вирішення задач.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити проблему/задачу, що потребує розв'язання;

• оцінити, який тип мислення (логічне, критичне, творче, стратегічне, інше) найкраще підходить для розв'язання;

• використати відповідний тип мислення для пошуку рішень/ідей;

• обговорити, як зміна типу мислення може змінити результат.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Політичні реформи.*** Критичне осмислення причин, результатів і наслідків реформ.

Всесвітня історія. ***Військові кампанії.*** Стратегічне мислення для аналізу стратегій.

Математика. ***Розв'язання рівнянь.*** Використання логічного мислення для пошуку розв'язків.

Біологія. ***Генетичні задачі.*** Критичність мислення для визначення можливих комбінацій ознак.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Творче мислення для пошуку альтернативних рішень.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-план.*** Творче мислення для генерування нових ідей проєкту.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Логічне мислення для створення ефективних програмних рішень.

ВИКОРИСТАННЯ ШАБЛОНІВ АНАЛОГІЙ

Використання шаблонів аналогій – прийом, який полягає у порівнянні складних і нових ідей із добре знайомими об'єктами й ситуаціями; шаблони аналогій уможливлюють створення зв'язку між новим і відомим, роблячи абстрактні ідеї доступнішими.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити складне поняття, що потребує пояснення;

• знайти відомий аналог і використати його для порівняння;

• застосувати шаблон аналогії для пояснення нового поняття («як α, так і β»);

• перевірити, чи сприяє аналогія зрозумінню нової концепції;

• обговорити з учнями, чи правильно було використано аналогію.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Фразеологізми.*** Порівняння смислів фразеологізмів з відомими ситуаціями.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Ситуаційні діалоги.*** Використання аналогії зі знайомими ситуаціями для пояснення висловів.

Література закордоння. ***«Ромео і Джульєтта» Вільяма Шекспіра.*** Аналогія з сучасними історіями кохання.

Історія України. ***Козацькі походи.*** Порівняння з сучасними військовими стратегіями.

Математика. ***Геометричні фігури.*** Використання реальних об'єктів для пояснення властивостей.

Географія. ***Кліматичні пояси.*** Порівняння різних регіонів світу для пояснення закономірностей.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК СПІВРОЗМОВНИКА

Використання штучного інтелекту як співрозмовника – прийом, за якого ШІ активно залучається до освітнього процесу для взаємодії з його суб'єктами, надання зворотного зв'язку і створення навчальних матеріалів; дає змогу персоналізувати навчання і стимулює активну участь здобувачів освіти.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати платформу/програмне забезпечення з ШІ для взаємодії;

• формулювати запитання/завдання для учнів, на які ШІ може дати відповідь чи надати зворотний зв'язок;

• використовувати зворотний зв'язок ШІ для покращення розуміння учнями матеріалу;

• проаналізувати, як ШІ може уефективнити освітній процес;

• використати ШІ для персоналізованого навчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Творчі завдання.*** Використання ШІ для створення плану твору/публічного виступу.

Література закордоння. ***Аналіз творів.*** Використання ШІ для аналізу твору.

Біологія. ***Віртуальні лабораторії.*** Залучення ШІ до експериментів.

Фізика. ***Моделювання фізичних процесів.*** Використання ШІ для розрахунків і прогнозів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-симуляції.*** Запрошення ШІ як радника для ухвалення рішень.

Основи здоров'я. ***Медичні тренажери.*** Допомога ШІ в аналізі симптомів і розробці рекомендацій.

Інформатика. ***Програмування чат-ботів.*** Використання ШІ для відпрацювання алгоритмів.

ВИОКРЕМЛЕННЯ ОЗНАК ІСТОТНИХ

Виокремлення ознак істотних – прийом, за якого виокремлюються найважливіші характеристики об'єкта/явища, ключові для його розуміння й класифікації; дає змогу створити чітку картину об'єкта і систематизувати знання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити об'єкт/явище для аналізу;

• виділити його найважливіші ознаки;

• пояснити значення кожної з істотних ознак для розуміння об'єкта;

• перевірити, чи не пропущено важливі характеристики;

• з'ясувати, як ці ознаки сприяють класифікації/розумінню об'єкта.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Гетьманщина.*** Виокремлення істотних ознак управління.

Всесвітня історія. ***Античні цивілізації.*** З'ясування основних ознак розвитку культури і політики.

Математика. ***Тригонометричні функції.*** Визначення істотних ознак графіків.

Біологія. ***Клас комах.*** Виділення характерних ознак для класифікації.

Біологія і екологія. ***Екосистеми.*** Визначення основних компонентів.

Географія. ***Річки.*** Характеристика істотних відмінностей.

Фізика. ***Електромагнітні явища.*** Ознаки, що визначають процеси.

ВИОКРЕМЛЕННЯ ОСНОВНОГО Й ДРУГОРЯДНОГО

Виокремлення основного й другорядного – прийом, за якого виділяються важливі аспекти інформації/проблеми (головне) і менш суттєві (другорядне); дає змогу зосередити увагу на важливих елементах і уникнути перевантаження деталями.

Логістика успішної реалізації прийому:

• оцінити матеріал/проблему;

• виділити основні, найважливіші пункти/аспекти;

• розрізнити другорядні елементи, які не впливають на розуміння;

• зосередити увагу на основних аспектах;

• пересвідчитися, чи всі учасники згодні з виділеними основними і другорядними елементами.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз поеми.*** Виділення центральної теми і другорядних мотивів.

Література закордоння. ***Роман «1984» Джорджа Орвелла.*** Визначення провідної та другорядних ідей.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Виокремлення головних кроків і допоміжних розрахунків.

Біологія. ***Система органів.*** Виділення основних функцій і другорядних характеристик.

Історія України. ***Визначні події.*** З'ясування основних причин і другорядних чинників змін.

Географія. ***Географічні явища.*** Визначення ключових характеристик і допоміжних деталей.

Фізика. ***Закони механіки.*** Основні принципи та другорядні впливи.

ВИОКРЕМЛЕННЯ СКЛАДНИКІВ ПРОБЛЕМИ

Виокремлення складників проблеми – прийом, який полягає в розчленуванні проблеми на окремі компоненти/аспекти для глибшого ро-

зуміння й аналізу; дає змогу з'ясувати, які елементи сприяють виникненню проблеми, а також визначити шляхи її розв'язання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити проблему/ситуацію для аналізу;
• виділити основні складники, які є її частинами;
• проаналізувати, як кожен компонент впливає на ситуацію;
• визначити зв'язки між складниками проблеми, їх взаємодію;
• сформулювати ймовірні стратегії розв'язання проблеми, ґрунтуючись на розгляді її складників.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Визначення складників лексичної помилки.*** Аналіз причин і наслідків неправильного використання слів.

Історія України. ***Розгляд складників політичної кризи***. Виявлення причин і наслідків подій.

Математика. ***Аналіз задачі на оптимізацію.*** Виокремлення змінних і обмежень.

Біологія. ***Дослідження екосистеми.*** Визначення ключових компонентів та їх взаємозв'язків.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Аналіз фінансової проблеми компанії.*** Визначення основних складників і ризиків.

Інформатика. ***Розподіл алгоритму на етапи.*** Виокремлення логічних компонентів задачі.

Основи психології. ***Дослідження причин стресу.*** Встановлення основних чинників, які впливають на психологічний стан.

ВИОКРЕМЛЕННЯ ЧАСТИН (ЕЛЕМЕНТІВ) СИТУАЦІЇ

Виокремлення частин (елементів) ситуації – прийом, який полягає в розчленуванні складної ситуації на окремі складники/елементи для кращого розуміння й оцінки кожного з них; дає змогу чітко структурувати ситуацію і з'ясувати, як окремі частини взаємодіють між собою.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ситуацію для аналізу;
• поділити її на ключові елементи/частини (учні, події, умови);
• проаналізувати, як кожен елемент впливає на інші;
• зробити висновки на основі взаємодії цих частин;
• запропонувати стратегії впливу на окремі елементи ситуації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Всесвітня історія. ***Аналіз конфлікту у світовій війні.*** Виокремлення учасників, подій і обставин.

Захист України. ***Оцінка навчальної тактичної ситуації.*** Поділ на ключові елементи для тренування.

Алгебра. ***Розбір складного рівняння на окремі члени.*** Аналіз та оцінка впливу кожного елемента.

Біологія і екологія. ***Аналіз забруднення річки***. Встановлення джерел забруднення, видів шкідливих речовин і чинників впливу.

Основи здоров'я. ***Дослідження епідемії грипу.*** Виокремлення симптомів, причин і наслідків.

Технології. ***Аналіз виробничого процесу.*** Розподіл на етапи і ключові ресурси.

Образотворче мистецтво. ***Дослідження картини.*** Виокремлення композиційних і колористичних елементів.

ВИОКРЕМЛЕННЯ ЧАСТИН (ЕЛЕМЕНТІВ) ТЕКСТУ

Виокремлення частин (елементів) тексту – прийом, за якого текст розбивається на логічні частини/сегменти для кращого аналізу і структурування; дає змогу виявити основні теми, підтеми, зв'язки між ними, що полегшує розуміння й інтерпретацію тексту.

Логістика успішної реалізації прийому:

• прочитати текст і виділити основні частини (вступ, основна частина, висновки);

• проаналізувати зміст кожної частини;

• визначити логічні зв'язки між частинами тексту;

• оцінити, як структура тексту сприяє розумінню ключових ідей;

• визначити, які частини потребують додаткового пояснення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз літературного твору.*** Виокремлення вступу, основної частини і висновків.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Аналіз навчального матеріалу/статті.*** Виділення заголовка, абзаців і ключових ідей.

Література закордоння. ***Розбір поеми.*** Визначення сюжетних ліній і мотивів.

Громадянська освіта. ***Текст про права людини.*** Виокремлення прав, обов'язків і прикладів реалізації.

Геометрія. ***Задача на площу.*** Розподіл на дані, умови й запитання.

Географія. ***Навчальний матеріал/стаття про кліматичні зони.*** Виділення характеристик, причинно-наслідкових зв'язків.

Музичне мистецтво. ***Опис музичного твору.*** Виокремлення вступу, основної теми і заключної частини.

ВИПИСУВАННЯ СЛІВ

Виписування слів – прийом, за якого записуються ключові слова, що мають важливе значення для розуміння опрацьованого матеріалу/тексту; дає змогу структурувати і зберігати важливу інформацію для подальшого використання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• прочитати текст/опрацювати матеріал, виписати ключові слова;

• з'ясувати їх значення і контекст використання;
• повторити ці слова для кращого запам'ятовування;
• використовувати виписані слова для побудови понять/аргументів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Виписування дієслів та їх особливих форм із тексту.*** Аналіз форм і значень.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Виписування нових слів із навчального матеріалу/статті.*** Засвоєння лексичних значень слів.

Математика. ***Виписування математичних термінів із теореми.*** Аналіз використання у задачах.

Біологія. ***Виписування ключових термінів перебігу клітинних процесів.*** Розуміння процесів функцій.

Фізика. ***Виписування понять, що стосуються законів руху.*** Аналіз причин і наслідків.

Економіка і право. ***Виписування термінів із договорів і законів.*** Розуміння юридичного контексту.

Основи медіаграмотності. ***Виписування ключових понять із навчального матеріалу/статей і новин.*** Аналіз інформації.

ВИПИСУВАННЯ СЛІВ КЛЮЧОВИХ

Виписування слів ключових – прийом, за якого записуються терміни і поняття, які є визначальними для розуміння певної теми/концепції; дає змогу сфокусувати увагу на важливих елементах знання і забезпечує кращу орієнтацію в матеріалі.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключову тему/концепцію;
• виписати основні слова/терміни, що відображають сутність теми;
• пояснити значення кожного з цих слів;
• з'ясувати, як ці слова взаємопов'язані між собою;
• пересвідчитися, чи розуміють учні значення всіх ключових слів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Виписування ключових понять твору.*** Аналіз основних сюжетних ліній.

Історія України. ***Виписування ключових дат і подій.*** З'ясування причинно-наслідкових зв'язків.

Математика. ***Виписування основних формул теми.*** Аналіз їх застосування.

Біологія. ***Виписування термінів, що стосуються клітинної будови і функції.*** Пояснення взаємозв'язків.

Хімія. ***Виписування хімічних елементів та їх властивостей.*** Аналіз реакцій.

Основи здоров'я. ***Виписування ключових понять щодо харчування і здорового способу життя.***

Інформатика. ***Виписування основних понять алгоритмів і програмування.***

ВИПИСУВАННЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

Виписування словосполучень – прийом, за якого записуються групи слів, які нерідко поєднуються разом і мають специфічне значення у контексті; дає змогу краще зрозуміти смислову структуру тексту і навчитися правильно використовувати вислови у мовленні.

Логістика успішної реалізації прийому:

• прочитати текст і виділити словосполучення, важливі для розуміння змісту;

• пояснити значення кожного словосполучення;

• проаналізувати, як ці словосполучення використовуються в контексті;

• практикувати використання цих словосполучень в усному і писемному мовленні;

• брати до уваги імовірні варіації словосполучень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Виписування сталих висловів із тексту.*** Аналіз смислів і контексту.

Література закордонна. ***Виписування описових словосполучень у романі.*** Аналіз художніх засобів.

Англійська мова. ***Виписування фразових дієслів і стійких словосполучень.*** Аналіз навчального матеріалу/публікацій.

Математика. ***Виписування словосполучень із задач і пояснень.*** Аналіз логіки рішень.

Біологія. ***Виписування термінологічних словосполучень із описів процесів.*** Аналіз логіки тексту.

Географія. ***Виписування словосполучень на позначення природних явищ і кліматичних особливостей.*** Аналіз довкілля.

Музичне мистецтво. ***Виписування словосполучень із музичних рецензій і описів творів.*** Аналіз думок експертів і фахівців.

ВИПИСУВАННЯ ЦИТАТ

Виписування цитат – прийом, який полягає у занотовуванні важливих висловів/уривків із текстів для подальшого аналізу, цитування й використання в аргументації; сприяє зрозумінню суті матеріалу й розвиткові критичності мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• прочитати текст і виділити цитати, що мають особливе значення;

• проаналізувати контекст цитат;

• визначити, як можна використати цитати для підтвердження власних ідей/аргументів;

• записати ці цитати для подальшого використання в роботах МАН і в дискусіях.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Виписування цитат*** (наприклад, із класичного твору для аналізу теми і мотивів).

Література закордоння. ***Виписування цитат*** (зокрема про моральний вибір персонажів).

Історія України. ***Виписування цитат*** (до прикладу, із джерел про історичні події та їх значення).

Всесвітня історія. ***Виписування висловів лідерів*** (зокрема про міжнародні конфлікти).

Громадянська освіта. ***Виписування цитат*** (наприклад, про права й обов'язки громадян).

Біологія. ***Виписування цитат із наукових джерел*** (для прикладу, про екологічні процеси).

Основи психології. ***Виписування цитат*** (як-от про поведінку людини, її психічний розвиток).

ВИРОБЛЕННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ І САМООЦІНКИ

Вироблення критеріїв оцінки й самооцінки – прийом визначення чітких стандартів і показників, за якими оцінюється власна діяльність/діяльність інших людей; включає як зовнішні критерії (щодо зовнішніх стандартів/вимог), так і внутрішні критерії (для самооцінки/самоаналізу), що дають змогу точно оцінити досягнення, ефективність/якість роботи.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення мети оцінки (почати зі з'ясування того, що саме потрібно оцінити – наприклад, власне виконання завдання, успішність проєкту, ефективність групової роботи тощо; визначити цілі оцінки – що потрібно оцінити, яка мета оцінки – покращення роботи, корекція помилок, самоаналіз, інше);

• визначення ключових параметрів (встановити, які конкретні аспекти/параметри важливі для оцінки, – це можуть бути якість виконання, час, точність, креативність, командна взаємодія тощо; розподілити ці параметри на кілька категорій (наприклад, «комунікація», «організація часу», «якість результату», «креативність»);

• створення критеріїв для кожного параметра (наприклад, для параметра «якість результату» це можуть бути такі критерії як: «відповідність вимогам», «ненаявність помилок», «якість презентації»; кожен критерій має бути чітким, вимірним, об'єктивним; для самооцінки важливо бути чесним і об'єктивним щодо своїх досягнень);

• створення шкали оцінок (розробити шкалу для оцінки кожного критерію. Це можуть бути: а) шкала від 1 до 5 або від 1 до 10; «Так/Ні»

– для чітких критеріїв; ступені (наприклад, «високий», «середній», «низький») – для більш загальних критеріїв; рейтинг за якістю (наприклад, «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»);

• оцінка результатів і корекція (після того як критерії оцінки визначено й застосовано, необхідно проаналізувати результати; якщо це самооцінка, то зробити висновки щодо своїх сильних і слабких сторін, а також розробити план для покращення; якщо це зовнішня оцінка, то на основі здобутих даних ухвалити рішення про подальші дії (корекція стратегії, вдосконалення процесу);

• визначення критеріїв для самооцінки (додатково можна визначити внутрішні критерії, зокрема для самовдосконалення – з'ясувати, відчуваєте ви задоволення від виконаного завдання/проєкту, чи ні); проаналізувати, як долаєте труднощі; оцінити особистий розвиток, досягнення і можливості для покращення).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Написання есе.*** Визначення критеріїв оцінки. Змістовність, логічність викладу, переконливість аргументів, доцільний стиль викладу, грамотність. Для самооцінки – аналіз власної структури тексту, рівня аргументації та використання мовних засобів.

Українська література. ***Аналіз художнього твору.*** Критерії оцінки: глибина інтерпретації теми, точність відображення мотивів персонажів, аргументованість висновків, зв'язок із культурним контекстом. Для самооцінки – оцінка власного розуміння сюжету, здатності виявляти художні засоби і формулювати власну думку.

Література закордоння. ***Порівняльний аналіз творів.*** Критерії оцінки: точність зіставлення сюжетних ліній, виділення спільних тем, зрозумілість і переконливість аргументації, використання цитат. Для самооцінки – аналіз власної здатності бачити подібності й відмінності між творами, формулювати узагальнення.

Історія України. ***Підготовка презентації про історичні події.*** Критерії оцінки: достовірність інформації, хронологічна послідовність, наочність матеріалу, якість ілюстрацій. Для самооцінки – оцінка власного розуміння подій і здатності чітко пояснити їх причини/результати/наслідки. ***Обговорення соціальних підсумків революцій.*** Критерії оцінки: достовірність фактів, логічність аргументів, здатність аналізувати причини/результати/наслідки подій. Для самооцінки – оцінка власного розуміння взаємозв'язку подій, уміння робити висновки про їх вплив на суспільство.

Громадянська освіта. ***Роль громадян у розв'язанні соціальних проблем.*** Критерії оцінки: аргументованість пропозицій, реалістичність рішень, обґрунтованість позиції. Для самооцінки – аналіз власного рівня соціальної відповідальності, здатності до конструктивних рішень.

Захист України. ***Оцінка організації безпеки у школі чи в громаді.*** Критерії оцінки: відповідність стандартам безпеки, ефективність плану дій,

командна взаємодія. Для самооцінки – аналіз власної участі, відповідальності й готовності до виконання завдань.

Геометрія. ***Розв'язання задач із геометрії.*** Критерії оцінки: точність обчислень, логічність доказів, правильність побудов, чіткість і зрозумілість пояснень. Для самооцінки – аналіз методів розв'язання, ефективність використання формул і стратегій.

Біологія. ***Виконання лабораторного досліду щодо фотосинтезу.*** Критерії оцінки: правильність виконання експерименту, точність вимірювань, обґрунтованість висновків. Для самооцінки – оцінка власної уважності, здатності дотримуватися інструкцій і робити висновки на основі спостережень.

Етика. ***Дискусія на моральну тему.*** Критерії оцінки: аргументація позиції, повага до інших думок, здатність обґрунтувати власний вибір. Для самооцінки – оцінка власного розуміння етичних принципів, уміння аналізувати ситуації й ухвалювати обґрунтовані рішення.

Фізика. ***Проєкт із вивчення законів руху тіл.*** Критерії оцінки: точність експериментальних даних, правильність застосування формул, аналіз результатів. Для самооцінки – оцінка здатності планувати експеримент, передбачати результати і виправляти помилки.

Громадянська освіта. ***Підготовка доповіді про права й обов'язки громадян.*** Критерії оцінки: повнота охоплення теми, аргументованість, використання прикладів із життя, культура мовлення. Для самооцінки – оцінка власного розуміння теми, здатності аналізувати правові ситуації та пропонувати рішення.

Основи здоров'я. ***Оцінка власного способу життя і здоров'я.*** Критерії оцінки: дотримання принципів здорового харчування, фізичної активності, належного психоемоційного стану. Для самооцінки – аналіз власних звичок, виявлення сильних і слабких сторін, планування покращення способу життя.

Економіка і право. ***Аналіз кейсу про укладання договору.*** Критерії оцінки: правильність визначення прав і обов'язків сторін, логіка аргументів, обґрунтованість висновків. Для самооцінки – аналіз власного розуміння економічних і юридичних аспектів кейсу і здатності застосувати знання на практиці.

ВИСЛОВЛЕННЯ ВІЛЬНЕ НА ДОШЦІ, НА СТІНІ, НА ПЛАКАТІ

Висловлення вільне на дошці, на стіні, на плакаті – прийом, який полягає в активному висловлюванні думок учнів або групи через письмове відображення ідей на великій поверхні, такій як дошка, стіна або плакат; активно залучає учасників до процесу мислення і сприяє відкритому обміну думками, що дає змогу візуалізувати і структурувати матеріал.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення теми для висловлення (вибір теми, яку учасники мають намір висвітлити або обговорити; це може бути питання, концепція або проблема, що потребує аналізу чи генерування ідей; наприклад: обговорення впливу зміни клімату на довкілля);

• розподіл учасників або груп (дає змогу працювати індивідуально; кожна група або учень можуть працювати над своєю частиною, наприклад, формулюючи ідеї або висловлюючи думки на задану тему; для великих груп можна організувати секції на плакатах/стінах);

• використання кольорових маркерів, стрілок, схематичних зображень для ефективнішого представлення думок та ідей; інформація має бути чітко структурована, зосереджена на ключових моментах.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання синонімів у тексті.*** Формулювання прикладів та узагальнення правил.

Українська література. ***Аналіз персонажів у творі.*** Візуалізація характерів і взаємозв'язків між ними.

Історія України. ***Причини ключових історичних подій.*** Схематичне відображення подій і результатів/наслідків.

Громадянська освіта. ***Права й обов'язки громадян.*** Структурування норм і прикладів у вигляді схеми.

Основи правознавства. ***Законодавчі акти.*** Візуалізація взаємозв'язків норм і прецедентів.

Біологія і екологія. ***Вплив людини на довкілля.*** Організація ідей щодо причин і результатів/наслідків екологічних змін.

Фізика. ***Електричні явища.*** Візуалізація експериментів і закономірностей у схемах.

ВИСЛОВЛЕННЯ ДУМОК

Висловлення думок – прийом, який полягає в усному або письмовому вираженні власних ідей, переконань, висновків, напрацьованих під час навчання; дає змогу не лише розвивати вміння висловлювати свої думки, а й сприяє формуванню критичного і творчого мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення питання чи проблеми для висловлення думок (початкова стадія передбачає визначення конкретного питання або проблеми, щодо якої учасники мають висловити свої думки; це може бути теоретичне питання або практична ситуація);

• генерування ідей (учасники генерують ідеї та думки щодо поставленого запитання; це може бути вільне висловлення думок без оцінки, щоб заохотити креативність; необхідно забезпечити атмосферу, де учасники можуть висловлювати навіть екстраординарні ідеї);

• висловлення думок почергово або групами (учасники висловлюють свої ідеї або думки один за одним, або обговорюють це в групах,

щоб глибше зануритись у тему; під час висловлення важливо виявляти толерантне ставлення до думок інших учасників, не перебивати й конструктивно коментувати);

• запис та аналіз висловлених думок (висловлені думки записуються на дошці або в блокнотах, щоб усі учасники могли побачити й обговорити їх; після запису доцільний стислий аналіз або підсумок, що дає змогу розкрити основні аспекти проблеми);

• обговорення і розвиток ідей (учасники можуть підключати нові аспекти до вже висловлених думок, ставити запитання для уточнення або пропонувати варіанти розвитку ідей).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання метафор у тексті.*** Надання тлумачень і наведення власних прикладів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Опис ситуацій у щоденному житті.*** Висловлення особистих поглядів виучуваною мовою.

Література закордоння. ***Обговорення морального вибору персонажів.*** Формулювання власних думок і аргументів.

Історія України. ***Причини важливих історичних подій.*** Висловлення власного бачення результатів/наслідків.

Громадянська освіта. ***Роль громадянина в суспільстві.*** Обговорення власних переконань і пропозицій.

Математика. ***Вибір способу розв'язання задачі.*** Аргументація підходу.

Основи здоров'я. ***Профілактика хвороб.*** Висловлення думок щодо способів збереження здоров'я.

ВИСЛОВЛЕННЯ ІДЕЙ

Висловлення ідей – прийом, який дає змогу оприявнювати нові концепції, підходи та рішення на основі обговорюваного матеріалу; сприяє генеруванню інноваційних рішень, нових поглядів і творчих пропозицій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення проблеми або концепції (насамперед необхідно чітко сформулювати проблему або питання, щодо якого висловлюватимуться ідеї; наприклад: як зменшити енергоспоживання у школах);

• генерування ідей (кожен учасник генерує ідеї на задану тему; всі ідеї записуються без оцінки, щоб забезпечити потік думок);

• групування ідей за категоріями (після генерування ідей необхідно класифікувати їх за категоріями (наприклад, за типом дій, за складністю, за можливістю реалізації));

• аналіз ідей і вибір найкращих варіантів (зібрані ідеї аналізуються, оцінюються за критеріями ефективності, витрат і реалістичності втілення; вибираються найприйнятніші для реалізації);

• розробка плану дій для реалізації ідеї.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Створення власних креативних текстів.*** Генерування нестандартних мовних конструкцій та ідей для сюжетів.

Українська література. ***Пропозиції щодо альтернативного розвитку подій у творі.*** Висловлення нових художніх ідей.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Пропозиції для вирішення комунікаційних завдань.*** Висловлення нових ідей виучуваною мовою.

Література закордоння. ***Генерування власних інтерпретацій художніх образів.*** Формування нових поглядів на сюжет.

Історія України. ***Ідеї щодо сучасного використання історичних уроків.*** Генерування пропозицій щодо пам'яті про події.

Громадянська освіта. ***Вдосконалення правил співжиття у школі чи в громаді.*** Висловлення ідей щодо покращення соціальних норм.

Основи здоров'я. ***Ідеї щодо покращення фізичного і психічного здоров'я.*** Генерація практичних пропозицій для щоденного життя.

ВИСЛОВЛЕННЯ ПРОПОЗИЦІЙ

Висловлення пропозицій – прийом, який полягає в оприявненні ймовірних варіантів дій і рішень для розв'язання певних проблем; стимулює критичність мислення й активне залучення у процес ухвалення рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ідентифікація проблеми або ситуації (слід почати з чіткого формулювання проблеми/ситуації, яку потрібно розв'язати; наприклад: як знизити рівень стресу серед учнів у школі);

• генерування пропозицій через обговорення (учні активно обговорюють імовірні рішення проблеми, пропонують різні варіанти дій);

• визначення критеріїв для оцінки пропозицій: ефективність, вартість, можливість реалізації, терміни;

• аналіз і вибір найреалістичніших пропозицій (після обговорення пропозиції оцінюються на відповідність критеріям і вибирається найбільш доцільний варіант);

• після вибору оптимальної пропозиції розробляється план для її реалізації, проводиться обговорення, як впровадити ідею на практиці.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Захист України. ***Пропозиції щодо покращення безпеки в школі.*** Пропонування варіантів дій і заходів.

Математика. ***Оптимізація розв'язання задач.*** Генерування альтернативних методів обчислень.

Біологія. ***Способи збереження біорізноманіття.*** Формулювання практичних рішень для охорони природи.

Географія. ***Планування екологічно безпечного використання території.*** Пропозиції щодо розвитку регіонів.

Інформатика. ***Покращення алгоритмів програм.*** Висловлення ідей щодо підвищення ефективності коду.

Технології. ***Вдосконалення технологічного процесу.*** Генерування рішень для підвищення продуктивності.

Музичне мистецтво. ***Організація шкільного концерту.*** Висловлення пропозицій щодо композиції та виконання творів.

ВИСНОВУВАННЯ

Висновування – прийом логічного завершення процесу аналізу інформації, з якого робляться певні висновки/узагальнення; це важливий крок у процесі навчання, що дає змогу зінтегрувати здобуту інформацію й сформулювати узагальнені ідеї/висновки.

Логістика успішної реалізації прийому:

• накопичення й аналіз інформації (на першому етапі учасники отримують певну інформацію, яку потрібно проаналізувати; це може бути текст, дані, ситуація або проблема);

• оцінка й порівняння інформації (проводиться зіставлення різних фактів або поглядів, щоб визначити ключові моменти для формулювання висновків);

• формулювання логічних висновків (на основі аналізу й оцінки інформації учасники формулюють висновки, роблять узагальнення або надають пропозиції щодо подальших дій);

• перевірка висновків щодо логічності й обґрунтованості (після формулювання висновків перевіряється, наскільки логічно вони випливають з аналізованої інформації, чи не містять суперечностей і чи підкріплені фактичними даними);

• презентація висновків (висновки представляють групі/класу для подальшого обговорення і виведення спільних узагальнень чи рішень).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз стилістичних засобів тексту.*** Формулювання висновків щодо їх впливу на виразність мовного оформлення.

Література закордоння. ***Порівняння сюжетних ліній у різних творах.*** Висновки щодо авторських підходів і мотивів персонажів.

Історія України. ***Аналіз причин і результатів/наслідків історичних подій.*** Узагальнення ключових уроків для сучасності.

Математика. ***Розв'язання задач на логіку та доведення.*** Формулювання висновків щодо методів розв'язання.

Біологія. ***Дослідження впливу чинників середовища на організми.*** Висновки щодо закономірностей розвитку живих істот.

Географія. ***Порівняння кліматичних умов різних регіонів.*** Узагальнення впливу клімату на господарську діяльність.

Основи здоров'я. ***Аналіз способів профілактики хвороб.*** Висновки щодо ефективності різних підходів до збереження здоров'я.

ВИЯВЛЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ

Виявлення зв'язків причинно-наслідкових – прийом, який полягає у виявленні та поясненні взаємозв'язків між причинами і результатами/наслідками подій/ситуацій/явищ/процесів; дає змогу учасникам не лише зрозуміти їх логіку, а й аналізувати вплив кожного чинника на результат.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ідентифікація подій (для початку необхідно визначити події/ситуації/явища/процеси, у яких потрібно дослідити зв'язок між причиною і результатом/наслідком);

• визначення причин (слід виявити причини, які зумовили ці події; це можуть бути соціальні, економічні, природні, інші чинники);

• аналіз результатів/наслідків (після виявлення причин аналізується, які результати/наслідки виникають від цих причин; важливо зрозуміти, як саме причина впливає на подію тощо);

• визначення логічного зв'язку (встановлення логічного зв'язку між причинами і результатами/наслідками, чому певна причина привела/призвела саме до таких результатів/наслідків; доцільно створити схему/діаграму для наочності);

• обговорення й висновки (після аналізу виявлених зв'язків проводиться обговорення в групі для підтвердження правильності висновків).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Причини і результати/наслідки національно-визвольних рухів.*** Аналіз взаємозв'язку між подіями та їх результатами/наслідками.

Всесвітня історія. ***Вплив революцій на розвиток держав.*** Визначення логічних зв'язків між подіями.

Основи правознавства. ***Причини змін у законодавстві.*** Аналіз результатів/наслідків для громадян і суспільства.

Біологія. ***Вплив чинників середовища на організми.*** Визначення взаємозв'язку між причинами і результатами/наслідками.

Географія. ***Вплив кліматичних змін на екосистеми.*** Аналіз причин і результатів/наслідків природних явищ.

Фізика. ***Причини виникнення фізичних явищ.*** Дослідження закономірностей і результатів/наслідків.

Основи здоров'я. ***Чинники ризику для здоров'я.*** Виявлення зв'язків між причинами і наслідками захворювань.

ВИЯВЛЕННЯ Й АНАЛІЗ СУПЕРЕЧЛИВИХ АСПЕКТІВ ПОДІЇ

Виявлення й аналіз суперечливих аспектів події – прийом, що передбачає виявлення і вивчення суперечностей, які можуть виникати під час аналізу певної події/конкретного факту; дає змогу з'ясувати, чи

є в події приховані конфлікти/непорозуміння, що можуть впливати на її сприйняття/розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• опис події/факту (описати подію/факт, що підлягає аналізу; важливо зібрати всі подробиці, щоб мати повне уявлення про ситуацію);

• виявлення ймовірних суперечностей (аналізуються всі аспекти події щодо наявності суперечливих елементів; це можуть бути розбіжності у позиціях, інформаційні лакуни, різні інтерпретації);

• аналіз причин суперечностей (потрібно з'ясувати, чому виникли ці суперечності, є це вислідом підходів до тлумачення фактів чи недостатньо чітким уявленням про подію);

• пошук імовірних шляхів усунення розбіжностей (знайти можливі варіанти розв'язання суперечливих аспектів, тобто шляхи для більш обґрунтованого і точного трактування події);

• обговорення висновків (підсумовуються виявлені розбіжності, обговорюються варіанти розв'язання суперечностей).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Додержання логічності мовлення.*** Виявлення суперечностей у використанні граматичних конструкцій.

Література закордоння. ***Інтерпретації поведінки персонажів.*** Аналіз конфліктів у сюжеті й суперечливих мотивів.

Історія України. ***Різні трактування подій визвольних змагань.*** Виявлення суперечливих аспектів у джерелах.

Всесвітня історія. ***Конфлікти між державами.*** Аналіз різних оцінок історичних фактів.

Громадянська освіта. ***Права й обов'язки громадян.*** Виявлення суперечностей у законодавчих нормах та в їх практичному застосуванні.

Математика. ***Підходи до розв'язання задач.*** Виявлення суперечностей між різними методами обчислень.

Інформатика. ***Алгоритми вирішення проблем.*** Аналіз суперечливих варіантів та ефективності рішень.

ВИЯВЛЕННЯ Й АНАЛІЗ СУПЕРЕЧЛИВИХ АСПЕКТІВ СИТУАЦІЇ

Виявлення й аналіз суперечливих аспектів ситуації – прийом, спрямований на виявлення протилежних поглядів, на розбір моментів, які суперечать один одному у рамках певної ситуації; дає змогу краще зрозуміти багатогранність ситуації та побачити різні її інтерпретації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• опис ситуації (почати з докладного опису ситуації, яку необхідно проаналізувати; важливо зібрати всі факти, що стосуються ситуації);

• виявлення суперечливих поглядів (це можуть бути розбіжності в інтерпретаціях, різні погляди на розв'язання проблеми);

• аналіз першопричин суперечностей (необхідно визначити, звідки виникли ці розбіжності – з огляду на різні підходи до врегулювання ситуації чи протилежність інтересів учасників);

• розбір контексту (розглядається контекст, у якому виникли суперечливі моменти, щоб точніше зрозуміти їх походження);

• пошук варіантів урегулювання суперечностей (після виявлення й аналізу протиріч слід шукати варіанти їх розв'язання/узгодження різних позицій).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Різні погляди на соціальні реформи.*** Аналіз суперечностей між позиціями різних груп.

Громадянська освіта. ***Конфлікти у школі чи в громаді.*** Виявлення суперечливих поглядів і визначення шляхів усунення розбіжностей.

Захист України. ***Різні підходи до організації безпеки.*** Аналіз суперечливих стратегій та їх результатів/наслідків.

Математика. ***Використання різних методів розв'язання задач.*** Виявлення суперечностей у підходах.

Біологія. ***Суперечність між екологічними процесами.*** Аналіз причин виникнення суперечливих результатів.

Інформатика. ***Різні алгоритмічні підходи до задач.*** Виявлення й аналіз суперечливих варіантів рішень.

Технології. ***Конфлікти у проєктних рішеннях.*** Аналіз різних підходів і шляхів узгодження.

ВИЯВЛЕННЯ Й АНАЛІЗ СУПЕРЕЧЛИВИХ АСПЕКТІВ ТЕКСТУ

Виявлення й аналіз суперечливих аспектів тексту – прийом, який полягає у пошуку внутрішніх розбіжностей і непослідовностей у текстах; дає змогу краще розуміти логічні прогалини, недогляди і потенційні помилки в авторському викладі матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• читання і розбір тексту;

• ідентифікація суперечливих аспектів (виявляються моменти, у яких автор не дотримується послідовності, де є контрасти між різними частинами тексту або різні частини суперечать одна одній);

• аналіз причин суперечностей (досліджуються причини, які могли призвести до цих суперечностей, – наприклад, неповнота інформації, неправильне тлумачення фактів, необґрунтовані висновки);

• порівняння з іншими джерелами (перевірка виявлених суперечностей через зіставлення з іншими джерелами/фактами для підтвердження/спростування);

• висновки й коригування (підсумки аналізу і коригування тверджень, пошук імовірних пояснень для усунення суперечностей).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Суперечність у використанні синтаксичних конструкцій.*** Аналіз внутрішніх суперечностей у текстах.

Українська література. ***Розбіжності в характеристиках персонажів.*** Виявлення логічних лакун у сюжеті.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Некоректність перекладу текстів.*** Виявлення й виправлення невідповідностей у перекладі.

Література закордоння. ***Контрастні погляди персонажів.*** Аналіз суперечливих частин твору.

Історія України. ***Розбіжності у джерелах.*** Аналіз суперечностей у поданні історичних фактів.

Громадянська освіта. ***Суперечність між правами й обов'язками.*** Виявлення суперечливих норм.

Математика. ***Конфлікти між формулами чи результатами.*** Аналіз причин суперечностей у розв'язках.

ВИЯВЛЕННЯ Й АНАЛІЗ СУПЕРЕЧЛИВИХ АСПЕКТІВ ФАКТУ

Виявлення й аналіз суперечливих аспектів факту – прийом, що полягає у пошуку й вивченні аспектів факту, які можуть бути суперечливими/нез'ясованими; дає змогу краще зрозуміти природу самого факту і його контексти.

Логістика успішної реалізації прийому:

• накопичення фактичних даних (починається з того, щоб зібрати і чітко визначити факт, який підлягає аналізу з урахуванням усіх доступних джерел інформації);

• ідентифікація суперечливих аспектів факту (потрібно виявити моменти, коли даний факт може бути інтерпретований по-різному або якщо є розбіжності у його подачі);

• аналіз контексту (розбір того, як контекст може змінювати сприйняття факту: які обставини/чинники могли вплинути на інтерпретацію цього факту);

• перевірка за іншими джерелами (для з'ясування точності факту слід перевірити його за іншими надійними джерелами або зібрати більше доказів для підтвердження/спростування суперечливих моментів);

• розв'язання суперечностей і узагальнення висновків (після вивчення суперечливих аспектів факту необхідно зробити висновки, пояснивши, чому ці суперечності виникли і як вони можуть бути розв'язані).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Різні оцінки тієї самої події.*** Аналіз суперечливих фактів у джерелах.

Всесвітня історія. ***Суперечливі дані про історичні події.*** Виявлення і пояснення причин суперечностей.

Основи правознавства. ***Суперечності у застосуванні закону.*** Аналіз різних інтерпретацій факту.

Біологія. ***Різні дослідження того самого явища.*** Виявлення суперечливих аспектів і узагальнення висновків.

Географія. ***Суперечності у даних щодо кліматичних змін.*** Аналіз і пояснення розбіжностей.

Інформатика. ***Різні результати тестування алгоритмів.*** Виявлення суперечностей і перевірка за джерелами.

Музичне мистецтво. ***Різні інтерпретації музичних творів.*** Аналіз суперечливих аспектів виконання/стилю.

ВИЯВЛЕННЯ Й АНАЛІЗ СУПЕРЕЧЛИВИХ АСПЕКТІВ ЯВИЩА

Виявлення й аналіз суперечливих аспектів явища – прийом, що полягає в ідентифікації та розборі суперечностей між різними поясненнями/спостереженнями конкретного явища; дає змогу глибше розуміти природу явищ і виявляти приховані чинники/невизначеності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ідентифікація явища (означити явище/подію, яка аналізуватиметься; наприклад: зростання кількості пільгових кредитів у країні);

• накопичення різних пояснень/спостережень цього явища);

• виявлення суперечностей (ідентифікація моментів, де різні пояснення суперечать одне одному або не співвідносяться);

• аналіз причин суперечностей (з'ясування, чому ці суперечності існують; – з огляду на різні підходи, нестачу даних чи суперечливі інтерпретації);

• обговорення і висновки (обговорення в групі для розв'язання суперечностей і формулювання загальних висновків).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Біологія. ***Різні пояснення зміни чисельності видів.*** Аналіз суперечливих спостережень і чинників.

Біологія і екологія. ***Суперечливі дані про забруднення водойм.*** Виявлення суперечливих аспектів/причин.

Географія. ***Різні інтерпретації кліматичних явищ.*** Аналіз суперечностей у спостереженнях.

Фізика. ***Різні пояснення електричних явищ.*** Виявлення суперечливих результатів експериментів.

Природознавство. ***Суперечності у спостереженнях за природними процесами.*** Аналіз причин розбіжностей.

Інформатика. ***Різні результати тестування алгоритмів.*** Виявлення суперечливих аспектів та їх перевірка.

Технології. ***Суперечливі результати проєктних досліджень.*** Аналіз причин і результатів/наслідків.

ВИЯВЛЕННЯ Й ФОРМУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМИ

Виявлення й формулювання проблеми – прийом, що полягає в чіткій ідентифікації проблемної ситуації та її конкретизації для подальшого аналізу і розв'язання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ідентифікація ситуації (почати з загального визначення ситуації, що потребує уваги; наприклад, надмірне використання пластикових упаковок у школах);

• накопичення даних і фактів;

• аналіз і визначення основних аспектів проблеми (розбір проблеми на складники і визначення ключових чинників, що її викликають);

• чітке формулювання проблеми;

• обговорення ймовірних шляхів розв'язання/усунення проблеми.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Основи правознавства. ***Проблеми застосування законів у школі.*** Ідентифікація і конкретизація ключових аспектів.

Біологія. ***Загроза зникнення рідкісних видів тварин.*** Формулювання проблеми для подальших дій.

Біологія і екологія. ***Надмірна кількість сміттєзвалищ у регіоні.*** Виявлення основних чинників проблеми.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Низька фінансова грамотність учнів.*** Ідентифікація проблеми та її ключових аспектів.

Економіка і право. ***Нерівномірний розподіл ресурсів.*** Формулювання проблеми і ключових чинників.

Технології. ***Недостатня ефективність технологічного процесу.*** Виявлення проблеми для подальшого аналізу.

Основи психології. ***Психологічні бар'єри у навчанні.*** Формулювання проблеми для подальшої роботи.

ВИЯВЛЕННЯ МОМЕНТІВ КЛЮЧОВИХ У СИТУАЦІЇ

Виявлення моментів ключових у ситуації – прийом, який полягає в ідентифікації найважливіших аспектів у конкретній ситуації для подальшого аналізу і розв'язання проблеми.

Логістика успішної реалізації прийому:

• опис ситуації (вичерпний опис ситуації, яка потребує уваги);

• ідентифікація моментів, що мають вирішальне значення (виділення ключових моментів, які визначають результат ситуації);

• аналіз взаємозв'язків між аспектами ситуації (розгляд того, як окремі елементи взаємодіють і впливають на загальний хід подій);

• оцінка імовірних результатів/наслідків (оцінка того, як кожен важливий момент може вплинути на розвиток ситуації);

• робота з ключовими аспектами (зосередження уваги на найважливіших моментах для їх подальшого розв'язання/обговорення).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Громадянська освіта. ***Ситуація конфлікту у класі.*** Визначення ключових моментів для розв'язання проблеми.

Захист України. ***Організація безпеки під час навчальної евакуації.*** Ідентифікація найважливіших аспектів ситуації.

Математика. ***Розв'язання комплексної задачі.*** Виявлення ключових етапів і логіки розв'язання.

Біологія. ***Проведення експерименту з рослинами.*** Визначення критичних моментів, що впливають на результати.

Географія. ***Планування екскурсії до природного заповідника.*** Віднайдення ключових аспектів маршруту й організації.

Основи здоров'я. ***Надання першої допомоги.*** Ідентифікація моментів, які визначають ефективність дій.

Технології. ***Робота над проєктом у групі.*** Визначення ключових аспектів для успішного виконання завдання.

ВИЯВЛЕННЯ МОМЕНТІВ КЛЮЧОВИХ У ТЕКСТІ

Виявлення моментів ключових у тексті – прийом, який полягає в ідентифікації основних ідей і важливих елементів у тексті, що сприяють зрозумінню основного змісту/контексту.

Логістика успішної реалізації прийому:

• читання і розбір тексту (врахування загального контексту й ключових ідей у тексті);

• виділення важливих ідей і фактів (позначаються ключові моменти, які є стрижнем тексту);

• аналіз взаємозв'язків між елементами тексту (розбір того, як ключові моменти пов'язані між собою, наскільки вони сприяють загальному розумінню теми);

• оцінка значущості кожного елемента (оцінка важливості для розкриття основної ідеї тексту);

• формулювання висновків (викристалізовування загального змісту/висновків на основі виокремлених ключових моментів).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз наукового тексту.*** Виявлення ключових ідей та елементів, важливих для розуміння змісту.

Українська література. ***Тема і конфлікти у творі.*** Виявлення ключових моментів для аналізу сюжету.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Читання тексту.*** Ідентифікація важливих деталей/ідей для розуміння основного змісту.

Література закордоння. ***Основні мотиви й теми твору.*** Виокремлення ключових елементів для розуміння проблематики твору.

Історія України. ***Опис історичної події.*** Виявлення ключових фактів і подій для подальшого аналізу.

Всесвітня історія. ***Аналіз джерела.*** Виділення основних моментів для розуміння контексту подій.

Громадянська освіта. ***Законодавчий текст.*** Ідентифікація ключових положень для пояснення їх смислів.

ВИЯВЛЕННЯ ПОДІБНОСТІ АНАЛОГОВОЇ

Виявлення подібності аналогової – прийом, який полягає в пошуку аналогій і подібностей між різними явищами, ситуаціями, об'єктами; дає змогу переносити досвід з одного контексту в інший, сприяючи зрозумінню складних ситуацій через відомі моделі.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення явищ для порівняння (спочатку вибираються два явища/ситуації, які потребують зіставлення);

• збір і аналіз характеристик кожного явища (для порівняння);

• пошук схожих аспектів (ідентифікуються подібні елементи; це можуть бути схожі структури впливу, наслідки/результати);

• аналіз причин подібностей (з'ясовується, чому ці явища схожі та як їх подібність може сприяти розумінню нового явища);

• застосування аналогій до нових ситуацій (використовуються знайдені аналогії для оцінки і прогнозування розвитку ситуації у новому контексті).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Порівняння мотивів персонажів різних творів.*** Виявлення схожих рис і закономірностей у поведінці персонажів.

Історія України. ***Аналогії між реформами різних періодів.*** Виявлення подібностей у соціальних та економічних результатах/наслідках.

Всесвітня історія. ***Порівняння революцій у різних країнах.*** Аналіз схожих причин і результатів/наслідків подій.

Математика. ***Порівняння методів розв'язання задач.*** Виявлення подібності логічних схем і алгоритмів.

Біологія. ***Порівняння екосистем.*** Виявлення схожих характеристик і закономірностей.

Інформатика. ***Аналогія між алгоритмами.*** Виявлення подібних структур і логіки роботи.

Технології. ***Порівняння технологічних процесів.*** Аналіз спільних етапів і методів виконання.

ВИЯВЛЕННЯ ПРОБЛЕМ

Виявлення проблем – прийом, що полягає в чіткій ідентифікації основної проблеми/ситуації, яка потребує розв'язання; це ключовий етап у вирішенні задач, що дає змогу зосередити увагу на суті питання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення контексту (контекст ситуації, у якому є проблема);

• накопичення інформації про ситуацію (дані, факти, описи, які можуть вказувати на проблему);

• аналіз і уточнення проблеми (аналіз наявних фактів, щоб чітко визначити, що саме є проблемою);

• формулювання конкретної проблеми (проблема формулюється у точних, чітких, зрозумілих термінах, що дає змогу розпочати роботу над її розв'язанням);

• пріоритетизація проблеми (оцінка важливості проблеми для визначення пріоритетів у її розв'язанні).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Громадянська освіта. ***Недотримання правил поведінки у соціумі.*** Ідентифікація проблемної ситуації та її основних аспектів.

Захист України. ***Недостатньо продумана організація навчальної евакуації.*** Виявлення проблеми для подальшого розв'язання.

Математика. ***Труднощі у застосуванні формул.*** Формулювання проблеми для удосконалення розв'язання задач.

Біологія. ***Пошкодження рослин шкідниками.*** Виявлення ключової проблеми і чинників.

Біологія і екологія. ***Забруднення довкілля поблизу школи або в регіоні.*** Ідентифікація суті проблеми та її впливу на якість життя.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Недостатній рівень фінансової свідомості учнів.*** Виявлення проблеми для розробки заходів.

Основи психології. ***Стресогенні чинники, що впливають на здобувачів освіти.*** Формулювання проблеми для подальшого аналізу й підтримки учнів в освітньому процесі.

ВИЯВЛЕННЯ РИЗИКІВ

Виявлення ризиків – прийом, який полягає в ідентифікації потенційних загроз і негативних наслідків у певній ситуації/певному рішенні; це важливий етап для прогнозування й управління непередбачуваними подіями.

Логістика успішної реалізації прийому:

• оцінка ситуації/рішення (визначення ситуації як вихідна точка);

• ідентифікація потенційних загроз (виявлення чинників, здатних негативно вплинути на ситуацію або план);

• аналіз імовірності ризиків;

• оцінка наслідків;

• розробка плану управління ризиками (готуються стратегії/заходи, щоб мінімізувати ризики або уникнути їх).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Захист України. ***Потенційні загрози під час навчальної евакуації.*** Аналіз імовірності ризиків та їх наслідків.

Математика. ***Ризики неправильного застосування формул у розв'язанні задач.*** Оцінка ймовірності помилок та їх наслідків.

Біологія. ***Потенційні ризики в експерименті з живими організмами.*** Аналіз наслідків і способів запобігання.

Біологія і екологія. ***Ризики забруднення водойм.*** Виявлення загроз і розробка заходів щодо їх мінімізації.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Ризики інвестиційних рішень.*** Аналіз імовірних втрат і стратегій управління.

Економіка і право. ***Потенційні ризики економічних змін.*** Виявлення загроз і оцінка наслідків.

Технології. ***Ризики під час реалізації проєкту.*** Аналіз ймовірності невдач і розробка плану дій.

ВИЯВЛЕННЯ СИМВОЛІВ І МЕТАФОР

Виявлення символів і метафор – прийом, що полягає в пошуку метафоричних елементів/символів у матеріалі, які дають можливість краще і глибше зрозуміти ідеї/концепції.

Логістика успішної реалізації прийому:

• читання й аналіз матеріалу (уважне прочитання тексту/матеріалу, в якому віднаходяться метафори й символи);

• ідентифікація символів і метафор (виокремлюються символи, образи, метафори, що використовуються для передачі глибших смислів);

• аналіз значень символів і метафор (пояснюється, що означають ці символи й метафори у контексті тексту/ситуації);

• порівняння з іншими культурами або текстами (за необхідності зіставляються символи з різних культур/текстів, щоб зрозуміти універсальність значень);

• формулювання висновків (на основі аналізу символів і метафор формулюються глибші висновки або інтерпретації тексту).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Метафори у сучасних медіатекстах.*** Пояснення смислового навантаження образів.

Українська література. ***Символіка образів у поезії.*** Аналіз глибокого смислу й метафоричних значень.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Символи в автентичних текстах.*** Аналіз значень і культурного контексту.

Література закордоння. ***Метафори в художніх творах.*** Виявлення і пояснення символічних елементів.

Музичне мистецтво. ***Символіка у музичних творах.*** Аналіз метафоричних елементів та їх впливу на сприйняття.

Образотворче мистецтво. ***Символи в живописі.*** Виявлення і пояснення метафоричних деталей композиції.

Основи медіаграмотності. ***Метафори в рекламних матеріалах.*** Аналіз символів для розуміння маніпулятивного ефекту.

ВИЯВЛЕННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ

Виявлення суперечностей – прийом, який полягає в ідентифікації суперечливих або взаємовиключних фактів, ідей, поглядів у матеріалі чи під час дискусії.

Логістика успішної реалізації прийому:

• аналіз матеріалу/ситуації (аналіз наданих фактів і думок);

• ідентифікація суперечливих моментів (виявляються моменти, де інформація не збігається, де є суперечності або різні трактування);

• аналіз причин суперечностей;

• перевірка фактів для підтвердження/спростування суперечливих моментів;

• обговорення, розв'язання суперечностей (після аналізу – дискусія, спрямована на розв'язання суперечностей).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Суперечності у трактуванні подій визвольних змагань.*** Виявлення суперечливих фактів/джерел.

Всесвітня історія. ***Контроверсійність у трактуванні революцій.*** Аналіз різних поглядів і причин розбіжностей.

Громадянська освіта. ***Неузгодженість між правами й обов'язками громадян.*** Виявлення суперечливих норм і ситуацій.

Основи правознавства. ***Суперечності в застосуванні законів.*** Аналіз взаємовиключних випадків.

Біологія. ***Суперечності у результатах дослідів.*** Виявлення суперечливих даних та їх пояснення.

Інформатика. ***Суперечливі результати роботи алгоритмів.*** Аналіз причин розбіжностей.

Технології. ***Суперечності у підходах до проєктної роботи.*** Виявлення і розбір суперечливих моментів.

ВИЯВЛЕННЯ ТЕЗ І АРГУМЕНТІВ

Виявлення тез і аргументів – прийом, який полягає в ідентифікації основних тверджень (тез) і доказів, що підтверджують/спростовують ці твердження (аргументи); є основою для логічного обґрунтованого аналізу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• читання/слухання матеріалу (аналізується текст, виступ тощо);

• ідентифікація основних тез;

• пошук аргументів (визначається, які докази та логічні пояснення використовуються для підтвердження/спростування кожної тези);

• аналіз логічності аргументів (чи є аргументи переконливими);

• формулювання висновків (визначається, чи підтверджують аргументи основні тези і як вони взаємодіють у загальній структурі).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аргументація у публіцистичному тексті.*** Виявлення основних тез і підтверджуючих доказів.

Українська література. ***Основні твердження автора у романі.*** Виокремлення тез та їх логічного обґрунтування.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Аргументація у статті мовою оригіналу.*** Виявлення тез і прикладів для підтримки тверджень.

Література закордоння. ***Основна ідея та її підтвердження у творі.*** Аналіз аргументів для підтримки тези.

Історія України. ***Основні історичні висновки у джерелах.*** Виявлення тез і аргументів, що їх підтверджують.

Громадянська освіта. ***Аргументація у дискусії про права людини.*** Виявлення основних тез та їх логічне обґрунтування.

Основи медіаграмотності. ***Тези й аргументи у рекламних матеріалах.*** Виокремлення ключових тверджень і підтверджуючих фактів.

ВИЯВЛЕННЯ ФАКТІВ І АРГУМЕНТІВ

Виявлення фактів і аргументів – прийом, що полягає в ідентифікації об'єктивних фактів і аргументів, які підтримують або спростовують ідею/тезу; це дає можливість чітко структурувати інформацію і забезпечити її логічне підтвердження.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ідентифікація фактичної інформації (пошук конкретних фактів, даних, подій для підтвердження/спростування твердження);

• аналіз фактів (перевірка достовірності та їх зв'язок з ідеєю/тезою);

• пошук відповідних аргументів (добір логічних аргументів, що підтримують/контекстуалізують надані факти);

• аналіз зв'язку фактів і аргументів;

• висновки (на основі аналізу фактів і аргументів).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Факти про події визвольних змагань.*** Виявлення фактів і аргументів для підтвердження історичних висновків.

Всесвітня історія. ***Факти про революційні події.*** Аналіз фактів і логічних аргументів для обґрунтування тверджень.

Основи правознавства. ***Факти про правові прецеденти.*** Виявлення фактів і аргументів для пояснення застосування закону.

Математика. ***Факти про результати обчислень.*** Виявлення фактів і аргументів для перевірки правильності розв'язку.

Біологія. ***Факти про експерименти з рослинами.*** Виявлення фактів і аргументів для підтвердження висновків.

Біологія і екологія. ***Факти про стан довкілля.*** Виявлення фактів і аргументів для обґрунтування оцінки ситуації.

Інформатика. ***Факти про роботу алгоритмів.*** Виявлення фактів і аргументів для підтвердження результатів програмування.

ВІДКИДАННЯ ЗАЙВОГО

Відкидання зайвого – прийом, що полягає в усуненні непотрібної/надлишкової інформації для зосередження уваги на основних аспектах ситуації/задачі; аналіз стає чіткішим і ефективнішим.

Логістика успішної реалізації прийому:

• оцінка інформації (для зрозуміння, що є ключовим, що – зайвим);

• виділення важливих елементів (виокремлення основних моментів, які безпосередньо впливають на розв'язок проблеми);

• оцінка надлишкових даних (перевірка, чи є інформація, що не має додаткової цінності або перешкоджає розумінню основної ідеї);

• видалення зайвого (усунення непотрібної, зайвої інформації);

• формулювання чітких висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Текст есе.*** Усунення непотрібних деталей для чіткого викладу основної думки.

Література закордонна. ***Аналіз сюжету твору.*** Виділення ключових подій, відкидання другорядних епізодів.

Історія України. ***Події Київської Русі.*** Усунення зайвих фактів для розуміння основних причин і результатів/наслідків перебігу подій.

Математика. ***Розв'язок задачі.*** Відкидання зайвої інформації для концентрації на ключових даних.

Біологія. ***Експеримент із рослинами.*** Відокремлення важливих спостережень від другорядних.

Технології. ***Проєктна робота.*** Усунення непотрібних елементів у структурі проєкту.

Основи психології. ***Аналіз поведінкових даних.*** Відкидання незначущих проявів для чіткого висновку.

ВІДНАЙДЕННЯ АНАЛОГІВ ЗА КОМПОЗИЦІЄЮ

Віднайдення аналогів за композицією – прийом, який полягає в пошуку й виявленні схожих структур і композицій у різних контекстах для кращого розуміння і розв'язання задачі; дає змогу застосовувати вже знайдені моделі до нових ситуацій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• аналіз композиції ситуації/задачі (виявлення структури проблеми);

• пошук схожих композицій (пошук подібних ситуацій/задач);

• порівняння й аналіз аналогів;

• адаптація розв'язку з аналогічної композиції;

• коригування відповідно до нових умов.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Побудова промови.*** Аналіз і застосування композицій ефективних виступів.

Українська література. ***Побудова оповідання.*** Пошук аналогів композицій класичних творів.

Література закордоння. ***Романтичні сюжети.*** Аналіз композицій і застосування схожих моделей.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Написання есе.*** Використання композицій схожих текстів.

Технології. ***Проєктна документація.*** Використання композиційних рішень із попередніх проєктів.

Музичне мистецтво. ***Побудова музичної композиції.*** Аналогії з класичними творами.

Образотворче мистецтво. ***Структура картини.*** Пошук композиційних аналогів для власних робіт.

ВІДНАЙДЕННЯ АНАЛОГІВ ЗА СТРУКТУРОЮ

Віднайдення аналогів за структурою – прийом, який полягає у порівнянні/пошукові схожих структур у різних ситуаціях або текстах; дає змогу застосовувати структурні рішення до нових проблем і контекстів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• аналіз структури проблеми/ситуації;

• пошук аналогічних структур – ситуацій/текстів з подібною структурою (наприклад, за складністю, логікою, послідовністю дій);

• порівняння схожих структур (за подібними елементами);

• застосування рішення з аналогічної структури (використання рішень і стратегій для розв'язання ситуації з подібною структурою);

• адаптація структури до нових умов.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Розв'язання типових задач.*** Пошук структурних аналогів для полегшеного ухвалення рішення.

Біологія. ***Організація експерименту.*** Використання структурних схем з аналогічних дослідів.

Фізика. ***Розбір фізичних явищ.*** Порівняння структур дослідів і результатів.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Використання структурних аналогій для оптимізації програм.

Технології. ***Технологічні процеси.*** Застосування структур подібних процесів у новому проєкті.

Економіка і право. ***Структура бізнес-плану.*** Використання аналогій для побудови власного плану.

Образотворче мистецтво. ***Структура композиції картини.*** Пошук аналогій у роботах різних художників.

ВІДНАЙДЕННЯ АНАЛОГІВ ЗА ФУНКЦІЯМИ

Віднайдення аналогів за функціями – прийом, що полягає у пошукові й знаходженні подібних/рольових функцій у різних явищах і ситуаціях; дає змогу зрозуміти, як певна функція працює в одній сфері та чи можна її застосувати в іншій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• аналіз функцій у вихідній ситуації (визначення функції/ролі);

• пошук аналогічних функцій в інших ситуаціях;

• порівняння функцій (акцентування на їх схожості й відмінності);

• адаптація функцій до нової ситуації (оцінка, чи можна застосувати аналогічну функцію в новій ситуації, та як її адаптувати);

• оцінка ефективності застосування (з'ясування, наскільки ефективно працюватиме адаптована функція у новому контексті).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Функції квадратичної залежності.*** Пошук аналогій з фізичними процесами для моделювання.

Біологія. ***Функції органів у тварин.*** Пошук аналогій у людському тілі та в рослинних системах.

Фізика. ***Закони руху тіл.*** Аналогія з економічними процесами для прогнозування змін.

Технології. ***Роль складників у технологічному процесі.*** Аналогія зі структурою організації виробництва.

Музичне мистецтво. ***Функції інструментів у ансамблі.*** Пошук аналогій в оркестрових композиціях.

Основи психології. ***Функції когнітивних процесів.*** Аналогія з навчальними стратегіями.

Економіка і право. ***Функції ринкових механізмів.*** Пошук аналогій у державному регулюванні.

ВІДНАЙДЕННЯ АСОЦІАЦІЙ І АНАЛОГІЙ ЗА НАЯВНИМИ ІДЕЯМИ

Віднайдення асоціацій і аналогій за наявними ідеями – прийом, що полягає в пошукові й знаходженні зв'язків між новими і вже відомими ідеями, концепціями й аналогіями; дає можливість зробити нові ідеї зрозумілішими й упровадити їх на основі наявних концепцій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ідентифікація нової ідеї (визначення аспектів нової ідеї);

• пошук наявних ідей (аналогії та асоціації з відомими ідеями);

• визначення зв'язків і відмінностей (між новою і наявною ідеями);

• перевірка ефективності асоціацій;
• удосконалення ідеї на основі асоціацій (адаптація нової ідеї).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Нові прийоми публічного виступу.*** Асоціації з класичними техніками промов.

Українська література. ***Сучасні літературні прийоми.*** Зв'язок із класичними прикладами.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Нові граматичні структури.*** Асоціації з відомими мовними моделями.

Технології. ***Нові матеріали у виробництві.*** Пошук аналогій з відомими технологічними рішеннями.

Образотворче мистецтво. ***Нові художні техніки.*** Асоціації з традиційними методами.

Основи медіаграмотності. ***Нові формати медіа.*** Пошук зв'язків з відомими медіаконцепціями.

ВІДОКРЕМЛЕННЯ ОСНОВНОГО Й ДРУГОРЯДНОГО

Відокремлення основного й другорядного – прийом, який полягає в розподілі інформації на основні й допоміжні частини для покращення структурування навчального матеріалу і процесу ухвалення рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• аналіз матеріалу або ситуації (ознайомлення з інформацією);
• визначення ключових аспектів (виокремлення ідей, фактів);
• оцінка другорядних елементів;
• структурування матеріалу (таке розподілення інформації, щоб основне було в центрі уваги, а вторинне – на другому плані);
• коригування інформації для ефективності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Складне речення.*** Визначення основної та другорядної інформації в тексті.

Література закордоння. ***Роман XIX століття.*** Виділення основної теми й допоміжних сюжетних ліній.

Всесвітня історія. ***Французька революція.*** Визначення ключових подій і другорядних фактів.

Математика. ***Розв'язування задач.*** Відокремлення основних даних і допоміжних умов.

Біологія. ***Структура клітини.*** Визначення основних органел і другорядних компонентів.

Технології. ***Проєктування виробу.*** Відокремлення ключових кроків і допоміжних дій.

Основи медіаграмотності. ***Новини в медіа.*** Виявлення основної інформації і другорядних деталей.

ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ

Відповіді на запитання – прийом надання конкретних відповідей на запитання для розуміння інформації, здобування й перевірки знань.

Логістика успішної реалізації прийому:

• чітке розуміння запитання (уважне прочитання);

• пошук відповіді на запитання;

• структурування відповіді (чітка логічна організація відповіді);

• перевірка відповіді (переконання у її вичерпності й точності);

• оцінка правильності й переконливості відповіді.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лексичні помилки.*** Надання відповідей на запитання щодо правильності використання слів у мовленні.

Математика. ***Функції та графіки.*** Надання розгорнутих відповідей на запитання щодо властивостей функцій.

Історія України. ***Битви Української революції 1917–1921 рр.*** Відповіді на контрольні запитання про причини і результати/наслідки.

Біологія і екологія. ***Забруднення водних ресурсів.*** Відповіді на запитання щодо причин і наслідків забруднення.

Фізика. ***Закони Ньютона.*** Надання обґрунтованих відповідей на запитання про рух тіл.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Відповіді на запитання про послідовність дій у алгоритмі.

Основи правознавства. ***Конфлікти прав.*** Відповіді на запитання про правові норми та їх застосування.

ВІДТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Відтворення інформації – прийом, який полягає у здатності відновлювати або репродукувати інформацію з пам'яті чи за допомогою інших джерел; це важливо для перевірки засвоєння знань і спроможності застосовувати здобуту інформацію.

Логістика успішної реалізації прийому:

• накопичення інформації;

• визначення джерела відтворення (якщо інформація не зберігається в пам'яті, визначаються джерела, з яких можна її відновити);

• відтворення інформації (у пам'яті, за зібраними джерелами);

• перевірка точності; аналіз ефективності інформації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твір Тараса Шевченка.*** Відтворення сюжетних ліній і персонажів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Тема «Подорожі».*** Відтворення діалогів і нової лексики.

Всесвітня історія. ***Друга світова війна.*** Відтворення хронології ключових подій.

Математика. ***Теорема Піфагора.*** Відтворення формул і прикладів застосування.

Біологія. ***Кровообіг людини.*** Відтворення процесів у серцево-судинній системі.

Технології. ***Етапи виробництва.*** Відтворення послідовності дій під час виготовлення виробу.

Основи психології. ***Моделі навчання.*** Відтворення ключових теорій і прикладів застосування.

ВІДТВОРЕННЯ СИТУАЦІЙ ДИСКУСІЙНИХ

Відтворення ситуацій дискусійних – прийом, що передбачає імітацію реальних та ймовірних ситуацій, де учасники обговорюють проблеми й ухвалюють рішення; дає змогу зрозуміти, як різні погляди можуть взаємодіяти в умовах реальної дискусії.

Логістика успішної реалізації прийому:

• опис ситуації (визначення контексту ситуації, – наприклад, управлінські питання, етичні дилеми тощо);

• розподіл ролей;

• імітація дискусії (обговорення учнями проблеми);

• формулювання висновків/рекомендацій);

• аналіз ефективності результатів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вибір стилістичних засобів***. Дискусія про використання неологізмів у тексті офіційного стилю.

Історія України. ***Конфлікти в історичних процесах.*** Імітація обговорень історичних конфліктів.

Всесвітня історія. ***Політичні дебати.*** Відтворення історичних дискусій.

Історія України. ***Реформи 1861 року.*** Обговорення різних поглядів на їх результати/наслідки для селянства.

Громадянська освіта. ***Обговорення соціальних проблем.*** Відтворення дискусійних ситуацій.

Географія. ***Урбанізація.*** Дискусія про переваги й недоліки розвитку великих міст.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Відтворення дискусій у судовій залі. ***Конфлікти інтересів.*** Обговорення рішень у ситуаціях конфлікту правових норм.

Математика. ***Задачі на оптимізацію.*** Дискусія про найефективніші методи розв'язання.

Біологія. ***Охорона природи.*** Дискусія про запровадження нових природоохоронних заходів. ***Наукові дебати.*** Імітація обговорень наукових проблем.

Етика. ***Етичні дилеми.*** Імітація дискусійних ситуацій із різними моральними позиціями.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Ухвалення управлінських рішень.*** Відтворення корпоративних дискусій.

Технології. ***Впровадження робототехніки.*** Дискусія про переваги й ризики автоматизації на виробництві.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ

Візуалізація – прийом, що полягає у застосуванні візуальних елементів, таких як графіки, діаграми, малюнки, для покращення розуміння інформації; сприяє ефективнішому сприйманню та засвоєнню складних ідей/концепцій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• оцінка (з'ясування, що візуалізується – дані, процеси, ідеї);

• вибір виду візуалізації (графіки, діаграми, карти тощо);

• створення візуалізації (візуальних елементів);

• інтерпретація візуалізації;

• аналіз ефективності (оцінка, чи сприяла візуалізація полегшенню розуміння й ухваленню кращого рішення).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Тема «Погода і сезонні явища».*** Створення графічних схем для запам'ятовування лексики.

Історія України. ***Хронологія подій.*** Часові лінії.

Всесвітня історія. ***Індустріальна революція.*** Візуалізація хронології подій і технологічних новацій.

Математика. ***Статистичні залежності.*** Побудова графіків і діаграм.

Біологія. ***Цикл води в природі.*** Створення схем процесу для легшого засвоєння. ***Екологічні взаємозв'язки.*** Візуалізація харчових ланцюжків.

Географія. ***Розподіл природних ресурсів.*** Візуалізація на карті. ***Демографічні дані.*** Візуалізація розподілу населення.

Фізика. ***Закони руху.*** Візуалізація сил і траєкторій. ***Електричні схеми.*** Візуалізація потоків струму.

Хімія. ***Реакції речовин.*** Візуалізація хімічних процесів.

Мистецтво. ***Класифікація живописних стилів.*** Створення діаграм для порівняння напрямів.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ВАРІАНТІВ АЛЬТЕРНАТИВНИХ

Візуалізація варіантів альтернативних – прийом, який полягає у створенні візуальних моделей/схем для порівняння різних варіантів рішень/підходів; дає можливість зрозуміти переваги і недоліки варіантів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення варіантів/альтернатив;

• створення візуальної схеми;

• порівняння варіантів;
• оцінка переваг і недоліків;
• ухвалення рішення (використання результатів візуалізації для вибору найкращого варіанта).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Вибір фіналу твору.*** Візуальна схема ймовірних сюжетних розв'язків.

Історія України. ***Політичні курси Гетьманату.*** Порівняння альтернатив через таблицю «переваги/недоліки».

Всесвітня історія. ***Політичні сценарії.*** Візуалізація варіантів розвитку подій.

Географія. ***Розташування енергетичних об'єктів.*** Візуалізація різних варіантів розміщення електростанцій.

Математика. ***Методи розв'язання квадратних рівнянь.*** Порівняння альтернативних алгоритмів на схемі.

Біологія і екологія. ***Проєкти збереження природи.*** Візуалізація альтернативних заходів.

Етика. ***Корекція поведінки.*** Візуалізація альтернативних підходів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Варіанти управлінських рішень.*** Візуалізація переваг і ризиків.

Інформатика. ***Алгоритмічні задачі.*** Візуалізація альтернативних рішень.

Технології. ***Вибір конструкційних матеріалів.*** Порівняння варіантів через таблиці і графіки.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ДАНИХ І ЗНАНЬ (ІНФОГРАФІКА, ДІАГРАМИ)

Візуалізація даних і знань (інфографіка, діаграми) – прийом, що полягає у представленні складної інформації у вигляді графічних елементів, щоб полегшити, спростити і покращити сприймання і розуміння даних.

Логістика успішної реалізації прийому:

• накопичення даних;
• вибір типу візуалізації (діаграми, графіки, інфографіка);
• створення інфографіки;
• перевірка зрозумілості візуалізації;
• пояснення візуалізації (значення елементів візуалізації).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Статистичні дані.*** Візуалізація даних за допомогою діаграм і графіків.

Біологія. ***Розподіл видів у біоценозах.*** Візуалізація екологічних даних.

Біологія і екологія. ***Стан забруднення довкілля.*** Візуалізація екологічних показників.

Географія. ***Демографічні показники.*** Візуалізація населення регіонів.

Фізика. ***Результати вимірювань.*** Візуалізація експериментальних даних.

Інформатика. ***Аналітика користувачів.*** Візуалізація даних у вигляді інфографіки.

Економіка і право. ***Фінансові показники підприємства.*** Візуалізація доходів та витрат.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ

Візуалізація ідей – прийом, який полягає у використанні візуальних засобів для виявлення, розвитку й організації ідей; дає змогу подати ідеї всім учасникам процесу конкретніше і зрозуміліше.

Логістика успішної реалізації прийому:

• генерування ідей (створення списку ідей для візуалізації);

• вибір візуального формату (блок-схеми, візуалізаційні карти тощо);

• створення візуалізації;

• обговорення візуалізованих ідей;

• аналіз результатів (оцінка того, чи сприяла візуалізація кращому зрозумінню й удосконаленню ідеї).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Розробка промов.*** Візуалізація структури аргументів та ідей.

Технології. ***Генерування ідей для проєктів.*** Візуалізація концепцій і проєктних рішень.

Музичне мистецтво. ***Композиційні рішення.*** Візуалізація музичних ідей.

Образотворче мистецтво. ***Художні проєкти.*** Візуалізація композиційних задумів.

Основи психології. ***Психологічні концепції.*** Візуалізація схем психічних процесів.

Основи соціології. ***Соціальні дослідження.*** Візуалізація результатів опитувань і гіпотез.

Основи філософії. ***Філософські концепції.*** Візуалізація зв'язків між ідеями й аргументами.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ПРОГРЕСУ

Візуалізація прогресу – прийом, що полягає у графічному представленні динаміки й досягнень у процесі навчання для спостереження за розвитком ситуації/проєкту.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення прогресу (що саме відслідковуватиметься);

• створення графіка/діаграми;

• відстеження результатів (поступове оновлення візуалізації на основі нових даних/досягнень);

• аналіз досягнень (оцінка досягнутих результатів);

• обговорення результатів (обмін думками з командою або з учителем щодо витоків успіху і перспектив).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Освоєння тем.*** Візуалізація прогресу навчання за розділами.

Біологія. ***Лабораторні роботи.*** Візуалізація прогресу дослідів.

Географія. ***Наукові дослідження.*** Візуалізація поступового накопичення даних.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Стартап-проєкти.*** Візуалізація досягнень і креативної реалізації ідей.

Основи здоров'я. ***Здоровий спосіб життя.*** Візуалізація прогресу фізичних досягнень.

Інформатика. ***Проєктна діяльність.*** Візуалізація прогресу розробки програмного продукту.

Економіка і право. ***Бізнес-проєкти.*** Візуалізація етапів виконання плану.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ

Візуалізація процесів – прийом, що полягає у створенні візуальних елементів, які зображають етапи або послідовність дій для розв'язання проблеми і виконання завдання; дає можливість зрозуміти, як конкретний процес розвивається, і виявити ймовірні етапи та перешкоди.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення основних етапів/покрокових дій процесу;

• створення візуальної схеми;

• додавання деталей;

• аналіз процесу і потенційних проблем/ризиків;

• адаптація процесу (внесення коректив у процес і вдосконалення його на основі здобутого аналізу).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Розв'язання задач.*** Візуалізація алгоритму розв'язку прикладів.

Біологія. ***Лабораторний експеримент.*** Візуалізація процесу проведення досліду.

Географія. ***Моделювання явищ.*** Візуалізація послідовності природних процесів.

Інформатика. ***Розробка програми.*** Візуалізація послідовності кроків програмування.

Технології. ***Виготовлення виробу.*** Візуалізація етапів технологічного процесу.

Економіка і право. ***Виробничий процес.*** Візуалізація етапів організації бізнесу.

Основи психології. ***Психологічне консультування.*** Візуалізація етапів роботи психолога з клієнтом.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ПРОЧИТАНОГО

Візуалізація прочитаного – прийом, який передбачає перетворення текстової інформації у графічні елементи для полегшення розуміння; уможливлює сприймання складної інформації у зрозумілому форматі, що покращує засвоєння матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• оцінка тексту (читання тексту й визначення ключових моментів);

• вибір формату візуалізації (таблиця, схема, графік, діаграма);

• перетворення тексту на візуальні елементи;

• аналіз текстової інформації щодо зрозумілості й чіткості візуалізації;

• інтерпретація результатів (з'ясування того, як графічні елементи покращують зрозуміння текстової інформації).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз твору.*** Візуалізація основних подій і сюжетних ліній.

Література закордоння. ***Сюжет і персонажі.*** Візуалізація взаємозв'язків між персонажами.

Математика. ***Текстові задачі.*** Візуалізація умов задач у вигляді схем.

Біологія. ***Наукові статті.*** Візуалізація інформації про біологічні процеси і взаємозв'язки.

Географія. ***Природні явища.*** Візуалізація процесів і закономірностей.

Основи медіаграмотності. ***Новинні тексти.*** Візуалізація ключових фактів і висновків.

Основи правознавства. ***Законодавчі тексти.*** Візуалізація основних положень і процедур.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ РІШЕНЬ

Візуалізація рішень – прийом графічного представлення варіантів рішень і шляхів, які можуть бути вибрані для розв'язання проблеми; дає змогу зрозуміти результати/наслідки кожного потенційного рішення і порівняти їх ефективність.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення ймовірних варіантів рішень;

• створення візуальної схеми рішень;

• порівняння рішень щодо ефективності, витрат, термінів тощо;

• аналіз варіантів; вибір і ухвалення оптимального рішення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Розв'язання складних задач.*** Візуалізація можливих методів розв'язання.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-планування.*** Візуалізація варіантів розвитку підприємства.

Інформатика. ***Оптимізація алгоритмів.*** Візуалізація різних шляхів обробки даних.

Технології. ***Вибір методів виробництва.*** Візуалізація альтернатив технологічних процесів.

Економіка і право. ***Стратегії інвестування.*** Візуалізація альтернативних варіантів вкладень і ризиків.

Основи правознавства. ***Ухвалення юридичних рішень.*** Візуалізація результатів/наслідків різних правових рішень.

Основи психології. ***Розв'язання конфліктів.*** Візуалізація стратегій психологічного впливу.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ТЕКСТУ

Візуалізація тексту – прийом створення візуальних елементів для кращого сприйняття й розуміння змісту тексту; дає змогу перетворити складні абстрактні ідеї на наочні, зрозумілі формати.

Логістика успішної реалізації прийому:

- аналіз тексту щодо наявності фактів, ключових ідей, концептів);
- створення візуальних елементів для представлення їх;
- визначення структури;
- інтерпретація, пояснення; аналіз ефективності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз тексту.*** Візуалізація ключових ідей і структурних елементів.

Українська література. ***Твір Тараса Шевченка.*** Візуалізація основних сюжетних подій та образів.

Література закордоння. ***Твір класичної літератури.*** Візуалізація взаємозв'язків персонажів.

Інформатика. ***Документи.*** Візуалізація структури і логіки документа.

Основи медіаграмотності. ***Новинні статті.*** Візуалізація фактів та їх взаємозв'язків.

Основи соціології. ***Соціальні дослідження.*** Візуалізація даних і висновків дослідження.

Основи філософії. ***Філософські концепції.*** Візуалізація логіки і взаємозв'язку ідей.

ВПРАВЛЯННЯ В АДАПТАЦІЇ ДО ЗМІН

Вправляння в адаптації до змін – прийом, який передбачає виконання завдань у змінюваних і нестабільних умовах, щоб формувати пластичність мислення, толерантність до невизначеності й здатність оперативно реагувати на нові виклики.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення змін (нові правила, технології, середовище тощо);
• розробка завдань/вправ на зміну стратегії/підходу;
• виконання вправ, аналіз результатів;
• підбиття підсумків (визначення кроків для подальшого розвитку адаптивності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Захист України. ***Тактичні зміни у військових операціях.*** Вправляння у швидкій адаптації до нових умов на полі бою.

Математика. ***Зміни умов задач.*** Вправляння в адаптації до нестандартних параметрів та обмежень.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Моделювання змін у бізнес-середовищі.*** Вправляння в адаптації до нових ринкових викликів.

Економіка і право. ***Реакція на зміни ринкових умов.*** Вправляння в адаптації до коливань цін і попиту.

Інформатика. ***Робота з новим програмним забезпеченням.*** Вправляння у швидкому освоєнні змін у системі.

Технології. ***Застосування нових технологій у виробництві.*** Вправляння у швидкому впровадженні інновацій.

Основи психології. ***Робота з емоційними змінами.*** Вправляння в адаптації до стресових ситуацій.

ВСТАНОВЛЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ ІЗ ВИВЧЕНИМ МАТЕРІАЛОМ

Встановлення взаємозв'язків із вивченим матеріалом – прийом, що полягає у виявленні зв'язків між новими знаннями і засвоєними раніше; дає можливість краще зрозуміти, як нові концепти можуть поєднуватися з наявними знаннями.

Логістика успішної реалізації прийому:

• аналіз нової інформації (виокремлення ключових ідей/понять);
• пошук зв'язків (з'ясування, як пов'язані нові й засвоєні знання);
• створення асоціативних карт, обговорення зв'язків;
• зниження рівня складності (використання відомих понять для пояснення нових ідей, що полегшує навчання).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз уривків з літературних творів.*** Встановлення взаємозв'язків між граматичними явищами і стилістичними особливостями.

Українська література. ***Порівняння образів персонажів різних творів.*** Встановлення взаємозв'язків між сюжетами і темами творів.

Література закордоння. ***Зіставлення тем класичної та сучасної літератур.*** Встановлення взаємозв'язків між культурними контекстами.

Історія України. ***Порівняння історичних періодів.*** Встановлення взаємозв'язків між політичними й економічними процесами.

Географія. ***Вивчення кліматичних зон.*** Встановлення взаємозв'язків між природними умовами й економічною діяльністю.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Порівняння способів інвестування.*** Встановлення взаємозв'язків між ризиками і дохідністю.

Економіка і право. ***Зіставлення моделей економічного розвитку різних країн.*** Встановлення взаємозв'язків між макро- й мікроекономічними процесами.

ВСТАНОВЛЕННЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ

Встановлення закономірностей – це процес виявлення постійних, повторюваних зв'язків і процесів у явищах/фактах, що дають змогу зробити висновки/передбачення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- накопичення даних;
- аналіз даних;
- виявлення закономірностей;
- формулювання висновків;
- перевірка закономірності на інших прикладах/ситуаціях).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Вивчення арифметичних послідовностей.*** Встановлення закономірностей для передбачення наступних елементів.

Алгебра. ***Дослідження функцій.*** Встановлення закономірностей залежності змінних для побудови графіків.

Геометрія. ***Аналіз властивостей трикутників.*** Встановлення закономірностей у кутах і сторонах.

Біологія. ***Спостереження росту рослин.*** Встановлення закономірностей впливу освітлення і води на ріст.

Географія. ***Дослідження кліматичних зон.*** Встановлення закономірностей у розподілі температур і опадів.

Економіка і право. ***Аналіз ринкових тенденцій.*** Встановлення закономірностей у поведінці споживачів і виробників.

Основи психології. ***Вивчення поведінкових реакцій.*** Встановлення закономірностей у взаємодії стимулів і реакцій.

ВСТАНОВЛЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ АСОЦІАТИВНИХ

Встановлення зв'язків асоціативних – прийом, що полягає у пошукові й виявленні зв'язків між різними ідеями, поняттями, фактами на основі їх схожих характеристик і контекстів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- аналіз матеріалу (оцінка вивчених понять/фактів через пошук подібностей і зв'язків між ними);
- створення асоціативних карт;
- генерування ідей, пояснення зв'язків;

• перевірка асоціацій на практиці чи на додаткових прикладах.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Порівняння омонімів/паронімів.*** Встановлення асоціативних зв'язків між словами.

Українська література. ***Аналіз символів у різних творах.*** Встановлення асоціативних зв'язків між образами і темами.

Література закордоння. ***Пошук мотивів у творах різних авторів.*** Встановлення асоціативних зв'язків між сюжетами.

Історія України. ***Порівняння подій різних епох.*** Встановлення асоціативних зв'язків між причинами та результатами/наслідками історичних подій.

Біологія. ***Вивчення харчових ланцюжків.*** Встановлення асоціативних зв'язків між видами та їх екологічними ролями.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Порівняння бізнес-моделей.*** Встановлення асоціативних зв'язків між стратегіями і результатами діяльності.

Основи соціології. ***Аналіз соціальних явищ.*** Встановлення асоціативних зв'язків між соціальними інститутами і поведінкою людей.

ВСТАНОВЛЕННЯ І РОЗКРИТТЯ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ

Встановлення і розкриття зв'язків причинно-наслідкових – прийом, що полягає у виявленні й аналізі причинно-наслідкових зв'язків між явищами і подіями для з'ясування їх взаємозалежності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення явища/події для встановлення зв'язків;

• з'ясування й аналіз причин цього явища/цієї події;

• визначення результатів/наслідків впливу на інші сфери/події;

• встановлення зв'язків по лінії «причина–наслідок»;

• оцінка і верифікація (перевірка правильності визначених зв'язків на реальних прикладах).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Аналіз подій національно-визвольних рухів.*** Встановлення причинно-наслідкових зв'язків між політичними подіями і соціальними результатами/наслідками.

Всесвітня історія. ***Вивчення Першої світової війни.*** Розкриття причин і наслідків конфлікту для європейських держав.

Математика. ***Вивчення рівнянь.*** Встановлення причинно-наслідкових зв'язків між зміною змінної та результатом обчислення.

Біологія. ***Дослідження екосистем.*** Аналіз причинно-наслідкових зв'язків між зміною умов середовища й життєдіяльністю організмів.

Географія. ***Вивчення кліматичних змін.*** Розкриття зв'язків між географічними чинниками і наслідками для природних зон.

Економіка і право. ***Аналіз економічних криз.*** Встановлення причинно-наслідкових зв'язків «політика–фінанси–соціальні явища».

Основи психології. ***Дослідження поведінки людини.*** Розкриття зв'язків між стресовими подіями і реакціями особистості.

ГЕЙМІФІКУВАННЯ

Гейміфікування – прийом, що включає використання ігрових елементів (бали, рівні, нагороди) для стимулювання мотивації; робить процес цікавішим і змагальним, сприяючи залученню учнів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення цілі навчання/проєкту;

• вибір ігрових елементів (бали, рівні, нагороди, рейтинги);

• створення системи заохочень і правил гри;

• інтеграція ігрових елементів у навчальні чи проєктні завдання;

• мотиваційне відстеження прогресу учасників;

• аналіз ефективності і корекція елементів для підтримки інтересу в освітньому процесі.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Ігровий словниковий марафон із балами й рівнями.*** Усвідомлення прогресу у словниковому запасі й стимулювання активного повторення.

Історія України. ***Квест-вікторина «Історичні події та їх герої» зі змаганням класів.*** Аналіз історичних фактів і розуміння причинно-наслідкових зв'язків.

Математика. ***Математичний квест із завданнями на логіку і швидкість.*** Виявлення помилок, пошук оптимальних стратегій розв'язання.

Основи здоров'я. ***Змагання «Здоровий спосіб життя» із системою нагород.*** Аналіз впливу активності на фізичний стан і мотивацію учнів.

Інформатика. ***Програмування мінігри з бонусами за ефективність коду.*** Виявлення слабких місць у логіці й пошук оптимальних рішень.

Музичне мистецтво. ***Онлайновий конкурс виконання музичних вправ із рейтингом учасників.*** Аналіз прогресу/ефективності техніки виконання.

Образотворче мистецтво. ***Виставка робіт із голосуванням і нагородженням переможців.*** Усвідомлення цінності творчого підходу.

ГЕНЕРУВАННЯ ЗАПИТАНЬ

Генерування запитань – прийом, що включає створення різноманітних запитань для поглибленого аналізу проблеми/ситуації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомлення з проблемою;

• формулювання відкритих запитань;

• створення запитань на різних рівнях (від простих фактів до глибоких теоретичних питань);

• аналіз відповідей на запитання;

• перевірка глибини розуміння (наскільки допомогли запитання виявити всі ключові аспекти проблеми).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз порушеної в тексті проблеми.*** Генерування запитань для розкриття й усунення проблем.

Історія України. ***Вивчення подій Революції 1917–1921 рр.*** Створення запитань щодо причин і результатів/наслідків подій.

Всесвітня історія. ***Вивчення розвитку античних цивілізацій.*** Генерування запитань для порівняння соціальних структур.

Математика. ***Розв'язання задач на відсотки.*** Створення запитань для виявлення закономірностей і перевірки глибини розуміння.

Біологія. ***Вивчення фотосинтезу.*** Генерування запитань для аналізу впливу умов на процес.

Економіка і право. ***Аналіз ринку праці.*** Створення запитань для розуміння причин і результатів/наслідків економічних процесів.

Основи психології. ***Вивчення поведінкових реакцій.*** Генерування запитань для дослідження причин і мотивів поведінки.

ГЕНЕРУВАННЯ ІДЕЙ

Генерування ідей – прийом для створення нових рішень/концепцій; дає змогу виконати поставлену задачу, розв'язати проблему, заохочує інноваційне і креативне мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• аналіз проблеми або завдання, генерування ідей;

• систематизація ідей (за категоріями або пріоритетами);

• аналіз ідей (ефективність, досягнення цілей, ресурсні обмеження, інші чинники);

• вибір і реалізація найкращих ідей (обґрунтований вибір з-поміж ідей найкращих для подальшої реалізації).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Створення креативних текстів.*** Генерування ідей для написання оповідань, есе, сенканів.

Історія України. ***Розробка альтернативних сценаріїв подій історії.*** Генерування ідей для дискусій і проєктів.

Всесвітня історія. ***Планування освітніх заходів.*** Генерування ідей для інтерактивних уроків історії.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Стартапи, бізнес-моделі.*** Генерування ідей для стартап-проєктів і бізнес-моделей.

Інформатика. ***Розробка програмних рішень.*** Генерування ідей для оптимізації алгоритмів/застосунків.

Основи соціології. ***Вивчення соціальних явищ.*** Генерування ідей для соціальних досліджень і опитувань.

Основи психології. ***Розробка методів розвитку емоційного інтелекту.*** Генерування ідей для психологічних вправ і тренінгів.

ГЕНЕРУВАННЯ ІДЕЙ НА ОСНОВІ АСОЦІАЦІЙ ЕМОЦІЙНИХ

Генерування ідей на основі асоціацій емоційних – прийом, що полягає у створенні нових ідей шляхом використання емоційних реакцій, відчуттів, переживань, які викликають об'єкт, подія або ситуація.

Логістика успішної реалізації прийому:

- стимулювання емоційного тла (об'єкт/образ/ситуація ⇒ емоції);
- емоції, асоціювання (емоція ⇒ нові ідеї/образи/рішення);
- фіксація ідей (запис усіх, навіть неочевидних, варіантів);
- відбір і оцінка (відбір найперспективніших ідей).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Творче письмо.*** Генерування ідей на основі емоційних реакцій під час прочитання поезії.

Біологія. ***Вивчення поведінки тварин.*** Створення ідей для дослідів на основі емоційних спостережень.

Музичне мистецтво. ***Створення музичних композицій.*** Залучення емоцій слухачів для створення мелодій і гармоній.

Образотворче мистецтво. ***Створення художніх робіт.*** Генерування ідей через емоційні асоціації з природою чи подіями.

Основи медіаграмотності. ***Аналіз відеоконтенту.*** Генерування ідей для критичного аналізу на основі емоційних реакцій.

Основи психології. ***Розробка вправ для самопізнання.*** Генерування ідей через аналіз емоційних реакцій учасників.

Основи соціології. ***Опитування громадської думки.*** Використання емоційних асоціацій для формулювання запитань і тем досліджень.

ГЕНЕРУВАННЯ ІДЕЙ НА ОСНОВІ АСОЦІАЦІЙ ІНТУЇТИВНИХ

Генерування ідей на основі асоціацій інтуїтивних – прийом, що базується на використанні підсвідомих асоціацій та інтуїтивних здогадів для створення нових ідей.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вийти за межі раціонального (зосередитися на враженнях);
- створити асоціації (фіксувати перші образи, думки, асоціації);
- розвинути ідеї (розширювати інтуїтивні імпульси;
- оцінити ідеї після їх висловлення, не блокуючи потік думок;
- залишити ті, які виявилися найцікавішими чи перспективними.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Підготовка промов.*** Генерування ідей для емоційно інтуїтивного залучення аудиторії.

Українська література. ***Інтерпретація текстів.*** Використання інтуїтивних асоціацій для пошуку глибинного сенсу.

Всесвітня історія. ***Планування проєктів.*** Генерування ідей для альтернативних сценаріїв розвитку подій на основі інтуїції.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Створення бізнес-ідей.*** Використання інтуїтивних асоціацій для пошуку нестандартних рішень.

Інформатика. ***Розробка інтерфейсів.*** Генерування інтуїтивних ідей для покращення користувацького досвіду.

Образотворче мистецтво. ***Художні проєкти.*** Використання інтуїтивних асоціацій для створення креативних композицій.

Основи філософії. ***Аналіз концепцій.*** Використання інтуїтивних асоціацій для формування оригінальних висновків і гіпотез.

ГЕНЕРУВАННЯ ІДЕЙ ПООСІБНЕ

Генерування ідей поосібне – прийом індивідуальної роботи, що полягає у створенні ідей кожним учнем окремо, без обміну думками з однокласниками.

Логістика успішної реалізації прийому:

- постановка завдання (формулювання проблеми/теми);
- індивідуальна робота кожного учня із пошуку ідей;
- фіксація (запис кожним своїх думок у будь-якій зручній формі);
- обмін результатами (оприявнення напрацьованого);
- колективний аналіз усіх ідей і підбиття підсумків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Підготовка стислих промов.*** Індивідуальне генерування аргументів і прикладів.

Українська література. ***Написання есе на тему «Мій улюблений персонаж».*** Індивідуальне генерування ідей для плану тексту.

Література закордоння. ***Аналіз персонажів роману.*** Індивідуальне створення власних інтерпретацій мотивів дій персонажів.

Математика. ***Вирішення нестандартних задач.*** Індивідуальне генерування методів розв'язання.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Розробка бізнес-ідей.*** Індивідуальне генерування креативних концепцій продуктів/послуг.

Образотворче мистецтво. ***Створення художніх ескізів.*** Індивідуальне генерування композицій і образів.

Основи психології. ***Пошук способів подолання стресу.*** Індивідуальна робота над власними методами/стратегіями.

ГЕНЕРУВАННЯ ІДЕЙ ПОПАРНЕ

Генерування ідей попарне – прийом колективної творчості, що передбачає створення ідей у парах через взаємний обмін думками та їх комбінацію.

Логістика успішної реалізації прийому:

• формування пар (об'єднання учнів для спільної роботи);

• обмін думками (висловлення кожним власних ідей);

• комбінація (поєднання індивідуальних ідей у нові варіанти);

• фіксація (запис ідей, що виникли в результаті взаємодії);

• представлення (презентація парами своїх напрацювань групі).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Написання казки.*** Генерування ідей у парах для визначення сюжетних поворотів. ***Підготовка дебатів.*** Генерування аргументів і контраргументів у парах.

Література закордоння. ***Створення альтернативного закінчення твору.*** Генерування сюжетних варіантів у парах.

Математика. ***Розв'язання комплексної задачі.*** Генерування ідей для визначення підходів до розв'язку в парах.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Планування стартапу.*** Генерування бізнес-ідей у парах з індивідуальних пропозицій.

Основи психології. ***Розробка вправ для покращення концентрації.*** Генерування варіантів у парах.

Образотворче мистецтво. ***Створення спільної композиції.*** Генерування ідей у парах для розробки ескізів/колірної гами.

ГЕНЕРУВАННЯ МЕТАФОР ТА ЇХ ТЕСТУВАННЯ

Генерування метафор та їх тестування – прийом, що полягає у створенні метафор для пояснення складних понять/явищ, із подальшою перевіркою їх адекватності й продуктивності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір поняття (визначення концепту, який потребує пояснення);

• створення метафор (формулювання образних порівнянь);

• тестування (перевірка зрозумілості метафори та її продуктивності для пояснення);

• уточнення (удосконалення метафори за потреби);

• використання (застосування в навчанні, в комунікації, у творчості).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Пояснення граматичних правил через метафори.*** Генерування й тестування образних порівнянь для легшого і кращого запам'ятовування. ***Створення метафор для підсилення промов.*** Тестування ефективності їх впливу на аудиторію.

Література закордоння. ***Інтерпретація символів твору.*** Генерування метафор для опису характерів персонажів і тестування їх зрозумілості.

Математика. ***Пояснення абстрактних понять*** *(зокрема дробів або функцій)* ***через метафори.*** Перевірка їх точності й наочності.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Опис бізнес-процесів.*** Генерування метафор для пояснення ризиків і можливостей.

Основи психології. ***Пояснення емоційних станів і реакцій через метафори.*** Тест на розуміння концепту учасниками.

Образотворче мистецтво. ***Використання метафор для опису художніх стилів/композицій.*** Перевірка розуміння художньої ідеї через метафори.

ГЕНЕРУВАННЯ РІШЕНЬ

Генерування рішень – прийом, що полягає у створенні максимально широкого спектра імовірних варіантів розв'язання певної проблеми, із подальшим їх аналізом і відбором.

Логістика успішної реалізації прийому:

• формулювання проблеми (чітко визначити завдання/виклик);
• створення варіантів (запропонувати якомога більше рішень);
• фіксація (записати всі пропозиції);
• групування (згрупувати схожі/споріднені ідеї);
• оцінка і вибір (визначити найперспективніші рішення).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Розв'язання політичних криз у різні історичні періоди.*** Генерування альтернативних підходів до перемовин/реформ.

Громадянська освіта. ***Створення програм участі молоді в місцевому самоврядуванні.*** Генерування варіантів заходів і проєктів.

Математика. ***Пошук способів розв'язання складних задач.*** Генерування методів і стратегій обчислень.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Розробка стратегії розвитку стартапу.*** Генерування різних варіантів управлінських рішень.

Основи здоров'я. ***Розробка стратегій пропаганди здорового способу життя.*** Генерування перспективних інформаційних кампаній.

Економіка і право. ***Розв'язання проблем оптимізації витрат у бізнес-процесах.*** Генерування рішень щодо ефективного розподілу ресурсів.

Основи соціології. ***Пошук рішень щодо покращення соціальної взаємодії у колективах.*** Генерування заходів, що сприяють згуртованості.

ГЕНЕРУВАННЯ РІШЕНЬ БЕЗ ЇХ ОЦІНКИ

Генерування рішень без їх оцінки – прийом спрямований на вільне створення різних рішень – без початкової критики чи оцінювання їх ефективності (для збереження потоку ідей).

Логістика успішної реалізації прийому:

• пояснити правило (із забороною критики ідей на першому етапі);
• згенерувати рішення (пропонування учнями будь-яких варіантів);
• фіксація всього, що спаде на гадку (запис навіть фантастичних чи нестандартних ідей);
• відтермінування оцінки (аналіз пропозицій після їх генерування);
• повернення до вибору (розгляд і відсортовування ідей).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вільне створення варіантів написання тексту.*** Генерування стилістичних/жанрових рішень без оцінки. ***Вигадування можливих тем і структур промов.*** Генерування без оцінки ефективності.

Література закордоння. ***Пропозиції альтернативних кінцівок для твору.*** Генерування рішень без критики.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Вільне створення варіантів бізнес-ідей.*** Генерування креативних ідей без обмежень.

Інформатика. ***Пошук нестандартних алгоритмів вирішення задачі.*** Генерування рішень без попередньої перевірки.

Технології. ***Генерування варіантів використання нових матеріалів у проєкті.*** Продукування ідей без оцінки на старті.

Основи психології. ***Пошук способів зниження стресу в навчальних групах.*** Генерування ідей без обмежень.

ГЕНЕРУВАННЯ РІШЕНЬ КОЛЕКТИВНИХ

Генерування рішень колективних – прийом, що передбачає колективну розробку рішень, де кожен учень робить внесок, а результат досягається завдяки взаємодії та синергії групи.

Логістика успішної реалізації прийому:

• формулювання проблеми (отримання групою завдання);

• індивідуальне пропонування ідей (формулювання власних варіантів кожним учнем);

• обмін думками (презентація учнями ідей одне одному);

• колективне обговорення (інтеграція і доповнення пропозицій);

• ухвалення рішення (вибір або створення групою узагальненого рішення).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Аналіз історичних подій і створення варіантів реформ.*** Групова розробка варіантів реформ у певний історичний період.

Громадянська освіта. ***Організація молодіжних соціальних ініціатив.*** Створення молодіжних соціальних ініціатив у команді.

Математика. ***Колективне вирішення складних задач і пошук оптимальних стратегій.*** Колективний пошук розв'язків складних задач.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Розробка бізнес-плану для стартапу в команді.*** Колективне планування стартап-проєкту.

Основи психології. ***Удосконалення командної взаємодії через групові вправи.*** Розробка групових стратегій покращення командної взаємодії.

Економіка і право. ***Планування ефективного використання ресурсів у групі.*** Групова розробка стратегій ефективного управління ресурсами.

Основи соціології. ***Розробка програм соціальної підтримки у спільноті.*** Спільне формування плану соціальної підтримки педагогів і здобувачів освіти в громаді.

ГІМНАСТИКА МИСЛЕННЄВА

Гімнастика мисленнєва – прийом, що полягає у використанні спеціальних вправ і завдань для розвитку когнітивних умінь, тренування пам'яті, уваги, логіки і творчого мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення мети вправи (пам'ять, увага, логіка, креативність);
• добір відповідної вправи/завдання;
• пояснення правил і прикладів виконання;
• самостійне/групове виконання;
• обговорення процесу виконання, виявлених труднощів;
• аналіз результатів, висновування і підбиття результатів;
• рефлексія учнів: які уміння вдалося активізувати й потренувати.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Гра «Словесні ланцюжки» для тренування пам'яті й збагачення словника.*** Розвиток асоціативного мислення.

Громадянська освіта. ***Логічні вправи «Аргумент "за" – аргумент "проти"».*** Тренування вмінь критичного аналізу й аргументації.

Математика. ***Вправи на швидкі обчислення й логічні задачі.*** Розвиток уваги й уміння знаходити кілька шляхів розв'язання.

Основи здоров'я. ***Вправи на швидке ухвалення рішень у змодельованих життєвих ситуаціях.*** Тренування реакції та критичності мислення.

Інформатика. ***Завдання на складання алгоритмів із пропущеними кроками.*** Формування логічної послідовності дій.

Музичне мистецтво. ***Вправа «Музичні асоціації» – добір образів до мелодій.*** Розвиток творчої уяви та емоційного інтелекту.

Образотворче мистецтво. ***Завдання «Малюнок без відриву руки».*** Формування креативності й нестандартного бачення.

ГІПОТЕЗУВАННЯ

Гіпотезування – прийом, що полягає у формулюванні гіпотез/припущень щодо пояснення явищ, прогнозування результатів із подальшою їх перевіркою.

Логістика успішної реалізації прийому:

• порушення проблемного питання/ситуації;
• висування припущень – формулювання кількох імовірних гіпотез;
• обґрунтування правдоподібності гіпотез;
• визначення способів перевірки (експеримент, аналіз джерел, моделювання, дискусія);
• перевірка гіпотез у практичній/теоретичній діяльності;
• оцінка результатів (підтвердження, уточнення або відхилення гіпотези);
• рефлексія – які висновки можна зробити, як використати досвід у прийдешньому.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Припущення щодо мотивів учинків/дій/рішень історичних діячів.*** Порівняння з фактами з джерел.

Математика. ***Передбачення результату розв'язання задачі кількома методами.*** Перевірка правильності вибраного шляху.

Біологія і екологія. ***Гіпотези щодо причин зникнення певних видів.*** Перевірка на основі наукових даних.

Основи здоров'я. ***Припущення щодо впливу певних звичок на стан організму.*** Аналіз медичних фактів і спостережень.

Економіка і право. ***Гіпотези щодо результатів/наслідків зміни податкової політики.*** Аналіз економічних показників.

Інформатика. ***Передбачення помилок у програмному коді до його запуску.*** Тестування й перевірка.

Фізична культура. ***Гіпотези щодо ефективності різних тренувальних методик.*** Практичне тестування й аналіз результатів.

ГІПОТЕЗУВАННЯ ПОГЛИБЛЕНЕ

Гіпотезування поглиблене – прийом, що передбачає формулювання гіпотез із ґрунтовним аналізом, урахуванням багатьох чинників, змінних і ймовірних сценаріїв розвитку подій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення проблеми (формулювання складного питання/явища);

• накопичення даних, аналіз фактів, дослідження, контекст;

• формулювання гіпотез (надання кількох варіантів пояснень);

• поглиблений аналіз – розгляд чинників (економічних, соціальних, психологічних, інших), які можуть впливати на явище;

• побудова сценаріїв (прогнозування результатів/наслідків реалізації кожної гіпотези);

• перевірка (задіяння різних методів тестування, зіставлення результатів);

• рефлексія (визначення практичної цінності певних висновків).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Всесвітня історія. ***Причини занепаду Римської імперії.*** Порівняння політичних, економічних і культурних чинників.

Захист України. ***Гіпотези щодо ефективності різних стратегій безпеки в сучасних умовах.*** Моделювання потенційних сценаріїв.

Фізика. ***Припущення щодо поведінки матеріалів у наднизьких температурах.*** Моделювання ймовірних експериментів.

Астрономія. ***Гіпотези щодо існування життя на екзопланетах.*** Аналіз фізичних умов, які можуть його забезпечувати.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Гіпотези щодо розвитку бізнесу в умовах цифрової економіки.*** Прогнозування ризиків/можливостей.

Музичне мистецтво. ***Припущення щодо впливу новітніх технологій на прийдешнє музичної творчості.*** Аналіз тенденцій і сценаріїв розвитку.

Основи психології. ***Гіпотези щодо впливу соціальних мереж на розвиток підлітків.*** Поглиблений аналіз здобувачами освіти психологічних і соціальних результатів/наслідків.

ГОЛОСУВАННЯ АУДИТОРІЇ

Голосування аудиторії – прийом, за якого ідеї і проєкти оцінюються не лише експертами, а й широкою аудиторією через голосування; забезпечує демократичний підхід до відбору кращих рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

- формування переліку ідей/проєктів;
- визначення правил голосування (онлайн, письмово, електронно);
- проведення голосування аудиторії;
- накопичення й систематизація результатів;
- аналіз здобутих оцінок і визначення найкращих рішень;
- рефлексія процесу (з'ясування, що покращило участь аудиторії).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Голосування за найкращий усний виступ/презентацію.*** Усвідомлення точності використання мовних засобів та ефективності комунікації.

Історія України. ***Вибір найцікавішої історичної реконструкції подій.*** Аналіз достовірності інформації та причинно-наслідкових зв'язків.

Громадянська освіта. ***Вибір найцікавішої громадянської ініціативи.*** Розуміння впливу суспільної думки на ухвалення рішень.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Голосування за кращі бізнес-ідеї класу.*** Аналіз економічної доцільності та практичної реалізації ідей.

Музичне мистецтво. ***Вибір найкращої композиції з-поміж групових робіт.*** Усвідомлення критеріїв оцінки і стимулювання творчої активності.

Образотворче мистецтво. ***Голосування за кращу художню роботу.*** Аналіз композиційних рішень і розвиток художнього смаку.

Основи психології. ***Обговорення проєктів щодо стрес-менеджменту з оцінкою учнів.*** Розвиток умінь саморегуляції.

ГРУПУВАННЯ

Групування – прийом, який полягає в об'єднанні окремих елементів, ідей, понять у групи за певними ознаками схожості для впорядкування й аналізу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення об'єктів (зібрати матеріал – ідеї, факти, дані);
- вибір критерію (ознаки, за якою здійснюватиметься групування);
- аналіз (з'ясування, які зв'язки/закономірності проявилися);

• узагальнення (висновування на основі згрупованих даних);
• рефлексія щодо впливу новації на розуміння матеріалу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Групування частин мови за роллю в реченні.*** Усвідомлення системності мовної структури.

Математика. ***Об'єднання задач за типами*** *(текстові, геометричні, комбіновані).* Усвідомлення стратегій розв'язання.

Біологія і екологія. ***Класифікація тварин за середовищем існування.*** Виявлення взаємозв'язків між умовами довкілля і будовою організмів.

Географія. ***Групування країн за рівнем економічного розвитку.*** Аналіз чинників, які впливають на нерівномірність розвитку.

Етика. ***Класифікація моральних цінностей*** *(особистісні, суспільні, глобальні).* Усвідомлення їх ролі в житті людини.

Інформатика. ***Групування алгоритмів за типом*** *(лінійні, розгалужені, циклічні).* Становлення розуміння програмної логіки.

Образотворче мистецтво. ***Групування картин за стилями*** *(реалізм, імпресіонізм, авангард).* Розвиток здатності бачити художні особливості.

ГРУПУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Групування інформації – прийом систематизації й структурування інформації шляхом об'єднання даних у логічні блоки, що полегшують аналіз і запам'ятовування.

Логістика успішної реалізації прийому:

• накопичення інформації (визначення масиву даних для роботи);
• встановлення логічних зв'язків (схожих рис між елементами);
• формування блоків (групування інформації за певними ознаками);
• візуалізація (результування у вигляді схем, таблиць, карт тощо);
• узагальнення (висновування з організованої інформації);
• рефлексія (оцінка впливу групування на зрозуміння навчального матеріалу).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Групування образів персонажів за якостями їх характеру.*** Усвідомлення подібностей і відмінностей між персонажами.

Громадянська освіта. ***Систематизація прав і обов'язків громадян.*** Усвідомлення ролі особистості в суспільстві.

Алгебра. ***Групування формул за видами рівнянь.*** Формування цілісного уявлення про методи розв'язання.

Біологія і екологія. ***Систематизація джерел забруднення довкілля.*** Усвідомлення основних чинників ризику.

Основи здоров'я. ***Групування харчових продуктів за користю для організму.*** Усвідомлення принципів здорового харчування.

Технології. ***Групування матеріалів за властивостями*** *(міцність, гнучкість, легкість).* Формування практичних умінь вибору ресурсів.

Основи медіаграмотності. ***Групування інформаційних повідомлень за джерелами.*** Відмінності між надійними та сумнівними даними.

ГРУПУВАННЯ СУДЖЕНЬ

Групування суджень – прийом, який передбачає об'єднання висловлених суджень, думок, оцінок за певними критеріями для виявлення закономірностей/позицій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• накопичення суджень (збір висловлень учнів);
• вибір критерію (групування за темою, ставленням, цінністю);
• об'єднання (згрупування суджень у категорії);
• аналіз (визначення переважаючих позицій і суперечностей);
• обговорення значення групування для розуміння проблеми;
• підсумок – формулювання узагальнених висновків/рекомендацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Судження про творчість Пантелеймона Куліша*.** Виявлення різних інтерпретацій і підходів до оцінки.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Оцінка виступів під час дебатів.*** Усвідомлення сильних і слабких сторін аргументації.

Всесвітня історія. ***Оцінки діяльності історичних постатей.*** Виявлення суперечливих кутів розгляду.

Економіка і право. ***Оцінки економічних реформ.*** Виявлення різних позицій і дискусійних положень.

Образотворче мистецтво. ***Судження про сучасні художні напрями.*** Усвідомлення розбіжності критеріїв естетичної оцінки.

Основи соціології. ***Судження про соціальну нерівність.*** Виявлення різних підходів до розуміння проблеми.

Фізична культура. ***Судження про користь різних видів спорту.*** Усвідомлення індивідуальних і групових переваг.

ДЕБАТУВАННЯ

Дебатування – прийом формальної дискусії, що передбачає обговорення певного питання двома сторонами з протилежними позиціями із дотриманням правил і структурованої аргументації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати тему (визначити дискусійне питання);
• розділити учнів на сторони «за» і «проти»;
• підготувати аргументи (дати час на збір фактів і обґрунтувань);
• провести дебати (почергове висловлення позицій, аргументів);
• підбити підсумки (виокремити найсильніші аргументи);
• рефлексія – обговорити вміння, які розвинули учні (аргументація, критичність мислення, комунікація тощо).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Чому Івана Франка вважають «титаном праці» й «академією в одній особі»?*** Розвиток уміння аргументувати літературні оцінки.

Англійська/Інші іноземні мови. ***«Чи обов'язкова шкільна форма?»***. Практика іншомовної дискусії та формування іншомовної компетентності.

Історія України. ***Чи могла Українська Народна Республіка зберегти незалежність у 1918 році?*** Історичні судження на основі фактів.

Математика. ***Чи всім школярам необхідне вивчення вищої математики?*** Формування власної позиції щодо ролі математики в освіті.

Біологія і екологія. ***Яким має бути безпечний розвиток атомної енергетики в сучасному світі?*** Формування екологічної відповідальності.

Основи здоров'я. ***Чи варто заборонити продаж у школах солодких газованих напоїв?*** Пошук аргументів на користь здорового вибору.

Економіка і право. ***Чи доцільне підвищення податків для фінансування соціальних програм?*** Усвідомлення економічних і правових результатів/наслідків.

Образотворче мистецтво. ***Чи може абстракціонізм бути цінніший, ніж класичний живопис?*** Усвідомлення критеріїв художньої оцінки.

ДЕДУКЦІЯ

Дедукція – прийом логічного мислення, що полягає у виведенні конкретних висновків із загальних положень, правил, тверджень; сприяє розвиткові аналітичності, логічної аргументації і структурованого мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення загального правила, твердження, принципу;
- аналіз умови (як правило може застосовуватись);
- виведення висновків (формулювання конкретного результату);
- перевірка (оцінка правильності логічного висновку);
- узагальнення (спільне з'ясування значення здобутого результату).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз характерів персонажів через загальні закономірності художнього типажу.*** Формування вміння логічно тлумачити художні образи.

Історія України. ***Виведення результатів/наслідків із політичних рішень гетьманів.*** Аналіз історичних закономірностей.

Математика. ***Застосування теореми Піфагора до конкретних задач.*** Усвідомлення логічної структури математичних доказів.

Біологія і екологія. ***Встановлення наслідків вирубки лісів із загального принципу «екосистемна рівновага».*** Природа і діяльність людини.

Основи здоров'я. ***Виведення ризиків для здоров'я із загального правила про шкоду тютюнопаління.*** Логічний ланцюжок «звичка – наслідки».

Інформатика. ***Використання загальних алгоритмічних правил для розв'язання конкретних задач.*** Уміння раціонального програмування.

Музичне мистецтво. ***Виведення стилістичних особливостей твору із загальних принципів музичного напряму.*** Розуміння музичних жанрів, авторських стилів.

ДЕМОНСТРАЦІЯ

Демонстрація – прийом наочного показу об'єкта, явища, процесу для створення зрозумілого образу, формування уявлень і закріплення знань завдяки візуальним матеріалам.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір об'єкта (визначити, що саме буде продемонстровано);
• підготовка матеріалів (предмет, модель, відео);
• показ (представити об'єкт або процес у доступній формі);
• коментар (пояснити ключові моменти демонстрації);
• закріплення (обговорити/перевірити, що учні зрозуміли);
• рефлексія (з'ясувати, як демонстрація сприяла зрозумінню явища; запропонувати учням написати рефлексійне есе).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Демонстрація побудови речення на схемі.*** Усвідомлення граматичної структури.

Географія. ***Демонстрація моделей вулканів і землетрусів.*** Усвідомлення причинно-наслідкових процесів у природі.

Фізика. ***Демонстрація електричних кіл із батареєю і лампочкою.*** Усвідомлення роботи електричних компонентів.

Інформатика. ***Демонстрація роботи програми/алгоритму в реальному часі.*** Усвідомлення логіки роботи програмного продукту.

Музичне мистецтво. ***Демонстрація виконання музичного фрагмента на інструменті.*** Аналіз техніки і музичної інтерпретації.

Образотворче мистецтво. ***Показ техніки живопису акварелю.*** Закріплення послідовності виконання художніх прийомів.

ДЕМОНСТРУВАННЯ

Демонстрування – прийом активного показу дії/процесу у виконанні, що дає змогу учням спостерігати послідовність кроків і наслідувати їх для формування практичних умінь.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір уміння (визначити, яку дію чи процес потрібно засвоїти);
• підготовка (створити умови для наочного показу);
• демонстрування (послідовно виконати дію, коментуючи етапи);
• повтор (дати учням можливість відтворити процес);
• зворотний зв'язок і рефлексія (що засвоїли, що потребує практики).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Демонстрація правильної вимови складних слів і реплік.*** Закріплення фонетичних і мовленнєвих умінь.

Математика. ***Демонстрація покрокового розв'язання складної задачі.*** Усвідомлення логіки розв'язання і методів перевірки результату.

Основи здоров'я. ***Демонстрування правильного алгоритму надання першої допомоги.*** Послідовність дій у надзвичайних ситуаціях.

Технології. ***Демонстрація збирання простого електронного пристрою.*** Закріплення практичних умінь учнів.

Музичне мистецтво. ***Демонстрування гри на ударних інструментах.*** Усвідомлення ритмічної послідовності й техніки.

Образотворче мистецтво. ***Демонстрація прийомів ліплення з глини.*** Формування вмінь послідовної роботи з матеріалом.

Фізична культура. ***Демонстрація техніки стрибка у висоту.*** Формування практичних умінь і координації.

ДЕРЕВО РІШЕНЬ

Дерево рішень – прийом візуалізації варіантів вибору та їх результатів/наслідків у вигляді розгалуженої діаграми-«дерева», що дає змогу аналізувати перспективи, ризики, альтернативи й будувати логічні стратегії.

Логістика успішної реалізації прийому:

- формулювання проблеми (визначити питання/ситуацію);
- побудова варіантів (окреслити можливі рішення – гілки дерева);
- визначення імовірних результатів/наслідків (розписати ті й інші);
- оцінка (проаналізувати плюси й мінуси кожного шляху);
- вибір оптимального рішення (вибрати найефективніший варіант);
- рефлексія (з'ясувати, як «дерево» сприяло розв'язанню проблеми).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Рішення гетьманів під час визвольних змагань.*** Усвідомлення історичних результатів/наслідків різних стратегій.

Громадянська освіта. ***Розробка громадської ініціативи з урахуванням альтернативних шляхів її реалізації.*** Усвідомлення соціальних результатів/наслідків рішень.

Математика. ***Вибір методу розв'язання складної задачі.*** Усвідомлення логіки послідовності кроків і перевірки результату.

Біологія і екологія. ***Вибір способів зменшення викидів CO_2.*** Оцінка впливу альтернативних рішень на довкілля.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Вибір стратегії розвитку класного бізнес-проєкту.*** Аналіз ризиків і прогнозування фінансових результатів.

Основи здоров'я. ***Вибір заходів профілактики захворювань у класі.*** Оцінка потенційного впливу кожного варіанта на здоров'я учнів.

Інформатика. ***Розробка алгоритму для програмної задачі з кількома варіантами.*** Аналіз ефективності різних підходів.

ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ

Дизайн-мислення – прийом, що включає емпатію, ідеацію, прототипування і тестування; дає змогу створювати рішення, що враховують реальні потреби користувачів, а також швидко адаптуватися до змін.

Логістика успішної реалізації прийому:

• емпатія (вивчення потреб і проблем користувачів/учнів);
• формулювання проблеми на основі здобутих даних;
• ідеація (генерування імовірних рішень);
• прототипування (створення початкової версії рішення);
• тестування (перевірка прототипу, отримання зворотного зв'язку);
• рефлексія і впровадження кінцевого продукту чи методу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська мова. ***Освітній проєкт із практики англійської мови.*** Усвідомлення ефективності навчальних матеріалів і методик.

Громадянська освіта. ***Розробка громадянської ініціативи з урахуванням потреб місцевої громади.*** Оцінка соціальної значущості та впливу.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Прототипування мінібізнесу.*** Оцінка економічної доцільності та практичної реалізації ідей.

Інформатика. ***Розробка інтерфейсу користувача для навчальної програми.*** Тестування функціональності й оцінка зручності використання.

Технології. ***Створення моделі екопристрою для школи***. Аналіз ефективності прототипу й удосконалення конструкції.

Образотворче мистецтво. ***Створення інтерактивного артпроєкту для школи.*** Аналіз творчих рішень і взаємодії з аудиторією.

Основи психології. ***Розробка програми підтримки емоційного здоров'я учнів.*** Усвідомлення впливу програми на психологічний стан учасників.

ДИКТАНТ АКТУАЛІЗАЦІЙНИЙ

Диктант актуалізаційний – прийом актуалізації знань, коли педагог називає слова-стимули, а учні записують імена і назви асоційованих з ними осіб/об'єктів/дій/подій тощо; розвиває асоціативну пам'ять і логічне мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір стимулу (підготовка слів, тексту, образів);
• озвучення (диктування/демонстрація матеріалу);
• реакція учнів (запис кожним своїх асоціацій);
• обговорення (визначення схожих і унікальних асоціацій);
• використання (застосування асоціацій для генерування ідей).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Асоціативний диктант із ключовими словами з теми «Прислів'я і приказки».*** Розуміння образних висловів.

Англійська мова. ***Асоціації до нових англійських слів.*** Закріплення словникового запасу і розвиток мовленнєвої креативності.

Література закордоння. ***Слова з творів Вільяма Шекспіра для асоціацій.*** Усвідомлення емоційного забарвлення тексту.

Основи здоров'я. ***Асоціативний диктант із теми «Здоровий спосіб життя».*** Усвідомлення важливості здорових звичок.

Музичне мистецтво. ***Асоціації до музичних термінів/ фрагментів творів.*** Формування музичного сприйняття і креативності.

Образотворче мистецтво. ***Слова-асоціації до кольорів і форм.*** Стимулювання художнього мислення і творчих ідей.

Основи психології. ***Асоціативний диктант на тему «Емоції та почуття».*** Розвиток здатності учнів усвідомлювати власні емоції та емоції інших.

ДИСКУСІЯ

Дискусія – прийом у формі організованої розмови, спрямованої на обмін думками, ідеями, позиціями між учнями з метою пошуку істини, з'ясування поглядів, розв'язання проблеми.

Логістика успішної реалізації прийому:

• формулювання проблемного питання/теми;

• визначення правил дискусії (черговість виступів, час, формат; додаткові правила);

• висловлення учнями своїх позицій;

• обговорення й уточнення аргументів;

• узагальнення результатів і вироблення висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Чому українська мова – зброя?*** Розвиток уміння формулювати власну думку.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Якими є переваги і ризики використання мобільних телефонів у класі?*** Ефективність освітнього процесу.

Історія України. ***Чи був шлях до незалежності в 1918–1921 рр. ефективним?*** Усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків.

Громадянська освіта. ***Чи повинні підлітки мати право голосу на місцевих виборах?*** Формування аргументованих позицій.

Біологія і екологія. ***Чи варто обмежити використання одноразового пластику?*** Усвідомлення впливу екологічних рішень.

Основи здоров'я. ***Чи варто заборонити газовані напої у школах?*** Усвідомлення наслідків для здоров'я та розвитку навичок аргументації.

Образотворче мистецтво. ***У чому справжня цінність сучасного мистецтва?*** Формування оцінки мистецтва через критичність мислення.

ДИСКУСІЯ АРГУМЕНТОВАНА

Дискусія аргументована – прийом у форматі дискусії, де кожна сторона підтримує свою позицію аргументами, доказами, прикладами; використовується для розвитку вмінь аргументувати й переконувати.

Логістика успішної реалізації прийому:

• постановка дискусійного питання;
• формування команд/сторін;
• підготовка аргументів/доказів;
• представлення позицій учасниками;
• критичний аналіз висловлених аргументів;
• узагальнення результатів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Чи слід обмежити використання соціальних мереж під час навчального дня?*** Розвиток умінь аргументації і формулювання думок виучуваною мовою.

Математика. ***Чи застосовні логарифми у щоденному житті?*** Формування вмінь аргументації у наукових питаннях.

Біологія і екологія. ***Чи забороняти видобуток корисних копалин у природоохоронних зонах?*** Аналіз екологічних і економічних аргументів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Чи доцільно інвестувати у стартапи молоді?*** Усвідомлення ризиків і можливостей.

Музичне мистецтво. ***Наскільки важливі музичні конкурси для розвитку молодих виконавців?*** Усвідомлення переваг і недоліків.

Основи психології. ***Чи завжди слід контролювати емоції?*** Аргументування психологічних підходів.

ДИСКУСІЯ ОБЕРНЕНА

Дискусія обернена – прийом, де кожен учасник спочатку аргументовано підтримує позицію, з якою він зазвичай не погоджується, що сприяє розвиткові критичності мислення й емпатії.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір теми дискусії;
• призначення учням протилежних позицій;
• підготовка аргументів на користь неприйнятної для себе позиції (надання часу й можливостей попрацювати з моделями ШІ);
• представлення цих аргументів у дискусії;
• перехід до власної позиції та зіставлення підходів;
• узагальнення висновків із двох альтернатив.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Чи щодня потрібно виконувати домашнє завдання?*** Розвиток здатності обстоювати протилежну позицію виучуваною мовою.

Історія України. ***Чи могли поразки у визвольних змаганнях бути корисними для розвитку державності?*** Усвідомлення альтернативних історичних сценаріїв.

Математика. ***Чи всім потрібно вчити вищу математику?*** Формування здатності аргументувати різні позиції.

Біологія і екологія. ***Чи варто дозволяти вирубку лісів для промислових потреб?*** Усвідомлення суперечливих інтересів.

Образотворче мистецтво. ***Чи справді сучасне мистецтво важливіше ніж класичне?*** Формування критичного підходу до оцінки мистецтва.

ДИСКУСІЯ У МАЛІЙ ГРУПІ

Дискусія у малій групі – прийом, що передбачає обговорення питання/проблеми невеликою групою учнів (із 3–8 осіб), де кожен має змогу активно висловитися; використовується для розвитку комунікації, вивчення різних поглядів і формування узгодженої думки.

Логістика успішної реалізації прийому:

• формулювання теми/проблеми для обговорення;

• поділ учнів на невеликі групи;

• визначення правил роботи (час, черговість висловлювань);

• обговорення проблеми всередині групи, висловлення позицій усіма учасниками;

• узагальнення результатів і представлення висновків;

• рефлексія (оцінка ефективності групової дискусії).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Обговорення переваг і недоліків використання технологій у навчанні.*** Практика групової комунікації.

Історія України. ***Обговорення причин і результатів/наслідків визвольних змагань.*** Формування колективного розуміння історичних процесів.

Громадянська освіта. ***Розробка локальної ініціативи щодо покращення шкільного середовища.*** Усвідомлення різних позицій учасників.

Математика. ***Обговорення способів розв'язання складної задачі***. Усвідомлення альтернативних стратегій.

Біологія і екологія. ***Розробка заходів для збереження природних ресурсів у школі.*** Формування колективних рішень.

Основи здоров'я. ***Аналіз способів профілактики поширених захворювань.*** Усвідомлення важливості різних підходів.

Образотворче мистецтво. ***Обговорення вибору теми для колективного артпроєкту.*** Формування командної креативності.

ДІАГНОСТИКА АНАЛОГОВА

Діагностика аналогова – прийом, що полягає у використанні аналогій для виявлення стану, проблеми, характеристики системи шляхом перенесення ознак з іншого об'єкта/ситуації на діагностований; сприяє розвиткові аналітичного й метафоричного мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір об'єкта/проблеми для діагностики;

• пошук аналогічного явища/ситуації в іншій сфері;

• порівняння схожих і відмінних характеристик;

• перенесення аналогічних закономірностей на об'єкт діагностики;
• перевірка здобутих висновків на практиці;
• рефлексія (оцінка корисності аналогії для розуміння проблеми).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Вивчення нових граматичних конструкцій через аналогії зі знайомими структурами.*** Формування вмінь правильного використання конструкцій.

Історія України. ***Вивчення поразок визвольних змагань через порівняння з іншими революційними рухами.*** Чинники впливу на результати.

Математика. ***Аналіз структури задачі через аналогію з попередніми прикладами.*** Усвідомлення закономірностей і пошук ефективних методів розв'язання.

Біологія і екологія. ***Оцінка стану місцевого водного середовища за аналогією з іншими річками.*** Усвідомлення екологічних проблем і ймовірних заходів.

Основи здоров'я. ***Аналіз способів підвищення імунітету через аналогії з іншими системами організму.*** Усвідомлення ефективності профілактичних заходів.

Інформатика. ***Діагностика помилок у програмі через порівняння з відомими алгоритмічними збоями.*** Виявлення закономірностей помилок і оптимізація коду.

Музичне мистецтво. ***Оцінка музичних композицій через аналогії з класичними творами.*** Розуміння музичних структур і прийомів.

ДІАЛОГ

Діалог – прийом безпосереднього спілкування між двома особами, спрямований на обмін думками, співпрацю, уточнення позицій і досягнення взаєморозуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення теми для обговорення;
• організація простору для відкритого спілкування;
• висловлення учнями власних думок і запитань;
• активне слухання і реакція на репліки співрозмовника;
• узгодження позицій/фіксація різних кутів зору;
• підбиття підсумків діалогу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Обговорення способів ефективного навчання іноземної мови.*** Усвідомлення власних стратегій і прийомів комунікації.

Історія України. ***Діалог про причини і наслідки конкретних історичних подій.*** Порівняння позицій і формування обґрунтованих висновків.

Математика. ***Обговорення підходів до розв'язання складних задач.*** Аналіз різних стратегій і пошук оптимального методу.

Біологія і екологія. ***Діалог про способи зменшення екологічного впливу.*** Узгодження ідей щодо практичних дій.

Основи здоров'я. ***Обговорення способів збереження фізичного і психічного здоров'я.*** Порівняння власного досвіду та наукових рекомендацій.

Інформатика. ***Обговорення алгоритмів і програмних рішень у командному проєкті.*** Спільне ухвалення рішень і підвищення ефективності роботи.

Музичне мистецтво. ***Діалог щодо інтерпретації музичного твору.*** Усвідомлення різних музичних підходів і технік.

ДІАЛОГ ЕВРИСТИЧНИЙ

Діалог евристичний – прийом у формі спілкування, спрямований на пошук нових ідей і рішень через активне обмірковування, обговорення й зіставлення поглядів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- постановка проблемного питання;
- організація діалогу між учнями, висловлення різних підходів/ідей;
- зіставлення й аналіз позицій;
- формулювання нових рішень/узагальнень;
- рефлексія результатів і оцінка корисності запропонованих ідей.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Генерування креативних способів запам'ятовування нових слів.*** Розвиток мовної кмітливості й уяви.

Історія України. ***Пошук альтернативних сценаріїв історичних подій.*** Усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків і уроків історії.

Алгебра. ***Розробка оригінальних задач на комбінаторику.*** Пошук різних стратегій розв'язання і стимулювання логічного мислення.

Біологія. ***Обговорення нових методів збереження біорізноманіття.*** Розвиток критичності мислення щодо екологічних рішень.

Основи здоров'я. ***Пошук нових способів мотивації учнів до здорового способу життя.*** Критичне ставлення до власних звичок.

Інформатика. ***Колективне проєктування нового інтерфейсу навчальної програми.*** Створення інноваційних рішень і перевірка їх практичності.

Музичне мистецтво. ***Обговорення варіантів музичних аранжувань.*** Стимулювання творчості й експериментів із музичними формами.

ДІАЛОГ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ З АВТОРОМ ЛЕКЦІЇ

Діалог інтелектуальний з автором лекції – прийом, що передбачає спілкування між здобувачами освіти і промовцем з метою поглибленого осмислення матеріалу, уточнення ідей та їх критичного обговорення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- виклад основного матеріалу автором лекції;
- постановка запитань слухачами;

• обговорення лектором і аудиторією ключових ідей;
• аргументоване пояснення й уточнення позицій;
• формулювання висновків і відкритих запитань для подальшого дослідження;
• рефлексія здобутих під час прослуховування лекції знань та їх практичне застосування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Обговорення художніх творів і мотивів авторів.*** Усвідомлення літературних прийомів і глибини змісту.

Історія України. ***Поглиблений аналіз причин і результатів/наслідків історичних реформ.*** Формування критичності мислення щодо історичних процесів.

Громадянська освіта. ***Дискусія про права і обов'язки громадян.*** Формування критичності мислення і громадянської позиції.

Біологія. ***Аналіз результатів досліджень клітинних структур.*** Усвідомлення методів наукового експерименту.

Географія. ***Обговорення глобальних проблем клімату і розвитку міст.*** Усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків у довкіллі.

Основи здоров'я. ***Аналіз комплексних програм здорового способу життя.*** Формування вмінь критичності мислення щодо здоров'я.

Музичне мистецтво. ***Аналіз музичних композицій і технік виконання.*** Усвідомлення художніх рішень та інтерпретацій.

ДІАЛОГ РЕФЛЕКСІЙНИЙ

Діалог рефлексійний – прийом у формі спілкування, спрямований на осмислення й аналіз почутого/побаченого через особистісне ставлення і роздуми.

Логістика успішної реалізації прийому:

• стимулювання рефлексії (розгляд проблемних ситуацій);
• висловлення учнями власних вражень і думок;
• пошук смислів і причинно-наслідкових зв'язків;
• обмін ідеями і співвіднесення їх із досвідом інших;
• формулювання особистих висновків;
• фіксація результатів для подальшого використання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Рефлексія над стилістичними особливостями тексту.*** Усвідомлення впливу на сприймання інформації.

Історія України. ***Рефлексія над уроками минулого та їх значенням для сучасності.*** Усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків.

Біологія і екологія. ***Обговорення власного способу життя і його впливу на довкілля.*** Формування усвідомленої поведінки.

Етика. ***Аналіз моральних дилем у життєвих ситуаціях.*** Розвиток критичного осмислення власних вчинків.

Музичне мистецтво. ***Рефлексія над емоційним впливом музичних творів.*** Усвідомлення естетичного сприйняття і власних емоцій.

Образотворче мистецтво. ***Аналіз власних і чужих художніх рішень у творчих роботах.*** Розвиток здатності критично оцінювати мистецтво.

Основи психології. ***Осмислення реакцій на стресові ситуації.*** Вивчення власних стратегій подолання емоційного навантаження.

ДІАЛОГ СОКРАТІВСЬКИЙ

Діалог сократівський – прийом спілкування у формі запитань–відповідей, коли одна сторона ставить продумані доцільні запитання, а інша – послідовно доходить істини через власні роздуми й аргументи.

Логістика успішної реалізації прийому:

- формулювання теми/проблеми;
- постановка вчителем (фасилітатором) ключових запитань;
- уточнення відповідей, виявлення суперечності в судженнях;
- формулювання нового, обґрунтованішого, висновку;
- підбиття підсумків із заохоченням до самостійного мислення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Аналіз мотивів персонажів через серію уточнювальних запитань.*** Розвиток критичності мислення й аргументації.

Всесвітня історія. ***Розгляд причин і наслідків глобальних конфліктів.*** Усвідомлення складності історичних процесів.

Громадянська освіта. ***Дослідження правових дилем із використанням запитань Сократа.*** Формування здатності до логічного обґрунтування.

Основи здоров'я. ***Аналіз результатів/наслідків вибору способу життя через серію запитань.*** Розвиток відповідальності та критичності мислення.

Музичне мистецтво. ***Аналіз структури музичних творів методом запитань–відповідей.*** Розвиток слуху і здатності до музичної критики.

Образотворче мистецтво. ***Дослідження художніх рішень у відомих картинах.*** Усвідомлення причин вибору художніх прийомів.

Основи філософії. ***Розбір етичних концепцій через серію запитань.*** Формування аналітичних умінь.

ДІАЛОГУВАННЯ

Діалогування – прийом навчання через активне спілкування, що передбачає обмін думками, уточнення позицій і спільне осмислення матеріалу; сприяє розвиткові критичності мислення, вміння аргументувати і слухати інших.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір теми/питання для обговорення;
- створення умов для рівноправного спілкування;
- висловлення учнями власних думок, аргументація позицій;
- узагальнення результатів діалогу;

• формування рекомендацій/практичних висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська мова. ***Спільне обговорення теми «School life» або «Environmental issues».*** Розвиток мовних і комунікаційних умінь.

Історія України. ***Обговорення причин успіхів і поразок історичних кампаній.*** Усвідомлення уроків минулого для сучасності.

Біологія. ***Діалог щодо результатів лабораторних експериментів.*** Усвідомлення сутності методів наукового дослідження.

Географія. ***Діалог щодо впливу кліматичних змін на людські спільноти.*** Усвідомлення глобальної взаємозалежності.

Етика. ***Дискусія щодо моральних дилем у школі та в громаді.*** Формування власної позиції й уміння слухати інших.

Основи здоров'я. ***Обговорення правил здорового способу життя.*** Усвідомлення важливості вибору і саморегуляції.

Музичне мистецтво. ***Обговорення інтерпретацій музичних творів.*** Розвиток критичного сприймання й артистичності.

ДІАЛОГУВАННЯ ЕВРИСТИЧНЕ

Діалогування евристичне – прийом, що передбачає побудову діалогу так, щоб учень самостійно доходив висновків через серію відкритих запитань; активізує мислення, сприяє пошукові нових рішень і формуванню гіпотез.

Логістика успішної реалізації прийому:

• постановка проблемного питання/завдання;
• використання відкритих запитань для стимулювання мислення;
• послідовне уточнення відповідей і власні висновки;
• аналіз результатів діалогу і формулювання гіпотез;
• рефлексія щодо процесу мислення і здобутих ідей.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Аналіз сюжету і мотивів персонажів через серію відкритих запитань.*** Усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків.

Громадянська освіта. ***Обговорення соціальних проблем із формулюванням власних рішень.*** Розвиток критичності мислення.

Біологія і екологія. ***Діалог щодо впливу екологічних чинників на організми.*** Виявлення закономірностей і висновків на основі спостережень.

Географія. ***Дослідження причин змін клімату через аналітичні запитання.*** Формування вміння робити висновки на основі даних.

Основи здоров'я. ***Аналіз чинників, що впливають на здоров'я, через відкриті запитання.*** Усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків.

Музичне мистецтво. ***Створення музичних інтерпретацій теми через відкриті запитання.*** Усвідомлення творчого підходу й креативності.

Основи філософії. ***Дослідження етичних дилем через серію запитань.*** Розвиток аналітичних і критичних умінь.

ДІАЛОГУВАННЯ КЕРОВАНЕ

Діалогування кероване – прийом, завдяки якому педагог як модератор спрямовує діалог, ставлячи запитання і коригуючи хід обговорення; дає змогу досягти освітньої мети за збереження структури й логіки дискусії.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення мети навчання/обговорення;
• підготовка запитань і сценарію ведення діалогу;
• стимулювання обговорення через цілеспрямовані запитання;
• контроль логіки та ходу дискусії;
• підбиття підсумків і фіксація освітніх результатів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз мовних конструкцій у тексті за запланованими запитаннями.*** Усвідомлення правил і закономірностей.

Історія України. ***Кероване обговорення причин і результатів/наслідків революційних подій.*** Усвідомлення історичних закономірностей.

Біологія. ***Вивчення процесу фотосинтезу через серію контрольованих запитань.*** Формування чіткого розуміння явища.

Географія. ***Кероване дослідження впливу людської діяльності на природу.*** Усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків.

Музичне мистецтво. ***Обговорення музичних творів зі спрямованими запитаннями.*** Критичність мислення і музична грамотність.

Образотворче мистецтво. ***Пояснення прийомів художньої композиції через контрольовані запитання.*** Усвідомлення логіки творчого процесу.

Основи психології. ***Аналіз стресових ситуацій за моделюванням запитань.*** Розвиток умінь саморегуляції.

ДІАЛОГУВАННЯ ПРОБЛЕМНЕ

Діалогування проблемне – прийом, що базується на обговоренні суперечливих питань/проблемних ситуацій; стимулює глибший аналіз, розвиток уміння розглядати проблему з різних кутів розгляду і знаходити рішення через спільне осмислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір проблемної ситуації/суперечливого питання;
• обговорення імовірних позицій і варіантів рішень;
• аналіз аргументів «за» і «проти»;
• пошук компромісного/оптимального рішення;
• рефлексія й обговорення процесу ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз суперечливих тверджень у текстах.*** Практика аргументації та мовного осмислення.

Всесвітня історія. ***Аналіз суперечливих історичних подій і політичних рішень.*** Формування вмінь оцінювати альтернативні погляди.

Громадянська освіта. ***Обговорення суспільних дебатів щодо прав і обов'язків громадян.*** Розвиток уміння оцінювати аргументи з різних боків.

Біологія і екологія. ***Діалог щодо протидії забрудненню довкілля.*** Виявлення компромісних рішень і реалістичних стратегій.

Основи здоров'я. ***Діалог щодо ризиків і переваг різних стилів життя.*** Усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків.

Образотворче мистецтво. ***Обговорення дискусійних підходів у художньому проєкті.*** Розвиток креативності та критичності мислення.

Основи філософії. ***Обговорення етичних конфліктів.*** Формування здатності до критичного аналізу й обстоювання власної позиції.

ДОБІР АНАЛОГІЙ

Добір аналогій – прийом вибору схожих ситуацій/об'єктів для порівняння, що сприяє пошукові рішень і розв'язанню проблем.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення проблеми/явища, пошук аналогічних прикладів;
- порівняння ознак і закономірностей;
- перенесення висновків із аналогічної ситуації на проблему;
- узагальнення результатів і формулювання рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Аналіз причин поразок у визвольних змаганнях.*** Усвідомлення закономірностей успіху і поразки.

Біологія і екологія. ***Вплив кліматичних катастроф у різних регіонах.*** Перенесення висновків на місцеві умови і пошук рішень.

Фізика. ***Порівняння дії законів механіки на різні об'єкти або в різних умовах.*** Формування аналітичного підходу до експериментів.

Основи здоров'я. ***Аналіз здорового способу життя через зіставлення з іншими країнами.*** Усвідомлення кращих практик і адаптація до умов.

Економіка і право. ***Порівняння економічних криз у різних країнах.*** Формування стратегій запобігання і подолання наслідків.

Музичне мистецтво. ***Порівняння музичних стилів/композицій для створення нових аранжувань.*** Розвиток творчого мислення.

Образотворче мистецтво. ***Використання аналогій у живописі для побудови композицій.*** Розвиток естетичного й концептуального мислення.

ДОБІР ЗАГОЛОВКА

Добір заголовка – прийом вибору найточнішого заголовка для тексту чи матеріалу, що виявляє його зміст і привертає увагу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- ознайомлення з текстом/матеріалом;
- виявлення ключових ідей та основного змісту;
- генерування кількох варіантів заголовків;
- оцінка відповідності кожного варіанта змісту й меті;

• вибір оптимального заголовка.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Добір заголовків до текстів публіцистичного стилю.*** Усвідомлення ключових ідей, привернення уваги.

Англійська мова. ***Створення заголовків до текстів.*** Розвиток мовних, мовленнєвих умінь і креативності.

Література закордоння. ***Заголовки до творів і сюжетних епізодів.*** Формування аналітичного і творчого мислення.

Громадянська освіта. ***Створення заголовків до презентацій громадських ініціатив.*** Розвиток аналітичного мислення і комунікації.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Вибір заголовків до бізнес-проєктів.*** Усвідомлення змісту й привабливості презентації.

Музичне мистецтво. ***Добір назв до музичних композицій і проєктів.*** Усвідомлення змісту й емоційного забарвлення твору.

Образотворче мистецтво. ***Добір заголовків до виставкових робіт.*** Формування вміння стисло й афористично передати суть образу.

ДОБІР І КОМПОНУВАННЯ ЗАСОБІВ ЖАНРОВИХ

Добір і компонування засобів жанрових – прийом добору й поєднання різних засобів задля досягнення певного ефекту.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення мети (інформування, переконання, розвага);

• вибір відповідного засобу;

• компонування засобів для посилення ефекту;

• перевірка відповідності вибраних засобів змісту й аудиторії;

• корекція й удосконалення комбінації засобів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Поєднання розповіді й аналізу при створенні есе на основі прочитаного твору.*** Формування критичного і творчого мислення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Складання інформаційного і розважального текстів для презентації.*** Розвиток мовної креативності і вміння адаптувати стиль під мету.

Історія України. ***Комбінування опису й аргументації для презентації історичних подій.*** Усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Використання інформації й засобів переконання при підготовці бізнес-презентації.*** Усвідомлення впливу стилю на аудиторію.

Основи здоров'я. ***Комбінування мотивування й інструкції для популяризації здорового способу життя.*** Підвищення ефективності навчання.

Музичне мистецтво. ***Використання опису й експресії для музичного аналізу твору.*** Розвиток умінь виражати емоційний і технічний аспекти музики.

Образотворче мистецтво. ***Поєднання коментаря і стислого опису для виставкових робіт.*** Формування здатності передавати словами художню ідею.

ДОБІР ІСТОРІЙ ЦІКАВИХ І ЗАХОПЛЮЮЧИХ

Добір історій цікавих і захоплюючих – прийом вибору прикладів, історій, ситуацій, що привертають увагу, підтримують інтерес і дають можливість краще засвоїти матеріал.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення теми/ключових ідей матеріалу;
- пошук історій/прикладів, що яскраво ілюструють ці ідеї;
- вибір найбільш цікавих і актуальних для аудиторії історій;
- інтеграція історій в освітній/комунікаційний процес;
- рефлексія: обговорення і висновки після використання історій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордонна. ***Приклади зі світової літератури, що ілюструють складний моральний вибір.*** Формування етичного мислення.

Історія України. ***Історії героїв визвольних змагань.*** Усвідомлення історичних цінностей і моральних уроків.

Біологія і екологія. ***Реальні приклади відновлення природних екосистем після катастроф.*** Важливість екологічної відповідальності.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Історії успішних стартапів і невдач.*** Розуміння економічних процесів.

Основи здоров'я. ***Реальні приклади зміни способу життя та їх вплив на здоров'я.*** Мотивація до здорового способу життя й самоаналізу.

Музичне мистецтво. ***Історії композиторів і музичних творів, що надихають.*** Поглиблення музичної культурної компетентності.

Образотворче мистецтво. ***Приклади художників, що експериментували зі стилями й матеріалами.*** Стимулювання творчого мислення й уяви.

ДОБІР ПРИКЛАДІВ

Добір прикладів – прийом вибору конкретних зразків/ситуацій для ілюстрації основних ідей, тверджень, правил.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення ключової ідеї/правила;
- пошук відповідних прикладів, що підтверджують ідею;
- оцінка прикладів щодо наочності та зрозумілості для аудиторії;
- використання прикладів у поясненні й демонстрації матеріалу;
- аналіз реакції аудиторії та уточнення прикладів (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордонна. ***Приклади конфліктів у творах світової літератури.*** Формування вміння аналізувати дії персонажів та їх мотиви.

Історія України. ***Історичні події з різних епох для демонстрації причинно-наслідкових зв'язків.*** Розвиток аналітичного мислення.

Громадянська освіта. ***Приклади громадських ініціатив і волонтерських проєктів.*** Формування соціальної активності й відповідальності.

Математика. ***Приклади розв'язання задач різними методами.*** Аналіз ефективності стратегій і помилок.

Біологія і екологія. ***Реальні приклади забруднення довкілля і заходів з його відновлення.*** Усвідомлення важливості екологічних рішень.

Основи здоров'я. ***Приклади здорових і шкідливих звичок у щоденні.*** Усвідомлення результатів/наслідків для фізичного та психічного стану.

Музичне мистецтво. ***Приклади виконання різних музичних технік у класичній і сучасній музиці.*** Розвиток музичних умінь, слухового аналізу.

ДОБІР СЛІВ І ЗОБРАЖЕНЬ

Добір слів і зображень – прийом вибору відповідних слів, образів, графічних матеріалів для точної та виразної передачі ідей і концептів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення ключових понять/ідей;
- пошук слів і зображень, які найкраще передають ці ідеї;
- перевірка відповідності вибраних елементів цільовій аудиторії;
- використання у тексті, презентації або в навчальному матеріалі;
- корекція й удосконалення добору для максимального ефекту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Добір цитат та ілюстрацій до творів.*** Формування естетичного й аналітичного сприйняття тексту.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Добір слів і образів для ілюстрації нової лексики.*** Покращення запам'ятовування і розвиток асоціативного мислення.

Історія України. ***Добір ілюстрацій до історичних подій.*** Формування вмінь аналізувати джерела і контекст.

Громадянська освіта. ***Добір символів та іконографіки для громадських проєктів.*** Усвідомлення значущості візуальних комунікацій.

Основи здоров'я. ***Добір малюнків і схем до правил здорового способу життя.*** Візуалізація інформації для кращого розуміння.

Музичне мистецтво. ***Вибір нотних фрагментів і графічних схем для роз'яснення музичних структур.*** Усвідомлення логіки, ритму композиції.

Образотворче мистецтво. ***Добір зображень для створення колажів/навчальних плакатів.*** Розвиток креативності й композиційного мислення.

ДОБІР СЛІВ І СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

Добір слів і словосполучень – прийом вибору точних слів і словосполучень для забезпечення зрозумілості, точності й переконливості у висловлюваннях.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення основної ідеї висловлювання/тексту;

• пошук слів і словосполучень (у підручниках і посібниках, у мережі Інтернет), які найточніше передають зміст;

• перевірка семантичної та стилістичної відповідності;

• інтеграція вибраних слів у текст, виступ чи презентацію;

• корекція для досягнення чіткості й ефективності (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вибір словосполучень для написання есе/творчого завдання.*** Формування мовної точності й стилістичної виразності.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Вибір лексики для створення презентацій та усних висловлювань.*** Розвиток мовно-мовленнєвих умінь.

Література закордоння. ***Добір слів для аналізу літературних образів.*** Розвиток умінь інтерпретувати текст.

Громадянська освіта. ***Формулювання висловів для громадських звернень.*** Усвідомлення ваги точності висловлювань у публічній сфері.

Основи здоров'я. ***Використання точних термінів для інструкцій і порад.*** Формування вмінь чіткої та доступної комунікації.

Музичне мистецтво. ***Добір термінів для опису музичних явищ.*** Поглиблення музичної грамотності й точності висловлення думок.

Образотворче мистецтво. ***Добір слів для опису композицій і художніх елементів.*** Розвиток образного й аналітичного мислення.

ДОМІНО АСОЦІАТИВНЕ

Доміно асоціативне – прийом, який полягає у побудові ланцюжка асоціацій між словами, образами і поняттями, де кожен елемент логічно чи асоціативно пов'язаний із попереднім; сприяє розвиткові креативного й асоціативного мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення початкового слова/образу;

• додавання кожним учнем нового елемента, що асоціюється з попереднім;

• продовження ланцюжка до завершення циклу/досягнення мети;

• аналіз отриманого ланцюжка асоціацій, його використання;

• рефлексія й обговорення цікавих/несподіваних асоціацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Асоціативний ряд понять із творів Тараса Шевченка.*** Формування глибшого розуміння художнього тексту й символіки.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Ланцюжок слів за темою «Емоції».*** Розширення словникового запасу, тренування асоціативного мислення.

Громадянська освіта. ***Ланцюжок асоціацій «Права і обов'язки громадянина».*** Формування усвідомлення взаємозв'язків у суспільстві.

Біологія і екологія. ***Асоціативне доміно «Причини й наслідки забруднення».*** Усвідомлення взаємозв'язку природних явищ.

Основи здоров'я. ***Ланцюжок асоціацій «Здоровий спосіб життя».*** Мотивація до здорових звичок через логічні та емоційні зв'язки.

Музичне мистецтво. ***Асоціативне доміно «Музичні інструменти і жанри».*** Розширення музичної ерудиції і творчого мислення.

Образотворче мистецтво. ***Ланцюжок асоціацій через кольори і форми.*** Розвиток креативності й спостережливості.

ДОПОВНЕННЯ ПОСЛІДОВНЕ

Доповнення послідовне – прийом у форматі техніки, де кожен учень додає до попередньої ідеї чи висловлювання нові аспекти/елементи; сприяє розвиткові колективного мислення й креативності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення початкової ідеї/завдання;
- додавання кожним учнем нового аспекта/елемента;
- продовження ланцюжка доповнень до досягнення цілі;
- підсумовування й систематизація здобутих ідей;
- рефлексія над процесом і результатом.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Добудова епізодів у художньому творі.*** Розвиток аналітичного мислення і творчого підходу до тексту.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Послідовне складання історії за серією речень.*** Розвиток мовленнєвої креативності та вмінь письма.

Громадянська освіта. ***Послідовне формування колективної ініціативи або проєкту.*** Розвиток уміння спільно планувати й узгоджувати ідеї.

Біологія і екологія. ***Додавання ідей щодо поліпшення екологічного стану території.*** Важливість спільних дій для досягнення результату.

Основи здоров'я. ***Доповнення плану здорового способу життя новими активностями і звичками.*** Комплексний підхід до здоров'я.

Музичне мистецтво. ***Послідовне доповнення музичної композиції елементами ритму й мелодії.*** Формування музичної креативності та колективної роботи.

Образотворче мистецтво. ***Ланцюжок доповнень до художнього малюнка/колажу.*** Стимулювання фантазії та спільного творчого процесу.

ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження – прийом, що використовується для накопичення, аналізу й узагальнення даних з метою вивчення явища, процесу, проблеми.

Логістика успішної реалізації прийому:

- порушення проблеми/питання для дослідження;
- вибір методів збору даних;
- накопичення й систематизація інформації;

• аналіз і узагальнення здобутих результатів;
• формулювання висновків/рекомендацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Дослідження тематики творів письменників певної епохи.*** Виявлення характерних мотивів і художніх прийомів.

Історія України. ***Дослідження соціальних результатів/наслідків визвольних змагань.*** Узагальнення даних для розуміння причин подій.

Біологія і екологія. ***Аналіз забруднення повітря у місті.*** Визначення основних джерел забруднення і пропозиції щодо покращення.

Основи здоров'я. ***Вивчення харчових звичок учнів.*** Аналіз впливу раціону на фізичний стан і навчальну активність.

Економіка і право. ***Дослідження ринку праці у регіоні.*** Виявлення тенденцій зайнятості та перспектив розвитку.

Музичне мистецтво. ***Аналіз популярності музичних стилів серед здобувачів освіти.*** Виявлення уподобань і впливу музики на настрій і творчість.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛЬОВІ

Дослідження польові – прийом накопичення даних у реальних умовах, за межами лабораторії, класної кімнати – для здобуття достовірної інформації про явища у природному середовищі.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення об'єкта/мети польового дослідження;
• планування маршруту і методів накопичення даних;
• проведення спостережень і вимірювань на місці;
• систематизація й аналіз здобутих даних;
• формулювання висновків і презентація результатів (формати: усний, візуальний (Power Point)).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Вивчення архітектурної спадщини у рідному місті.*** Фіксація стану пам'яток і пропозиції щодо збереження.

Громадянська освіта. ***Вивчення ставлення громадян до місцевих ініціатив у громаді через опитування на місці.*** Узагальнення результатів і пропозицій щодо покращення комунікації.

Біологія і екологія. ***Вивчення якості води у місцевій річці/в місцевому озері.*** Аналіз забруднення та ймовірні екологічні наслідки.

Основи здоров'я. ***Спостереження за фізичною активністю учнів під час прогулянок/занять спортом.*** Визначення рівня рухової активності.

Інформатика. ***Спостереження за використанням онлайнових ресурсів у навчанні.*** Аналіз ефективності застосування цифрових інструментів.

Музичне мистецтво. ***Спостереження за виконанням вуличних музичних композицій та їх впливом на здобувачів освіти.*** Аналіз емоційного впливу музики.

ДРАМАТИЗАЦІЯ

Драматизація – прийом відтворення/втілення ситуації через акторську гру/рольову діяльність – для кращого розуміння явищ, подій, взаємодій.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір ситуації/сюжету для драматизації;
- розподіл ролей серед учнів;
- відтворення подій через гру/сценку;
- обговорення пережитого досвіду та емоційних реакцій;
- рефлексія й узагальнення навчальних результатів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Відтворення сцен із класичних творів.*** Поглиблене розуміння персонажів та художніх конфліктів.

Історія України. ***Відтворення подій визвольних змагань через рольові ігри.*** Аналіз мотивацій і дій історичних діячів.

Громадянська освіта. ***Моделювання роботи органів місцевого самоврядування.*** Усвідомлення відповідальності та процесів ухвалення рішень.

Математика. ***Рольова гра на вирішення складної задачі з представленням кроків розв'язання.*** Аналіз логічних помилок і пошук рішень.

Фізика. ***Драматизація фізичних явищ*** *(наприклад, рух тіл у силових полях).* Візуальний і практичний результат для розуміння закономірностей.

Біологія і екологія. ***Відтворення екологічних криз у містах та їх наслідків.*** Усвідомлення впливу людської діяльності на довкілля.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Рольові ігри, бізнес-ситуації.*** Вивчення ухвалення рішень та аналіз фінансових ризиків.

Основи здоров'я. ***Драматизація ситуацій «Нездоровий спосіб життя vs. Здоровий спосіб життя».*** Усвідомлення результатів/наслідків вибору.

Інформатика. ***Відтворення роботи програмних алгоритмів через рольові дії учасників***. Аналіз логіки й оптимізації процесів.

Музичне мистецтво. ***Рольова гра «Підготовка ансамблю до концерту».*** Вивчення командної роботи та взаємодії музикантів.

Образотворче мистецтво. ***Драматизація творчого процесу облаштування виставки.*** Усвідомлення ролі етапів планування й підготовки.

ЕКСКУРСІЇ

Екскурсії – прийом, що забезпечує практичні виїзди для вивчення теми/явища у реальному контексті; сприяє формуванню практичних умінь, розвитку спостережливості та зв'язку теорії з практикою.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення мети екскурсії/теми;
- підготовка учнів (інструктаж, ознайомлення з матеріалом);
- активне спостереження й нотування ключових аспектів;
- аналіз здобутої інформації після повернення;

• узагальнення й обговорення результатів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Відвідування літературного музею/театру.*** Аналіз творчості авторів і сценічних постановок.

Історія України. ***Відвідування історичних пам'яток і музеїв.*** Аналіз причин і результатів/наслідків ключових подій.

Фізика/Астрономія. ***Відвідування наукових лабораторій/планетарію***. Демонстрація фізичних явищ у реальних умовах.

Біологія і екологія. ***Екскурсія до природного заповідника або міського екосаду.*** Спостереження за екосистемами й аналіз впливу людини.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Відвідування підприємства, банку.*** Вивчення організаційних процесів і фінансових схем.

Основи здоров'я. ***Екскурсія до спортивного комплексу/медичного закладу.*** Спостереження за здоровим способом життя.

Інформатика. ***Екскурсія до ІТ-компанії або лабораторії робототехніки.*** Спостереження за процесами програмування й автоматизації.

Образотворче мистецтво. ***Екскурсія до художньої галереї/майстерні художника.*** Вивчення технік і композиційних рішень.

ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ

Експериментування – прийом у процесі спроб і помилок для перевірки гіпотез/ідей у реальних умовах; сприяє розвиткові аналітичного і системного мислення, вмінь дослідницької діяльності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення гіпотези/завдання для експерименту;
• планування дій та умов експерименту;
• проведення експерименту й фіксація результатів;
• аналіз здобутих даних і зіставлення з гіпотезою;
• узагальнення висновків/рекомендацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Вплив зміни порядку подій у тексті на сприйняття сюжету.*** Порівняння реакції аудиторії.

Історія України. ***Відтворення ходу певної історичної події через моделювання сценаріїв.*** Виявлення чинників і результатів/наслідків.

Громадянська освіта. ***Моделювання соціальних експериментів для вивчення поведінки груп.*** Висновки про перебіг соціальних процесів.

Біологія і екологія. ***Вплив освітлення на ріст рослин.*** Аналіз результатів і перевірка гіпотез щодо умов росту.

Основи здоров'я. ***Експериментування з методами збереження здоров'я*** *(фізична активність, харчування)*. Визначення ефективності збалансованості харчування і фізичних навантажень.

Економіка і право. ***Моделювання фінансових ринків для вивчення причин криз.*** Аналіз ефективності ухвалених рішень.

Інформатика. ***Тестування алгоритмів і програмного коду.*** Виявлення помилок та оптимізація процесів.

Музичне мистецтво. ***Випробовування різних технік виконання музичного твору.*** Аналіз ефекту на якість виконання.

Образотворче мистецтво. ***Тестування різних матеріалів і технік у малюванні.*** Узагальнення результатів і вибір оптимального підходу.

ЕМПАТІЯ

Емпатія – прийом для розвитку здатності розуміти й відчувати емоції іншої людини; дає змогу формувати ефективну взаємодію в освітньому процесі, підтримує соціальні й комунікаційні вміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

- створення ситуацій для взаємодії/спостереження емоцій;
- активне слухання і спостереження за невербальними сигналами;
- вираження розуміння емоцій співрозмовника;
- обговорення і рефлексія власних реакцій і почуттів;
- формування висновків щодо ефективного взаєморозуміння.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Обговорення внутрішнього світу персонажів і мотивів їх учинків.*** Розвиток здатності до співпереживання й аналізу.

Громадянська освіта. ***Рольові ігри для відпрацювання емпатії у конфліктних ситуаціях громади.*** Розбіжності та їх значення.

Біологія і екологія. ***Дослідження емоційних реакцій людей на екологічні проблеми.*** Формування емпатії до довкілля й активної позиції. ***Спостереження поведінки тварин і результатів/наслідків взаємодії.*** Розвиток у здобувачів освіти здатності до емпатії через спостереження природних процесів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Моделювання ділових ситуацій з урахуванням емоцій учнів.*** Усвідомлення значення емоційного інтелекту у бізнес-рішеннях.

Основи здоров'я. ***Вивчення емоційних реакцій однокласників у стресових ситуаціях.*** Формування соціальної підтримки і взаєморозуміння.

Економіка і право. ***Вивчення поведінки різних груп споживачів/учасників ринку.*** Розуміння мотивів і потреб інших учасників.

Музичне мистецтво. ***Сприйняття емоційного змісту музичних творів та здатність передавати їх у виступах.*** Розвиток чутливості до настрою та інтерпретації.

Образотворче мистецтво. ***Аналіз емоцій у живописних роботах і створення власних робіт із передаванням почуттів.*** Поглиблення емоційного сприйняття і вираження.

Основи психології. ***Аналіз емоційних станів персонажів у літературних текстах.*** Розвиток у здобувачів освіти здатності співпереживати й розуміти мотиви.

З'ЯСУВАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ І ВІДНОШЕНЬ МІЖ ПОНЯТТЯМИ І ЯВИЩАМИ

З'ясування взаємозв'язків і відношень між поняттями і явищами – прийом полягає у вивченні взаємозв'язків між різними поняттями і явищами для глибшого розуміння їх структури і взаємного впливу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення ключових понять/явищ;
- аналіз наявних взаємозв'язків між ними;
- візуалізація/структуризація зв'язків (схеми, таблиці, діаграми);
- перевірка коректності взаємозв'язків на практичних прикладах;
- рефлексія й узагальнення результатів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Взаємозв'язок сюжету, характерів і теми твору.*** Поглиблене розуміння літературного аналізу й інтерпретацій.

Історія України. ***Взаємозв'язок політичних подій і соціально-економічних процесів.*** Аналіз причинно-наслідкових зв'язків в історичних процесах.

Математика. ***Взаємозв'язок між арифметичними операціями і властивостями чисел.*** Усвідомлення структурної логіки і залежностей.

Технології. ***Зв'язок конструкційних рішень і функціональних властивостей виробів.*** Усвідомлення логіки проєктування і технічних обмежень.

Біологія і екологія. ***Взаємозв'язок кліматичних чинників і біорізноманіття.*** Розуміння впливу змін довкілля на екосистеми.

Основи здоров'я. ***Вплив харчування й фізичної активності на стан здоров'я.*** Аналіз стилів формування здорового способу життя.

Економіка і право. ***Зв'язок економічної політики і ринкових результатів.*** Причинно-наслідкові зв'язки у фінансових процесах.

Музичне мистецтво. ***Зв'язок ритму, мелодії та гармонії.*** Усвідомлення ролі інтеграції музичних елементів для досягнення емоційного впливу.

Образотворче мистецтво. ***Зв'язок кольору, форми та композиції у створенні художнього образу.*** Гармонія і контраст у мистецтві.

Основи психології. ***Взаємозв'язок емоцій і поведінкових реакцій людини.*** Розуміння психологічних закономірностей і мотивів дій.

З'ЯСУВАННЯ ЗВ'ЯЗКІВ

З'ясування зв'язків – прийом визначення і вивчення різних типів зв'язків між явищами, процесами, концептами; сприяє формуванню логічного мислення й аналітичних умінь.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір явищ/концептів для аналізу;
- визначення типу зв'язків (причинні, функціональні, асоціативні);
- аналіз і перевірка наявності зв'язків, візуалізація результатів;
- узагальнення й обговорення висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Взаємозв'язок сюжету, теми і характерів персонажів у творі.*** Поглиблене розуміння літературного аналізу.

Історія України. ***Зв'язок політичних рішень і соціальних змін у різні періоди.*** Аналіз результатів/наслідків історичних подій.

Математика. ***Зв'язок між арифметичними операціями і властивостями чисел.*** Усвідомлення причинно-наслідкових залежностей у розв'язанні задач.

Технології. ***Зв'язок конструкційних рішень і функціональних властивостей виробів.*** Логіка проєктування і технічні обмеження.

Біологія і екологія. ***Функціональні зв'язки між кліматичними змінами й екосистемами.*** Усвідомлення впливу довкілля на біорізноманіття.

Основи здоров'я. ***Зв'язок між способом життя і фізичним здоров'ям.*** Усвідомлення важливості профілактики і здорових звичок.

Економіка і право. ***Причинно-наслідкові зв'язки між економічними процесами і правовими нормами.*** Результати/наслідки політичних рішень.

Музичне мистецтво. ***Зв'язок ритму, мелодії та гармонії.*** Усвідомлення ролі інтеграції музичних елементів для досягнення емоційного впливу.

Образотворче мистецтво. ***Взаємозв'язок форми, кольору і композиції у створенні художнього твору.*** Розуміння інтеграції елементів мистецтва.

Основи психології. ***Зв'язки між емоціями, поведінкою і соціальним середовищем.*** Усвідомлення психологічних закономірностей.

З'ЯСУВАННЯ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ

З'ясування зв'язків причинно-наслідкових – прийом аналізу того, як одне явище/одна подія може викликати інше/іншу, і виявлення причинно-наслідкових зв'язків між ними.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення явища/події для аналізу;
- виявлення імовірних причин, які ви́кликали явище;
- аналіз результатів/наслідків та їх впливу на інші процеси;
- встановлення зв'язків між причиною і результатом/наслідком;
- перевірка коректності висновків на практичних прикладах.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Причини конфліктів між персонажами та їх наслідки для розвитку сюжету.*** Аналіз мотивації і вчинків персонажів.

Історія України. ***Причини поразок у визвольних змаганнях та їх наслідки.*** Усвідомлення історичних уроків і чинників, що вплинули на події.

Математика. ***Помилки в розв'язуванні задач та їх вплив на правильність результату.*** Усвідомлення причин неправильних рішень.

Технології. ***Причини конструктивних помилок у виробах та їх наслідки для функціонування.*** Зв'язки між проєктними рішеннями і ймовірними наслідками.

Біологія і екологія. ***Причини глобального потепління і наслідки для кліматичних систем.*** Зв'язок природних і антропогенних чинників.

Основи здоров'я. ***Нездоровий спосіб життя і його наслідки для фізичного й психічного стану.*** Усвідомлення впливу звичок на здоров'я.

Економіка і право. ***Причини економічних криз та їх наслідки для бізнесу й населення.*** Виявлення структурних проблем в економіці.

Інформатика. ***Збої в програмному забезпеченні та їх наслідки для роботи системи.*** Аналіз причин технічних помилок і шляхів їх усунення.

Музичне мистецтво. ***Технічні труднощі у виконанні твору та їх вплив на звучання і сприйняття.*** Виявлення проблем і пошук шляхів удосконалення виконання.

Образотворче мистецтво. ***Недоліки композиції та кольорової гами у роботі та їх вплив на сприйняття твору.*** Аналіз причин і пошук шляхів покращення.

Основи психології. ***Причини стресових станів учнів та їх вплив на поведінку й навчання.*** Усвідомлення психологічних закономірностей.

З'ЯСУВАННЯ ЗНАЧЕНЬ НЕЗНАЙОМИХ СЛІВ

З'ясування значень незнайомих слів – прийом використання контексту, інших джерел для визначення значень нових слів і термінів; сприяє збагаченню і точності мислення й мовлення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• виявлення незнайомого слова у тексті/в ситуації;

• спроба визначити значення через контекст;

• використання словників, енциклопедій, онлайнових ресурсів;

• фіксація значення слова і прикладів його використання у підручниках, науково-популярних матеріалах, соціальних мережах;

• перевірка правильності розуміння й використання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Вивчення нових лексичних одиниць у тексті та в контексті.*** Формування словникового запасу й уміння використовувати слова у мовленні.

Українська література/Література закордоння. ***З'ясування значень архаїзмів, термінів і рідковживаних слів у художніх текстах.*** Розширення мовного і культурного світогляду.

Історія України. ***Тлумачення історичних термінів і понять у документах і в джерелах.*** Усвідомлення значення історичної термінології.

Математика. ***З'ясування значень нових математичних термінів і позначень у задачах і теоремах.*** Забезпечення точності розуміння й застосування понять.

Технології. ***Тлумачення термінів і назв матеріалів у технологічних інструкціях/схемах.*** Забезпечення правильного застосування у практичній діяльності.

Основи здоров'я. ***З'ясування значень медичних термінів і понять щодо здоров'я.*** Розуміння термінології для практичного застосування.

Економіка і право. ***Вивчення економічних і правових термінів у статтях і в документах.*** Розвиток критичності мислення під час роботи з інформацією.

Інформатика. ***Тлумачення значень термінів програмування й інформаційних технологій.*** Усвідомлення правильного використання понять у практичних завданнях.

Музичне мистецтво. ***Музична термінологія.*** Значення музичних термінів і позначень у нотах і в методичних матеріалах.

Образотворче мистецтво. ***З'ясування значень термінів і понять у мистецтвознавчих текстах.*** Формування розуміння стилів, технік і художніх прийомів.

ЗАВДАННЯ РІЗНОТИПОВІ

Завдання різнотипові – прийом подачі завдань різних форматів (тестові, творчі, практичні, аналітичні, інші), що сприяє комплексному розвиткові мислення і вмінь з урахуванням різних стилів навчання й рівня підготовки.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення навчальної мети;
- добір завдань різних типів для досягнення цілі;
- подача завдань з урахуванням індивідуальних стилів навчання;
- аналіз виконання і зворотний зв'язок;
- корекція й адаптація завдань для подальшого навчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Тестові завдання на знання семантики.*** Творчі вправи зі складання текстів й аналітичні завдання на аналіз мовних явищ.

Література закордонна. ***Тести для перевірки знання сюжету твору.*** Доповнення творчими завданнями на створення альтернативного фіналу й аналітичними вправами.

Історія України. ***Тестові запитання за датами і подіями.*** Творчі завдання у формі історичного есе.

Математика. ***Тестові вправи для перевірки знання формул.*** Доповнення практичних завдань власними прикладами й аналітичними доведеннями.

Біологія. ***Тестові запитання з термінами і поняттями.*** Практичні роботи зі схемами й аналітичні завдання.

Інформатика. ***Тести для перевірки знання теорії.*** Практичні завдання з програмування чи створення презентацій.

ЗАЛУЧЕННЯ ЕМОЦІЙ У ПРОЦЕС ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ

Залучення емоцій у процес творчого мислення – прийом використання емоцій як джерела натхнення й підсилення творчих процесів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• створення емоційного контексту/стимулу для здобувачів освіти;
• виявлення учнями власних емоцій та їх рефлексія;
• використання емоцій як мотиватора для генерування ідей, рішень;
• фіксація отриманих ідей і аналіз результату;
• обговорення впливу емоцій на творчий процес і висновки для подальшої роботи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз емоційної атмосфери художнього твору та її впливу на персонажів.*** Використання емоцій як імпульсу для створення учнями власних творчих висловлень.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Робота з емоційно забарвленими текстами й піснями.*** Використання емоційних реакцій для збагачення словникового запасу і розвитку вмінь висловлювати думку.

Література закордоння. ***Дослідження емоційних переживань персонажів у різних культурах.*** Використання емоцій як основи для створення учнями власних художніх образів.

Етика. ***Осмислення ролі емоцій у моральному виборі й поведінці.*** Використання емоцій як ресурсу для розвитку емпатії і творчих рішень.

Музичне мистецтво. ***Аналіз емоцій, які викликає прослуховування музичного твору.*** Використання їх для створення музичних композицій.

Образотворче мистецтво. ***Переживання емоцій під час сприйняття картин і скульптур.*** Використання досвіду для створення робіт.

Основи психології. ***Дослідження впливу емоцій на креативність.*** Власні емоційні стани як інструмент для генерування нових ідей.

ЗАНОТОВУВАННЯ

Занотовування – прийом фіксації інформації у письмовій і графічній формах для кращого запам'ятовування, структурування і подальшого аналізу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення ключової інформації для запису;
• вибір форми запису (тези, схеми, таблиці, візуалізаційні карти);
• фіксація інформації під час вивчення матеріалу/спостереження;
• перевірка точності й повноти записів;
• використання нотаток для повторення, аналізу, презентації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Занотовування сприйнятої на слух інформації у вигляді тез.*** Використання скорочень для кращого запам'ятовування.

Історія України. ***Фіксація ключових дат і подій у вигляді хронотаблиці.*** Створення карт мислення для систематизації історичних процесів.

Математика. ***Запис алгоритмів розв'язання задач у вигляді послідовних кроків.*** Використання схем і таблиць для узагальнення формул.

Біологія. ***Занотовування основних термінів та їх визначень.*** Побудова структурних схем для відображення взаємозв'язків у живих системах.

Фізика. ***Фіксація формул і законів у зручних таблицях.*** Використання графіків і схем для пояснення явищ.

Інформатика. ***Створення конспектів із ключових команд і правил програмування.*** Використання блок-схем для візуалізації алгоритмів.

Основи медіаграмотності. ***Запис основних ідей з інформаційних матеріалів.*** Побудова таблиць «факти – оцінки – судження» для аналізу змісту.

ЗАНУРЕННЯ В КОНТЕКСТ

Занурення в контекст – прийом, який передбачає створення умов, максимально наближених до реальної ситуації і середовища, про яке йдеться; сприяє глибшому розумінню теми, підвищує мотивацію і дає змогу краще застосовувати знання на практиці.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення теми/контексту, який потрібно відтворити;
- підготовка матеріалів, середовища, реальних умов;
- проведення навчальної/дослідницької діяльності;
- спостереження, аналіз і рефлексія здобутого досвіду;
- обговорення висновків, знань, здобутих у реальних ситуаціях.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Моделювання реальних комунікаційних ситуацій, як-то подорож чи закупи.*** Використання автентичних матеріалів для розвитку мовленнєвих умінь.

Історія України. ***Відтворення атмосфери історичної епохи через роботу з джерелами та реконструкціями.*** Використання рольових ігор для кращого розуміння подій.

Біологія. ***Проведення спостережень у природному середовищі, у навчальній лабораторії***. Використання реальних об'єктів для вивчення структур і процесів.

Географія. ***Створення ситуаційних моделей подорожей або експедицій.*** Використання карт і мультимедійних матеріалів для занурення.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Імітація реальних бізнес-ситуацій чи фінансових операцій.*** Використання рольових ігор для відпрацювання вмінь ухвалювати рішення.

Інформатика. ***Моделювання реальних задач програмування і роботи з базами даних.*** Використання практичних проєктів для наближення до умов професійної діяльності.

Фізична культура. ***Відтворення умов спортивних змагань/тренувань.*** Використання змагальних форм для підвищення мотивації та ефективності занять.

ЗАНУРЕННЯ В МІМІЧНІ Й НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ

Занурення в мімічні й невербальні засоби вираження – прийом, що передбачає активне використання міміки, жестів, інтонації у процесі спілкування й навчання; розвиває емоційний інтелект, комунікаційні вміння і здатність «зчитувати» невербальні сигнали інших.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір комунікаційної ситуації/теми для навчання;

• використання міміки, жестів, інтонації для вираження ідей, впливу на слухачів;

• спостереження за реакцією співрозмовників, корекція власної поведінки у процесі навчання «зчитувати» невербальні сигнали інших;

• рефлексія над власними невербальними сигналами;

• практика застосування у різних ситуаціях.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання інтонаційних засобів під час виразного читання тексту.*** Аналіз ролі невербальних сигналів у спілкуванні.

Література закордоння. ***Відпрацювання жестів, міміки та інтонацій під час публічного виступу.*** Аналіз впливу невербальних компонентів на переконливість промови.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Практика невербальної комунікації у рольових діалогах.*** Жести як підказки для розуміння змісту.

Етика. ***Аналіз невербальних проявів поваги чи співчуття.*** Використання міміки і жестів для розвитку емпатії.

Музичне мистецтво. ***Використання міміки та жестів під час виконання вокальних/інструментальних творів.*** Аналіз впливу невербальних засобів на виразність виступу.

Образотворче мистецтво. ***Вивчення ролі невербальних символів у творах мистецтва.*** Роль власної пластики й міміки в передачі образів.

ЗАОХОЧЕННЯ

Заохочення – прийом стимулювання активності, досягнень і позитивної поведінки через підтримку й визнання; підвищує мотивацію, зміцнює самооцінку і створює позитивне освітнє середовище.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення поведінки, дій, результатів для заохочення;

• добір форм заохочення (сертифікати, бонуси, винагороди);

• вчасне застосування заохочення під час або після дії;

• спостереження за впливом на мотивацію й активність;

• корекція і використання заохочення системно.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Заохочення під час правильного застосування нових мовних конструкцій.*** Позитивна оцінка підсилює бажання удосконалювати усне і писемне мовлення.

Література закордоння. ***Визнання творчих інтерпретацій творів, розвиток уяви і критичності мислення.*** Заохочення стимулює активнішу участь у дискусіях.

Історія України. ***Підтримка ініціативи у створенні історичних проєктів.*** Заохочення зміцнює інтерес до теми і формує відповідальне ставлення до результату.

Математика. ***Позитивна оцінка оригінальних способів розв'язання задач.*** Заохочення стимулює впевненість у власних силах навіть попри складність завдань.

Інформатика. ***Схвалення створених креативних презентацій/програмних продуктів.*** Заохочення сприяє підвищенню рівня самостійності в роботі.

Фізична культура. ***Визнання наполегливості під час виконання вправ.*** Заохочення упозитивнює ставлення до фізичної активності.

ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ АСОЦІАЦІЙНІ

Запам'ятовування асоціаційні – прийом, що базується на створенні зв'язків між новою інформацією і вже відомими образами, поняттями, враженнями; полегшує запам'ятовування завдяки емоційним, візуальним і смисловим асоціаціям.

Алгоритм застосування:

• визначити матеріал для запам'ятовування;
• знайти асоціації з уже відомою інформацією/особистим досвідом;
• створити яскраві візуальні, смислові, емоційні зв'язки;
• заохотити учнів самостійно вигадувати власні асоціації;
• організувати повторення, використовуючи створені асоціації;
• перевірити якість запам'ятовування через вправи/опитування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Персонажі «Кобзаря».*** Асоціації з особистими рисами знайомих людей для кращого запам'ятовування.

Історія України. ***Дати подій.*** Використання асоціацій із важливими життєвими подіями учнів.

Біологія. ***Клас ссавців.*** Зв'язок із відомими учням тваринами для запам'ятовування назв родів. ***Систематика рослин.*** Використання асоціацій із формою листків і кольорами.

Географія. ***Ріки України.*** Асоціації з географічними пам'ятками і легендами. ***Країни Європи.*** Асоціації зі знаними туристичними місцями і культурними символами.

Фізика. ***Закони механіки.*** Використання аналогій зі щоденним життям для кращого розуміння.

Економіка і право. ***Основні типи ринків.*** Асоціації з реально знайомими бізнес-ситуаціями.

ЗАПИС І АНАЛІЗ ВЛАСНИХ УСПІХІВ УЧНІВ

Запис і аналіз власних успіхів учнів – прийом оцінки прогресу через ведення записів про досягнення та їх подальший аналіз; дає змогу здобувачам освіти усвідомлювати поступ у своєму розвиткові й визначати напрями удосконалення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• встановлення критеріїв для оцінки успіхів;

• ведення щоденника/таблиці досягнень;

• регулярний запис результатів виконаних завдань/досягнень;

• аналіз записів для виявлення сильних і слабких сторін;

• використання здобутої інформації для планування подальшого навчання і корекції стратегії розвитку;

• порівняння результатів у динаміці для підвищення мотивації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Фіксація успіхів у вивченні лексикології та фразеології.*** Для визначення тем, що потребують доопрацювання.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Ведення словникового щоденника з новими словами й висловами.*** Регулярний аналіз дає змогу відстежувати розширення і збагачення словникового запасу.

Історія України. ***Запис виконаних завдань із датами, подіями й історичними постатями.*** Аналіз результатів дає змогу простежити прогрес у запам'ятовуванні фактичного матеріалу.

Математика. ***Фіксація кількості правильно розв'язаних задач із різних тем.*** Аналіз успіхів дає змогу побачити сильні сторони й лакуни.

Біологія. ***Ведення таблиці з результатами лабораторних і практичних робіт.*** Дає можливість оцінити якість засвоєння природничих знань.

Інформатика. ***Запис виконаних завдань.*** Аналіз виконаного сприяє формуванню індивідуальної траєкторії розвитку.

Фізична культура. ***Фіксація результатів фізичних вправ, тестів і нормативів.*** Дає змогу відслідковувати динаміку фізичної підготовки.

ЗАПИС РОЗПОВІДЕЙ

Запис розповідей – прийом занотовування історій і наративів для подальшого аналізу й використання в освітньому процесі.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення теми/історії для запису;

• фіксація основних фактів, деталей, емоційних моментів;

• структурування запису (хронологія, ключові події, висновки);

• аналіз і обговорення змісту записаної історії;
• використання матеріалу для навчання, рефлексії, творчих завдань;
• створення колекції для подальшого порівняння й узагальнення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Запис усних розповідей про власні враження від твору.*** Використання текстів для подальшого аналізу й інтерпретації.

Література закордоння. ***Фіксація сюжетних переказів прочитаних творів.*** Для кращого розуміння композиції та ідейного змісту.

Біологія. ***Опис досвіду спостережень за живими організмами у формі стислих розповідей.*** Використання матеріалів для узагальнення результатів дослідження.

Географія. ***Запис історій про подорожі/екстремальні природні явища.*** Дає змогу пов'язати особистий досвід із науковими знаннями.

Етика. ***Створення розповідей про моральні ситуації.*** Подальший аналіз розкриває різні аспекти цінностей і поведінки.

Музичне мистецтво. ***Запис історій про музику, концертні враження.*** Аналіз сприяє кращому усвідомленню впливу музичного мистецтва.

ЗАПИСУВАННЯ

Записування – прийом, що використовується для занесення ідей, думок і важливої інформації загалом у записники, на папір, на цифрові носії; сприяє систематизації знань і розвитку вмінь концентрувати увагу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення інформації та форми її запису;
• активне занотовування під час уроку, лекції, спостереження;
• організація і систематизація записів для зручності використання;
• використання записаного для аналізу, повторення, презентації;
• удосконалення технік записування для підвищення ефективності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Запис основних правил у вигляді тез.*** Перегляд нотаток дає змогу швидко повторювати матеріал.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Фіксація нових слів у словнику.*** Використання записів для збагачення словникового запасу.

Всесвітня історія. ***Занотовування ключових дат і подій у вигляді таблиць.*** Така форма полегшує структурування історичного матеріалу.

Математика. ***Запис формул і прикладів їх застосування.*** Використання нотаток сприяє кращому засвоєнню абстрактних понять.

Фізика. ***Фіксація визначень законів і формул у стислій формі.*** Перегляд записів дає змогу швидко пригадати основні концепції.

Основи здоров'я. ***Запис правил безпеки у різних життєвих ситуаціях.*** Використання матеріалів для формування практичних умінь.

Дизайн і технології. ***Занотовування етапів виконання практичних робіт.*** Організовані записи полегшують планування і виконання завдань.

ЗАПИСУВАННЯ РЕФЛЕКСІЇ У ЩОДЕННИК

Записування рефлексії у щоденник – прийом, що полягає у веденні особистого журналу для думок, досвіду, освітнього процесу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити подію, урок, завдання для рефлексії;
• записати власні думки, враження, емоції;
• проаналізувати, що вдалося, а що потребує покращення;
• періодично переглядати записи для відстеження прогресу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Рефлексія над власним письмом.*** Аналіз дотримання якостей зразкового мовлення у творах.

Українська література. ***Осмислення прочитаних творів.*** Оприявнення власних інтерпретацій персонажів.

Історія України. ***Рефлексія над вивченням історичних подій.*** Аналіз причин і результатів/наслідків.

Біологія. ***Ведення щоденника лабораторних спостережень.*** Аналіз результатів експериментів.

Математика. ***Рефлексія над процесом розв'язання складних задач.*** Визначення стратегій для покращення.

Географія. ***Ведення записів про польові спостереження.*** Осмислення картографічних і кліматичних даних.

Громадянська освіта. ***Рефлексія над участю в дискусіях або рольових іграх.*** Аналіз власної позиції та аргументів.

ЗАПИТАННЯ

Запитання – прийом формулювання запитань для здобуття інформації та стимулювання роздумів; сприяє розвиткові критичності мислення й умінь формулювати проблеми.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення мети (здобуття інформації, стимулювання роздумів);
• формулювання запитань у відкритій/закритій формі;
• постановка запитань у процесі вивчення теми/дискусії;
• аналіз отриманих відповідей і додаткові уточнення;
• використання результатів для поглиблення знань, обговорення;
• фіксація найцінніших відповідей для подальшої роботи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Формулювання запитань для перевірки розуміння змісту тексту.*** Дає змогу виявити труднощі й уточнити деталі.

Література закордонна. ***Постановка запитань щодо мотивів поведінки персонажів.*** Сприяє розумінню психологічних аспектів твору.

Історія України. ***Використання запитань для з'ясування причин і результатів/наслідків історичних подій.*** Уможливлює встановлення зв'язків між фактами.

Математика. ***Постановка запитань для з'ясування логіки розв'язування задач.*** Обговорення відповідей сприяє закріпленню алгоритму.

Біологія і екологія. ***Формулювання запитань про вплив діяльності людини на довкілля.*** Пошук імовірних рішень екологічних проблем.

Етика. ***Використання запитань для аналізу моральних дилем.*** Роздуми над відповідями дають можливість формувати систему цінностей.

Основи філософії. ***Постановка запитань про сенс життя, свободу, істину.*** Стимулює аксіологічне й абстрактне мислення.

ЗАПИТАННЯ І ВІДПОВІДІ

Запитання і відповіді – прийом-техніка взаємодії, де одна сторона ставить запитання, а інша відповідає на них і навпаки; розвиває аналітичні, комунікаційні вміння і всі види мислення, зокрема системне і критичне.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення теми для обговорення;
- підготовка запитань, що стимулюють роздуми й уточнення;
- проведення сесії запитань і відповідей;
- аналіз отриманих відповідей, обговорення різних бачень;
- рефлексія над ефективністю запитань і вичерпністю відповідей;
- використання висновків для узагальнення знань і підсумків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Формулювання запитань про ідейний зміст твору та відповіді, що демонструють різні інтерпретації.*** Сприяє глибшому аналізу тексту.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Практика діалогу у форматі «запитання–відповідь» для закріплення граматичних структур.*** Формуються комунікаційні уміння.

Всесвітня історія. ***Постановка запитань про причини і результати/наслідки історичних подій із подальшими відповідями-аргументами.*** Розвиваються уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Геометрія. ***Використання запитань для уточнення властивостей геометричних фігур.*** Сприяє засвоєнню логіки доведень.

Географія. ***Сесія запитань і відповідей щодо природних явищ та економічних процесів.*** Узагальнюються знання про природу й суспільство.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Запитання про способи управління бюджетом і відповіді з практичними прикладами.*** Формуються вміння ухвалювати рішення.

Основи психології. ***Запитання про поведінкові реакції та відповіді з поясненнями.*** Дають можливість зрозуміти психологічні механізми.

ЗАПИТАННЯ ПРОВОКАЦІЙНЕ

Запитання провокаційне – прийом, де запитання ставить виклик/стимулює роздуми, викликає інтерес і запускає дискусію.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення теми/проблеми для провокаційного запитання;

• формулювання запитань (цікавих, суперечливих);

• стимулювання обговорення різних бачень/аргументів;

• рефлексія й аналіз реакцій на запитання, виділення нових ідей;

• підбиття підсумків і узагальнення знайдених рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Провокаційне запитання, чи доцільне письмо від руки у цифровому світі.*** Обговорення дає змогу усвідомити важливість зв'язку мови й мислення.

Література закордонна. ***Запитання на зразок: «Чи можна виправдати вчинки персонажа?»***. Виклики такого типу формують уміння бачити різні сторони проблеми.

Історія України. ***Провокаційне запитання про роль особистості в зміні ходу історії.*** Дискусія сприяє критичному аналізу історичних фактів.

Математика. ***Запитання: «Чи можна довести теорему іншим способом, ніж у підручнику?»***. Спонукає до пошуку альтернативних рішень.

Біологія і екологія. ***Провокаційне запитання: «Чи варто жертвувати природними ресурсами заради економічного розвитку?»***. Обговорення спонукає усвідомити екологічні дилеми.

Етика. ***Запитання: «Чи припустима брехня на благо?»***. Дискусія сприяє формуванню моральних орієнтирів.

Основи філософії. ***Провокаційне запитання: «Чи має сенс життя, якщо воно обмежене в часі?»***. Розвивається абстрактне мислення.

ЗАПИТУВАННЯ

Запитування – прийом у процесі постановки запитань для здобуття інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення цілі запитування (факти, уточнення, аналіз думок);

• підготовка й формулювання запитань;

• проведення опитування/бесіди із залученням учнів;

• фіксація й систематизація здобутої інформації;

• використання результатів для аналізу, висновків, ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Запитування про персонажів твору.*** Використовується для аналізу характерів і сюжетних ліній.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Опитування у форматі діалогу для практикування питальних конструкцій.*** Відповіді сприяють закріпленню лексики й граматики.

Всесвітня історія. ***Запитування про факти з історичних джерел.*** Систематизація відповідей дає змогу краще відтворити картину подій.

Геометрія. ***Постановка уточнювальних запитань про властивості фігур.*** Отримані відповіді полегшують формування доведення.

Географія. ***Запитування про кліматичні умови різних регіонів.*** Використання відповідей дає можливість здійснювати порівняльний аналіз.

Основи здоров'я. ***Опитування щодо правил поведінки у надзвичайних ситуаціях.*** Відповіді стають основою для практичних рекомендацій.

Основи соціології. ***Запитування про суспільні явища і настрої.*** Аналіз накопичених даних дає змогу робити висновки про соціальні процеси.

ЗАПИТУВАННЯ АКТИВНЕ

Запитування активне – прийом активного залучення співрозмовника до процесу через чітке, уточнювальне і стимулююче запитування.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення теми/проблеми для обговорення;
- підготовка запитань, що спонукають до роздумів/уточнень;
- аналіз відповідей і розширення обговорення;
- рефлексія ефективності взаємодії та залучення;
- формування висновків на основі активної дискусії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Активні запитання для з'ясування правил утворення відмінкових форм.*** Відповіді дають змогу поглибити розуміння граматичних закономірностей.

Література закордонна. ***Запитання про мотиви персонажів із залученням альтернативних тлумачень.*** Розвиток аналітичного мислення.

Історія України. ***Активні уточнення щодо причин і результатів/наслідків визвольних рухів.*** Відповіді формують цілісне бачення історичних процесів.

Математика. ***Запитання, які спрямовують до пояснення логіки обчислень.*** Зміцнюються вміння аргументованого доведення.

Фізика. ***Уточнювальні запитання під час розбору експериментів.*** Отримані відповіді сприяють кращому розумінню природних законів.

Етика. ***Активні запитання для аналізу морального вибору в конкретних ситуаціях.*** Обговорення спонукає глибше осмислити цінності.

Основи філософії. ***Стимулюючі запитання про сутність свободи і справедливості.*** Відповіді стають основою для подальших дискусій.

ЗАСТОСУВАННЯ АБСТРАКЦІЇ

Застосування абстракції – прийом використання абстрактних понять для спрощення складних ідей, явищ і процесів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення складної концепції/явища для аналізу;
- виокремлення основних ознак, абстрактне представлення;
- використання абстракції для пояснення/моделювання явища;

• перевірка правильності й корисності абстрактного підходу;
• використання абстракції для генерування ідей, прогнозування;
• зіставлення абстрактної моделі з реальними прикладами.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання абстрактних схем для пояснення правил побудови речень.*** Краще усвідомлюється структура мови.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Узагальнення граматичних конструкцій через абстрактні моделі.*** Опановуються складні структури.

Математика. ***Використання абстрактних символів і моделей для розв'язання задач.*** Абстракція дає змогу спростити роботу зі значними обсягами інформації.

Геометрія. ***Побудова абстрактних схем фігур для аналізу їх властивостей.*** Такий підхід полегшує доведення теорем.

Фізика. ***Моделювання фізичних процесів за допомогою абстрактних формул і законів.*** Спрощує узагальнення результатів експериментів.

Астрономія. ***Абстрактне представлення руху планет через математичні моделі.*** Дає змогу прогнозувати поведінку небесних тіл.

Основи філософії. ***Використання абстрактних понять для аналізу категорій буття, істини і свободи.*** Сприяє розвиткові критичного й теоретичного мислення.

ЗАСТОСУВАННЯ ДЕДУКЦІЇ

Застосування дедукції – прийом, за якого на основі загальних принципів робляться висновки щодо конкретних ситуацій; розвиває логічне мислення й уміння аргументації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення загальних правил/принципів;
• аналіз конкретної ситуації, що підпадає під загальні правила;
• виведення логічних висновків на основі принципів;
• перевірка правильності висновків на практичних прикладах;
• використання висновків для ухвалення рішень/аргументації;
• рефлексія над точністю й обгрунтованістю висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Застосування теореми для розв'язання конкретних задач.*** Дедукція дає змогу логічно довести правильність відповіді.

Геометрія. ***Виведення властивостей фігури на основі загальних аксіом і теорем.*** Забезпечує чіткість аргументації.

Фізика. ***Використання загальних законів механіки для пояснення руху конкретного тіла.*** Такий підхід робить аналіз науково обгрунтованим.

Хімія. ***Виведення властивостей конкретної речовини на основі загальних правил періодичної системи.*** Краще усвідомлюється будова речовин.

Біологія. ***Застосування еволюційних принципів для пояснення особливостей певного виду.*** Узгоджує факти з теоретичними положеннями.

Правознавство. ***Використання норм права для аналізу конкретної життєвої ситуації.*** Навчає аргументовано обстоювати позицію.

Основи філософії. ***Виведення конкретних суджень на основі загальних категорій і законів логіки.*** Розвивається абстрактне мислення.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНДУКЦІЇ

Застосування індукції – прийом, у процесі реалізації якого на основі спостережень і фактів робляться загальні висновки.

Логістика успішної реалізації прийому:

• накопичення фактів/даних із конкретних ситуацій;

• аналіз спостережень для виявлення закономірностей;

• формулювання загальних висновків на основі спостережень;

• організація перевірки учнями зроблених висновків на нових прикладах/ситуаціях;

• висновки для пояснення явищ, прогнозів, ухвалення рішень;

• рефлексія над обґрунтованістю висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Біологія. ***Вивчення поведінки тварин і узагальнення закономірностей їх адаптації.*** Сприяє формуванню висновків про еволюційні процеси.

Географія. ***Аналіз кліматичних спостережень і формулювання загальних висновків про кліматичні пояси.*** Виявляються закономірності.

Фізика. ***Дослідження дослідних результатів і виведення загальних законів руху.*** Індукція дає змогу відкрити нові закономірності.

Хімія. ***Спостереження за реакціями речовин і узагальнення їх властивостей.*** Сприяє формулюванню законів і правил хімії.

Природознавство. ***Виявлення залежності між спостережуваними природними явищами.*** Індуктивний підхід формує базу для узагальнень.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Аналіз окремих бізнес-ситуацій і узагальнення стратегій, що приводять до успіху.*** Розвиває практичне мислення.

Основи соціології. ***Накопичення соціологічних фактів і формулювання загальних висновків про суспільні процеси.*** Такий підхід розкриває закономірності розвитку суспільства.

ЗАСТОСУВАННЯ ПАУЗ ДЛЯ РОЗДУМІВ

Застосування пауз для роздумів – прийом із використанням пауз для того, щоб дати час для глибоких роздумів/самоаналізу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення моменту для паузи;

• стисле повідомлення про необхідність обміркувати інформацію;

• надання достатнього часу для обдумування;

• фіксація й обговорення результатів роздумів;

• використання висновків/ідей для навчання/обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Використання паузи після прочитання поезії для усвідомлення її емоційного змісту.*** Поглиблює розуміння тексту.

Література закордоння. ***Застосування пауз під час аналізу художнього твору для обдумування символіки.*** Корисно для інтерпретації підтексту.

Історія України. ***Використання паузи після ознайомлення з історичним документом.*** Важливо для роздумів над його значенням.

Астрономія. ***Застосування паузи після розгляду астрономічних явищ для осмислення масштабів Усесвіту.*** Поглиблює пізнавальний інтерес.

Основи здоров'я. ***Використання паузи після ознайомлення з інформацією про шкідливі звички.*** Формує усвідомлене ставлення до здоров'я.

Музичне мистецтво. ***Використання пауз між звучанням музичних фрагментів для осмислення художнього образу.*** Розвиває музичний слух.

Основи філософії. ***Застосування паузи під час розгляду філософських проблем для індивідуальної рефлексії.*** Розвиває абстрактне мислення.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ

Застосування технік креативного мислення – прийом із використанням методів, що стимулюють нове й оригінальне мислення, таких як генерування ідей тощо.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення проблеми/завдання для креативної роботи;
- підбір технік креативного мислення відповідно до мети;
- проведення вправ і генерування ідей;
- аналіз і систематизація здобутих результатів;
- вибір і реалізація найефективніших ідей;
- рефлексія над результатом і способами вдосконалення процесу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання асоціативних карт і метафор для створення оригінальних текстів.*** Розвиває мовленнєву креативність.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Застосування техніки генерування ідей для створення діалогів.*** Удосконалює комунікаційні уміння.

Всесвітня історія. ***Використання альтернативних сценаріїв розвитку історичних подій.*** Стимулює уяву і критичність мислення.

Біологія. ***Генерування ідей щодо захисту біорізноманіття через креативні екопроєкти.*** Сприяє поєднанню науки з творчим підходом.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Використання методики «шести капелюшків мислення» для пошуку бізнес-рішень.*** Спонукає до комплексного аналізу проблеми.

Технології. ***Застосування морфологічного аналізу для винайдення нових технічних рішень.*** Розвиває інженерну креативність.

Основи психології. ***Використання вправ на вільні асоціації для пошуку нестандартних ідей.*** Формує вміння творчого самовираження.

ЗВ'ЯЗОК ЗВОРОТНИЙ

Зв'язок зворотний – прийом, який полягає в наданні відгуку про дії, відповіді, результати роботи; дає можливість скоригувати розуміння матеріалу, зміцнює освітній процес і підтримує взаємодію.

Логістика успішної реалізації прийому:

• спостереження/оцінка дій;
• формулювання конструктивного відгуку;
• обговорення імовірних шляхів покращення/корекції;
• використання відгуку для подальшого розвитку вмінь;
• фіксація прогресу для відстеження динаміки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Надання відгуку на написані твори з акцентом на мовні засоби.*** Дає змогу збагатити й урізноманітнити мовлення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Формулювання зворотного зв'язку після усного діалогу.*** Сприяє покращенню вимови й комунікації.

Математика. ***Коментарі до способів розв'язання задач із вказівкою на сильні й слабкі моменти.*** Забезпечує точність і логічність мислення.

Географія. ***Відгук на підготовлені презентації про країни чи регіони***. Дає змогу уточнити факти й підвищити якість дослідження.

Етика. ***Обговорення ситуаційних завдань з коментарями щодо правильності рішень.*** Формує ціннісні орієнтації.

Основи здоров'я. ***Зворотний зв'язок щодо виконання практичних завдань з безпеки життєдіяльності.*** Підвищує відповідальність.

Фізична культура. ***Оцінка виконання вправ із рекомендаціями для вдосконалення.*** Сприяє формуванню вмінь самоконтролю.

ЗІСТАВЛЕННЯ

Зіставлення – прийом порівняння різних об'єктів/ідей для виявлення подібностей і відмінностей.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір об'єктів/ідей для порівняння;
• визначення критеріїв (властивості, результати/наслідки);
• зіставлення, виділення подібностей і відмінностей;
• аналіз здобутих результатів для розуміння суті явищ;
• висновки – для ухвалення рішень, аргументації, навчання;
• формулювання узагальнення на основі результатів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Порівняння образів персонажів із різних творів.*** Дає можливість зрозуміти схожі й відмінні риси культур.

Історія України. ***Зіставлення подій визвольних змагань і сучасних процесів.*** Формує історичну свідомість.

Громадянська освіта. ***Порівняння моделей державного устрою.*** Сприяє розумінню принципів демократії.

Біологія і екологія. ***Зіставлення екосистем різних природних зон.*** Поглиблює екологічні знання.

Фізика. ***Порівняння хвильових і корпускулярних властивостей світла.*** Сприяє засвоєнню складних явищ.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Аналіз відмінностей між бізнес-стратегіями.*** Стимулює критичне економічне мислення.

Основи філософії. ***Порівняння концепцій різних філософських шкіл.*** Розширює світогляд.

ЗІСТАВЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОДІЇ

Зіставлення підходів до інтерпретації події – прийом, що передбачає порівняння різних способів тлумачення тієї самої події для глибшого розуміння її причин, результатів/наслідків і значення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення події для аналізу;
- вибір різних підходів/методів інтерпретації події;
- порівняльний аналіз, виділення схожого й відмінного;
- обговорення переваг і обмежень кожного підходу;
- формулювання висновку/рекомендацій на основі зіставлення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***«Гамлет» Вільяма Шекспіра.*** Зіставлення психологічної та філософської інтерпретації внутрішнього конфлікту.

Історія України. ***УНР і ЗУНР – державотворчі моделі.*** Порівняння підходів істориків до інтерпретації ролі обох республік у процесі національного відродження.

Алгебра. ***Розв'язання квадратного рівняння.*** Зіставлення графічного, аналітичного й чисельного підходів до розв'язання і тлумачення результатів.

Біологія і екологія. ***Глобальне потепління.*** Порівняння природничонаукової та соціально-економічної інтерпретації причин і наслідків кліматичних змін.

Економіка і право. ***Інфляція.*** Порівняння монетарного і кейнсіанського підходів до пояснення причин інфляційних процесів.

Образотворче мистецтво. ***Картина «Герніка» Пабло Пікассо***. Порівняння політичного й естетичного трактувань твору як інтерпретації воєнних подій.

Основи психології. ***Агресивна поведінка.*** Зіставлення біологічного, поведінкового і когнітивного підходів до пояснення агресії.

ЗІСТАВЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ СИТУАЦІЇ

Зіставлення підходів до інтерпретації ситуації – прийом аналізу різного бачення й розуміння конкретної ситуації для виявлення альтернативних рішень і пояснень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення ситуації для аналізу;

• добір кількох підходів до інтерпретації (логічний, психологічний, соціальний, етичний, правовий тощо);

• опис суті кожного з підходів щодо конкретної ситуації;

• порівняння підходів, виділення схожого і відмінного;

• обговорення практичних результатів/наслідків застосування кожного підходу;

• формування власного погляду/рекомендацій на основі аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Мовна ситуація в Україні у минулому й сьогоденні.*** Зіставлення культурного, політичного і комунікаційного підходів до розуміння мовної ситуації в Україні до й після здобуття незалежності.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Бар'єри у спілкуванні.*** Порівняння психологічного, лінгвістичного і міжкультурного підходів до аналізу ситуації нерозуміння у міжнародному діалозі.

Громадянська освіта. ***Свобода слова у соцмережах.*** Зіставлення правового, етичного і соціального підходів до тлумачення меж свободи висловлення думки.

Біологія і екологія. ***Використання ГМО-продуктів.*** Порівняння наукового, етичного й економічного підходів до оцінки ситуації з поширенням генетично модифікованих організмів.

Хімія. ***Витік хімічних речовин на підприємстві.*** Інтерпретація ситуації з погляду екологічної безпеки, технічного регламенту й соціальної відповідальності.

Основи здоров'я. ***Відмова від вакцинації.*** Аналіз ситуації з погляду медицини, етики і масової комунікації.

Економіка і право. ***Тіньова економіка.*** Аналіз ситуації щодо правових, соціальних і макроекономічних наслідків.

Технології. ***Впровадження автоматизації на підприємстві.*** Порівняння технічного, соціального й економічного підходів до розуміння змін у структурі праці.

Основи психології. ***Стрес перед іспитом.*** Порівняння біологічного, когнітивного і поведінкового підходів до пояснення ситуації й пошуку способів подолання стресу.

ЗІСТАВЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТЕКСТІВ

Зіставлення підходів до інтерпретації текстів – прийом, що передбачає порівняння способів тлумачення й розуміння тексту для кращого осмислення його змісту.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір тексту для аналізу (літературного, історичного, правового, медійного, наукового тощо);

• добір різних підходів до інтерпретації (літературознавчий, історичний, психологічний, культурологічний, філософський, правовий);

• опис суті кожного підходу щодо вибраного тексту;

• порівняння здобутих результатів, схожого/відмінного;

• обговорення сильних і слабких сторін кожного підходу;

• формулювання висновків щодо найадекватнішого й інтегрального розуміння тексту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Публіцистичний текст про національну ідентичність.*** Зіставлення лінгвістичного, соціолінгвістичного і культурологічного підходів до аналізу.

Історія України. ***Текст Акта проголошення незалежності України.*** Інтерпретація з правового, політичного й історичного підходів.

Основи правознавства. ***Конституційні статті про свободу слова.*** Порівняння юридичного, етичного і соціального підходів до трактування.

Біологія. ***Популярно-науковий текст про генну інженерію.*** Зіставлення наукового, етичного й філософського підходів до розуміння ідей, закладених у тексті.

Інформатика. ***Інструкція користувача до програмного забезпечення.*** Порівняння технічного, логічного і комунікаційного підходів до аналізу ефективності тексту.

Основи медіаграмотності. ***Новинний текст на політичну тему.*** Зіставлення фактологічного, маніпулятивного й емоційного підходів до інтерпретації.

Основи філософії. ***Текст про екзистенцію.*** Порівняння феноменологічного, екзистенційного й етичного підходів до тлумачення змісту.

ЗІСТАВЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ФАКТІВ

Зіставлення підходів до інтерпретації фактів – прийом, що дає змогу проаналізувати різні способи трактування фактів та оцінити їх об'єктивність і значущість.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення фактів для аналізу;

• добір різних методів інтерпретації фактів (логічний, статистичний, критичний, історичний, філософський, емоційно-оцінний);

• аналіз змісту фактів відповідно до кожного підходу;

• порівняння результатів, виявлення збігів і суперечностей;

• обговорення об'єктивності, обмежень, практичних результатів/наслідків кожного підходу;

• формування власної інтерпретації на основі зіставлення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови/Основи медіаграмотності. ***Статті про той самий факт у різних джерелах.*** Аналіз фактологічного змісту.

Історія України. ***Голодомор 1932–1933 років.*** Зіставлення історичного, політичного і демографічного підходів до трактування фактів.

Всесвітня історія. ***Причини Першої світової війни.*** Зіставлення фактів з позиції політичного, економічного й національного підходів.

Математика. ***Статистичні дані про зростання цін.*** Порівняння логічного, кількісного і графічного підходів до аналізу динаміки.

Біологія і екологія. ***Факти про зникнення видів.*** Зіставлення екологічного, еволюційного й соціального підходів до розуміння проблеми.

Географія. ***Факти про зміну клімату.*** Зіставлення наукового, статистичного й політичного підходів до трактування причин і наслідків.

Економіка і право. ***Рівень безробіття серед молоді.*** Порівняння статистичного, соціального й правового підходів до інтерпретації ситуації.

Інформатика. ***Дані про кіберзлочини.*** Інтерпретація з технічного, правового й соціального підходів.

Основи психології. ***Факти про наслідки хронічного стресу.*** Порівняння біологічного, психологічного й соціального підходів до розкриття проблеми.

ЗІСТАВЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЯВИЩ

Зіставлення підходів до інтерпретації явищ – прийом порівняння різних способів пояснення певного явища для глибшого розуміння його природи й закономірностей.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір явища для аналізу (природного, соціального, культурного, економічного тощо);
- добір різних підходів/теорій для його пояснення;
- аналіз суті кожного підходу у контексті вибраного явища;
- порівняння результатів підходу, виявлення збігів і суперечностей;
- обговорення переваг, обмежень і цінності кожного підходу;
- формулювання власного узагальненого висновку/рекомендацій щодо розуміння/вивчення явища.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Явище дисидентства в УРСР.*** Зіставлення політичного, культурного і морально-етичного підходів до оцінки його природи й результатів/наслідків.

Біологія. ***Явище мутацій.*** Порівняння генетичного, еволюційного і медичного підходів до пояснення ролі мутацій у розвитку організмів.

Географія. ***Урбанізація.*** Зіставлення демографічного, економічного й екологічного підходів до аналізу явища.

Фізика. ***Явище світла.*** Зіставлення хвильової, корпускулярної і квантової теорій у фізичному поясненні природи світла.

Економіка і право. ***Інфляція.*** Порівняння класичного, кейнсіанського й монетарного підходів до пояснення причин і механізмів інфляції.

Музичне мистецтво. ***Виникнення джазу.*** Порівняння культурологічного, соціального й історичного підходів до інтерпретації музики.

Основи соціології. ***Соціальна мобільність.*** Порівняння структурно-функціонального, конфліктологічного й інтерпретативного підходів до розуміння соціальних змін.

Основи філософії. ***Явище свободи волі.*** Зіставлення детерміністичного, екзистенційного і релятивістського підходів до тлумачення свободи.

ЗІСТАВЛЕННЯ ПОГЛЯДІВ

Зіставлення поглядів – прийом, який ґрунтується на порівнянні думок і поглядів учнів з метою виявлення схожих і відмінних елементів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення теми/проблеми для аналізу;
- збір думок і бачень учнів (усних, письмових, творчих тощо);
- класифікація і групування наявних поглядів;
- порівняння поглядів, виділення схожого й відмінного;
- формування висновків і рекомендацій на основі зіставлення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Мовні вміння.*** Обговорення думок про важливість граматики, лексики і комунікаційних умінь.

Історія України. ***Оцінка постаті Богдана Хмельницького.*** Порівняння поглядів істориків, політиків, письменників і суспільства.

Громадянська освіта. ***Роль молоді у виборах.*** Порівняння думок про активну участь та інші форми громадянської активності на противагу пасивності.

Математика. ***Важливість точності у розв'язанні задач.*** Порівняння думок про роль інтуїції і формалізму.

Основи здоров'я. ***Підходи до здорового способу життя.*** Порівняння думок про харчування, спорт, відпочинок.

Економіка і право. ***Роль держави в економіці.*** Зіставлення позицій прихильників вільного ринку і державного регулювання.

Образотворче мистецтво. ***Вплив модернізму на сучасне мистецтво.*** Порівняння схвальних і критичних поглядів.

Основи психології. ***Способи подолання стресу.*** Зіставлення різних поглядів на методи релаксації, когнітивної терапії, фізичної активності.

ЗІСТАВЛЕННЯ ПОЗИЦІЙ

Зіставлення позицій – прийом, який передбачає порівняння різних позицій і підходів до конкретної проблеми для аналізу їх щодо логічності, переваг і недоліків.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення проблеми/питання для аналізу;
- ідентифікація наявних із цього питання позицій і підходів;

• порівняння кожної позиції за критеріями ефективності, обґрунтованості, практичності, етичності;

• аналіз сильних і слабких сторін кожної позиції;

• обговорення можливості поєднання/компромісу між позиціями (за потреби – організація дискусії);

• висновки щодо оптимальної та комбінованої позицій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Позиції щодо методів вивчення іноземних мов.*** Комунікаційний підхід проти граматико-перекладного.

Історія України. ***Позиції щодо ролі УНР в історії України.*** Порівняння офіційної історіографії, народних і сучасних наукових оцінок.

Громадянська освіта. ***Позиції щодо легалізації виборчого віку 16 років.*** Порівняння аргументів «за» і «проти», аналіз результатів/наслідків.

Математика. ***Позиції щодо використання калькуляторів в освітньому процесі.*** Аналіз переваг і недоліків.

Біологія і екологія. ***Позиції щодо впровадження зеленої енергетики.*** Аналіз економічних, екологічних і соціальних аспектів.

Основи здоров'я. ***Позиції щодо вакцинації.*** Порівняння медичних, етичних і соціальних аргументів.

Економіка і право. ***Різні підходи до регулювання ринку праці.*** Порівняння ліберальних і регулятивних позицій.

Основи психології. ***Позиції в теоріях мотивації.*** Зіставна характеристика біологічного, когнітивного і соціального підходів.

ЗІСТАВЛЕННЯ ТВЕРДЖЕНЬ

Зіставлення тверджень – прийом, заснований на порівнянні окремих висловлень для визначення їх логічної сумісності/суперечностей.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір тверджень для аналізу, що стосуються тієї самої теми/проблеми;

• визначення критеріїв порівняння (логічна сумісність, достовірність, повнота, джерела);

• порівняння суперечностей, доповнень, логічних зв'язків;

• ідентифікація схожих елементів і виявлення суперечностей;

• обговорення результатів/наслідків виявлених підтверджень/суперечностей;

• використання висновків для аргументації, формулювання пояснень і ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Зіставлення тверджень про роль граматики і комунікації у вивченні мови.*** Розуміння інтегрованості.

Історія України. ***Порівняння тверджень про причини Хмельниччини.*** Виявлення суперечностей між різними історичними джерелами.

Основи правознавства. ***Аналіз тверджень про права людини й громадянина.*** Пошук логічних зв'язків і суперечностей у законодавстві.

Математика. ***Порівняння тверджень про властивості геометричних фігур.*** Виявлення логічних взаємозв'язків і потенційних помилок.

Біологія і екологія. ***Порівняння тверджень про вплив забруднення на біорізноманіття.*** Оцінка достовірності й обґрунтованості.

Основи здоров'я. ***Аналіз тверджень про ефективність методів лікування застуди.*** Виявлення суперечностей у медичних рекомендаціях.

Економіка і право. ***Порівняння тверджень про вплив податкової політики на розвиток бізнесу.*** Визначення логічних зв'язків.

Основи психології. ***Аналіз тверджень про причини стресу.*** Пошук суперечностей між біологічними і соціальними поясненнями.

ЗМІНА КУТА ЗОРУ

Зміна кута зору – прийом, що передбачає розгляд проблеми/ситуації з різних перспектив для отримання більш повної і глибокої картини.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення проблеми/ситуації для аналізу;
- вибір альтернативних кутів зору (психологічний, соціальний, економічний, історичний, культурний, екологічний);
- аналіз проблеми з кожної перспективи, фіксація основних ідей;
- порівняння результатів, виявлення нових аспектів і суперечностей;
- обговорення важливості кожного кута зору, висновування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Вивчення мови.*** Аналіз із погляду лінгвістики, педагогіки й культурології.

Історія України. ***Події Революції 1917 року.*** Аналіз історичних, соціальних, політичних причин і наслідків.

Громадянська освіта. ***Роль громадянської активності.*** Погляд із позиції молоді, держави і міжнародних організацій.

Математика. ***Застосування математичних моделей.*** Перспективи використання, теоретичного обґрунтування й освітнього значення.

Біологія і екологія. ***Забруднення довкілля.*** Оцінка економічних, екологічних і соціальних впливів.

Основи здоров'я. ***Проблеми здорового способу життя.*** Розгляд із психологічної, фізіологічної та соціальної перспектив.

Економіка і право. ***Вплив глобалізації на національну економіку.*** Розгляд з економічного, політичного і соціального поглядів.

ЗМІНА ПЕРСПЕКТИВИ ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧІ

Зміна перспективи під час розв'язання задачі – прийом, що передбачає перегляд ситуації/проблеми з іншого боку для пошуку нових рішень і підходів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення задачі/проблеми для аналізу;

• розгляд її з різних кутів зору (інший учень, інший предмет, інший контекст, інша методика);

• виявлення нових аспектів/рішень;

• оцінка ефективності й доцільності нових підходів;

• порівняння альтернативних рішень;

• вибір оптимального рішення і комбінування підходів;

• підготовка обґрунтування вибору.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Розвиток умінь аудіювання.*** Зміна методів викладання: інтерактивні вправи vs. аудіокниги.

Історія України. ***Оцінка тієї самої контроверсійної події з погляду учасників різних сторін конфлікту.*** З'ясування причин.

Громадянська освіта. ***Розгляд проблеми виборчої участі молоді з позицій політика, виборця і соціолога.*** Обґрунтування різнобачень.

Математика. ***Розв'язання задачі з геометрії через аналітичний і графічний методи.*** Порівняння результатів і вибір найкращого способу.

Основи здоров'я. ***Вибір методів профілактики захворювань.*** Розгляд з медичної, соціальної та психологічної позицій.

Економіка і право. ***Аналіз проблеми податкового навантаження.*** Розгляд із погляду підприємця, державного чиновника й економіста.

Основи психології. ***Аналіз поведінкової задачі***. Вивчення з позицій когнітивної та психоаналітичної теорій.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ІМОВІРНИХ ПРОБЛЕМ І РЕЗУЛЬТАТІВ/НАСЛІДКІВ

Ідентифікація імовірних проблем і результатів/наслідків – прийом визначення потенційних проблем та їх результатів/наслідків у контексті підвищення ефективності рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення проблеми/завдання, що потребує рішення;

• ідентифікація імовірних проблем, ризиків/труднощів;

• аналіз наслідків кожної проблеми (коротко- і довготермінових);

• оцінка впливу наслідків на ефективність різних варіантів рішень;

• пріоритетність проблем за їх імовірністю і значущістю;

• розробка заходів для мінімізації наслідків;

• вибір рішення за передбачуваних проблем/наслідків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Імовірні проблеми у сприйнятті граматичних правил***. Їх наслідки для рівня володіння мовою.

Історія України. ***Аналіз імовірних проблем при впровадженні реформ у міжвоєнний період.*** Оцінка наслідків для державності.

Громадянська освіта. ***Ідентифікація проблем при впровадженні виборчих реформ.*** Оцінка впливу на участь громадян у виборах.

Математика. ***Ідентифікація помилок у розв'язанні складних задач.*** Визначення впливу помилок на кінцевий результат.

Біологія і екологія. ***Ідентифікація ризиків забруднення річок та їх вплив на екосистеми.*** Вибір заходів для зменшення шкоди.

Основи здоров'я. ***Проблеми впровадження здорового способу життя у школі.*** Оцінка наслідків для фізичного і психічного здоров'я учнів.

Інформатика. ***Аналіз потенційних помилок при розробці програмного забезпечення.*** Оцінка наслідків для користувачів.

ІЄРАРХІЗАЦІЯ

Ієрархізація – прийом визначення ієрархії між елементами, організації їх за рівнями важливості/пріоритетності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення елементів/завдань для аналізу;
- встановлення критеріїв важливості/пріоритетності;
- розподіл елементів за рівнями значущості;
- формування ієрархічної структури (схеми, таблиці, діаграми);
- аналіз ієрархії для ухвалення рішень/організації процесів;
- уточнення ієрархії на основі зворотного зв'язку/аналізу;
- застосування ієрархії для оптимізації послідовності дій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Вміння практичного володіння мовою.*** Пріоритетизація говоріння як виду мовленнєвої діяльності.

Історія України. ***Реформи міжвоєнного періоду.*** Визначення пріоритетів і впливу на державність.

Громадянська освіта. ***Виборча реформа.*** Ієрархізація ключових проблем для активізації участі громадян.

Математика. ***Методи розв'язання задач.*** Визначення пріоритетів для оптимального результату.

Біологія і екологія. ***Джерела забруднення води.*** Ієрархізація за ступенем небезпеки для екосистеми.

Основи здоров'я. ***Заходи зі зміцнення здоров'я.*** Визначення пріоритетних напрямів упровадження.

Інформатика. ***Завдання програмування.*** Ранжування за важливістю для ефективної розробки програмного забезпечення.

ІЛЮСТРУВАННЯ

Ілюстрування – прийом використання прикладів, візуальних матеріалів і демонстрацій для пояснення складних понять/ідей.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення поняття/ідеї, що потребує пояснення;

• вибір прикладів/візуальних матеріалів для ілюстрації;
• демонстрація прикладів здобувачам освіти;
• обговорення й аналіз ілюстрацій для підкріплення розуміння;
• закріплення знань через повторення/практичні завдання;
• адаптація ілюстрацій під різні рівні підготовки учнів;
• використання ілюстрацій для мотивації та розвитку вмінь.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Використання картинок і діалогів для засвоєння лексики і граматики.*** Уефективнення методики.

Історія України. ***Візуалізація ключових подій міжвоєнного періоду.*** Глибше розуміння причин і результатів/наслідків.

Громадянська освіта. ***Демонстрація виборчих процедур через інфографіку.*** Унаочнення важливості участі у виборах.

Математика. ***Візуалізація задач/методів розв'язання через графіки і діаграми.*** Закріплення логіки розв'язку.

Біологія і екологія. ***Демонстрація впливу забруднення на екосистеми через схеми й світлини.*** Розуміння важливості заходів захисту.

Основи здоров'я. ***Візуальні приклади здорового способу життя.*** Формування мотивації до здорових звичок.

Інформатика. ***Ілюстрації алгоритмів за допомогою схем і анімацій.*** Переконливіше сприймання принципів програмування.

ІЛЮСТРУВАННЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ВЛАСНИМИ ПРИКЛАДАМИ

Ілюстрування закономірностей власними прикладами – прийом пояснення закономірностей через конкретні приклади, що демонструють принципи й закономірності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення закономірності/принципу;
• добір власних прикладів, що демонструють закономірність;
• пояснення прикладів і показ взаємозв'язку з принципом;
• обговорення, як приклади підтверджують закономірність;
• закріплення матеріалу через практичне застосування/вправи.
• адаптація прикладів для різних рівнів сприйняття.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Граматичні правила.*** Пояснення закономірностей через приклади речень із власного досвіду.

Історія України. ***Історичні події.*** Аналіз закономірностей розвитку державності через приклади.

Громадянська освіта. ***Виборчі кампанії.*** Ілюстрування закономірностей суспільних процесів на практиці.

Математика. ***Числові послідовності.*** Ілюстрація математичних закономірностей через приклади.

Біологія і екологія. ***Екосистеми.*** Ілюстрування закономірностей екологічних процесів на прикладі забруднення й відновлення.

Основи здоров'я. ***Вплив харчування.*** Пояснення закономірностей здоров'я через особисті приклади.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Демонстрація закономірностей алгоритмічної логіки через приклади коду.

ІЛЮСТРУВАННЯ МІРКУВАНЬ ПРИКЛАДАМИ

Ілюстрування міркувань прикладами – прийом, який дає змогу пояснити власні думки, аргументи й міркування через конкретні факти й ситуації для надання їм більшої зрозумілості та переконливості.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення думки, аргументу, міркування;
- добір прикладів, що підтверджують/пояснюють його;
- демонстрація прикладів у процесі викладу міркувань;
- обговорення й аналіз прикладів для підсилення аргументу;
- пояснення, як приклади підтверджують логіку думки;
- формування переконливого висновку;
- пошук учнями власних прикладів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші мови. ***Граматичні конструкції.*** Пояснення через приклади з текстів і практики.

Історія України. ***Роль особистості в історичних подіях***. Аргументи з прикладами життя визначних діячів.

Громадянська освіта. ***Значення виборів у демократичному суспільстві.*** Аргументація через реальні політичні процеси.

Математика. ***Методи розв'язання задач.*** Обґрунтування на прикладах різних типів задач.

Біологія і екологія. ***Збереження природних ресурсів.*** Обґрунтування наслідків забруднення через приклади.

Основи здоров'я. ***Значення правильного харчування.*** Пояснення способів покращення здоров'я на основі життєвих прикладів.

Інформатика. ***Переваги технологій.*** Пояснення практичної значущості на основі прикладів застосування.

ІЛЮСТРУВАННЯ ПОНЯТЬ ВЛАСНИМИ ПРИКЛАДАМИ

Ілюстрування понять власними прикладами – прийом пояснення понять через власний досвід і особисті приклади, що сприяє кращому засвоєнню інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір поняття для пояснення;
- виявлення власного досвіду і життєвих прикладів, що демонструють поняття;

• виклад прикладу з поясненням зв'язку з поняттям;
• обговорення й аналіз прикладів для кращого розуміння;
• закріплення матеріалу через повторення і практичні завдання;
• заохочення до пошуку власних прикладів;
• рефлексія й уточнення розуміння поняття.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання фразеологізмів у мовленні.*** Пояснення використання фразеологізмів через особисті життєві ситуації.

Історія України. ***Поняття «державність».*** Пояснення через приклади історичних діячів та їх дій/учинків.

Математика. ***Поняття «функція» і «паралельність».*** Пояснення через приклади з реального життя.

Біологія. ***Поняття «екосистема».*** Пояснення через приклади спостережень у природі.

Географія. ***Поняття «клімат».*** Пояснення через особистий досвід і приклади з різних регіонів.

Основи здоров'я. ***Здоровий спосіб життя.*** Розуміння на основі особистого досвіду.

Інформатика. ***Поняття «алгоритм».*** Пояснення через життєві дії.

Образотворче мистецтво. ***Стилі мистецтва.*** Визначення через приклади власних робіт і творів відомих художників.

Основи психології. ***Типи поведінки.*** Пояснення через власні спостереження і приклади.

ІЛЮСТРУВАННЯ ПРАВИЛ ВЛАСНИМИ ПРИКЛАДАМИ

Ілюстрування правил власними прикладами – прийом використання прикладів для пояснення й підтвердження застосування правил у різних ситуаціях.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір правила/принципу для пояснення;
• добір прикладів, що демонструють застосування правила;
• пояснення прикладів та їх зв'язку з правилом;
• обговорення й аналіз прикладів для засвоєння правила;
• закріплення через вправи, завдання, практичне застосування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Порядок слів у реченні.*** Пояснення зміни смислу через приклади.

Історія України. ***Правила проведення парламентських виборів.*** Ілюстрація на прикладі конкретних виборчих кампаній.

Математика. ***Правила виконання дій із дробами.*** Демонстрація на практичних прикладах розв'язання задач.

Основи здоров'я. ***Правила здорового харчування.*** Пояснення та застосування через конкретні дієтичні приклади.

Інформатика. ***Правила безпеки в мережі Інтернет.*** Ілюстрування на прикладах реальних ситуацій кібербезпеки.

Образотворче мистецтво. ***Правила композиції в малюнку.*** Демонстрація на прикладах відомих творів і власних робіт учнів.

Основи психології. ***Правила ефективного спілкування.*** Опанування через життєві ситуації та рольові ігри.

ІМІТАЦІЯ

Імітація – прийом копіювання й моделювання поведінки, дій, процесів для вивчення й покращення власних умінь.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення процесу, поведінки, дії для імітації;
- аналіз ключових елементів і особливостей поведінки/процесу;
- відтворення дій під керівництвом/самостійно;
- отримання зворотного зв'язку (від тренера, групи, самоаналіз);
- порівняння результатів з оригінальним зразком;
- корекція помилок і вдосконалення дій;
- повторення імітації для закріплення вмінь;
- рефлексія й обговорення здобутого досвіду, висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші мови. ***Імітація вимови, інтонації та жестів носіїв мови.*** Покращення комунікаційних умінь.

Історія України. ***Моделювання історичних дебатів і судових процесів.*** Глибше розуміння подій і позицій учасників.

Громадянська освіта. ***Імітація виборчих кампаній і дискусій.*** Розвиток політичної грамотності.

Математика. ***Відтворення розв'язання задач різними способами.*** Формування пластичності мислення.

Біологія і екологія. ***Моделювання процесів забруднення й очищення довкілля.*** Підвищення екологічної свідомості.

Основи здоров'я. ***Імітація надання першої допомоги.*** Засвоєння алгоритмів дій у надзвичайних ситуаціях.

Інформатика. ***Відтворення роботи алгоритмів через покрокове моделювання.*** Розуміння принципів програмування.

Образотворче мистецтво. ***Імітація стилів відомих художників.*** Опанування художніх технік.

Основи психології. ***Імітація соціальних і поведінкових реакцій.*** Розвиток емпатії та комунікаційних умінь.

ІМОВІРНІСНІСТЬ

Імовірнісність – прийом оцінки ймовірності певних подій і результатів у процесі мислення для ухвалення обґрунтованих рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення події/результату для оцінки;
• аналіз чинників, що впливають на ймовірність;
• оцінка ймовірності події (кількісна/якісна);
• використання оцінки для ухвалення рішення/планування;
• перевірка результатів і корекція оцінки за необхідності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші мови. ***Оцінка ймовірності правильного розуміння фразеологізмів у контексті.*** Покращення комунікаційних умінь.

Історія України. ***Аналіз ймовірності певних історичних подій за різними джерелами.*** Формування історичних гіпотез.

Математика. ***Оцінка ймовірності подій у статистичних задачах.*** Розробка обґрунтованих висновків.

Біологія і екологія. ***Прогнозування ймовірності виникнення природних катастроф.*** Планування заходів безпеки.

Фізика. ***Оцінка ймовірності виникнення певних фізичних явищ у лабораторних умовах.*** Оптимізація експериментів.

Інформатика. ***Оцінка ймовірності збоїв у роботі програмного забезпечення.*** Розробка стратегій усунення й запобігання помилок.

Образотворче мистецтво. ***Оцінка ймовірності успішності використання певних технік.*** Добір ефективних методів навчання.

Основи психології. ***Оцінка ймовірності поведінкових реакцій у різних соціальних ситуаціях.*** Підготовка до взаємодії з різними типами особистостей.

ІМПЛІКАЦІЯ

Імплікація – прийом у процесі виведення логічних результатів/наслідків із наданої інформації/здобутих тверджень для обґрунтування рішень/висновків.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення вихідної інформації/вихідних тверджень;
• аналіз логічних зв'язків між елементами інформації;
• виведення ймовірних результатів/наслідків (імплікацій) на основі аналізу;
• обговорення результатів і перевірка логічності висновків;
• використання імплікацій для ухвалення рішень/аргументації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/інші мови. ***Виведення граматичних правил для правильної побудови речень.*** Підвищення грамотності.

Історія України. ***Аналіз історичних подій і виведення логічних результатів/наслідків їх впливу на подальший розвиток суспільства.*** Формування аргументованих історичних висновків.

Математика. ***Логічний аналіз умов задачі й виведення результатів/наслідків для вибору методу розв'язання.*** Оптимізація процесу розв'язання.

Біологія і екологія. ***Аналіз причин забруднення і виведення наслідків для екосистем.*** Планування природоохоронних заходів.

Фізика. ***Виведення результатів/наслідків із законів фізики для прогнозування явищ.*** Підвищення точності експериментів.

Основи здоров'я. ***Аналіз чинників ризику і виведення наслідків для здоров'я людини.*** Розробка рекомендацій щодо профілактики.

Інформатика. ***Виведення логічних результатів/наслідків із алгоритмів роботи програм для оптимізації коду.*** Покращення продуктивності програм.

Образотворче мистецтво. ***Аналіз композиційних рішень і виведення результатів/наслідків для сприйняття твору.*** Поглиблення розуміння мистецтва.

Основи психології. ***Виведення результатів/наслідків із поведінкових моделей для розробки стратегій взаємодії.*** Розвиток умінь комунікації.

ІМПРОВІЗАЦІЯ

Імпровізація – прийом спонтанного створення й адаптації рішень без попередньої підготовки, що часто використовується у творчих і освітніх процесах.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення проблеми, ситуації, завдання;
- стимулювання спонтанного генерування ідей і рішень;
- адаптація створених рішень до конкретних умов;
- обговорення й аналіз здобутих результатів;
- використання кращих рішень для практичного застосування в освітньому процесі.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші мови. ***Імпровізація діалогів у різних комунікаційних ситуаціях.*** Розвиток мовленнєвої адаптивності й креативності.

Історія України. ***Імпровізація дебатів на історичні теми.*** Формування вмінь аргументації та критичності мислення.

Громадянська освіта. ***Імпровізація рольових ігор із виборчих процесів.*** Піднесення політичної грамотності.

Математика. ***Імпровізація при розв'язанні нестандартних задач.*** Розвиток творчого мислення.

Біологія і екологія. ***Імпровізація розробки заходів щодо збереження природи.*** Пошук нових підходів до розв'язання екологічних проблем.

Основи здоров'я. ***Імпровізація ситуацій надання першої допомоги.*** Закріплення практичних умінь у нестандартних ситуаціях.

Інформатика. ***Імпровізація розробки алгоритмів у нестандартних умовах.*** Підвищення адаптивності в програмуванні.

Основи психології. ***Імпровізація соціальних взаємодій***. Тренування емпатії та комунікаційних умінь у нетипових ситуаціях.

ІНВЕРСІЯ

Інверсія – прийом обернення звичних ідей, процесів, послідовностей для нестандартних поглядів і створення нових рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення ідеї, процесу, послідовності для аналізу;
• обертання логіки, послідовності дій чи звичайних припущень;
• дослідження перспектив, можливостей і нестандартних варіантів;
• оцінка ефективності альтернативних підходів;
• впровадження вибраних рішень через практичне застосування;
• рефлексія щодо здобутих результатів, можливості вдосконалення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Історичні події.*** Аналіз альтернативних результатів при зміні ключових рішень.

Громадянська освіта. ***Виборчі кампанії.*** Зміна ролей учасників для кращого розуміння політичних процесів.

Математика. ***Алгоритми розв'язання задач.*** Виконання дій зворотними операціями для засвоєння методів.

Біологія і екологія. ***Процеси забруднення.*** Розгляд процесів зворотного очищення для підвищення екологічної свідомості.

Основи здоров'я. ***Рекомендації зі здорового способу життя.*** Аналіз альтернативних підходів для удоцільнення поведінки.

Образотворче мистецтво. ***Художні стилі.*** Використання інверсії кольорів і форм для творчого розвитку.

Основи психології. ***Поведінкові реакції.*** Аналіз реакцій крізь призму зворотних емоційних станів.

ІНДУКЦІЯ

Індукція – прийом, за якого на основі конкретних спостережень формуються загальні висновки, принципи, закономірності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• накопичення конкретних фактів/спостережень;
• виявлення закономірностей і повторюваних елементів;
• формулювання загальних висновків/правил;
• перевірка узагальнень на нових прикладах/даних;
• використання результатів для пояснення явищ, ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Точність мовлення.*** Формулювання правил використання слів на основі аналізу текстів.

Історія України. ***Соціально-політичні явища.*** Визначення закономірностей розвитку на основі вивчення конкретних подій.

Громадянська освіта. ***Поведінка громадян.*** Узагальнення моделей участі в громадському житті на основі опитувань.

Біологія і екологія. ***Природні явища.*** Визначення закономірностей.

Основи здоров'я. ***Здоровий спосіб життя.*** Формулювання загальних правил поведінки на основі аналізу конкретних життєвих ситуацій.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Виведення загальних алгоритмічних принципів із розгляду конкретних задач.

Образотворче мистецтво. ***Техніки малювання.*** Узагальнення технік на основі аналізу робіт різних художників.

Основи психології. ***Поведінкові реакції.*** Виведення закономірностей психологічних реакцій на основі спостережень.

ІНЖИНІРИНГ ЗВОРОТНИЙ

Інжиніринг зворотний – прийом, за якого учні аналізують наявні продукти/технології для вдосконалення/створення нових рішень; розвиває критичність мислення і дає можливість краще зрозуміти сильні й слабкі сторони поточних рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір об'єкта (програма, пристрій, модель, твір мистецтва);
- докладне вивчення його структури, функцій принципів роботи;
- пошук можливостей для вдосконалення або нового використання;
- створення альтернативного рішення/удосконаленої версії;
- перевірка ефективності змін та їх доцільності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Розбір готових рішень задач.*** Усвідомлення логіки їх побудови й удосконалення способів обчислення.

Біологія. ***Аналіз чинних методів дослідження клітин.*** Удосконалення способів спостереження чи візуалізації.

Фізика. ***Дослідження принципів роботи електроприладу.*** Розуміння механізмів і пошук шляхів підвищення енергоефективності.

Інформатика. ***Аналіз коду простої програми.*** Виявлення недоліків і пропозиція ефективніших алгоритмів.

Технології. ***Вивчення конструкції побутового приладу***. Пошук ідей для спрощення чи здешевлення виробництва.

Музичне мистецтво. ***Аналіз обробки музичного твору.*** Виявлення стилістичних прийомів і створення нової інтерпретації.

Образотворче мистецтво. ***Вивчення технік відомого художника.*** Пошук нових способів поєднання стилів.

ІННОВАЦІЮВАННЯ ВІДКРИТЕ

Інноваціювання відкрите – прийом, який передбачає активний обмін ідеями між здобувачами освіти, менторськими групами, зовнішніми партнерами й організаціями для створення інноваційних рішень; дає змогу поєднувати міжпредметні ідеї й досягати ефективних результатів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• формування проблемного поля/завдання;
• організація відкритого обговорення з учасниками й експертами;
• відбір найперспективніших рішень;
• створення прототипів на основі колективних напрацювань;
• презентація і тестування результатів;
• аналіз ефективності та можливостей для впровадження.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Міжшкільний обмін ідеями щодо навчальних ресурсів.*** Вироблення нових способів мовної практики.

Громадянська освіта. ***Розробка молодіжних ініціатив.*** Об'єднання зусиль для розв'язання актуальних соціальних проблем.

Біологія і екологія. ***Обговорення проєктів екологічних акцій.*** Пошук інноваційних способів зменшення згубного впливу на довкілля.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Хакатон бізнес-ідей.*** Вироблення рішень через обмін досвідом і колективне мислення.

Інформатика. ***Створення освітніх додатків.*** Використання спільних ідей для вдосконалення цифрових інструментів.

Музичне мистецтво. ***Креативний воркшоп із написання пісень.*** Поєднання ідей для створення нових композицій.

Образотворче мистецтво. ***Колективний артпроєкт.*** Взаємне збагачення творчими стилями й техніками.

ІНСТРУКТУВАННЯ

Інструктування – прийом навчання через надання чітких вказівок, рекомендацій і пояснень для акцентування знань і вмінь.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення завдання/вміння для навчання/опанування;
• надання чітких інструкцій і пояснень;
• демонстрація правильного виконання дій/процесу;
• контроль і корекція виконання;
• закріплення знань через практичне застосування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Правопис.*** Тире між підметом і присудком.

Історія України. ***Проведення екскурсії.*** Навчання основ проведення історичних екскурсій.

Громадянська освіта. ***Виборчі процедури.*** Інструктування щодо правил голосування на виборах.

Математика. ***Розв'язання рівнянь.*** Надання покрокових інструкцій щодо розв'язання складних рівнянь.

Біологія і екологія. ***Сортування відходів.*** Інструктаж із правил сортування й утилізації сміття.

Основи здоров'я. ***Перша допомога.*** Надання чітких вказівок щодо алгоритму надання першої допомоги.

Інформатика. ***Використання програмного забезпечення.*** Інструктаж із налаштування програми і роботи з нею.

Образотворче мистецтво. ***Малювання.*** Демонстрація технік малювання та інструкції з їх застосування.

Основи психології. ***Стресменеджмент.*** Інструкції з технік подолання стресу.

ІНСТРУМЕНТУВАННЯ

Інструментування – прийом використання інструментів, технологій, технічних засобів для підтримки навчання, досліджень і творчого процесу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення завдання/процесу, що потребує підтримки;
- вибір відповідних інструментів/технологій;
- демонстрація використання інструментів;
- практична робота з інструментами;
- аналіз результатів і оптимізація використання інструментів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Творче письмо.*** Використання текстових редакторів для написання й редагування творів.

Історія України. ***Архівні дослідження.*** Застосування цифрових архівів для пошуку історичних документів.

Громадянська освіта. ***Вибори.*** Використання електронних платформ для моделювання виборчих процесів.

Математика. ***Графіки функцій.*** Використання графічних калькуляторів і програм для побудови графіків.

Основи здоров'я. ***Фітнес-трекери.*** Використання мобільних застосунків для контролю фізичної активності.

Інформатика. ***Програмування.*** Використання середовищ розробки для створення програмного коду.

Образотворче мистецтво. ***Цифрове малювання.*** Застосування графічних планшетів і програм для створення цифрових творів.

Основи психології. ***Психодіагностика.*** Використання спеціалізованих програм для проведення психологічних тестів.

ІНТЕГРАЦІЯ РІЗНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Інтеграція різних методів навчання – прийом об'єднання різних педагогічних технік і стратегій для забезпечення комплексного ефективного підходу до навчання, виховання і розвитку.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення освітньої мети/завдання;
- добір методів навчання, які найкраще відповідають цілям;
- комбінування методів (лекції, гри, проєктів, синектики);

• моніторинг результатів і адаптація інтеграції для підвищення ефективності;

• аналіз досягнень учасників і корекція стратегії навчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Розвиток усного мовлення.*** Поєднання дискусій, презентацій і рольових ігор для формування комунікаційних умінь.

Історія України. ***Вивчення революційних подій.*** Інтеграція лекцій, документальних відео і проєктної роботи для глибшого розуміння теми.

Громадянська освіта. ***Формування правової культури.*** Рольові ігри, дебати, аналіз кейсів для розвитку критичності мислення.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Поєднання роботи з підручником, вправ і проєктів для засвоєння матеріалу.

Біологія і екологія. ***Оцінка стану довкілля.*** Інтеграція польових досліджень, презентацій, дискусій.

Основи здоров'я. ***Здоровий спосіб життя.*** Комбінування лекцій, запитань–відповідей і вправ для опанування здорових звичок.

Інформатика. ***Основи програмування.*** Використання лекцій, лабораторних робіт і проєктів для розвитку вмінь кодування.

Образотворче мистецтво. ***Вивчення стилів.*** Поєднання лекцій, аналізу й інтерпретацій художніх творів для засвоєння матеріалу.

Основи психології. ***Психологічні типи особистості.*** Інтеграція лекцій, вправ і рольових ігор для глибшого розуміння теми.

ІНТЕРВ'ЮВАННЯ

Інтерв'ювання – прийом накопичення інформації шляхом проведення бесіди й опитування для здобуття даних, думок і досвіду.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення мети інтерв'ю/теми запитань;

• підготовка запитань (структурованих/відкритих);

• проведення бесіди з учасником/групою;

• фіксація відповідей і спостережень;

• аналіз накопиченої інформації і формулювання висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Накопичення інформації про культурні особливості.*** Для покращення розуміння специфіки мови і культури.

Історія України. ***Проведення інтерв'ю з ветеранами або самовидцями історичних подій.*** Свідчення для глибшого вивчення теми.

Громадянська освіта. ***Опитування учнів щодо їх участі в громадських ініціативах.*** Аналіз мотивації та проблем участі.

Основи здоров'я. ***Накопичення інформації про звички здорового способу життя.*** Для розробки профілактичних програм.

Інформатика. ***Опитування користувачів про зручність використання програмного забезпечення.*** Для вдосконалення продукту.

Образотворче мистецтво. ***Інтерв'ю з мистцями про їх творчі методи й натхнення.*** Для поглибленого вивчення мистецтва.

Основи психології. ***Проведення бесід зі здобувачами освіти для вивчення типів поведінки.*** Для формування психологічних портретів.

ІНТЕРВ'ЮВАННЯ ПАРТНЕРСЬКЕ

Інтерв'ювання партнерське – прийом, за якого дві особи обмінюються інформацією, досвідом, ідеями.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір теми (педагогом або учнями) для обговорення; встановлення правил взаємодії;

• послідовна взаємна постановка запитань і відповідей;

• фіксація й аналіз здобутої інформації;

• обговорення результатів і узагальнення висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Обговорення культурних традицій через взаємне інтерв'ю учнів.*** Поглиблення розуміння іншомовної культури.

Історія України. ***Взаємне інтерв'ювання щодо подій національно-визвольних змагань.*** Формування об'єктивної картини подій.

Громадянська освіта. ***Обмін думками щодо прав і обов'язків громадян через партнерське інтерв'ю.*** Розвиток громадянської компетентності.

Біологія і екологія. ***Взаємне опитування про способи збереження природи.*** Узагальнення найефективніших практик.

Основи здоров'я. ***Обговорення особистого досвіду ведення здорового способу життя.*** Підвищення мотивації до здорових звичок.

Інформатика. ***Обмін досвідом використання програмного забезпечення через партнерське інтерв'ю.*** Піднесення ІТ-грамотності.

Образотворче мистецтво. ***Взаємне інтерв'ювання про творчі методи і техніки.*** Розвиток художніх умінь.

Основи психології. ***Обговорення типів поведінки через партнерське інтерв'ю.*** Розуміння особистісних окремішностей.

ІНТЕРПРЕТУВАННЯ

Інтерпретування – прийом аналізу і пояснення значення й змісту явищ, текстів/ситуацій для глибшого розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір об'єкта інтерпретації та накопичення відповідної інформації;

• аналіз компонентів і зв'язків у об'єкті;

• формулювання власного тлумачення й аргументація;

• обговорення інтерпретацій і узагальнення висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Інтерпретація літературних творів.*** Пояснення символіки і прихованих смислів у текстах.

Історія України. ***Інтерпретація причин і результатів/наслідків історичних подій.*** Глибше розуміння історичних процесів.

Громадянська освіта. ***Інтерпретація законодавчих норм і політичних процесів.*** Формування правового й критичного мислення.

Біологія і екологія. ***Інтерпретація даних про екологічний стан регіону.*** Оцінка причин забруднення і наслідків.

Основи здоров'я. ***Інтерпретація чинників, що впливають на здоров'я людини.*** Визначення способів покращення самопочуття.

Інформатика. ***Інтерпретація алгоритмів і структур даних.*** Пояснення логіки роботи програм.

Образотворче мистецтво. ***Інтерпретація художніх творів і стилів.*** Аналіз художніх технік і образів.

Основи психології. ***Інтерпретація поведінкових реакцій і мотивацій.*** Розуміння психологічних процесів.

ІНТЕРПРЕТУВАННЯ КОНТЕКСТУ

Інтерпретування контексту – прийом тлумачення ситуації, події, явища на основі контексту для точного розуміння значення/смислів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення події/явища для аналізу;
- накопичення даних про контекст (час, місце, обставини);
- аналіз впливу контексту на сприйняття події;
- формулювання висновків з урахуванням контексту;
- використання результатів для ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз контексту творів класичної та сучасної літератури.*** Вплив історичного й культурного середовища на зміст.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Інтерпретація контексту діалогів у мовленні.*** Розуміння значення фраз залежно від ситуації.

Історія України. ***Аналіз контексту історичних подій у різні періоди.*** Виявлення впливу обставин на хід історії.

Музика. ***Інтерпретація контексту музичних творів.*** Розуміння емоційного забарвлення композицій залежно від епохи і стилю.

Біологія і екологія. ***Вивчення контексту екологічних катастроф.*** Визначення причин і наслідків з урахуванням локальних особливостей.

Фізика. ***Аналіз контексту проведення експериментів.*** Оцінка впливу умов на результати досліджень.

Географія. ***Вивчення контексту кліматичних явищ у різних регіонах.*** Оцінка чинників, що формують природні умови.

Основи здоров'я. ***Аналіз контексту способу життя та його впливу на здоров'я.*** Розробка рекомендацій з урахуванням індивідуальних умов.

Технології. ***Інтерпретація контексту виробничих процесів.*** Оптимізація робочих операцій з урахуванням обставин.

Інформатика. ***Інтерпретація контексту застосування програмного забезпечення.*** Використання технологій залежно від середовища.

Образотворче мистецтво. ***Аналіз контексту створення творів мистецтва.*** Розуміння впливу культурних та історичних чинників.

Основи психології. ***Вивчення контексту поведінкових реакцій.*** Формування ефективних стратегій взаємодії.

ІНТЕРПРЕТУВАННЯ ТЕКСТУ

Інтерпретування тексту – прийом аналізу тексту для визначення його значення, суті та прихованих смислів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір тексту для аналізу і визначення теми, ідей, аргументів;
- аналіз структури тексту й логічних зв'язків між частинами;
- виявлення стилістичних і риторичних засобів;
- формулювання власного тлумачення/пояснень;
- порівняння інтерпретацій і обговорення альтернативних поглядів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Інтерпретація поетичних творів.*** Визначення теми, художніх образів і смислів.

Література закордоння. ***Аналіз романів і оповідань.*** Виявлення основних ідей і конфліктів.

Історія України. ***Інтерпретація історичних документів і свідчень.*** Розкриття прихованих смислів і мотивацій.

Правознавство. ***Аналіз нормативних актів.*** Визначення правових норм та їх значення.

Біологія. ***Інтерпретація наукової інформації.*** Виявлення ключових гіпотез і доказів.

Мистецтво. ***Аналіз мистецьких критичних текстів.*** Визначення художніх тенденцій і оцінок.

Інформатика. ***Тлумачення технічної документації та описів алгоритмів.*** Розуміння логіки і структури.

Технології. ***Аналіз інструкцій і методичних матеріалів.*** Визначення послідовності дій і рекомендацій.

Основи філософії. ***Тлумачення філософських текстів.*** Пошук і знаходження аргументів і логічних конструкцій.

ІНТЕРПРЕТУВАННЯ ТЕКСТУ ЧЕРЕЗ МИСТЕЦТВО

Інтерпретування тексту через мистецтво – прийом тлумачення тексту за допомогою мистецьких засобів, таких як образи, музика, театр, – для глибшого сприйняття і розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір тексту, визначення основних ідей;
- добір засобів (малюнок, музика, сценічна дія) для тлумачення;

• створення мистецького твору/інсценізації тексту;
• обговорення, аналіз і зіставлення інтерпретації з оригіналом;
• узагальнення висновків, закріплення знань через вправи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Написання оповідань на основі сюжетних художніх текстів.*** Розвиток змістовності мовлення і творчого мислення.

Українська література/Література закордоння. ***Інсценування уривків із драматургії Лесі Українки.*** Розкриття глибинного сенсу. ***Створення хореографічних постановок за мотивами народних казок.*** Розкриття культурних традицій. ***Аналіз фільмів за творами світової класики.*** Порівняння інтерпретацій.

Історія України. ***Відтворення історичних подій через театральні вистави.*** Формування критичного і творчого мислення.

Музичне мистецтво. ***Створення музичних варіацій на основі народних текстів.*** Формування музичного образу.

Образотворче мистецтво. ***Передача змісту творів Тараса Шевченка через живопис.*** Формування візуального бачення. ***Ілюстрація казок і легенд українського фольклору.*** Розвиток творчого мислення.

Технології. ***Екранізація новел українських письменників з акцентом на сюжетні лінії.*** Осмислення на новому рівні.

Основи психології. ***Аналіз поведінки літературних персонажів через театральні постановки.*** Вивчення психологічних станів.

ІТЕРАЦІЮВАННЯ

Ітераціювання – прийом, що передбачає постійне/поетапне тестування, швидкі ітерації й адаптацію до змін упродовж процесу; це дає змогу учням швидко змінювати стратегії та покращувати продукт.

Логістика успішної реалізації прийому:

• постановка цілі/завдання;
• створення початкового варіанту рішення (чернетка, прототип);
• тестування на практиці та отримання зворотного зв'язку;
• аналіз результатів і визначення недоліків;
• корекція й удосконалення рішення; кількаразове повторення циклу;
• підбиття підсумків і оцінка кінцевого результату.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Написання есе.*** Створення, перевірка, редагування й повторне вдосконалення тексту.

Математика. ***Розв'язування складних задач.*** Поступова корекція алгоритмів для досягнення точності.

Фізика. ***Створення лабораторної установки.*** Удосконалення приладу за результатами експериментів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Розробка стартап-проєкту.*** Удосконалення бізнес-моделі після отримання відгуків.

Інформатика. ***Створення комп'ютерної програми.*** Поетапне вдосконалення коду з урахуванням помилок.

Технології. ***Розробка виробу.*** Поступове доопрацювання конструкції після тестування.

Образотворче мистецтво. ***Створення ескізів картини.*** Послідовне удосконалення деталей і стилістики.

КАРТКА ДЛЯ ВІДГУКІВ

Картка для відгуків – прийом-інструмент для отримання зворотного зв'язку від учасників про освітній процес, завдання, діяльність.

Логістика успішної реалізації прийому:

- підготовка картки із запитаннями для оцінки конкретних аспектів;
- роздача карток для накопичення відповідей/коментарів;
- аналіз здобутих даних для виявлення сильних і слабких сторін;
- використання результатів для покращення процесу/підходів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Оцінка змісту тексту для читання.*** Відгуки для розвитку змістовності мовлення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Накопичення вражень учнів про ситуаційні вправи.*** Оцінка користі для оволодіння мовою.

Історія України. ***Відгуки щодо інтерактивних уроків і рольових ігор.*** Оцінка рівня засвоєння хронології подій.

Математика. ***Оцінка складності задач для домашньої роботи.*** Оптимізація навчального навантаження.

Біологія і екологія. ***Аналіз вражень про екологічні проєкти й дослідження.*** Оцінка користі польових практик.

Основи здоров'я. ***Відгуки про заняття з основ безпеки та першої допомоги.*** Накопичення думок про формати лекцій і практикумів.

Інформатика. ***Оцінка корисності практичних завдань із програмування.*** Відгуки про використання навчального софту і онлайнових платформ.

Образотворче мистецтво. ***Накопичення відгуків про творчі завдання й експерименти з матеріалами.*** Оцінка ефективності групових проєктів.

Основи психології. ***Відгуки про вправи на розвиток емпатії та саморегуляції.*** Аналіз сприйняття теоретичних і практичних занять.

КАРТКА ДЛЯ САМОРЕФЛЕКСІЇ

Картка для саморефлексії – прийом-інструмент для рефлексії особистого досвіду, дій і результатів навчання.

Логістика успішної реалізації прийому:

- підготовка картки з ключовими запитаннями для самоаналізу;
- заповнення картки на основі власного досвіду;
- аналіз власних відповідей і виявлення сильних і слабких сторін;
- формулювання плану для покращення знань/умінь;

• обговорення результатів з учителем/із групою (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Самооцінка рівня володіння правописом після написання диктанту.*** Рефлексія щодо правильності власного письма.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Аналіз власних помилок під час усного мовлення.*** Саморефлексія після роботи з аудіоматеріалами.

Історія України. ***Оцінка рівня засвоєння історичних фактів після тематичного проєкту.*** Рефлексія щодо дискусій про історичні події.

Математика. ***Самооцінка розв'язання задач підвищеної складності.*** Рефлексія над ефективністю використаних методів розв'язання задач.

Біологія і екологія. ***Аналіз власного внеску у шкільний екологічний проєкт.*** Мотивація до подальших дій.

Основи здоров'я. ***Оцінка практичних умінь надання першої допомоги.*** Рефлексія після тренінгу з безпеки життєдіяльності.

Інформатика. ***Самооцінка розуміння алгоритмів після виконання вправ.*** Рефлексія щодо використання програмного забезпечення у навчанні.

Образотворче мистецтво. ***Аналіз власного творчого процесу у створенні роботи.*** Рефлексія над результатами групового проєкту.

Основи психології. ***Оцінка розвитку вмінь саморегуляції після тренінгу.*** Планування подальшої роботи над собою.

КАРТУВАННЯ

Картування – прийом створення карт і схем для візуалізації ідей, концептів, даних з метою покращення їх сприйняття і структурування.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення теми/набору даних для візуалізації;

• вибір типу карти/схеми;

• розміщення елементів у відповідній структурі;

• позначення взаємозв'язків між елементами;

• використання карти для навчання, обговорення, планування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Картування тематичних груп лексики для створення висловлювань.*** Збагачення мовлення.

Англійська мова. ***Візуалізація лексики за соціокультурною тематикою*** *(одяг, їжа, подорожі, робота)*. Покращення запам'ятовування слів. Схема часових форм дієслів. Підвищення точності мовлення.

Історія України. ***Картування основних подій Визвольної боротьби.*** Формування хронологічного мислення. Розуміння взаємозв'язків.

Громадянська освіта. ***Візуалізація структури державної влади.*** Підвищення громадянської обізнаності. Усвідомлення процедур і ролей.

Математика. ***Картування формул та їх застосування в задачах.*** Схема класифікації геометричних фігур. Полегшення засвоєння нових і складних понять/термінів.

Біологія і екологія. ***Візуалізація циклів речовин у природі.*** Розуміння екопроцесів. Картування джерел забруднення та заходів захисту.

Основи здоров'я. ***Схема основних правил безпеки життєдіяльності.*** Картування алгоритмів надання першої допомоги.

Інформатика. ***Візуалізація структури алгоритму.*** Підвищення розуміння програмування. Закріплення теоретичних знань.

Образотворче мистецтво. ***Картування стилів мистецтва з прикладами.*** Схема етапів створення художнього твору. Підтримка творчості.

Основи психології. ***Візуалізація типів особистості та їх характеристик.*** Поглиблення розуміння психологічних моделей. Картування етапів розвитку емоційного інтелекту. Розвиток саморефлексії.

КАРТУВАННЯ АСОЦІАТИВНЕ

Картування асоціативне – прийом візуального представлення ідей і понять, пов'язаних між собою через асоціації, для кращого розуміння зв'язків і структурування інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір центральної теми/поняття;
- генерування асоційованих ідей/концептів;
- візуальне розташування ідей навколо центрального поняття;
- позначення зв'язків між поняттями стрілками й кольорами;
- аналіз карти для виявлення закономірностей і логічних зв'язків;
- корекція карти за результатами аналізу для точності й повноти;
- використання здобувачами освіти карти як інструменту для навчання/планування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Візуалізація асоціацій між синонімами й антонімами.*** Розширення словникового запасу. ***Карта ключових словосполучень на тему «"Розумне" місто».*** Поглиблення розуміння лексики.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Візуалізація щоденних дій та емоцій***. Розвиток вербальної комунікації. ***Створення карти асоціацій за темою «Подорожі».*** Актуалізація лексики.

Історія України. ***Асоціативна карта основних подій Української революції 1917–1921 рр.*** Узагальнення матеріалу.

Громадянська освіта. ***Відображення прав і обов'язків громадян на асоціативній карті.*** Формування громадянської компетентності. ***Карта моделей демократичної участі.*** Піднесення політичної грамотності.

Математика. ***Візуалізація властивостей і видів трикутників на асоціативній карті.*** Закріплення понять. ***Карта взаємозв'язків між геометричними фігурами.*** Поглиблення просторового мислення.

Біологія і екологія. ***Асоціативна карта видів відновлюваних джерел енергії.*** Розширення знань про екологію. ***Карта причин і наслідків забруднення довкілля.*** Підвищення екологічної свідомості.

Основи здоров'я. ***Візуалізація чинників, що впливають на здоровий спосіб життя.*** Закріплення знань. ***Карта ознак стресу і способів його подолання.*** Покращення психоемоційного здоров'я.

Інформатика. ***Карта алгоритмічних структур і типів даних.*** Формування базових знань із програмування. ***Побудова карти основних компонентів комп'ютера та їх функцій.*** Розуміння будови комп'ютера.

Образотворче мистецтво. ***Відображення особливостей і представників художніх стилів XX ст.*** Розширення мистецьких знань. ***Карта технік живопису та їх характеристик.*** Засвоєння художніх прийомів.

Основи психології. ***Візуалізація типів пам'яті та їх характеристик.*** Покращення засвоєння матеріалу. ***Карта емоцій і способів їх регуляції.*** Розвиток емоційного інтелекту.

КАРТУВАННЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ МИСЛЕННЯ

Картування візуалізації мислення – прийом візуалізації концептів і думок, що дає змогу організувати, структурувати та ієрархізувати інформацію.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення основної теми/проблеми;
- визначення підтем і ключових ідей;
- візуальне розміщення основної ідеї в центрі, підтем – навколо;
- використання стрілок, кольорів, символів для зв'язків;
- перегляд і корекція карти для логічності й цілісності структури;
- презентація карти та обговорення з учасниками;
- використання карти як інструменту для навчання/аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз будови речення з різними видами додатків.*** Удосконалення граматичних умінь. ***Структурування лексичних тем: «Мужність і жіночність».*** Збагачення словникового запасу.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Візуалізація лексичних категорій на тему «Подорожі».*** Удосконалення комунікаційних умінь. ***Організація граматичних часів у формі карти.*** Закріплення умінь.

Історія України. ***Структурування причин і результатів/наслідків Гетьманщини.*** Поглиблене розуміння історичних процесів. ***Карта основних подій Української революції 1917–1921 рр.*** Узагальнення знань.

Математика. ***Візуалізація властивостей і видів многокутників.*** Закріплення геометричних знань. ***Організація методів розв'язання рівнянь.*** Формування логічного мислення.

Біологія і екологія. ***Карта чинників, що впливають на глобальне потепління.*** Підвищення екологічної свідомості.

Основи здоров'я. ***Структурування принципів здорового способу життя.*** Закріплення знань про здоров'я. ***Візуалізація симптомів і методів профілактики поширених захворювань.*** Підвищення обізнаності.

Інформатика. ***Візуалізація алгоритмічних структур*** *(цикли, умови).* Закріплення програмування. ***Організація понять баз даних та їх типів.*** Поглиблення розуміння інформатики.

Образотворче мистецтво. ***Карта напрямів мистецтва XX століття.*** Розширення мистецьких знань. ***Візуалізація технік живопису і графіки.*** Засвоєння художніх прийомів.

Основи психології. ***Візуалізація типів стресових реакцій і методів релаксації.*** Розвиток емоційного інтелекту.

КАРТУВАННЯ ДУМОК

Картування думок – прийом візуалізації ідей і думок для кращого їх розуміння, організації й структурування.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення центральної ідеї/проблеми;

• генерування думок і підтем;

• візуальне розташування думок навколо основної ідеї;

• створення зв'язків між елементами (стрілки/кольори);

• аналіз і використання карти для обговорення, планування, ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Картування думок щодо теми «Роль мови в культурі».*** Організація ідей для написання есе на тему «Мова і нація».

Англійська/Інші іноземні мови. ***Картування ідей для підготовки усного виступу на тему «Моє хобі».*** Розвиток комунікаційних умінь. Полегшення засвоєння лексики.

Історія України. ***Картування думок для обговорення причин історичних подій.*** Структурування аргументів для участі в дебатах.

Громадянська освіта. ***Генерування ідей для дискусії про права та обов'язки громадянина.*** Формування громадянської позиції.

Математика. ***Картування підходів до розв'язання задачі.*** Візуалізація аргументів для обґрунтування вибору методу розв'язання.

Біологія і екологія. ***Генерування ідей для проєкту зі збереження довкілля.*** Структурування думок під час аналізу причин забруднення.

Основи здоров'я. ***Картування думок для планування здорового способу життя.*** Організація ідей для розгляду правил безпеки.

Інформатика. ***Візуалізація кроків для реалізації проєкту.*** Удосконалення вмінь планування. Генерування ідей для покращення алгоритму.

Образотворче мистецтво. ***Картування думок для створення концепції художнього твору.*** Організація ідей для колективної творчої роботи.

КАРТУВАННЯ ІДЕЙ

Картування ідей – прийом візуалізації ідей для виявлення зв'язків між ними і створення нових рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення проблеми/теми для генерування ідей;
• запис усіх ідей учасників у вільній формі;
• візуальне розміщення ідей на карті з позначенням взаємозв'язків;
• виявлення закономірностей та ймовірних комбінацій ідей;
• використання карти для формування нових рішень/концептів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Виявлення ідей для написання твору на тему «Мої плани на прийдешнє».*** Генерування варіантів аргументів у дискусії про роль вибору в житті людини. Розвиток критичності мислення.

Англійська мова. ***Запис ідей для створення презентації на тему «Моє місто».*** Генерування ідей для опису майбутньої професії.

Історія України. ***Картування ідей для обговорення причин революції 1917 р.*** Генерування уроків із досвіду історичних подій для сучасності. Формування громадянської свідомості.

Громадянська освіта. ***Виявлення ідей для покращення життя у громаді.*** Стимулювання активної громадянської позиції.

Математика. ***Запис ідей щодо способів розв'язання комплексної задачі.*** Картування підходів до використання математики у щоденному житті.

Основи здоров'я. ***Картування ідей щодо формування звичок здорового способу життя.*** Генерування пропозицій для профілактики стресу в освітньому середовищі. Покращення психологічного клімату.

Інформатика. ***Виявлення ідей для вдосконалення інтерфейсу навчальної програми.*** Генерування варіантів використання цифрових технологій для покращення освітнього процесу. Інноваційний підхід.

Образотворче мистецтво. ***Запис ідей для створення колективного арт-проєкту.*** Картування концептів для оформлення шкільної виставки.

Основи психології. ***Виявлення ідей для покращення комунікації в учнівському колективі.*** Генерування ідей для вправ із подолання стресу під час навчання. Підтримка психологічного здоров'я.

КАРТУВАННЯ РЕФЛЕКСІЙНЕ ВІЗУАЛІЗАЦІЙНЕ

Картування рефлексійне візуалізаційне – прийом використання візуальних матеріалів (схем, діаграм, карт) для рефлексії й осмислення перебігу освітніх процесів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення аспекту навчання/процесу для аналізу;
• накопичення спостережень, думок, вражень учнів;
• візуалізація даних у формі карти/діаграми;
• аналіз і обговорення результатів із групою або індивідуально;
• використання висновків для корекції освітнього процесу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Візуалізація помилок під час написання диктанту.*** Підвищення орфографічної грамотності.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Візуальний аналіз граматичних конструкцій часів.*** Покращення знань теорії. ***Рефлексія над усним мовленням.*** Розвиток комунікаційних умінь.

Історія України. ***Візуалізація розуміння причин і результатів/наслідків історичних подій.*** Глибше усвідомлення ходу історії. ***Рефлексія щодо ролі ключових історичних постатей.*** Формування критичності мислення.

Математика. ***Візуалізація помилок при розв'язанні задач на пропорції.*** Закріплення математичних умінь. ***Рефлексія щодо стратегій розв'язання складних рівнянь.*** Розвиток аналітичного мислення.

Біологія і екологія. ***Рефлексія щодо ефективності заходів збереження природи.*** Формування відповідального ставлення до довкілля.

Основи здоров'я. ***Рефлексія над наданням першої допомоги.*** Закріплення практичних умінь.

Інформатика. ***Рефлексія щодо складності виконання практичних завдань із кодування.*** Покращення вмінь.

Образотворче мистецтво. ***Аналіз власних творчих робіт через схеми.*** Розвиток художньої самосвідомості.

Основи психології. ***Візуалізація емоційного стану учнів у процесі навчання.*** Підтримка психологічного комфорту.

КВЕСТУВАННЯ

Квестування – прийом, що передбачає виконання завдань/ігор, де поетапно розв'язуються проблеми на шляху до досягнення мети.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення мети квесту й очікуваних результатів;
- розробка завдань/етапів із логічною послідовністю;
- створення правил і механіки виконання завдань;
- проведення квесту з учасниками і фіксація результатів;
- аналіз проходження квесту й обговорення здобутків і труднощів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Квест «Граматичні лабіринти»:*** проходження етапів із граматики й орфографії. Закріплення знань мовної теорії.

Українська література. ***Квест «Подорож у світ української літератури»:*** виконання завдань з аналізу віршів і казок. Розвиток читацької грамотності.

Історія України. ***Квест «Події Козацької доби»:*** розв'язання історичних загадок і відновлення хронології подій. ***Квест «Революційні роки»:*** відтворення подій Української революції за джерелами.

Громадянська освіта. ***Квест «Вибори в школі»:*** моделювання виборчого процесу з виконанням практичних завдань. Розвиток умінь участі у громадському житті.

Математика. ***Квест «Математичний детектив»:*** розв'язання логічних задач і головоломок для розкриття таємниці. ***Квест «Подорож геометрією»:*** виконання завдань із геометрії на різних локаціях.

Біологія і екологія. ***Квест «Збережемо природу»:*** виконання завдань, пов'язаних з екопроблемами й екорішеннями. ***Квест «Чисте місто»:*** моделювання процесів сортування відходів.

Основи здоров'я. ***Квест «Безпечна школа»:*** виконання завдань, спрямованих на вивчення правил безпеки у школі й у побуті.

Інформатика. ***Квест «Цифрові сліди»:*** аналіз інформації та пошук рішень у віртуальному просторі. Розвиток цифрової грамотності.

Образотворче мистецтво. ***Квест «Мистецька палітра»:*** виконання творчих завдань із малювання, скульптури, дизайну. ***Квест «Історія мистецтва»:*** пошук і розпізнавання стилів і творів у формі інтерактивної гри. Поглиблення знань про мистецтво.

Основи психології. ***Квест «Світ емоцій»:*** виконання завдань із розпізнавання емоцій і керування ними. Розвиток емоційного інтелекту. ***Квест «Командна співпраця»:*** завдання на розвиток умінь ефективної комунікації і роботи в групі. Підвищення соціальної адаптації.

КЛАСИФІКУВАННЯ

Класифікування – прийом систематизації та організації елементів/ідей за певними ознаками/критеріями для спрощення аналізу, порівняння і кращого розуміння матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити об'єкти/ідеї для класифікації;
- встановити релевантні ознаки/критерії для групування;
- розподілити елементи за вибраними категоріями;
- перевірити логічність, повноту, взаємозв'язок категорій;
- уточнити критерії, додати нові групи (за потреби);
- використати класифікацію для аналізу, ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Частини мови.*** Систематизація за функціями і граматичними ознаками для полегшення вивчення.

Алгебра. ***Типи рівнянь за ступенем і формою.*** Систематизація для вибору методів розв'язання.

Біологія. ***Класифікація тварин за типами.*** Упорядкування інформації для кращого засвоєння біологічного різноманіття.

Географія. ***Типи кліматичних зон.*** Виділення категорій для аналізу географічних умов.

Етика. ***Категорії моральних норм.*** Структурування понять для глибшого розуміння етичних концепцій.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Типи підприємств за формою власності.*** Класифікація для аналізу бізнес-структур.

Інформатика. ***Види алгоритмів за способом виконання.*** Класифікація для добору оптимального алгоритмічного підходу.

Образотворче мистецтво. ***Жанри живопису.*** Організація інформації для кращої орієнтації у художніх стилях.

Основи психології. ***Види мотивації поведінки.*** Систематизація для розуміння різних джерел поведінкових стимулів.

КЛАСИФІКУВАННЯ ІДЕЙ

Класифікування ідей – прийом організації ідей у категорії для полегшення аналізу, порівняння і подальшого використання.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення об'єктів (поняття, предмети, ідеї);
- формулювання мети (аналіз, підготовка до письма, вправа);
- встановлення критеріїв (теми, властивості, функції);
- упорядкування (поділ на групи/категорії);
- візуалізація (представлення результату у списку/в таблиці/схемі);
- перевірка класифікації на логічність і повноту;
- використання результатів для аналізу, порівняння, творчості, ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Виявлення ідей для написання твору на тему «Хай б'ється завжди зелене серце природи».*** Класифікація асоціацій: природа, відчуття, емоції, події, відповідальність людини.

Література закордоння. ***Аналіз роману Жуля Верна «Діти капітана Гранта».*** Класифікація персонажів за рисами характеру, вчинками і стосунками з головним персонажем.

Історія України. ***Вивчення доби Козаччини.*** Класифікація історичних діячів за роллю: гетьмани, полководці, культурні діячі.

Громадянська освіта. ***Ознайомлення з правами і свободами людини.*** Класифікація прав (особисті, політичні, економічні, соціальні, культурні).

Математика. ***Розгляд теми «Рівняння».*** Класифікація рівнянь на лінійні, квадратні, показникові, логарифмічні.

Біологія. ***Вивчення світу рослин.*** Класифікація рослин за середовищем існування (водні, наземні) та способом живлення (автотрофи, гетеротрофи).

Географія. ***Аналіз материків світу.*** Класифікація за кліматичними поясами й кількістю населення.

Астрономія. ***Ознайомлення з небесними тілами.*** Класифікація на зорі, планети, супутники, астероїди, комети.

КЛАСИФІКУВАННЯ СМИСЛІВ ЗА ГЛИБИНОЮ

Класифікування смислів за глибиною – прийом розподілу смислів на різні рівні складності/абстракції для докладного аналізу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення явища, тексту, ідеї для аналізу;

• виявлення різних значень (поверхневі, глибинні, метафоричні);

• розподіл смислів за рівнями абстракції;

• аналіз взаємозв'язків між рівнями;

• використання результатів для глибшого розуміння/навчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Вивчення поезії Тараса Шевченка «Заповіт».*** Класифікація смислів: поверхневий (заклик поховати поета), глибинний (любов до України), метафоричний (боротьба за свободу).

Українська мова. ***Аналіз прислів'я «Моя хата з краю – першим ворога стрічаю».*** Класифікація смислів: поверхневий (лідерство), глибинний (цінність зусиль), метафоричний (свобода як життєва філософія).

Література закордоння. ***Аналіз казки Антуана де Сент-Екзюпері «Маленький принц».*** Класифікація смислів: поверхневий (подорож персонажа), глибинний (пошук сенсу життя), метафоричний (дитинство як джерело істини).

Історія України. ***Розгляд події Хрещення Русі.*** Класифікація смислів: поверхневий (зміна віри), глибинний (консолідація держави), метафоричний (народження нової культури).

Громадянська освіта. ***Обговорення поняття «демократія».*** Класифікація смислів: поверхневий (вибори влади), глибинний (участь громадян в ухваленні рішень), метафоричний (голос свободи).

Біологія. ***Аналіз процесу фотосинтезу.*** Класифікація смислів: поверхневий (рослини утворюють кисень), глибинний (основа життя на Землі), метафоричний (символ гармонії природи).

Географія. ***Розгляд карти світу.*** Класифікація смислів: поверхневий (зображення континентів), глибинний (взаємозв'язки країн і регіонів), метафоричний (єдність планети).

Астрономія. ***Вивчення Місяця.*** Класифікація смислів: поверхневий (супутник Землі), глибинний (вплив на припливи й відпливи), метафоричний (символ мрій і таємниць).

Образотворче мистецтво. ***Аналіз картини Миколи Ге «Тарас Шевченко на засланні».*** Класифікація смислів: поверхневий (зображення поета в степу), глибинний (самотність і страждання), метафоричний (духовна сила народу).

КЛАСИФІКУВАННЯ СМИСЛІВ ЗА РІВНЕМ

Класифікування смислів за рівнем – прийом групування смислів за їх складністю, важливістю, значущістю.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення об'єкта аналізу (текст, явище, ідея);

• виявлення ключових і другорядних смислів;

• розподіл смислів за рівнями (зокрема базові, середні, складні);
• аналіз взаємозв'язків і значущості смислів;
• результування – для підготовки матеріалів, ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз вислову «Слово – не горобець, вилетить – не спіймаєш».*** Класифікація смислів за рівнями: базовий (обережність у мовленні), середній (відповідальність за сказане), складний (мова як сила, що формує долю).

Українська література. ***Вивчення повісті Івана Франка «Захар Беркут».*** Класифікація смислів: базовий (захист рідної землі), середній (колективна єдність громади), складний (протистояння тиранії як універсальна цінність).

Література закордоння. ***Аналіз трагедії Вільяма Шекспіра «Гамлет».*** Класифікація смислів: базовий (історія принца), середній (боротьба з несправедливістю), складний (філософське осмислення життя і смерті).

Історія України. ***Розгляд подій Української революції 1917–1921 рр.*** Класифікація смислів: базовий (боротьба за владу), середній (спроба побудови державності), складний (формування національної ідентичності).

Громадянська освіта. ***Дослідження поняття «права людини».*** Класифікація смислів: базовий (право на життя, на освіту), середній (рівність перед законом), складний (цінність людської гідності як основа демократії).

Біологія. ***Вивчення теми «Екосистема».*** Класифікація смислів: базовий (сукупність живих організмів і середовища), середній (взаємозв'язки між видами), складний (екологічна рівновага як умова існування життя).

Географія. ***Аналіз глобальних кліматичних змін.*** Класифікація смислів: базовий (потепління), середній (вплив на регіони і країни), складний (загроза для цивілізації та планетарного розвитку).

Астрономія. ***Вивчення значення Сонця для Землі.*** Класифікація смислів: базовий (джерело світла й тепла), середній (умова життя на планеті), складний (символ космічної гармонії та еволюції).

КЛАСИФІКУВАННЯ СМИСЛІВ ЗА ТИПОМ

Класифікування смислів за типом – прийом розподілу смислів за їх характеристиками, призначенням, контекстом – для полегшення аналізу й систематизації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення об'єкта аналізу (текст, явище, ідея) і мети аналізу (для чого потрібна класифікація смислів);
• виявлення смислів (функціональні, емоційні, концептуальні);
• розподіл смислів за визначеними типами;

• аналіз взаємозв'язків між типами смислів;

• використання результатів для розуміння, навчання, творчості здобувачів освіти.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз фразеологізму «як води в рот набрав».*** Класифікація смислів: функціональний (мовчання), емоційний (небажання говорити), концептуальний (приховування правди).

Українська література. ***Вивчення поеми Лесі Українки «Лісова пісня».*** Класифікація смислів: функціональний (сюжетна лінія взаємин Лукаша і Мавки), емоційний (кохання й обов'язок), концептуальний (гармонія людини і природи).

Література закордоння. ***Аналіз роману Джорджа Орвелла «1984».*** Класифікація смислів: функціональний (контроль тоталітарної держави), емоційний (відчуття страху і безнадії), концептуальний (питання свободи і правди).

Історія України. ***Дослідження постаті Богдана Хмельницького.*** Класифікація смислів: функціональний (військовий і політичний діяч), емоційний (символ козацької відваги), концептуальний (будівничий державності).

Громадянська освіта. ***Аналіз поняття «справедливість».*** Класифікація смислів: функціональний (рівність перед законом), емоційний (почуття чесності й гармонії), концептуальний (основа демократичного суспільства).

Біологія. ***Вивчення теми «Кров та її функції».*** Класифікація смислів: функціональний (транспортування речовин), емоційний (символ життя), концептуальний (єдність організму як системи).

Астрономія. ***Розгляд зоряного неба.*** Класифікація смислів: функціональний (навігація, орієнтація), емоційний (захоплення величчю), концептуальний (уявлення про безмежність Всесвіту).

Образотворче мистецтво. ***Аналіз ікони «Оранта» в Софії Київській.*** Класифікація смислів: функціональний (образ для молитви), емоційний (відчуття захисту і духовної сили), концептуальний (символ непереможності Києва).

КОДУВАННЯ ДУАЛЬНЕ

Кодування дуальне – прийом використання двох різних типів кодів або систем для подання інформації, що підсилює сприйняття й запам'ятовування.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення інформації/матеріалу для кодування;

• вибір кодування (наприклад, текст + зображення; звук + рух);

• представлення інформації одночасно у двох кодах;

• перевірка ефективності запам'ятовування/розуміння;

• використання прийому для навчання/творчих завдань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Правопис слів із подвоєними приголосними.*** Кодування: написання слова + ілюстрація предмета (наприклад, годинник).

Література закордоння. ***Аналіз образів Ромео і Джульєтти.*** Кодування: уривок тексту + театральна постановка сцени.

Історія України. ***Вивчення подій Київської Русі.*** Кодування: текстовий опис події + карта походів князів.

Математика. ***Вивчення таблиці множення.*** Кодування: числова таблиця + кольорові схеми з предметами (яблука, книжки).

Біологія. ***Тема «Будова клітини».*** Кодування: словесний опис органел + схема клітини.

Географія. ***Вивчення природних зон Землі.*** Кодування: текстова характеристика + світлини ландшафтів.

Астрономія. Ознайомлення з фазами Місяця. Кодування: текстовий опис фаз + малюнки вигляду Місяця.

Образотворче мистецтво. ***Дослідження жанрів живопису.*** Кодування: визначення жанру словами + приклад картини у зображенні.

КОДУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ СЕНСОРНЕ

Кодування інформації сенсорне – прийом подання інформації через сенсорні канали (зорові, слухові, тактильні) – для кращого сприйняття.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення інформації, яку потрібно передати/запам'ятати;
• вибір сенсорного каналу (зоровий, слуховий, тактильний);
• представлення інформації відповідним сенсорним способом;
• перевірка розуміння/запам'ятовування;
• результування – для корекції й оптимізації освітнього процесу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вивчення наголосу у словах.*** Кодування: слухове читання слів учителем + виділення наголошеного складу кольором.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Засвоєння нових слів із теми «Тварини».*** Кодування: показ зображення тварини + вимова слова вголос.

Історія України. ***Тема «Битва під Крутами».*** Кодування: перегляд історичної карти (зоровий канал) + прослуховування уривка зі спогадів учасників (слуховий канал).

Математика. ***Вивчення геометричних фігур.*** Кодування: демонстрація зображення кола і квадрата + тактильне використання моделей із картону.

Біологія. ***Тема «Скелет людини».*** Кодування: показ моделі кісток (зоровий канал) + дотик до муляжу (тактильний канал).

Географія. ***Вивчення гірських систем.*** Кодування: перегляд фото Карпат і Гімалаїв + прослуховування звуків вітру і річок у горах.

Астрономія. ***Ознайомлення з планетами Сонячної системи.*** Кодування: показ відео з обертанням планет + слухання запису лекції з описом їх характеристик.

Основи здоров'я. ***Тема «Правильне миття рук».*** Кодування: перегляд покрокової інструкції + виконання вправи руками (тактильний канал).

Образотворче мистецтво. ***Тема «Фактура в живописі».*** Кодування: розгляд картин із різною фактурою + дотик до матеріалів (пісок, тканина, дерево).

КОЛЕКТИВНЕ ГЕНЕРУВАННЯ ІДЕЙ

Колективне генерування ідей – прийом спільного створення ідей/рішень у групі – для збільшення кількості й урізноманітнення ідей.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення проблеми/теми для обговорення;
- організація групи/груп;
- генерування ідей усіма учасниками – без оцінки на початку;
- обговорення ідей, уточнення, комбінування, остаточний вибір.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Обговорення теми для опису сучасного міста.*** Генерування ідей: що можна описати – пам'ятку архітектури, театр, житловий масив, парк, місця розваг, інфраструктуру тощо.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Тема «Подорожі».*** Генерування ідей: які країни варто відвідати і чому, які слова і фрази допоможуть туристу.

Література закордоння. ***Аналіз роману Данієля Дефо «Робінзон Крузо».*** Колективне генерування ідей: як сучасна людина могла б вижити на безлюдному острові.

Історія України. ***Тема «Київська Русь».*** Колективне генерування ідей: які чинники сприяли зміцненню держави за Ярослава Мудрого.

Математика. ***Тема «Застосування відсотків».*** Колективне генерування ідей: де у щоденному житті трапляються відсотки – знижки, податки, кредити, статистика – та яка їх користь для суспільства.

Біологія. ***Тема «Охорона природи».*** Колективне генерування ідей: що можуть зробити учні школи для збереження довкілля.

Географія. ***Тема «Природні катастрофи».*** Колективне генерування ідей: які заходи зменшать шкоду від землетрусів, повеней, ураганів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Тема «Малий бізнес».*** Колективне генерування ідей: які бізнес-проєкти могли б бути успішними у рідному місті/селі.

Образотворче мистецтво. ***Тема «Створення шкільної виставки».*** Колективне генерування ідей: які теми для картин/виробів найкраще представити.

Фізична культура. ***Тема «Спортивне свято у школі».*** Колективне генерування ідей: які естафети, ігри і конкурси можна організувати.

КОЛЕКТИВНЕ ОСМИСЛЕННЯ ДОСВІДУ ОСВІТНЬОГО

Колективне осмислення досвіду освітнього – прийом спільного аналізу й осмислення досвіду в галузі освіти – для підвищення ефективності навчання, виховання і розвитку.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення аспектів досвіду/події для аналізу;
• організація групового обговорення;
• обмін спостереженнями, висновками, враженнями;
• формування узгоджених висновків і рекомендацій;
• використання результатів для корекції освітнього процесу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз творчих робіт.*** Колективне осмислення досвіду: як розвинути якості зразкового мовлення.

Література закордонна. ***Обговорення вражень після читання «Маленького принца» Антуана де Сент-Екзюпері.*** Колективне осмислення досвіду розуміння дружби, любові, відповідальності.

Всесвітня історія. ***Узагальнення вивчення теми «Середньовічні міста».*** Колективне осмислення досвіду: які аспекти були найцікавішими.

Захист України. ***Аналіз виконання навчальних вправ із тактичної підготовки.*** Колективне осмислення досвіду: які дії були ефективними, що потребує вдосконалення, як діяти у стресових умовах.

Астрономія. ***Аналіз виконаних практичних робіт із визначення сузір'їв.*** Колективне осмислення досвіду: що вдалося найкраще, які моменти були складними, як можна покращити спостереження.

Економіка і право. ***Обговорення рольової гри «Створення власного підприємства».*** Колективне осмислення досвіду: які ідеї спрацювали, які помилки було допущено, що слід врахувати надалі.

Музичне мистецтво. ***Підбиття підсумків шкільного концерту.*** Колективне осмислення досвіду: які номери найбільше сподобалися, що потребує репетицій, як підвищити якість і рівень виступів.

КОЛЕКТИВНЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ

Колективне осмислення проблем – прийом спільної роботи над розв'язанням проблем через колективне обговорення, аналіз і формування рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• формулювання проблеми/ завдання;
• об'єднання учнів у групи, обговорення проблеми;
• аналіз імовірних рішень та їх переваг/недоліків;
• ухвалення колективного рішення/спільних рекомендацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Виявлення ідей для написання твору на тему «Що означає бути сучасним».*** Формування творчого підходу до письма.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Написання есе «Канікули моєї мрії».*** Обговорення варіантів і вибір найкращого.

Література закордоння. ***Обговорення образу головного персонажа в романі «1984» Джорджа Орвелла.*** Вплив тоталітарного режиму на особистість.

Історія України. ***Розгляд ключових подій Української революції 1917–1921 рр.*** Оцінка їх значення для незалежності України.

Всесвітня історія. ***Порівняння причин і результатів/наслідків Першої і Другої світових воєн.*** Аналіз різних поглядів на ці війни.

Математика. ***Розв'язання задач на пропорції.*** Аналіз різних методів вирішення, вибір найефективнішого.

Біологія. ***Розгляд процесу фотосинтезу і його значення для життя на Землі.*** Оцінка впливу зовнішніх чинників на цей процес.

Географія. ***Вивчення наслідків змін клімату для різних регіонів світу.*** Розробка стратегій адаптації до змін.

КОЛЕКТИВНЕ ОСМИСЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ

Колективне осмислення результатів діяльності – прийом аналізу й оцінки результатів діяльності групи – для підвищення ефективності та покращення майбутніх дій.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення результатів діяльності для аналізу;
- організація групового обговорення результатів;
- обмін думками/висновками щодо досягнень/недоліків;
- формулювання уроків і рекомендацій для покращення процесу;
- використання висновків для планування подальших дій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз результатів написання твору.*** Оцінка рівня розвитку мовленнєвих умінь і підходів до творчого письма.

Англійська мова. ***Аналіз результатів написання есе на тему «Канікули моєї мрії».*** З'ясування причин помилок і робота щодо їх усунення.

Історія України. ***Оцінка результатів групової роботи над проєктом з історії Української революції 1917–1921 рр.*** Визначення й аналіз сильних і слабких сторін.

Всесвітня історія. ***Аналіз результатів дискусії щодо причин і результатів/наслідків Першої світової війни.*** Формулювання висновків для покращення розуміння історичних процесів.

Математика. ***Оцінка результатів розв'язування задач на пропорції.*** Аналіз успішних і неуспішних рішень, покращення вмінь.

Біологія. ***Оцінка виконання лабораторної роботи з фотосинтезу.*** Визначення правильності застосування методів дослідження.

Географія. ***Аналіз результатів роботи над проєктом про зміну клімату.*** Обговорення результатів досліджень і планування подальших кроків.

КОЛЕКТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ

Колективне планування – прийом спільного планування дій/проєктів у групі – для координації та оптимізації роботи.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення мети/завдань планування, розподіл ролей;
• обговорення кроків реалізації/термінів;
• формування узгодженого плану дій;
• моніторинг виконання, корекція – за потреби.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Планування написання есе на тему «Як не помилитися у виборі професії».*** Розподіл ролей і завдань для ефективної роботи над текстом.

Англійська мова. ***Спільне планування проєкту на тему «The Impact of Social Media».*** Визначення ключових аспектів і термінів виконання.

Історія України. ***Планування групового дослідження періоду Гетьманщини.*** Розподіл матеріалу, визначення термінів та основних кроків виконання проєкту.

Всесвітня історія. ***Колективне планування презентації на тему «Індустріальна революція».*** Розподіл ролей і обговорення необхідних етапів для успішного виконання завдання.

Математика. ***Планування розв'язування задач на алгебраїчні рівняння.*** Розподіл завдань і термінів для ефективного опанування теми.

Біологія. ***Планування дослідження фотосинтезу.*** Розподіл завдань, підготовка до експерименту і визначення термінів виконання роботи.

Географія. ***Колективне планування проєкту на тему «Кліматичні зони Землі».*** Визначення кроків, ролей і термінів для підготовки й представлення результатів.

КОЛО ДУМОК («МІКРОФОН»)

Коло думок («мікрофон») – прийом, за якого кожен учень стисло висловлює свою думку/позицію щодо обговорюваної теми.

Логістика успішної реалізації прийому:

• формування кола учасників, визначення теми/питання;
• висловлення кожним послідовно власної думки (без перебивань);
• запис основних ідей для подальшого аналізу;
• використання зібраних думок для ухвалення рішень і подальшого обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Ідеали й устремління сучасної молоді.*** Висловлення кожним свого погляду щодо пріоритетів і прагнень юнацтва.

Історія України. ***Чи була Українська революція 1917–1921 рр. фактичним початком незалежності України?*** Обговорення впливу подій на подальший розвиток Української держави і нації.

Всесвітня історія. ***Якими є уроки історії Великої французької революції?*** Обговорення того, як революційні процеси можуть змінити суспільні структури у світі.

Захист України. ***Чи достатньо сучасного озброєння для захисту держави від зовнішніх загроз?*** Обговорення того, як новітні технології і продумана військова стратегія можуть убезпечувати країну.

Основи правознавства. ***Які права і свободи людини найважливіші в умовах демократії?*** Висловлення думок щодо того, як права і свободи людини забезпечують гармонійний розвиток суспільства і стабільність демократичних інститутів.

Математика. ***Яка роль математики у розв'язанні глобальних проблем людства?*** Обговорення того, як математичні моделі можуть сприяти розв'язанню проблем зміни клімату, бідності тощо.

Алгебра. ***Що важливіше для розв'язування складних рівнянь: практика чи теорія?*** З'ясування того, які методи найефективніші для опанування складних математичних концепцій.

Біологія. ***Чи варто активно застосовувати генномодифіковані організми в сільському господарстві?*** Обговорення імовірних переваг і ризиків використання ГМО у харчопромі й сільському господарстві.

Географія. ***Які чинники найбільше впливають на зміну клімату на планеті?*** Висловлення думок щодо того, чи можна регулювати темпи зміни клімату за допомогою технологій і міжнародних угод.

Основи медіаграмотності. ***Як соціальні мережі впливають на сучасну політичну культуру?*** Обмін поглядами на те, чи дійсно соціальні мережі спонукають людей бути свідомішими громадянами.

КОЛО РЕФЛЕКСІЙНЕ

Коло рефлексійне – прийом групового обговорення для аналізу, осмислення й обміну враженнями щодо певної теми/ситуації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення теми для рефлексії;
- організація групового кола учасників;
- висловлення учнями почергово спостережень, почуттів, думок;
- обговорення узгоджених висновків та уроків;
- використання висновків для корекції освітньої діяльності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Рефлексія на тему «Моя улюблена книга».*** Висловлення думок щодо мовних особливостей, емоційного впливу і того, як книга змінила ставлення до життя.

Англійська мова/Музичне мистецтво. ***Рефлексія після вивчення пісні «Imagine» Джона Леннона.*** Висловлення вражень від тексту пісні та заклику до миру і єдності.

Література закордоння. ***Рефлексія на тему «Тема свободи в романі "1984" Джорджа Орвелла».*** Обговорення почуттів і думок щодо зображення тоталітарного режиму і його впливу на особистість.

Всесвітня історія. ***Рефлексія на тему «Вплив Першої світової війни на політичну карту світу».*** Обговорення змін у світовій політиці.

Захист України. ***Рефлексія після обговорення сучасної оборонної стратегії країни.*** Висловлення думок щодо її ефективності та ймовірних шляхів покращення.

Громадянська освіта. ***Рефлексія на тему «Ти громадянин чи мешканець?».*** Обговорення важливості активної громадянської позиції кожного на противагу споживацькому ставленню до держави.

Основи правознавства. ***Рефлексія на тему «Права людини в умовах кризових ситуацій».*** Обговорення, як права людини можуть бути захищені в періоди конфліктів і загроз.

Математика. ***Рефлексія після розв'язування складної задачі на ймовірність.*** Висловлення думок про важливість математики у реальному житті та її застосування в інших галузях.

Алгебра. ***Рефлексія на тему «Роль алгебри в розвитку логічного мислення».*** Розбір, як алгебра дає змогу розвивати аналітичні здібності.

Біологія. ***Рефлексія після обговорення теми «Екологічний вплив діяльності людини».*** Висловлення думок щодо важливості збереження біорізноманіття й екологічної рівноваги.

Географія. ***Рефлексія після вивчення теми «Кліматичні зміни та їх вплив на планету».*** Обговорення того, які дії необхідно вжити для запобігання негативних змін клімату.

КОМБІНУВАННЯ ІДЕЙ ДЛЯ НОВИХ РІШЕНЬ

Комбінування ідей для нових рішень – прийом об'єднання різних ідей для створення нових, ефективніших рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

- генерування ідей;
- визначення ймовірних поєднань ідей;
- створення нових комбінацій ідей;
- оцінка ефективності й доцільності нових рішень (у співпраці педагога зі здобувачами освіти);
- вибір оптимальних рішень для реалізації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Поєднання ідей для утвердження мовленнєвої культури серед молоді.*** Комбінування сучасних технологій і традиційних методів навчання для покращення рівня володіння мовою.

Історія України. ***Поєднання наукових досліджень і народної пам'яті.*** Розробка освітніх програм для вивчення важливих історичних подій через інтерв'ю з самовидцями та архівні матеріали.

Всесвітня історія. ***Як комбінувати вивчення історії з візуальними технологіями.*** Створення інтерактивних історичних карт для розуміння тенденцій розвитку світових цивілізацій.

Захист України. ***Комбінування різних видів оборони.*** Інтеграція кібератаки і традиційних методів захисту в сучасну військову стратегію.

Основи правознавства. ***Поєднання юридичних знань з громадською діяльністю***. Розробка проєктів для підвищення правової свідомості.

Математика. ***Комбінування теорії і практики у вирішенні математичних задач.*** Створення навчальних програм для застосування математичних методів у реальному житті (економіка, наука, техніка).

Алгебра/Інформатика/Технології. ***Поєднання вивчення алгебри з дослідженням масивних даних.*** Застосування математичних моделей для розв'язання реальних проблем в ІТ-галузі.

Біологія. ***Комбінування ідей для збереження біорізноманіття.*** Використання сучасних біотехнологій, традиційних методів охорони природи.

Географія. ***Як поєднати географічні дослідження з екологічними ініціативами.*** Розробка екологічних карт для планування поступального розвитку міст і сіл.

КОМБІНУВАННЯ ОБГОВОРЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПОДІБНИХ СИТУАЦІЙ

Комбінування обговорення альтернатив розв'язання подібних ситуацій – прийом аналізу різних, зокрема й схожих, варіантів для пошуку оптимального рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення проблемної ситуації/завдання;
- генерування імовірних альтернативних рішень;
- обговорення переваг/недоліків кожної альтернативи;
- пошук комбінованого оптимального рішення;
- ухвалення рішення і планування реалізації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Планування написання есе на тему «Сучасна українська топонімія».*** Розподіл ролей і завдань для ефективної роботи.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Обговорення альтернативних способів покращення мовленнєвих умінь.*** Використання онлайнових ресурсів.

Історія України. ***Планування групового дослідження періоду Гетьманщини.*** Розподіл матеріалу, визначення термінів і основних кроків.

Всесвітня історія. ***Планування групового дослідження Першої світової війни.*** Розподіл матеріалу, визначення важливих подій і термінів.

Захист України. ***Чи достатньо сучасного озброєння для захисту держави від зовнішніх загроз?*** Обговорення того, як новітні технології і продумана військова стратегія можуть убезпечувати країни, а також які інші чинники важливі для ефективної оборони.

Громадянська освіта/Основи медіаграмотності. ***Як соціальні мережі впливають на сучасну політичну культуру.*** Обмін поглядами на те, чи дійсно у соцмережах домінують маніпуляції.

Алгебра. ***Як ефективно поєднувати теоретичні лекції і практичні завдання на уроці алгебри***. Обговорення різних підходів і вибір найкращого для досягнення результату.

КОМБІНУВАННЯ ОБГОВОРЕННЯ РЕАКЦІЙ НА СТРЕС ТА АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО ПРОГРЕСУ

Комбінування обговорення реакцій на стрес та аналізу власного прогресу – прийом, що передбачає поєднання обговорення власних реакцій на стресові ситуації з оцінкою особистісного розвитку для підвищення саморегуляції й усвідомлення прогресу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення ситуацій, що викликають стрес/труднощі;
- групове або індивідуальне обговорення реакцій на ці ситуації;
- аналіз власного прогресу/змін у поведінці/мисленні;
- розробка рекомендацій для покращення саморегуляції/адаптації;
- використання результатів для планування подальшого розвитку.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Обговорення того, як стрес впливає на написання есе.*** Оцінка власного прогресу в подоланні стресових ситуацій під час написання контрольних робіт.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Як стрес впливає на спонтанне мовлення.*** Обговорення (на основі аналізу власного досвіду), як стрес може перешкоджати комунікації та як можна цьому запобігти.

Література закордоння. ***Як стресові ситуації впливають на персонажів творів Вільяма Шекспіра.*** Обговорення реакцій персонажів і порівняння їх зі своїми особистими переживаннями у подібних ситуаціях.

Історія України. ***Як стреси під час важливих історичних подій впливали на визначних особистостей того часу.*** Розгляд реакцій українських лідерів на кризові моменти в історії.

Громадянська освіта. ***Як стресові ситуації в особистому житті впливають на громадянську свідомість.*** Обговорення реакцій на кризові моменти в політичному житті й аналіз власних адаптацій до змін.

Математика. ***Аналіз стресових ситуацій на уроках математики.*** Розгляд кроків для подолання стресу і покращення результатів.

Алгебра. ***Як впливає стрес на розв'язання математичних задач.*** Обговорення методів боротьби зі стресом під час контрольних робіт.

КОМЕНТУВАННЯ

Коментування – прийом, що передбачає висловлення власної думки, оцінки, зауваження щодо ідеї, події та висловлень інших.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення об'єкта коментування;
• формулювання власної думки/оцінки;
• аргументація коментаря з прикладами/обґрунтуванням;
• обговорення коментарів із групою/модератором;
• використання висновків для подальшого розвитку ідей/дій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Обговорення аргументів на тему «Чи потрібен стандарт мови в умовах глобалізації?»***. Думки про баланс між збереженням національної мови й адаптацією до глобальних мовних трендів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Висловлення аргументованих коментарів щодо сучасних змін у граматиці й лексиці мови.*** Порівняння з класичними мовними нормами.

Всесвітня історія. ***Роль народних революцій в історії: чи можуть вони реально змінити хід історії?*** Оцінка історичних прикладів крізь призму сучасних політичних подій.

Захист України. ***Коментарі щодо стратегій для захисту національної безпеки в умовах інформаційних війн.*** З'ясування того, як інформаційна безпека взаємодіє з військовими аспектами.

Громадянська освіта. ***Обговорення взаємозв'язку між правами людини і державними інтересами.*** Обмірковування, як ідея може змінювати суспільну думку.

Математика. ***Використання математичних моделей у реальному житті.*** З'ясування, чи можуть вони точно передбачити прийдешнє.

Алгебра. ***Обговорення ефективності методів розв'язання рівнянь.*** З'ясування, як той самий результат досягається різними способами.

Географія. ***Оцінка ймовірних наслідків змін клімату для економік країн.*** Розгляд впливу географічного розташування на вразливість до змін.

Природознавство. ***Коментарі щодо майбутнього освоєння космосу: чи дійсно воно буде вигідним для людства?*** Порівняння сучасних наукових підходів до цього питання.

КОМПОНУВАННЯ

Компонування – прийом об'єднання окремих елементів, ідей, об'єктів у цілісну структуру для формування логічного й естетичного результату.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення елементів/ідей для компонування;
• аналіз імовірних зв'язків/взаємодії елементів;
• побудова цілісної структури/композиції;
• перевірка гармонійності й ефективності об'єднання;
• використання результату для презентації, навчання, творчості.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Компонування аргументів для написання есе на тему «Як соціальні мережі змінюють спілкування».*** Об'єднання ідей для логічності й чіткої структури тексту.

Історія України. ***Компонування основних подій і процесів, які сприяли створенню Української держави.*** Правильне структурування матеріалу для ефективного подання.

Громадянська освіта. ***Компонування ідей для ефективного громадянського навчання.*** Поєднання теорії і практики.

Математика. ***Компонування математичних задач у рамках однієї теми.*** Досягнення логічної послідовності завдань.

Алгебра. ***Компонування формул для розв'язання складних рівнянь.*** Комбінування математичних підходів для оптимізації навчання.

Біологія. ***Компонування знань про екосистеми.*** Створення навчальної моделі взаємозв'язків живих організмів.

Географія. ***Компонування картографічних матеріалів для вивчення змін клімату.*** Узв'язнення географічних і кліматичних чинників.

Хімія. ***Компонування хімічних реакцій.*** Пояснення взаємодії різних елементів і сполук. Створення логічного ланцюжка реакцій.

КОМПОНУВАННЯ ЗОБРАЖЕНЬ

Компонування зображень – прийом створення композицій із різних зображень для вираження певної ідеї/концепції.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір зображень для об'єднання;
- визначення мети композиції (повідомлення ідеї, емоційний ефект);
- розташування й поєднання зображень у композицію;
- аналіз ефективності передачі ідеї;
- використання в освітньому/у творчому процесі.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Створення ілюстрацій для розуміння різних мовних стилів (розмовний, науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, художній).*** Представлення стилю мови через зображення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Компонування зображень для вираження ідеї змін у глобалізаційному процесі.*** З'ясування, які символи найкраще передають цю ідею.

Література закордоння. ***Компонування ілюстрацій до романів Джейн Остін.*** Поєднання сцен і характерів персонажів.

Історія України. ***Компонування історичних карт і архівних зображень для відтворення важливих подій в історії України.*** Відображення атмосфери і змісту історичних моментів через візуальні матеріали.

Громадянська освіта. ***Створення композицій, що показують зв'язок прав і обов'язків громадян у різних країнах.*** Акцентування відмінностей у правових системах.

Захист України. ***Ілюстрація різних типів військової техніки і оборонних споруд.*** Створення комплексної картини сучасної оборони.

Математика. ***Візуалізація математичних концепцій через інфографіку.*** Поєднання графіків, формул, ілюстрації для пояснення складних математичних явищ.

Географія. ***Розробка карти, яка поєднує різні аспекти екологічних проблем.*** Відображення впливу кліматичних змін.

КОМПОНУВАННЯ КОЛЬОРІВ

Компонування кольорів – прийом поєднання кольорів для досягнення певного візуального та емоційного ефекту.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення мети (вираження емоцій, гармонія, акцент);
- вибір базових і додаткових кольорів;
- створення композиції кольорів;
- аналіз ефекту/впливу на учня/глядача;
- корекція поєднання для досягнення бажаного освітнього результату.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання кольорів для створення емоційного настрою в художніх текстах.*** Підсилення чи зміна емоційної атмосфери твору.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Використання кольорів для створення асоціацій із певними мовними темами.*** Залучення мови кольорів до вивчення лексики і граматики.

Література закордоння. ***Використання кольорів для створення палітри до екранізації класичних творів.*** Передача атмосфери, особливостей персонажів, сюжетних поворотів.

Історія України. ***Розробка кольорової палітри для історичних плакатів і презентацій.*** Поєднання кольорів для акцентування значущості подій (зокрема Помаранчевої Революції).

Захист України. ***Компонування кольорів у дизайні військової форми для підвищення її ефективності й символізму.*** З'ясування впливу кольорів на бойовий дух і стратегію маскування.

Алгебра. ***Компонування кольорів на графіках для відображення математичних функцій.*** Візуальне відображення функції та графіків.

Біологія. ***Використання кольорів для візуалізації процесів фотосинтезу і дихання.*** Полегшене зрозуміння біологічних процесів.

Географія. ***Поєднання кольорів на картах для відображення різних географічних характеристик*** *(клімат, рельєф, населення)*. Унаочнення.

КОМПОНУВАННЯ СЛІВ

Компонування слів – прийом створення смислів і висловів за об'єднання слів у фрази, словосполучення, мовні конструкції.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення слів/понять для комбінування;

• експериментування з різними поєднаннями слів;

• аналіз змісту і новоствореного смислу;

• вибір оптимальної комбінації для передачі ідеї;

• використання результату у навчанні, у творчості, в комунікації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Компонування слів для створення нових висловів і фраз, що передають особливості національної ідентичності.*** Поєднання слів для вираження характеру українського народу.

Література закордоння. ***Поєднання слів для виокремлення основних тем літературних творів.*** Підсилення літературних образів і мотивів.

Історія України. ***Компонування історичних термінів.*** Покращення розуміння минулого.

Громадянська освіта. ***Компонування слів для вираження суті громадянських прав і обов'язків.*** Розкриття правових норм і принципів.

Захист України. ***Компонування термінів для вираження ідей національної безпеки.*** Зрозумілий опис механізмів захисту країни від загроз.

Математика. ***Компонування математичних термінів.*** Комбінування слів для опису математичних процесів з метою кращого їх розуміння.

Біологія. ***Створення нових наукових термінів для позначення нових відкриттів у біології.*** Комбінування слів для опису природних явищ, організмів і розвитку структурованого мислення.

Географія. ***Компонування слів для описів географічних характеристик.*** Поєднання термінів для характеристики природних умов/ресурсів.

КОНКРЕТИЗУВАННЯ

Конкретизування – прийом уточнення загальних понять, ідей, тверджень через конкретні приклади, ситуації, факти – для кращого розуміння/засвоєння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення загальної ідеї/поняття для конкретизації;

• пошук прикладів, фактів, ситуацій, що ілюструють поняття;

• обговорення прикладів із групою/класом;

• застосування у конкретних ситуаціях і для пояснення нових понять/формування вмінь.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Конкретизація поняття «рід» у мові через приклади з різних мовних груп.*** Виявлення відмінностей між родами у різних мовах.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Конкретизація значення фразових дієслів через приклади зі щоденного спілкування.*** Використання фраз у різних життєвих контекстах.

Українська література/Література закордоння. ***Конкретизація теми «глобалізація» в літературних творах***. Художня деталізація за повістями й романами, що відображають процеси інтеграції в різних країнах.

Історія України. ***Конкретизація поняття «Козацька держава» через приклади з періоду Гетьманщини.*** Розгляд конкретних історичних подій.

Громадянська освіта. ***Конкретизація понять «громадянська відповідальність» і «права людини».*** Через реалізацію права в різних ситуаціях.

Захист України. ***Конкретизація поняття «глобальні загрози» через приклади сучасних військових конфліктів.*** Розгляд того, як конкретні ситуації відображають загрози національній безпеці.

Біологія. ***Конкретизація поняття «екологічна рівновага» через приклади з природи.*** Вплив різних видів організмів на екосистему.

Географія. ***Конкретизація поняття «містобудування» через приклади з різних країн і міст.*** Вплив містобудування на розвиток мегаполісів.

КОНСПЕКТУВАННЯ

Конспектування – прийом фіксації та систематизації інформації для подальшого аналізу, запам'ятовування й використання.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення ключових ідей/фактів під час лекції/читання;
- структурування інформації (теми, підпункти, ключові терміни);
- записування у зручній для учня формі (текст, таблиця, схема);
- перевірка й доповнення конспекту після уроку;
- використання для повторення і практичного застосування знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Конспектування текстів для написання есе.*** Дає змогу ефективно працювати з основними ідеями й аргументами.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Конспектування нових слів і фраз під час читання.*** Збагачення словника.

Історія України. ***Конспектування інформації для підготовки до контрольної роботи.*** Структурування важливих історичних фактів.

Громадянська освіта. ***Конспектування основних прав і свобод, закріплених у Конституції України.*** Поглиблення відповідних знань.

Біологія. ***Конспектування матеріалу про будову клітини.*** Краще засвоєння понять і процесів через структурований конспект.

КОНСТРУЮВАННЯ ІГОР

Конструювання ігор – прийом створення навчальних ігор, що стимулюють мислення, розвивають уміння, залучають до здобуття знань.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення мети гри, навчальних завдань;
- розробка правил і структури гри;
- вибір матеріалів, ресурсів, форматів взаємодії;

• проведення гри, спостереження за процесом;
• аналіз результатів гри/обговорення здобутих знань/досвіду.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Ігрове завдання для розвитку творчих умінь учнів.*** Гра на вгадування стилістичних елементів на основі створення текстів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Створення лексичної гри для запам'ятовування слів.*** Виконання завдань на розуміння контексту, що сприяє засвоєнню нової лексики.

Історія України. ***Рольова гра для вивчення періоду Козаччини.*** Виконання учнями ролі гетьманів і воєвод, що будують стратегії для керування територією і відтворюють тогочасні події.

Громадянська освіта. ***Гра на тему «Права людини».*** За допомогою карток із описом конкретних ситуацій учнів визначають, чи порушено певні права, що сприяє розвиткові правової свідомості.

Захист України. ***Створення стратегічної гри, що симулює ситуації оборони країни.*** Вибір стратегій для розподілу військових ресурсів і ухвалення рішень, як ефективно захистити державу від зовнішніх загроз.

Алгебра. ***Гра для вивчення властивостей функцій.*** Знаходження графіків на основі рівнянь і розв'язання математичних задач за відведений час.

КОНСТРУЮВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАВДАНЬ

Конструювання інтерактивних завдань – прийом створення завдань, які заохочують активну участь учнів через взаємодію з матеріалом/із середовищем.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення навчальної мети завдання;
• проєктування квестів, опитувань, симуляцій;
• виконання завдання учнями з активною взаємодією;
• накопичення результатів, аналіз рішень;
• корекція завдання для підвищення ефективності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Інтерактивне завдання на текстотворення.*** Відновлення деформованого тексту.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Створення інтерактивного квесту для вивчення нових слів і висловів.*** Використання здобутої інформації для виконання мовних завдань.

Історія України. ***Створення інтерактивної симуляції подій національно-визвольної боротьби.*** Ухвалення стратегічних рішень у ролі лідерів.

Всесвітня історія. ***Онлайнова симуляція економічної політики в епоху Великої депресії.*** Розв'язання учнями економічних задач і аналіз результатів/наслідків рішень для подальших історичних подій.

Громадянська освіта. ***Розробка онлайнового (Google Forms) опитування з прав людини.*** Вивчення прав і обов'язків громадян на конкретних прикладах.

Захист України. ***Розробка інтерактивного завдання на тему «Захист країни від кібератак».*** Вибір правильних стратегії захисту в умовах реальних загроз.

Алгебра. ***Квест для вивчення функцій та їх графіків.*** Виконання завдання на побудову графіків функцій і перевірка правильності рішень через інтерактивну платформу.

КОНСТРУЮВАННЯ МОДЕЛЕЙ

Конструювання моделей – прийом створення моделей для візуалізації та моделювання процесів, явищ, систем, що сприяє зрозумінню структури і взаємозв'язків.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення об'єкта/процесу для моделювання;
- вибір типу моделі (фізична, графічна, математична);
- створення моделі з урахуванням ключових характеристик;
- обговорення й уточнення складників моделі;
- аналіз взаємозв'язків і функціональності моделі;
- використання моделі для навчання, демонстрації, прогнозування;
- вибір найкращої ідеї для виконання проєкту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Моделювання процесу утворення складних речень з різними видами зв'язків.*** Створення графічних моделей для візуалізації синтаксичних структур.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Моделювання діалогів і ситуацій зі щоденного життя для тренування комунікаційних умінь.*** Створення сценаріїв для рольових ігор, удосконалення мовлення через практику.

Історія України. ***Моделювання політичної ситуації під час Гетьманщини.*** Розробка історичних карт і схем, що показують взаємозв'язки між тогочасними державними інститутами.

Всесвітня історія. ***Створення графічної моделі економічних відносин під час Великої депресії.*** Дослідження змін в економіці.

Громадянська освіта. ***Моделювання виборчої системи країни.*** Створення математичної моделі розподілу голосів під час виборів.

Захист України. ***Моделювання ситуацій для реагування на надзвичайні ситуації*** *(пожежа, землетрус, війна)*. Створення плану дій, перевірка різних стратегій.

Алгебра. ***Моделювання лінійних функцій через графіки й рівняння.*** Дослідження впливу змінних на функцію за допомогою візуальних моделей і розрахунків.

КОНСТРУЮВАННЯ ОБРАЗІВ

Конструювання образів – прийом створення образів/уявлень для кращого розуміння понять, явищ і процесів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення концепту/ідеї, що підлягає візуалізації;
• вибір формату образу (візуальний, словесний, комбінований);
• побудова образу з урахуванням ключових характеристик;
• аналіз того, наскільки образ передає сутність поняття;
• використання образу для пояснення, навчання, творчості.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***«Світло в кінці тунелю» як метафора для подолання труднощів.*** Створення словесних образів для пояснення складних тем.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Створення мовного образу для опису особистих переживань.*** Використання метафор і порівнянь для вираження емоцій і передачі досвіду.

Історія України. ***Моделювання образу боротьби за незалежність через зображення визначних постатей і ключових подій.*** Аналіз і використання цих образів у контексті утвердження національної ідентичності.

Всесвітня історія. ***Створення образу холодної війни.*** Зображення суперництва між країнами через комбінацію візуальних і словесних елементів.

Громадянська освіта. ***Створення образу демократичного суспільства.*** Комбінування різних концептів для пояснення важливих принципів демократії.

Захист України. ***Побудова образу сучасної оборони України.*** Візуалізація збройних сил і техніки, а також використання цих образів у навчанні стратегії оборони.

Алгебра. ***Побудова образу математичної функції через графічне зображення.*** Створення візуальних моделей для пояснення залежностей між величинами.

КОНСТРУЮВАННЯ РІШЕНЬ

Конструювання рішень – прийом розробки стратегій і варіантів рішень для ефективного розв'язання проблем.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення проблеми/завдання;
• генерування ймовірних рішень;
• аналіз переваг і недоліків кожного варіанта;
• вибір оптимального рішення/поєднання варіантів;
• упровадження рішення, оцінка його ефективності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Конструювання стратегії розв'язання порушеної в тексті проблеми.*** Оцінка методів і підходів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Конструювання виходу з проблемних ситуацій***. Через сучасні методи й технології.

Історія України. ***Створення стратегії для дослідження ключових подій в історії України.*** Вибір методів накопичення й аналізу інформації.

Всесвітня історія. ***Розробка рішень для оптимізації підходів до вивчення історії світу.*** Вибір методів, що дають змогу глибше зрозуміти етапи глобальних змін.

Громадянська освіта. ***Розробка рішень щодо підвищення політичної свідомості громадян.*** Створення освітніх програм для кращого розуміння політичних процесів.

Захист України. ***Розробка стратегії для покращення обороноздатності країни.*** Аналіз силових/несилових методів національного убезпечення.

Алгебра. ***Розробка методів покращення розв'язування складних алгебраїчних рівнянь.*** Вибір стратегій для оптимального розв'язання задач.

КОНСТРУЮВАННЯ СХЕМ АСОЦІАТИВНИХ

Конструювання схем асоціативних – прийом створення схем для відображення зв'язків між ідеями, поняттями, фактами.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення основних понять/ідей для схеми;
- встановлення асоціативних зв'язків між ними;
- побудова схеми у вигляді графу, карти думок, діаграми;
- перевірка логічності й повноти відображених зв'язків;
- використання схеми для навчання, презентацій, аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Створення схеми асоціацій для вивчення граматичних категорій і правил.*** Аналіз взаємозв'язків між частинами мови та їх роллю в реченні для зрозуміння функціонування у мовленні.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Створення асоціативної схеми для запам'ятовування лексики за темами.*** Формування óбразів/ситуації, пов'язаних із певними словами, що активує різні канали пам'яті й підвищує ефективність навчання.

Історія України. ***Розробка схеми асоціацій між основними історичними подіями і соціально-політичними змінами в Україні.*** Створення карти, що відображає вплив важливих подій на формування національної ідентичності.

Всесвітня історія. ***Створення асоціативної схеми для вивчення причин і результатів/наслідків важливих світових подій.*** Аналіз політичних, економічних і соціальних чинників.

Громадянська освіта. ***Конструювання схеми для вивчення прав людини та їх захисту в сучасному світі.*** Обговорення основних правових принципів і зв'язків між ними.

КОНСТРУЮВАННЯ ТЕОРІЙ ВЛАСНИХ

Конструювання теорій власних – прийом розробки теоретичних пояснень на основі спостережень, аналізу даних і власного досвіду.

Логістика успішної реалізації прийому:

- виявлення явищ/процесів для пояснення;
- накопичення даних/спостережень;
- формулювання припущень і гіпотез;
- побудова власної теорії на основі аналізу і доказів;
- перевірка теорії на практиці, корекція.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Розробка власної теорії щодо еволюції граматичних структур у сучасній українській мові.*** Накопичення й узагальнення спостережень за змінами в мові, формулювання припущень щодо тенденцій у лексиці й граматиці.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Теорія впливу культурних особливостей на мовну поведінку її носіїв.*** Формулювання припущень щодо впливу соціальних чинників на мовні конструкції на основі прикладів мовної практики у різних культурах.

Історія України. ***Власне пояснення змін у соціальній структурі українського суспільства в період Козацької доби.*** Накопичення історичних фактів і формулювання на їх основі гіпотези про вплив соціальних змін на тогочасну політичну ситуацію в Україні.

Всесвітня історія. ***Розробка теорії взаємозв'язку економічних криз і політичних революцій.*** Формулювання ґрунтованих на аналізі історичних фактів припущень про зумовленість соціальних рухів і революцій економічною нестабільністю.

Громадянська освіта. ***Формулювання теорії демократичних процесів у сучасних суспільствах.*** Формулювання заснованих на аналізі політичних процесів припущень щодо впливу інформаційних технологій на участь громадян у демократичних виборах.

КОНСУЛЬТУВАННЯ

Консультування – прийом надання професійних порад, рекомендацій і підтримки для покращення процесу навчання/діяльності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення мети консультації (наукова, навчальна, практична);
- підготовка інформації та матеріалів для обговорення;
- проведення консультації у форматі бесіди, обміну думками, порад;
- надання рекомендацій/стратегій для подальших дій;
- аналіз результатів консультації, корекція рекомендацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Консультація щодо вдосконалення текстотворчих умінь.*** Обговорення методів покращення.

Англійська мова. К***онсультація щодо покращення мовних умінь для складання міжнародних іспитів*** *(наприклад, IELTS, TOEFL).* Пояснення технік ефективного читання, письма, говоріння для досягнення високих результатів на екзаменах. ***Довідка:*** IELTS (International English Language Testing System), TOEFL (Test of English as a Foreign Language) – найпопулярніші міжнародні тести для оцінки рівня володіння англійською мовою. IELTS – оцінює всі аспекти знання мови: читання, письмо, говоріння і слухання. Результати тесту нерідко використовуються для вступу до університетів в англійськомовних країнах або для імміграційних цілей. TOEFL – також оцінює чотири вміння, але акцентує увагу на академічній англійській, що може бути корисним для навчання в університетах США і Канади.

Історія України. ***Консультація з підготовки до написання МАН-проєктів (курсових/наукових робіт) з історії України.*** Пояснення, як планувати дослідження, вибирати джерела й формулювати гіпотези.

Всесвітня історія. ***Консультація з підготовки до історичних дискусій і презентацій.*** Розгляд методів підготовки аргументів, накопичення інформації й відповідального використання історичних фактів.

Громадянська освіта/Основи медіаграмотності. ***Консультація щодо розвитку критичності мислення й аналізу соціальних проблем.*** Обговорення способів оцінки політичних процесів і впливу медіа.

КОНТЕКСТУАЛІЗУВАННЯ

Контекстуалізування – прийом розуміння й пояснення значення інформації, явищ, подій у конкретному контексті.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення об'єкта/інформації для контекстуалізації;
- збір даних про контекст (час, місце, умови, пов'язані фактори);
- аналіз того, як контекст впливає на зміст/значення;
- пояснення, інтерпретація інформації з урахуванням контексту;
- використання контекстуалізації для розуміння/ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Творчість Лесі Українки у контексті її боротьби за жіночу емансипацію.*** Аналіз ролі жінки в тогочасному суспільстві.

Історія України. ***Події Київської Русі у контексті європейських середньовічних держав.*** Дослідження взаємодії Київської Русі з іншими державами тогочасної Європи.

Географія. ***Вплив контексту місцевості й клімату на розвиток сільського господарства у різних країнах.*** Аналіз природних умов як чинників, що визначають аграрну продуктивність.

Фізика. ***Застосування закону збереження енергії до різних природних процесів з урахуванням контексту.*** Аналіз принципу, що дає змогу визначити взаємозв'язок між різними формами енергії у природних явищах.

Економіка і право. ***Зміни у розумінні дефіциту ресурсів залежно від економічної ситуації та історичних подій.*** Оцінка того, як глобальні кризові явища впливають на економічні теорії.

Основи психології. ***Вплив соціального контексту на поведінку індивіда в групі.*** Розуміння, як соціальні норми і правила впливають на особистості в колективі.

Основи соціології. ***Трансформація ролі сім'ї в суспільстві залежно від соціальних умов.*** Вивчення процесу для з'ясування чинників впливу соціальних змін.

Основи філософії. ***Зміни філософських концепцій у контексті науково-технічного прогресу.*** Усвідомлення того, як розвиток науки змінює світоглядні уявлення в різні історичні періоди.

КОНТРАКТИВНІСТЬ

Контрактивність – прийом оцінки й коригування взаємодії різних елементів системи, процесу, групи для підвищення ефективності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення елементів, що взаємодіють;
- фіксація умов, за яких відбувається взаємодія;
- спостереження за взаємодією елементів та її аналіз;
- виявлення дисбалансів/недоліків у взаємодії;
- формування ймовірних способів коригування взаємодії;
- внесення коригувань для оптимізації процесу;
- оцінка ефекту внесених змін, подальше коригування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Козацька демократія як система самоуправління.*** Аналіз взаємодії гетьмана, старшини і козацької громади.

Громадянська освіта. ***Функціонування демократичного суспільства.*** Оцінка взаємодії гілок влади.

Математика. ***Розвиток математичних теорій.*** Ретроспективний огляд розвитку теорії чисел та її впливу на математичні досягнення.

Біологія і екологія. ***Взаємодія організмів у біоценозі.*** Оцінка екологічної рівноваги у водних екосистемах.

Хімія. ***Хімічна рівновага в реакціях.*** Моделювання процесу зміщення рівноваги у відповідь на зміни параметрів середовища.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Фінансова модель підприємства.*** Оптимізація взаємодії відділів підприємства.

Інформатика. ***Командна розробка програмного забезпечення.*** Аналіз ролей і взаємодії в команді (розробник, тестувальник, дизайнер, проєктний менеджер).

Технології. ***Командне проєктування технічних рішень.*** Аналіз ефективності комунікації та злагодженості дій у процесі створення спільного продукту.

Основи психології. ***Вплив групової динаміки на індивіда.*** Спостереження за міжособистісною взаємодією у мікрогрупах та її впливом на поведінку особистості.

КОНТРАСТУВАННЯ

Контрастування – прийом виділення відмінностей між ідеями, явищами, фактами для кращого розуміння їх сутності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір об'єктів/явищ для порівняння;
- визначення мети контрастування (що саме хочемо з'ясувати);
- визначення ключових характеристик для аналізу;
- збирання інформації про об'єкти за вибраними характеристиками;
- порівняння й визначення істотних відмінностей;
- інтерпретація результатів порівняння для глибшого розуміння;
- використання контрастування для аргументації, навчання, ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська мова. ***Британський і американський варіанти англійської.*** Контрастування лексики, орфографії та вимови.

Всесвітня історія. ***Французька революція і революція в Америці.*** Порівняння передумов, перебігу і результатів/наслідків революцій.

Алгебра. ***Лінійні та квадратні рівняння.*** Порівняння структури, методів розв'язання і практичного застосування типів рівнянь.

Біологія і екологія. ***Природні й антропогенні екосистеми.*** Порівняння структури, стійкості та ролі у біосфері.

Географія. ***Клімат Європи й Африки.*** Контрастування кліматичних умов, що формують різні типи господарської діяльності.

Основи здоров'я. ***Здоровий і нездоровий спосіб життя.*** Контрастування впливу різних звичок на фізичне і психічне здоров'я.

Економіка і право. ***Планова і ринкова економіки.*** Контрастування принципів функціонування, ролі держави і впливу на суспільство.

Музичне мистецтво. ***Класична й сучасна музика.*** Аналіз контрастів у формі, стилі, у засобах виразності.

Основи філософії. ***Матеріалізм та ідеалізм.*** Порівняння основних філософських підходів до розуміння природи реальності.

КОНТРДІЯЛЬНІСТЬ

Контрдіяльність – прийом протидії, коригування дій, які не сприяють досягненню мети, для відновлення ефективного процесу.

- виявлення дій/процесів, що перешкоджають досягненню мети;
- аналіз причин і прогноз наслідків цих дій;
- визначення цілей і бажаного результату;
- розробка варіантів протидії/корекції;

• вибір оптимального рішення і планування дій;

• оцінка здобувачами освіти досягнутих результатів і подальше вдосконалення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Складання тексту-роздуму.*** Подолання шаблонного мислення й одноманітності висловлювань учнів.

Історія України. ***Причини поразки визвольної боротьби XVII ст.*** Уникнення поверхневого аналізу історичних подій і стереотипних суджень.

Математика. ***Розв'язання текстових задач.*** Корекція неправильного підходу до визначення ключових умов задачі.

Біологія і екологія. ***Вплив людської діяльності на екосистеми.*** Запобігання хибних висновків на основі упередженого ставлення.

Фізика. ***Закони Ньютона.*** Усунення механічного заучування формул без розуміння фізичного сенсу.

Етика/Основи медіаграмотності. ***Протидія булінгу.*** Коригування толерантності до агресивної поведінки в учнівському середовищі.

Інформатика. ***Алгоритми й виконавці.*** Усунення хаотичного підходу до побудови логіки алгоритму.

Музичне мистецтво. ***Аналіз музичних творів.*** Подолання пасивного слухання і формування емоційного відгуку.

Фізична культура. ***Командні ігри.*** Нівелювання проявів егоїзму й неефективної командної взаємодії.

КОРИГУВАННЯ

Коригування – прийом внесення змін у процес, діяльність, результат для покращення його якості й досягнення бажаного ефекту.

Логістика успішної реалізації прийому:

• виявлення об'єкта/процесу для коригування, оцінка стану;

• з'ясування причин неефективності/відхилень;

• визначення необхідних змін/покращень;

• внесення коригувань і перевірка їх ефективності;

• документування змін (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Громадянська освіта/Основи медіаграмотності. ***Роль медіа у демократичному суспільстві.*** Аналіз спотворень інформації.

Геометрія. ***Побудова правильних багатокутників.*** Аналіз помилок при кресленні та внесення уточнень у побудову.

Біологія. ***Помилки при визначенні видів.*** Виправлення класифікаційних помилок у систематиці організмів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Фінансове планування.*** Коригування бюджету для досягнення фінансової стабільності.

Інформатика. ***Алгоритм пошуку в масиві.*** Коригування неефективних рішень шляхом оптимізації коду.

Образотворче мистецтво. ***Редагування композиції у графічній роботі.*** Аналіз візуальних елементів і внесення змін для досягнення цілісності роботи.

Основи медіаграмотності. ***Фактчекінг як інструмент інфогігієни.*** Коригування хибних інтерпретацій подій за перевіреними джерелами.

КОРИГУВАННЯ НЕТОЧНОСТЕЙ АСОЦІАТИВНИХ

Коригування неточностей асоціативних – прийом усунення помилок і неточностей у зв'язках між ідеями, концептами, фактами – для підвищення точності мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- виявлення асоціативних зв'язків між ідеями/фактами;
- аналіз точності й логічності цих зв'язків;
- виявлення неточностей/помилок;
- внесення корективів для виправлення помилок;
- перевірка скоригованих зв'язків на практиці або через аналіз;
- формування оновленої карти/структури знань (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Пароніми й омоніми: уникнення змішування значень.*** Аналіз типових помилок у використанні схожих слів.

Англійська мова. ***False friends: слова-пастки в перекладі.*** Виправлення неправильного перекладу через подібність звучання.

Основи правознавства. ***Права й обов'язки громадянина.*** Корекція неправильних уявлень про юридичні поняття.

Фізика. ***Маса і вага: відмінності понять.*** Усунення й запобігання плутанини між фізичними величинами.

Етика. ***Добро і зло в етичних системах.*** Коригування хибних уявлень про моральні категорії в різних культурах.

Основи психології. ***Стереотипи і реальність.*** Аналіз упереджень як наслідку хибних асоціацій.

Основи соціології. ***Поняття «норма» й «відхилення».*** Уточнення термінології для усунення й запобігання соціальних хибних уявлень.

КОРИГУВАННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ МИСЛЕННЯ

Коригування управління процесом мислення – прийом оцінки й коригування мислення для досягнення вагомої результативності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення цілей мисленнєвої діяльності;
- спостереження за процесом мислення (стратегії, підходи, кроки);
- фіксація труднощів, повторюваних помилок, нераціональностей;
- виявлення слабких місць/неефективних стратегій;
- внесення коригувань у спосіб мислення;

• оцінка результатів і повторна оптимізація процесу;
• закріплення стратегій мислення для майбутніх завдань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Створення письмової аргументації.*** Аналіз логіки побудови аргументів та удосконалення стилю викладу.

Історія України. ***Інтерпретація історичних подій.*** Оцінка упереджених суджень і вдосконалення логіки пояснень історичних процесів.

Математика. ***Розв'язання нестандартних задач.*** Корекція мисленнєвих стратегій для досягнення точних рішень.

Астрономія. ***Побудова гіпотез щодо походження Всесвіту.*** Оцінка логічної послідовності мислення під час формулювання космологічних гіпотез.

Етика. ***Моральні дилеми: аналіз і ухвалення рішень.*** Аналіз етичних суджень та їх уточнення через нові аргументи.

Інформатика. ***Алгоритмічне мислення.*** Оцінка помилкових кроків у побудові алгоритмів і розробка ефективніших підходів.

Основи психології. ***Метакогніція і саморефлексія.*** Спостереження за мисленням і вдосконалення особистої мисленнєвої ефективності.

КРЕАТИВНЕ ВПРАВЛЯННЯ НА ОСНОВІ ПРИПУЩЕНЬ

Креативне вправляння на основі припущень – прийом виконання вправ і завдань, що стимулюють креативне мислення за гіпотезування і припущень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення теми/проблеми для креативного мислення;
• моделювання ситуацій/сценаріїв на основі припущень;
• генерування ідей на основі цих припущень;
• аналіз і оцінка ефективності запропонованих рішень;
• вибір найперспективніших ідей та їх розвиток;
• представлення ідей (есе, проєкт, презентація тощо).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордонна. ***Альтернативні фінали творів.*** Створення варіантів закінчення літературних історій.

Громадянська освіта. ***Що було б, якби не існувало держав?*** Аналіз гіпотетичної моделі без політичних систем.

Біологія. ***Життя без фотосинтезу.*** Фантастичні сценарії розвитку життя без основного біологічного процесу.

Фізика. ***Що було б, якби не існувало сили тяжіння.*** Висування креативних припущень і моделювання світу без гравітації.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Нова бізнес-модель у світі без грошей.*** Креативна розробка економічних механізмів.

Технології. ***Ґаджети прийдешнього: прогнозування потреб людини через 100 років.*** Фантазування і проєктування інновацій за припущеннями.

Основи філософії. ***Світ без моралі – яким би він був.*** Гіпотетичне мислення для вивчення цінності етичних норм.

КРИТИКУВАННЯ ІДЕЙ

Критикування ідей – прийом оцінки ідей з метою виявлення слабких місць, потенційних ризиків і шляхів покращення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір ідей для оцінки, аналіз сильних і слабких сторін;
- виявлення можливих ризиків/обмежень;
- аналіз обґрунтованості й реалістичності ідеї;
- надання конструктивних рекомендацій для вдосконалення;
- перевірка скоригованих ідей на практиці або в дискусії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Авторські концепції персонажа.*** Критичний розбір літературних образів із позиції їх логіки й мотивів.

Історія України. ***Оцінка історичних стратегій.*** Аналіз рішень українських політичних діячів щодо доцільності і результатів/наслідків їх дій.

Громадянська освіта. ***Моделювання соціальних ініціатив.*** Критична оцінка ідей щодо покращення життя громади.

Біологія і екологія. ***Ідеї захисту довкілля.*** Аналіз ефективності запропонованих рішень щодо екологічних проблем.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Оцінка бізнес-ідей стартапів.*** Критичний розбір учнівських бізнес-проєктів за критеріями реалістичності, витрат, прибутковості.

Інформатика. ***Аналіз технологічних стартапів.*** Критична оцінка ідей для нових ІТ-продуктів або мобільних застосунків.

Основи філософії. ***Ідеї утопій.*** Критичний розгляд філософських концепцій ідеального суспільства (Платон, Томас Мор, інші).

КРУГЛИЙ СТІЛ

Круглий стіл – прийом у формі обговорення, де всі учні мають рівні можливості висловити свою думку й обговорити тему.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення теми обговорення;
- формування кола учнів;
- ознайомлення з правилами дискусії (черговість, повага, час);
- висловлення кожним власної думки без перебивань;
- обговорення аргументів, уточнення позицій;
- підсумок і фіксація висновків – колективно;
- рефлексія (за потреби): оцінка ефективності участі й обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Мовна норма в добу інтернету.*** Обговорення впливу соцмереж на лексику і граматику.

Англійська мова. ***The role of English in the globalized world.*** Обговорення глобалізації статусу англійської мови: користь чи загроза іншим?

Громадянська освіта. ***Права людини в сучасному суспільстві.*** Обговорення меж прав і відповідальності у школі, в сім'ї, в державі.

Біологія. ***Чи безпечно втручатися в геном людини?*** Дискусія з біоетичних проблем з урахуванням наукових і моральних аспектів.

Етика. ***Чи завжди варто прощати?*** Рівноправне обговорення моральних дилем у життєвих ситуаціях.

Економіка і право. ***Справедлива система оподаткування: міф чи реальність?*** Дискусія на основі кейсів з економічного життя країни.

Образотворче мистецтво. ***Що таке «гарне мистецтво»?*** Вільне висловлення естетичних уподобань і аргументація позицій.

КУЩ АСОЦІАТИВНИЙ

Кущ асоціативний – прийом розвитку ідей через асоціативне мислення і поєднання різних концептів у «кущ» ідей.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення центральної ідеї/проблеми;
- генерування асоціативних ідей, пов'язаних із центральною;
- розширення куща за допомогою додаткових асоціацій;
- групування асоціацій за темами, сферами, ознаками;
- виявлення перспективних поєднань і нових ідей;
- використання куща для генерування рішень/концептів/текстів;
- оформлення куща у вигляді схеми, карти, візуалізації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Тема «Хто втрачає свободу – втрачає все» для творуроздуму.*** Формування асоціативного поля до поняття «свобода».

Всесвітня історія. ***Середньовіччя.*** Кущ понять, явищ і культурних особливостей епохи.

Біологія. ***Клітина.*** Формування асоціативного куща понять, структур і функцій клітини.

Географія. ***Глобалізація.*** Асоціативна карта понять і процесів, пов'язаних із глобалізацією.

Інформатика. ***Штучний інтелект.*** Асоціативне розгалуження теми у контексті техніки, етики, прийдешнього.

Музичне мистецтво. ***Музика і настрій.*** Побудова куща асоціацій між типами музики й емоціями.

Основи психології. ***Стрес.*** Асоціативна карта чинників, реакцій і способів подолання стресу.

МАЛЮВАННЯ СЛОВЕСНЕ

Малювання словесне – прийом використання словесних описів для створення візуальних образів і пояснень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір концепту, явища, ідеї; створення опису;

• уточнення деталей: форма, колір, рух, простір, емоції;

• перетворення словесного опису на уявний образ;

• обговорення/перевірка точності образу в парі/групі;

• використання образу для навчання, презентації, творчості;

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Опис природи у творах Тараса Шевченка.*** Словесне «малювання» краєвидів і настроїв, відтворення в уяві.

Англійська мова. ***Опис мрійного місця для подорожі (Speaking).*** Усне «малювання» місця, де учень хоче побувати, з деталізацією.

Історія України. ***Бій під Крутами: словесна реконструкція.*** Опис емоційної атмосфери події через образи, звуки, відчуття.

Біологія. ***Будова кровоносної системи.*** Словесне моделювання структури, функцій і руху крові в організмі.

Фізика. ***Електричне поле.*** Уявне «малювання» невидимих силових ліній за допомогою описів.

Образотворче мистецтво. ***Словесний портрет людини.*** Використання прикметників для створення образу людини словами.

Основи філософії. ***Що таке щастя?*** Словесне формування внутрішнього образу складного абстрактного поняття.

МАРКУВАННЯ ТЕКСТУ

Маркування тексту – прийом у процесі позначення й підкреслення важливих моментів у тексті для зручності подальшого аналізу й обговорення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення ключових понять, ідей, фактів у тексті;

• вибір системи маркування (кольори, символи, підкреслення, позначки на полях);

• позначення важливих елементів згідно з вибраною системою;

• узагальнення і групування виділених частин;

• аналіз ідей і зв'язків між ними;

• використання маркування для конспектів, карт, тез, запитань;

• підготовка до обговорення, письма, тестування, дискусії на основі виділеного.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Структура публіцистичного тексту.*** Позначення тези, аргументів, прикладів, висновків.

Англійська мова. ***Reading comprehension.*** Виділення основних ідей, допоміжних деталей, сполучних слів.

Всесвітня історія. ***Причини Першої (Другої) світової війни.*** Маркування політичних, економічних, соціальних чинників.

Математика. ***Текстова задача з логічною структурою.*** Позначення даних, умов, запитань, обґрунтувань.

Економіка і право. ***Аналіз тексту законодавчого документа.*** Маркування понять, норм, умов, прав і обов'язків.

Інформатика. ***Опис алгоритму в тексті.*** Маркування кроків алгоритму, умов, циклів, викликів.

Основи психології. ***Ознаки тривожності у підлітковому віці.*** Виділення ключових симптомів, чинників ризику, порад.

МАТЕРІАЛИ ВІЗУАЛЬНІ

Матеріали візуальні – прийом використання графічних, ілюстративних, відеоматеріалів для передачі інформації й підтримки освітнього процесу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення теми/концепту, що потребує візуалізації;

• вибір відповідних візуальних матеріалів (графіки, діаграми, відео, світлин, карти, анімації);

• інтеграція матеріалів (урок, проєкт, презентація, пояснення);

• пояснення/супровід візуального контенту словесним коментарем;

• залучення учнів до аналізу, інтерпретації, створення матеріалів;

• корекція матеріалів залежно від реакції та результатів/наслідків;

• використання візуалізації для перевірки розуміння й узагальнення знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Карти і схеми битв.*** Аналіз територіальних змін, ходу подій через карти і схематичні зображення.

Біологія і екологія. ***Будова клітини (відео + 3D-модель).*** Використання візуалізацій для запам'ятовування структур і функцій.

Хімія. ***Молекулярні моделі речовин.*** Використання інтерактивних симуляцій для демонстрації хімічних зв'язків.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Інфографіка про структуру бюджету.*** Візуалізація розподілу доходів і витрат у формі схем і діаграм.

Інформатика. ***Блок-схеми алгоритмів.*** Графічне представлення послідовності дій у програмуванні.

Технології. ***Інструкції з безпеки у форматі інфографіки.*** Зорове сприймання техніки безпеки через піктограми і плакати.

Мистецтво. ***Жанри живопису.*** Демонстрація прикладів різних жанрів зі стислим аналізом зображень.

МЕНТОРСТВО

Менторство – прийом навчання через індивідуальний супровід і наставництво з боку досвідченого педагога/фахівця; сприяє особистіс-

ному розвиткові, професійній орієнтації і формуванню компетентностей на основі індивідуального підходу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення мети, потреб і очікувань учня/учасника;
• встановлення графіка зустрічей і форматів комунікації;
• проведення консультацій, спільне обговорення проблем і завдань;
• надання рекомендацій, підтримки й мотивації для розвитку;
• моніторинг прогресу, зворотний зв'язок і коригування;
• оцінка результатів і планування подальших кроків розвитку.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Наставництво у розвиткові вмінь говоріння і письма.*** Акцент на практичне використання мови.

Історія України. ***Підготовка до історичних дебатів і проєктів під керівництвом ментора.*** Удосконалення аналітичних і публічних умінь.

Математика. ***Індивідуальна допомога у вивченні складних алгебраїчних тем.*** Розвиток логічного мислення й умінь розв'язувати задачі.

Біологія і екологія. ***Супровід у реалізації екологічних проєктів і досліджень.*** Формування екологічної свідомості через практичну діяльність.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Індивідуальний супровід під час аналізу фінансових ризиків.*** Формування практичних умінь.

Інформатика. ***Індивідуальна підтримка у програмуванні й оптимізації алгоритмів.*** Підвищення технічної компетентності та вмінь кодування.

Музичне мистецтво. ***Розвиток музичних здібностей через індивідуальні заняття.*** Формування творчого підходу і технічної майстерності.

Основи психології. ***Розвиток емоційного інтелекту через персональне наставництво.*** Підтримка у подоланні стресових ситуацій.

Фізична культура. ***Побудова персональної програми тренувань і реабілітації.*** Підтримка здорового способу життя й фізичного розвитку.

МЕТАФОРА ВІЗУАЛЬНА

Метафора візуальна – прийом використання візуальних елементів як метафор для пояснення й ілюстрації ідей.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення концепту/ідеї для візуалізації;
• пошук/створення візуальних елементів для пояснення суті ідеї;
• вибір влучних образів і/або символів для ілюстрації;
• інтеграція візуальних метафор в освітній процес/у презентацію;
• обговорення зв'язку між візуальним образом і концептом;
• оцінка ефективності візуальних метафор і внесення коригувань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Мова як мережа шляхів для передачі інформації.*** Застосування візуальних схем для зрозуміння структури речень і взаємозв'язків між словами.

Математика. ***Візуалізація функції як машини, що перетворює числа.*** Графіки/діаграми для розуміння змінних та їх взаємозв'язків.

Біологія. ***Візуалізація клітини як фабрики з різними відділами.*** Використання схем і малюнків для пояснення будови і роботи органел.

Географія. ***Картографічна метафора кліматичних зон як «одягу» Землі.*** Унаочнення кліматичних особливостей різних регіонів.

Фізика. ***Пояснення електромагнітного поля через образ силового поля навколо магніту.*** Краще засвоєння абстрактних понять.

Інформатика. ***Модель комп'ютерної мережі як павутини взаємопов'язаних вузлів.*** Розуміння структури мереж і принципів передачі даних.

МЕТАФОРИЗУВАННЯ

Метафоризування – прийом використання переносного значення для пояснення складних ідей і концептів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- пошук/створення метафори (властивості, функції, зв'язки);
- представлення метафори учням/учасникам у зрозумілій формі;
- обговорення метафори, аналіз її смислу і меж застосування;
- порівняння метафори з реальним станом для глибшого розуміння;
- створення власних метафор учнями для закріплення знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Мова як міст між поколіннями.*** Пояснення значення мови через образні порівняння.

Історія України. ***Революція як буря, що змінює суспільний ландшафт.*** Відображення складних суспільних змін через образи природи.

Математика. ***Функція як машина, що перетворює числа на результати.*** Використання метафори для пояснення абстрактних понять.

Географія. ***Клімат як одяг планети, що змінюється відповідно до сезону.*** Ілюстрація природних явищ через прості образи.

Фізика. ***Електричний струм у порівнянні з течією води в річці.*** Пояснення електричних процесів за допомогою простих образів.

Музичне мистецтво. ***Мелодія як розповідь без слів, що передає емоції.*** Використання метафори для розуміння художніх засобів музики.

Основи соціології/Основи медіаграмотності. ***Соціальні мережі як павутиння людських зв'язків.*** Пояснення складних соціальних процесів.

Основи філософії. ***Свобода волі як дорога з перехрестями вибору.*** Аналіз понять через метафоричне осмислення.

МЕТАФОРИЗУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ «КОЛА ІНТЕРЕСІВ»

Метафоризування з використанням «кола інтересів» – прийом створення метафор, що базуються на інтересах учасників і обставинах, сприятливих для кращого розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення інтересів і особливостей здобувачів освіти/групи;
• пошук і створення метафор, що відображають ці інтереси;
• адаптація метафор під конкретні обставини;
• представлення метафори індивідуально/групі;
• обговорення й аналіз метафори, оцінка ефективності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Порівняння літературних творів з їх екранізаціями.*** Зростання зацікавленості навчанням.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Використання футбольної метафори для пояснення правил граматики.*** Актуалізація інтересу учнів до спорту дає змогу краще засвоїти матеріал.

Математика. ***Метафора відеогри для пояснення послідовності дій у розв'язанні задач.*** Сприяння мотивації і глибшому розумінню.

Географія. ***Пояснення кліматичних зон через улюблені типи подорожей учнів.*** Зацікавлення й поглиблення знань.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Метафора стартапу як подорожі до скарбів.*** Зрозуміння складності й переваг бізнесу.

Музичне мистецтво. ***Порівняння музичних жанрів з улюбленими стилями одягу учнів.*** Розвиток інтересу і творчого мислення.

Основи психології/Основи медіаграмотності. ***Використання метафори соцмереж для пояснення соціальних взаємодій і впливу.*** Полегшення і поглиблення розуміння поведінкових моделей.

МЕТАФОРИЗУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ АСОЦІАЦІЙ

Метафоризування з використанням асоціацій – прийом побудови метафор, що включають асоціативні зв'язки між ідеями/образами.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення ключових ідей/образів, що потребують пояснення;
• пошук і аналіз асоціативних зв'язків між цими ідеями;
• формування метафори, яка поєднує знайдені асоціації;
• використання метафори для розуміння й запам'ятовування;
• обговорення метафори й оцінка її ефективності;
• коригування метафори для зрозумілості й релевантності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Використання метафори «лінії життя» для аналізу сюжетної лінії твору.*** Глибше розуміння структури й змісту.

Математика. ***Створення метафори «побудови будинку» для пояснення послідовності дій у розв'язанні рівнянь.*** Запам'ятовування алгоритму.

Біологія. ***Використання метафори «місто в місті» для опису клітини тп її органел.*** Глибше розуміння складних біологічних процесів.

Географія. ***Метафора «річкового шляху» для пояснення міграції тварин.*** Полегшення засвоєння екологічних понять.

Фізика. ***Метафора «танцю частинок» для пояснення квантових процесів.*** Удоступнення абстрактних понять для учнів.

Інформатика. ***Метафора «поштової служби» для пояснення роботи мережевих протоколів.*** Краще засвоєння інформації через візуальність.

Основи психології. ***Використання метафори «павутиння думок» для роз'яснення асоціативних зв'язків у свідомості.*** Глибше усвідомлення дії механізмів пам'яті й мислення.

МЕТАФОРИЗУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ІСТОРІЙ

Метафоризування з використанням історій – прийом створення метафор через оповіді/історії, що дають змогу пояснити складні концепти.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибір концепту/ідеї, що потребує пояснення;

• створення стислої зрозумілої історії, оповіді;

• оприявнення історії як метафори для індивідуального/групового пояснення;

• обговорення ефективності впливу метафори на розуміння теми;

• внесення коригувань для кращого розуміння й зацікавленості.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Історія про подорож слова у реченні для пояснення синтаксису.*** Розвиток уявлення про граматичні зв'язки.

Всесвітня історія. ***Оповідь про розвиток цивілізацій як метафора «росту дерева з різними гілками».*** Унаочнення історичних процесів через оповідь.

Математика. ***Історія про пошук скарбів, яка символізує розв'язання задачі з кількома кроками.*** Розвиток мотивації й структурування мислення.

Географія. ***Оповідь про подорож річкою, що символізує екологічний цикл.*** Якісніше і тривкіше засвоєння матеріалу.

Інформатика. ***Історія про подорож пакету даних мережею для пояснення роботи інтернет-протоколів.*** Краще зрозуміння матеріалу.

Музичне мистецтво. ***Історія про створення симфонії як метафора командної роботи та гармонії.*** Розуміння цінності співпраці.

Основи психології. ***Історія про мандрівку в лабіринті пам'яті для пояснення процесів запам'ятовування й забування.*** Поглиблене розуміння функцій мозку.

МЕТАФОРИЗУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПРИКЛАДІВ ІЗ РЕАЛЬНОГО ЖИТТЯ

Метафоризування з використанням прикладів із реального життя – прийом із використанням реальних ситуацій як метафор для пояснення ідеї/розкриття проблеми.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення ключового концепту/ідеї для пояснення;

• вибір зрозумілої реальної ситуації, що ілюструє концепт/ідею;
• пояснення ключових моментів через вибрану ситуацію;
• організація обговорення аналогій і висновків із групою;
• формулювання узагальнень і підкріплення метафори;
• закріплення розуміння через застосування ідеї у нових контекстах.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Пояснення складних політичних процесів через приклади історичних подій.*** Зрозумілість причин і результатів/наслідків.

Математика. ***Використання ситуацій з реального життя, зокрема планування бюджету, для пояснення основ відсотків і пропорцій.*** Легше засвоєння матеріалу через практичні приклади.

Географія. ***Пояснення кліматичних змін через конкретні приклади катастроф та їх наслідки.*** Розвиток екологічної свідомості.

Фізика. ***Пояснення законів механіки через приклади зі щодення (рух автомобіля, запуск ракети).*** Краще розуміння абстрактних понять.

Основи здоров'я. ***Щоденні ситуації харчування і гігієни як метафори для здорового способу життя.*** Формування корисних звичок.

Інформатика. ***Використання прикладів із реального життя для пояснення кібербезпеки.*** Розуміння практичної користі знань.

Основи психології. ***Використання реальних життєвих ситуацій для ілюстрації механізмів стресу.*** Краще розуміння теоретичних основ.

МЕТАФОРИЗУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ФАКТІВ, АФОРИЗМІВ, ГУМОРУ

Метафоризування з використанням фактів, афоризмів, гумору – прийом створення метафор через вислови, факти, гумористичні елементи для кращого сприйняття й запам'ятовування.

Логістика успішної реалізації прийому:

• пошук фактів, афоризмів, гумористичних елементів до теми;
• створення метафор на основі цих висловів;
• інтеграція метафор в освітній процес, у презентацію;
• стимулювання дискусії та залучення аудиторії;
• аналіз реакції учнів і оцінка ефективності метафор;
• коригування матеріалу на основі зворотного зв'язку.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання яскравих фактів і афоризмів про мову для розвитку інтересу до її опанування.*** Підвищення мотивації.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Використання жартів і афоризмів для удосконалення мовленнєвих умінь.*** Полегшене опанування мови.

Громадянська освіта. ***Афоризми й гумористичні приклади для пояснення прав і обов'язків громадян.*** Підсилення засвоєння суті понять.

Математика. ***Використання афоризмів і гумористичних прикладів для пояснення складних математичних понять.*** Полегшення засвоєння.

Біологія. ***Використання яскравих фактів і гумору для пояснення біологічних процесів.*** Уцікавлення освітнього процесу.

Фізика. ***Використання фактів і гумору для ілюстрації фізичних законів у щоденні.*** Активізація уваги й підвищення інтересу.

Основи здоров'я. ***Використання гумору й афоризмів для мотивації до здорового способу життя.*** Підвищення ефективності навчання.

Образотворче мистецтво. ***Афоризми відомих художників і гумористичні метафори для пояснення творчих технік.*** Розвиток креативності.

Основи психології. ***Пояснення складних психологічних явищ через гумористичні історії й афоризми.*** Краще розуміння й запам'ятовування.

МИСЛЕННЯ «БЕЗ ФРЕЙМІВ»

Мислення «без фреймів» – прийом мислення, яке не обмежується традиційними шаблонами, а пропонує нові підходи й альтернативи.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення проблеми/ситуації для аналізу;
- відкидання традиційних схем, шаблонів і стандартних рішень;
- генерування спектра нових ідей і підходів без фреймів;
- оцінка й вибір перспективних нестандартних рішень;
- тестування вибраних рішень у практичних умовах;
- аналіз результатів і адаптація підходів для використання в освітньому процесі.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Альтернативні інтерпретації історичних подій.*** Поглиблене розуміння історичних процесів.

Громадянська освіта. ***Розв'язання соціальних проблем із нестандартних позицій.*** Формування креативної громадянської свідомості.

Математика. ***Пошук методів розв'язання складних задач поза межами стандартних алгоритмів.*** Розвиток креативного математичного мислення.

Алгебра. ***Використання нестандартних підходів для моделювання і розв'язання рівнянь.*** Підвищення пластичності мислення.

Фізика. ***Вивчення нестандартних теорій і моделей, що розширюють межі традиційної науки.*** Розвиток наукової творчості.

Інформатика. ***Розробка нових алгоритмів і підходів, не обмежених традиційними методами програмування.*** Інноваційні рішення у технологіях.

Технології. ***Створення інноваційних продуктів, які не вписуються у наявні стандарти.*** Пошук альтернативних технологічних шляхів.

Образотворче мистецтво. ***Експерименти з нетрадиційними формами і техніками у творчості.*** Розкриття нових художніх можливостей.

Основи психології. ***Аналіз питань/проблем особистісного розвитку поза звичними психотерапевтичними рамками.*** Розширення стратегій самовдосконалення.

МИСЛЕННЯ КРЕАТИВНЕ

Мислення креативне – прийом поєднання різних підходів і методів для створення нових оригінальних рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• виявлення певних підходів, методів, стратегій;

• комбінування цих підходів у нові, несподівані групи;

• генерування ідей, концепцій, рішень на основі таких поєднань;

• оцінка оригінальності, ефективності та практичності результатів;

• тестування вибраних рішень у реальних/змодельованих умовах.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Використання історіографічних методів для глибшого аналізу подій.*** Формування критичності мислення.

Математика. ***Поєднання геометричних і алгебраїчних методів для розв'язання задач.*** Розвиток креативного математичного мислення.

Географія. ***Поєднання фізико-географічних і соціально-економічних підходів для вивчення регіонів.*** Узв'язнення середовища й суспільства.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Комбінування бізнес-моделей із цифровими стратегіями.*** Посилення конкурентоспроможності.

Інформатика. ***Використання алгоритмічних підходів у створенні інноваційних програмних продуктів.*** Підвищення ефективності розробки.

Технології. ***Інтеграція інженерних і дизайнерських методів для створення інноваційних продуктів.*** Розвиток інноваційного мислення.

Музичне мистецтво. ***Поєднання класичних і сучасних музичних стилів для створення унікальних композицій.*** Розвиток музичної творчості.

Основи психології. ***Поєднання когнітивних і поведінкових методів для розробки технік саморегуляції.*** Зміцнення психологічної стійкості.

Основи філософії. ***Поєднання філософських шкіл для формування світоглядних позицій.*** Розвиток критичності мислення.

МИСЛЕННЯ ОБЕРНЕНЕ

Мислення обернене – прийом мислення, що передбачає аналіз проблеми/ситуації з протилежної позиції розгляду для знаходження нестандартних рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення проблеми/процесу, що потребує аналізу;

• формулювання традиційних підходів, припущень, умов, що використовуються;

• свідоме обернення цих підходів/умов у протилежні твердження чи сценарії;

• генерування нових ідей і рішень на основі отриманої «оберненої» перспективи;

• аналіз потенційних переваг і недоліків нових ідей;

• адаптація/комбінація рішень для застосування в реальних умовах;

• оцінка ефективності і внесення коригувань за потреби.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Аналіз історичних подій із розглядом альтернативних сценаріїв розвитку.*** Посилення критичності мислення.

Біологія. ***Вивчення природних процесів із протилежної перспективи***. Покращення розуміння їх адаптивної ролі.

Математика. ***Аналіз завдань за зміни вихідних умов/допущень.*** Відкриття нових підходів до розв'язання.

Географія. ***Проблеми екології.*** Висновки з перебігу протилежних природних процесів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Оцінка бізнес-моделей.*** Припущення про ринок і клієнтів.

Музичне мистецтво. ***Написання музичних творів.*** Застосування протилежних стилів/тембрів для пошуку нових звучань.

Основи психології. ***Розгляд проблем поведінки через протилежні мотиви/установки.*** Пошук альтернативних методів впливу.

Основи філософії. ***Обговорення філософських ідей.*** Формулювання їх протилежних концепцій.

МИСЛЕННЯ ПАРАЛЕЛЬНЕ

Мислення паралельне – прийом одночасного розгляду кількох варіантів/рішень без послідовного вибору одного з них.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення проблеми/завдання, що потребує розв'язання;
• генерування альтернативних ідей, варіантів, підходів одночасно;
• порівняння, аналіз сильних і слабких сторін варіантів (одночасні);
• оцінка перспективи рішень у різних контекстах;
• розгляд можливості комбінування окремих рішень;
• вибір одного/кількох варіантів для подальшої реалізації;
• контроль і коригування вибраних рішень у процесі впровадження.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Розгляд версій історичних подій для формування об'єктивної картини.*** Розвиток критичності мислення.

Біологія. ***Порівняння теорій еволюції у контексті екологічних досліджень.*** Розширення розуміння природних процесів.

Математика. ***Аналіз методів розв'язання складних задач.*** Пошук найефективнішого підходу.

Географія. ***Оцінка альтернативних способів управління природними ресурсами.*** Інтенсифікація поступального розвитку.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Одночасний аналіз кількох бізнес-стратегій розвитку компанії.*** Визначення найкращих моделей.

Технології. ***Оцінка інженерних рішень для проєктування пристроїв.*** Пошук оптимальної конструкції.

Музичне мистецтво. ***Паралельний аналіз музичних стилів для створення оригінальних композицій.*** Розвиток творчих здібностей.

Основи психології. ***Розгляд технік подолання стресу для вибору індивідуально найкращої.*** Підвищення ефективності саморегуляції (під час занять, удома).

Основи філософії. ***Одночасний розгляд філософських підходів для формування власної позиції.*** Поглиблення світогляду.

МИСЛЕННЯ СЦЕНАРНЕ

Мислення сценарне – прийом створення імовірних сценаріїв розвитку подій для пошуку альтернативних шляхів/рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення проблеми/події, для якої потрібно розробити сценарії;
- створення різних сценаріїв розвитку подій;
- аналіз потенційних результатів і ризиків кожного сценарію;
- оцінка переваг і недоліків кожного варіанта;
- вибір оптимального/пластичного сценарію;
- розробка плану дій для реалізації вибраного сценарію;
- моніторинг результатів і коригування плану за потреби.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Аналіз альтернативних історичних подій та їх впливів на сучасність.*** Визначення чинників, які змінювали хід історії.

Біологія. ***Прогнозування наслідків екологічних змін за різними сценаріями розвитку природи.*** Оцінка впливу людської діяльності на біосферу. Розробка стратегій збереження довкілля.

Математика. ***Моделювання варіантів розв'язання задачі й аналіз їх результатів.*** Вивчення впливу початкових умов на кінцевий результат.

Географія. ***Моделювання сценаріїв природних катаклізмів і заходів щодо їх запобігання.*** Аналіз кліматичних змін та їх наслідків.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Розробка сценаріїв розвитку бізнесу в умовах ринкових змін.*** Оцінка фінансових ризиків.

Технології. ***Планування розвитку інноваційних проєктів з урахуванням альтернативних шляхів реалізації.*** Аналіз ризиків і можливостей.

Музичне мистецтво. ***Створення сценаріїв розвитку музичних композицій та їх інтерпретацій.*** Дослідження впливу жанрів і стилів.

Основи психології. ***Побудова сценаріїв розвитку поведінки людини за різних життєвих ситуацій.*** Аналіз варіантів реагування на стреси.

Основи філософії. ***Обговорення сценаріїв розвитку ідей та їх впливу на суспільство.*** Визначення соціальних результатів/наслідків.

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ

Міжпредметні зв'язки – прийом встановлення зв'язків між різними предметами/галузями науки для розширення контексту розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення ключових понять і термінів у різних предметах;

• пошук спільних тем, закономірностей, принципів;

• побудова логічних зв'язків і асоціацій між предметами;

• створення інтегрованих пояснень для розуміння матеріалу;

• застосування міжпредметних зв'язків для розв'язання комплексних завдань;

• розвиток критичності мислення через аналіз зв'язків;

• використання знань для формування ширшої картини світу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України/Географія. ***Дослідження впливу географічного розташування на історичний розвиток регіонів.*** Формування цілісного розуміння історичних процесів.

Біологія/Хімія. ***Вивчення хімічних процесів у живих організмах.*** Пояснення біологічних функцій через хімічні реакції.

Математика/Фізика. ***Вивчення руху тіл через математичні рівняння.*** Розуміння взаємозв'язку між формулами і реальними процесами.

Географія/Біологія і екологія. ***Аналіз взаємозв'язку природних екосистем і кліматичних змін.*** Вплив людської діяльності на довкілля.

Підприємництво і фінансова грамотність/Математика. ***Вивчення фінансових показників та їх математичного аналізу.*** Побудова моделей бюджету і планування доходів.

Технології/Інформатика. ***Інтеграція цифрових інструментів для автоматизації виробничих процесів.*** Аналіз ефективності технологічних рішень із використанням ІТ.

Музичне мистецтво/Математика. ***Ритм, метричні структури, математичні закономірності.*** Аналіз звукових частот і гармонії.

Основи психології/Українська література/Література закордоння. ***Дослідження образів персонажів через психологічні теорії.*** Аналіз мотивацій і поведінки персонажів, вивчення творів через психологію.

Основи філософії/Основи логіки. ***Дослідження логічних структур у філософських теоріях.*** Формування критичності мислення через міжпредметний/міждисциплінарний підхід.

МІРКУВАННЯ ВГОЛОС

Міркування вголос – прийом, за якого учень промовляє свої міркування під час виконання завдання/розв'язання проблеми; дає змогу краще усвідомити мисленнєві стратегії, виявити логічні помилки й систематизувати рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• почати розв'язання проблеми/завдання;

• промовляти думки вголос, пояснюючи кожен крок процесу;

• виявити, де можна удосконалити підхід/логіку;

• оцінити результат за допомогою промовляння;

• зробити висновки щодо ефективності мислення і вибору стратегії (спільно з учнями).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Промовляння логіки побудови речень.*** Краще усвідомлення мовних стратегій.

Математика. ***Озвучування кожного кроку розв'язання задачі.*** Усвідомлення логічних ходів і уникнення помилок.

Біологія. ***Промовляння послідовності експерименту.*** Посилення контролю мисленнєвих процесів у науці.

Фізика. ***Обговорення логіки розрахунків.*** Підтвердження логічної правильності мислення.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Оприявнення бізнес-рішень.*** Краще усвідомлення стратегій і результатів/наслідків.

Економіка і право. ***Озвучування логіки економічних аналізів.*** Критичне оцінювання рішень.

Інформатика. ***Озвучування кроків алгоритму.*** Посилення контролю правильності логічних процесів у програмуванні.

МІРКУВАННЯ ЗА АНАЛОГІЄЮ

Міркування за аналогією – прийом використання аналогій для пояснення нових, складних ідей, перекладу їх на відомі поняття.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення нового/складного поняття, яке потребує пояснення;

• пошук відомих аналогій/схожих явищ (досвід, інші сфери);

• порівняння нового поняття з вибраною аналогією;

• пояснення сутності нового поняття через відому аналогію;

• оцінка адекватності, точності, корисності вибраної аналогії;

• коригування/пошук нових аналогій для засвоєння матеріалу;

• використання аналогії для закріплення знань і подальшого аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Процес навчання як зведення будинку.*** Розгляд нового мовного факту як цеглинки у загальній конструкції знань.

Біологія. ***Клітинна мембрана як охоронець замку.*** Розуміння, як мембрана контролює, що входить і виходить з клітини. ***Фотосинтез як фабрика з виробництва енергії.*** Аналогізування, як рослини перетворюють світло на поживні речовини.

Фізика. ***Як працює електричний струм – порівняння з потоком води в трубах.*** Вивчення понять напруги і опору через водні аналоги.

Економіка і право. ***Економічна система як організм.*** Розгляд роботи різних секторів як органів забезпечення життєдіяльності.

Інформатика. ***Розуміння інтернету як великої мережі доріг.*** Унаочнення руху даних між комп'ютерами.

Основи психології. ***Психологічні захисні механізми як щити або броня.*** Чіткіше розуміння, як убезпечитись від стресу.

Основи соціології. ***Розподіл ролей у команді як в оркестрі.*** Виконання кожним своєї партії для загальної гармонії.

МОДЕЛЮВАННЯ

Моделювання – прийом створення моделей для відображення реальних/уявних об'єктів, явищ, ситуацій, процесів; дає змогу краще зрозуміти складні системи через спрощене представлення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення процесу, явища, ситуації для моделювання;
- вибір типу моделі (фізична, математична, графічна, комп'ютерна);
- накопичення даних і характеристик для побудови моделі;
- створення моделі з урахуванням параметрів і властивостей;
- проведення експериментів/симуляцій на основі моделі;
- аналіз здобутих результатів і оцінка адекватності моделі;
- коригування моделі для покращення точності й використання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Моделювання функцій і графіків.*** Побудова графіків для вивчення властивостей функцій.

Біологія. ***Моделювання кровообігу в організмі людини.*** Сприяння кращому засвоєнню анатомії.

Географія. ***Моделювання процесів ерозії ґрунту на схилах.*** Покращення розуміння екологічних процесів.

Фізика. ***Моделювання руху планет у Сонячній системі.*** Створення комп'ютерної моделі для вивчення орбітальних процесів.

Хімія. ***Моделювання молекулярної структури речовин.*** Полегшення вивчення хімічних реакцій.

Економіка і право. ***Моделювання ринку з попитом і пропозицією.*** Розвиток умінь прогнозувати результати/наслідки ринкових коливань.

Інформатика. ***Розробка комп'ютерної моделі для симуляції роботи алгоритму.*** Опанування здатності оптимізувати код.

Основи психології. ***Моделювання поведінкових реакцій у стресових ситуаціях.*** Наочне розуміння психологічних процесів.

Основи соціології. ***Моделювання соціальних процесів у групах.*** Використання графічних схем для вивчення взаємодій між людьми.

МОДЕЛЮВАННЯ ГІПОТЕТИЧНЕ

Моделювання гіпотетичне – прийом створення гіпотетичних моделей для вивчення теоретичних ситуацій і подій; дає змогу перевірити різні припущення і розглянути ймовірні наслідки без реальних експериментів; розвиває аналітичне мислення і здатність прогнозувати.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення теоретичної ситуації/події для моделювання (педагог може взяти участь у цьому процесі як ментор);

• формулювання основних гіпотез і припущень;

• розробка моделі, що відтворює ключові аспекти ситуації;

• перевірка гіпотез на основі здобутих даних;

• внесення коригувань до моделі (за потреби);

• формулювання висновків і рекомендацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Моделювання альтернативних ходів битв часів Козаччини.*** Аналіз імовірних результатів та їх впливу на історію.

Математика. ***Побудова моделей гіпотетичних задач на оптимізацію.*** Перевірка коректності гіпотез і результатів.

Біологія і екологія. ***Моделювання гіпотетичних змін в екосистемах за зовнішніх впливів.*** Аналіз потенційних наслідків/ризиків.

Географія. ***Моделювання гіпотетичних змін клімату.*** Аналіз імовірних впливів на природні ресурси.

Фізика. ***Моделювання поведінки частинок у гіпотетичних умовах.*** Перевірка теоретичних фізичних гіпотез.

Економіка і право. ***Моделювання гіпотетичних сценаріїв економічного розвитку країни.*** Аналіз впливу політичних і фінансових рішень.

Інформатика. ***Створення гіпотетичних моделей роботи нових алгоритмів.*** Удосконалення алгоритмів на основі здобутих результатів.

Основи психології. ***Моделювання гіпотетичних поведінкових реакцій у стресових ситуаціях.*** Аналіз наслідків для психічного здоров'я.

Основи філософії. ***Створення гіпотетичних моделей для аналізу етичних дилем.*** Розгляд результатів/наслідків різного морального вибору.

МОДЕЛЮВАННЯ МЕНТАЛЬНЕ

Моделювання ментальне – прийом створення моделей в уяві для аналізу і проведення експериментів без фізичного втручання; дає змогу розвивати логічне мислення і прогнозувати результати/наслідки рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення об'єкта, процесу, проблеми;

• формування уявної моделі з виділенням ключових характеристик і взаємозв'язків;

• проведення «ментальних експериментів» (уявного тестування різних сценаріїв/варіантів);

• фіксація здобутих висновків та їх аналіз;

• порівняння продуктів уявного моделювання з наявними даними;

• адаптація і вдосконалення уявної моделі за потреби;

• використання результатів для ухвалення рішень, пояснення явищ.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Всесвітня історія. ***Уявне відтворення подій певного історичного періоду.*** Аналіз впливу окремих чинників на перебіг історії.

Математика. ***Ментальне моделювання геометричних фігур та їх властивостей.*** Формування логічних висновків і доказів.

Алгебра. ***Ментальне уявлення графіків функцій та їх змін.*** Пояснення закономірностей через уявні експерименти.

Біологія і екологія. ***Уявне моделювання процесів фотосинтезу в клітині.*** Аналіз впливу різних чинників на інтенсивність процесу.

Географія. ***Уявне моделювання руху повітряних мас і утворення погодних явищ.*** Аналіз результатів/наслідків для клімату регіону.

Основи здоров'я. ***Уявне моделювання процесів у людському організмі під час фізичних навантажень.*** Аналіз впливу чинників на здоров'я.

Інформатика. ***Ментальне моделювання алгоритмічних процесів та їх виконання.*** Аналіз послідовності дій і ймовірних результатів.

Основи психології. ***Ментальне моделювання поведінкових реакцій у стресових ситуаціях.*** Прогнозування результатів/наслідків для психічного здоров'я.

Основи філософії. ***Ментальне моделювання складних абстрактних ідей.*** Проведення уявних діалогів і дискусій.

МОДЕЛЮВАННЯ «НЕУСПІХУ»

Моделювання «неуспіху» – прийом створення моделей на основі невдач для виявлення ймовірних помилок і покращення процесу; дає можливість прогнозувати ризики і розробляти стратегії запобігання.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення процесу, системи, ситуації для аналізу невдач;
- ідентифікація ймовірних помилок/причин «неуспіху»;
- побудова моделі, що відтворює сценарії цих помилок;
- аналіз причин, наслідків і взаємозв'язків «неуспіху»;
- розробка (спільно з учнями) коригувальних заходів для усунення/мінімізації ризиків;
- тестування змін на моделі для перевірки їх ефективності;
- впровадження оптимізацій у реальний процес і моніторинг.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Громадянська освіта. ***Аналіз невдач у впровадженні громадських ініціатив.*** Моделювання проблем у комунікації та організації.

Математика. ***Моделювання помилок у чисельних методах.*** Оптимізація алгоритмів для підвищення точності результатів.

Біологія і екологія. ***Виявлення і моделювання причин невдалих досліджень екосистем.*** Нові протоколи для контролю якості даних.

Географія. ***Моделювання помилок у прогнозах природних явищ.*** Удосконалення методів накопичення й обробки даних.

Фізика. ***Моделювання помилок під час проведення фізичних експериментів.*** Розробка рекомендацій для підвищення точності дослідів.

Основи здоров'я. ***Моделювання причин неефективності реабілітаційних програм.*** Оптимізація протоколів надання допомоги.

Економіка і право. ***Аналіз причин невдач бізнес-проєктів.*** Розробка стратегій мінімізації втрат та оптимізації процесів.

Інформатика. ***Моделювання збоїв програмного забезпечення та їх наслідків.*** Аналіз причин помилок у коді. Впровадження систем автоматичного тестування й контролю якості.

Основи психології. ***Моделювання помилок у психологічних дослідженнях.*** Аналіз впливу помилок на результати тестування.

МОДЕЛЮВАННЯ ОБ'ЄКТІВ АНАЛОГОВИХ

Моделювання об'єктів аналогових – прийом створення фізичних або цифрових моделей об'єктів для глибшого розуміння їх властивостей і функцій; дає можливість візуалізувати складні системи і провести експерименти без ризику пошкодження оригіналу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір об'єкта/системи для моделювання;
- визначення ключових характеристик і параметрів об'єкта;
- добір виду моделі (фізична – макет, прототип; цифрова – 3D-модель, симулятор) і її створення з дотриманням основних властивостей;
- проведення експериментів/демонстрацій із моделлю;
- аналіз поведінки моделі й порівняння з реальним об'єктом;
- корекція/вдосконалення моделі (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Математика. ***Фізична або цифрова модель геометричних фігур для дослідження властивостей площі та об'єму.*** Візуалізація складних форм і обчислення параметрів. Розвиток просторового мислення.

Алгебра. ***Створення цифрових моделей функцій для дослідження їх графіків.*** Використання програмного забезпечення для зміни параметрів і спостереження змін. Формування аналітичного мислення.

Біологія. ***Створення моделі клітинної структури з фізичних матеріалів або цифрових ресурсів.*** Дослідження функцій органел і взаємодії між ними. Пояснення складних процесів через модель.

Географія. ***Моделювання рельєфу місцевості за допомогою 3D-моделі або макета.*** Вивчення впливу рельєфу на клімат і водні потоки. Проведення аналізу і формування прогнозів.

Фізика. ***Моделювання руху тіл на похилій площині за допомогою фізичних макетів.*** Вивчення сили тертя, прискорення, аналіз здобутих даних.

Інформатика. ***Створення цифрової моделі мережевого трафіку для аналізу ефективності маршрутизації.*** Проведення симуляцій із різними параметрами. Оцінка результатів і оптимізація мережі.

Образотворче мистецтво. ***Моделювання тривимірних форм для розуміння просторової композиції.*** Використання цифрових інструментів для створення об'ємних об'єктів. Аналіз композиційних рішень.

Основи технологій. ***Моделювання конструкцій із фізичних матеріалів для вивчення інженерних принципів.*** Проведення тестів на міцність і стійкість. Розробка рекомендацій щодо покращення дизайну.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ

Моделювання процесів – прийом створення моделей для докладного вивчення послідовності та взаємодії етапів процесів; дає можливість краще зрозуміти складні явища і спрогнозувати ймовірні зміни в системі.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення процесу/явища для аналізу;
- ідентифікація ключових етапів та їх взаємозв'язків;
- вибір моделі (схема, блок-схема, діаграма, симуляція);
- створення моделі з відображенням послідовності етапів;
- проведення аналізу поведінки процесу на моделі;
- моделювання ймовірних змін і сценаріїв розвитку процесу;
- інтерпретація результатів і внесення коректив у модель/процес.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Моделювання процесу суспільних трансформацій у XX ст.*** Оцінка результатів/наслідків змін для розвитку країни.

Математика. ***Моделювання процесу розв'язання рівнянь.*** Побудова покрокової схеми дій. Аналіз типових помилок і способів запобігання.

Алгебра. ***Моделювання процесу зміни функції при зміні параметрів.*** Візуалізація графіків і залежностей. Розвиток аналітичного мислення.

Біологія і екологія. ***Моделювання колообігу води в природі.*** Дослідження впливу різних чинників на процес випаровування й опадів.

Географія. ***Моделювання урбанізаційних процесів у регіоні.*** Вивчення впливу розвитку міст на довкілля. Прогнозування демографічних змін.

Етика. ***Моделювання процесу ухвалення моральних рішень.*** Розгляд результатів/наслідків у контексті цінностей.

Основи здоров'я. ***Моделювання процесів обміну речовин в організмі.*** Визначення впливу харчування і фізичної активності на здоров'я.

Інформатика. ***Моделювання алгоритмів обробки даних.*** Вивчення логіки виконання й оптимізації коду. Перевірка ефективності підходів.

Основи технологій. ***Моделювання виробничих процесів на підприємстві.*** Аналіз послідовності операцій і оптимізація роботи.

МОДЕЛЮВАННЯ РІШЕНЬ ПІД РІЗНИМИ КУТАМИ ЗОРУ

Моделювання рішень під різними кутами зору – прийом оцінки ймовірних рішень з різних перспектив для комплексного розуміння їх

результатів/наслідків; дає можливість передбачити позитивні й негативні ефекти, а також уникнути упереджень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення проблеми/набору рішень для аналізу;

• ідентифікація ключових перспектив (рольових – позиція різних учасників, часових – коротко- й довгострокових, системних – вплив на різні системи);

• створення моделей результатів/наслідків для кожної перспективи;

• порівняння й аналіз здобутих результатів;

• оцінка ризиків і вигод за кожною перспективою;

• формування висновків на основі комплексного аналізу;

• вибір оптимального рішення з урахуванням усіх кутів зору.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Розгляд історичних рішень під різними кутами: політичним, соціальним, економічним.*** Вивчення впливу на подальший розвиток країни. Висвітлення комплексності історичних процесів.

Громадянська освіта. ***Аналіз політичних рішень з погляду різних соціальних груп.*** Оцінка коротко- і довготермінових результатів/наслідків для суспільства. Формування критичності мислення.

Математика. ***Розгляд різних методів розв'язання задачі з урахуванням точності, швидкості й ресурсів.*** Аналіз переваг і недоліків кожного підходу. Вибір оптимального алгоритму.

Біологія і екологія. ***Оцінка заходів щодо охорони природи з позиції біологів, економістів і місцевих жителів.*** Аналіз потенційних конфліктів інтересів. Формування збалансованих екологічних стратегій.

Географія. ***Оцінка планування міського розвитку з позицій екології, економіки і соціальних потреб.*** Моделювання результатів/наслідків для різних груп населення. Вибір стійкого варіанта.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Оцінка бізнес-рішень із погляду власника, клієнта й конкурента.*** Прогнозування фінансових і репутаційних результатів/наслідків. Вибір найефективнішої стратегії.

Інформатика. ***Аналіз вибору програмного забезпечення з урахуванням користувачів, розробників та адміністрації.*** Визначення переваг і недоліків кожної позиції. Забезпечення збалансованого вибору.

Основи психології. ***Оцінка конфліктних ситуацій із позицій всіх учасників.*** Аналіз емоційних і раціональних аспектів. Розробка стратегії розв'язання конфлікту.

МОДЕЛЮВАННЯ СИТУАЦІЙ

Моделювання ситуацій – прийом створення ситуаційних моделей для глибокого аналізу ймовірних варіантів розвитку подій та ухвалення обґрунтованих рішень; дає змогу передбачати результати/наслідки різних дій і вибирати ефективніший шлях.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення ситуації/проблеми для моделювання;

• виділення ключових елементів, параметрів і взаємозв'язків;

• вибір типу моделі (сценарій, схема, симуляція);

• створення ситуаційної моделі з урахуванням важливих чинників;

• аналіз імовірних варіантів розвитку подій та їх результатів/наслідків;

• оцінка ризиків, переваг і недоліків кожного варіанта;

• вибір оптимального рішення, формулювання рекомендацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Моделювання діалогів у різних соціальних ситуаціях.*** Аналіз різних комунікаційних стратегій. Покращення умінь спілкування.

Історія України. ***Моделювання політичної кризи на основі історичних фактів.*** Аналіз варіантів розвитку подій та їх результатів/наслідків.

Громадянська освіта. ***Моделювання виборчого процесу з урахуванням різних політичних сил.*** Формування громадянської позиції.

Математика. ***Моделювання задач з кількома змінними для пошуку оптимальних рішень.*** Вибір найкращого методу.

Біологія і екологія. ***Моделювання впливу забруднення на екосистему.*** Розгляд варіантів мінімізації наслідків, екологічних стратегій.

Географія. ***Аналіз сценаріїв природних катастроф*** *(повені, землетруси)*. Оцінка ризиків, планування заходів у разі надзвичайних ситуацій.

Фізика. ***Моделювання фізичних процесів у різних умовах.*** Аналіз результатів експериментів. Виявлення закономірностей.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Моделювання запуску бізнесу за різних економічних умов.*** Вивчення фінансових ризиків і можливостей. Розробка бізнес-плану.

Основи психології. ***Моделювання поведінки людини у стресових ситуаціях.*** Аналіз реакцій і способів подолання стресу.

МОДЕЛЮВАННЯ СИТУАЦІЙ ІЗ НЕВИЗНАЧЕНІСТЮ

Моделювання ситуацій із невизначеністю – прийом створення моделей, які враховують елементи невизначеності, ризику, непередбачуваності; дає можливість підготуватися до різних варіантів розвитку подій, оцінити ймовірність наслідків і розробити ефективні стратегії управління ризиками.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення ситуації, мети моделювання, передбачення чинників;

• ідентифікація варіантів розвитку подій і джерел ризиків;

• побудова моделі з урахуванням різних сценаріїв і ймовірностей;

• проведення аналізу ймовірних результатів і оцінка ризиків;

• розробка й оцінка стратегій управління ризиками, невизначеністю;

• моніторинг і корекція стратегії (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Моделювання політичної нестабільності з урахуванням невизначених чинників.*** Аналіз ризиків і ймовірних наслідків для держави. Розробка сценаріїв реагування.

Громадянська освіта. ***Моделювання соціальних конфліктів у нестабільному суспільстві.*** Виявлення ризиків і наслідків.

Біологія і екологія. ***Моделювання екологічних процесів із невизначеністю кліматичних змін.*** Аналіз потенційних впливів на екосистеми.

Географія. ***Моделювання природних катастроф з урахуванням невизначених чинників*** *(повені, землетруси)*. Оцінка зон ризику. Планування заходів безпеки.

Фізика. ***Моделювання експериментів із випадковими змінними.*** Аналіз результатів з урахуванням похибок. Визначення точності вимірювань.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Моделювання запуску бізнесу в умовах економічної невизначеності.*** Оцінка фінансових ризиків і розробка стратегій їх мінімізації. Планування антикризових заходів.

Інформатика. ***Моделювання кіберзагроз і ризиків в інформаційних системах.*** Аналіз варіантів атаки і захисту; стратегії кібербезпеки.

Основи психології. ***Моделювання поведінки у стресових умовах із невизначеністю зовнішніх чинників.*** Оцінка впливу стресу, підтримка.

МОДЕЛЮВАННЯ СИТУАЦІЙ МАЙБУТНІХ

Моделювання ситуацій майбутніх – прийом створення прогнозів і моделей імовірних варіантів розвитку подій, процесів, проблем у прийдешньому; дає змогу передбачити потенційні зміни, оцінити ризики і вигоди, а також підготувати стратегії адаптації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення події, процесу, проблеми для прогнозування;

• вибір ключових чинників і змінних, що впливають на ситуації;

• розробка сценаріїв прийдешнього з урахуванням варіантів;

• аналіз імовірності реалізації сценарію й оцінка результатів/наслідків;

• обговорення результатів у групі, формування рекомендацій;

• корекція моделей і стратегій на основі даних і зворотного зв'язку.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Прогноз розвитку політичної ситуації в країні на наступні десять років.*** Аналіз ключових чинників і потенційних викликів.

Громадянська освіта. ***Моделювання розвитку громадянського суспільства в умовах демократичних змін.*** Оцінка ймовірних сценаріїв участі громадян. Формування рекомендацій.

Математика. ***Моделювання ймовірнісних сценаріїв розвитку подій.*** Аналіз статистичних даних. Розробка оптимальних стратегій.

Біологія і екологія. ***Прогноз змін клімату і вплив на біорізноманіття.*** Моделювання екологічних сценаріїв; заходи з охорони довкілля.

Географія. ***Прогноз урбанізації та зміни ландшафтів.*** Аналіз впливу урбаністичних процесів. Планування поступального розвитку.

Фізика. ***Прогноз науково-технічного прогресу у галузі енергетики.*** Аналіз імовірних технологічних проривів; стратегії впровадження.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Моделювання економічних трендів і ймовірних змін на ринку.*** Оцінка ризиків для малого бізнесу.

Інформатика. ***Моделювання розвитку інформаційних технологій та їх впливу на суспільство.*** Аналіз ризиків і можливостей.

Основи психології. ***Прогноз розвитку соціальних поведінкових тенденцій у прийдешньому.*** Оцінка впливу на ментальне здоров'я.

МОДЕЛЮВАННЯ СТРУКТУР АСОЦІАТИВНИХ

Моделювання структур асоціативних – прийом створення моделей на основі асоціативних зв'язків між різними елементами, що дає можливість виявити приховані закономірності, зв'язки й розширити розуміння складних систем/ідей.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення елементів для побудови асоціативних зв'язків;

• створення схеми/графу, що відображає зв'язки між елементами;

• ідентифікація ключових і вторинних (побічних) зв'язків;

• аналіз для виявлення закономірностей, взірців, узаємодій;

• формулювання висновків і використання моделі для генерування нових ідей, рішень, концептів;

• корекція й доповнення моделі на основі здобутих результатів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз асоціативних зв'язків між словами у тексті поетичного жанру.*** Побудова семантичної мережі.

Література закордоння. ***Моделювання зв'язків між персонажами роману.*** Визначення ролі другорядних дійових осіб.

Громадянська освіта. ***Аналіз взаємозв'язків між соціальними інститутами.*** Формування розуміння системності.

Алгебра. ***Створення моделі зв'язків між алгебраїчними структурами.*** Аналіз взаємодії операцій і властивостей; пошук підходів до задач.

Біологія і екологія. ***Моделювання харчових ланцюжків і екосистем через асоціативні зв'язки між видами.*** Оцінка впливу змін.

Географія. ***Аналіз взаємозв'язків між географічними об'єктами.*** Створення карти асоціацій між природними й соціальними явищами.

Інформатика. ***Побудова графів взаємодії між елементами інформаційної системи.*** Виявлення вузьких місць і потенційних точок зламу.

Основи психології. ***Моделювання асоціативних структур у пам'яті.*** Вивчення зразків мислення; розвиток асоціативного мислення.

МОДЕЛЮВАННЯ СЦЕНАРІЇВ РОЗВИТКУ СИТУАЦІЙ

Моделювання сценаріїв розвитку ситуацій – прийом розробки й аналізу ймовірних варіантів розвитку подій для пошуку оптимальних рішень і стратегій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення конкретної ситуації/проблеми для аналізу;

• ідентифікація чинників, які можуть впливати на розвиток подій;

• розробка сценаріїв розвитку ситуації;

• оцінка сценаріїв за ефективністю, ризиками, результатами/наслідками;

• вибір найприйнятнішого сценарію/комбінування варіантів;

• корекція сценаріїв на основі отриманих відгуків і нових даних.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Побудова сценаріїв розвитку сюжету в романі.*** Аналіз мотивації персонажів. Оцінка альтернативних фіналів.

Історія України. ***Моделювання сценаріїв розвитку Української революції.*** Аналіз політичних і соціальних чинників.

Громадянська освіта. ***Моделювання соціальних сценаріїв розвитку громади.*** Визначення ролі законодавства і громадських ініціатив.

Математика. ***Аналіз сценаріїв розв'язання складних задач.*** Порівняння методів і результатів. Вибір найкращого підходу.

Біологія і екологія. ***Побудова сценаріїв розвитку екосистем.*** Урахування чинників забруднення і зміни клімату.

Географія. ***Моделювання сценаріїв кліматичних змін.*** Вивчення впливу людської діяльності. Оцінка ймовірних наслідків для регіону.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Розробка сценаріїв розвитку бізнесу.*** Врахування економічних ризиків і можливостей.

Інформатика. ***Розробка сценаріїв упровадження нової інформаційної системи.*** Аналіз технічних і організаційних ризиків; планування дій.

Основи психології. ***Моделювання сценаріїв поведінки у кризових ситуаціях.*** Вивчення психологічних реакцій. Розробка стратегій підтримки.

МОДЕЛЮВАННЯ ЯВИЩ

Моделювання явищ – прийом створення моделей для вивчення явищ і процесів у реальному світі з метою кращого розуміння їх сутності, закономірностей і ймовірних змін.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення явища/процесу, який потребує моделювання;

• вибір параметрів, змінних і чинників, що впливають на явище;

• створення відповідної моделі (фізичної, цифрової, ментальної) для відтворення явища;

• аналіз перебігу явища в різних умовах (за допомогою моделі);

• висновки щодо змін, результатів/наслідків і шляхи оптимізації процесу;

• перевірка моделі на практиці або в теоретичних дослідженнях;

• корекція моделі на основі здобутих даних.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Моделювання суспільно-політичних явищ у період революцій.*** Аналіз ключових чинників впливу.

Математика. ***Моделювання динамічних систем.*** Аналіз змін параметрів у часі. Визначення стабільності системи.

Біологія і екологія. ***Моделювання екологічних явищ, таких як ерозія ґрунтів.*** Вивчення впливу людської діяльності; заходи щодо охорони.

Географія. ***Моделювання кліматичних явищ.*** Аналіз змін температури й опадів. Оцінка потенційних наслідків для регіону.

Фізика. ***Моделювання явищ електромагнетизму.*** Аналіз впливу параметрів на електричне поле.

Етика. ***Моделювання соціальних явищ.*** Аналіз впливу моральних норм на поведінку групи. Вивчення результатів/наслідків зміни цінностей.

Інформатика. ***Моделювання процесів передачі даних у мережах.*** Вивчення впливу помилок; оптимізація мережевих протоколів.

Музичне мистецтво. ***Моделювання акустичних явищ.*** Аналіз поширення звуку в різних просторах. Оптимізація акустики приміщень.

МОТИВУВАННЯ

Мотивування – прийом для підвищення інтересу й стимулювання до дії через позитивні емоції, внутрішні й зовнішні чинники, що спонукають до активної участі в освітньому процесі.

Логістика успішної реалізації прийому:

• виявлення мотиваційних потреб та інтересів учнів;

• вибір стимулювання (схвалення, винагороди, змагання);

• створення умов для самостійної активності й ініціативи;

• підтримка зворотного зв'язку й обговорення результатів;

• заохочення до командної роботи для підвищення мотивації;

• інтеграція особистісно значущих завдань для мотивації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Мотивація до розвитку вмінь письма через творчі завдання.*** Проведення конкурсів на кращий твір.

Історія України. ***Мотивування до вивчення історичних подій через рольові ігри та проєкти.*** Заохочення креативності в групах.

Основи правознавства. ***Стимулювання інтересу до правових тем через інтерактивні дебати.*** Винагорода за активність, уцікавленість.

Алгебра. ***Стимулювання до розв'язання складних задач через систему заохочень.*** Організація командних математичних змагань.

Етика. ***Мотивування до дотримання моральних норм через рольові ігри.*** Виховання чесності й совісності.

Інформатика. ***Заохочення до створення проєктів.*** Підтримка індивідуального розвитку вмінь.

Музичне мистецтво. ***Мотивування до вдосконалення гри на інструменті через виступи.*** Організація музичних конкурсів.

Основи психології. ***Підвищення мотивації через розуміння власних емоцій.*** Проведення тренінгів. Відстеження змін у поведінці.

МУЛЬТИМЕДІЮВАННЯ

Мультимедіювання – прийом із використанням різноманітних мультимедійних засобів (текст, відео, графіка, звук) для передачі інформації, навчання, виховання і розвитку; сприяє кращому розумінню матеріалу, залученню різних типів пам'яті та створенню візуального й аудіального контексту.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення цілей навчання і ключових елементів контенту;
- добір мультимедійних засобів для підтримки сприймання;
- інтеграція мультимедійних матеріалів в освітній процес;
- забезпечення інтерактивності й активного залучення учнів;
- аналіз ефективності й адаптація мультимедійного контенту;
- дотримання балансу між інформацією і візуальними ефектами.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз текстів і відеофрагментів під час вивчення стилів мовлення.*** Краще усвідомлення особливостей кожного стилю.

Література закордоння. ***Аналіз образів у романі «451° за Фаренгейтом»*** із переглядом фрагментів екранізації. Супроводження відео інфографікою й авторськими коментарями посилює осмислення сюжету.

Історія України. ***Визвольні змагання XX ст. за поєднання відеохроніки, карт, свідчень самовидців.*** Створення цілісної історичної картини.

Математика. ***Графіки функцій із переглядом динамічних анімацій.*** Унаочнення зміни параметрів. Глибше розуміння абстрактних понять.

Біологія. ***Серцево-судинна система з переглядом відео 3D-анімацій роботи серця.*** Якісніше засвоєння анатомії та фізіології.

Географія. ***Глобальні кліматичні зміни із використанням інфографіки, супутникових зображень і відео.*** Аналіз тенденцій і обговорення наслідків. Формування системного мислення.

Інформатика. ***«Основи алгоритмізації» за демонстрації мультимедійних симуляцій алгоритмів.*** Унаочнення роботи кожного кроку. Забезпечення точнішого розуміння логіки програмування.

Дизайн і технології. ***Техніки оформлення одягу з переглядом відеоуроків.*** Краще засвоєння послідовності дій завдяки візуальним прикладам. Сприяння переходу від теорії до практики.

Основи медіаграмотності. ***Аналіз різних типів медіа за допомогою мультимедійних прикладів.*** Використання мемів, соціальних роликів, інтерв'ю. Активізація критичності мислення.

НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ ДІЮ

Навчання через дію – прийом, коли учні розв'язують реальні задачі, застосовуючи теоретичні знання; це дає змогу здобувати практичний досвід і працювати над вирішенням складних проблем.

Логістика успішної реалізації прийому:

- формулювання завдання, яке потребує практичного розв'язання;
- пояснення теоретичних знань, необхідних для виконання дії;
- організація практичної діяльності учнів;
- спостереження, підтримка й надання допомоги під час виконання;
- обговорення процесу, труднощів і рішень після завершення;
- рефлексія щодо здобутого досвіду;
- аналіз результатів та їх застосування в інших ситуаціях.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Інтерв'ювання однокласників англійською.*** Презентація про себе у форматі виступу наживо.

Математика. ***Розв'язання прикладних задач із використанням вимірювань.*** Практичне застосування формул площ.

Біологія. ***Дослідження структури листка через мікроскоп.*** Спостереження за ростом рослини. Аналіз результатів.

Природознавство. ***Спостереження за погодою упродовж тижня.*** Створення таблиці змін. Аналіз впливу погоди на людину.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Складання бюджету.*** Створення і презентація бізнес-плану. Аналіз фінансових рішень.

Інформатика. ***Створення діючого вебсайту для класу.*** Написання міні-програми на Python. Використання теорії алгоритмів на практиці.

Технології. ***Виготовлення корисного предмета побуту.*** Проєктування і складання моделі. Оцінка якості виконаної роботи.

Фізична культура. ***Розробка тренувального плану.*** Виконання вправ з урахуванням техніки. Оцінка фізичного стану після тижня тренувань.

НАГАДУВАННЯ

Нагадування – прийом у процесі привертання уваги до вже вивченого матеріалу чи необхідної дії; сприяє повторному залученню до опорної інформації, активізує пам'ять і дає змогу запобігати забуванню.

Логістика успішної реалізації прийому:

- виявлення моментів матеріалу, які потребують повторення;
- вибір форми нагадування (словесне, письмове, візуальне);
- виконання нагадування у потрібний момент навчання/діяльності;
- перевірка розуміння й закріплення інформації (запитання/вправи);

• корекція нагадувань залежно від результатів засвоєння матеріалу;
• поступове скорочення частоти нагадувань – для усамостійнення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Написання твору з нагадуванням про правила використання розділових знаків при однорідних членах речення.*** Невідкладне застосування правил на практиці.

Англійська мова. ***Виконання вправи на Present Perfect, якій передує показ учителем таблиці неправильних дієслів.*** Підтримка правильності мовлення.

Всесвітня історія. ***Аналіз подій Першої світової війни, якому передує нагадування педагогом сутності імперіалізму і гонки озброєнь.*** Створення контексту засвоєння знань.

Математика. ***Виконання вправ із квадратними рівняннями після пригадування формули дискримінанта.*** Упевненіше розв'язування задач.

Біологія і екологія. ***Обговорення змін клімату, супроводжуване нагадуванням основних видів парникових газів.*** Більша точність аргументації.

Природознавство. ***Вивчення сезонних змін з одночасним повторенням, чим обертання Землі відрізняється від обертання навколо Сонця.*** Закріплення повторення візуальною схемою.

Економіка і право. ***Аналіз податкової системи із попереднім нагадуванням класифікації податків.*** Можливість структурувати інформацію.

Основи психології. ***Вивчення стресу, якому передує нагадування про фази стресової реакції.*** Можливість ідентифікувати власний досвід.

НАДАННЯ ВІДПОВІДЕЙ

Надання відповідей – прийом, що полягає у відповіді на запитання чи розв'язання задачі; забезпечує підтримку учнів у пізнавальному процесі, сприяє проясненню складних понять, закріпленню знань, розвитку вміння формулювати запитання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• прийняття запитання/завдання від учня/учасника;
• аналіз суті запиту і формулювання відповіді;
• використання наочних прикладів/демонстрацій для пояснення;
• перевірка розуміння відповіді через уточнювальні запитання;
• надання додаткових порад/ресурсів для поглибленого розуміння;
• заохочення здобувачів освіти до самостійних пошуків/практики.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Учень запитує, коли слід ставити кому між частинами складного речення.*** Педагог пояснює, використовуючи приклади з підручника; учні наводять приклади самостійно.

Англійська мова. ***Учень не розуміє різницю між часами Past Simple і Present Perfect.*** Учитель пояснює на прикладах із життя, встановлюючи таймлайн. Потім пропонує вправу для перевірки розуміння.

Всесвітня історія. ***На уроці про Французьку революцію учень запитує, чому зростала роль буржуазії.*** Педагог відповідає, зосереджуючись на економічних змінах. Для глибшого розуміння радить учням переглянути історичний відеофрагмент.

Математика. ***Учень не розуміє, як знаходити площу трапеції.*** Вчитель розбирає формулу на прикладі, малюючи фігуру на дошці.

Біологія і екологія. ***Під час вивчення будови серця учень просить пояснити функцію клапанів.*** Педагог використовує модель серця і демонструє роботу клапанів. Учні можуть ставити додаткові запитання.

Фізика. ***Учень запитує, як працює електромагніт.*** Учитель відповідає, демонструючи дослід із котушкою та струмом.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Учень просить пояснити, що таке податкова ставка.*** Педагог відповідає на прикладі розрахунку податків із доходів фізичних осіб (ПДФО) із зарплати. Для перевірки розуміння учень виконує аналогічне завдання.

Економіка і право. ***Під час обговорення попиту учень ставить запитання про чинники його зміни.*** Учитель пояснює за допомогою графіка і прикладів із ринку смартфонів.

Основи філософії. ***Учень запитує, чим філософське мислення відрізняється від щоденного.*** Педагог відповідає через порівняння прикладів. Рекомендує додаткову літературу для самостійного опрацювання.

НАДАННЯ ЕКСПРЕС-ВІДПОВІДЕЙ

Надання експрес-відповідей – прийом, який передбачає короткі, миттєві реакції на запитання/ситуації; дає змогу активізувати мислення, тренує вміння швидко оцінювати інформацію й ухвалювати рішення; стимулює концентрацію уваги.

Логістика успішної реалізації прийому:

- формулювання запитання/проблемної ситуації;
- надання стислої чіткої конкретної відповіді;
- оцінка реакції учнів, корекція відповіді (за потреби);
- використання прийому для тренування швидкого мислення;
- поступове ускладнення завдань для розвитку аналітичних умінь і реакції.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Миттєвий переклад фраз/слів.*** Активізація пам'яті та мовленнєвих умінь.

Історія України. ***Стислі запитання про дати ключових подій.*** Розвиток уміння швидко орієнтуватися в історичних фактах.

Математика. ***Оперативне визначення формул площ і об'ємів.*** Розвиток швидких обчислювальних умінь.

Біологія і екологія. ***Бліц-запитання про функції органел.*** Тренування оперативного відтворення знань про клітинні структури.

Хімія. ***Швидке називання формул речовин.*** Тренування миттєвого відтворення хімічних знань.

Економіка і право. ***Швидке визначення ключових термінів.*** Формування оперативного розуміння економічних і правових понять.

Інформатика. ***Експрес-запити щодо синтаксису команд.*** Підвищення швидкості сприйняття й застосування алгоритмічних структур.

Основи філософії. ***Стислі відповіді на запитання про поняття.*** Підсилення аналітичного мислення через швидку рефлексію.

Фізична культура. ***Швидкі відповіді про техніку виконання вправ.*** Підвищення концентрації уваги і контролю рухів.

НАКОПИЧЕННЯ ІДЕЙ

Накопичення ідей – прийом, за якого залучають чимало учнів для генерування ідей, тестування рішень та оцінки результатів; дає змогу зібрати різноманітні думки і швидше знайти оптимальні рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- постановка проблемного питання/завдання;
- організація широкого обговорення в класі, онлайн, у групах;
- запис ідей усіх учасників без критики;
- групування ідей за темами/напрямами;
- вибір найкращих ідей для подальшої роботи;
- тестування й обговорення вибраних рішень;
- аналіз результатів і формулювання висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Генерування ідей для написання твору.*** Колективне обговорення тем. Вибір найоригінальнішої ідеї.

Література закордоння. ***Обговорення, як міг би змінитись фінал твору.*** Придумування альтернативних закінчень; презентація ідей.

Всесвітня історія. ***Обговорення причин падіння Римської імперії.*** Формування різних гіпотез. Побудова карти версій.

Біологія і екологія. ***Пошук рішень щодо мінімізації шкільного сміття.*** Аналіз відповідних ідей/досвіду закладів освіти інших країн. Вибір і реалізація однієї з ініціатив.

Фізика. ***Пошук ідей для створення пристрою з підручних матеріалів.*** Вибір ефективного механізму. Прототипування пристрою.

Основи здоров'я. ***Пошук ідей для зниження стресу.*** Обговорення практик саморегуляції. Тестування однієї з технік класом.

Економіка і право. ***Як уникнути фінансових ризиків.*** Генерування ідей захисту бюджету сім'ї. Аналіз найдоцільнішого варіанта.

Музичне мистецтво. ***Генерування тем для шкільного концерту.*** Визначення музичних жанрів. Розробка плану виступів.

Основи медіаграмотності. ***Обговорення ознак фейкових новин.*** Складання списку типових прикладів; виявлення фейків.

НАКОПИЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ФАКТИЧНОЇ

Накопичення інформації фактичної – прийом, що полягає в накопиченні точних, перевірених даних для подальшого аналізу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення джерел достовірної інформації;
- систематичне накопичення даних і фактів;
- фіксація інформації (таблиці, записи, бази даних);
- перевірка точності й достовірності накопичених даних;
- використання інформації для аналізу, порівняння, рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Накопичення лексичних прикладів із контексту.*** Розширення і збагачення словникового запасу.

Історія України. ***Фіксація хронології подій визвольних змагань.*** Порівняння джерел і формування історичної картини.

Математика. ***Накопичення числових даних для статистичного аналізу.*** Використання у задачах на ймовірність і статистику.

Біологія. ***Накопичення даних про види рослин і тварин у регіоні.*** Аналіз біорізноманіття й екологічного стану.

Географія. ***Накопичення кліматичних даних.*** Аналіз змін клімату.

Фізика. ***Вимірювання фізичних величин під час експерименту.*** Формування бази для розрахунків і висновків.

Економіка і право. ***Фіксація економічних показників підприємства.*** Аналіз прибутковості й ризиків.

Інформатика. ***Накопичення статистики використання програмного забезпечення.*** Аналіз популярності та продуктивності.

Основи психології. ***Накопичення спостережень і тестових результатів.*** Оцінка поведінкових моделей і рекомендації.

НАЛАГОДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ

Налагодження зв'язків причинно-наслідкових – прийом, ґрунтований на встановленні зв'язків між подіями/явищами, де певна причина викликає відповідний результат/наслідок.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення явищ/подій для аналізу;
- виявлення ймовірних причин/результатів/наслідків;
- побудова схем/моделей причинно-наслідкових зв'язків;
- перевірка логічності висновків і взаємозв'язків;
- використання зв'язків для прогнозування й ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Визначення причин і результатів/наслідків Помаранчевої революції.*** Аналіз впливу подій на політичну ситуацію.

Всесвітня історія. ***Вивчення причин і результатів/наслідків Першої світової війни.*** Побудова хронологічних і причинно-наслідкових схем.

Математика. ***Вивчення зв'язку між змінними у задачах на залежності.*** Використання графіків для моделювання зв'язків.

Біологія і екологія. ***Аналіз впливу забруднення довкілля на здоров'я людини.*** Встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Географія. ***Аналіз причин зміни клімату та їх наслідків у різних регіонах.*** Прогнозування екологічних ризиків.

Етика. ***Вивчення причин конфліктів та їх наслідків у суспільстві.*** Розробка стратегій мирного врегулювання.

Економіка і право. ***Аналіз причин економічних криз та їх наслідків для підприємств.*** Розробка рекомендацій для управління ризиками.

Інформатика. ***Дослідження причин збоїв у роботі програмного забезпечення.*** Розробка моделей для усунення й запобігання помилок.

Основи психології. ***Дослідження причин поведінкових реакцій та їх впливу на особистість.*** Побудова моделей психологічних процесів.

ОБ'ЄДНАННЯ РІЗНИХ ІДЕЙ У КОНЦЕПЦІЮ

Об'єднання різних ідей у концепцію – прийом, що полягає у злитті різноманітних ідей в узгоджену цілісну концепцію.

Логістика успішної реалізації прийому:

- накопичення ідей і пропозицій;
- аналіз подібностей і відмінностей між ними;
- виявлення схожих елементів і ключових ідей;
- складання єдиної концепції/моделі;
- перевірка концепції на цілісність і ефективність застосування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Об'єднання граматичних правил і винятків.*** Формування узагальненої системи для засвоєння.

Література закордоння. ***Інтерпретація різних сюжетних ліній в єдину концепцію твору.*** Аналіз мотивів і тем.

Історія України. ***Узагальнення різних поглядів на події***. Формування цілісної історичної картини.

Алгебра. ***Об'єднання властивостей функцій***. Виведення загальних правил.

Географія. ***Об'єднання кліматичних, геологічних і соціально-економічних даних***. Модель регіону.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Поєднання маркетингових і фінансових стратегій***. Бізнес-план.

Інформатика. ***Інтеграція різних алгоритмічних підходів***. Комплексна система розв'язання задачі.

Музичне мистецтво. ***Поєднання різних стилів і технік***. Збагачення композиції/виступу.

Основи психології. ***Формування цілісної теорії особистості***. Розробка концепції на основі синергії різних підходів.

ОБГОВОРЕННЯ ГРУПОВЕ

Обговорення групове – прийом, який полягає у колективному обговоренні проблеми з різних позицій розгляду.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення теми/проблеми для обговорення;
• формування невеликих груп з урахуванням різнорівневості;
• розподіл ролей і встановлення правил обговорення;
• стимулювання рівноправного висловлення думок усіма учнями;
• модерація процесу з урахуванням різних поглядів;
• підбиття підсумків і оформлення колективного рішення;
• представлення результатів групами для загального обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська мова. ***School uniforms: pros and cons.*** Формування вмінь аргументованого висловлення думки.

Література закордонна. ***Образ Дон Кіхота.*** Виявлення різних інтерпретацій персонажа через групову взаємодію.

Громадянська освіта/Основи медіаграмотності. ***Свобода слова і межі відповідальності.*** Аналіз суперечливих аспектів буття суспільства.

Алгебра. ***Розв'язання рівнянь із параметрами.*** Спільний пошук різних способів розв'язання, розвиток математичного мислення.

Географія. ***Проблеми урбанізації.*** Розгляд впливу урбанізації з різних соціальних, економічних і екологічних позицій.

Основи здоров'я. ***Цінність здорового способу життя.*** Обговорення практичних рішень і мотивацій у підгрупах.

Технології. ***Розробка екопроєктів.*** Колективне ухвалення рішень щодо вибору матеріалів і технологій.

Образотворче мистецтво. ***Символіка в мистецтві.*** Виявлення різного бачення художніх образів у груповій роботі.

Основи психології. ***Конфлікти і шляхи їх розв'язання.*** Обговорення моделей поведінки і пошук ефективних стратегій.

ОБГОВОРЕННЯ ІДЕЙ ІЗ РІЗНИХ КУТІВ ЗОРУ

Обговорення ідей із різних кутів зору – прийом у процесі розгляду варіантів/підходів до проблеми з різних позицій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• накопичення ідей щодо визначеної проблеми/завдання;
• представлення кожної ідеї з різних кутів зору, ролей, позицій;
• обговорення ймовірних результатів/наслідків;
• порівняння підходів за доцільністю, ефективністю, ризиками;
• виявлення сильних і слабких сторін кожної пропозиції;
• узагальнення варіантів і вибір найкращого рішення;
• фіксація результатів, рефлексія процесу обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська мова. ***The future of transportation.*** Аналіз ідей щодо розвитку транспорту з позицій екології, економіки, комфорту.

Всесвітня історія. ***Причини Першої світової війни.*** Розгляд ідей із погляду політиків, військових, мирного населення різних країн.

Захист України. ***Форми захисту держави.*** Обговорення різних моделей безпеки: військова, інформаційна, кіберзахист.

Математика. ***Стратегії розв'язання складних задач.*** Порівняння підходів: алгебраїчний, графічний, логічний.

Біологія. ***Способи запобігання поширення вірусів.*** Аналіз пропозицій із погляду медицини, громадськості, уряду.

Економіка і право. ***Мінімальна заробітна плата.*** Оцінка результатів/наслідків її підвищення з позицій бізнесу, працівників, держави.

Дизайн і технології. ***Створення функціонального інтер'єру.*** Розгляд ідей із позицій естетики, зручності, вартості.

Основи філософії. ***Проблема свободи волі.*** Аналіз ідей із погляду детермінізму, екзистенціалізму, релігійної філософії.

Фізична культура. ***Підготовка до змагань.*** Розгляд ідей щодо тренувального процесу з позицій спортсмена, тренера, лікаря.

ОБГОВОРЕННЯ КОЛЕКТИВНЕ

Обговорення колективне – прийом у процесі колективного обміну думками з метою розв'язання проблем/ухвалення рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення теми/проблеми для обговорення;
- формування груп і встановлення правил взаємодії;
- стимулювання аргументованого обміну позиціями;
- підтримка атмосфери взаємоповаги й конструктивності;
- пошук рішень/компромісів через співпрацю;
- узагальнення висновків, рефлексія результатів дискусії, планування подальшої освітньої діяльності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Роль мови в національній ідентичності.*** Формування аргументованої позиції щодо актуальних мовних питань.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Шкільна освіта в різних країнах.*** Обмін культурними уявленнями, розвиток комунікаційних умінь.

Всесвітня історія. ***Наслідки колоніалізму.*** Розвиток умінь порівнювати історичні події з різних кутів розгляду.

Громадянська освіта. ***Чи потрібно знижувати вік виборців?*** Формування активної громадянської позиції через обговорення.

Біологія і екологія. ***Використання пластику: «за» і «проти».*** Усвідомлення особистої відповідальності за стан довкілля.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Як розпоряджатися кишеньковими грошима.*** Вироблення вмінь бюджетування.

Інформатика. ***Чи замінять ро́боти людей?*** Розвиток критичності мислення й аналізу прийдешніх перспектив.

Основи медіаграмотності. ***Як розпізнати фейкові новини?*** Формування вмінь перевірки інформації в груповій дискусії.

Фізична культура. ***Командна гра чи індивідуальні досягнення?*** Вироблення цінностей співпраці, чесної конкуренції.

ОБГОВОРЕННЯ ПИТАНЬ ІЗ РІЗНИХ ПОЗИЦІЙ

Обговорення питань із різних позицій – прийом, що полягає у перегляді питання/ситуації з різних позицій – для досягнення глибшого розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення ключової проблеми/теми для аналізу;
- ідентифікація поглядів, позицій, ролей;
- розгляд проблеми з позиції кожної ролі/перспективи;
- аналіз переваг, ризиків, обмежень кожної позиції;
- формування цілісного бачення проблеми;
- узгодження висновків і презентація збалансованого рішення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Мовна ситуація в Україні.*** Розгляд теми з позицій держави, громадянина, медіа, освітнього середовища.

Історія України. ***Події Голодомору.*** Аналіз теми з погляду самовидців, влади, світової спільноти, істориків.

Геометрія. ***Площа фігур у реальному світі.*** Оцінка практичної задачі з позицій архітектора, інженера, дизайнера.

Біологія. ***Генетичні модифікації.*** Обговорення з погляду вченого, фермера, споживача, еколога.

Хімія. ***Застосування хімічних речовин у побуті.*** Аналіз впливів і безпеки з погляду користувача, хіміка, еколога.

Астрономія. ***Освоєння космосу.*** Розгляд проблеми з позицій науковця, політика, еколога, громадянина.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Стартап як бізнесова ідея.*** Аналіз проєкту з перспективи інвестора, споживача, розробника.

Музичне мистецтво. ***Сприйняття музики у різних епохах.*** Переосмислення твору з позицій композитора, виконавця, слухача.

Основи соціології. ***Проблема соціальної нерівності.*** Розгляд ситуації з позицій соціолога, політика, представників різних соціальних груп.

ОБГОВОРЕННЯ ПРОБЛЕМ

Обговорення проблем – прийом, що полягає у спільному аналізі проблемної ситуації, формуванні й оцінюванні ймовірних рішень для досягнення оптимального результату.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення актуальної/суперечливої проблемної ситуації;
• формування групи (модератор, учасники, фіксатор);
• висловлення ідей, пропозицій і варіантів розв'язання проблеми;
• аналіз доцільності, переваг, недоліків кожного варіанта;
• вибір оптимального рішення і його фіксація;
• обговорення шляхів реалізації рішення в освітньому контексті.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання фемінітивів у професійній сфері.*** Розгляд мовної норми і суспільного сприйняття.

Громадянська освіта/Основи медіаграмотності. ***Протидія дезінформації.*** Пошук ефективних рішень у сфері інформаційної безпеки.

Основи правознавства. ***Порушення прав споживачів.*** Розгляд реальних ситуацій і обґрунтування правових дій.

Алгебра. ***Розв'язання складного рівняння різними способами.*** Пошук найраціональнішого методу у груповій взаємодії.

Біологія і екологія. ***Мінімізація кількості побутових відходів.*** Формування практичних екологічних рішень.

Природознавство. ***Проблеми забруднення повітря.*** Визначення джерел і шляхів мінімізації негативного впливу.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Брак коштів для реалізації ідеї.*** Пошук бюджетних рішень/альтернативних джерел фінансування.

Інформатика. ***Кібербулінг у шкільному середовищі.*** Формування рішень для посилення цифрової безпеки.

Основи медіаграмотності. ***Розпізнавання маніпуляцій у новинах.*** Обговорення стратегій критичного аналізу контенту.

ОБГОВОРЕННЯ ПРОТИЛЕЖНИХ ПОЗИЦІЙ

Обговорення протилежних позицій – прийом, що полягає в організації дискусії на основі діаметрально протилежних бачень – для розвитку критичності мислення, формування контраргументації та обґрунтованих висновків.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ідентифікація протилежних поглядів на тему/проблему;
• формулювання аргументів і контраргументів для кожної позиції;
• організація дискусії між сторонами з дотриманням правил дебатів;
• аналіз переконливості, логічності, доказовості кожної позиції;
• узагальнення результатів обговорення і формування висновку;
• рефлексія над зміною/посиленням власної позиції після дискусії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Виступ у форматі «за» і «проти».*** Практика переконливої аргументації й аналітичного мислення.

Англійська мова. ***Should school be online or offline?*** Розгляд освітнього процесу з погляду ефективності, доступності, соціалізації.

Всесвітня історія. ***Французька революція: героїчна боротьба чи невиправданий терор?*** Аналіз історичних подій через зіткнення ідеологій.

Біологія. ***Вакцинація: неуникненність чи особистий вибір?*** Дискусія з позицій громадського здоров'я та індивідуальних прав.

Етика. ***Чесність і нещирість у ситуації морального вибору.*** Аналіз моральної дилеми з протилежних етичних позицій.

Економіка і право. ***Підвищення податків: розвиток держави чи тиск на бізнес?*** Зіставлення інтересів суспільства і підприємців.

Фізична культура. ***Елітний спорт: користь чи шкода для здоров'я?*** Обговорення меж фізичних навантажень і мотивацій спортсменів.

ОБГОВОРЕННЯ РЕФЛЕКСІЙ

Обговорення рефлексій – прийом, спрямований на аналіз і усвідомлення власного досвіду, переживань і думок щодо певного процесу, події, освітньої діяльності з метою особистісного зростання і розвитку критичності самосприймання.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення теми, події, досвіду, що підлягає рефлексії;
- створення простору для відкритого обміну думками;
- активне висловлення власних спостережень, почуттів і реакцій;
- виявлення схожого й відмінного в переживаннях учнів;
- обговорення значення здобутого досвіду для особистого розвитку;
- висновування, фіксація ідей для вдосконалення навчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Написання есе на особистісну тему.*** Усвідомлення внутрішніх змін через роботу з власним досвідом.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Мій перший виступ мовою, яку вивчаю.*** Рефлексія переживань, подолання страху публічного мовлення.

Громадянська освіта. ***Участь у волонтерських ініціативах.*** Обговорення власних почуттів, мотивації та важливості громадської участі.

Біологія і екологія. ***Вплив людини на природу: що вона може змінити?*** Особисте ставлення до екологічних проблем.

Астрономія. ***Усвідомлення масштабів Усесвіту.*** Рефлексія на тему місця людини в космосі та емоційне сприйняття наукового знання.

Інформатика. ***Власні успіхи і труднощі у створенні презентацій.*** Обговорення шляхів самовдосконалення у цифровій грамотності.

Дизайн і технології. ***Робота над творчим проєктом.*** Обмін емоціями, досвідом подолання труднощів і задоволеністю.

ОБГОВОРЕННЯ СИТУАЦІЙ

Обговорення ситуацій – прийом, що передбачає комплексний аналіз конкретної події/кейсу з різних позицій – для глибшого розуміння причин, результатів/наслідків і пошуку ефективних рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення конкретної ситуації для аналізу;
• накопичення фактів/релевантної інформації про подію;
• аналіз ситуації з урахуванням різних перспектив і чинників;
• обговорення варіантів рішень та їх результатів/наслідків;
• формулювання висновків і рекомендацій (за участі педагога).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз стилістичних особливостей текстів різних жанрів.*** Розгляд впливу стилю на сприйняття інформації.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Кейси міжкультурної комунікації.*** Вивчення ситуацій непорозумінь і способів їх уникнення/подолання.

Всесвітня історія. ***Аналіз конкретних історичних подій*** *(наприклад, Холодна війна)*. Виявлення причин і результатів/наслідків.

Біологія. ***Вивчення ситуації екологічної катастрофи.*** Оцінка впливу і розробка заходів захисту.

Природознавство. ***Аналіз природних явищ*** *(повінь, землетрус)*. З'ясування причин і визначення заходів безпеки.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Розгляд бізнес-кейсу про успішний стартап.*** Аналіз чинників успіху.

Інформатика. ***Вивчення інциденту кібербезпеки.*** Розробка стратегії захисту й реагування.

Образотворче мистецтво. ***Аналіз художніх творів у контексті історії мистецтва.*** Розуміння культурного впливу.

ОБГОВОРЕННЯ СТРУКТУРОВАНЕ

Обговорення структуроване – прийом, який забезпечує організоване й логічно послідовне ведення дискусії, що дає змогу ефективно досягати поставлених цілей через чіткий розподіл ролей і дотримання плану.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначення мети і завдань обговорення;
• розробка чіткої структури/плану дискусії;
• призначення учнів на ролі (модератор, доповідачі, слухачі);
• проведення обговорення згідно з планом і регламентом;
• узагальнення результатів, фіксація рішень і рекомендацій;
• рефлексія щодо ефективності проведеного обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз творчості Тараса Шевченка.*** Систематичне обговорення поетичних тем і образів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Обговорення способів покращення вмінь усного мовлення.*** Структурування пропозицій і план дій.

Всесвітня історія. ***Розгляд причин і результатів/наслідків Першої світової війни.*** Послідовний аналіз ключових подій.

Основи правознавства. ***Обговорення основних прав людини.*** Структурований підхід до вивчення й дискусії.

Біологія і екологія. ***Обговорення проблем забруднення довкілля.*** Організація заходів і план дій щодо їх розв'язання.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Обговорення бізнес-плану.*** Чітке поетапне опрацювання ідей.

Інформатика. ***Аналіз структури комп'ютерних мереж.*** Послідовне пояснення складових і функцій.

Образотворче мистецтво. ***Обговорення технік живопису.*** Систематизація інформації за етапами навчання.

Фізична культура. ***Обговорення методів тренувань.*** Побудова ефективного тренувального плану.

ОБГОВОРЕННЯ ТВЕРДЖЕНЬ

Обговорення тверджень – прийом критичного аналізу конкретних тверджень/фактів через логічне обговорення й зіставлення аргументів «за» і «проти» – для формування обґрунтованої позиції.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибір конкретного твердження/факту для аналізу;
- підготовка аргументів «за» і «проти» щодо вибраного твердження;
- проведення дискусії з акцентом на логіку, факти і доказовість;
- виявлення сильних і слабких сторін представлених аргументів;
- узагальнення здобутих результатів, формулювання обґрунтованого висновку.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Норми сучасної української літературної мови.*** Аналіз і обговорення правил і винятків.

Література закордоння. ***Твердження про «трагічність» Гамлета у драмі Вільяма Шекспіра.*** Критичний аспект аналізу персонажа.

Математика. ***Твердження про властивості паралельних прямих.*** Логічна перевірка аксіом і теорем.

Біологія. ***Твердження про користь вегетаріанства для здоров'я.*** Обговорення наукових даних і контраргументів.

Фізика. ***Закон збереження енергії.*** Аналіз експериментальних підтверджень і виключень.

Астрономія. ***Твердження про існування темної матерії.*** Розгляд доказів і альтернативних теорій.

Етика. ***Твердження про моральну відповідальність людини за екологію.*** Обговорення філософських підходів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Твердження про важливість інвестицій для зростання бізнесу.*** Аналіз практичних кейсів.

Інформатика. ***Твердження про безпеку використання хмарних технологій***. Обговорення переваг і ризиків.

Фізична культура. ***Твердження про користь ранкової зарядки.*** Оцінка впливу на здоров'я і працездатність.

ОБГОВОРЕННЯ ТЕМАТИЧНЕ

Обговорення тематичне – прийом, який передбачає цілеспрямовану дискусію з фокусом на певній темі/конкретному питанні для глибшого розуміння й узгодження позицій.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення конкретної теми для обговорення;
- формування групи учнів з урахуванням взаємодоповнюваності;
- структуроване представлення думок і аргументів із вибраної теми;
- обмін позиціями, уточнення, доповнення і дискусія;
- узагальнення результатів і формулювання узгоджених висновків;
- рефлексія, обговорення, плани подальшої роботи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Становлення сучасної української літературної мови.*** Аналіз мовних змін. ***Особливості використання прийменників у сучасній українській мові.*** Аналіз типових помилок і способів запобігання.

Література закордоння. ***Відображення теми свободи у творчості О. Генрі.*** Порівняння з іншими авторами. ***Образи в романах Чарльза Діккенса.*** Обговорення мотивів і характерів персонажів.

Історія України. ***Розвиток української державності у XX столітті.*** Обговорення ключових подій і процесів. ***Вплив козацьких традицій на формування національної ідентичності.*** Розмірковування про культурні особливості.

Громадянська освіта. ***Права й обов'язки громадян у демократичному суспільстві.*** Аналіз законодавства і соціальних норм.

Біологія. ***Особливості екологічних систем України.*** Обговорення причин змін і наслідків для довкілля.

Фізика. ***Сучасні технології в енергетиці.*** Аналіз переваг і недоліків альтернативних джерел енергії.

Етика. ***Етичні аспекти використання штучного інтелекту.*** Обмірковування моральних дилем. ***Роль моральних цінностей у сучасному суспільстві.*** Обговорення життєвих прикладів і дилем.

Інформатика. ***Розвиток кібербезпеки в умовах цифрової трансформації.*** Аналіз ризиків і заходів захисту. Інформатика/Основи медіаграмотності. ***Основи безпеки в мережі Інтернет.*** Обговорення правил.

Образотворче мистецтво. ***Вплив імпресіонізму на сучасне мистецтво.*** Обговорення художніх особливостей і технік.

Основи психології. ***Вплив стресу на освітню діяльність.*** Обмін думками щодо способів уникнення й подолання стресових ситуацій.

Фізична культура. ***Роль командних видів спорту у формуванні лідерських якостей.*** Аналіз результативності тренувань. ***Значення регулярної***

фізичної активності для здоров'я. Обмін думками про корисні види вправ.

ОБҐРУНТУВАННЯ

Обґрунтування – прийом, який полягає у наданні логічних доказів і аргументів для підтримки певного погляду, гіпотези, рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити твердження/позицію, що потребує підтримки;
- зібрати факти, дані, аргументи для підтвердження;
- логічно структурувати аргументи за значущістю;
- представити аргументи аудиторії/групі;
- підсумувати основні докази для закріплення позиції.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Роль лексичних засобів у досягненні змістовності мовлення.*** Аналіз впливу на комунікаційну ефективність.

Література закордоння. ***Творчість Вільяма Шекспіра.*** Обґрунтування значущості доробку в контексті світової літератури.

Історія України. ***Київська Русь.*** Докази цивілізаційного впливу Київської Русі на розвиток середньовічної Європи.

Громадянська освіта. ***Вибори.*** Обґрунтування важливості участі громадян у виборах для розвитку демократії.

Основи правознавства. ***Права людини в правовій державі.*** Докази необхідності дотримання.

Етика. ***Довіра в суспільстві.*** Аргументи на користь чесності у формуванні довіри в суспільстві.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Фінансове планування.*** Значення фінансового планування для успішного бізнесу.

Інформатика/Основи медіаграмотності. ***Кібербезпека.*** Докази важливості кібербезпеки в сучасному цифровому середовищі.

Основи психології. ***Емоційний інтелект.*** Обґрунтування впливу емоційного інтелекту на міжособистісні стосунки.

Фізична культура. ***Фізична активність.*** Аргументи на користь регулярної фізичної активності для покращення здоров'я.

ОБҐРУНТУВАННЯ ДУМКИ

Обґрунтування думки – прийом, що передбачає логічне, аргументоване пояснення власної позиції з урахуванням прикладів, доказів, контраргументів і особливостей особи чи аудиторії, до яких звертається промовець.

Логістика успішної реалізації прийому:

- чітко сформулювати власну думку/ставлення до проблеми;
- визначити основні тези, які підтверджують позицію;
- дібрати переконливі аргументи/фактичні докази;

• навести приклади з досвіду, літератури, історії тощо;
• сформулювати висновок/підсумкове твердження;
• передбачити ймовірні запитання/протилежні кути зору.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Чи слід обмежувати використання англізмів у сучасному українському мовленні.*** Формування здатності будувати логічну доказову переконливу відповідь.

Українська література. ***Хто з персонажів «Кайдашевої сім'ї» Івана Нечуя-Левицького викликає співчуття і чому.*** Розвиток вміння аналізувати поведінку персонажів і аргументовано висловлювати оцінні судження.

Англійська мова. ***Is social media more helpful or harmful for teenagers?*** Практика аргументованого висловлення думки, розвиток критичності мислення.

Література закордонна. ***Чи можна вважати Гамлета із однойменної п'єси Вільяма Шекспіра слабким персонажем.*** Формування вмінь інтерпретації та обстоювання власної думки про художній образ.

Громадянська освіта. ***Що дає молоді активна участь у виборах.*** Становлення громадянської позиції через аргументовану дискусію.

Біологія. ***Використання тварин у наукових експериментах.*** Застосування біоетичних знань для формування власної позиції.

Географія. ***Чи потрібно обмежувати туристичну діяльність у природоохоронних зонах.*** Формування екологічної свідомості.

Інформатика. ***Як слід регулювати використання штучного інтелекту в освіті.*** Розвиток цифрової етики й уміння обстоювати думку.

ОБҐРУНТУВАННЯ ПОЗИЦІЇ

Обґрунтування позиції – прийом, який полягає у послідовному логічному поясненні й підтвердженні власного рішення, вибору/позиції з опорою на факти, аргументи, приклади з урахуванням зворотного зв'язку.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити чітко позицію/рішення, що потребує пояснення (варто передбачити консультування з боку педагога);
• дібрати факти, приклади, дані, що її підтверджують;
• сформулювати логічну послідовність обґрунтування;
• представити позицію в усній/письмовій формі;
• оцінити переконливість і за потреби удосконалити свою позицію на підтвердження власного рішення, вибору/позиції.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Який тип мовлення доцільніший для реклами екотоварів.*** Формування вміння ухвалювати мовленнєве рішення.

Англійська мова. ***Should uniforms be mandatory in schools?*** Розвиток аргументованого мовлення.

Українська література. ***Чи можна Івана Вишенського вважати прикладом морального авторитету в історії України.*** Розвиток етичного мислення й умінь аргументації з урахуванням історичного контексту.

Література закордоння. ***Чи слід підтримати позицію персонажа новели «Перетворення» Франца Кафки.*** Формування вмінь емоційно-ціннісного й раціонального обґрунтування позиції.

Основи правознавства. ***Наскільки ефективне покарання у вигляді громадських робіт для неповнолітніх.*** Формування вміння обґрунтовувати правові позиції з урахуванням суспільних інтересів.

Алгебра. ***Який спосіб розв'язання квадратного рівняння доцільніший у конкретній ситуації.*** Розвиток метапредметної здатності пояснювати вибір математичного методу.

Біологія і екологія. ***Чи виправдана заборона використовувати пластикові пакети.*** Формування екологічної позиції на фактах і логіці.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Що вигідніше – інвестувати чи заощаджувати.*** Розвиток фінансової критичності мислення й уміння обстоювати вибір.

Дизайн і технології. ***Чому для інтер'єрного проєкту слід вибрати конкретний стиль.*** Удосконалення здатності захищати дизайнерські рішення перед аудиторією.

ОБЕРТАННЯ ІДЕЙ

Обертання ідей – прийом творчого мислення, що полягає у створенні нових варіантів рішень, підходів, ідей шляхом зміни вихідних умов, кутів зору чи обмежень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ідею, проблему, завдання для нового рішення;

• змінити початкові умови, уявити інші обставини/перспективи;

• згенерувати альтернативні підходи до розв'язання проблеми;

• порівняти нові ідеї за критеріями доцільності, оригінальності й можливостей реалізації;

• вибрати найперспективніші варіанти для подальшої роботи (проєктної діяльності);

• розробити план втілення/обґрунтування вибраної ідеї.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Як змінилося б спілкування без емоційних слів/висловів.*** Формування розуміння особливостей мовлення через зміну умов.

Українська література. ***Як змінилася б доля персонажів «Марусі Чурай» Ліни Костенко, якби події відбувалися у XXI столітті.*** Креативне переосмислення сюжету і цінностей в іншому контексті.

Англійська мова. ***Invent a new use for a common object (e.g., a paperclip).*** Розвиток креативного мислення.

Література закордоння. ***Уявіть, що Ромео і Джульєтта Вільяма Шекспіра – персонажі сучасної демократичної Європи.*** Генерування альтернативних варіантів розвитку подій у класичних сюжетах.

Громадянська освіта. ***Що змінилося б, якби на виборах голосувала тільки молодь.*** Формування здатності моделювати альтернативні соціальні сценарії.

Біологія і екологія. ***Що було б, якби людство перейшло на виробництво із замкнутим циклом (безвідходне).*** Формування екологічного бачення шляхом обертання уявлень про суспільство.

Фізика. ***Як працювали б фізичні закони на планеті з удвічі меншою силою тяжіння.*** Формування уявлень про зміну закономірностей у нових умовах.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Як працював би бізнес без готівки/електронних грошей.*** Критичне переосмислення економічних моделей і сервісів.

Дизайн і технології. ***Як виглядав би шкільний одяг, аби його створювали учні.*** Розвиток дизайнерського і нестандартного мислення через зміну ролей.

Основи філософії. ***Як змінилася б мораль, якби людство перейшло до віртуального життя.*** Розвиток абстрактного і концептуального мислення через зміну базових припущень.

ОБМІН ДУМКАМИ

Обмін думками – прийом, який передбачає активне спілкування з метою обміну ідеями, аргументами, поглядами – для досягнення порозуміння, формування спільної позиції/розширення світогляду.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити тему/проблемне питання, що потребує обговорення;
- організувати простір/формат для висловлення думок;
- стимулювати активне слухання, уточнення й переосмислення;
- записувати ключові ідеї/аргументи під час обговорення;
- заохочувати рефлексію: що нового дізналися, як змінилися думки;
- підбити підсумки й виділити точки згоди/незгоди.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Чи завжди мовна норма є виправданим обмеженням.*** Розвиток уміння аргументовано дискутувати про мовні явища, формування поваги до думки іншого.

Українська література. ***Яку позицію обстоює Ліна Костенко у віршах: громадянську чи особисту.*** Формування читацької рефлексії через зіставлення інтерпретацій.

Література закордоння. ***Які моральні дилеми постають перед персонажем повісті «Старий і море» Ернеста Гемінґвея.*** Обговорення літературних конфліктів із моральної та філософської позицій.

Англійська мова. ***What makes a hero in today's world?*** Комунікаційна практика через діалог і обмін поглядами на культуру.

Історія України. ***Чи могла бути іншою доля УНР у 1918 році.*** Формування історичного мислення за обговорення альтернатив і результатів/наслідків.

Громадянська освіта. ***Де межа між свободою слова і мовою ворожнечі.*** Формування громадянської свідомості й етичної аргументації.

Біологія і екологія. ***Як особисті звички впливають на стан довкілля.*** Обговорення способів дії для збереження природи.

Географія. ***Чи можливо жити без глобалізації.*** Розвиток критичності мислення через обговорення глобальних процесів.

Основи здоров'я. ***Чи варто обмежувати використання учнями ґаджетів.*** Формування відповідального ставлення до здоров'я через колективну дискусію.

Технології. ***Як можуть змінити життя «розумні» пристрої.*** Розгляд потенціалу інновацій через обмін ідеями і сумнівами.

ОБМІН ДУМКАМИ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ЕМОЦІЙНОГО

Обмін думками на основі досвіду емоційного – прийом, який передбачає діалог між учнями, заснований на особистих переживаннях, враженнях і емоціях, викликаних подіями, о́бразами, ситуаціями з навчального матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• заохотити учнів до висловлення особистих почуттів/переживань;

• поставити відкриті запитання, які стимулюють актуалізацію емоційного досвіду;

• слухати з емпатією, уточнювати й підтримувати розповіді інших;

• установити зв'язок між емоційними враженнями і темою розмови;

• узагальнити, які спільні переживання/цінності було виявлено;

• дійти висновку про вплив теми на емоційно-особистісну сферу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Що означає фраза «слово, сказане вчасно».*** Рефлексія над власним досвідом мовленнєвої підтримки.

Українська література. ***Емоційне ставлення до образу Марусі Чурай із однойменного твору Ліни Костенко.*** Поглиблення літературної інтерпретації через особисту ідентифікацію.

Література закордоння. ***Який епізод із твору «Маленький принц» Антуана де Сент-Екзюпері викликає найсильніші переживання.*** Встановлення емоційного зв'язку з художнім текстом.

Англійська мова. ***A memory connected to a place I love***. Пов'язати з темою «Travelling» або «My home town». Розвиток комунікаційних умінь через емоційні оповіді.

Історія України. ***Які емоції викликають події Голодомору*** *(на основі свідчень самовидців)*. Емоційне занурення у важливу історичну тему, плекання пам'яті.

Громадянська освіта. ***Коли людина відчуває себе частиною спільноти.*** Глибше усвідомлення своєї ролі в суспільстві через емоційний досвід.

Біологія і екологія. ***Емоційний досвід зустрічі з дикою природою.*** Формування особистої екологічної відповідальності.

Географія. ***Місце на Землі, яке справило незабутнє враження.*** Розвиток здатності пов'язувати просторові знання з досвідом.

Основи здоров'я. ***Момент, коли відчуваєш справжній фізичний/емоційний спокій.*** Усвідомлення чинників здоров'я через власні враження.

Основи психології. ***Як не дати емоціям керувати вчинками/поведінкою.*** Формування здатності до саморефлексії й емоційної саморегуляції.

ОБМІН ІДЕЯМИ

Обмін ідеями – прийом, що підтримує спільне генерування нових рішень, варіантів, концепцій шляхом колективного обговорення, де кожна ідея важлива і може бути розвинута, поєднана з іншими для досягнення інноваційного результату.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити тему/завдання/проблему, що потребує нових ідей;
- організувати меншу/більшу групу для відкритого діалогу;
- заохочувати всіх учнів до внесення пропозицій (без критики);
- фіксувати ідеї – письмово, графічно, цифровими інструментами;
- класифікувати ідеї за напрямами, темами, потенціалом;
- обговорити комбінації та вибрати найпридатніші для реалізації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Як зробити мовлення більш привабливим.*** Розвиток мовленнєвої креативності, якостей зразкового мовлення, збагачення словникового запасу, формування комунікаційної культури. ***Як зацікавити аудиторію виступом.*** Практичне тренування вмінь публічного виступу, спільне генерування прийомів.

Українська література. ***Якими могли б бути альтернативні фінали твору «Тигролови» Івана Багряного.*** Креативне переосмислення сюжету, розвиток уяви.

Англійська мова. ***Ideas for starting a student podcast in English.*** Розвиток проєктного мислення, мовної творчості, міжособистісної взаємодії.

Література закордоння. ***Ідеї для створення сучасної екранізації твору «451° за Фаренгейтом» Рея Бредбері.*** Поєднання читацької інтерпретації, аналізу і креативного моделювання.

Громадянська освіта. ***Як зробити шкільне середовище інклюзивнішим.*** Формування громадянської активності, відповідальності й чутливості.

Біологія і екологія. ***Які нові шкільні ініціативи можуть зменшити екологічний слід.*** Розвиток екосвідомості через командне проєктування реальних дій.

Географія. ***Ідеї для віртуальної подорожі Україною*** *(створення маршруту)*. Формування просторового мислення, планувальної логіки і презентаційних умінь.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-ідеї для учнів у межах школи.*** Формування підприємницького мислення, практичне застосування економічних знань.

Технології. ***Ідеї для покращення побуту за допомогою власноруч створених пристроїв.*** Креативна проєктна робота, розвиток технологічної уяви й інженерного підходу.

ОБМІРКОВУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВ

Обмірковування альтернатив – прийом, який полягає в усвідомленому аналізі кількох імовірних способів вирішення задачі, розв'язання проблемної ситуації, їх порівнянні за критеріями доцільності, ефективності, результатів/наслідків задля вибору оптимального способу дії.

Логістика успішної реалізації прийому:

• чітко визначити проблему/завдання, що потребує вирішення;

• зібрати і сформулювати якомога більше варіантів розв'язання;

• проаналізувати переваги, ризики, обмеження кожного варіанта;

• порівняти варіанти (ефективність, ресурси, час, результати/наслідки);

• обговорити рішення у групі/в парах; скласти план реалізації обміркованих альтернатив.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Як змінити мовлення, щоб воно було водночас і переконливим, і толерантним.*** Аналіз жанрових, стилістичних, етичних і комунікаційних варіантів; вибір ефективної моделі мовлення.

Українська література. ***Як міг би діяти Григорій у «Тигроловах» Івана Багряного, щоб урятуватись і не втратити гідність.*** Оцінка альтернатив поведінки.

Англійська мова. ***Possible ways to overcome the fear of public speaking*** *(problem-solving discussion)*. Пошук, обґрунтування і вибір рішень.

Література закордонна. ***Як змінилась би доля Жана Вальжана із роману Віктора Гюго «Знедолені», якби він вибрав інший шлях.*** Розгляд морально-етичних рішень та їх результатів/наслідків.

Історія України. ***Які дії могли б покращити шанси УНР у міжнародній політиці.*** Аналіз альтернатив, розвиток історичного мислення.

Громадянська освіта. ***Що може зробити шкільна спільнота, щоб зменшити булінг.*** Колективний пошук практичних рішень, формування соціальної відповідальності.

Біологія. ***Які шляхи доцільно вибрати для збереження популяції зникаючого виду.*** Оцінка природоохоронних стратегій, формування екологічної свідомості.

Фізика/Технології. ***Як найраціональніше побудувати систему освітлення*** *(з урахуванням енергоощадності)*. Практичне застосування знань.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Як розпорядитися обмеженим бюджетом для запуску шкільного проєкту.*** Розвиток фінансового мислення, пріоритетизація витрат.

Технології. ***Який спосіб з'єднання матеріалів вибрати для міцної і водночас мобільної конструкції.*** Оцінка технічних рішень.

ÓБРАЗИ

Óбрази – прийом, що полягає у створенні й використанні візуальних, уявних і символічних форм, які відображають суть ідей, понять, явищ із метою кращого розуміння, запам'ятовування і пояснення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключову ідею, поняття, процес для осмислення;

• вибрати відповідний тип образу (асоціативний малюнок, схема, піктограма, карта думок, емоційний колаж);

• створити візуальний/уявний образ, що передає сутність теми;

• пояснити, як цей образ пов'язаний із поняттями/ідеями;

• обговорити óбрази в парі, групі, у класі, заохочуючи інтерпретації;

• використати óбрази для запам'ятовування, презентації теми.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Поняття про стилі мовлення.*** Створення асоціативних образів для кожного стилю (наприклад, публіцистичний – мегафон, науковий – лýпа тощо); покращення розуміння функціонального призначення стилів.

Українська література. ***Символіка у поезії Лесі Українки.*** Візуалізація символів у віршах; формування емоційно-образного мислення.

Англійська мова. ***Abstract nouns as images*** *(freedom, hope, fear, success)*. Формування асоціативного словника і візуальної пам'яті; розширення лексичних зв'язків.

Історія України. ***Українська революція 1917–1921 рр.: óбрази змін.*** Складання колажу, візуальної лінії часу як методу історичної рефлексії.

Громадянська освіта. ***Права людини – через метафору.*** Наприклад: право на освіту – це світло; свобода – крила; право на безпеку – щит.

Біологія. ***Будова клітини – як місто.*** Мембрана – стіна, ядро – мерія, мітохондрії – електростанції. Образне мислення для структурування.

Географія. ***Кліматичні пояси – у вигляді персонажів або образів.*** З'ясування відмінностей через уособлення. Екваторіальний пояс як «спекотний бешкетник», полярний – «льодовий мудрець».

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бюджет – як організм або механізм.*** Доходи – як «легені», витрати – «серце», заощадження – «резервуар». Розуміння зв'язків між фінансовими елементами.

Музичне мистецтво. ***Емоції музики – через колір і форму.*** Візуалізація звучання музичних фрагментів у вигляді кольорових асоціативних картин. Розвиток емоційного інтелекту.

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ІНФОРМАЦІЄЮ

Ознайомлення з інформацією – прийом, що передбачає цілеспрямоване вивчення нових даних, фактів, понять через систематичний і структурований підхід до матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити джерела інформації, обсяг матеріалу для ознайомлення;

• підготувати структуроване подання інформації (текст, презентація, схема, таблиця);

• надати час для самостійного/групового вивчення здобутої інформації/навчального матеріалу;

• заохотити до формулювання запитань, уточнень, обговорення;

• узагальнити і підбити підсумки, виділивши ключові факти/ідеї;

• організувати рефлексію щодо засвоєння інформації та планування подальшої роботи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Фонетика й орфоепія української мови.*** Ознайомлення з основними звуками, артикуляцією, правилами наголошування; формування базових лінгвістичних умінь.

Українська література. ***Романтизм в українській літературі.*** Вивчення історичного контексту, основних рис і провідних авторів; підготовка до творчого аналізу.

Історія України. ***Козацька доба.*** Вивчення хронології, значення козацтва в історії України; формування розуміння суспільних процесів.

Всесвітня історія. ***Віденський конгрес 1815 року.*** Ознайомлення з результатами/наслідками Наполеонівських воєн; аналіз міжнародної політики XIX століття.

Громадянська освіта. ***Права й обов'язки громадян України.*** Вивчення основних прав, громадянських свобод і відповідальності; формування свідомого громадянства.

Математика. ***Основи арифметики.*** Ознайомлення з числами, операціями додавання, віднімання, множення і ділення; закладання математичної грамотності.

Географія. ***Рельєф України.*** Вивчення основних форм рельєфу, їх розташування і значення; розвиток просторового мислення.

Фізика. ***Закони Ньютона.*** Ознайомлення з основними законами механіки; формування наукового світогляду.

Інформатика. ***Основи роботи з комп'ютером.*** Вивчення складових ПК, принципів роботи програмного забезпечення; розвиток цифрової компетентності.

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРАВИЛАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Ознайомлення з правилами організації навчання – прийом, що передбачає усвідомлення й опанування учасниками освітнього процесу ключових норм, процедур і стандартів для ефективної взаємодії та досягнення навчальних цілей.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ключові правила і процедури освітнього процесу;
- пояснити їх зміст/значення для учнів;
- провести ознайомлення (демонстрації, запитання – відповіді);
- перевірити розуміння правил через приклади/вправи;
- заохотити до дотримання правил під час практичних завдань;
- оцінити дотримання правил і коригувати за потреби.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Правила усного мовлення.*** Ознайомлення з нормами культури мовлення для ефективної комунікації.

Українська література. ***Організація роботи з текстом твору.*** Правила аналізу й інтерпретації художнього тексту.

Історія України. ***Порядок роботи з історичними джерелами.*** Ознайомлення з методами і правилами використання документів.

Громадянська освіта/Основи ораторського мистецтва. ***Норми поведінки у дискусіях.*** Правила ведення дискусій і поваги до думок інших.

Захист України. ***Безпека під час практичних занять.*** Ознайомлення з інструкціями і правилами безпечної поведінки.

Географія. ***Використання картографічних матеріалів.*** Правила роботи з картами, атласами, схемами.

Фізика. ***Техніка безпеки під час лабораторних робіт.*** Ознайомлення з основними вимогами безпеки під час експериментів.

Інформатика. ***Правила роботи з комп'ютерними програмами.*** Організація взаємодії з програмним забезпеченням, збереження даних і дотримання безпеки.

Фізична культура. ***Правила поведінки на спортивних заняттях.*** Ознайомлення з нормами дисципліни та безпеки під час тренувань.

ОПИС АНАЛОГІЇ ЗІ СТВОРЕННЯМ ДІАГРАМ/СХЕМ

Опис аналогії зі створенням діаграм/схем – прийом використання візуальних моделей, які дають можливість унаочнити зв'язки, подібності й відмінності між поняттями/об'єктами, сприяючи глибшому розумінню і засвоєнню матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити поняття/об'єкти для порівняння;
• побудувати діаграму/схему, що відображає зв'язки між ними;
• вказати ключові подібності й відмінності;
• обговорити з групою/в парі (для перевірки розуміння);
• використовувати для підсумовування і закріплення знань;
• оновити/доповнити візуальну модель (діаграму/схему) за потреби.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Частини мови.*** Порівняння функцій і ролі частин мови через схему для кращого розуміння.

Література закордонна. ***Порівняння літературних течій.*** Візуалізація характерних рис, зокрема романтизму й реалізму.

Історія України. ***Порівняння різних періодів Козацької доби.*** Відображення особливостей політичного і соціального устрою через діаграму.

Всесвітня історія. ***Демократія і автократія.*** Зорове порівняння політичних систем через схему.

Громадянська освіта. ***Права й обов'язки громадян.*** Візуалізація співвідношення прав і обов'язків у суспільстві.

Біологія і екологія. ***Порівняння екосистем різних типів.*** Візуалізація особливостей лісових і водних екосистем.

Фізика. ***Механічні коливання і хвилі.*** Відображення природи і характеристик коливальних процесів через діаграму.

Етика. ***Порівняння етичних теорій*** *(утилітаризм, деонтологія)*. Застосування ключових принципів і підходів із залученням діаграми.

Інформатика. ***Порівняння алгоритмічних структур*** *(послідовність, вибір, цикл)*. Візуальне розуміння структури програмування.

ОПИТУВАННЯ ЕЛЕКТРОННІ (ЦИФРОВІ)

Опитування електронні (цифрові) – прийом накопичення думок, оцінок, інформації за допомогою цифрових інструментів (опитувальників, анкет, платформ), що дає змогу оперативно аналізувати й використовувати дані в освітньому процесі.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету опитування, необхідну інформацію;
• розробити/вибрати електронну форму/платформу для опитування;
• забезпечити учням доступ до опитування;
• організувати проведення опитування у визначений термін;
• зібрати й проаналізувати відповіді;
• надати зворотний зв'язок учням, акцентуючи результативність.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Визначення рівня володіння мовними нормами.*** Оцінка знань учнів із граматики і стилістики. ***Оцінка впевненості у публічних виступах.*** Виявлення потреб для розвитку комунікаційних умінь.

Історія України. ***Сприйняття ключових історичних подій.*** Накопичення думок про значення певних історичних дат.

Громадянська освіта. ***Усвідомлення прав і обов'язків громадян.*** Оцінка рівня знань і ставлення до громадянської відповідальності.

Математика. ***Зворотний зв'язок щодо складності вивчуваного матеріалу***. Визначення проблемних тем для подальшого опрацювання.

Біологія і екологія. ***Ставлення до заходів збереження довкілля.*** Оцінка екологічної свідомості.

Етика. ***Ставлення до моральних дилем у сучасному світі.*** Аналіз етичних позицій.

Інформатика. ***Визначення рівня володіння основами програмування.*** Аналіз знань і вмінь із комп'ютерної грамотності.

Основи медіаграмотності. ***Рівень критичності сприймання інформації в медіа.*** Виявлення вмінь аналізувати інформаційний контент.

Основи психології. ***Оцінка рівня стресу і способів його подолання.*** Накопичення даних про емоційний стан.

ОСМИСЛЕННЯ АНАЛОГОВЕ ОБ'ЄКТІВ ВИУЧУВАНИХ

Осмислення аналогове об'єктів виучуваних – прийом, який полягає у порівнянні нових об'єктів/понять з уже відомими аналогами для глибшого розуміння їх властивостей, відмінностей і зв'язків.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати об'єкт для вивчення й відповідні аналоги;
- визначити схожі/відмінні характеристики між об'єктами;
- побудувати порівняльну таблицю/схему/діаграму;
- обговорити здобуті результати;
- зробити узагальнення, сформулювати висновки;
- використати знання для рекомендацій або подальшого вивчення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Порівняння типів речень*** *(простих і складних)*. Розуміння синтаксичних конструкцій через аналогії.

Література закордонна. ***Порівняння літературних жанрів*** *(трагікомедія vs. комедія)*. Виявлення жанрових особливостей.

Всесвітня історія. ***Аналогія між різними революціями.*** Осмислення причин і результатів/наслідків революцій.

Громадянська освіта. ***Порівняння систем правління*** *(демократія vs. авторитаризм)*. Розуміння політичних моделей через аналогії.

Математика. ***Порівняння властивостей арифметичних операцій*** *(додавання vs. множення)*. Осмислення закономірностей числових дій.

Біологія і екологія. ***Аналогія між різними екосистемами*** *(ліс vs. степ)*. Розуміння екологічних процесів.

Географія. ***Порівняння кліматичних поясів*** *(тропічний vs. помірний)*. Вивчення впливу клімату на середовище.

Етика. ***Порівняння різних етичних теорій*** *(утилітаризм і деонтологія)*. Глибше осмислення моральних підходів.

Основи медіаграмотності. ***Аналогія між різними видами медіа*** *(друковані vs. цифрові)*. Осмислення характеру і впливу інформаційних джерел.

Основи психології. ***Аналогія між типами темпераментів*** *(сангвінік vs. меланхолік; холерик vs. флегматик)*. Визначення особистісних характеристик.

ОСМИСЛЕННЯ АНАЛОГОВЕ ПРОЦЕСІВ ВИУЧУВАНИХ

Осмислення аналогове процесів виучуваних – прийом, що полягає в аналізі й порівнянні нових процесів з відомими аналогічними – для глибшого розуміння їх структури, закономірностей і результатів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити процеси для аналізу;
- дібрати аналогічні процеси, відомі учням;
- провести порівняння, виділити схожі/відмінні елементи;
- обговорити результати порівняння у групі/індивідуально;
- сформувати висновки/рекомендації на основі аналізу;
- використати для моделювання/удосконалення процесів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Порівняння процесів словотворення в українській та іноземних мовах.*** Аналіз мовних закономірностей.

Література закордоння. ***Порівняння творчих процесів у романтизмі й реалізмі.*** Аналіз еволюції літературних стилів.

Історія України. ***Порівняння процесів централізації влади у Київській Русі і в Козацькій державі.*** Розуміння суті політичних трансформацій.

Громадянська освіта. ***Аналогія процесів ухвалення рішень у демократичних і авторитарних системах.*** Осмислення механізмів управління у відповідних системах.

Математика. ***Порівняння алгоритмів розв'язання рівнянь різних типів.*** Осмислення структурних особливостей.

Біологія і екологія. ***Аналогія процесів фотосинтезу у різних рослин.*** Вивчення біохімічних процесів.

Географія. ***Порівняння процесів формування різних типів рельєфу.*** Розуміння геологічних закономірностей.

Етика. ***Порівняння процесів ухвалення етичних рішень за різними теоріями моралі.*** Розуміння моральних підходів.

Інформатика. ***Аналогія процесів передачі даних у різних мережах.*** Осмислення технологічних процесів.

Основи психології. ***Аналогія процесів ухвалення рішень у звичайних і стресових умовах.*** Осмислення психологічних реакцій.

ОСМИСЛЕННЯ АНАЛОГОВЕ ЯВИЩ ВИУЧУВАНИХ

Осмислення аналогове явищ виучуваних – прийом, що полягає у порівнянні нових/складних явищ із відомими/простішими – для кращого розуміння їх сутності, закономірностей і результатів/наслідків.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити явище для вивчення і знайти аналогічне для порівняння;
- провести аналіз подібностей/відмінностей;
- обговорити результати аналізу з групою;
- сформулювати висновки/пояснення на основі порівняння;
- застосувати знання для прогнозування, подальшого дослідження.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Порівняння явищ діалектних відмінностей у різних регіонах.*** Вивчення мовного різноманіття.

Література закордоння. ***Аналогія між літературними течіями модернізму і постмодернізму.*** Осмислення художніх новацій.

Історія України. ***Аналогія революційних явищ у XIX та XX ст.*** Розуміння причин і результатів/наслідків змін.

Громадянська освіта. ***Порівняння явищ політичної мобілізації у різних країнах.*** Оцінка впливу на суспільство.

Математика. ***Аналогія явищ симетрії у геометрії й алгебрі.*** Осмислення властивостей фігур і функцій.

Біологія і екологія. ***Порівняння явищ природного добору в різних екосистемах.*** Вивчення механізмів еволюції.

Географія. ***Аналогія між кліматичними явищами на різних континентах.*** Розуміння впливу клімату на середовище.

Етика. ***Порівняння явища моральних дилем у різних культурах.*** Розуміння етичних норм.

Основи психології. ***Аналогія між стресовими реакціями у людей і тварин.*** Оцінка адаптивних механізмів.

Основи медіаграмотності. ***Порівняння явищ поширення інформації у соцмережах і в традиційних медіа.*** Оцінка ефективності комунікації.

ОСМИСЛЕННЯ АСОЦІАЦІЙ АНАЛІТИЧНЕ

Осмислення асоціацій аналітичне – прийом, що полягає у систематичному аналізі асоціативних зв'язків між поняттями, об'єктами, явищами – для виявлення глибинних взаємозв'язків і закономірностей.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити елементи, між якими наявні асоціативні зв'язки;
- скласти карту/схему цих зв'язків;
- проаналізувати сильні, слабкі й опосередковані зв'язки;
- обговорити висновки з групою/індивідуально;
- сформулювати рекомендації/моделі на основі аналізу;

• використати для прогнозування, моделювання, пояснення явищ.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз асоціацій у синонімічних рядах.*** Покращення лексичних умінь.

Література закордоння. ***Аналіз асоціацій між символами в романах модернізму.*** Глибше розуміння літературних образів.

Історія України. ***Вивчення асоціативних зв'язків між подіями революції 1917–1921 рр.*** Оцінка причинно-наслідкових взаємодій.

Громадянська освіта. ***Аналіз асоціацій між поняттями «демократія», «право» і «громадянська відповідальність».*** Поглиблення розуміння політичних процесів.

Математика. ***Вивчення асоціативних зв'язків між математичними поняттями: функція, границя, похідна.*** Побудова логічних моделей.

Біологія і екологія. ***Дослідження асоціацій між видами в екосистемах.*** Визначення взаємозалежностей.

Географія. ***Аналіз асоціацій між кліматичними явищами й географічним розташуванням.*** Пояснення кліматичних закономірностей.

Етика. ***Дослідження асоціацій між моральними принципами і культурними цінностями.*** Виявлення джерел етичних норм.

Інформатика. ***Аналіз асоціацій між типами даних і алгоритмами обробки.*** Оптимізація програмних процесів.

Основи психології. ***Аналіз асоціацій між емоціями і поведінковими реакціями.*** Розуміння психологічних механізмів.

ОСМИСЛЕННЯ ЗАВДАНЬ

Осмислення завдань – прийом, що полягає у детальному аналізі завдання шляхом декомпозиції на складові частини, визначення умов, цілей і критеріїв успіху для кращого розуміння й підготовки ефективного виконання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися із завданням і його основними цілями;
• розбити завдання на ключові компоненти/етапи;
• визначити умови, обмеження, ресурси для виконання;
• обговорити ймовірні підходи/стратегії розв'язання;
• сформувати докладний план дій із часовими рамками;
• встановити критерії оцінки результату, контрольні точки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Підготовка завдання створити презентацію на тему «Застосунки у вивченні мови».*** Удосконалення вмінь публічного виступу.

Література закордоння. ***Аналіз завдання написати есе на тему «Вплив романтизму на сучасну літературу».*** Покращення вмінь структурованого письма.

Історія України. ***Осмислення завдання дослідити причини і наслідки Української революції 1917–1921 рр.*** Глибше історичне розуміння.

Громадянська освіта. ***Планування проєкту з розвитку громадської активності учнів.*** Розвиток умінь організації та лідерства.

Математика. ***Розбір завдання розв'язати системи рівнянь із параметрами.*** Поглиблення математичних знань.

Біологія і екологія. ***Осмислення завдання створити екологічний проєкт щодо збереження місцевої флори і фауни.*** Формування екологічної свідомості.

Географія. ***Аналіз завдання з моделювання кліматичних змін на регіональному рівні.*** Розвиток умінь роботи з даними.

Етика. ***Розбір завдання щодо аналізу моральної дилеми у художньому творі.*** Формування ціннісних орієнтацій і критичності мислення.

Інформатика. ***Планування розробки простого застосунку з використанням основних алгоритмів.*** Закріплення практичних умінь програмування.

Основи психології. ***Осмислення дослідницького завдання з вивчення впливу стресу на когнітивні процеси.*** Розвиток дослідницьких умінь.

ОЦІНКА ВЧИТЕЛЕМ/ОДНОКЛАСНИКАМИ

Оцінка вчителем/однокласниками – прийом надання зворотного зв'язку щодо оцінки відповіді на запитання, якості виконаного завдання, сформульованої ідеї, завершеності проєкту тощо; розвиває сприймання конструктивної критики, співпраці й підтримки.

Логістика успішної реалізації прийому:

- ознайомлення з критеріями оцінювання;
- представлення роботи (відповіді, проєкту, ідеї);
- оцінювання за встановленими критеріями;
- обговорення сильних і слабких сторін;
- надання зворотного зв'язку педагогом/учнями;
- рефлексія учня щодо отриманої оцінки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Оцінювання монологу.*** Коментарі щодо логіки викладу і якості мовлення. Формулювання рекомендацій. ***Прослуховування публічного виступу.*** Коментарі щодо міміки, голосу, структури, поради для покращення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Оцінювання письмового есе учня.*** Вказівки на граматичні помилки. Заохочення за оригінальність.

Історія України. ***Оцінка мініпрезентації на історичну тему.*** Зворотний зв'язок щодо структури доповіді, достовірності дібраних фактів, графічного оформлення.

Основи правознавства. ***Рецензія на правовий кейс.*** Аргументоване оцінювання від однокласників. Підсумки після обговорення.

Геометрія. ***Перевірка розв'язання задачі сусідом по парті.*** Виявлення помилок у побудові. Обговорення альтернативного підходу.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Оцінка бізнес-плану.*** Визначення сильних і слабких сторін. Пропозиції щодо розвитку проєкту.

Інформатика. ***Перевірка кодування програми.*** Виявлення і пояснення помилок. Внесення змін після зворотного зв'язку.

Образотворче мистецтво. ***Аналіз учнівських робіт у техніці акварелі.*** Визначення композиційних помилок. Поради на майбутнє.

ОЦІНКА ПІСЛЯ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ

Оцінка після перевірки результатів – прийом, що полягає у систематичному аналізі якості досягнутих результатів і виконаних дій для визначення їх відповідності поставленим цілям, стандартам і критеріям.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити чіткі критерії і стандарти оцінки результату;
- накопичити дані, що відповідають очікуваним цілям;
- проаналізувати відхилення, причини успіхів і невдач;
- надати зворотний зв'язок і рекомендації усім учням.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Оцінка якості письмової роботи на тему «Як стати бажаним співрозмовником».*** Покращення вмінь письмового висловлення.

Українська література. ***Аналіз відповідності написаного твору жанровим вимогам.*** Розвиток читацької грамотності.

Історія світова. ***Перевірка результатів аналізу причин Другої світової війни.*** Углиблення історичного мислення.

Громадянська освіта/Основи публічного мовлення. ***Оцінка ефективності проведеної дискусії на тему прав і обов'язків громадянина.*** Формування вмінь аргументації.

Математика. ***Перевірка правильності розв'язання систем лінійних рівнянь.*** Закріплення вмінь математичного аналізу.

Біологія. ***Оцінка результатів лабораторної роботи з дослідження процесу фотосинтезу.*** Покращення практичних умінь дослідження.

Географія. ***Перевірка точності створеної мапи кліматичних зон.*** Розвиток картографічних умінь.

Етика. ***Перевірка рівня розуміння моральних принципів через аналіз кейсів.*** Формування моральної свідомості.

Інформатика. ***Оцінка функціональності створеного програмного продукту.*** Удосконалення вмінь програмування.

Основи психології. ***Оцінка якості виконання дослідницького завдання з вивчення емоційних станів.*** Поглиблення практичних дослідницьких умінь.

ОЦІНКА ПРОЦЕСУ І РЕЗУЛЬТАТУ

Оцінка процесу і результату – прийом аналітичного і рефлексійного осмислення діяльності (освітньої, пізнавальної, творчої, практичної), що дає змогу визначити ефективність вибраної стратегії, з'ясувати чинники успіху/ причини труднощів, а також сформулювати висновки для подальшого вдосконалення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• описати мету діяльності/завдання, яке виконувалося;
• відтворити етапи процесу (кроки, дії, прийоми, інструменти);
• зафіксувати результат (продукт, висновки, оцінка);
• порівняти результат із метою – чи досягнуто очікуваного;
• визначити дії/чинники, що сприяли досягненню результату;
• виявити проблемні моменти, труднощі, помилки у процесі;
• зробити рефлексійні висновки – як покращити майбутній процес, які альтернативні шляхи можна застосувати;
• скласти план удосконалення/змін.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Оцінка процесу створення есе.*** Рефлексія над структурою, добором прикладів, мовним оформленням.

Англійська мова. ***Оцінка процесу підготовки усного монологу.*** Визначення ефективності мовленнєвої стратегії. Покращення продуктивності *(розвиток спонтанного мовлення у діалогах і монологах; говоріння в реальних і змодельованих ситуаціях; зниження мовного бар'єру)* й самостійної мовленнєвої діяльності.

Історія України. ***Оцінка процесу дослідження історичного джерела.*** Аналіз дій: добір джерел, встановлення автентичності, контекстуалізація. Формування історичної грамотності.

Математика. ***Оцінка процесу розв'язання задач із параметрами.*** Фіксація вибраних методів, логіки, альтернатив.

Біологія і екологія. ***Оцінка процесу проведення лабораторного експерименту з росту рослин.*** Порівняння плану експерименту і реального результату.

Географія. ***Оцінка процесу створення мапи природних зон.*** Рефлексія над джерелами, точністю нанесення інформації, візуальною структурою. Розвиток картографічного мислення.

Фізика. ***Оцінка експерименту з вивчення руху тіла по похилій площині.*** Аналіз дотримання техніки, точності вимірів, інтерпретації результатів. Удосконалення експериментальних умінь.

Основи здоров'я. ***Оцінка плану власного здорового режиму тижня.*** Порівняння запланованого і фактичного. Розвиток самоконтролю.

Інформатика. ***Оцінка створення вебсторінки або програми.*** Визначення ефективності кодування, дизайну, функціоналу. Формування вмінь рефакторингу і тестування.

Технології. ***Оцінка процесу виготовлення проєктного виробу.*** Оцінка послідовності, точності, складності виконання. Розвиток практичного мислення й умінь самостійної роботи.

Музичне мистецтво. ***Оцінка процесу підготовки вокального виступу.*** Аналіз інтонації, темпу, техніки. Розвиток естетичної саморефлексії.

Основи психології. ***Оцінка процесу подолання стресу за вибраною методикою.*** Порівняння очікуваного і фактичного ефекту. Розвиток умінь саморегуляції.

Фізична культура. ***Оцінка процесу освоєння нового фізичного вправляння або техніки гри.*** Розбір поетапного вдосконалення, результативності, впливу тренування. Підвищення мотивації й самодисципліни.

ОЦІНКА СИТУАЦІЇ

Оцінка ситуації – прийом системного аналізу конкретної події чи обставин з метою визначення суті, ключових чинників, взаємозв'язків і ймовірних варіантів розвитку для ухвалення рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити об'єкт/подію/проблему для оцінки;
- зібрати й систематизувати релевантну інформацію і контекст;
- виділити основні чинники, взаємозв'язки, впливові елементи;
- розглянути різні варіанти розвитку ситуації (сценарії);
- оцінити ризики, переваги і наслідки кожного варіанта;
- сформулювати чіткі висновки для ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз суспільної ситуації у творчості Тараса Шевченка.*** Поглиблення літературної критичності мислення, осмислення соціальних явищ.

Англійська мова. ***Оцінка комунікаційної ситуації у діловому спілкуванні.*** Покращення комунікаційних умінь.

Історія України. ***Оцінка політичної ситуації під час Революції гідності.*** Формування вмінь критичного аналізу історичних подій.

Громадянська освіта. ***Оцінка соціальної ситуації у громаді під час виборів.*** Розвиток громадянської відповідальності.

Математика. ***Оцінка ситуації задачі з параметрами для вибору оптимального методу розв'язання.*** Покращення аналітичних умінь.

Географія. ***Аналіз екологічної ситуації в регіоні та ймовірних сценаріїв розвитку.*** Формування екологічної свідомості.

Етика. ***Аналіз моральної ситуації у конфлікті інтересів.*** Розвиток етичного мислення.

Основи правознавства. ***Аналіз правової ситуації при розгляді судових справ.*** Поглиблення розуміння юридичних процедур.

Фізика. ***Аналіз ситуації за зміни параметрів експерименту і прогнозування результатів.*** Поглиблення експериментальних умінь.

Інформатика. ***Оцінка ситуації безпеки інформаційних систем у компанії.*** Розвиток умінь кібербезпеки.

ОЦІНКА У ФОРМАТІ «3 – 2 – 1»

Оцінка у форматі «3 – 2 – 1» – прийом, який полягає у структурованій оцінці трьох позитивних аспектів, двох недоліків і однієї пропозиції для покращення, що забезпечує комплексний і швидкий зворотний зв'язок.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити об'єкт оцінки (роботу, подію, проєкт);

• зафіксувати три сильні сторони;

• виділити два аспекти, які потребують покращення;

• сформулювати одну конкретну пропозицію для вдосконалення (реалізувати її можна у процесі проєктної діяльності);

• обговорити здобуті результати з учнями/колегами;

• використати зворотний зв'язок для подальшого розвитку.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Оцінка усного виступу на тему «Мова як маркер тожсамості».*** Удосконалення логічності мовлення.

Історія України. ***Оцінка презентації про події Української революції 1917–1921 рр.*** Покращення вмінь усного виступу і критичного аналізу.

Основи правознавства. ***Аналіз виконання судового кейсу – оцінка логіки аргументів.*** Формування юридичного мислення.

Математика. ***Оцінка розв'язання задачі з теми «Квадратні рівняння».*** Покращення аналітичних умінь.

Біологія і екологія. ***Оцінка дослідницької роботи про вплив забруднення довкілля.*** Формування екологічної свідомості.

Інформатика. ***Оцінка створення алгоритму для розв'язання практичного завдання.*** Розвиток логіко-програмістських умінь.

Музичне мистецтво. ***Оцінка виконання музичного твору в класі.*** Покращення техніки виконання й артистизму.

Основи психології. ***Оцінка рефлексії на тему «Власні емоційні реакції у стресових ситуаціях».*** Розвиток саморефлексії.

Фізична культура. ***Оцінка участі у спортивних змаганнях щодо техніки і командної взаємодії.*** Покращення фізичних і командних умінь.

ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання – прийом загального процесу визначення якості, ефективності й відповідності перебігу процесів і результатів заданим цілям і стандартам.

Логістика успішної реалізації прийому:

• встановити критерії оцінки;

• накопичити інформацію/докази виконання;

• порівняти з очікуваними результатами;
• надати зворотний зв'язок і рекомендації;
• використати результати для підготовки наступних дій;
• повторити оцінювання за потреби.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Оцінка есе на тему «Функції української мови в цифровому суспільстві».*** Удосконалення вмінь письмового мовлення.

Література закордоння. ***Оцінка аналізу роману «Франкенштейн» Мері Шеллі.*** Розвиток критичності мислення та вмінь літературного аналізу.

Історія України. ***Оцінка дослідницької роботи з теми «Гетьманщина в Україні».*** Формування історичної грамотності.

Громадянська освіта. ***Оцінка проєкту з прав і обов'язків громадян.*** Піднесення правової свідомості.

Математика. ***Оцінка розв'язання систем лінійних рівнянь.*** Покращення логіко-математичних умінь.

Біологія і екологія. ***Оцінка результатів лабораторної роботи з вивчення рослинних клітин.*** Поглиблення практичних знань.

Фізика. ***Оцінка експериментального дослідження закону Ома.*** Розвиток умінь експериментальної роботи.

Етика. ***Оцінка рефлексії на тему «Етичні дилеми в житті».*** Формування морального й етичного світогляду.

Основи психології. ***Оцінка практичного завдання з аналізу поведінкових реакцій.*** Поглиблення розуміння психологічних процесів.

ОЦІНЮВАННЯ КРИТИЧНЕ

Оцінювання критичне – прийом аналізу й оцінки тверджень, рішень, результатів з різних кутів зору – для виявлення сильних і слабких сторін, а також потенційних ризиків.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити об'єкт критичної оцінки;
• розглянути його з кількох перспектив;
• виявити сильні та слабкі сторони;
• проаналізувати ймовірні результати/наслідки/ризики;
• надати аргументовані висновки/рекомендації;
• обговорити здобуті результати з учнями.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Критична оцінка мотивів героїв роману «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького.*** Розвиток аналітичного мислення і вмінь літературознавчого аналізу.

Історія України. ***Критичний аналіз політичних рішень доби Гетьманщини.*** Поглиблення розуміння історичних процесів і причинно-наслідкових зв'язків.

Громадянська освіта. ***Критична оцінка законодавчих змін у сфері виборчого права.*** Формування критичного підходу до правових процесів.

Математика. ***Критичний розбір методів розв'язання рівнянь із прикладами помилок.*** Покращення логіко-математичних умінь і самоконтролю.

Біологія і екологія. ***Аналіз екологічних наслідків людської діяльності.*** Підвищення екологічної свідомості.

Фізика. ***Критичний огляд експериментальних методів у вивченні механіки.*** Розвиток умінь наукового дослідження.

Етика. ***Критична оцінка моральних дилем сучасного суспільства.*** Формування етичної рефлексії.

Основи психології. ***Аналіз сильних і слабких сторін психологічних методик тестування.*** Поглиблення знань про методологію психологічних досліджень.

ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВЕ

Оцінювання підсумкове – прийом оцінки результатів наприкінці певного етапу/процесу, що дає змогу підбити підсумки, визначити досягнення і сфери для покращення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити критерії підсумкової оцінки;

• зібрати результати й дані, порівняти з очікуваним ефектом;

• підготувати зведений аналіз досягнень і недоліків;

• обговорити результати з учнями для усвідомлення ними важливості оцінювання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Підсумкова оцінка вмінь усного і писемного мовлення.*** Покращення комунікаційних умінь.

Українська література. ***Оцінка розуміння творів класичної української літератури.*** Поглиблення читацької грамотності.

Література закордоння. ***Підсумковий аналіз тематики і мотивів романтизму.*** Систематизація літературних знань.

Історія України. ***Підсумкова оцінка знань про визвольні рухи XX століття.*** Зміцнення історичної пам'яті.

Всесвітня історія. ***Оцінка розуміння ключових подій Другої світової війни.*** Розвиток критичності мислення.

Громадянська освіта. ***Підсумкова оцінка знань про права людини і громадянські обов'язки.*** Формування активної громадянської позиції, розвиток аналітичного мислення.

Основи правознавства. ***Оцінка розуміння принципів права й законодавства.*** Підвищення правової культури.

Математика. ***Підсумковий огляд засвоєння арифметичних і алгебраїчних понять.*** Закріплення математичних умінь.

Алгебра. ***Оцінка розв'язання рівнянь і систем рівнянь.*** Розвиток логічного мислення.

Геометрія. ***Підсумкова оцінка знань про властивості фігур і побудови.*** Покращення просторового уявлення.

Біологія і екологія. ***Оцінка розуміння екосистем та їх взаємодії.*** Формування екологічної свідомості.

Фізика. ***Підсумковий аналіз знань про закони механіки.*** Закріплення природничих знань.

Етика. ***Оцінка розуміння моральних принципів і норм поведінки.*** Розвиток морального мислення.

Основи медіаграмотності. ***Оцінка вміння критично сприймати інформацію у медіа.*** Формування критичності мислення.

Основи психології. ***Підсумкова оцінка знань про особистісні типи і поведінкові стратегії.*** Поглиблення саморефлексії.

ОЦІНЮВАННЯ СИТУАЦІЇ

Оцінювання ситуації – прийом аналізу й оцінки поточної ситуації для визначення її суті, ключових чинників, ризиків та ймовірних варіантів розвитку; сприяє ухваленню обґрунтованих рішень і плануванню подальших дій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ситуацію/об'єкт оцінки;

• накопичити інформацію про умови, учасників, контекст;

• виявити ключові чинники і взаємозв'язки;

• оцінити ризики, результати/наслідки, ймовірні варіанти розвитку;

• сформулювати висновки і запропонувати конкретні дії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Оцінка ситуації розвитку мовленнєвої культури учнів.*** Аналіз мовленнєвих помилок і рекомендації щодо їх запобігання/усунення.

Література закордоння. ***Оцінка культурного контексту твору і його вплив на сюжет.*** Поглиблене розуміння художніх засобів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Аналіз ситуації спілкування.*** Розвиток умінь діалогічного мовлення.

Історія України. ***Оцінка політичної ситуації під час Української революції 1917–1921 рр.*** Визначення ключових чинників успіху і поразок.

Всесвітня історія. ***Аналіз міжнародної ситуації перед початком Другої світової війни.*** З'ясування причин конфлікту.

Громадянська освіта. ***Оцінка соціальної ситуації в громаді.*** Розробка рекомендацій для активізації громадянської позиції.

Основи правознавства. ***Аналіз правової ситуації у конкретній справі.*** Визначення результатів, ризиків і потенційних наслідків.

Математика. ***Оцінка ситуації при розв'язанні комплексної задачі.*** Вибір оптимального методу розв'язання.

Фізика. ***Оцінка ситуації в експерименті з руху тіл.*** Аналіз імовірних похибок та їх впливу на результати.

Астрономія. ***Аналіз поточної ситуації на небі для спостереження астрономічних явищ.*** Планування спостережень.

Етика. ***Оцінка моральної ситуації у певній соціальній взаємодії.*** Формування етичних висновків.

Інформатика. ***Оцінка ситуації безпеки даних у комп'ютерній мережі.*** Розробка заходів захисту.

Основи здоров'я. ***Аналіз ситуації зі здоров'ям здобувачів освіти.*** Визначення чинників ризику і заходів профілактики.

Основи психології. ***Оцінка психоемоційної ситуації.*** Добір методик підтримки і корекції.

Фізична культура. ***Аналіз фізичного стану спортсменів перед змаганнями.*** Планування тренувального процесу.

ПАРАФРАЗУВАННЯ

Парафразування – прийом переписування тексту іншими словами з метою пояснення, уточнення, полегшення сприймання навчальної інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити текст/твердження для парафразування;
- зрозуміти основну ідею і ключові деталі;
- переписати текст власними словами, зберігаючи смисл;
- перевірити правильність і точність переданого змісту;
- використати парафраз для пояснення однокласникам свого розуміння тексту або для подальшого самостійного аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Парафразування офіційного тексту для кращого розуміння.*** Розвиток умінь писемного мовлення.

Українська література. ***Переказ уривку з класичної поезії власними словами.*** Покращення умінь літературного аналізу.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Переказ прочитаного тексту своїми словами.*** Розвиток мовленнєвих умінь.

Література закордоння. ***Парафраз основних ідей твору мовою оригіналу*** *(за можливості)*. Формування вмінь інтерпретації тексту.

Історія України. ***Парафразування опису подій Української революції.*** Покращення розуміння хронології та причинно-наслідкових зв'язків.

Громадянська освіта. ***Переказ положень закону простими словами.*** Формування правової грамотності.

Основи правознавства. ***Парафразування юридичних норм для застосування на практиці.*** Покращення розуміння правових документів.

Алгебра. ***Пояснення математичної задачі іншими словами.*** Краще розуміння методів розв'язання.

Фізика. ***Парафразування опису фізичного явища для зрозумілішого сприйняття.*** Формування наукового мислення.

ПЕРЕБУДОВА КОНТЕКСТУ

Перебудова контексту – прийом зміни обставин, середовища, умов, у яких розглядається ідея/ситуація, щоб знайти нові підходи, погляди, рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити поточний контекст і його обмеження;

• проаналізувати вплив контексту на сприйняття/рішення (доцільне проведення уроку за участі шкільного психолога);

• змінити умови/обставини (віртуально або практично);

• переосмислити ситуацію з нових перспектив;

• зробити висновки й адаптувати рішення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз мовних норм у різних соціальних контекстах.*** Формування вмінь адаптації мовлення. ***Адаптація виступу під різні аудиторії та ситуації.*** Покращення комунікаційних умінь.

Українська література. ***Переосмислення образу персонажа у зміненому історичному контексті.*** Розвиток критичності мислення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Застосування граматичних структур у різних комунікаційних ситуаціях.*** Засвоєння граматичних особливостей, покращення комунікаційних умінь.

Література закордоння. ***Інтерпретація твору в альтернативній культурній парадигмі.*** Розширення світогляду.

Історія України. ***Розгляд подій Української революції у контексті сучасних політичних подій.*** Поглиблення розуміння історичних процесів.

Громадянська освіта. ***Перебудова правових норм в умовах змін суспільства.*** Формування громадянської відповідальності.

Основи правознавства. ***Аналіз застосування закону в різних юридичних контекстах.*** Розвиток юридичного мислення.

Алгебра. ***Розв'язання задачі за змінених початкових умов.*** Розвиток пластичності мислення.

Біологія і екологія. ***Оцінка екосистеми з урахуванням різних кліматичних умов.*** Формування екологічної свідомості.

Фізика. ***Зміна умов експерименту для дослідження фізичного явища.*** Поглиблення наукового розуміння.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Перебудова бізнес-моделі за ринкових змін.*** Підвищення адаптивності.

Економіка і право. ***Аналіз економічної політики у різних правових умовах.*** Розвиток умінь критичного аналізу.

Інформатика. ***Модифікація алгоритму під інші умови задачі.*** Покращення програмних умінь.

Технології. ***Застосування технологічних процесів в альтернативних виробничих контекстах.*** Підвищення інноваційності.

Основи медіаграмотності. ***Аналіз медіаконтенту у зміненому інформаційному полі.*** Розвиток критичності мислення.

Основи психології. ***Розгляд поведінкових реакцій у різних соціальних умовах.*** Розвиток емпатії та взаєморозуміння.

Фізична культура. ***Корекція спортивного тренування з урахуванням різних погодних умов.*** Підвищення ефективності тренувань.

ПЕРЕВІРКА ГІПОТЕЗ

Перевірка гіпотез – прийом тестування припущень і передбачень для підтвердження/спростування, що дає змогу робити обґрунтовані висновки і знижує ризик помилок.

Логістика успішної реалізації прийому:

- сформулювати гіпотезу/припущення;
- визначити критерії/методи перевірки;
- накопичити дані, провести аналіз, зіставити з гіпотезою;
- підтвердити, спростувати, скоригувати гіпотезу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Перевірка гіпотези про вплив діалектизмів на розуміння тексту.*** Покращення вмінь мовного аналізу.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Перевірка гіпотези щодо ефективності запам'ятовування.*** Покращення пам'яті й мовних умінь.

Література закордоння. ***Тестування припущення щодо ознак символізму в романі.*** Розвиток умінь літературного аналізу.

Історія України. ***Аналіз гіпотези щодо причин конкретної історичної події.*** Поглиблення історичного мислення.

Основи правознавства. ***Перевірка гіпотези щодо ефективності різних видів доказів у судовому процесі.*** Покращення вмінь юридичного аналізу.

Алгебра. ***Перевірка гіпотези про розв'язність рівняння за різних значень параметрів.*** Розвиток логічного мислення.

Біологія і екологія. ***Тестування припущення про вплив певного чинника на життєдіяльність організмів.*** Поглиблення наукових умінь.

Фізика. ***Перевірка гіпотези про залежність швидкості руху тіла від сили тяжіння.*** Розвиток експериментальних умінь.

Етика. ***Аналіз гіпотези щодо впливу моральних норм на поведінку людини в суспільстві.*** Поглиблення морального мислення.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Перевірка гіпотези щодо впливу реклами на купівельну поведінку.*** Розвиток аналітичних умінь.

Економіка і право. ***Тестування припущення про ефективність податкової політики.*** Формування економічної грамотності.

Інформатика. ***Перевірка гіпотези про продуктивність алгоритму за різних обсягів даних.*** Покращення програмних умінь.

Основи психології. ***Аналіз гіпотези про вплив стресу на когнітивні функції.*** Поглиблення розуміння психіки і розвиток стресостійкості.

Фізична культура. ***Тестування припущення щодо впливу різних видів тренувань на витривалість.*** Покращення спортивних результатів.

ПЕРЕВІРКА І КОРЕКЦІЯ ВИСНОВКІВ ВЛАСНИХ

Перевірка і корекція висновків власних – прийом оцінки власних рішень/тверджень для їх удосконалення, усунення помилок і підвищення точності аналізу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- скласти попередні висновки на основі аналізу;
- перевірити їх на відповідність фактам і логіці;
- виявити помилки/неточності;
- скоригувати висновки з урахуванням додаткових даних;
- зафіксувати остаточні обґрунтовані висновки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз власних висновків щодо пізнавальної цінності тексту.*** Покращення мовленнєвих умінь.

Українська література. ***Корекція інтерпретації образів у поезії Тараса Шевченка.*** Поглиблення літературного аналізу.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Оцінка і корекція висновків під час аналізу тексту.*** Покращення вмінь читання з розумінням.

Історія України. ***Корекція власних висновків про хід і результати/наслідки Української революції 1917–1921 рр.*** Поглиблення історичного мислення.

Всесвітня історія. ***Аналіз і корекція висновків щодо причин Першої світової війни.*** Розвиток аналітичних умінь.

Громадянська освіта. ***Перевірка і корекція висновків про роль громадян у демократичних процесах.*** Формування громадянської позиції.

Захист України. ***Корекція висновків щодо тактичних дій в умовах бойових операцій.*** Підвищення військової компетентності.

Основи правознавства. ***Аналіз і корекція висновків про застосування законодавства у конкретних правових ситуаціях.*** Покращення юридичного мислення.

Математика. ***Перевірка і корекція висновків про властивості функцій.*** Поглиблення математичної логіки.

Алгебра. ***Корекція висновків щодо розв'язування квадратних рівнянь.*** Розвиток аналітичних умінь.

Геометрія. ***Перевірка і корекція висновків про властивості геометричних фігур.*** Покращення просторового мислення.

Біологія. ***Аналіз і корекція висновків про функції організму людини.*** Поглиблення біологічних знань.

Біологія і екологія. ***Корекція висновків про вплив антропогенних чинників на екосистеми.*** Формування екологічної свідомості.

Географія. ***Перевірка і корекція висновків щодо кліматичних зон Землі.*** Розвиток просторового уявлення.

Фізика. ***Аналіз і корекція висновків про закони механіки.*** Поглиблення фізичних знань.

Хімія. ***Корекція висновків про перебіг хімічних реакцій та їх властивості.*** Підвищення наукової точності мислення.

Природознавство. ***Перевірка і корекція висновків про природні явища.*** Розвиток загальноприродничих компетентностей.

Етика. ***Аналіз і корекція моральних висновків у різних життєвих ситуаціях.*** Формування моральної свідомості.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Корекція висновків щодо планування бюджету.*** Покращення фінансової грамотності.

Економіка і право. ***Перевірка і корекція висновків про функціонування ринку.*** Поглиблення економічних знань.

Інформатика. ***Аналіз і корекція висновків про алгоритмічні структури.*** Розвиток комп'ютерного мислення.

Технології. ***Корекція висновків про технологічні процеси виробництва.*** Підвищення практичних умінь.

Основи психології. ***Перевірка і корекція висновків про психологічні механізми поведінки.*** Поглиблення розуміння психіки.

Фізична культура. ***Аналіз і корекція висновків про ефективність спортивних тренувань.*** Покращення фізичної підготовки.

ПЕРЕВІРКА ПРИПУЩЕНЬ ХИБНИХ

Перевірка припущень хибних – прийом виявлення і виправлення неправильних/необґрунтованих припущень, що дає змогу уникнути помилок і підвищує точність ухвалених рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ідентифікувати припущення, які використовуються у процесі аналізу;

• проаналізувати їх логічність і відповідність фактам;

• виявити хибні/спірні припущення;

• скоригувати/виключити помилкові припущення;

• перевірити результати корекції й оновити рішення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз припущень про правильність використання складних граматичних конструкцій.*** Розвиток правильності мовлення.

Українська література. ***Перевірка хибних припущень про мотиви персонажів у прозі Івана Франка.*** Поглиблення літературного розуміння.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Аналіз і корекція припущень про значення фразеологізмів у вивчуваній мові.*** Розвиток комунікаційних умінь.

Література закордонна. ***Виявлення помилкових інтерпретацій символіки у творах Вільяма Шекспіра.*** Розвиток аналітичності й критичності мислення.

Історія України. ***Виявлення хибних припущень про причини і результати/наслідки визвольних змагань XX ст.*** Формування об'єктивного історичного погляду.

Всесвітня історія. ***Перевірка необґрунтованих припущень щодо причин економічної кризи 1929 р.*** Поглиблення аналітичних умінь.

Громадянська освіта. ***Аналіз і корекція помилкових припущень про роль виборців у демократичних процесах.*** Формування громадянської відповідальності.

Захист України. ***Виявлення хибних припущень у тактичних планах під час навчальних вправ.*** Підвищення ефективності підготовки.

Основи правознавства. ***Аналіз необґрунтованих припущень у правових аргументах.*** Покращення юридичного мислення.

Математика. ***Перевірка хибних припущень у побудові математичних моделей.*** Розвиток логіко-математичних умінь.

Біологія. ***Виявлення помилкових припущень щодо функціонування екосистем.*** Поглиблення екологічної свідомості.

Біологія і екологія. ***Аналіз хибних припущень про вплив людини на біорізноманіття.*** Формування екологічної відповідальності.

Географія. ***Перевірка необґрунтованих припущень щодо кліматичних змін.*** Розвиток критичності мислення.

Фізика. ***Аналіз помилкових припущень у тлумаченні законів динаміки.*** Підвищення наукової точності.

Етика. ***Виявлення хибних припущень у моральних судженнях.*** Формування етичної рефлексії.

Основи психології. ***Перевірка і корекція помилкових припущень про поведінкові реакції.*** Поглиблення розуміння психіки.

ПЕРЕВІРКА ФАКТІВ ХИБНИХ

Перевірка фактів хибних – прийом оцінки наявних фактів на точність і достовірність; дає змогу уникати помилок, формувати обґрунтовані висновки і підвищує якість аналізу інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити факти, що підлягають перевірці;
- зібрати джерела і підтвердження для кожного факту;
- проаналізувати відповідність факту наявним даним;
- виявити неточності/хибні твердження;
- скоригувати інформацію й зафіксувати правильні факти.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Перевірка фактів з історії розвитку української мови.*** Підвищення україномовної компетентності.

Українська література. ***Перевірка фактів із біографії Тараса Шевченка.*** Формування літературної обізнаності.

Англійська мова. ***Перевірка фактів у текстах сучасних медіа англійською.*** Покращення вмінь критичності читання.

Література закордоння. ***Аналіз фактів про життя і творчість Вільяма Шекспіра.*** Розвиток культурного світогляду.

Історія України. ***Верифікація фактів про ключові події Української революції 1917–1921 рр.*** Формування об'єктивного історичного погляду.

Всесвітня історія. ***Перевірка фактів про Другу світову війну.*** Поглиблення аналітичних умінь.

Математика. ***Верифікація математичних тверджень і формул.*** Підвищення точності розв'язання задач.

Біологія і екологія. ***Перевірка фактів про властивості рослин і тварин.*** Формування наукової обізнаності. ***Верифікація даних про забруднення довкілля.*** Поглиблення екологічної свідомості.

Фізика. ***Верифікація фактів щодо законів руху й енергії.*** Підвищення наукової точності.

Етика. ***Перевірка фактів про історичні приклади етичних дилем.*** Формування морального мислення.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Аналіз фактів про фінансові ринки.*** Підвищення економічної обізнаності.

Інформатика. ***Перевірка фактів про історію розвитку комп'ютерних технологій.*** Розвиток цифрової грамотності.

Технології. ***Верифікація фактів про процеси виробництва.*** Формування технічної компетентності.

Музичне мистецтво. ***Перевірка фактів про жанри і стилі музики.*** Поглиблення культурного розуміння.

Основи психології. ***Аналіз фактів про основні психологічні теорії.*** Підвищення обізнаності щодо психіки людини.

Фізична культура. ***Перевірка фактів про методи тренувань і відновлення.*** Формування здорового способу життя.

ПЕРЕГЛЯД І ЗВ'ЯЗОК ЗВОРОТНИЙ

Перегляд і зв'язок зворотний – прийом аналізу виконаної роботи і надання зворотного зв'язку для покращення результатів, корекції помилок і підвищення ефективності навчання/діяльності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- оцінити виконану роботу/освітній процес;
- виявити сильні й слабкі сторони;
- надати структурований і конкретний зворотний зв'язок;
- обговорити ймовірні шляхи покращення;

• впровадити зміни і повторно оцінити результат.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Оцінка написаного твору щодо змісту і форми.*** Покращення писемного мовлення.

Українська література. ***Аналіз творчої роботи з інтерпретації поезії.*** Поглиблення літературного аналізу.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Критичний перегляд написаного есе.*** Вдосконалення змісту й мовного оформлення.

Література закордоння. ***Оцінка презентації про романтизм.*** Розвиток умінь усного виступу і критичності мислення.

Історія України. ***Аналіз підготовленої доповіді про події XX століття.*** Поглиблення аналітичних умінь.

Всесвітня історія. ***Оцінка роботи над проєктом із Другої світової війни.*** Формування вмінь командної роботи.

Громадянська освіта. ***Перегляд аналізу виборчої кампанії.*** Розвиток критичності мислення.

Основи правознавства. ***Оцінка логіки аргументів у судовому кейсі.*** Формування правового мислення.

ПЕРЕГЛЯД І ОСМИСЛЕННЯ ПОВТОРНО ІНТЕРПРЕТОВАНОГО МАТЕРІАЛУ

Перегляд і осмислення повторно інтерпретованого матеріалу – прийом оцінки й повторного аналізу навчального/дослідницького матеріалу після первинного розгляду, що сприяє глибшому розумінню, виявленню неточностей і формуванню нових смислів/підходів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити матеріал, що потребує повторного осмислення;

• проаналізувати інтерпретацію і виділити ключові моменти;

• переосмислити матеріал у новому контексті;

• виявити помилки, недогляди у попередньому аналізі;

• зафіксувати нові висновки й інтегрувати їх у загальну картину;

• обговорити результати переосмислення з однокласниками/групою/учителем.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз змістових помилок у власному висловленні.*** Розвиток умінь точно формулювати думку.

Українська література. ***Повторна інтерпретація образу Чіпки у романі «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного.*** Розвиток інтерпретаційних умінь у контексті сучасного прочитання класичних творів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Повторна інтерпретація ключових фраз у тексті.*** Поглиблення вмінь контекстного перекладу.

Історія України. ***Повторний аналіз причин поразки УНР.*** Розширення бачення через політичний і міжнародний контекст.

Всесвітня історія. ***Переосмислення наслідків колоніалізму у XX ст.*** Формування комплексного бачення глобальних процесів.

Громадянська освіта. ***Переоцінка власної позиції у дискусії про свободу слова.*** Розвиток саморефлексії та аргументації.

Основи правознавства. ***Повторна оцінка кейсу щодо порушення прав людини.*** Уточнення застосування правових норм.

Біологія. ***Осмислення гіпотез щодо механізмів спадковості.*** Формування точніших біологічних висновків.

Географія. ***Переосмислення причин зміни клімату на основі нових даних.*** Актуалізація геоекологічного мислення.

Фізика. ***Повторний аналіз умов задачі на рух тіла.*** Виправлення логічних і числових помилок.

Технології. ***Переосмислення етапів реалізації проєкту.*** Оптимізація процесу конструювання чи дизайну.

ПЕРЕГЛЯД СЛІВ НЕЗНАЙОМИХ ТА ЇХ ПОЯСНЕННЯ

Перегляд слів незнайомих та їх пояснення – прийом, що полягає в ідентифікації, осмисленні й поясненні нових/складних слів/термінів, понять для полегшення сприймання змісту, збагачення словникового запасу і формування академічної грамотності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- виявити незнайомі слова/терміни у тексті;
- визначити їх контекст і значення у конкретному середовищі;
- надати пояснення/визначення відомими словами;
- перевірити правильність розуміння;
- використати слова у подальшій роботі для закріплення знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вивчення лексичного значення слів за новітніми термінологічними словниками.*** Поглиблення мовленнєвої культури.

Українська література. ***Аналіз лексики в поемі «Енеїда» Івана Котляревського.*** Ретроспективне бачення мови.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Переклад і пояснення академічної лексики у текстах про науку.*** Формування іншомовної компетентності.

Література закордоння. ***Тлумачення термінів фентезі в романах Джона Толкіна.*** Розвиток читацької грамотності.

Історія України. ***Визначення понять «державність», «Гетьманщина», «автономія».*** Формування історичного словника.

Всесвітня історія. ***Пояснення термінів «індустріалізація», «колоніалізм», «імперіалізм».*** Формування бази історичних понять.

Громадянська освіта. ***Осмислення понять «ґендерна рівність», «права людини».*** Розвиток соціальної обізнаності.

Основи правознавства. ***Тлумачення юридичних термінів «презумпція», «адміністративне правопорушення».*** Розвиток правової грамотності.

Алгебра. ***Ознайомлення з термінами «дискримінант», «арифметична прогресія».*** Засвоєння математичних понять через словникову роботу.

Біологія. ***Тлумачення понять «фотосинтез», «генотип», «мутація».*** Закріплення предметної термінології.

Географія. ***З'ясування значення слів «карст», «антропогенез».*** Поглиблення просторової грамотності.

Фізика. ***Робота з термінами «інерція», «резонанс», «амплітуда».*** Формування точного розуміння фізичних явищ.

Астрономія. ***З'ясування понять «світловий рік», «чорна діра», «галактика».*** Зростання пізнавального інтересу до Всесвіту.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Тлумачення понять «доходи», «інвестиції», «банкрутство».*** Формування екомислення.

Економіка і право. ***З'ясування значення понять «податкова база», «контракт», «монополія».*** Підвищення правової обізнаності.

Інформатика. ***Визначення понять «алгоритм», «інтерфейс», «брандмауер».*** Уточнення ІТ-термінів.

Музичне мистецтво. ***Тлумачення слів «темп», «партитура», «акорд».*** Поглиблення музичної культури.

Основи філософії. ***Аналіз термінів «етика», «онтологія», «гносеологія».*** Розвиток аналітичного мислення.

Фізична культура. ***Пояснення понять «координація», «витривалість», «реакція».*** Уточнення спортивної термінології.

ПЕРЕДБАЧЕННЯ

Передбачення – прийом прогнозування ймовірних подій, результатів/наслідків на основі аналізу наявних фактів, закономірностей і тенденцій; сприяє ухваленню обґрунтованих рішень, запобіганню помилок і розвиткові стратегічного мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- накопичити дані/інформацію про поточну ситуацію;
- виявити тенденції/ключові чинники впливу;
- сформулювати ймовірні сценарії розвитку подій;
- використати прогнози для ухвалення рішень/планування дій;
- відстежити результати й уточнити передбачення (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз поведінки персонажів у повісті «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького.*** Формування вмінь прогнозувати дії персонажів і події у творах.

Англійська мова. ***Прогнозування подальших подій за текстом на основі заголовка і вступного абзаца.*** Формування стратегій читання.

Література закордонна. ***Передбачення фіналу повісті «Старий і море» Ернеста Гемінґвея.*** Розвиток умінь аналітичного читання та емоційного інтелекту.

Історія України. ***Передбачення результатів/наслідків ухвалення Універсалів Центральної Ради.*** Розвиток аналітичного мислення й історичної уяви.

Всесвітня історія. ***Прогнозування результатів/наслідків Версальського мирного договору.*** Розуміння причинно-наслідкових зв'язків.

Громадянська освіта. ***Передбачення розвитку ситуації за недотримання прав людини в державі.*** Підвищення громадянської свідомості.

Основи правознавства. ***Передбачення юридичних наслідків у кейсах про порушення закону.*** Розвиток правового мислення.

Фізика. ***Прогнозування результатів досліду із законами динаміки.*** Розвиток гіпотетично-дедуктивного мислення.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Передбачення впливу інфляції на купівельну спроможність.*** Покращення економічної обізнаності.

Інформатика. ***Прогнозування результатів/наслідків змін у програмному коді.*** Формування алгоритмічного мислення.

Основи філософії. ***Передбачення логічних висновків із різних філософських тез.*** Розвиток абстрактного і системного мислення.

ПЕРЕДБАЧЕННЯ НЕВДАЧ ІМОВІРНИХ

Передбачення невдач імовірних – прийом прогнозування недоглядів, труднощів, ризиків, які можуть виникнути у процесі діяльності; сприяє розробці запобіжних заходів і формуванню відповідального стратегічного мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- проаналізувати поточний процес/освітню діяльність;
- виявити критичні моменти і слабкі місця;
- сформулювати ймовірні невдачі/ризики;
- розробити стратегії для запобігання/мінімізації наслідків;
- реалізувати заходи й оцінити їх ефективність після дії;
- зафіксувати здобутий досвід для використання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз образів у повісті «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського.*** Передбачення ймовірних хибних інтерпретацій.

Англійська мова. ***Підготовка до Speaking Part у форматі іспиту.*** Виявлення мовленнєвих помилок і передбачення труднощів.

Література закордоння. ***Рецензія на драму «Ромео і Джульєтта» Вільяма Шекспіра.*** Уникнення поверхневого аналізу завдяки оцінці ризиків.

Історія України. ***Підготовка до тесту з теми «Українська революція 1917–1921 років».*** Виявлення типових логічних пасток у формулюваннях.

Всесвітня історія. ***Аналіз причин Першої світової війни.*** Запобігання хибних причинно-наслідкових зв'язків.

Громадянська освіта. ***Розробка шкільного проєкту соціальної ініціативи.*** Оцінка ймовірних комунікаційних невдач.

Основи правознавства. ***Розв'язання правових ситуацій.*** Аналіз типових помилок у тлумаченні законів.

Географія. ***Підготовка до контрольної з теми «Географічне положення України».*** Аналіз труднощів у просторовому мисленні.

Фізика. ***Розв'язування задач на закони Ньютона.*** Передбачення помилок у застосуванні формул.

Природознавство. ***Моделювання метеорологічних явищ.*** Запобігання спрощеного трактування природних процесів.

Етика. ***Створення етичного кодексу класного колективу.*** Запобігання непорозумінь через обмеження у формулюваннях.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Складання сімейного бюджету.*** Виявлення ризиків перевитрат.

Основи здоров'я. ***Планування щоденного раціону.*** Передбачення можливих хиб у складанні збалансованого меню.

Економіка і право. ***Аналіз податкових систем.*** Виявлення хибних уявлень про функції податків.

Інформатика. ***Проєктування презентації.*** Визначення типових помилок у візуалізації даних.

Технології. ***Створення моделі пристрою.*** Передбачення технічних недопрацювань і неточностей.

Музичне мистецтво. ***Репетиція вокального виступу.*** Виявлення проблем із темпом і чистотою інтонування.

Основи медіаграмотності. ***Створення інформаційного повідомлення.*** Аналіз ризиків маніпуляцій.

Основи філософії. ***Аргументація власної позиції у філософському есе.*** Запобігання логічних помилок.

ПЕРЕДБАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ І НАСЛІДКІВ ПОДІЙ

Передбачення результатів і наслідків подій – прийом, що передбачає аналіз чинників і умов події з метою прогнозування результатів, наслідків і ухвалення обґрунтованих рішень; застосовується для розвитку критичності мислення, планування дій, вироблення відповідального ставлення до подій.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити подію/процес, що потребує аналізу;
- накопичити інформацію про чинники, умови впливу події;
- проаналізувати ймовірні сценарії розвитку події;
- оцінити ймовірність кожного сценарію;

• визначити потенційні результати і наслідки;
• розмістити результати і наслідки за рівнем вірогідності та впливу;
• сформулювати висновки для ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Мовні нововведення в суспільстві.*** Передбачення впливу на мовну норму й міжпоколінну комунікацію.

Англійська мова. ***Глобалізація і поширення англійської мови.*** Оцінка результатів/наслідків для інших мов і культур.

Громадянська освіта. ***Ухвалення державою рішень щодо свободи слова.*** Оцінка результатів/наслідків для демократичного суспільства.

Математика. ***Зміна стратегії розв'язання рівнянь.*** Прогнозування ефективності та впливу на швидкість виконання завдання.

Біологія і екологія. ***Зміни клімату в конкретному регіоні.*** Передбачення впливу на екосистему та спосіб життя людей.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Рішення інвестувати в ризикований проєкт.*** Прогноз фінансових результатів і впливу на розвиток бізнесу.

Інформатика. ***Впровадження штучного інтелекту в щоденне життя.*** Передбачення ризиків і переваг для користувача.

Музичне мистецтво. ***Зміна стилю у творчості композитора.*** Прогнозування реакції аудиторії та впливу на культуру.

Основи медіаграмотності. ***Поширення фейкових новин у соцмережах.*** Прогноз впливу на громадську думку й безпеку.

Основи психології. ***Ігнорування емоційного стану в підлітковому віці.*** Прогноз довготермінових наслідків для психічного здоров'я.

ПЕРЕДБАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ І НАСЛІДКІВ СИТУАЦІЙ

Передбачення результатів і наслідків ситуацій – прийом аналітичного мислення, спрямований на прогнозування розвитку ситуацій з урахуванням наявних обставин, з метою ухвалення ефективних рішень, планування дій, мінімізації ризиків.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ситуацію та її ключові елементи;
• накопичити інформацію про контекст і учасників ситуації;
• проаналізувати ймовірні варіанти розвитку подій;
• визначити ймовірні результати/наслідки кожного сценарію;
• оцінити результати/наслідки;
• розробити план дій/рекомендації для оптимального реагування;
• передбачити ризики, підготувати альтернативні рішення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Комунікаційна ситуація в офіційному/неофіційному спілкуванні.*** Оцінка наслідків неправильного вибору мовного стилю.

Англійська мова. ***Комунікаційна ситуація в міжкультурному середовищі.*** Оцінка наслідків некоректних мовних форм і поведінки.

Громадянська освіта. ***Поведінка громадян під час надзвичайного стану.*** Розбір результатів/наслідків вибору пасивної/активної позиції.

Біологія і екологія. ***Вторгнення чужорідного виду в екосистему.*** Прогнозування біологічних наслідків і розробка варіантів реагування.

Географія. ***Надзвичайна природна ситуація*** *(повінь, посуха).* Прогнозування соціально-економічних наслідків і план заходів реагування.

Етика. ***Ситуація морального вибору*** *(особиста вигода vs. загальне благо).* Передбачення впливу рішення на соціальні стосунки і внутрішній стан особистості.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Ситуація зростання інфляції.*** Передбачення наслідків для особистих фінансів і пропозиції щодо захисту капіталу.

Технології. ***Виробнича ситуація на підприємстві з порушенням техніки безпеки.*** Прогнозування наслідків і формування рекомендацій щодо уникнення подібних ситуацій.

Основи медіаграмотності. ***Поширення маніпулятивної інформації в медіа.*** Оцінка наслідків для громадської думки і демократичних процесів.

Основи психології. ***Ситуація конфлікту в учнівському колективі.*** Прогноз впливу на емоційний стан і розробка стратегії уникнення/розв'язання.

ПЕРЕДБАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ І НАСЛІДКІВ ЯВИЩ

Передбачення результатів і наслідків явищ – прийом прогнозування, що базується на аналізі тенденцій, закономірностей і чинників впливу природного, соціального, технологічного характеру; дає змогу прогнозувати й оцінювати майбутні зміни, усвідомлювати ризики і здійснювати обґрунтовані дії/ухвалювати оптимальні рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити явище, яке підлягає аналізу;
- накопичити дані про чинники, що впливають на його розвиток;
- проаналізувати динаміку й закономірності цього явища;
- сформулювати ймовірні наслідки розвитку явища;
- оцінити ймовірність і значущість кожного наслідку;
- використати результати для прогнозування, ухвалення рішень, розробки превентивних дій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Неконтрольоване використання англізмів в українській мові.*** Оцінка ймовірних наслідків для розвитку літературної мови.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Поширення англійської мови як глобальної.*** Передбачення ризиків надмірного впливу на мови і культури народів світу.

Громадянська освіта. ***Зростання політичної поляризації.*** Прогнозування впливу на стабільність демократії та суспільний діалог.

Біологія і екологія. ***Збіднення біорізноманіття.*** Передбачення наслідків для стабільності екосистем і життя людини.

Географія. ***Явище глобального потепління.*** Прогнозування наслідків для кліматичних зон України та сільського господарства.

Етика. ***Ігнорування соціальних проблем.*** Передбачення ціннісних і поведінкових наслідків для громади й суспільства.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Явище криптовалют.*** Прогнозування впливу на традиційні фінансові системи.

Інформатика/Основи медіаграмотності. ***Активне впровадження штучного інтелекту.*** Оцінка результатів/наслідків для ринку праці, освіти і безпеки даних.

Основи психології. ***Хронічна тривожність як соціально-психологічне явище.*** Прогнозування наслідків для ментального здоров'я.

Основи філософії. ***Споживацтво в сучасному суспільстві.*** Прогнозування наслідків для духовних цінностей і соціального устрою.

ПЕРЕКАЗУВАННЯ

Переказування – прийом, який полягає в усному/письмовому відтворенні інформації своїми словами з метою глибшого розуміння, закріплення знань, розвитку мислення і мовлення, формування вмінь аналізу й узагальнення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- ознайомитися з оригінальним текстом/джерелом інформації;
- виділити ключові слова, поняття, факти, ідеї, етапи подій;
- структурувати зміст відповідно до логіки/хронології;
- сформулювати переказ власними словами (усно/письмово);
- перевірити точність, повноту й послідовність викладу;
- за потреби вдосконалити формулювання/доповнити;
- використати переказ для закріплення теми або її обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Переказ тексту-розповіді про дитинство.*** Усний/письмовий переказ для розвитку мислення й мовлення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Усний переказ оповідання.*** Переповідання для розвитку мовленнєвих умінь.

Громадянська освіта. ***Правовий статус громадянина.*** Письмовий переказ понять і правових норм у доступній формі.

Біологія і екологія. ***Будова і функції органів травлення.*** Переказування для закріплення знань про процеси життєдіяльності в організмі.

Географія. ***Причини і наслідки зміни клімату.*** Переказування навчального тексту з виділенням основного.

Етика. ***Історія про моральний вибір.*** Усний переказ із власними висновками про етичну поведінку.

Інформатика. ***Принципи роботи комп'ютерних мереж.*** Письмовий переказ на основі навчального відео/тексту.

Музичне мистецтво. ***Історія створення симфонії Людвіга ван Бетховена.*** Усне переказування для розвитку культурної обізнаності.

Основи психології. ***Етапи розвитку емоцій у дітей.*** Переказ з елементами пояснення і прикладами.

Основи філософії. ***Ідеї Сократа про мораль і пізнання.*** Передача змісту ключових положень із формулюванням власного розуміння.

ПЕРЕНЕСЕННЯ ОЗНАК

Перенесення ознак – прийом, що полягає у застосуванні властивостей одного об'єкта до іншого з метою виявлення нових закономірностей, глибшого аналізу, створення нових ідей/рішень, формування аналогій, гіпотез, художніх образів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити об'єкт-«донор» і його ключові ознаки/властивості;

• знайти об'єкт-«реципієнт» для потенційного перенесення ознак (доцільно заздалегідь розглянути поняття «донор» і «реципієнт»);

• обміркувати застосування ознак до нового об'єкта;

• встановити аналогії між об'єктами й описати результат;

• проаналізувати отриманий ефект – посилення, зсув, заміщення, змістове оновлення;

• оцінити доцільність і новизну результату;

• використати перенесення для генерування ідей.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Ознаки художнього стилю.*** Перенесення стилістичних ознак у публіцистичний текст.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Граматичні ознаки часу Present Continuous.*** Аналогічне перенесення до мов іншої групи – пошук схожих і відмінних рис.

Громадянська освіта. ***Ознаки демократичного суспільства.*** Спроба перенесення їх на недемократичну систему – аналіз імовірних обмежень і конфліктів.

Алгебра. ***Властивості функцій*** *(зростання, спадання, симетрія).* Перенесення на аналіз явищ – зокрема економічних трендів.

Біологія і екологія. ***Властивості органів чуття у тварин.*** Перенесення на створення штучних сенсорних пристроїв (біоінженерія).

Етика. ***Моральні якості*** *(чесність, совісність, емпатія).* Перенесення на моделювання поведінки у гіпотетичних життєвих ситуаціях.

Інформатика. ***Властивості алгоритмів.*** Аналогічне застосування до щоденних дій, таких як планування, оптимізація рішень.

Основи медіаграмотності. ***Ознаки маніпулятивних повідомлень.*** Перенесення на аналіз реклами – розвиток критичності мислення.

Основи психології. ***Типи темпераменту.*** Перенесення властивостей на казкових/літературних персонажів для психоаналізу.

Основи філософії. ***Характеристика міфологічного мислення.*** Аналогія з сучасними стереотипами – виявлення закономірностей.

ПЕРЕНЕСЕННЯ ПОНЯТЬ ТЕОРЕТИЧНИХ У СИТУАЦІЇ ПРАКТИЧНІ

Перенесення понять теоретичних у ситуації практичні – прийом, що передбачає застосування засвоєних теоретичних знань у конкретних реальних/змодельованих життєвих обставинах з метою розв'язання завдань, формування практичних умінь і розвитку ключових компетентностей.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключові теоретичні поняття, застосовні на практиці;

• дібрати реальні життєві ситуації (змоделювати);

• сформулювати практичне завдання/проблему для розв'язання (може бути одним із пунктів домашнього завдання);

• застосувати відповідні теоретичні знання до розв'язання задачі, реалізації проєкту;

• проаналізувати ефективність і коректність застосування знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Складне речення.*** Створення інструкцій/звернень до установ із дотриманням мовних норм (ділове мовлення).

Англійська мова. ***Поняття «modal verbs»*** *(can, must, should).* Складання порад щодо поведінки туриста в іншій країні (розвиток іншомовної компетентності).

Громадянська освіта. ***Права і свободи громадянина.*** Застосування у змодельованій ситуації спілкування з державною установою (формування правової грамотності).

Алгебра. ***Лінійні рівняння.*** Розрахунок вартості поїздки, розподілу бюджету тощо (математизація побутових задач).

Біологія і екологія. ***Здоровий спосіб життя.*** Складання індивідуального плану харчування й розпорядку дня (розвиток умінь піклування про здоров'я).

Етика. ***Поняття добра і зла.*** Аналіз моральної дилеми з життя класу/громади (розвиток морально-етичної рефлексії).

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бюджет і витрати.*** Планування сімейного бюджету на місяць з урахуванням реальних доходів (розвиток фінансової грамотності).

Технології. ***Конструктивні елементи виробу.*** Застосування знань під час виготовлення предмета для побуту (розвиток технологічної компетентності).

Основи медіаграмотності. ***Ознаки фейкових новин.*** Аналіз новин із соцмереж для виявлення маніпуляцій (розвиток критичності мислення).

Основи психології. ***Поняття емоційного інтелекту.*** Застосування у ситуації розв'язання конфлікту в підлітковому середовищі (формування вмінь саморегуляції).

ПЕРЕНЕСЕННЯ РІШЕНЬ ІЗ СИТУАЦІЙ ВІДОМИХ НА НОВІ (АНАЛОГІЧНІ)

Перенесення рішень із ситуацій відомих на нові (аналогічні) – прийом, який передбачає використання ухвалюваних раніше рішень і стратегій у контексті нової ситуації; дає змогу заощаджувати час, уникати помилок, адаптувати відоме до невідомого й удосконалювати підхід до розв'язання проблем.

Логістика успішної реалізації прийому:

- ідентифікувати/пригадати ситуацію, що була раніше розв'язана;
- визначити істотні елементи/механізм ухвалення того рішення;
- знайти подібну за структурою/викликом ситуацію;
- адаптувати попереднє рішення до умов нової ситуації;
- застосувати адаптоване рішення і простежити за результатом;
- проаналізувати ефективність і вдосконалити підхід (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Побудова ділового листа.*** Застосування шаблону, створеного для іншої ситуації (наприклад, запиту), до нового виду звернення – удосконалення мовної продуктивності.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Створення презентації.*** Застосування структури попередньої презентації на матеріалі нової теми – розвиток комунікаційних і презентаційних умінь.

Громадянська освіта. ***Розв'язання соціального конфлікту.*** Застосування опрацьованої раніше моделі медіації до нової ситуації в громаді – розвиток умінь долати конфлікти.

Алгебра. ***Розв'язання рівнянь певного типу.*** Застосування методу з подібного завдання для розв'язання нової задачі – формування математичного мислення.

Біологія і екологія. ***Поведінка живих організмів у кризових умовах.*** Аналіз адаптацій у схожих екосистемах для передбачення реакцій нових організмів – розвиток умінь моделювання.

Етика. ***Вибір між особистим і загальним добром.*** Перенесення схеми морального вибору з раніше розглянутої ситуації на нову – розвиток рефлексійного мислення.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Розв'язання проблем із бюджетом.*** Використання раніше створеної стратегії економії у новому фінансовому сценарії – відповідальне ставлення до фінансів.

Інформатика. ***Усунення помилок у коді.*** Застосування шаблону з попередньої задачі до схожої проблеми у новому проєкті – підвищення ефективності програмування.

Технології. ***Виготовлення об'єктів за зразком.*** Застосування освоєного способу складання виробу до створення нового – розвиток продуктивних умінь.

Основи філософії. ***Ухвалення морального рішення.*** Перенесення логіки філософського підходу (зокрема Іммануїла Канта чи утилітаризму) на нову моральну дилему – розвиток критичності мислення.

ПЕРЕПИСУВАННЯ ПІДСУМКОВЕ

Переписування підсумкове – прийом стислого викладу основного змісту тексту, явища, ідеї в зручній, чіткій і логічній формі; сприяє осмисленню, засвоєнню й використанню інформації (під час повторення, аналізу, узагальнення, підготовки презентацій).

Логістика успішної реалізації прийому:

- уважно ознайомитися з повним змістом тексту, явища, теми;
- визначити основні поняття, події, положення, ключові ідеї;
- дібрати найважливіші факти, докази, приклади для збереження;
- викласти основний зміст стисло, логічно і зрозуміло;
- перевірити текст щодо цілісності, послідовності, відповідності змісту;
- використати результат як опору для відповіді, обговорення чи подальшого аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Текст-роздум.*** Підсумковий виклад з аргументами і висновком – розвиток умінь узагальнення.

Література закордоння. ***Ідеї гуманізму у творах Ренесансу.*** Стислий виклад змісту для порівняння ідей – міжпредметні уміння.

Англійська мова. ***Тема «My future profession».*** Письмове відтворення основної інформації для підготовки монологу – мовленнєві уміння.

Громадянська освіта. ***Права і свободи людини.*** Підсумкове переписування основних положень для створення міні-пам'ятки.

Алгебра. ***Квадратні рівняння.*** Складання підсумкової схеми з формулами і прикладами – ефективне повторення перед контрольними.

Біологія і екологія. ***Закони генетики.*** Укладання схематичного резюме теми – краще запам'ятовування і повторення.

Етика. ***Поняття добра і зла в різних культурах.*** Стисле порівняння ціннісних уявлень – формування критичного підходу, аналітичного, концептуального і глобального мислення.

Інформатика. ***Основи алгоритмізації.*** Складання стислого конспекту з визначеннями і прикладами – формування готовності до практичної роботи.

Музичне мистецтво. ***Жанри класичної музики.*** Упорядкування основної інформації у стислий огляд – розвиток музичної грамотності.

Основи психології. ***Типи пам'яті.*** Створення стислого викладу для самоперевірки – розвиток метакогнітивних умінь.

ПЕРЕПИТУВАННЯ АКТИВНЕ

Перепитування активне – прийом активного формулювання і постановки запитань для уточнення, перевірки й поглибленого розуміння навчального матеріалу, ситуації, явища; сприяє активній взаємодії, розвиткові критичності мислення і кращому засвоєнню знань.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити незрозумілі, суперечливі, нові аспекти матеріалу;
- сформулювати чіткі конкретні запитання для уточнення;
- ставити запитання під час уроку, дискусії, самостійного вивчення;
- уважно аналізувати отримані відповіді й додаткові пояснення;
- формулювати нові запитання для глибшого розуміння;
- застосовувати здобуті знання у подальшій роботі/дискусії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Правила ефективного спілкування.*** Використання різних типів запитань (зокрема уточнювальних) для покращення якості спілкування і розвитку комунікаційних умінь.

Англійська мова. ***Використання часів Present Perfect і Past Simple.*** Активне перепитування граматичних нюансів (покращення комунікаційних умінь).

Всесвітня історія. ***Причини Першої світової війни.*** Формулювання запитань щодо причинно-наслідкових зв'язків (розвиток історичного мислення).

Громадянська освіта. ***Права й обов'язки громадян.*** Уточнювальні запитання для кращого розуміння ролі громадянина в суспільстві (формування громадянської позиції).

Алгебра. ***Розв'язання нерівностей.*** Уточнення кроків розв'язання (підвищення математичної грамотності).

Біологія і екологія. ***Вплив забруднення на екосистеми.*** Перепитування про причини/наслідки (розвиток екологічної свідомості).

Етика. ***Поняття справедливості.*** Обговорення різних підходів через уточнювальні запитання (формування моральної рефлексії).

Інформатика. ***Принципи роботи мережі Інтернет.*** Активні запитання для розуміння її структури (розвиток цифрової компетентності).

Технології. ***Процес виготовлення виробу.*** Перепитування щодо послідовності та якості (розвиток технічних умінь).

Основи психології. ***Механізми стресу і його подолання.*** Обговорення через уточнювальні запитання (покращення саморегуляції).

ПЕРЕТВОРЕННЯ НЕВІДОМОГО НА ВІДОМЕ І НАВПАКИ

Перетворення невідомого на відоме і навпаки – прийом, який дає можливість краще зрозуміти нові поняття/явища через зіставлення з уже відомими, і навпаки, – активізувати мислення, переглянувши знайомі поняття під новим кутом зору, щоб стимулювати креативність і глибше осмислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ідентифікувати незнайомі/добре відомі елементи матеріалу;

• знайти аналогії/паралелі між невідомим і відомим;

• використати відомі поняття для пояснення нового або навпаки – переосмислити відоме у новому світлі;

• обговорити приклади і перевірити рівень розуміння;

• закріпити знання через практичні завдання/творчі вправи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Частини мови.*** Пояснення незнайомих граматичних понять через порівняння з відомими – покращення засвоєння.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Фразові дієслова.*** Зіставлення незнайомих висловів із відомими дієсловами або образними ситуаціями – покращення запам'ятовування.

Громадянська освіта. ***Система державної влади.*** Пояснення складних структур через відомі організаційні моделі.

Алгебра. ***Поняття функції.*** Аналогія між математичною функцією і «чорною скринькою» – полегшення засвоєння абстрактних понять.

Біологія і екологія. ***Кліматичні зміни.*** Пояснення нових екологічних явищ через відомі приклади з природи – формування екологічної свідомості.

Етика. ***Концепція морального вибору.*** Перетворення знайомих життєвих ситуацій на приклади етичних дилем – розвиток морального мислення.

Інформатика. ***Принципи роботи комп'ютера.*** Порівняння роботи комп'ютера з роботою організму – активізація креативності й інтересу.

Технології. ***Процес виробництва.*** Перетворення звичних побутових дій на технологічні процеси – розвиток технічного мислення.

Основи психології. ***Підсвідомість.*** Аналогія між підсвідомістю і «тлом» у сприйманні – допомога у формуванні розуміння складних психологічних процесів.

ПЕРЕТВОРЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ НА МОЖЛИВОСТІ

Перетворення обмежень на можливості – прийом пошуку позитивних рішень/креативних підходів за наявних обмежень/складнощів;

сприяє оптимізації процесів, підвищенню їх ефективності й розвитку творчого мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити обмеження/складнощі конкретної ситуації;
• проаналізувати, які ресурси й умови обмежують дії;
• розглянути обмеження як точку розвитку;
• згенерувати кілька альтернативних рішень/підходів;
• вибрати перспективніший варіант, враховуючи обмеження;
• впровадити рішення й оцінити результати.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лексичні труднощі в усному мовленні.*** Розвиток умінь долати обмеженість свого словника через синонімічну заміну.

Всесвітня історія. ***Обмеження ресурсів у стародавніх цивілізаціях.*** Пошук рішень, які забезпечили розвиток культур.

Громадянська освіта. ***Законодавчі обмеження у діяльності громадських організацій.*** Розробка креативних стратегій впливу на суспільство в межах закону.

Алгебра. ***Обмеження у розв'язанні рівнянь.*** Використання альтернативних методів для уникнення складних випадків.

Біологія і екологія. ***Обмеження життєвого простору для видів.*** Вивчення адаптацій і виживання в умовах дефіциту ресурсів.

Географія. ***Природні обмеження території*** *(клімат, рельєф).* Планування розвитку регіону з урахуванням природних чинників.

Етика. ***Етичні дилеми у конфліктних ситуаціях.*** Застосування моральних принципів для пошуку компромісів за обмежень.

Інформатика. ***Обмеження апаратних ресурсів при програмуванні.*** Оптимізація коду для роботи на малопотужних пристроях.

Технології. ***Обмеження в матеріалах для виробництва.*** Інноваційний підхід до вибору замінників і технологій.

Основи психології. ***Обмеження комунікації в конфлікті.*** Впровадження технік активного слухання для подолання бар'єрів.

ПЕРЕТВОРЕННЯ ПЕРСПЕКТИВИ

Перетворення перспективи – прийом зміни кута зору на проблему, явище, ситуацію – для глибшого розуміння і пошуку нестандартних рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити поточну перспективу/підхід до проблеми;
• ідентифікувати альтернативні кути зору/способи мислення;
• проаналізувати ситуацію, розглядаючи її з іншої перспективи;
• визначити нові ідеї, можливості, рішення;
• використати здобуті результати для кращих рішень/навчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз смислових особливостей тексту.*** Зміна перспективи автора і читача для глибшого розуміння змісту.

Всесвітня історія. ***Різні погляди на ключові історичні події.*** Оцінка подій крізь призму різних культур і епох.

Громадянська освіта. ***Роль громадянина в суспільстві.*** Перспектива активіста і політика для формування критичності мислення.

Захист України. ***Стратегічні підходи до оборони.*** Зміна перспективи противника для розробки ефективніших тактик.

Алгебра. ***Розв'язання рівнянь.*** Зміна підходу від аналітичного до графічного для кращого розуміння.

Біологія. ***Еволюційні теорії.*** Порівняння перспективи дарвіністів і неодарвіністів для глибшого розуміння процесів.

Географія. ***Вплив кліматичних змін на регіони.*** Оцінка перспективи урбаністів і екологів для комплексного розв'язання проблем.

Етика. ***Аналіз моральних дилем.*** Розгляд проблеми з позиції різних учасників ситуації для пошуку компромісів.

Інформатика. ***Проєктування користувацьких інтерфейсів.*** Покращення і спрощення використання вебсайтів.

Образотворче мистецтво. ***Вивчення художніх стилів.*** Розгляд творів мистецтва з погляду різних культурних контекстів.

ПЕРЕФОРМАТУВАННЯ ТЕКСТОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ВІЗУАЛЬНУ

Переформатування текстової інформації на візуальну – прийом перетворення текстового матеріалу у графіки, схеми, діаграми, інші візуальні форми – для кращого сприйняття, структурування й аналізу інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ключові ідеї та основні дані тексту;
- вибрати тип візуалізації (схема, діаграма, графік, карта тощо);
- розробити візуальне представлення інформації;
- перевірити відповідність візуалізації змісту та її зрозумілість;
- використати візуалізацію для навчання, презентації, обговорення, виконання проєкту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська мова. ***Порівняння часів Present Simple і Present Continuous.*** Схематичне зображення правил і прикладів.

Література закордоння. ***Аналіз персонажів твору.*** Побудова діаграми зв'язків між персонажами.

Історія України. ***Хронологія подій Козацької доби.*** Візуалізація основних етапів і значущих подій.

Громадянська освіта. ***Структура органів влади в Україні.*** Створення схеми розподілу повноважень.

Алгебра. ***Функції та їх графіки.*** Побудова графіків для кращого розуміння властивостей функцій.

Біологія. ***Класифікація тварин.*** Побудова класифікаційної схеми за типами і родинами.

Геометрія. ***Властивості трикутників.*** Створення інфографіки з типами трикутників та їх властивостями.

Фізика. ***Закони Ньютона.*** Візуалізація основних законів за допомогою схем і графіків.

Інформатика. ***Алгоритми сортування.*** Побудова діаграм процесу виконання алгоритмів.

Образотворче мистецтво. ***Стилі живопису.*** Візуальна систематизація характеристик стилів.

ПЕРЕФОРМАТУВАННЯ ТЕКСТОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ГРАФІЧНУ

Переформатування текстової інформації на графічну – прийом перетворення текстових даних у графічні форми (схеми, діаграми, графіки) – для покращення візуального сприйняття, структурування й аналізу інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ключові дані/ідеї тексту;
- вибрати графічну форму для візуалізації (схема, діаграма, графік);
- створити графічне відображення інформації;
- перевірити логічність і точність відображених даних;
- використовувати для презентацій, навчання, аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Порівняння граматичних часів.*** Візуальна діаграма зі схемами прикладів.

Література закордоння. ***Структура розвитку сюжету твору.*** Побудова діаграми сюжетних ліній.

Історія України. ***Основні події Визвольної війни 1648–1657 рр.*** Графічне відображення хронології подій.

Громадянська освіта. ***Розподіл повноважень між органами влади.*** Схематичне зображення структури влади.

Алгебра. ***Властивості функцій.*** Побудова графіків для порівняння функцій.

Біологія. ***Класифікація рослин.*** Графічна класифікаційна схема.

Геометрія. ***Властивості прямокутників і квадратів.*** Схематичне зображення основних властивостей.

Фізика. ***Залежність сили струму від напруги.*** Побудова графіка залежності.

Інформатика. ***Послідовність виконання алгоритмів.*** Створення блок-схеми алгоритму.

Образотворче мистецтво. ***Характеристика стилів мистецтва.*** Графічне узагальнення особливостей.

ПЕРЕФОРМАТУВАННЯ ТЕКСТОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ЦИФРОВУ

Переформатування текстової інформації на цифрову – прийом застосовується для обробки, аналізу, зберігання і поширення даних.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити текстові дані для переведення у цифровий формат;

• вибрати інструмент/програму для цифрового збереження (текстовий редактор, таблиці, бази даних тощо);

• перенести текст у цифрову форму;

• перевірити точність і повноту перенесеної інформації;

• використовувати цифрову версію для обробки, аналізу, обміну інформацією.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз граматичних правил.*** Створення цифрового довідника з граматики.

Українська література/Література закордоння. ***Хронологія творчості письменників.*** Цифрова хронологія літературних етапів.

Історія України. ***Хронологія історичних подій.*** Створення цифрової карти подій.

Математика. ***Формули та їх властивості.*** Цифрова база формул для швидкого доступу.

Біологія. ***Опис систем організму.*** Цифрові таблиці класифікації органів.

Фізика. ***Основні закони і формули.*** Цифрове збереження формул і прикладів задач.

Астрономія. ***Властивості планет.*** Цифрова база даних характеристик планет.

Інформатика. ***Алгоритми і структури даних.*** Створення цифрових схем алгоритмів.

Образотворче мистецтво. ***Характеристика стилів.*** Цифровий каталог художніх стилів зі зразками.

Фізична культура. ***Правила спортивних ігор.*** Цифровий довідник правил з відеоінструкціями.

ПЕРЕФОРМУЛЮВАННЯ

Переформулювання – прийом зміни формулювання тексту, твердження, ідеї без зміни їх змісту/смислу – з метою кращого сприйняття/пояснення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити текст/твердження, яке потребує зміни формулювання;

• зберегти основний зміст і ключові елементи;
• змінити структуру/стиль речень для покращення зрозумілості;
• перевірити, чи зберігає нове формулювання точність інформації;
• використати переформульований текст у навчанні.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Синтаксис складних речень.*** Покращення пояснення правил побудови речень.

Українська література. ***Аналіз поетичних творів.*** Переформулювання опису художніх образів для кращого розуміння.

Історія України. ***Причини національно-визвольних рухів.*** Чітке формулювання історичних фактів.

Всесвітня історія. ***Особливості епохи Відродження.*** Перефразування складних для учнів понять.

Громадянська освіта. ***Права й обов'язки громадян.*** Спрощення юридичних термінів для кращого розуміння.

Математика. ***Властивості функцій.*** Пояснення формул простими словами.

Біологія. ***Функції органів людини.*** Переформулювання наукових описів для легшого сприймання.

Географія. ***Кліматичні пояси світу.*** Зміна формулювань для наочного пояснення.

Інформатика. ***Опис алгоритмів.*** Переформулювання технічних визначень для кращого розуміння.

Фізична культура. ***Правила спортивних ігор.*** Спрощення формулювань для зрозумілішого інструктажу.

ПЕРЕФРАЗОВУВАННЯ

Перефразовування – прийом переписування тексту іншими словами для кращого розуміння, збереження основного змісту і логічної послідовності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити частину тексту, що потребує перефразування;
• зберегти ключові ідеї/факти;
• замінити слова/речення на синоніми/інші конструкції;
• перевірити точність, логічність і зрозумілість перефразованого;
• використати перефразований матеріал для навчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Частини мови.*** Перефразування граматичних визначень для кращого засвоєння.

Українська література. ***Твори Тараса Шевченка.*** Перефразування складних уривків для глибшого розуміння.

Історія України. ***Революції XX століття.*** Переформулювання історичних подій для узагальнення.

Всесвітня історія. ***Друга світова війна.*** Перефразування опису складних фактів для ефективнішої дискусії.

Громадянська освіта. ***Конституційні права.*** Перефразування юридичних норм для зрозумілості.

Математика. ***Властивості рівнянь.*** Перефразування математичних правил для практичних задач.

Біологія. ***Клітинна будова.*** Перефразування наукових текстів для кращого розуміння.

Географія. ***Природні зони України.*** Перефразування описів кліматичних умов для кращого сприймання.

Інформатика. ***Алгоритми сортування.*** Перефразування технічної термінології для легшого засвоєння.

Фізична культура. ***Основи безпеки під час тренувань.*** Перефразування правил для зрозумілішого інструктажу.

ПЕРЕХІД ВІД КОНКРЕТНОГО ДО АБСТРАКТНОГО

Перехід від конкретного до абстрактного – прийом аналізу конкретних прикладів, фактів, ситуацій для формулювання загальних принципів, закономірностей, абстрактних понять.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити конкретні приклади/явища для аналізу;
- виокремити схожі риси, закономірності, властивості;
- узагальнити здобуті дані у вигляді абстрактних понять/принципів;
- перевірити узагальнення на логічність і послідовність;
- застосувати для пояснення, прогнозування, планування;
- оцінити ефективність застосування на нових прикладах.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Частини мови.*** Формулювання загальних правил використання частин мови на основі прикладів.

Література закордоння. ***Твори Вільяма Шекспіра.*** Узагальнення основних тем і мотивів на основі конкретних сцен.

Історія України. ***Козацька доба.*** Визначення ключових принципів суспільного устрою через аналіз конкретних подій.

Всесвітня історія. ***Революції XVIII–XIX століть.*** Виявлення загальних закономірностей революційних процесів.

Громадянська освіта. ***Права людини.*** Узагальнення норм і принципів правового захисту на прикладах конкретних ситуацій (кейсів).

Математика. ***Арифметичні дії.*** Виведення властивостей операцій на прикладі конкретних обчислень.

Біологія. ***Клітинна структура.*** Узагальнення функцій органел на основі дослідження клітин.

Географія. ***Природні зони.*** Виділення загальних характеристик клімату і ландшафтів за прикладами регіонів.

Інформатика. ***Основи алгоритмів.*** Формулювання принципів побудови алгоритмів на прикладі задач.

Фізична культура. ***Основи тренувань.*** Узагальнення правил.

ПИСЬМО РЕФЛЕКСІЙНЕ

Письмо рефлексійне – прийом ведення письмових записів власних думок, переживань, ідей та аналізу особистого досвіду – для кращого усвідомлення процесів навчання/життєвих ситуацій.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати тему/подію для рефлексії;
- зафіксувати на письмі власні думки, емоції, спостереження;
- провести аналіз записаного: виділити основні висновки та уроки;
- визначити точки для покращення/зміни поведінки/дій;
- сформулювати плани/цілі на основі рефлексії;
- використати записи для подальшого навчання, планування й обговорення з учителем/групою.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз власних помилок у творі.*** Покращення грамотності через усвідомлення типових помилок.

Українська література. ***Враження від прочитаного твору.*** Розвиток критичності мислення й емоційного сприйняття літератури.

Історія України. ***Рефлексія над подіями визвольних змагань.*** Формування історичної свідомості через особистий аналіз.

Громадянська освіта. ***Роздуми про права й обов'язки громадянина.*** Посилення відповідальності та громадянської позиції.

Математика. ***Аналіз власної стратегії розв'язання задачі.*** Удосконалення логічного мислення й самоконтролю.

Біологія. ***Осмислення значущості розв'язання екологічних проблем.*** Підвищення екологічної свідомості через особистий досвід.

Географія. ***Рефлексія над вивченням кліматичних зон.*** Поглиблення розуміння взаємозв'язку природи і людини.

Інформатика. ***Аналіз власного процесу створення алгоритму.*** Покращення вмінь програмування через саморефлексію.

Музичне мистецтво. ***Враження від виконання музичного твору.*** Розвиток творчості й самосприйняття.

Фізична культура. ***Аналіз власних успіхів і труднощів у тренуваннях.*** Мотивація до вдосконалення фізичної форми і дисципліни.

ПИСЬМОВЕ Й УСНЕ РЕФЛЕКСІЙНЕ ОБГОВОРЕННЯ

Письмове й усне рефлексійне обговорення – прийом аналізу, обговорення особистих рефлексій учнів через письмові записи/усну комунікацію з метою глибшого усвідомлення досвіду і процесів навчання, виховання і розвитку.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему/подію для рефлексії;

• зробити письмові записи, організувати усне обговорення;

• обмінятися думками з однокласниками/учителем;

• проаналізувати отримані відгуки і власні спостереження;

• зробити висновки й визначити шляхи покращення;

• спланувати подальші дії/навчальні кроки на основі обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз змістових труднощів під час написання творів.*** Робота над власними й чужими помилками та їх усуненням.

Українська література. ***Обговорення вражень від прочитаного твору.*** Розвиток критичності мислення й емпатії.

Історія України. ***Рефлексія над значенням ключових історичних подій.*** Формування історичної свідомості через колективний аналіз.

Громадянська освіта. ***Дискусія про права й обов'язки громадянина.*** Поглиблення розуміння громадянської відповідальності.

Основи правознавства. ***Обговорення правових ситуацій.*** Розвиток умінь правового мислення й аргументації.

Біологія. ***Обговорення екологічних проблем на місцевому рівні.*** Підвищення екологічної свідомості через спільний аналіз.

Інформатика. ***Рефлексія над процесом розв'язання програмної задачі.*** Удосконалення алгоритмічного мислення під час обговорення.

Основи медіаграмотності. ***Аналіз способів розпізнавання фейкових новин.*** Покращення вмінь критичного сприймання інформації.

ПІДКРЕСЛЮВАННЯ, ПОЗНАЧУВАННЯ

Підкреслювання, позначування – прийом обережного виділення важливих ідей, фактів, термінів на берегах друкованих видань через підкреслення/нанесення позначок на полях, а також у файлах (електронних документах) шляхом виділення тексту, оформлення виносок, створення приміток – для полегшення подальшого аналізу і повторного використання матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з текстом і визначити ключові моменти;

• підкреслити важливе, зробити позначки на полях/у файлі;

• створити власну систему позначок (кольори, символи);

• перевірити виділені частини на відповідність цілям навчання;

• використовувати позначки для повторного опрацювання, конспектування, обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз художніх засобів у поезії Тараса Шевченка.*** Покращення розуміння поетичних прийомів через виділення ключових фраз.

Література закордоння. ***Визначення основних тем у романі «Пригоди Олівера Твіста» Чарльза Діккенса.*** Полегшення повторного аналізу твору.

Історія України. ***Підкреслення дат і подій***. Покращення запам'ятовування хронології.

Громадянська освіта. ***Виділення основних прав і обов'язків громадянина.*** Структурування знань для подальшого застосування.

Основи правознавства. ***Підкреслення ключових статей законодавства у текстах.*** Розвиток умінь правового аналізу.

Біологія. ***Позначення основних понять про клітинну будову.*** Покращення засвоєння складних термінів.

Географія. ***Акцентування важливих географічних характеристик країн світу.*** Краще запам'ятовування.

Інформатика. ***Виділення алгоритмічних структур у тексті підручника.*** Полегшення розуміння програмування.

ПІДТВЕРДЖЕННЯ ДУМКИ ПРИКЛАДАМИ

Підтвердження думки прикладами – прийом підкріплення власної думки/ідеї реальними прикладами, фактами, досвідом – для більшої переконливості й зрозумілості аргументів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити основну думку/тезу;
- дібрати приклади, факти, досвід, що підтверджують думку;
- інтегрувати приклади логічно у виклад/обговорення;
- перевірити, наскільки точно приклади ілюструють тезу;
- використати для обговорень, дискусій, презентацій, письмових робіт.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання синонімів для збагачення мовлення.*** Підтвердження прикладами з художніх текстів.

Література закордоння. ***Тема «Добро і зло» у романах.*** Пояснення через конкретні сюжетні приклади.

Історія України. ***Роль козацтва у формуванні національної ідентичності.*** Підкріплення історичними фактами.

Громадянська освіта. ***Значення участі громадян у виборах.*** Підтвердження прикладами демократичних процесів.

Основи правознавства. ***Принципи справедливості у праві.*** Ілюстрування судовими рішеннями.

Географія. ***Вплив клімату на розвиток сільського господарства***. Підтвердження конкретними прикладами країн.

Фізика. ***Закон збереження енергії.*** Пояснення на прикладі фізичних експериментів.

Інформатика. ***Використання алгоритмів у щоденних задачах.*** Ілюстрування конкретними програмними прикладами.

Основи медіаграмотності. ***Вплив маніпуляції інформацією медіа.*** Підтвердження прикладами реальних ситуацій.

ПІДТРИМКА ГІПЕРТЕКСТОВА

Підтримка гіпертекстова – прийом використання інтерактивних гіперпокликáнь, цифрових ресурсів, додаткової інформації – для поглибленого вивчення теми та підвищення доступності знань.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити тему/матеріал для гіпертекстової підтримки;
- дібрати гіперпокликáння, мультимедійні, цифрові ресурси;
- створити логічну структуру переходів для зручності;
- перевірити точність, актуальність, достовірність інформації;
- використати гіпертекстові ресурси для навчання і досліджень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Якості зразкового мовлення.*** Розширене вивчення через аналогові (друковані) та онлайнові словники й довідники української мови різних типів.

Література закордоння. ***Аналіз поезії Артюра Рембо.*** Додаткові ресурси з відеолекціями і критикою.

Історія України. ***Революція 1917 року.*** Інтерактивні хронології, архівні документи.

Всесвітня історія. ***Відкриття Америки.*** Вебресурси з картами й іншими джерелами.

Громадянська освіта. ***Права й обов'язки громадян.*** Інтерактивні тести й законодавчі бази.

Математика. ***Теорема Піфагора.*** Калькулятори онлайн, візуалізації.

Біологія. ***Клітинна будова рослин.*** 3D-моделі клітин і відео.

Географія. ***Світові кліматичні зони.*** Інтерактивні карти, симуляції.

Інформатика. ***Основи алгоритмізації.*** Онлайнові платформи для практики програмування.

Основи медіаграмотності. ***Виявлення фейкових новин.*** Додаткові матеріали з фактчекінгу і з тренінгами.

ПІДТРИМКА МОТИВАЦІЇ

Підтримка мотивації – прийом стимулювання активності, інтересу й залученості учнів через мотиваційні стимули, схвалення, заохочення і позитивний зворотний зв'язок.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити завдання/ціль, що потребує мотивації;
- вибрати відповідний стимул (похвала, винагорода, заохочення);
- надати підтримку на початковому етапі роботи/навчання;
- відстежувати реакцію і рівень залученості учнів;
- коригувати мотиваційність для підтримки інтересу й активності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Розвиток усного мовлення.*** Підвищення мотивації через схвалення активної участі в дискусіях.

Література закордоння. ***Вивчення творчості Вільяма Шекспіра.*** Заохочення за глибину аналізу текстів.

Історія України. ***Козацькі повстання.*** Мотивація через ігрові методи і рольові ігри.

Всесвітня історія. ***Антична цивілізація Греції.*** Використання інтерактивних завдань для підживлення інтересу.

Громадянська освіта. ***Права людини.*** Заохочення дискусій і активної позиції учнів.

Математика. ***Розв'язування задач на логіку.*** Стимулювання креативності й нестандартних підходів.

Біологія. ***Вивчення будови клітини.*** Мотивація через цікаві завдання.

Географія. ***Особливості природних зон України.*** Підтримка інтересу за допомогою відео-, фотоматеріалів.

Інформатика. ***Основи програмування.*** Заохочення через командні проєкти/хакатони.

Основи медіаграмотності. ***Критичність мислення в медіа.*** Мотивація через аналіз актуальних прикладів і кейсів.

ПЛАНУВАННЯ

Планування – прийом розробки стратегії, послідовності дій або графіка для досягнення мети/виконання завдання, що забезпечує організованість і ефективність діяльності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити мету/завдання, виокремити етапи і необхідні ресурси для планування;
- розробити послідовність дій, графік виконання;
- врахувати ймовірні ризики і шляхи їх уникнення;
- реалізувати заплановані дії;
- оцінити результати і за потреби скоригувати план.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Підготовка до контрольної роботи.*** Розробка поетапного плану повторення теорії.

Історія України. ***Вивчення теми «Київська Русь».*** Планування послідовності подій для створення хронологічної карти.

Всесвітня історія. ***Велика французька революція.*** Планування підготовки до презентації з ключовими подіями.

Громадянська освіта. ***Основи демократії.*** Розробка стратегії реалізації проєкту громадської активності.

Математика. ***Вивчення властивостей квадратних рівнянь.*** Поетапний графік розв'язання рівнянь.

Біологія. ***Дослідження впливу чинників середовища на рослини.*** Планування експериментальної роботи.

Географія. ***Вивчення кліматичних зон світу.*** Структурування матеріалу за темами для повторення.

Інформатика. ***Розробка простого вебсайту.*** Створення покрокового плану програмування.

Основи психології. ***Вивчення стресових реакцій.*** Планування анкетування й аналізу результатів.

ПЛАНУВАННЯ СЦЕНАРІЇВ

Планування сценаріїв – прийом, за якого учасники прогнозують імовірні варіанти розвитку подій і вибирають оптимальні стратегії для досягнення бажаного результату; це дає можливість знизити ризики й підготуватися до різних ситуацій.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити основну мету/проблему, що потребує планування;
- описати ймовірні варіанти/сценарії розвитку подій;
- оцінити переваги й недоліки кожного сценарію;
- вибрати найбільш ефективні стратегії для реалізації цілей;
- розробити план дій для вибраних сценаріїв;
- створити альтернативні варіанти;
- здійснити контроль виконання й коригування плану (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Гетьманщина XVII століття.*** Аналіз причин і результатів/наслідків для формування української державності.

Громадянська освіта. ***Конфлікти в суспільстві.*** Моделювання ситуацій і пошук шляхів розв'язання.

Математика. ***Задачі з кількома варіантами розв'язку.*** Вибір оптимальної стратегії розв'язання.

Географія. ***Управління природними ресурсами.*** Планування поступального розвитку регіону.

Фізика. ***Експерименти з різними умовами.*** Прогнозування результатів і аналіз впливу чинників.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-планування.*** Розробка стратегій з урахуванням ризиків.

Інформатика. ***Алгоритми з варіативними вхідними даними.*** Планування логіки роботи програм.

Дизайн і технології. ***Концепції дизайну продукту.*** Створення альтернативних варіантів і вибір найкращого.

Основи економіки. ***Макроекономічні сценарії.*** Аналіз і прогнозування економічного розвитку.

Фізична культура. ***План тренувань.*** Коригування навантажень з урахуванням стану здоров'я.

ПОБУДОВА АНАЛОГОВИХ РЯДІВ

Побудова аналогових рядів – прийом логічного мислення, за якого учні вибудовують послідовності подій, понять, об'єктів за аналогією з відомими зразками, щоб простежити схожі риси, виявити закономірності, зробити висновки і прогнози.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити явища, події, поняття, що підлягають аналізу;

• виявити схожі характеристики, параметри, критерії;

• дібрати аналогічні приклади з інших історичних періодів, предметних галузей і контекстів;

• впорядкувати як логічну послідовність за вибраною ознакою;

• проаналізувати виявлені закономірності, подібності й відмінності;

• зробити висновки/прогнози щодо розвитку подій чи рішень;

• обговорити результати з класом і порівняти різні підходи до побудови рядів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Типи мовних помилок у письмі.*** Побудова ряду за аналогією: орфографічна – лексична – граматична – стилістична.

Література закордоння. ***Персонаж у творах різних епох.*** Виявлення схожих рис і трансформацій: античність – середньовіччя – романтизм – модернізм.

Історія України. ***Політичні режими XX століття.*** Побудова аналогового ряду режимів: авторитаризм – тоталітаризм – демократія.

Всесвітня історія. ***Причини глобальних конфліктів.*** Побудова ряду: Перша світова – Друга світова – Холодна війна – сучасні гібридні конфлікти. Аналіз витоків.

Громадянська освіта. ***Розвиток прав людини.*** Побудова ряду: права в античності – середньовічні хартії – Білль про права – Загальна декларація прав людини.

Біологія і екологія. ***Розвиток екосистем під впливом людини.*** Побудова аналогового ряду: природна екосистема – агроекосистема – урбанізоване середовище. Аналіз результатів/наслідків.

Географія. ***Зміна кліматичних зон унаслідок глобального потепління.*** Побудова аналогового ряду змін: тундра – тайга – мішані ліси – степ – пустеля.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Еволюція моделей підприємництва.*** Від кустарного виробництва до стартапів. Визначення економічних тенденцій.

Інформатика. ***Розвиток комп'ютерної техніки від електронних обчислювальних машин до хмарних технологій.*** Відстеження технічного прогресу за аналоговим рядом.

Музичне мистецтво. ***Еволюція жанрів музики.*** Побудова ряду: класика – джаз – рок – електроніка – хіп-хоп.

ПОБУДОВА ВИСНОВКІВ

Побудова висновків – прийом мисленнєвої дії, спрямований на узагальнення здобутої інформації, встановлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання логічних тверджень, що дають змогу осмислити матеріал і ухвалити обґрунтовані рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- накопичити факти, приклади, спостереження;
- виявити ключові ідеї, закономірності, відхилення;
- встановити зв'язки між елементами, що аналізуються;
- визначити роль здобутих результатів у контексті теми;
- сформулювати логічно чіткі й обґрунтовані висновки;
- співвіднести висновки з поставленими цілями/гіпотезами;
- скоригувати/розширити висновки на основі даних (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Види складнопідрядних речень.*** Побудова висновків щодо структурних ознак і функцій у мовленні.

Література закордонна. ***Поведінка персонажів п'єси «Ромео і Джульєтта» Вільяма Шекспіра.*** Побудова висновків щодо мотивів і наслідків дій.

Історія України. ***Причини розпаду СРСР.*** Формування висновків за аналізу політичних, економічних і соціальних чинників.

Громадянська освіта. ***Ознаки правової держави.*** Висновки на основі аналізу Конституції України і прикладів із життя.

Біологія і екологія. ***Вплив шкідливих речовин на живі організми.*** Висновування на основі експериментальних спостережень.

Географія. ***Причини виникнення природних катастроф.*** Побудова висновків на основі аналізу кліматичних і тектонічних чинників.

Фізика. ***Залежність сили струму від напруги й опору.*** Виведення висновків за результатами лабораторної роботи.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Оцінка доцільності витрат.*** Висновування на основі моделювання особистого бюджету.

Інформатика. ***Захист інформації.*** Побудова висновків щодо ефективності різних способів шифрування й антивірусного захисту.

Основи психології. ***Вплив емоційного стану на освітню діяльність.*** Формулювання висновків на основі самоаналізу й обговорення.

ПОБУДОВА ВИСНОВКОВИХ СУДЖЕНЬ

Побудова висновкових суджень – прийом, що передбачає аналіз певного твердження з різних сторін шляхом добору й оцінювання аргументів з метою формулювання виваженого логічного висновку щодо його істинності/хибності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити судження/дискусійне твердження для аналізу;

• накопичити аргументи, які підтверджують (позиція «за»), й аргументи, що спростовують (позиція «проти»);

• оцінити джерела і силу кожного аргументу;

• зважити співвідношення обґрунтованості аргументів;

• сформулювати підсумковий висновок щодо істинності або помилковості судження;

• обґрунтувати прийнятий висновок письмово/усно;

• порівняти з поглядами/позиціями однокласників.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Судження: «Суржик – загроза для розвитку української мови».*** Формування висновків на основі мовних норм і соціолінгвістичних фактів.

Література закордоння. ***Судження: «Гамлет – слабкий персонаж».*** Аргументація з позиції тексту, мотивації персонажа, ситуацій.

Історія України. Судження: ***«Період Гетьманщини був "золотою добою" української державності».*** Аргументований аналіз на основі історичних джерел і фактів.

Громадянська освіта. ***Чи є соціальні мережі загрозою для демократії?*** Побудова висновкових суджень на основі аналізу прав і свобод у цифровому просторі.

Біологія і екологія. ***Судження: «Продукти з ГМО шкідливі для здоров'я».*** Аналіз наукових даних, досліджень і міфів.

Географія. ***Судження: «Туризм завжди позитивно впливає на розвиток регіону».*** Аргументований висновок з урахуванням економічних та екологічних результатів/наслідків.

Фізика. ***Судження: «Ядерна енергія – основне джерело енергії майбутнього».*** Оцінювання з погляду екології, ефективності й безпеки.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Судження: «Краще витратити гроші зараз, ніж заощаджувати на прийдешнє».*** Аналіз коротко- і довготермінових результатів/наслідків фінансових рішень.

Інформатика. ***Судження: «Штучний інтелект загрожує людству».*** Побудова висновків суджень через аналіз технологічних, етичних і соціальних аспектів.

Основи психології. ***Судження: «Емоції перешкоджають ухваленню правильних рішень».*** Формулювання висновків на основі психологічних теорій і життєвих прикладів.

ПОБУДОВА ВІДПОВІДЕЙ НА ЗАПИТАННЯ

Побудова відповідей на запитання – прийом, що полягає у формулюванні змістовних логічно структурованих і обґрунтованих відповідей на основі наявних знань, аналітичного мислення і практичного досвіду з урахуванням формату/контексту запитання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• прочитати/вислухати запитання, визначити його тип і мету;

• проаналізувати надану/знайдену інформацію: факти, теорії, власний досвід і досвід інших;

• виділити ключові поняття й елементи, які необхідно висвітлити;

• скласти послідовність (теза, пояснення, приклад, висновок);

• сформулювати відповідь зрозуміло, точно й аргументовано;

• перевірити відповідність відповіді суті запитання;

• уточнити/доповнити відповідь (зокрема в усному обговоренні).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Типи запитань у комунікації.*** Побудова відповідей на запитання різних видів – розвиток мовленнєвих умінь.

Література закордоння. ***Обговорення твору «Маленький принц» Антуана де Сент-Екзюпері***. Побудова відповідей на філософські запитання, розвиток мислення та емоційного інтелекту.

Англійська мова. ***Відповіді на запитання у форматі speaking (ЗНО/НМТ).*** Побудова відповіді з дотриманням логіки й стилю.

Історія України. ***Причини Визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького.*** Побудова відповіді у форматі есе/усного обґрунтування.

Громадянська освіта. ***Права дитини.*** Побудова відповідей на ситуаційні запитання – застосування знань до реальних обставин.

Біологія і екологія. ***Будова клітини.*** Формулювання відповідей на запитання у тестах і в лабораторних – тренування наукової мови.

Географія. ***Причини нерівномірного розселення населення.*** Побудова структурованої відповіді з географічними прикладами.

Фізика. ***Закон Архімеда.*** Побудова пояснювальної відповіді з прикладом із життя – розвиток прикладного мислення.

Інформатика. ***Алгоритми та їх властивості.*** Побудова точних відповідей на запитання в межах програмування і логіки.

Основи медіаграмотності. ***Що таке фейкова новина?*** Побудова відповідей з аргументацією і критичним аналізом джерел інформації.

ПОБУДОВА ГІПОТЕЗ

Побудова гіпотез – прийом, що полягає у формуванні припущення щодо причин і ймовірних пояснень явищ, подій, процесів на основі наявних знань і фактів з метою подальшого дослідження, перевірки, практичного застосування.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити проблему, ситуацію, явище, що потребує пояснення (додаткового розтлумачення);

• накопичити інформацію, факти, спостереження, дані;

• сформулювати одне або кілька логічних припущень (гіпотез);

• визначити умови/критерії, за якими гіпотезу можна перевірити;
• запропонувати способи/інструменти перевірки (експеримент, аналіз, моделювання тощо);
• зіставити результати з гіпотезами;
• зробити висновок про достовірність/хибність гіпотези.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Що спричинює логічні помилки у творах.*** Побудова гіпотез і дослідження причин помилок.

Література закордоння. ***Що могло б змінити хід подій у п'єсі «Фауст» Йоганна Вольфганга Гете.*** Побудова гіпотез на основі аналізу характерів і сюжетної логіки.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Чому слова і вислови краще запам'ятовуються через пісні.*** Побудова гіпотези й організація порівняльного дослідження.

Історія України. ***Чому Галицько-Волинська держава не змогла об'єднати всі українські землі.*** Формування історичних гіпотез на основі аналізу джерел.

Громадянська освіта. ***Як участь у волонтерстві впливає на громадянську активність.*** Побудова соціальної гіпотези і план її перевірки.

Біологія і екологія. ***Вплив освітлення на ріст рослин.*** Формулювання гіпотез щодо ролі світла й експериментальна перевірка – розвиток дослідницьких умінь.

Географія. ***Причини формування посушливого клімату в регіоні.*** Побудова гіпотез і перевірка їх через аналіз карт і кліматичних даних.

Фізика. ***Причини відхилення маятника під час руху.*** Побудова гіпотез і проведення дослідів – розвиток наукового мислення.

Інформатика. ***Чому програма не працює, як очікується.*** Побудова гіпотез щодо помилок у коді й перевірка шляхом тестування.

Основи психології. ***Чи впливає музика на концентрацію під час навчання.*** Побудова гіпотези, проведення мінідослідження в класі.

ПОБУДОВА ЛАНЦЮЖКА ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Побудова ланцюжка причинно-наслідкових зв'язків – прийом, що полягає у виявленні взаємозалежностей між подіями/діями, де одна подія є причиною, а інша – результатом/наслідком, з метою глибшого аналізу ситуацій, процесів і ухвалення виважених рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити подію, ситуацію, процес, які треба проаналізувати;
• виявити ймовірні причини/передумови події/процесу;
• встановити прямі й непрямі результати/наслідки події/явища;
• побудувати логічний ланцюжок: причина ⇒ подія ⇒ результат/наслідок ⇒ нова подія (циклічно/лінійно);

• візуалізувати зв'язки (схема, діаграма, моделі зі стрілками);
• проаналізувати критичні точки: що саме викликало подію;
• спрогнозувати виникнення подібних ситуацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання розділових знаків у складних реченнях.*** Побудова логіки: тип речення ⇒ структура ⇒ правило ⇒ результат успіху/ наслідок помилки.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Поступ у вивченні мови.*** Умови успіху ⇒ дії учня ⇒ результати/наслідки помилок/усунення (збагачення словникового запасу, упевненість, мотивація).

Література закордоння. ***Трагедія Ромео і Джульєтти.*** Побудова ланцюжка подій: непорозуміння ⇒ рішення персонажів ⇒ конфлікт ⇒ трагедія.

Історія України. ***Початок Визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького.*** Побудова ланцюжка соціальних, політичних і економічних причин ⇒ подій ⇒ результати/наслідки.

Громадянська освіта. ***Вибори як елемент демократії.*** Ланцюжок: політична активність ⇒ участь у виборах ⇒ формування влади ⇒ вплив на життя громади.

Біологія і екологія. ***Руйнування екосистем.*** Побудова причинно-наслідкового ланцюжка між людською діяльністю, змінами у середовищі та впливом на біорізноманіття.

Географія. ***Виникнення пустель.*** Причини кліматичного характеру ⇒ наслідки для ґрунтів і населення ⇒ вторинні наслідки (міграції, деградація земель).

Фізика. ***Виникнення електричного струму.*** Причини на рівні електронів ⇒ поява струму ⇒ дія на прилади.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Причини фінансових труднощів.*** Побудова ланцюжка від помилкових рішень до наслідків – банкрутство/борги.

Інформатика. ***Помилка в алгоритмі.*** Побудова ланцюжка дій, які призвели до помилки ⇒ виявлення причин ⇒ виправлення ⇒ результат/наслідок.

ПОБУДОВА СТРУКТУРИ МНЕМОНІЧНОЇ

Побудова структури мнемонічної – прийом організації навчального матеріалу у формі зручної для запам'ятовування логічної/асоціативної конструкції (вірш, акронім, карта, схема); дає змогу швидко та надійно закріпити знання в пам'яті.

Логістика успішної реалізації прийому:

• скласти перелік понять, термінів, дат, формул для запам'ятовування;

• вибрати відповідну мнемонічну техніку: акронім, візуальний образ, рима, ритм, схема, історія, асоціація тощо;

• побудувати структуру (ланцюжок, карту, абревіатуру, фразу), що містить елементи для запам'ятовування;

• протестувати ефективність – перевірити, наскільки легко і швидко відтворюється інформація;

• уточнити/переробити структуру для кращого запам'ятовування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Правопис префіксів. Побудова мнемонічних акронімів для правил*** *(наприклад, «КаФе"ПТаХ"»).* Піднесення орфографічної грамотності.

Література закордоння. ***Ознаки літературних напрямів.*** Мнемонічні віршики або образи для бароко, класицизму, романтизму тощо – полегшення аналізу творів.

Англійська мова. ***Неправильні дієслова.*** Побудова віршиків/ритмічних рим із групами дієслів за подібністю форм.

Історія України. ***Хронологія битв визвольної війни.*** Побудова мнемонічної карти («історичного потяга» з асоціаціями) до кожної дати.

Громадянська освіта. ***Гілки влади.*** Візуальна мнемонічна структура у вигляді дерева, де кожна гілка – це окрема влада з її функціями.

Біологія і екологія. ***Класифікація тварин.*** Побудова дерева класифікації з яскравими образами, «історією» про «царство, яке поділилося на типи».

Географія. ***Країни Південної Америки.*** Створення акроніма з перших літер країн або римованої фрази. Зручне відтворення на карті.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Основи фінансового планування.*** Мнемонічна формула «ЗП+Е» – Потреби, Пріоритети, План + Економія – розвиток життєвих умінь.

ПОВТОРЕННЯ

Повторення – це цілеспрямований багаторазовий виклик інформації з пам'яті або повторне виконання дій у часі, що сприяє її глибшому закріпленню, осмисленню і стійкому збереженню в довготерміновій пам'яті.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити конкретний матеріал, уміння, процес;

• спланувати повторення в часі – за принципом інтервального повторення (наприклад: одразу, за день, за тиждень, за місяць);

• виконати перше повторення відразу після первинного вивчення;

• варіювати форми: тест, розповідь, вправи, картки, квести тощо під час наступних повторень;

• збільшувати поступово інтервал між повтореннями («пролонгована практика»);

• перевірити ефективність (контрольне відтворення/тестування);

• адаптувати повторення (за потреби, частіше – якщо засвоєння слабке, рідше – якщо матеріал закріплено впевнено).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Відмінювання іменників.*** Повторення форм через вправи, тестування, картки – автоматизація граматичних умінь.

Англійська мова. ***Лексика на тему «Їжа».*** Повторення через флешкартки, діалоги, ігри (активізація словникового запасу).

Література закордоння. ***Основні сюжети і конфлікти у творах.*** Повторення шляхом порівняльного аналізу, обговорень.

Історія України. ***Дати Національно-визвольної війни.*** Повторення через інтерактивні тести, стрічку часу, «історичні дуелі».

Громадянська освіта. ***Права людини.*** Повторення у форматі кейс-аналізу, дебатів, рефлексій – закріплення у свідомості й поведінці.

Біологія і екологія. ***Системи органів людини.*** Повторення через схеми, візуалізаційні карти, кросворди.

Географія. ***Столиці країн Європи.*** Інтервальне повторення за допомогою карт, вікторин, мнемотехнік.

Фізика. ***Формули кінематики.*** Регулярне повторення формул і розв'язування задач зі зростаючою складністю.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Основні фінансові терміни.*** Повторення через «словникові бліци», мінівікторини, картки.

Інформатика. ***Операції в табличному процесорі.*** Повторення дій на практичних мінізавданнях – робота з Excel/Google Sheets.

ПОЗНАЧЕННЯ

Позначення – прийом використання візуальних маркерів, символів, кольорів, знаків для виокремлення ключової інформації у тексті, в таблицях, у схемах, під час усного пояснення; сприяє зосередженню уваги, спрощенню сприймання, швидкій орієнтації в матеріалі й ефективному запам'ятовуванню.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити навчальний матеріал, у якому потрібно виокремити важливі елементи;

• вибрати тип позначення (кольори, символи, рамки, підкреслення, нумерація тощо);

• застосувати позначення;

• пояснити учням систему позначень для забезпечення однакового розуміння;

• використовувати позначення під час аналізу, повторення, узагальнення;

• оновити/адаптувати систему позначень до нового матеріалу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Орфографія: написання префіксів.*** Виділення за допомогою кольорових позначок.

Література закордоння. ***Види конфліктів у творі.*** Позначення у тексті різними символами. Розвиток аналітичного мислення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Частини мови.*** Позначення прикметників, дієслів тощо різними кольорами.

Історія України. ***Періоди української державності.*** Виділення важливих дат, інформації про постаті кольоровими значками.

Громадянська освіта. ***Функції органів влади.*** Візуальне розмежування повноважень (рамки, піктограми).

Біологія. ***Частини клітини.*** Системне маркування структур на схемах. Візуальне закріплення просторової організації.

Географія. ***Види клімату.*** Використання піктограм для позначення характерних ознак. Формування асоціативної пам'яті.

Хімія. ***Ознаки хімічних реакцій.*** Позначення типів реакцій спеціальними маркерами. Полегшення класифікації й запам'ятовування.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Види витрат і доходів.*** Позначення на схемах кольорами.

Інформатика. ***Команди мови програмування.*** Виділення синтаксису й змінних кольорами у коді. Покращення розуміння структури коду.

ПОЗНАЧЕННЯ ГРАФІЧНЕ

Позначення графічне – прийом нанесення спеціальних візуальних символів, іконок, кольорових міток, стрілок, інших елементів на схеми, діаграми, карти, графіки з метою виділення ключових об'єктів, зв'язків і структур; дає змогу спростити сприймання складної інформації, зробити її наочною і легкозапам'ятовуваною.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити об'єкти/зв'язки, які потрібно виділити;

• вибрати відповідні графічні позначки (стрілки, кола, іконки, кольори, шрифти тощо);

• нанести позначення на схеми, карти, діаграми;

• пояснити учням символіку, щоб уникнути непорозумінь;

• використовувати графічні позначення для подальшого аналізу, узагальнення, повторення матеріалу і вивчення нових тем.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Схема відмінювання з графічними позначками закінчень і частин мови.*** Краще структурування граматичного матеріалу.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Візуалізація із позначенням граматичних часів кольорами й іконками.*** Засвоєння структури мови.

Історія України. ***Хронологічна діаграма подій із позначенням ключових дат і постатей іконками.*** Легше запам'ятовування історичних фактів.

Громадянська освіта. ***Організаційна структура влади з позначенням рівнів кольорами і стрілками.*** Унаочнення системи управління.

Біологія. ***Схема будови клітини з графічним виділенням органел кольорами й іконками.*** Спрощене сприймання структури клітини.

Географія. ***Відображення типів клімату на карті за допомогою символів*** *(сонце, дощ, сніг)*. Просторове уявлення про природу.

Фізика. ***Схема руху тіла з позначенням стрілками напрямку і швидкості.*** Візуалізація руху для кращого розуміння кінематики.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Графік доходів і витрат із кольоровими позначеннями.*** Розуміння фінансових потоків.

Інформатика. ***Блок-схема алгоритму з графічними позначеннями дій*** *(прямокутники – процеси, ромби – рішення)*. Краще розуміння логіки програмування.

Основи психології. ***Модель емоцій із графічним позначенням їх типів у вигляді кола/діаграми.*** Розвиток емоційного інтелекту.

ПОЗНАЧЕННЯ СЕМАНТИЧНЕ

Позначення семантичне – прийом виділення ключових значень, понять, смислових блоків за допомогою спеціальних семантичних маркерів, символів, кольорових підкреслень, шрифтів, інших засобів оформлення тексту; полегшує розуміння, аналіз і структурування інформації, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити поняття/важливі смислові одиниці у тексті/в матеріалі;

• вибрати відповідні семантичні маркери (кольори, шрифти, підкреслення, символи);

• пояснити учням значення маркерів для уніфікації сприйняття;

• позначити ці елементи у тексті/у візуальному представленні;

• використовувати позначення для кращого аналізу, порівняння й узагальнення матеріалу;

• оновлювати систему позначень для нових тем і понять.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Визначення членів речення з підкресленням різними кольорами.*** Краще розуміння граматичної структури речення.

Англійська мова. ***Виділення граматичних конструкцій*** *(зокрема часів)* ***різними кольорами/шрифтами.*** Ефективніше навчання мови.

Література закордоння. ***Аналіз художніх образів із виділенням символів і метафор маркерами.*** Розвиток умінь літературного аналізу.

Історія України. ***Позначення ключових періодів і важливих постатей за допомогою семантичних знаків.*** Структурування історичного матеріалу для кращого засвоєння.

Всесвітня історія. ***Позначення причин і результатів/наслідків подій різними символами.*** Глибше усвідомлення історичних процесів.

Громадянська освіта. ***Позначення основних прав і обов'язків кольоровими символами.*** Краще сприймання правової інформації.

Біологія. ***Виділення функцій органів/систем за допомогою кольорових акцентів.*** Спрощення запам'ятовування.

Фізика. ***Виокремлення формул і фізичних величин різними стилями шрифту.*** Вища точність сприйняття матеріалу.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Позначення категорій витрат і доходів кольорами.*** Покращення орієнтації в темі.

Інформатика. ***Увиразнення функцій і команд у коді різними шрифтами й кольорами.*** Полегшене розуміння структури програми.

ПОКАЗ

Показ – прийом, який полягає у демонстрації дії, процесу, результату діяльності наочно/практично; використовується для формування чітких уявлень, навчання через спостереження/моделювання.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити об'єкт/процес для демонстрації;
- підготувати матеріали, обладнання, засоби для наочного показу;
- продемонструвати дію/процес, акцентуючи ключові етапи;
- пояснити сутність дії/процесу під час показу;
- організувати обговорення для закріплення розуміння;
- перевірити засвоєння через запитання/практичні завдання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Вимова звуків***. Краще розуміння правильного формування звуку через показ артикуляції.

Всесвітня історія. ***Показ карти походів військових/історичних подій***. Краще розуміння причинно-наслідкових зв'язків між подіями через відстеження хронології та географії.

Громадянська освіта. ***Демонстрація процедури голосування на виборах.*** Усвідомлення ролі кожного громадянина в суспільстві через ознайомлення з ключовими етапами демократичного процесу.

Математика. ***Побудова правильних геометричних фігур на папері з використанням лінійки і циркуля.*** Закріплення знань, зрозуміння послідовності дій та уникнення типових помилок.

Біологія. ***Демонстрація будови рослинних клітин під мікроскопом***. Уреальнене бачення структури клітини.

Фізика. ***Показ експерименту*** *(наприклад, демонстрація закону інерції з використанням кульки і платформи).* Краще розуміння фізичних явищ, причин і результатів/наслідків руху тіл через унаочнення.

Етика. ***Рольова гра, що ілюструє моральну дилему.*** Показ ситуації з усвідомленням і подальшим обговоренням складності морального вибору. Розвиток умінь аргументації та емпатії. Формування моральної свідомості й соціальної компетентності.

Інформатика. ***Демонстрація написання простого алгоритму/програми на комп'ютері***. Розуміння послідовності команд і можливість бачити, як працює код у реальному часі.

Образотворче мистецтво. ***Показ техніки малювання аквареллю з покроковими поясненнями***. Розуміння особливостей роботи з фарбами, можливість спостерігати, як створюється малюнок від початку до кінця.

ПОКАЗ МАЛЮНКІВ, ІЛЮСТРАЦІЙ, ТАБЛИЦЬ

Показ малюнків, ілюстрацій, таблиць – прийом візуалізації інформації з метою кращого її сприймання й осмислення; сприяє розвиткові зорового мислення, зменшує когнітивне навантаження, полегшує пояснення абстрактних понять.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати відповідні зображення, ілюстрації, таблиці;
- підготувати їх для демонстрації (проєктор, дошка, роздруківки);
- представити матеріал, звертаючи увагу на ключові деталі;
- пояснити взаємозв'язки/сутність представленої інформації;
- організувати обговорення сприйняття і розуміння матеріалу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вивчення частин мови за таблицею з описом їх ознак***. Сприяє систематизації знань і кращому засвоєнню граматичних правил.

Всесвітня історія. ***Ілюстрації карт історичних подій і таблиці хронології***. Візуалізація спонукає систематизувати факти і сприяє кращому усвідомленню причинно-наслідкових зв'язків.

Громадянська освіта. ***Ілюстрації моделей демократичних інституцій і таблиці з правами й обов'язками громадян***. Візуалізація сприяє кращому розумінню теми і полегшує сприймання складних понять.

Біологія і екологія. ***Візуалізація структури клітини у вигляді малюнка***. Сприяє усвідомленню будови живих організмів. Таблиці з характеристиками органів і систем полегшують систематизацію знань.

Географія. ***Показ карт природних зон України***. Наочніше розуміння географічного розташування і кліматичних умов.

Фізика. ***Таблиці з формулами і графіками змін фізичних величин***. Краще розуміння залежностей у процесах і принципів дії унаочнених експериментальних установок.

Інформатика. ***Демонстрація блок-схем алгоритмів і таблиць операторів.*** Структурування знань і легше опанування практичних умінь через ілюстрації інтерфейсу програмного забезпечення.

Образотворче мистецтво. ***Показ картин і схем композицій***. Розвиток естетичного сприймання і розуміння художніх прийомів. Заохочення опанувати теорію кольору через ілюстрації кольорових палітр.

ПОЛЕ СЕМАНТИЧНЕ

Поле семантичне – прийом, що передбачає створення груп слів/понять за спільним значенням/темою; використовується для розширення і збагачення словникового запасу, розуміння контекстів і побудови асоціативного мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати тему/ключове поняття;

• скласти список слів/понять, що стосуються теми;

• організувати слова у групи за смисловою близькістю;

• проаналізувати взаємозв'язки між елементами;

• використати поле для навчання, асоціативних вправ або запам'ятовування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лексичне поле «емоції» як вмістилище слів, що виражають різні почуття.*** Сприяє збагаченню словника і розвиткові емоційного інтелекту.

Література закордоння. ***Семантичне поле «героїчні вчинки».*** Уможливлює об'єднання прикладів поведінки персонажів різних творів.

Всесвітня історія. ***Семантичне поле «революції»***. Охоплення знакових подій і понять, пов'язаних зі змінами в суспільстві, полегшує аналіз історичних процесів і причинно-наслідкових зв'язків.

Громадянська освіта. ***Семантичне поле «права людини»***. Формує правову культуру учнів через систематизацію ключових понять.

Біологія і екологія. ***Лексичне поле «екосистеми»***. Покращує розуміння біологічних процесів і взаємозв'язків через засвоєння термінів, що описують компоненти і взаємодії в природі.

Географія. ***Семантичне поле «кліматичні зони»***. Сприяє систематизації знань про природні умови через засвоєння основних типів і характерних ознак клімату.

Фізика. ***Семантичне поле «сили»***. Розвиток здатності структурувати поняття і розуміти фізичні явища завдяки ознайомленню з різновидами сил та їх характеристиками.

Інформатика. ***Семантичне поле «алгоритми»***. Краще розуміння логіки програмування через засвоєння термінів, пов'язаних із побудовою і типами алгоритмів.

ПОРІВНЮВАННЯ

Порівнювання – прийом, що полягає в організації процесу систематичного зіставлення об'єктів, явищ і концепцій за визначеними критеріями; формує аналітичне і критичне мислення, вміння працювати з критеріями та робити обґрунтовані висновки.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати об'єкти/явища для порівнювання;

• визначити критерії, за якими проводитиметься порівнювання;
• зібрати інформацію про кожний об'єкт за цими критеріями;
• проаналізувати схожості/відмінності;
• сформулювати висновки/рекомендації на основі порівнювання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Англійська мова. ***Порівняння лексичних особливостей української та англійської мов.*** Розуміння відмінностей у словниковому складі й стилістиці.

Література закордоння. ***Порівняння образів головних персонажів у романах різних авторів.*** Сприяння розвиткові аналітичного мислення і глибшому розумінню смислів.

Всесвітня історія. ***Порівняння причин і результатів/наслідків Французької (1789–1799) та Англійської (1640-ві) революцій.*** Поглиблення уявлень про історичні закономірності.

Громадянська освіта. ***Порівняння демократичних і авторитарних форм правління.*** Розвиток умінь критичного аналізу політичних систем.

Біологія і екологія. ***Порівняння структур і функцій рослинних і тваринних клітин.*** Сприяння систематизації знань про організми.

Географія. ***Порівняння кліматичних умов різних регіонів України.*** Поглиблення розуміння природних зон та їх впливу на господарство.

Фізика. ***Порівняння властивостей різних видів енергії.*** Глибше усвідомлення ролі видів енергії у природі й техніці.

Інформатика. ***Порівняння алгоритмічних структур: циклів і умовних операторів.*** Краще зрозуміння логіки програмування.

Образотворче мистецтво. ***Порівняння технік живопису аквареллю й олією.*** Краще розуміння матеріалів і розвиток художніх умінь.

ПОРІВНЯННЯ

Порівняння – прийом, що полягає у фіксації та представленні результатів зіставлення об'єктів і концепцій шляхом встановлення між ними подібності чи відмінності; сприяє узагальненню, поясненню навчального матеріалу та формуванню висновків.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити об'єкти/явища для порівняння;
• розробити критерії для аналізу (ознаки, властивості, результати);
• накопичити інформацію про об'єкти за вибраними критеріями;
• провести порівняльний аналіз схожостей/відмінностей;
• обговорти здобуті результати й узагальнити їх, сформулювати висновки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Порівняння синонімів і антонімів у текстах різних жанрів.*** Розвиток мовного світогляду, стилістичних умінь.

Українська література/Література закордоння. ***Порівняння характерів головних персонажів у класичних і сучасних творах.*** Глибше зрозуміння художніх образів.

Історія України. ***Порівняння економічних моделей Київської Русі і Галицько-Волинського князівства.*** Краще розуміння перебігу історичних процесів і розвитку суспільств.

Громадянська освіта. ***Порівняння прав і обов'язків громадян у демократичних і авторитарних системах.*** Розвиток критичності мислення і правової культури.

Біологія. ***Порівняння будови клітин рослин і тварин.*** Ефективніше засвоєння основних понять біології.

Географія. ***Порівняння кліматичних зон України і країн Західної Європи.*** Чіткіше розуміння географічних закономірностей.

Фізика. ***Порівняння механічної та теплової енергії за їх властивостями і застосуваннями.*** Підсилення розуміння фізичних процесів.

Інформатика. ***Порівняння процедурного й об'єктно-орієнтованого програмування.*** Розвиток умінь аналізу програмних підходів.

Мистецтво. ***Порівняння технік живопису на полотні й на папері.*** Удосконалення творчого підходу і художніх умінь.

ПОРІВНЯННЯ КРОС-ПРЕДМЕТНЕ

Порівняння крос-предметне – прийом аналізу і порівняння аспектів різних предметів для виявлення взаємозв'язків, схожих закономірностей і відмінностей.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати предмети/теми для порівняння;

• визначити спільні критерії/концепти для аналізу;

• порівняти/зіставити знайдені схожості й відмінності;

• узагальнити результати, сформулювати висновки, що інтегрують знання з різних предметів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Порівняння образних засобів у мовленні й художньому тексті.*** Розвиток умінь аналізу мовних і літературних явищ.

Англійська мова/Інформатика. ***Порівняння способів передачі інформації у мовленні та в цифрових технологіях.*** Формування вмінь міжпредметного аналізу.

Українська література/Література закордоння/Всесвітня історія. ***Порівняння історичного контексту творів і реальних подій епохи.*** Глибше розуміння літературних творів через історію.

Українська література/Література закордоння/Мистецтво. ***Порівняння сюжетних мотивів у літературі та в живописі.*** Розвиток креативного мислення.

Історія України/Громадянська освіта. ***Порівняння історичних подій і сучасних політичних процесів.*** Краще розуміння причинно-наслідкових зв'язків.

Історія України/Музичне мистецтво. ***Порівняння розвитку музичних стилів та історичних подій у країні.*** Глибше усвідомлення культурного контексту історії.

Громадянська освіта/Фізична культура. ***Порівняння правил і норм поведінки у спорті й суспільстві.*** Розвиток умінь соціальної взаємодії.

Математика/Географія. ***Порівняння способів графічного подання даних: графіки і карти.*** Удосконалення вмінь працювати з візуальною інформацією.

Біологія/Географія. ***Порівняння впливу кліматичних умов на рослинний і тваринний світ.*** Глибше розуміння екологічних систем.

Фізика/Інформатика. ***Порівняння принципів обробки інформації у природних і штучних системах.*** Комплексне бачення технологій.

Хімія/Біологія. ***Порівняння хімічних процесів у живих організмах і в лабораторних реакціях.*** Поглиблення знань про природу речовин.

Мистецтво/Географія. ***Порівняння природних ландшафтів та їх відображення у живописі різних регіонів.*** Розвиток візуального сприймання й екологічної свідомості.

Музичне мистецтво/Мистецтво. ***Порівняння виражальних засобів музики й образотворчого мистецтва.*** Формування цілісного сприйняття мистецьких явищ.

Фізична культура/Хімія. ***Порівняння впливу фізичних навантажень і хімічних процесів на організм.*** Зв'язок здоров'я та фізіології людини.

ПОРІВНЯННЯ ПАРАЛЕЛЬНЕ

Порівняння паралельне – прийом одночасної оцінки подібностей і відмінностей за допомогою паралелей між об'єктами/явищами.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати об'єкти/ситуації для паралельного аналізу;

• визначити ключові характеристики/критерії порівняння (педагог консультує учнів за потреби);

• провести одночасний аналіз схожостей і відмінностей;

• оформити результати у вигляді паралельних таблиць/схем;

• проаналізувати здобуті дані;

• сформулювати висновки на основі зіставного аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Порівняння тематики творів письменників.*** Розширення культурного світогляду.

Українська мова/Англійська мова. ***Порівняння граматичних структур в українській і англійській мовах.*** Формування вмінь міжмовного аналізу.

Музичне мистецтво. ***Порівняння різних музичних жанрів за структурою і звучанням.*** Розвиток музичного смаку.

Історія України. ***Порівняння політичних режимів у різні історичні періоди.*** Поглиблення розуміння розвитку суспільства.

Математика. ***Порівняння різних методів розв'язання рівнянь.*** Розвиток аналітичного мислення.

Географія. ***Порівняння кліматичних зон та їх впливу на природу і населення.*** Поглиблення екологічних знань.

Хімія. ***Порівняння властивостей органічних і неорганічних сполук.*** Поглиблення хімічних знань.

Мистецтво. ***Порівняння стилів живопису різних епох.*** Підсилення розуміння художніх напрямів.

Інформатика. ***Порівняння операційних систем за функціональністю й інтерфейсом.*** Покращення цифрової грамотності.

Фізична культура. ***Порівняння методик тренувань у видах спорту.*** Підвищення спортивної ефективності.

ПОРІВНЯННЯ СТИЛІВ

Порівняння стилів – прийом оцінки відмінностей у підходах, манері виконання, презентації або у методах роботи.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати стилі для аналізу (художні, професійні тощо);
- визначити критерії (манера, структура, емоційне забарвлення);
- провести аналіз кожного стилю за вибраними критеріями;
- виявити відмінності/схожі риси;
- сформулювати висновки щодо переваг і обмежень стилів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Порівняння офіційно-ділового й розмовного стилів мовлення.*** Формування українськомовної компетентності.

Література закордоння. ***Порівняння романтичного й реалістичного стилів у літературі.*** Розширення літературного світогляду.

Історія України. ***Порівняння стилів політичної пропаганди у різні історичні періоди.*** Поглиблення розуміння суспільних процесів.

Математика. ***Порівняння аналітичного й геометричного стилів розв'язання задач.*** Розвиток логічного мислення.

Біологія і екологія. ***Порівняння стилів екологічної комунікації у медіа і в наукових публікаціях.*** Формування екологічної культури.

Інформатика. ***Порівняння стилів програмування: процедурний і об'єктно орієнтований.*** Поглиблення розуміння програмування.

Музичне мистецтво. ***Порівняння класичного і джазового стилів виконання музики.*** Розвиток музичного слуху.

Образотворче мистецтво. ***Порівняння стилів живопису бароко й імпресіонізму.*** Поглиблення розуміння художніх особливостей епох.

Фізична культура. ***Порівняння стилів тренувань для силових і витривалих видів спорту.*** Покращення спортивної підготовки.

ПОРІВНЯННЯ ТЕКСТІВ

Порівняння текстів – прийом аналізу різних текстів для виявлення відмінностей, схожих елементів і стилістичних особливостей.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати тексти для порівняння;
- визначити критерії (тематика, структура, аргументація, стиль);
- провести докладний аналіз текстів за вибраними критеріями;
- виявити схожі/відмінні елементи;
- сформулювати висновки/рекомендації для навчання/практики.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Порівняння офіційних і публіцистичних текстів.*** Розвиток умінь стилістичного аналізу. ***Порівняння поезій сучасних авторів.*** Формування літературних вподобань. ***Зіставлення текстів промов різних стилів.*** Розвиток публічного мовлення.

Англійська мова. ***Порівняння офіційних листів і особистих повідомлень.*** Розвиток комунікаційних умінь.

Література закордонна. ***Зіставлення оповідань романтизму і реалізму.*** Розширення літературного світогляду.

Історія України. ***Порівняння інформації з різних джерел про події Української революції 1917–1921 років.*** Розвиток умінь історичного аналізу.

Всесвітня історія/Українська мова. ***Порівняння промов лідерів часів Другої світової війни.*** Опанування риторичних прийомів.

Математика. ***Порівняння пояснень розв'язання тієї самої задачі різними способами.*** Розвиток логічного мислення.

Інформатика. ***Зіставлення текстів технічної документації та інструкцій користувача.*** Формування технічної грамотності.

Музичне мистецтво. ***Порівняння текстів пісень різних жанрів.*** Аналіз ліричних тем і настроїв. Розвиток аналітичного мислення.

Образотворче мистецтво. ***Порівняння описів картин імпресіоністів та експресіоністів.*** Поглиблення розуміння мистецтва.

Фізична культура. ***Зіставлення текстів правил різних видів спорту.*** Розширення знань із безпеки і техніки виконання.

ПОРТФОЛІО

Портфоліо – прийом накопичення і презентації особистих досягнень, результатів навчання, проєктної діяльності у вигляді структурованого зібрання робіт – сприяє саморефлексії, розвитку відповідальності та вмінню презентувати себе й свою діяльність.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету і види робіт для включення в портфоліо;
• накопичити й документувати досягнення/проєкти;
• структурувати матеріали за темами, хронологією, категоріями;
• аналізувати власний прогрес і робити висновки;
• готувати портфоліо для презентації;
• презентувати портфоліо для оцінки, обговорення, саморефлексії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Англійська мова. ***Аналіз власних письмових робіт.*** Формування вмінь самоконтролю.

Українська література. ***Накопичення кращих творчих робіт.*** Розвиток читацької грамотності.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Накопичення виконаних аудіо- і письмових завдань.*** Покращення мовленнєвої практики.

Література закордоння. ***Презентація прочитаних творів і рецензій.*** Розвиток читацької грамотності та презентаційних умінь.

Історія України. ***Портфоліо проєктів з історичних досліджень.*** Розвиток історичного й дослідницького мислення.

Всесвітня історія. ***Накопичення робіт із порівняльного аналізу подій.*** Розвиток критичності мислення.

Математика. ***Портфоліо комплексів розв'язаних задач різних рівнів складності.*** Розвиток математичної компетентності.

Біологія. ***Накопичення лабораторних робіт і спостережень.*** Покращення практичних умінь.

Географія. ***Портфоліо виконаних картографічних завдань і досліджень.*** Розвиток просторового мислення.

Фізика. ***Накопичення експериментальних звітів.*** Формування вмінь наукового дослідження.

Інформатика. ***Портфоліо програмних проєктів і алгоритмів.*** Підвищення цифрової грамотності.

Технології. ***Накопичення робіт із проєктної діяльності.*** Розвиток технологічної компетентності.

Музичне мистецтво. ***Записи власних виступів і музичних творів.*** Формування вмінь творчої самореалізації.

Образотворче мистецтво. ***Портфоліо малюнків і творчих робіт.*** Стимулювання художньої активності.

Фізична культура. ***Документація досягнень у спорті та здоров'ї.*** Заохочення відповідального ставлення до фізичного стану й здоров'я.

ПОРУШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Порушення проблеми – прийом, що полягає у введенні до освітнього процесу суперечливої ситуації або складного питання для стимулювання інтересу і критичного осмислення; активізує пізнавальну діяльність і готує ґрунт для подальшого аналізу й пошуку рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати проблему/суперечливу ситуацію для розгляду;

• представити її учням у доступній формі;

• стимулювати обговорення і формулювання власних думок;

• заохочувати критичний аналіз імовірних рішень;

• підсумувати ключові аспекти й напрями для подальшої роботи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вплив мовних норм на сучасне спілкування.*** Розвиток критичного ставлення до мовленнєвої практики.

Українська література. ***Суперечності у сюжетах класичних творів.*** Формування вмінь літературного аналізу.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Труднощі перекладу культурних реалій.*** Поглиблення розуміння міжкультурної комунікації.

Література закордоння. ***Проблема свободи й відповідальності у творах світової літератури.*** Активізація рефлексії та дискусії.

Історія України. ***Конфлікти в історії України: причини і результати/наслідки.*** Розвиток історичного мислення.

Всесвітня історія. ***Причини і результати/наслідки революцій у світі.*** Аналіз історичних процесів.

Громадянська освіта. ***Проблеми демократії у сучасному суспільстві.*** Формування громадянської свідомості.

Математика. ***Проблема нескінченності в математиці.*** Розвиток абстрактного мислення.

Біологія. ***Етичні питання застосування біотехнологій.*** Формування екологічної та етичної свідомості.

Географія. ***Вплив урбанізації на природне середовище.*** Усвідомлення екологічних викликів через аналіз.

Інформатика. ***Проблеми безпеки даних у мережі Інтернет.*** Підвищення цифрової грамотності.

Фізична культура. ***Конфлікт між індивідуальними і командними цілями у спорті.*** Розвиток умінь командної взаємодії.

ПОСТАНОВКА ЗАПИТАНЬ

Постановка запитань – прийом формулювання запитань (педагогом/учнями) з метою стимулювання мислення, уточнення інформації, перевірки розуміння, ініціювання дискусії; розвиває допитливість, критичність мислення, комунікаційні вміння тощо.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету запитань (контроль, стимулювання мислення, обговорення);

• сформулювати чіткі й релевантні запитання;

• поставити запитання учасникам і дати час на обмірковування;

• заохочувати уточнення, деталізацію, дискусію;

• підсумувати і зробити висновки для подальшої діяльності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вживання дієслівних часів.*** Які часи дієслів існують в українській мові? Коли застосовують теперішній час? різняться минулий і майбутній часи?

Українська література. ***Образ Тараса Бульби з однойменної повісті Миколи Гоголя.*** Як автор через персонажа передає ідею патріотизму? Якими рисами характеру вирізняється Тарас Бульба? Яку роль відіграє цей образ у творі?

Англійська/Інші іноземні мови. ***Словниковий запас на тему «Довкружжя».*** Як описати забруднення довкілля англійською? Які ключові слова використовують для опису природи? Якими фразами можна висловити думку про охорону природи?

Література закордоння. ***Тема свободи у романі «Франкенштейн» Мері Шеллі.*** Чим обумовлені прагнення персонажів до незалежності? Як розкривається тема свободи в романі? Які наслідки має порушення свободи?

Історія України. ***Причини Гетьманщини.*** Що сприяло утворенню Гетьманщини? Які результати/наслідки мало створення Гетьманщини для українців? Які соціально-політичні чинники були ключовими? ***Причини занепаду Київської Русі.*** Як зовнішні загрози сприяли цьому процесові? Які внутрішні чинники впливали на занепад Київської Русі? Які наслідки мав занепад для подальшої історії України?

Всесвітня історія. ***Порівняння революцій XVIII ст.*** Чим різняться Американська і Французька революції? Які результати/наслідки мали ці революції для світової історії? Які цілі їх об'єднували?

Громадянська освіта. ***Права й обов'язки громадян.*** Які основні права має кожен громадянин? Чому важливо виконувати громадянські обов'язки? Як взаємопов'язані права й обов'язки?

Захист України/Основи здоров'я. ***Основи надання першої медичної допомоги.*** Чому важливо знати правила першої допомоги? Як діяти за знепритомнення? Які базові дії потрібно виконати при кровотечі?

Основи правознавства. ***Конституційні права громадян.*** Які права гарантує Конституція України? Як реалізуються конституційні права на практиці? Які механізми захисту існують для громадян?

Математика. ***Властивості квадратних рівнянь.*** Як за дискримінантом визначити кількість розв'язків? Які види коренів можуть мати квадратні рівняння? Які методи розв'язання квадратних рівнянь ви знаєте? ***Розв'язання рівнянь першого ступеня.*** Чому важливо перевіряти розв'язок? Як розв'язувати рівняння з однією змінною?

Алгебра. ***Функція та її графік.*** Що таке функція? Як побудувати графік функції? Які особливості мають лінійні та квадратичні функції?

Геометрія. ***Властивості трикутників.*** Які види трикутників існують? Для чого потрібні теореми про трикутники? Як доводити властивості рівнобедреного трикутника?

Біологія. ***Клітинна будова рослин.*** Чим відрізняється рослинна клітина від тваринної? Які основні частини має рослинна клітина?

Біологія і екологія. ***Вплив забруднення на живі організми.*** Як забруднення впливає на екосистеми? Які види забруднення найнебезпечніші? Які заходи мінімізують негативний вплив?

Географія. ***Кліматичні пояси Землі.*** Які основні кліматичні пояси виділяють? Чим відрізняється тропічний пояс від помірного? Як клімат впливає на рослинний світ?

Фізика. ***Закони Ньютона.*** Які основні закони руху сформулював Ньютон? Як ці закони пояснюють механіку тіл? Чому вони важливі для сучасної науки?

Природознавство. ***Вода як середовище життя.*** Чому вода необхідна для життя? Як вода впливає на клімат? Які властивості води важливі для живих організмів?

Етика. ***Доброта і взаємодопомога в суспільстві.*** Чому доброта вважається цінністю? Як взаємодопомога змінює колектив? Як виховувати в собі доброту? ***Моральні цінності в суспільстві.*** Що таке моральні цінності? Як мораль впливає на наші життя й поведінку? Чому важливо дотримуватися моральних принципів у суспільстві?

Інформатика. ***Основи алгоритмізації.*** Що таке алгоритм? Які основні елементи складають алгоритм? Чому важливо дотримуватися послідовності в алгоритмі? ***Основні типи даних у програмуванні.*** Чим різняться числові й текстові типи даних? Які типи даних використовують програмісти? Чому важливо правильно вибирати тип даних?

Образотворче мистецтво. ***Основи композиції.*** Які елементи композиції найважливіші? Що таке композиція в мистецтві? Як композиція впливає на сприйняття твору?

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Постановка проблеми – прийом визначення ключового питання або проблемної ситуації, яка потребує аналізу й розв'язання; слугує відправною точкою для дослідження, проєктної та дискусійної діяльності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- виявити актуальну проблему/складну ситуацію;
- чітко сформулювати проблему у вигляді запитання/завдання;
- ознайомити учнів із контекстом проблеми;
- заохотити до аналізу й обговорення імовірних підходів;
- підсумувати проблему.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Роль образу Мавки у «Лісовій пісні» Лесі Українки.*** Аналіз літературного образу для розвитку критичності мислення.

Англійська мова. ***Проблема збереження довкілля в країнах англійськомовного світу.*** Стимулювання мовленнєвої діяльності й екологічної свідомості.

Історія України. ***Причини і наслідки Голодомору 1932–1933 рр.*** Формування історичної пам'яті.

Всесвітня історія. ***Вплив Другої світової війни на сучасний світовий порядок.*** Розвиток аналітичного мислення і дискусійних умінь.

Громадянська освіта. ***Проблема дотримання прав людини в сучасному суспільстві.*** Виховання правової свідомості.

Захист України. ***Виклики національної безпеки у XXI столітті.*** Формування стратегічного мислення й патріотизму.

Математика. ***Використання математичних моделей для розв'язання практичних задач.*** Розвиток логічного мислення й застосування знань.

Біологія. ***Екологічні проблеми та їх вплив на біорізноманіття.*** Становлення екологічної культури.

Географія. ***Проблема зміни клімату та її наслідки для України.*** Формування екологічної відповідальності.

ПОШУК АЛЬТЕРНАТИВ

Пошук альтернатив – прийом пошуку різних варіантів розв'язання проблеми/ситуації для вибору оптимального рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити проблему/ситуацію для аналізу;

• згенерувати якомога більше альтернативних варіантів рішень;

• оцінити переваги/недоліки кожного варіанта;

• визначити ймовірні результати/наслідки реалізації кожної альтернативи;

• вибрати оптимальний варіант для практики.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Варіанти використання різних синонімічних засобів у мовленні.*** Розвиток мовної пластичності і творчого мислення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Способи вирішення конфліктних ситуацій у спілкуванні.*** Розвиток комунікаційних умінь.

Література закордоння. ***Альтернативні закінчення у класичних творах.*** Заохочення прогностичного мислення і креативності.

Історія України. ***Варіанти розвитку подій Гетьманщини у XVII столітті.*** Бачення історичних альтернатив і критичність мислення.

Всесвітня історія. ***Імовірні способи запобігання Першій світовій війні.*** Розвиток історичної уяви і вмінь причинно-наслідкового аналізу.

Громадянська освіта. ***Різні моделі державного управління та їх переваги.*** Формування розуміння політичних систем.

Математика. ***Вибір методів розв'язання рівнянь.*** Розвиток логічного мислення й адаптивності.

Біологія. ***Альтернативні способи збереження біорізноманіття.*** Формування екологічної свідомості й удосконалення практичних умінь.

Географія. ***Варіанти використання природних ресурсів зі збереженням екології.*** Розвиток екологічної компетентності.

Інформатика. ***Альтернативні алгоритми для розв'язання задачі.*** Розвиток алгоритмічного мислення.

ПОШУК АНАЛОГІЙ

Пошук аналогій – прийом використання аналогічних ситуацій/прикладів для знаходження рішень, пояснення складних концепцій і стимулювання творчого мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ситуацію/проблему, яку потрібно розв'язати;
- знайти подібні приклади/аналоги з іншого контексту;
- виявити схожі характеристики й закономірності;
- використати аналогії для формулювання рішень/пояснень;
- підсумувати результати, інтегрувати в практичне застосування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналогії між структурою речень у різних мовах.*** Розвиток умінь порівняльного мовного аналізу.

Література закордоння. ***Пошук аналогій між персонажами різних епох.*** Поглиблення розуміння літературних образів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Використання аналогій для пояснення граматичних правил.*** Спрощення засвоєння матеріалу.

Історія України. ***Аналогії між революціями різних століть.*** Розвиток історичного мислення.

Всесвітня історія. ***Порівняння воєнних конфліктів через історичні аналогії.*** Формування вмінь причинно-наслідкового аналізу.

Громадянська освіта. ***Аналогії у функціях державних інститутів.*** Краще розуміння суспільних процесів.

Математика. ***Використання аналогій для пояснення нових математичних понять.*** Покращення логічного мислення.

Географія. ***Аналогії у кліматичних зонах різних континентів.*** Розвиток просторового мислення.

Інформатика. ***Використання аналогій між комп'ютерними системами й біологічними структурами.*** Стимулювання креативного мислення.

ПОШУК ВАРІАНТІВ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ

Пошук варіантів для покращення – прийом знаходження шляхів для покращення поточної ситуації/ухваленого рішення, спрямований на оптимізацію процесів і підвищення ефективності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити поточну ситуацію/процес, що потребує покращення;
• накопичити дані й оцінити слабкі місця;
• згенерувати ймовірні варіанти покращення;
• проаналізувати переваги і ризики кожного варіанта;
• вибрати оптимальні рішення для впровадження.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Покращення вмінь усного мовлення.*** Розвиток комунікаційних здібностей.

Література закордоння. ***Покращення розуміння художніх образів.*** Поглиблення вмінь літературного аналізу.

Історія України. ***Оптимізація методів вивчення історичних подій.*** Підвищення ефективності засвоєння матеріалу.

Всесвітня історія. ***Покращення вмінь роботи з історичними джерелами.*** Розвиток критичності мислення.

Громадянська освіта. ***Дискусії за тематикою предмета.*** Формування громадянської активності.

Математика. ***Оптимізація розв'язання складних задач.*** Розвиток аналітичного й раціонального мислення.

Біологія. ***Покращення розуміння процесів у живій природі.*** Стимулювання дослідницької діяльності.

Географія. ***Покращення вмінь картографічного аналізу.*** Розвиток просторового мислення.

Інформатика. ***Оптимізація алгоритмів програмування.*** Підвищення ефективності кодування.

ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ АЛЬТЕРНАТИВНИХ

Пошук відповідей альтернативних – прийом розгляду різних варіантів відповідей на запитання/проблему для вибору оптимального креативного рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• сформулювати запитання/проблему для аналізу;
• згенерувати кілька ймовірних відповідей/підходів;
• оцінити кожну альтернативу за ефективністю й доцільністю (варто організувати мініпроєкт із пошуку альтернативних відповідей);
• провести порівняльний аналіз відповідей;
• вибрати найкращу альтернативу для реалізації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Варіанти використання фразеологізмів у текстах.*** Розвиток образності мовлення.

Література закордоння. ***Альтернативні трактування символів у поезії.*** Розвиток літературної інтерпретації.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Пошук альтернативних способів висловлення думки.*** Розвиток комунікаційних умінь.

Історія України. ***Альтернативні шляхи розвитку національного руху.*** Формування критичності мислення.

Громадянська освіта. ***Варіанти розв'язання конфліктів у суспільстві.*** Розвиток мистецтва компромісу.

Біологія. ***Альтернативні гіпотези щодо еволюції видів.*** Стимулювання дослідницької діяльності.

Географія. ***Вибір методів прогнозування кліматичних змін.*** Розвиток аналітичного і прогностичного мислення.

Основи здоров'я. ***Альтернативні способи зміцнення імунітету.*** Формування здорового способу життя.

Технології. ***Варіанти удосконалення виробничих процесів.*** Розвиток інженерного мислення.

ПОШУК І ВИКОРИСТАННЯ АНАЛОГІЙ

Пошук і використання аналогій – прийом у процесі пошуку й застосування аналогій для пояснення нових ідей, встановлення зв'язків, створення асоціативних моделей розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити концепт/явище, яке потребує пояснення;

• знайти аналогічні приклади з іншого контексту/досвіду (можна використати тексти підручників);

• порівняти подібності й відмінності між об'єктами;

• використати аналогію для пояснення, генерування рішень;

• перевірити, чи сприяла аналогія зрозумінню ситуації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналогії у використанні синонімів для уточнення значення слова.*** Розвиток українськомовної компетентності.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Використання аналогій для пояснення граматичних структур.*** Спрощення засвоєння матеріалу.

Література закордоння. ***Пошук аналогій між персонажами різних епох.*** Формування умінь порівнювати літературні образи.

Історія України. ***Аналогії між подіями різних історичних періодів.*** Поглиблення розуміння історичних процесів.

Всесвітня історія. ***Порівняння революційних рухів через аналогії.*** Розвиток критичності мислення.

Громадянська освіта. ***Аналогії у правознавстві для пояснення норм і законів.*** Піднесення правової культури.

Математика. ***Аналогії між геометричними фігурами та їх властивостями.*** Покращення просторового мислення.

Біологія. ***Аналогії у процесах клітинного поділу й регенерації.*** Формування цілісного уявлення про біологічні процеси.

Основи здоров'я. ***Використання аналогій для пояснення механізмів імунітету.*** Розвиток здоров'язбережувальної поведінки.

Музичне мистецтво. ***Аналогії у структурі музичних творів різних жанрів.*** Піднесення музичної грамотності через аналогізування.

ПОШУК І ВИПИСУВАННЯ СЛІВ КЛЮЧОВИХ

Пошук і виписування слів ключових – прийом, який полягає у виділенні важливих термінів, понять, концептів для подальшого аналізу, запам'ятовування й структурування інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- ознайомитися з текстом/матеріалом;
- визначити ключові слова/терміни;
- виписати їх у структурованому вигляді;
- використати для складання схем, карт, конспектів;
- проаналізувати й застосувати у подальшій роботі.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання морфологічних категорій у мовленні.*** Розвиток українськомовної компетентності.

Література закордоння. ***Ключові мотиви у романі.*** Формування вмінь аналізувати художній текст.

Історія України. ***Основні події Української революції 1917–1921 рр.*** Систематизація історичних знань.

Всесвітня історія. ***Причини і результати/наслідки Першої світової війни.*** Розвиток критичності мислення.

Громадянська освіта. ***Права й обов'язки громадян.*** Піднесення правової культури.

Математика. ***Основні поняття в алгебрі*** *(функції, рівняння)*. Формування логічного мислення.

Біологія. ***Ключові терміни у темі «Клітинна будова».*** Систематизація знань про біологічні процеси.

Географія. ***Види кліматичних зон та їх характеристики.*** Розвиток просторової уяви.

Основи здоров'я. ***Чинники здоров'я та їх вплив.*** Формування здоров'язбережувальної поведінки.

Основи психології. ***Ключові поняття мотивації та емоцій.*** Розвиток саморефлексії.

ПОШУК ПЕРЕВАГ

Пошук переваг – прийом, який полягає в оцінці ймовірних вигод/переваг від різних варіантів дій, рішень, підходів для обґрунтованого вибору.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити варіанти дій/рішень;

• для кожного варіанта визначити потенційні переваги;
• оцінити значущість і вплив переваг;
• порівняти варіанти за отриманими перевагами;
• вибрати найкорисніший варіант для застосування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. Українська мова. ***Вибір найдоцільніших засобів для висловлювання.*** Збагачення і розвиток ефективності мовлення.

Література закордоння. ***Переваги різних жанрів літератури.*** Розширення літературної обізнаності.

Історія України. ***Переваги дипломатичних і військових методів у визвольній боротьбі.*** Формування аналітичного мислення.

Всесвітня історія. ***Переваги різних форм правління.*** Глибше розуміння політичних систем.

Громадянська освіта. ***Переваги участі у волонтерських проєктах.*** Заохочення громадянської активності.

Математика. ***Переваги різних методів розв'язання рівнянь.*** Розвиток математичної пластичності.

Біологія. ***Переваги різних типів живлення у тварин.*** Систематизація знань про екологічні взаємозв'язки.

Географія. ***Переваги різних типів господарської діяльності у регіоні.*** Розвиток економічного мислення.

Основи здоров'я. ***Переваги здорового способу життя.*** Формування здоров'язбережувальної поведінки.

Основи психології. ***Переваги різних способів подолання стресу.*** Розвиток емоційного інтелекту і стресостійкості.

ПОШУК ПІДТВЕРДЖЕНЬ І СПРОСТУВАНЬ

Пошук підтверджень і спростувань – прийом перевірки фактів, аргументів і тверджень для виявлення їх достовірності, що дає змогу сформулювати обґрунтовані висновки.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити твердження/ідею, що потребує перевірки;
• зібрати відповідні факти, приклади, джерела інформації;
• виокремити докази, які підтверджують/спростовують їх;
• зіставити інформацію з різних джерел і кутів розгляду;
• оцінити достовірність, об'єктивність, актуальність даних;
• сформулювати висновок із зазначенням аргументів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Як досягти зразкового мовлення.*** Практичне засвоєння якостей зразкового мовлення.

Література закордоння. ***Прометей як моральний ідеал сучасної молоді: pro et contra.*** Розвиток умінь знаходити аргументи у художньому й історичному контекстах.

Біологія і екологія. ***Чи шкодять здоров'ю ГМО продукти.*** Аналіз наукових даних і розвінчування поширених міфів.

Географія. ***Як вирубування тропічних лісів впливає на клімат у Європі.*** Оцінка глобальних екологічних і причинно-наслідкових зв'язків.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Чи завжди кредит – правильний вибір.*** Розвиток уміння обґрунтовувати рішення.

Інформатика. ***Чи завжди можна довіряти результатам роботи штучного інтелекту.*** Розвиток критичного ставлення до цифрових технологій.

Основи медіаграмотності. ***Наскільки можна довіряти інформації у соцмережах.*** Аналіз джерел інформації і розвиток умінь фактчекінгу. ***Чи може фейкова новина спричинити реальні наслідки в суспільстві.*** Формування вмінь перевірки інформації з медіа.

Основи психології. ***Коли підліткова агресія є спротивом вихованню.*** Розвиток уміння перевіряти гіпотези через наукові дослідження.

ПОШУК РІШЕНЬ НЕТРАДИЦІЙНИХ

Пошук рішень нетрадиційних – прийом пошуку нестандартних, оригінальних підходів до розв'язання проблем, що виходять за межі звичних схем і правил.

Логістика успішної реалізації прийому:

- чітко визначити проблему/завдання;
- дослідити традиційні способи розв'язання;
- накопичити інформацію/обставини, які впливають на проблему;
- згенерувати кілька нетипових/творчих варіантів рішень;
- проаналізувати доцільність, переваги, ризики кожного варіанта;
- вибрати оптимальний нетрадиційний підхід до реалізації;
- представити рішення у вигляді проєкту, ідеї, сценарію.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Як мотивувати молодь читати.*** Розвиток читання як виду мовленнєвої діяльності й джерела нестандартного мислення.

Література закордоння. ***Як переоцінити з погляду сучасності трагедію Гамлета з п'єси Вільяма Шекспіра.*** Формування вмінь переосмислювати класичні сюжети в актуальному контексті.

Історія України. ***Як обстоювати державність у часи кризи без війни.*** Розвиток умінь альтернативного історичного мислення.

Громадянська освіта. ***Як запобігати булінгу в шкільному середовищі.*** Генерування соціально ефективних і нестандартних рішень.

Математика. ***Як пояснити складну формулу просто й цікаво.*** Стимулювання творчого мислення в побудові логічних аналогій.

Біологія і екологія. ***Як урятувати екосистему міста без великих бюджетів.*** Формування екологічної креативності й мислення поступального розвитку.

Географія. ***Як популяризувати локальний туризм серед молоді.*** Пошук оригінальних ідей для дослідження і промоції територій.

Інформатика. ***Як зробити освітній чатбот цікавим і корисним.*** Творче моделювання цифрового продукту для освітніх потреб.

Основи філософії. ***Як мислити поза межами звичних рамок.*** Формування здатності ставити незвичні запитання й шукати неочевидні відповіді.

ПОШУК СПОСОБІВ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ

Пошук способів розв'язання проблем – прийом, який полягає у визначенні й аналізі ймовірних способів і стратегій для вироблення ефективного рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити конкретну проблему/завдання;
- дослідити причини, умови виникнення, чинники впливу;
- сформулювати ціль і критерії успішного розв'язання;
- скласти перелік імовірних способів/стратегій дій;
- порівняти варіанти за ефективністю, ризиками, витратами, іншими критеріями;
- вибрати оптимальний спосіб і спланувати його реалізацію;
- оцінити результати після застосування вибраного рішення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Як подолати труднощі в побудові складних речень.*** Розвиток мовленнєвої самостійності й стратегічного мислення.

Українська література. ***Як Павлові Тичині вдалося зберегти творчу свободу в умовах тоталітаризму.*** Формування вмінь аналізувати варіативні сценарії життя і творчості письменника.

Історія України. ***Як можна було уникнути поразки в національно-визвольних змаганнях XX століття.*** Розвиток історичної уяви і критичного аналізу подій.

Громадянська освіта. ***Як створити в класі безпечне й інклюзивне середовище.*** Пошук практичних стратегій командної взаємодії.

Алгебра. ***Як подолати труднощі у вивченні квадратних рівнянь.*** Практикування в алгоритмізації математичних дій.

Біологія і екологія. ***Як зменшити рівень забруднення повітря в місті.*** Аналіз причин і пошук ефективних екологічних рішень.

Географія. ***Як адаптуватися до змін клімату в різних регіонах.*** Оцінка географічних і соціальних наслідків і шляхів адаптації.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Як організувати ефективний шкільний ярмарок.*** Планування діяльності.

Інформатика. ***Як захистити особисті дані в цифровому середовищі.*** Формування цифрової грамотності та практичної безпеки.

Основи соціології. ***Як подолати явище соціальної апатії серед молоді.*** Розвиток аналітичного мислення у контексті суспільних явищ.

ПОШУК ШАНСІВ

Пошук шансів – прийом оцінки можливостей для досягнення успіху/прогресу, спрямований на виявлення сприятливих умов і ресурсів для реалізації ідей/рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити мету/бажаний результат;
- проаналізувати наявні ресурси, обставини, середовище;
- сформулювати потенційні можливості досягти мети;
- оцінити реалістичність і ймовірність реалізації можливостей;
- визначити чинники/напрями, які збільшать шанси на успіх;
- скласти план реалізації з урахуванням виявлених шансів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Як покращити власну грамотність упродовж місяця.*** Формування вміння аналізувати ресурси для самоосвіти.

Українська література. ***Які шанси мала Леся Українка стати визнаною письменницею за життя.*** Аналіз культурного й суспільного контексту.

Всесвітня історія. ***Які шанси мала Франція уникнути поразки у Другій світовій війні.*** Розвиток умінь історичного аналізу.

Громадянська освіта. ***Які можливості мають підлітки впливати на зміни у своєму місті.*** Формування активної громадянської позиції.

Математика. ***Як можна покращити свої результати.*** Аналіз власних навчальних ресурсів і стратегій.

Біологія. ***Які шанси має рідкісний вид рослин на виживання в умовах зміни клімату.*** Розвиток екологічного і прогностичного мислення.

Географія. ***Які природні ресурси дають Україні шанси на економічний розвиток.*** Вивчення взаємозв'язку природи й господарства.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Які можливості є для стартапу учнів у місцевій громаді.*** Формування підприємницького мислення.

Інформатика. ***Які вміння відкривають шанси на ІТ-кар'єру з підліткового віку.*** Усвідомлення важливості цифрової грамотності.

Основи філософії. ***У чому шанси людини зберегти свободу в умовах глобалізації.*** Формування рефлексійності та критичності мислення.

ПОЯСНЕННЯ

Пояснення – прийом, який полягає у вербальному розкритті суті понять, явищ, процесів; є основним способом передачі знань, формування розуміння й забезпечення логічного сприймання навчального матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати поняття, явище, процес, що потребує пояснення;
• визначити ключові елементи, які необхідно донести учням;
• подати матеріал чітко, послідовно, доступно;
• використовувати приклади, аналогії, наочність;
• уточнити зв'язки з раніше вивченим матеріалом;
• залучити учнів до обговорення щодо рівня розуміння;
• повторити або переформулювати складні моменти (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Частини мови.*** З'ясування відмінностей між самостійними і службовими частинами мови.

Українська література. ***Епітет.*** Пояснення ролі художнього засобу в розкритті образності тексту.

Історія України. ***Промислова революція.*** Розкриття суті економічних і соціальних змін у Європі XVIII–XIX ст.

Громадянська освіта. ***Конституція України.*** Визначення ролі Основного закону держави для прав і свобод громадян.

Математика. ***Квадратне рівняння.*** Пояснення алгоритму розв'язання за допомогою формули дискримінанта.

Біологія. ***Клітинний поділ.*** Розкриття суті мітозу й мейозу з акцентом на відмінностях і значенні для організмів.

Біологія і екологія. ***Парниковий ефект.*** Пояснення механізму дії парникових газів і наслідків для клімату.

Географія. ***Кліматичні пояси Землі.*** З'ясування причин формування різних кліматичних зон.

Фізика. ***Закон всесвітнього тяжіння.*** Вербальне розкриття взаємозв'язку між масою тіла і силою тяжіння.

Хімія. ***Реакції нейтралізації.*** Пояснення суті процесу взаємодії кислоти й основи та продуктів реакції.

Інформатика. ***Алгоритм.*** Визначення поняття алгоритму як послідовності команд для виконання завдання.

Основи психології. ***Стрес.*** Пояснення причин виникнення, фізіологічних реакцій і ймовірних способів подолання та запобігання.

ПОЯСНЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ

Пояснення зв'язків – прийом, спрямований на виявлення і роз'яснення взаємозв'язків між подіями, поняттями, елементами навчального матеріалу; дає змогу розвивати системне мислення і формувати цілісне уявлення про знання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити об'єкти/явища, які потребують виявлення зв'язків;
• з'ясувати характер зв'язків (причинно-наслідкові, структурні, функціональні, часові тощо);

• пояснити, як один елемент впливає на інший у межах системи;
• використати наочність (схеми, діаграми, таблиці, карти знань);
• обговорити з учнями роль зв'язків у формуванні цілісного бачення теми;
• закріпити знання через приклади, порівняння, вправи;
• стимулювати учнів до самостійного формулювання зв'язків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Види складнопідрядних речень.*** З'ясування зв'язків між частинами складнопідрядного речення.

Література закордоння. ***П'єса «Гамлет» Вільяма Шекспіра.*** Виявлення зв'язків між внутрішнім конфліктом персонажа і розвитком сюжету.

Історія України. ***Перша світова війна.*** Визначення зв'язків між причинами, перебігом і результатами/наслідками війни.

Громадянська освіта. ***Вибори як елемент демократії.*** Роз'яснення зв'язків: право голосу, активність громадян, легітимність влади.

Математика. ***Площа фігур.*** Розкриття зв'язків між геометричними формулами і властивостями фігур.

Біологія. ***Ланцюжки живлення.*** Пояснення взаємозв'язку між продуцентами, консументами, редуцентами.

Біологія і екологія. ***Біогеоценоз.*** Роз'яснення зв'язків між середовищем, видами організмів і потоками енергії.

Географія. ***Тектонічні плити.*** Пояснення зв'язків між рухом плит і виникненням землетрусів.

Фізика. ***Електричне коло.*** Розкриття взаємозв'язку між силою струму, напругою й опором.

Хімія. ***Періодична система.*** Пояснення зв'язку між будовою атома і властивостями елементів.

Економіка і право. ***Попит і пропозиція.*** Пояснення взаємозв'язку між ринковою ціною і поведінкою учасників ринку.

Основи психології. ***Емоції і поведінка.*** Встановлення взаємозв'язку між емоційними станами людини та її діями.

ПОЯСНЕННЯ ЗНАЧЕННЯ МАТЕРІАЛУ ЗА ІСТОРИЧНИМ КОНТЕКСТОМ

Пояснення значення матеріалу за історичним контекстом – прийом, який розкриває зміст навчального матеріалу крізь призму подій, умов і процесів певного історичного періоду; сприяє формуванню історичного мислення й розвиткові умінь бачити передумови і результати/наслідки явищ.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити історичний контекст теми;
• з'ясувати події, умови, суспільні процеси;

• показати зв'язок між навчальним матеріалом і подіями;

• пояснити, як історичні умови формували зміст, цінність, значення явища;

• обговорити з учнями тривалі результати/наслідки і вплив контексту на сучасність;

• зіставити з іншими подібними прикладами з різних епох;

• закріпити знання через аналіз/творчі завдання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Українська сучасна термінологія.*** Пояснення трансформації у контексті розвитку науки.

Українська література. ***«Кобзар» Тараса Шевченка.*** Коментування творів в історичному контексті національного відродження.

Англійська мова. ***Виникнення англійських ідіом.*** Пояснення значення сталих виразів у контексті історії Британської імперії.

Історія України. ***Конституція Пилипа Орлика.*** Роз'яснення значення у контексті європейського конституціоналізму XVII ст.

Громадянська освіта. ***Формування ООН.*** Пояснення значення створення організації після Другої світової війни.

Основи правознавства. ***Ухвалення Конституції України 1996 р.*** Висвітлення історичного контексту ухвалення документа.

Біологія. ***Відкриття структури ДНК.*** Пояснення значення відкриття у контексті наукових досліджень XX ст.

Біологія і екологія. ***Витоки екологічного мислення.*** Розкриття у контексті промислової революції та її результатів/наслідків.

Географія. ***Великі географічні відкриття.*** З'ясування значення для формування світової торгівлі XVI–XVII ст.

Економіка і право. ***Велика депресія.*** Роз'яснення впливу на розвиток економічної теорії XX ст.

Мистецтво. ***Бароко.*** Розгляд стилю в історичному контексті доби контрреформації.

Основи філософії. ***Ідеї просвітництва.*** Розкриття ключових положень у контексті зміни світогляду і політичних революцій XVIII ст.

ПОЯСНЕННЯ ЗНАЧЕННЯ МАТЕРІАЛУ ЗА КУЛЬТУРНИМ КОНТЕКСТОМ

Пояснення значення матеріалу за культурним контекстом – прийом, який розкриває зміст навчального матеріалу через аналіз культурних кодів, традицій, норм і цінностей; дає змогу виявляти смисли, приховані в культурному шарі явищ.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити культурне середовище, у якому з'явився матеріал;

• з'ясувати зв'язок змісту з традиціями, звичаями, цінностями відповідної культури;

• проаналізувати культурні символи, образи й коди;
• пояснити, як культурний контекст змінює/поглиблює розуміння змісту;
• обговорити з учнями сучасне значення цих зв'язків у міжкультурному спілкуванні;
• залучити приклади з інших культур для порівняння;
• закріпити розуміння через аналітичну/творчу роботу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Приказки і прислів'я.*** З'ясування значення у культурному контексті національної мудрості.

Українська література. ***«Лісова пісня» Лесі Українки.*** Аналіз твору крізь призму української міфології і фольклору.

Історія України. ***Козацькі звичаї.*** Визначення їх ролі в культурному житті українського суспільства XVII ст.

Біологія і екологія. ***Традиційне природокористування.*** Роз'яснення взаємодії культур і природи в контексті етнічної спадщини.

Географія. ***Країни Азії.*** Розкриття традиційних рис культури в контексті конфуціанства й буддизму.

Етика. ***Світові релігії.*** Розгляд моральних норм у контексті релігійних традицій.

Дизайн і технології. ***Вишивка.*** Пояснення символів у традиційному орнаменті як носіїв культурного змісту.

Музичне мистецтво. ***Джаз***. Роз'яснення його походження в культурному контексті афроамериканської традиції.

Образотворче мистецтво. ***Ікона Богородиці.*** Пояснення значення образу у візантійській культурі.

Основи соціології. ***Молодіжні субкультури.*** Розгляд явища в контексті масової культури XX століття.

Основи філософії. ***Антична культура.*** Пояснення впливу грецьких цінностей на формування європейської філософії.

ПОЯСНЕННЯ ЗНАЧЕННЯ МАТЕРІАЛУ ЗА СОЦІАЛЬНИМ КОНТЕКСТОМ

Пояснення значення матеріалу за соціальним контекстом – прийом, який дає змогу аналізувати матеріал з урахуванням соціальних умов, взаємин, ролей і структур; формує соціальну обізнаність, емпатію і розуміння суспільних процесів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити соціальні обставини, у яких з'явився матеріал;
• показати вплив соціальних відносин і ролей на його зміст;
• розкрити соціальні результати/наслідки явища;
• пояснити взаємодію матеріалу із суспільними процесами;

• обговорити сучасну актуальність соціального контексту;
• залучити приклади із сучасного життя або з історії;
• закріпити знання через аналіз ситуацій/дискусії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***«Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного.*** Аналіз твору крізь призму соціальних проблем українського села XIX століття. ***Твори Володимира Винниченка.*** Вплив соціального конфлікту і змін у суспільстві початку XX століття.

Історія України. ***Революція 1917–1921 рр.*** Аналіз соціальних результатів/наслідків для різних верств населення.

Основи правознавства. ***Права людини.*** Розкриття змісту документів у контексті соціальних відносин. ***Соціальні права і свободи.*** Пояснення ролі правового захисту в суспільних процесах.

Географія. ***Міграції населення.*** З'ясування соціальних причин і результатів/наслідків міграційних потоків.

Економіка і право. ***Ринок праці.*** Розгляд його значення у контексті соціальної мобільності. ***Соціальне забезпечення.*** Аналіз впливу державних програм на добробут населення.

Мистецтво. ***Модернізм у мистецтві.*** Пояснення впливу соціальних змін на художні експерименти початку XX століття.

ПОЯСНЕННЯ ПРИЧИН

Пояснення причин – прийом, який передбачає встановлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами, подіями і процесами; дає можливість глибше аналізувати матеріал, розвиває логічне мислення, сприяє усвідомленню закономірностей, формує здатність прогнозувати результати/наслідки.

Логістика успішної реалізації прийому:

• поставити запитання «чому?» щодо події, явища, процесу;
• накопичити і проаналізувати факти/дані щодо цього явища;
• визначити ймовірні причини та їх зв'язок із результатами/наслідками;
• побудувати ланцюжок «причина ⇒ результат/наслідок»;
• обговорити, як розуміння причин дає змогу прогнозувати (впливає на прогностику);
• узагальнити висновки для подальшого застосування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Чому виникають зміни у мові?*** З'ясування соціальних і культурних причин.

Українська література. ***Причини трагедії персонажів у драмі.*** Вивчення мотивації та соціальних обставин.

Історія України. ***Причини Першої світової війни.*** Розгляд політичних, економічних і соціальних чинників.

Основи правознавства. ***Чому виникають конфлікти?*** Аналіз соціально-правових причин.

Біологія. ***Чому листя зелене?*** Аналіз причин і механізмів фотосинтезу та ролі хлорофілу.

Географія. ***Чому виникають пустелі?*** Роз'яснення впливу кліматичних і географічних чинників.

Фізика. ***Падіння тіл.*** Встановлення причин різної швидкості падіння у вакуумі й повітрі.

Хімія. ***Чому метали іржавіють?*** Аналіз реакцій окиснення.

Економіка і право. ***Чому зростає інфляція?*** Розгляд економічних і політичних чинників.

Образотворче мистецтво. ***Як виник імпресіонізм?*** Вивчення соціально-культурних передумов.

Мистецтво. ***Причини розвитку авангардизму.*** Аналіз історичних та ідейних чинників.

ПОЯСНЕННЯ СУТІ

Пояснення суті – прийом, що полягає у розкритті основної ідеї, концепції, смислу явища, поняття, процесу; сприяє формуванню цілісного розуміння, дає можливість зосередитися на головному, розвиває здатність узагальнювати знання, бачити структуру.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ключове поняття/явище;
- сформулювати головне запитання: «У чому суть?»;
- виділити основні ознаки/характеристики об'єкта;
- показати, чим відрізняється головне від другорядного;
- пояснити простими словами, наводячи приклади;
- узагальнити у вигляді тези або схеми.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Синоніми.*** З'ясування ролі у збагаченні мовлення.

Українська література. ***Повість «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського.*** Розкриття теми любові й трагедії. Аналіз, як тема формує сюжет.

Історія України. ***Сутність Київської Русі.*** Визначення її як першої держави східних слов'ян. ***Індустріалізація в Україні.*** Розгляд суті економічних перетворень. Аналіз впливу на суспільство.

Математика. ***Суть дробу.*** Пояснення відношень частини до цілого.

Біологія/Біологія і екологія. ***Суть клітини.*** Визначення клітини як основної структурної одиниці життя. ***Екосистема.*** Розкриття суті взаємозв'язків живих організмів і середовища.

Географія. ***Суть глобалізації.*** Визначення її як процесу зростання взаємозалежності країн. ***Річкові системи.*** Тлумачення суті взаємодії водних ресурсів і ландшафтів. Аналіз впливу на господарство.

Фізика. ***Суть електричного струму.*** Пояснення руху заряджених частинок.

Хімія. ***Суть кислот і основ.*** Розкриття властивостей і ролі в реакціях.

Економіка і право. ***Суть конкуренції.*** Пояснення як змагання між виробниками за споживача. ***Пропозиція і попит.*** Розкриття суті економічного механізму. Аналіз впливу на ринок.

Образотворче мистецтво. ***Суть імпресіонізму.*** Розгляд художніх особливостей та ідей.

Мистецтво. ***Суть модернізму.*** Акцентування особливостей художнього руху XX століття.

ПОЯСНЕННЯ ФАКТІВ

Пояснення фактів – прийом, що полягає у роз'ясненні подій, явищ, даних на основі достовірної інформації; дає змогу формувати вміння відрізняти факти від суджень, розвиває критичність і наукове мислення, об'єктивність у сприйманні інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- накопичити факти, що стосуються теми;
- уточнити джерела й перевірити їх достовірність;
- пояснити суть фактів у контексті теми;
- відокремити факти від суб'єктивних оцінок;
- показати, як факти впливають на розуміння теми;
- сформулювати узагальнений висновок.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Факти про походження слів української мови.*** Лінгвістичний аналіз даних.

Українська література. ***Авторство «Енеїди».*** Аналіз фактів про життя і творчість автора – Івана Котляревського та їх впливу на зміст твору. ***Факти біографії Тараса Шевченка.*** Аналіз впливу на творчість поета.

Історія України. ***Факти про Українську революцію 1917–1921 рр.*** Аналіз документальних свідчень. ***Підписання Акту Злуки 1919 року***. Розкриття історичних обставин і результатів/наслідків. Аналіз підтвердження у джерелах. ***Битва під Крутами.*** Пояснення ходу подій. Аналіз джерел і підтвердження фактів.

Основи правознавства. ***Факти про Конституцію України.*** Аналіз ключових положень.

Математика. ***Факти про відомих математиків.*** Вплив на розвиток науки.

Біологія. ***Факти про будову ДНК.*** Вивчення науково доведених даних. ***Факти про розвиток ембріона.*** Пояснення основних етапів і джерел інформації. Аналіз впливу чинників довкілля.

Географія. ***Факти про найбільші річки світу.*** Розгляд характеристик і значення. ***Вивчення вулканів.*** Розбір фактів про вулкани.

Фізика. ***Факти про швидкість світла.*** Інтерпретація вимірювань і дослідів. ***Вимірювання сили тяжіння.*** Пояснення проведених експериментів і результатів. Аналіз впливу помилок на висновки.

Хімія. ***Факти про таблицю елементів.*** Роз'яснення принципу періодичності. ***Відкриття водню.*** Пояснення експериментальних даних і умов реакції. З'ясування точності результатів.

Економіка і право. ***Факти про інфляцію в Україні.*** Оцінка причин і наслідків. ***Валовий внутрішній продукт.*** Пояснення способів розрахунку і джерел інформації. Аналіз достовірності даних.

Образотворче мистецтво. ***Факти про Відродження.*** Розгляд художніх здобутків епохи.

Мистецтво. ***Факти про авангард.*** Вивчення особливостей художнього руху.

ПРАВИЛА

Правила – прийом, що полягає в чіткому формулюванні норм, інструкцій, алгоритмів дій; дає змогу структурувати освітній процес, виховує дисципліну, формує вміння саморегуляції, підвищує ефективність діяльності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- сформулювати конкретне правило/інструкцію;
- пояснити його суть і значення;
- продемонструвати приклади дотримання правила;
- організувати вправи для закріплення;
- обговорити наслідки порушення правил;
- узагальнити, як правило сприяє ефективності діяльності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Правила цитування.*** Формування культури роботи з джерелами.

Історія України. ***Правила роботи з історичними джерелами.*** Вироблення вмінь критичного аналізу.

Основи правознавства. ***Правила складання юридичних документів***. Виховання відповідальності й точності.

Математика. ***Правила дій з дробами.*** Засвоєння алгоритму додавання й віднімання. ***Правила округлення чисел.*** Засвоєння точності обчислень.

Біологія. ***Правила мікроскопування.*** Ознайомлення з технікою безпеки і точністю спостережень.

Географія. ***Правила складання карт.*** Вивчення умов і методів картографування.

Фізика. ***Правила складання сил.*** Формування вмінь застосовувати закони механіки.

Хімія. ***Правила поводження з реактивами.*** Засвоєння вимог безпеки під час дослідів.

Економіка і право. ***Правила укладання угод.*** Формування юридичної грамотності.

Інформатика. ***Правила створення паролів.*** Опанування кібербезпеки та вимог щодо захисту даних.

Музичне мистецтво. ***Правила нотної грамоти.*** Засвоєння основ музичного письма.

Образотворче мистецтво. ***Правила композиції в живописі.*** Формування художнього смаку.

ПРЕЗЕНТУВАННЯ

Презентування – прийом, який полягає у структурованому усному або мультимедійному представленні навчального матеріалу, ідей проєктів перед аудиторією; сприяє розвиткові вмінь комунікації, логічного викладу думок та візуалізації інформації, забезпечує залучення уваги учнів та ефективне донесення знань.

Логістика успішної реалізації прийому:

- підготувати план презентації з основними тезами;
- створити візуальний супровід (слайди, діаграми, ілюстрації);
- викласти матеріал чітко і послідовно;
- використовувати приклади/ілюстрації для кращого розуміння;
- взаємодіяти з аудиторією через запитання/обговорення;
- підсумувати основні ідеї, відповісти на запитання учнів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Презентація правил.*** Візуалізація основних правил, приклади застосування, інтерактивне обговорення.

Історія України. ***Презентація визначних подій Київської Русі.*** Підготовка ілюстрованого виступу, послідовне викладення фактів.

Громадянська освіта. ***Презентація прав і обов'язків громадян України.*** Структурований виклад законодавства, обговорення прикладів.

Математика. ***Пояснення розв'язання складної задачі.*** Покроковий виклад алгоритму, графічна ілюстрація, відповіді на запитання.

Біологія. ***Презентація будови клітини.*** Використання схем, світлин, покрокове пояснення функцій органел.

Фізика. ***Презентація законів Ньютона.*** Демонстрація експериментів, пояснення формул, аналіз результатів.

Інформатика. ***Демонстрація роботи програмного продукту.*** Пояснення функціоналу, показ алгоритмів, обговорення результатів.

Музичне мистецтво. ***Представлення історії розвитку музичних жанрів.*** Використання аудіо- і відеоматеріалів для унаочнення.

Образотворче мистецтво. ***Презентація стилів живопису XIX ст.*** Візуальне порівняння стилів, аналіз творів, дискусія про мистецтво.

ПРЕЗЕНТУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНТЕРАКТИВНЕ

Презентування результатів інтерактивне – прийом, що передбачає оприявнення результатів освітньої діяльності з активним залученням аудиторії через дискусії, запитання, голосування, інтерактивні вправи; підвищує мотивацію учнів, формує здатність аргументувати свої думки з урахуванням позиції інших, сприяє кращому засвоєнню матеріалу, розвиткові умінь конструктивної комунікації та критичності мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- підготувати інтерактивний план презентації;
- представити основні результати у вигляді стислих блоків;
- залучити аудиторію до обговорення кожного блоку;
- використовувати голосування, опитування, дискусії;
- заохочувати учнів ставити запитання і висловлювати думки;
- спільно проаналізувати переваги й недоліки результатів;
- підбити підсумки, узагальнити здобуті знання і висновки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Інтерактивна презентація результатів дослідження якості текстів.*** Обговорення змісту і мовних засобів, розвиток публічного мовлення й критичності мислення.

Історія України. ***Представлення проєкту про ключові події XX ст.*** Взаємодія з аудиторією через опитування і дискусію. Поглиблення розуміння історичних процесів і розвитку аргументації.

Громадянська освіта/Біологія і екологія. ***Представлення результатів соціального проєкту з екологічної тематики.*** Розвиток умінь співпраці й критичного осмислення суспільних проблем.

Математика. ***Демонстрація розв'язання складної задачі з використанням інтерактивних інструментів.*** Залучення однокласників до вибору методів розв'язання, формування логічного мислення.

Біологія. ***Інтерактивна презентація результатів дослідження екологічного стану місцевості***. Залучення учнів до обговорення висновків і пропозицій, формування екологічної свідомості.

Фізика. ***Презентація результатів експерименту з подальшим обговоренням методів і висновків.*** Залучення учнів до аналізу здобутих даних. Поглиблення розуміння фізичних явищ і наукового методу.

Етика. ***Інтерактивна дискусія за результатами аналізу моральної дилеми.*** Залучення здобувачів освіти до висловлення власних позицій і аргументації. Формування етичного мислення.

Інформатика. ***Презентація створеного програмного продукту з можливістю зворотного зв'язку.*** Обговорення технічних аспектів і шляхів удосконалення, розвиток технічної грамотності.

Образотворче мистецтво. ***Демонстрація творчих робіт із використанням інтерактивної платформи.*** Обговорення художніх прийомів і

вражень здобувачів освіти, підвищення креативності й уміння аналізувати твори.

ПРЕЗЕНТУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ У КЛАСІ

Презентування результатів у класі – прийом, що передбачає демонстрацію досягнень учнів/команди з метою підбиття підсумків освітнього проєкту, завдання, дослідження; сприяє критичному осмисленню результатів, розвиткові вмінь робити висновки, конструктивно комунікувати, формує здатність аргументовано презентувати й обстоювати власні здобутки.

Логістика успішної реалізації прийому:

• підготувати структуру презентації результатів;

• викласти основні досягнення і здобуті дані;

• проілюструвати результати графіками, таблицями, зразками (прототипами);

• обґрунтувати значення здобутих результатів;

• надати слово учасникам для коментарів і запитань;

• обговорити недоліки і можливості для вдосконалення;

• підбити підсумки і визначити подальші кроки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Презентація результатів аналізу різних текстів подібної тематики.*** Зіставлення, обговорення схожих рис і відмінностей.

Історія України. ***Демонстрація результатів дослідження історичних подій періоду Визвольної війни***. Аналіз джерел, висновки, дискусія.

Громадянська освіта. ***Презентація кампанії з піднесення екологічної свідомості.*** Розповідь про цілі, реалізацію, оцінка впливу.

Математика. ***Презентація розв'язання комплексної задачі із застосуванням різних методів.*** Пояснення, порівняння й аналіз результатів.

Біологія. ***Підсумкова презентація проєкту з екології за результатами польових досліджень.*** Накопичення даних, демонстрація, обговорення.

Фізика. ***Підбиття підсумків лабораторних досліджень фізичних явищ з оприявненням експериментальних результатів.*** Аналіз здобутків і прорахунків, порівняння теорії та практики.

Етика. ***Представлення аналізу моральних дилем у філософських текстах.*** Обговорення різних позицій, аргументація власної думки.

Інформатика. ***Представлення створеного програмного продукту з докладним описом функціоналу і результатів тестування.*** Демонстрація роботи, обговорення можливостей.

Образотворче мистецтво. ***Презентація серії робіт у різних техніках.*** Пояснення вибору матеріалів, композиції, тематики, схвалення, визнання і критика від однокласників.

ПРИЗУПИНЕННЯ ЛЕКЦІЇ ДЛЯ АНАЛІЗУ КЛЮЧОВИХ АСПЕКТІВ

Призупинення лекції для аналізу ключових аспектів – прийом, який полягає у тимчасовій зупинці викладу матеріалу для докладного розгляду важливих пунктів, запитань, проблемних моментів; дає учням можливість глибше усвідомити інформацію, розвивати критичність мислення і потребу брати активну участь в освітньому процесі; стимулює дискусію і рефлексію, сприяючи кращому засвоєнню знань.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити важливий момент для зупинки лекції;

• повідомити учням про тимчасове призупинення і мету аналізу;

• запропонувати обговорення/аналіз ключового пункту;

• залучити здобувачів освіти до формулювання запитань і висловлення думок;

• узагальнити висновки й уточнити незрозуміле;

• відновити лекцію з урахуванням здобутих результатів;

• провести рефлексію щодо ефективності призупинення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Призупинення лекції під час розбору складного мовного явища.*** Аналіз прикладів, обговорення ймовірних помилок і формування вмінь.

Історія України. ***Зупинка лекції під час розгляду причин початку Першої світової війни.*** Обговорення різних версій і мотивацій учасників. Розвиток критичності мислення й історичної обізнаності.

Громадянська освіта. ***Зупинка лекції під час аналізу прав і обов'язків громадян.*** Обговорення прикладів із реального життя та висновків.

Математика. ***Призупинення викладу при вивченні складної формули.*** Докладний розбір кожного етапу, відповіді на запитання учнів. Формування логіки й упевненості в застосуванні формул.

Біологія. ***Призупинення лекції під час вивчення процесу фотосинтезу.*** Докладний розгляд окремих етапів і функцій органел. Поглиблення знань і усвідомлення складності біологічних процесів.

Фізика. ***Призупинення викладу в момент пояснення нового закону.*** Розгляд прикладів і розв'язання задач для кращого засвоєння. Підтримка активного залучення та розуміння матеріалу.

Етика. ***Зупинка лекції для обговорення моральної дилеми, представленої в тексті.*** Аналіз різних позицій і аргументів учнів. Розвиток умінь етичного судження й аргументації.

Інформатика. ***Зупинка лекції під час розбору алгоритму для уточнення складних кроків.*** Аналіз помилок і варіантів оптимізації.

Мистецтво. ***Призупинення лекції при аналізі художнього твору для розгляду ключових символів.*** Взаємодія з учнями через запитання й коментарі. Розвиток умінь аналізу й креативності мислення.

ПРИЙНЯТТЯ (СХВАЛЕННЯ) ТИМЧАСОВЕ ОДНІЄЇ СТРАТЕГІЇ

Прийняття (схвалення) тимчасове однієї стратегії – прийом, що полягає у свідомому погодженні з певною позицією або способом дії (навіть якщо вони не ідеальні) для продовження роботи над розв'язанням проблеми; розвиває пластичність мислення, вміння працювати з варіативністю і компромісами.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити проблемну задачу/навчальне завдання;
- вибрати тимчасову стратегію/метод дії для розв'язання;
- пояснити учням, чому вибрано неідеальну стратегію;
- застосувати стратегію у практичному завданні/в моделюванні;
- проаналізувати здобутий результат;
- внести корективи/розглянути альтернативи (за необхідності).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Інтерпретація твору.*** Тимчасове погодження з однією читацькою позицією для глибшого розбору сюжету. Аналіз альтернативних поглядів.

Історія України. ***Аналіз дипломатичних рішень.*** Тимчасове погодження з певним трактуванням подій для кращого розуміння процесів. Аналіз інших версій.

Математика. ***Застосування наближених методів інтегрування.*** Тимчасове використання чисельних методів для оцінки значень.

Біологія. ***Аналіз екологічних моделей.*** Прийняття спрощених припущень для прогнозування популяцій.

Географія. ***Моделювання змін клімату.*** Використання спрощеної моделі для оцінки тенденцій. Порівняння з реальними даними.

Фізика. ***Розрахунок швидкості тіла.*** Прийняття спрощеного припущення про ненаявність тертя для спрощення моделі. Аналіз точності й корекція.

Хімія. ***Побудова хімічної моделі реакції.*** Використання умовної концентрації речовин для початкового розрахунку. Аналіз подальших точних даних.

Економіка і право. ***Тимчасове схвалення певної фінансової стратегії.*** Для оцінки ризиків і вигод.

Інформатика. ***Оптимізація алгоритму.*** Тимчасове прийняття спрощеного підходу для швидкого тестування коду. Аналіз продуктивності і корекція.

ПРИКЛАДИ

Приклади – прийом пояснення матеріалу через наведення конкретних фактів, що ілюструють абстрактні поняття; дає можливість зробити знання прикладними, зрозумілими і доступними.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити абстрактне поняття, закон, принцип;
• підготувати кілька конкретних фактів, ситуацій, задач;
• пояснити, як кожен приклад ілюструє сутність поняття;
• залучити учнів до аналізу й обговорення прикладів;
• порівняти різні приклади для кращого засвоєння й узагальнення;
• запропонувати учням навести власні приклади (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Використання метафор у поезії.*** Приклади з творів. ***Сценарій конфлікту у творі.*** Конкретні дії персонажів.

Історія України. ***Російсько-українська війна.*** Подвиги Героїв. ***Революційні події.*** Конкретні рішення лідерів та їх результати/наслідки.

Математика. ***Властивості прямокутного трикутника.*** Приклади з реальних конструкцій. ***Задачі на відсотки.*** Приклади з реального життя (ціни, знижки).

Біологія. ***Кровообіг у людини.*** Конкретний приклад роботи серця. ***Фотосинтез.*** Конкретний приклад листка під сонцем.

Географія. ***Цунамі.*** Конкретні історичні факти.

Фізика. ***Закон всесвітнього тяжіння.*** Падіння яблука як приклад.

Хімія. ***Кислотно-лужна реакція.*** Демонстрація на прикладі харчової соди й оцту.

Економіка і право. ***Інфляція.*** Приклад з цінами на товари.

ПРИКЛАДИ ЗІ ЩОДЕННОГО ЖИТТЯ

Приклади зі щоденного життя – прийом, що полягає у використанні відомих учням ситуацій для ілюстрації навчального матеріалу; підвищує релевантність і прикладну цінність знань.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити навчальну тему;
• знайти відповідні життєві приклади;
• пояснити, як вони пов'язані з матеріалом;
• залучити учнів до пошуку власних прикладів;
• підсумувати, як щоденні ситуації сприяють розумінню теорії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Опис емоцій.*** Приклади з досвіду учнів.

Історія України. ***Роль громадян у демократичних процесах.*** Приклад участі в місцевих виборах.

Математика. ***Відсоткові ставки.*** Приклад розрахунку знижки під час акції. ***Кошторис сімейного бюджету.*** Приклад реальних витрат і доходів.

Біологія. ***Вода в організмі.*** Приклад щоденного питного режиму. ***Перетравлювання їжі.*** Приклад харчування людини.

Географія. ***Вплив транспорту на довкілля.*** Приклад використання велосипедів у місті. ***Погодні явища.*** Приклад прогнозу погоди.

Фізика. ***Електричний струм.*** Приклад роботи побутових приладів. ***Сила тертя.*** Приклад ковзання книги по столу.

Хімія. ***Розчинення цукру у воді.*** Приклад із чаювання.

Економіка і право. ***Споживчий вибір.*** Приклад купівлі продуктів у супермаркеті.

Інформатика. ***Безпека в інтернеті.*** Приклад захисту персональних даних під час реєстрації.

ПРИКЛАДИ МЕТАФОРИЧНІ

Приклади метафоричні – прийом, за якого складне й абстрактне поняття пояснюється через метафору чи образну аналогію; сприяє глибшому розумінню шляхом залучення уяви й емоційного сприймання.

Логістика успішної реалізації прийому:

- виділити абстрактне поняття/складну концепцію;
- дібрати метафору/образ, що ілюструє його суть;
- пояснити, як метафора відображає ключові характеристики;
- обговорити, які аспекти поняття дає зрозуміти метафора;
- залучити учнів до створення власних метафоричних прикладів;
- підсумувати результати обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Драматургія.*** Метафора театральної сцени для розуміння конфліктів. ***Символіка у вірші.*** Пояснення любові через образ квітки.

Історія України. ***Військові кампанії.*** Метафора шахової партії для аналізу стратегій. ***Революції.*** Метафора «вогню, що очищує», для пояснення змін.

Математика. ***Концепція нескінченності.*** Метафора горизонту, що ніколи не досягається. ***Поняття похідної.*** Метафора потоку води.

Біологія. ***Генетика.*** Метафора «книги життя» для пояснення ДНК. ***Еволюція.*** Метафора «пазла природи», що поступово складається.

Географія. ***Колообіг води.*** Метафора «вічного кола природи». ***Формування рельєфу.*** Метафора скульптора, що творить ландшафт.

Хімія. ***Хімічна реакція.*** Метафора танцю молекул для пояснення процесу.

Економіка і право. ***Попит і пропозиція.*** Метафора «терези ринку» для пояснення рівноваги.

ПРИКЛАДИ РЕАЛЬНІ

Приклади реальні – прийом, що передбачає використання фактичних ситуацій/подій із життя, науки, історії тощо; дає змогу фор-

мувати зв'язок між теорією і практикою, підвищує довіру до наданого матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити теоретичну концепцію/принцип;
• дібрати реальні приклади з життя, історії, науки;
• пояснити учням, як приклад ілюструє теоретичний матеріал;
• заохотити учнів до пошуку власних прикладів;
• обговорити, чого вчить реальна ситуація;
• підсумувати ключові висновки для закріплення знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Витоки реалізму.*** Приклад конкретного твору і фактів із життя автора. ***Тема визвольної боротьби.*** Реальні історії персонажів у творах.

Історія України. ***Війни і революції.*** Приклад реальної дипломатичної угоди. ***Реформи в Україні.*** Приклад реальних змін та їх впливу.

Математика. ***Пропорції.*** Приклад фінансових розрахунків у бізнесі. ***Статистика.*** Реальні дані соціологічного опитування.

Біологія. ***Еволюція видів.*** Приклад адаптації тварин до кліматичних змін. ***Біологія і екологія.*** Приклад реальної катастрофи в екосистемі.

Географія. ***Вулканічна діяльність.*** Приклад конкретного вулкану і наслідків активності. ***Зміни клімату.*** Приклад конкретних змін у природі й житті людей.

Фізика. ***Закон збереження енергії.*** Приклад падіння предмета.

Хімія. ***Корозія металів.*** Приклад руйнування конструкцій.

Економіка і право. ***Інфляція.*** Реальний приклад із цінами.

ПРИКЛАДИ СЕНСОРНІ

Приклади сенсорні – прийом, у якому приклади ґрунтуються на зоровому, слуховому, дотиковому чи іншому сенсорному досвіді; посилює сприймання через залучення різних каналів передачі інформації та сприяє кращому запам'ятовуванню.

Логістика успішної реалізації прийому:

• виділити матеріал для засвоєння;
• підготувати сенсорні приклади (звуки, дотики, запахи тощо);
• пояснити, як сенсорний досвід дає можливість зрозуміти матеріал (залучити сенсорний досвід здобувачів освіти);
• стимулювати учнів до використання сенсорних прикладів;
• обговорити ефективність різних сенсорних каналів у сприйнятті інформації;
• підсумувати, які сенсорні приклади були корисними.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Опис природи у тексті.*** Візуальна ілюстрація сцен для кращого розуміння.

Історія України. ***Архітектурні пам'ятки.*** Віртуальні тури або моделі для тактильного сприйняття.

Математика. ***Вивчення графіків функцій.*** Візуалізація кривих і змін.

Біологія. ***Визначення рослин.*** Вивчення форми і текстури листків на дотик. ***Система органів.*** Використання моделей для відчуття розташування органів.

Географія. ***Рельєф місцевості.*** Використання моделей/карт для тактильного сприйняття.

Фізика. ***Звукові хвилі.*** Демонстрація коливань на струні. ***Магнітні поля.*** Демонстрація руху залізних ошурок.

Хімія. ***Запахи речовин.*** Практичне відчуття ароматів у лабораторії. ***Реакції.*** Спостереження зміни кольору чи газоутворення.

Економіка і право. ***Візуальні діаграми.*** Аналіз статистичних даних через графіки.

Музичне мистецтво. ***Тембри інструментів.*** Визначення різних звуків на слух.

ПРИПУЩЕННЯ

Припущення – прийом, що полягає у формулюванні гіпотетичних тверджень для подальшої їх перевірки й обговорення; розвиває аналітичне й наукове мислення, вчить будувати логічні моделі й прогнозувати результати/наслідки.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити тему/проблему;
- сформулювати гіпотетичні твердження;
- обговорити ймовірні результати/наслідки і логіку припущень;
- перевірити їх експериментально/аналітично;
- підсумувати, які припущення підтвердилися, а які спростовано;
- залучити учнів до формування нових припущень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Інтерпретація твору.*** Припущення щодо мотивів персонажів перед аналізом тексту.

Історія України. ***Соціальні зміни.*** Припущення щодо причин революційних подій.

Біологія. ***Еволюція видів.*** Припущення про адаптацію організмів. ***Експериментальні схеми.*** Припущення щодо поведінки рослин за зміни освітлення.

Географія. ***Вивчення річкових систем.*** Припущення щодо впливу клімату на рівень води.

Фізика. ***Електромагнітні явища.*** Припущення про взаємодію полів. ***Падіння тіл.*** Припущення про ненаявність опору повітря.

Хімія. ***Реакції солей.*** Припущення про утворення осаду при змішуванні розчинів.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Припущення про оптимальність вибраного шляху.

Економіка і право. ***Прогноз ринку.*** Припущення щодо поведінки споживачів за зміни цін на товари і послуги.

Музичне мистецтво. ***Стилі музики.*** Припущення про вплив культурних чинників на стиль.

ПРОБЛЕМАТИЗАЦІЯ

Проблематизація – прийом створення/виявлення проблемної ситуації, яка потребує аналізу, дискусії, пошуку рішення; активізує пізнавальний інтерес, стимулює мислення й дослідницьку діяльність.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити навчальну тему або явище;

• сформулювати проблемне питання/суперечливу ситуацію (або визначити за підручником);

• заохотити учнів до обговорення і пошуку рішень;

• проаналізувати запропоновані варіанти й аргументацію;

• підсумувати, які рішення є обґрунтованішими;

• організувати рефлексію і подальші дослідження.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Трактування твору.*** Проблематизація морального вибору персонажа.

Історія України. ***Вивчення конфліктів.*** Проблематизація причин початку війни. ***Соціально-економічні реформи.*** Проблематизація їх впливу на суспільство.

Математика. ***Задачі на логіку.*** Формулювання проблемних ситуацій з кількома ймовірними рішеннями.

Біологія. ***Вплив забрудненого довкілля.*** Проблематизація збереження біорізноманіття.

Географія. ***Урбанізація.*** Проблематизація впливу міст на екологію.

Фізика. ***Використання ядерної енергії.*** Проблематизація безпеки й екологічних ризиків. ***Енергетичні проблеми.*** Проблематизація способів збереження енергії.

Хімія. ***Сумісність речовин.*** Проблематизація небезпечних реакцій.

Економіка і право. ***Антимонопольне регулювання.*** Проблематизація впливу монополій на ринок. ***Ринок праці.*** Проблематизація нерівності зарплат та її результатів/наслідків.

Інформатика. ***Кібербезпека.*** Проблематизація захисту персональних даних.

ПРОБЛЕМАТИЗУВАННЯ

Проблематизування – прийом, подібний до проблематизації, але з акцентом на процес переведення звичайного й очевидного у площину

проблемності через постановку запитань; сприяє глибшому осмисленню ідей, руйнує шаблони мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити явище, подію, твердження, що видаються очевидними;
• сформулювати запитання, що піддає сумніву очевидність;
• заохотити учнів до пошуку альтернативних пояснень;
• обговорити різні кути зору/аргументи;
• підсумувати, як проблематизування сприяє зрозумінню теми;
• стимулювати подальші дослідження/творчі пошуки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Дискусія щодо порушеної в тексті проблеми.*** Розгляд із протилежних позицій.

Українська література. ***Інтерпретація твору.*** Проблематизація стандартного трактування мотивів персонажа.

Історія України. ***Політичні рішення.*** Переведення очевидних рішень у площину дискусії. ***Соціальні реформи.*** Проблематизація очевидних результатів реформ.

Математика. ***Розв'язування задач.*** Проблематизація очевидного способу розв'язання для пошуку альтернативних методів.

Біологія. ***Еволюція.*** Проблематизація класичних прикладів природного добору через альтернативні сценарії. ***Поведінка тварин.*** Взяття під сумнів загальноприйнятих пояснень поведінкових моделей.

Географія. ***Кліматичні зміни.*** Взяття під сумнів усталених моделей впливу на регіональні зміни.

Фізика. ***Рух тіл.*** Проблематизація звичної інтерпретації законів руху для створення дискусії.

Хімія. ***Хімічні реакції.*** Взяття під сумнів простого пояснення реакції для обговорення умов і чинників.

Економіка і право. ***Бізнес-стратегії.*** Проблематизація очевидних стратегій для пошуку нестандартних рішень.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Проблематизація стандартних рішень для пошуку ефективніших способів виконання складніших завдань.

Музичне мистецтво. ***Музичні жанри.*** Проблематизація стереотипних уявлень про класифікацію.

ПРОГНОЗУВАННЯ

Прогнозування – прийом, що полягає у формуванні очікувань щодо подальшого розвитку подій чи результатів на основі наявної інформації; розвиває критичність мислення, вміння аналізувати, передбачати й ухвалювати обґрунтовані рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити подію, процес, явище для прогнозування;
• проаналізувати наявні дані/тенденції;

• сформулювати прогноз, очікуваний результат;
• обговорити обґрунтування прогнозу;
• порівняти прогнози учнів із результатами/подальшими даними;
• зробити висновки щодо точності і причин імовірних відхилень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лексика.*** Прогнозування змін.

Українська література. ***Сюжетні лінії твору.*** Передбачення розвитку подій до прочитання наступних розділів.

Історія України. ***Політичні процеси.*** Прогнозування результатів/наслідків реформ у певній епосі. ***Соціальні зміни.*** Проєктування впливу.

Математика. ***Послідовності.*** Передбачення наступних членів ряду на основі закономірності.

Біологія. ***Клітинна біологія.*** Прогнозування реакції клітин на різні подразники. ***Популяції.*** Припущення щодо чисельності виду під час середовищних змін.

Географія. ***Погодні умови.*** Прогнозування змін клімату на основі поточних даних.

Фізика. ***Рух тіл.*** Передбачення траєкторії об'єкта за заданими умовами.

Хімія. ***Хімічні реакції.*** Прогнозування продуктів реакції за зміни умов.

Економіка і право. ***Ринок.*** Прогнозування попиту на товари на основі тенденцій.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Прогнозування часу виконання програмного коду залежно від вхідних даних.

Музичне мистецтво. ***Розвиток жанрів.*** Припущення щодо тенденцій розвитку сучасної музики.

ПРОГНОЗУВАННЯ НА ОСНОВІ ПОТЕНЦІЙНИХ ПЕРЕВАГ

Прогнозування на основі потенційних переваг – прийом, за якого передбачення майбутнього розвитку базується на очікуваних позитивних ефектах/можливостях; дає змогу формувати мотивацію, орієнтацію на позитивне бачення й досягнення результату.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ситуацію/завдання;
• виділити ймовірні позитивні результати/переваги;
• сформулювати прогноз на основі потенційних переваг;
• обговорити чинники, які сприяють реалізації прогнозу;
• залучити учнів до порівняння прогнозів і вибору оптимального;
• зробити висновки про роль потенційних переваг в ухваленні рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Комунікаційні стратегії.*** Прогнозування результатів використання нових наративів, форматів та інструментів узаємодії.

Українська література. ***Письменницькі експерименти.*** Припущення щодо успішності нової проблематики/іншого стилю.

Історія України. ***Реформи.*** Прогнозування суспільних змін.

Математика. ***Оптимізаційні задачі.*** Передбачення рішень.

Біологія. ***Селекція.*** Прогнозування ефектів від покращення генетичних ознак.

Географія. ***Урбаністичні проєкти.*** Припущення щодо ефекту від упровадження зеленої інфраструктури.

Фізика. ***Технологічні рішення.*** Прогнозування ефективності нового пристрою.

Хімія. ***Синтез нових сполук.*** Передбачення результату реакції.

Економіка і право. ***Інвестиції.*** Прогнозування результатів вкладень з огляду на потенційні прибутки. ***Соціальні програми.*** Припущення щодо впливу на рівень життя.

Музичне мистецтво. ***Виконавська майстерність.*** Прогнозування впливу нових технік на якість виконання.

ПРОГНОЗУВАННЯ НА ОСНОВІ ТВОРЧИХ ІДЕЙ

Прогнозування на основі творчих ідей – прийом, який заохочує учнів робити прогнози, ґрунтуючись на нестандартному, інтуїтивному й образному мисленні; сприяє розвиткові уяви, креативності та інноваційного підходу до розв'язання проблем.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити задачу/явище для прогнозування;
- стимулювати нестандартні й образні ідеї учнів;
- сформулювати прогнози, засновані на творчих підходах;
- обговорити логіку/ймовірні результати цих прогнозів;
- підсумувати найцікавіші та інноваційні рішення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Творче письмо.*** Прогнозування змісту висловлення за поданим початком.

Українська література. ***Продовження сюжету.*** Передбачення розвитку подій на основі творчого прочитання персонажів.

Історія України. ***Культурні трансформації.*** Припущення щодо розвитку мистецтва у річищі нових ідей.

Математика. ***Ігрові задачі.*** Прогнозування результатів за нестандартних умов. ***Креативне розв'язання.*** Прогнозування альтернативних підходів до класичних задач.

Біологія. ***Екологічні проєкти.*** Передбачення ефекту творчого підходу до збереження природи. ***Експериментальні методи.*** Прогнозування результатів нового способу вирощування рослин.

Географія. ***Урбаністичні інновації.*** Прогнозування ефекту творчих рішень для міської інфраструктури.

Фізика. ***Моделювання явищ.*** Передбачення експериментальних результатів творчим способом.

Хімія. ***Нові матеріали.*** Прогнозування властивостей інноваційних сполук.

Економіка і право. ***Бізнес-ідеї.*** Прогнозування успіху стартапу на основі нестандартного підходу.

Музичне мистецтво. ***Експерименти зі звуком.*** Передбачення появи нових музичних стилів.

Мистецтво. ***Жанри і техніки.*** Прогнозування нових напрямів у живописі.

ПРОГНОЗУВАННЯ НА ОСНОВІ ФАКТІВ І ДАНИХ

Прогнозування на основі фактів і даних – прийом, що використовує реальні статистичні й емпіричні дані як підґрунтя для передбачення подій; формує аналітичне мислення, науковий підхід і вміння обґрунтованого прогнозування.

Логістика успішної реалізації прийому:

- накопичити достовірні дані/статистику;
- проаналізувати тенденції, закономірності, ймовірні аномалії;
- сформулювати прогноз на основі фактів і даних;
- перевірити прогноз шляхом порівняння з оновленими даними;
- обговорити ймовірні похибки, невизначеність і способи підвищення точності;
- зробити висновки щодо застосування прогнозу на практиці.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Популярність жанру.*** Передбачення успіху твору на основі аналітики продажів і рецензій.

Історія України. ***Демографічні зміни.*** Прогнозування динаміки розвитку населення за переписами.

Математика. ***Ймовірнісні моделі.*** Передбачення випадкових подій на основі статистики. ***Статистичні задачі.*** Прогнозування результатів експерименту на основі даних.

Біологія. ***Динаміка популяцій.*** Передбачення чисельності виду за даними спостережень. ***Зміни клімату.*** Прогнозування впливу на біорізноманіття за кліматичними даними.

Географія. ***Річкові системи.*** Прогнозування рівня води за метеорологічними даними.

Фізика. ***Електричні явища.*** Передбачення поведінки системи на основі вимірювань. ***Температурні процеси.*** Прогнозування зміни температури за даними сенсорів.

Хімія. ***Швидкість реакцій.*** Прогнозування кінцевого продукту на основі дослідів.

Економіка і право. ***Безробіття.*** Припущення рівня безробіття за статистикою працевлаштування. ***Ціни на товари.*** Припущення щодо змін на ринку на основі статистики продажів.

Мистецтво. ***Аналіз тенденцій.*** Передбачення популярності нових мистецьких напрямів.

ПРОГНОЗУВАННЯ ОПТИМІСТИЧНЕ

Прогнозування оптимістичне – прийом, який полягає у формуванні позитивного передбачення щодо майбутніх подій/результатів; сприяє розвиткові мотивації, впевненості й налаштуванню на досягнення успіху навіть у складних ситуаціях.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити подію/процес для прогнозування;

• проаналізувати ймовірні позитивні результати/переваги;

• сформулювати оптимістичний прогноз;

• обговорити чинники, які можуть сприяти реалізації прогнозу (доцільно застосувати прийом генерування ідей);

• підкреслити роль позитивного мислення і мотивації у навчанні;

• закцентувати: увагу на тому, як оптимістичний погляд сприяє доланню труднощів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Літературні жанри.*** Прогнозування розвитку жанру на основі творчих пошуків. ***Розвиток сюжету.*** Передбачення щасливого завершення історії.

Історія України. ***Соціальні реформи.*** Прогнозування позитивних змін у суспільстві.

Математика. ***Моделювання процесів.*** Оптимістичне передбачення результатів експериментів. ***Оптимізаційні задачі.*** Прогнозування найкращого варіанта рішення.

Біологія. ***Відновлення екосистем.*** Прогнозування покращення стану природи за умови збереження. ***Збереження виду.*** Прогнозування відновлення популяції за оптимістичним сценарієм.

Географія. ***Урбаністичні проєкти.*** Припущення щодо позитивного впливу на екологію міста.

Фізика. ***Технологічні експерименти.*** Передбачення успішного результату досліду.

Хімія. ***Нові матеріали.*** Прогнозування позитивного впливу інноваційних сполук.

Економіка і право. ***Бізнес-план.*** Прогнозування успіху стартапу з урахуванням потенційних вигод. ***Ринок праці.*** Оптимістичне прогнозування зростання зайнятості.

Мистецтво. ***Нові течії.*** Передбачення успіху новаторських ідей у мистецтві.

ПРОГНОЗУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Прогнозування результатів – прийом передбачення конкретних результатів або позитивних підсумків певної дії, події, рішення; розвиває здатність логічно мислити, моделювати ситуації й ухвалювати обґрунтовані рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити подію/дію для прогнозування;
- зібрати наявну інформацію, проаналізувати умови;
- сформулювати очікувані результати;
- обговорити чинники, які впливають на результат;
- перевірити прогнози й оцінити їх точність;
- зробити висновки щодо надійності прогнозів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Результати вчинків персонажів.*** Прогнозування розвитку подій у творі. ***Творчість авторів.*** Припущення щодо реакції читачів на твори нових жанрів.

Історія України. ***Економічні реформи.*** Прогнозування впливу на добробут населення. ***Політичні події.*** Прогнозування результатів революцій.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Прогнозування результату обчислень на основі формул. ***Теорія ймовірностей.*** Припущення щодо результатів випадкових подій. ***Функції.*** Прогнозування значень функції за зміни аргументів.

Біологія. ***Генетика.*** Прогнозування успадкування ознак. ***Популяційна екологія.*** Передбачення змін чисельності виду.

Географія. ***Зсуви берегів річок.*** Прогнозування зміни річища і впливу на екосистему. ***Кліматичні зміни.*** Передбачення результатів/наслідків для сільського господарства. ***Урбанізація.*** Припущення щодо впливу на довкілля.

Фізика. ***Динаміка руху.*** Прогнозування траєкторії тіла. ***Електромагнітні явища.*** Прогнозування результатів експериментів.

Хімія. ***Властивості сполук.*** Прогнозування зміни хімічної активності. ***Каталітичні реакції.*** Прогнозування швидкості реакції.

Економіка і право. ***Вплив податкових змін.*** Прогнозування фінансових результатів. ***Ринок праці.*** Припущення щодо впливу законодавчих змін на зайнятість. ***Фінансові ринки.*** Прогнозування тенденцій розвитку.

ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗШИРЕНЕ

Прогнозування розширене – прийом, який передбачає створення кількох імовірних сценаріїв майбутнього розвитку подій з урахуван-

ням різних чинників; дає змогу формувати стратегічне мислення, здатність до передбачення й варіативного планування.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити подію/процес для прогнозування;

• проаналізувати ймовірні чинники впливу;

• створити кілька альтернативних сценаріїв;

• обговорити ймовірність і результати/наслідки кожного сценарію;

• оцінити переваги/ризики різних варіантів;

• підсумувати, як варіативне мислення сприяє ухваленню обґрунтованих рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Розвиток сюжету.*** Створення альтернативних кінцівок твору. ***Творчі стилі.*** Припущення щодо ймовірних напрямів розвитку літературного жанру.

Історія України. ***Військові кампанії.*** Розбір кількох альтернативних тактик та їх результатів/наслідків. ***Політичні події.*** Розгляд альтернативних варіантів розвитку подій у минулому.

Біологія. ***Генетичні зміни.*** Аналіз альтернативних результатів селекції. ***Зміни клімату.*** Прогнозування різних наслідків для популяцій.

Географія. ***Природні катастрофи.*** Прогнозування впливу різних сценаріїв стихійних лих. ***Урбанізація.*** Передбачення результатів/наслідків за різних сценаріїв розвитку.

Фізика. ***Експериментальні установки.*** Оцінка варіантів зміни параметрів для досягнення результату. ***Енергетичні експерименти.*** Прогнозування кількох варіантів результату досліду.

Хімія. ***Хімічні процеси.*** Припущення щодо різних результатів реакції за змінених умов.

Економіка і право. ***Бізнес-стратегії.*** Створення декількох сценаріїв розвитку ринку. ***Податкові реформи.*** Прогнозування впливу різних варіантів політики.

ПРОДОВЖЕННЯ Й ЗАВЕРШЕННЯ ФРАЗИ

Продовження й завершення фрази – прийом мовленнєвої активізації, що полягає у розвитку й завершенні думки, запропонованої у початковій фразі; сприяє розвиткові прогностичного мислення, мовлення, креативності й уміння логічно структурувати висловлювання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• запропонувати початкову фразу;

• заохотити учнів розгорнути думку, використовуючи логіку;

• обговорити різні варіанти продовження;

• акцентувати логічну структуру і зв’язність висловлювань;

• підтримати виразність і творчий підхід у мовленні;

• підсумувати, як прийом сприяє логічному викладу думки і розвиткові мовленнєвих умінь.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Розвиток сюжету.*** Продовження речення про перебіг події або вчинок персонажа.

Історія України. ***Культурний розвиток.*** Розвиток думки про вплив подій на мистецтво. ***Події війни.*** Продовження й завершення думки про результати/наслідки певної битви.

Математика. ***Підходи до розв'язання.*** Продовження початкового твердження про метод.

Геометрія. ***Фігури.*** Продовження фрази про властивості фігур.

Біологія. ***Процеси життєдіяльності.*** Розгортання фрази про функцію органу.

Біологія і екологія. ***Довкілля.*** Продовження висловлювання про вплив забруднення на довкілля.

Географія. ***Клімат.*** Продовження речення про зміну температурних режимів. ***Природні явища.*** Продовження фрази про наслідки повені.

Фізика. ***Закони руху.*** Продовження фрази про вплив сили на тіло.

Хімія. ***Хімічні реакції.*** Продовження думки про умови перебігу реакції.

Економіка і право. ***Ринкові процеси.*** Розвиток думки про зміни попиту на товар. ***Фінансові інструменти.*** Продовження речення про ризики інвестицій.

Мистецтво. ***Творчість художника.*** Розгортання висловлювання про образ на картині.

ПРОЄКТИ ЗОВНІШНІ

Проєкти зовнішні – прийом організації освітньої діяльності, яка передбачає взаємодію з громадськими організаціями, бізнесом, іншими закладами освіти тощо; розвиває практичні уміння, соціальну відповідальність і здатність до співпраці в реальних умовах.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему проєкту і потенційних зовнішніх партнерів;
• розробити план взаємодії та задачі учнів;
• забезпечити комунікацію/обмін досвідом;
• реалізувати проєкт із залученням зовнішніх ресурсів;
• проаналізувати результати, досягнення, уроки;
• спланувати подальші кроки/покращення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Літературний конкурс.*** Співпраця з місцевою бібліотекою.

Історія України. ***Архівні дослідження.*** Робота з держархівом. ***Музейна експозиція.*** Взаємодія зі шкільним музеєм, з історичним центром.

Математика. ***Аналіз даних***. Взаємодія з науково-дослідним центром для накопичення статистичних даних.

Біологія. ***Вивчення біорізноманіття.*** Робота з природним парком/заповідником. ***Екологічний проєкт.*** Взаємодія із зоологічним центром для дослідження видів.

Географія. ***Соціальний проєкт.*** Взаємодія з міською радою для розробки карти благоустрою території. ***Урбаністика.*** Співпраця з архітектурним бюро для проєктування громадського простору.

Фізика. ***Енергозбереження.*** Співпраця з енергетичною компанією для впровадження екоініціатив.

Економіка і право. ***Бізнес-проєкт.*** Співпраця з місцевим підприємцем для запуску мінімагазину. ***Соціальний бізнес.*** Співпраця з громадськими організаціями для запуску благодійної акції.

Інформатика. ***Програмування.*** Співпраця зі стартап-компанією для розробки мобільного додатка.

Мистецтво. ***Виставка робіт.*** Співпраця з галереєю/творчою майстернею для заохочення.

ПРОЄКТНИЙ ЦИКЛ З ЕТАПАМИ ПЛАНУВАННЯ, РЕАЛІЗАЦІЇ, КОРИГУВАННЯ, ЗАВЕРШЕННЯ

Проєктний цикл з етапами планування, реалізації, коригування, завершення – прийом, який базується на структурованому управлінні проєктом, де кожен етап має чітке призначення і результат; формує вміння планування, організації, рефлексії і командної роботи.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити мету і завдання проєкту;
- спланувати етапи виконання і розподіл обов'язків;
- зібрати необхідні ресурси, розподілити ролі в команді;
- реалізувати проєкт із послідовним виконанням запланованих дій;
- здійснювати коригування відповідно до проміжних результатів;
- підбити підсумки, оцінити досягнення, обговорити висновки;
- провести рефлексію та сформувати пропозиції на прийдешнє.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Написання статей і публікація шкільного літературного журналу.*** Планування рубрик, написання матеріалів, редагування, випуск журналу.

Біологія. ***Організація шкільного екопроєкту з висадки дерев.*** Планування території, добір рослин, висадка, оцінка росту й ефективності.

Математика. ***Фінплан для навчального бізнес-проєкту.*** Складання бюджету, розрахунки, корекція, підсумкова презентація результатів.

Історія України. ***Створення виставки про визначні події XX ст.*** Накопичення матеріалів, оформлення стендів, внесення доповнень, відкриття виставки.

Інформатика. ***Розробка навчального застосунку або вебсайту.*** Планування функцій, написання коду, тестування, публікація й оцінка користувацького досвіду.

Мистецтво. ***Організація спільного художнього проєкту.*** Концепція, малювання, корекція композицій, презентація виставки.

Громадянська освіта. ***Проведення шкільної кампанії з екологічної обізнаності.*** Визначення мети, розробка матеріалів, оцінка результатів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Проведення шкільного ярмарку з фінансовим аналізом.*** Створення бізнес-плану, облік витрат і доходів, аналіз прибутковості, підбиття підсумків.

Географія. ***Розробка туристичного маршруту рідним краєм.*** Дослідження об'єктів, складання карти маршрутів, презентація проєкту.

Технології. ***Виготовлення корисного побутового виробу.*** Планування, конструювання, тестування, оцінка функціональності.

Образотворче мистецтво. ***Створення серії плакатів для соціальної кампанії.*** Розробка концепцій, обговорення, оформлення виставки.

ПРОМПТУВАННЯ (СКЛАДАННЯ ПРОМПТІВ)

Промптування (складання промптів) – прийом формулювання точних логічно структурованих цілеспрямованих інструкцій для цифрових інструментів (штучного інтелекту, чатботів, генераторів зображень тощо) з метою отримання якісних релевантних результатів; промпти використовують для розвитку критичності мислення, умінь точного формулювання запитів, аналітичного читання і цифрової грамотності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету запиту (що має бути результатом);

• проаналізувати контекст/попередні дані (якщо наявні);

• сформулювати чітке й логічне запитання або завдання для цифрового інструменту;

• задати формат відповіді (текст, перелік, таблиця, зображення);

• перевірити отриману відповідь на відповідність меті;

• переформулювати промпт (за потреби);

• зробити висновки про ефективність використання інструменту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Згенеруй текст-роздум на тему «Чому українська мова робить Україну Україною, а українців – українцями»*** у публіцистичному стилі, використовуючи три риторичних запитання і приклад із сучасного життя.

Українська література. ***Порівняй образ Марусі Чурай із роману Ліни Костенко з будь-яким жіночим образом із твору Івана Франка.*** Зроби акцент на світогляді персонажів та їх впливі на суспільство.

Історія України. ***Поясни причини і наслідки Голодомору 1932–1933 рр. в Україні.*** Наведи три джерела інформації, визнач їх надійність.

Всесвітня історія. ***Склади порівняльну таблицю: Версальський мирний договір і Потсдамська конференція.*** З'ясуй, у чому подібність і відмінність рішень.

Громадянська освіта. ***Змоделюй ситуацію: учень хоче ініціювати зміни у своїй громаді.*** Визнач, які кроки йому слід зробити відповідно до принципів громадянської активності.

Основи правознавства. ***Склади інструкцію для учня: що робити, якщо його затримала поліція без пояснення причин.*** Вказуй правові норми і приклади з судової практики.

Математика. ***Поясни, як розв'язувати рівняння типу: $3(2x - 4) = 5x + 2$.*** Покажи і поясни кожен крок розв'язання.

Біологія. ***Порівняй процес фотосинтезу і клітинного дихання.*** Наведи таблицю подібностей і відмінностей.

Географія. ***Згенеруй стислий опис кліматичних зон Землі.*** Включи приклади країн для кожної зони.

Фізика. ***Поясни на прикладі, як працює закон Архімеда.*** Створи інфографіку для учнів.

Астрономія. ***Опиши принцип роботи телескопа Джеймса Вебба.*** Поясни у форматі «запитання – відповідь» для учнів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Склади бізнес-ідею для старшокласника з початковими інвестиціями до 5000 грн.*** Вкажи цільову аудиторію та ймовірні ризики.

Основи здоров'я. ***Створи інструкцію: як надати першу допомогу при носовій кровотечі.*** Використовуй чіткі етапи і попередження.

Інформатика. ***Напиши промпт для генерування коду калькулятора на Python.*** Врахуй обробку додавання, віднімання, множення і ділення.

Технології. ***Опиши послідовність створення дерев'яної фоторамки.*** Передбач матеріали, інструменти, техніку безпеки.

Музичне мистецтво. ***Згенеруй опис трьох музичних жанрів XX століття.*** Вкажи їх походження, інструменти і відомих представників.

Образотворче мистецтво. ***Опиши п'ять основних принципів композиції в живописі.*** Додай приклади картин відомих художників.

Основи медіаграмотності. ***Створи чекліст перевірки фейкової новини в соцмережі.*** Включи приклади і типові маркери дезінформації.

Основи психології. ***Опиши, як працює механізм «проєкції» у психології.*** Наведи приклади його прояву у шкільному/сімейному середовищі.

ПРОПОНУВАННЯ РІЗНИХ ТРАКТУВАНЬ ПОДІЇ

Пропонування різних трактувань події – прийом, який передбачає аналіз тієї самої події з різних кутів зору, інтерпретацій; сприяє розвиткові інтерпретаційних умінь, критичності мислення, толерантності до альтернативних думок і багатоперспективності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати подію для аналізу;
• запропонувати кілька різних поглядів на подію;
• обговорити мотивації та інтереси різних учасників;
• порівняти, як різні трактування змінюють сприймання події;
• відзначити ключові аспекти, які залишаються незмінними;
• оцінити переваги/обмеження кожного трактування;
• зробити висновки і навчитися аргументувати власну позицію.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Аналіз твору.*** Різні трактування мотивів персонажів. Розвиток інтерпретаційних умінь.

Англійська мова. ***Тлумачення уривка з тексту різними учнями з погляду культури і мови.*** Розвиток міжкультурної чутливості.

Література закордоння. ***Розбір сцени з роману «Гордість і упередження» Джейн Остін.*** Розгляд розуміння персонажами тієї самої розмови.

Історія України. ***Повномасштабне вторгнення рф у 2022 році.*** Аналіз бачення українських істориків, міжнародних аналітиків, громадян.

Всесвітня історія. ***Тлумачення подій Холодної війни.*** Порівняння історичних оцінок.

Громадянська освіта. ***Аналіз протестних рухів у різних країнах.*** Погляди влади, активістів, громадськості.

Захист України. ***Оцінка бойових дій під час визвольної боротьби.*** Різні трактування стратегічних рішень у Збройних Силах України, в суспільстві і в медіа.

Біологія і екологія. ***Різні підходи до трактування зміни клімату.*** Наукове, політичне і громадське бачення проблеми.

Фізика. ***Інтерпретація експерименту з падінням тіл.*** Застосування ньютонівського і галілеївського підходів.

Етика. ***Оцінка ситуації морального вибору.*** Розгляд різних філософських трактувань (утилітаризм, деонтологія, віртуетика).

Економіка і право. ***Аналіз результатів/наслідків запровадження податку.*** Погляд держави, підприємців і найманих працівників.

Мистецтво. ***Розгляд тієї самої картини через перспективи імпресіонізму й реалізму.*** Аналіз впливу художнього стилю на сприйняття змісту через порівняння.

ПРОПОНУВАННЯ РІЗНИХ ТРАКТУВАНЬ СИТУАЦІЇ

Пропонування різних трактувань ситуації – прийом, який полягає у розгляді тієї самої ситуації через різні контексти, світоглядність; формує здатність бачити складність явищ, уникати спрощень і розвивати аналітичне мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати ситуацію для аналізу;
• запропонувати контексти (соціальний, культурний, історичний);

• обговорити, як контекст змінює оцінку ситуації;
• виділити ключові чинники впливу;
• порівняти результати аналізу з різних кутів зору;
• сформулювати власну аргументовану позицію;
• провести рефлексію щодо процесу/висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Аналіз ситуації непорозуміння в діалозі.*** Культурний, мовний та емоційний контексти.

Література закордоння. ***Конфліктна ситуація між персонажами художнього твору.*** Психологічна, історична, культурна інтерпретація.

Всесвітня історія. ***Різні трактування подій Французької революції.*** Дворянство, буржуазія, народ.

Громадянська освіта. ***Аналіз конфліктної ситуації у школі***. Погляди учнів, батьків та адміністрації.

Захист України. ***Стратегічні рішення у навчальних тактичних вправах.*** Командир, солдат, спостерігач.

Математика. ***Розв'язання тієї самої задачі різними методами.*** Графічним, аналітичним, усним.

Біологія і екологія. ***Ситуація з вирубкою лісу.*** Погляди місцевої громади, екологів, підприємців.

Географія. ***Реакція на стихійне лихо в регіоні.*** Реагування жителів, влади, гуманітарних організацій.

Фізика. ***Тлумачення тієї самої лабораторної ситуації.*** Класичний підхід vs. сучасні моделі.

Етика. ***Аналіз моральної дилеми.*** Підхід різних етичних теорій (утилітаризм, деонтологія).

Основи здоров'я. ***Оцінка ситуації з харчуванням підлітків у школі.*** Думка кухаря, лікаря, учня, педагога.

Технології. ***Вихід із ладу приладу на уроці.*** Погляди вчителя, учня, технічного спеціаліста.

ПРОПОНУВАННЯ РІЗНИХ ТРАКТУВАНЬ ТЕКСТУ

Пропонування різних трактувань тексту – прийом аналізу тексту з різних інтерпретаційних позицій (історичної, культурної, психологічної); сприяє глибшому прочитанню, розвиткові вмінь герменевтики й літературної аналітики.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати текст для аналізу;
• визначити різні підходи до інтерпретації;
• порівняти, як різні підходи змінюють сприймання змісту;
• обговорити мотиви авторів і персонажів;
• виділити основні ідеї та символіку;

• підбити підсумки щодо різноманітності інтерпретацій; здійснити рефлексію.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Аналіз вірша Тараса Шевченка***. Крізь мистецький, історичний, мовний, виховний контексти.

Українська література. ***Інтерпретація повісті «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського.*** Етнографічний vs. екзистенційний підхід.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Розбір уривка з твору.*** Лінгвістична vs. культурна перспектива.

Література закордоння. ***Інтерпретація сцени з «Ромео і Джульєтти» Вільяма Шекспіра.*** Романтичний vs. соціальний підхід.

Історія України. ***Текст проголошення Акту Злуки.*** Політична vs. соціальна інтерпретація.

Громадянська освіта. ***Законодавчий текст.*** Юридичний vs. етичний погляд.

Біологія і екологія. ***Аналіз екологічного маніфесту.*** Наукове vs. публіцистичне тлумачення.

Етика. ***Розбір філософського тексту.*** Моральний vs. прагматичний підхід.

Економіка і право. ***Трактування уривку з економічної доктрини.*** Ліберальний vs. кейнсіанський погляд.

Інформатика. ***Аналіз тексту ліцензії програмного забезпечення.*** Технічне vs. правове тлумачення.

Музичне мистецтво. ***Літературний аналіз текстів пісень.*** Символічне vs. історичне трактування.

Основи медіаграмотності. ***Інтерпретація новинного тексту.*** Фактологічна vs. емоційна оцінка.

Основи філософії. ***Розгляд уривка з праці Фрідріха Ніцше.*** Екзистенційний vs. культурологічний аналіз.

ПРОПОНУВАННЯ РІЗНИХ ТРАКТУВАНЬ ЯВИЩА

Пропонування різних трактувань явища – прийом, що полягає у поданні явища як багатозначного й багаторівневого, з можливістю його розуміння під різними кутами зору; дає змогу розвивати пластичність мислення, наукову відкритість і критичну оцінку інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати явище для аналізу;

• визначити різні кути розгляду явища (науковий, соціальний, культурологічний, психологічний);

• проаналізувати, як інтерпретація впливає на розуміння явища;

• обговорити переваги/обмеження кожного підходу;

• провести порівняльний аналіз трактувань;

• сформулювати узагальнені висновки;

• обговорити практичне значення для освітньої діяльності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Кохання як явище: релігійна, філософська, соціокультурна інтерпретації у творах різних епох.*** Порівняння образів кохання у різних літературних традиціях.

Історія України. ***Вивчення подій повномасштабного вторгнення рф в Україну: політична, медійна, правозахисна інтерпретації.*** Аналіз сучасних викликів та їх відображення у різних сферах. Розвиток історичної свідомості й критичного аналізу інформації.

Громадянська освіта. ***Соціальні явища: конфлікт, співпраця та групова взаємодія, розглянуті з позицій різних соціальних ролей***. Розгляд явищ у контексті соціальної динаміки. Розвиток соціальної компетентності й емпатії.

Основи правознавства. ***Права людини у різних правових системах: порівняння й багаторівневий підхід.*** Дослідження особливостей захисту прав у різних країнах. Формування правової культури й толерантності.

Біологія. ***Вивчення клітинного поділу: генетична, біохімічна й екологічна інтерпретації процесу.*** Аналіз різних наукових підходів до опису явища. Розвиток критичності мислення і розуміння складності біологічних процесів.

Біологія і екологія. ***Явище біорізноманіття: екологічний, економічний, етичний аспекти.*** Дослідження важливості збереження різноманіття життя. Формування екологічної свідомості й відповідальності.

Географія. ***Аналіз кліматичних явищ: науковий, соціально-економічний, культурний підходи.*** Розгляд кліматичних змін через впливи на суспільство. Формування цілісного уявлення про клімат і його вплив.

Фізика. ***Електричний струм: класичне, квантове і прикладне трактування.*** Порівняння теоретичних моделей та їх практичного застосування. Розуміння різних рівнів пояснення фізичних явищ.

Природознавство. ***Явище зміни пір року: природничий, культурний, міфологічний підходи до пояснення.*** Вивчення причин і значення сезонних змін. Розвиток цілісного розуміння природних циклів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Підприємництво як суспільне явище: економічний, правовий, психологічний кути розгляду.*** Аналіз ролі підприємництва у розвитку економіки. Формування вмінь підприємництва і критичності мислення.

Мистецтво. ***Трактування живописного твору: стилістичний, психологічний і культурний погляди.*** Аналіз змісту через різні мистецькі концепції. Розвиток естетичного смаку і глибини сприйняття.

Основи філософії. ***Свобода як явище: екзистенційна, політична й етична інтерпретації.*** Аналіз різних концепцій свободи у філософській думці. Формування критичності мислення і вмінь аргументувати свою позицію.

ПРОТИСТАВЛЕННЯ

Протиставлення – прийом, який полягає у визначенні відмінностей між об'єктами, поняттями, ідеями для підкреслення їх контрастів; сприяє кращому розумінню суті явищ, розвиткові критичності мислення і здатності аналізувати альтернативні позиції.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити об'єкти, поняття, ідеї для порівняння;
- виокремити ключові характеристики кожного елемента;
- визначити подібності й відмінності між ними;
- підкреслити контрасти для акцентування уваги;
- сформувати висновки на основі аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори класиків***. Порівняння світогляду персонажів різних творів для виявлення моральних і етичних суперечностей. Поглиблення розуміння літературних образів і соціальних конфліктів. ***Порівняння образів кохання у творах різних епох.*** Розкриття культурних і психологічних особливостей теми.

Література закордоння. ***Поезія.*** Визначення контрастів між різними літературними стилями та їх впливом на сприйняття читача. Розвиток умінь стилістичного аналізу.

Історія України. ***Події XX століття.*** Порівняння економічних і політичних моделей різних періодів для оцінки ефективності управління. Формування критичного погляду на історичний розвиток.

Громадянська освіта. ***Конституційне право.*** Контраст прав і обов'язків громадян у різних правових системах. Розвиток усвідомлення правової культури й відповідальності.

Алгебра. ***Визначення відмінностей між лінійними і квадратичними рівняннями та їх впливом на розв'язання задач.*** Розвиток математичної компетентності та логічного мислення.

Біологія. ***Фотосинтез і дихання***. Порівняння двох процесів за енергетичними й біохімічними особливостями. Поглиблення розуміння біологічних процесів та їх значення для життя.

Географія. ***Порівняння кліматичних зон – тропічної та помірної.*** Вивчення особливостей природи і впливу на життя людей.

Мистецтво. ***Живопис.*** Зіставлення стилів бароко та імпресіонізму для розкриття художніх відмінностей. Розвиток естетичного смаку й умінь мистецького аналізу.

ПРОТОТИПУВАННЯ ШВИДКЕ

Прототипування швидке – прийом, за якого учні на уроках інформатики, технологій і дизайну створюють мінімально життєздатний продукт (прототип) для оперативного тестування освітньої ідеї; дає змогу за короткий час отримати зворотний зв'язок, виявити недоліки і

внести корективи для подальшого удосконалення проєкту; формує креативність, критичність мислення і здатність до командної роботи.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету/основні функції прототипу;

• швидко створити базову версію продукту;

• протестувати прототип у реальних/імітованих умовах;

• накопичити відгуки, проаналізувати здобуті дані та проблеми;

• внести корективи й удосконалити прототип;

• повторити цикл прототипування для покращення результату (за необхідності).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Розробка навчальної гри для вивчення граматичних правил.*** Створення базового прототипу, тестування на учнях, вдосконалення ігрового процесу.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Створення інтерактивного навчального матеріалу.*** Прототипування, тестування на однокласниках, оцінка, удосконалення.

Громадянська освіта. ***Прототипування соціальної кампанії з екологічної свідомості.*** Розробка концепції, швидке втілення, накопичення відгуків, корекція.

Математика. ***Розробка візуалізації складних математичних понять.*** Швидке створення анімованих прототипів, демонстрація класу, накопичення відгуків і доопрацювання.

Етика. ***Створення сценарію для рольової гри на тему моральних дилем.*** Прототипування ситуацій, тестування у групі, аналіз реакцій, удосконалення сценарію.

Інформатика. ***Розробка навчального застосунку для вивчення теми.*** Швидке створення базового функціоналу, тестування, отримання відгуків.

Технології. ***Створення макету нової моделі ґаджета.*** Прототипування, демонстрація, оцінка і доопрацювання.

Дизайн і технології. ***Розробка дизайну упаковки товару.*** Швидке виготовлення зразків, оцінка сприйняття, корекція.

Мистецтво. ***Створення експериментального артоб'єкта.*** Швидке втілення ідеї, обговорення, внесення змін.

РАНЖУВАННЯ

Ранжування – прийом для впорядкування елементів за важливістю, значущістю, пріоритетністю; дає можливість структурувати інформацію, підвищує ефективність ухвалення рішень, сприяє розвиткові логічного мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити елементи для ранжування;

• встановити критерії оцінки важливості;
• оцінити кожен елемент за визначеними критеріями;
• розташувати елементи за зростанням/спаданням значущості;
• використати результати для аналізу/ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз твору.*** Визначення ключових тем і мотивів, пріоритетності їх впливу на сюжет. Поглиблення розуміння композиції твору і розвитку сюжету. ***Визначення пріоритетності літературних жанрів у розвитку української культури.*** Поглиблення розуміння культурної спадщини.

Всесвітня історія. ***Революції.*** Ранжування причин і результатів/наслідків історичних подій за значущістю і впливом на суспільство. Формування вмінь критичного аналізу історичних процесів.

Громадянська освіта. ***Законодавчі акти.*** Визначення пріоритетності норм для розв'язання суспільних питань. Розвиток умінь правового аналізу й ухвалення рішень.

Геометрія. ***Визначення пріоритету властивостей фігур при розв'язанні задач.*** Розвиток логічного мислення і просторової уяви.

Біологія. ***Систематика.*** Ранжування характеристик видів для класифікації організмів. Поглиблення розуміння принципів класифікації живих організмів.

Географія. ***Ранжування природних ресурсів за значенням для економіки регіону.*** Формування усвідомлення ресурсозбереження.

Фізика. ***Механіка. Ранжування силових чинників у задачах на рівновагу.*** Удосконалення вмінь розв'язувати фізичні задачі.

Етика. ***Ухвалення рішень. Ранжування моральних принципів за значущістю у конкретних життєвих ситуаціях.*** Формування рефлексії та морального мислення.

РАНЖУВАННЯ АСОЦІАЦІЙ

Ранжування асоціацій – прийом, що полягає у визначенні, які асоціації є значущими або релевантними для певної ідеї, теми, поняття; розвиває критичність мислення, асоціативні зв'язки й уміння структурувати знання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити основну ідею/поняття;
• зібрати усі асоціації, пов'язані з ідеєю/поняттям;
• визначити критерії значущості асоціацій;
• розташувати асоціації за рівнем важливості/релевантності;
• використати асоціації для аналізу/презентації інформації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Семантика слів.*** Ранжування асоціацій для уточнення значення слів. Розвиток уяви і мовного чуття.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Лексика.*** Ранжування асоціацій до нових слів для кращого запам'ятовування. Збагачення словникового запасу та зміцнення пам'яті.

Література закордонна. ***Символізм.*** Визначення ключових образів і символів у творі за значущістю для його розуміння.

Громадянська освіта. ***Громадянські цінності.*** Визначення пріоритетних асоціацій для формування активної позиції. Посилення громадянської відповідальності.

Математика. ***Теорія множин.*** Ранжування асоціацій між множинами за важливістю властивостей. Покращення абстрактного мислення.

Біологія/Біологія і екологія. ***Визначення пріоритетних чинників впливу на екосистему.*** Усвідомлення екологічних взаємозв'язків.

Географія. ***Кліматичні явища. Ранжування причин і наслідків природних процесів.*** Формування екологічної свідомості.

Економіка і право. ***Попит і пропозиція.*** Визначення пріоритетності чинників, що впливають на ринок. Розуміння економічних процесів.

Мистецтво. ***Ранжування асоціацій між кольорами та емоційними реакціями глядача.*** Поглиблення емоційного сприйняття творів мистецтва, формування мистецького світобачення.

РАНЖУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Ранжування інформації – прийом сортування даних, фактів, матеріалів за важливістю/значенням; сприяє кращому розумінню, ефективному використанню знань і розвитку аналітичних умінь.

Логістика успішної реалізації прийому:

- зібрати необхідну інформацію/необхідні дані;
- визначити критерії важливості/пріоритетності;
- проаналізувати інформацію за вибраними критеріями;
- розташувати дані у відповідному порядку;
- використати структуру для подальшого аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Війни і революції.*** Ранжування подій за історичною значущістю. Аналіз впливу на розвиток країни.

Громадянська освіта. ***Права людини.*** Визначення пріоритетності основних прав і свобод у різних ситуаціях.

Математика. ***Статистика.*** Визначення пріоритетності даних для побудови графіків. Покращення точності аналітики.

Біологія. ***Генетика.*** Ранжування характеристик генів за впливом на фенотип. Усвідомлення причин біологічної варіативності.

Географія. ***Природні ресурси.*** Ранжування за рівнем важливості для регіонального розвитку. Планування раціонального використання.

Фізика. ***Термодинаміка. Сортування чинників, що впливають на процеси теплопередачі.*** Оптимізація розв'язання задач.

Етика. ***Ухвалення рішень.*** Ранжування моральних аспектів при виборі дій. Розвиток морального мислення.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Фінансові інструменти.*** Визначення пріоритетів для інвестиційних рішень.

Інформатика. ***Обробка даних.*** Сортування інформації за релевантністю для алгоритмів аналізу. Підвищення ефективності програмування.

РЕАГУВАННЯ НА СТРЕС І ОЦІНКА ПРОЦЕСУ

Реагування на стрес і оцінка процесу – прийом, що полягає в аналізі власної реакції на стресові ситуації, оцінці ефективності дій і пошукові способів подолання труднощів; формує емоційний інтелект, уміння самоконтролю та рефлексії.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити стресову ситуацію/складне завдання;
- спостерігати й зафіксувати власну реакцію на стрес;
- проаналізувати вплив реакції на процес виконання завдання;
- визначити альтернативні стратегії поведінки/підходи;
- впровадити коригуючі дії для управління стресом.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Громадянська освіта. ***Конфліктні ситуації.*** Аналіз способів контролю емоцій під час громадських дискусій. Розвиток умінь комунікації та саморегуляції.

Захист України. ***Тактичні навчання.*** Аналіз емоційної реакції під час виконання складних завдань. Формування стресостійкості.

Математика. ***Екзаменаційні ситуації.*** Оцінка стресових реакцій під час тестування. Підвищення психологічної готовності до іспитів.

Географія. ***Кризові ситуації.*** Аналіз поведінки в умовах природних катастроф. Формування адаптивності до змін.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Аналіз внутрішніх реакцій на складний моральний вибір. Розвиток етичної саморефлексії.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнесові проєкти.*** Управління стресом у командній роботі під час реалізації проєктів.

Основи здоров'я. ***Стрес і здоров'я.*** Оцінка власної реакції на стресові чинники і пошук методів релаксації. Підвищення психологічної стійкості.

Інформатика. ***Робота з дедлайнами.*** Оцінка впливу стресу на продуктивність та ефективність роботи. Покращення самоконтролю.

Фізична культура. ***Спортивні змагання.*** Вивчення власної поведінки і стратегії під час стресових моментів. Емоційний контроль.

РЕГУЛЮВАННЯ

Регулювання – прийом, що полягає у контролі й корекції емоційних, поведінкових і когнітивних реакцій для досягнення оптималь-

ного результату та ефективної взаємодії; розвиває самоконтроль, стресостійкість і усвідомлене управління поведінкою.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ситуацію/завдання, що потребує контролю;
• відслідковувати власні емоції та поведінку;
• виявити небажані/непродуктивні реакції;
• застосувати методи корекції поведінки/емоцій;
• оцінити ефективність регулювання, внести корективи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Підготовка до усних виступів.*** Регулювання схвильованості для вільного мовлення.

Всесвітня історія. ***Дебати на історичні теми.*** Контроль емоцій у дискусіях. Розвиток критичності мислення й умінь дипломатії.

Громадянська освіта. ***Конфліктні ситуації.*** Усвідомлене реагування на дискусії. Розвиток толерантності й самоконтролю.

Захист України. ***Тактичні навчання.*** Координація дій і контроль імовірної паніки за стресових умов. Ефективність командної роботи.

Алгебра. ***Робота з комплексними задачами.*** Регулювання тривожності під час розв'язання складних рівнянь.

Основи здоров'я. ***Емоційна грамотність.*** Контроль тривоги під час практичних занять. Розвиток умінь саморегуляції.

Інформатика. ***Робота з дедлайнами.*** Контроль емоцій і концентрації зусиль за обмеженого часу. Підвищення продуктивності.

Мистецтво. ***Публічні виступи.*** Регулювання схвильованості під час презентацій. Покращення публічної комунікації.

Основи психології. ***Зміцнення стресостійкості.*** Методики саморегуляції у щоденні. Формування емоційного інтелекту.

Фізична культура. ***Спортивні тренування.*** Регулювання емоцій під час змагань. Зміцнення стресостійкості.

РЕЗЮМУВАННЯ

Резюмування – прийом складання стислого і зрозумілого підсумку за інформацією, ідеями, процесами; дає змогу виділити ключові моменти, спрощує запам'ятовування й систематизацію знань.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити основну інформацію/провідні ідеї для підсумку;
• виокремити ключові тези/факти; виключити другорядні деталі;
• скласти стислий і логічний виклад;
• перевірити, чи передано основний зміст у стислій формі.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Аналіз твору.*** Висновки щодо ключових тем і мотивів. Розвиток критичного осмислення інформації, ідей, процесів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Тексти для читання.*** Стислий виклад основних ідей тексту. Покращення вмінь читання і письма.

Історія України. ***Події революцій.*** Стислий виклад причин і результатів/наслідків подій. Розвиток уміння узагальнювати історичні факти.

Всесвітня історія. ***Епохи та події.*** Підсумок ключових фактів для порівняння історичних періодів. Розвиток здатності до узагальнення.

Громадянська освіта. ***Законодавчі процеси.*** Стислий аналіз ключових норм та їх впливу. Поглиблення розуміння правових механізмів.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Підсумок кроків розв'язання складної задачі. Удосконалення логічного мислення.

Біологія. ***Систематика видів.*** Стислий виклад суті основних відмінностей між видами. Полегшення запам'ятовування класифікації.

Фізика. ***Закони руху.*** Стислий виклад формул і основних понять. Підсилення розуміння фундаментальних законів.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Підсумок аргументів за різними моральними позиціями. Розвиток уміння формувати зважені судження.

Інформатика. ***Програмування.*** Резюмування алгоритму й основних функцій коду. Покращення умінь аналізу та рефлексії.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Рекомендації – прийом надання порад, орієнтирів, варіантів дій для підтримки учня/групи в освітньому процесі; дає змогу збагачувати знання, покращувати, вміння й поведінкові стратегії за чіткого і вмотивованого зворотного зв'язку.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ситуацію/проблему, що потребує поради;
- проаналізувати ймовірні шляхи розв'язання;
- сформулювати рекомендації, що відповідають потребам учня;
- надати рекомендації у зрозумілій формі;
- перевірити ефективність рекомендацій і скоригувати за потреби.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Письмові вправи.*** Поради щодо вдосконалення. Покращення мовленнєвих умінь.

Література закордоння. ***Аналіз тексту.*** Поради щодо інтерпретації художніх образів. Розвиток аналітичного й логічного мислення.

Історія України. ***Підготовка до НМТ/ЗНО.*** Рекомендації щодо ефективного планування самонавчання. Формування вмінь самоорганізації у процесі навчання.

Громадянська освіта. ***Рольові ігри.*** Поради щодо командної взаємодії та ухвалення рішень. Комунікаційні й лідерські вміння.

Основи правознавства. ***Законодавчі кейси.*** Рекомендації для вирішення правових питань. Поглиблення практичних знань права.

Математика. ***Статистичні задачі.*** Рекомендації з вибору методів обчислення. Підвищення точності й ефективності розв'язання.

Біологія. ***Експериментальні дослідження.*** Поради щодо організації лабораторних робіт. Покращення дослідницьких умінь.

Фізика. ***Лабораторні роботи.*** Поради з безпеки і точності вимірювань. Підвищення відповідальності й точності.

Етика. ***Аналіз моральних дилем.*** Рекомендації щодо формування ціннісних позицій. Розвиток морального мислення.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-проєкти.*** Рекомендації щодо оптимізації командної роботи.

Інформатика. ***Розробка проєктів.*** Поради з оптимізації коду й тестування. Покращення технічних умінь.

Мистецтво. ***Виконання композицій.*** Рекомендації щодо техніки й виразності, розвитку творчих здібностей.

РЕФЛЕКСІЯ

Рефлексія – прийом аналізу власних думок, дій, поведінки і результатів з метою усвідомлення, удосконалення й підвищення ефективності освітньої/професійної діяльності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити діяльність/процес для аналізу;
- зафіксувати власні дії, думки, результати;
- виявити сильні й слабкі сторони;
- зробити висновки щодо ймовірних покращень;
- розробити план упровадження змін;
- впровадити зміни для підвищення ефективності навчання й освітньої/самоосвітньої діяльності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Написання есе.*** Аналіз власних аргументів і стилю викладу. Розвиток критичності мислення й мовленнєвих умінь.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Письмові роботи.*** Аналіз точності й стилю висловлень. Покращення мовленнєвих умінь.

Історія України. ***Дослідження подій.*** Аналіз власних підходів до джерелознавства. Формування аналітичних здібностей.

Громадянська освіта. ***Участь у дебатах.*** Рефлексія щодо аргументації та поведінки. Розвиток комунікаційних умінь.

Захист України. ***Тактичні вправи.*** Оцінка дій у команді під час навчань. Підвищення готовності до дій.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Рефлексія щодо правильності методів і логіки рішень. Покращення логічного мислення.

Біологія. ***Експерименти.*** Оцінка ефективності проведення дослідів і висновків. Удосконалення практичних умінь.

Фізика. ***Лабораторні роботи.*** Рефлексія щодо точності проведених вимірювань. Підвищення наукової обізнаності.

Етика. ***Ухвалення рішень.*** Аналіз результатів/наслідків власного морального вибору. Розвиток моральності й емоційного інтелекту.

Основи здоров'я. ***Здоровий спосіб життя.*** Аналіз власних звичок і планування змін. Формування вмінь самоконтролю.

Інформатика. ***Кодування.*** Оцінка ефективності алгоритмів і використаних структур даних. Оптимізація технічних умінь.

Мистецтво. ***Творчі проєкти.*** Рефлексія щодо виразності ідей і техніки виконання. Розвиток творчих здібностей.

РЕФЛЕКСІЯ ГРУПОВА

Рефлексія групова – прийом спільного аналізу дій, процесів, результатів у групі; сприяє обміну досвідом, виявленню чинників успіху/невдач, розвиткові командного мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення теми/процесу для групової рефлексії;
- висловлення кожним учнем власних спостережень/висновків;
- обговорення позитивних і проблемних моментів;
- формулювання колективних висновків/пропозицій;
- визначення дій для покращення процесу/групової роботи;
- узгодження плану подальших кроків і контролю виконання;

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Груповий аналіз художніх творів.*** Розвиток критичності мислення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Обговорення результатів командного проєкту.*** Покращення мовленнєвих умінь.

Історія України. ***Дослідницькі групи.*** Спільний аналіз різних підходів до джерел. Поглиблення критичності мислення.

Географія. ***Спільне вивчення природних явищ.*** Формування вмінь колективного дослідження.

Громадянська освіта. ***Дебати.*** Обговорення результатів командних дискусій. Уміння аргументації та спільного ухвалення рішень.

Основи правознавства. ***Аналіз конкретних ситуацій (кейсів) у групі.*** Розвиток юридичного мислення.

Біологія. ***Лабораторні групи.*** Обговорення спільних висновків щодо експериментів. Покращення практичних умінь.

Фізика. ***Групові лабораторні роботи.*** Обговорення результатів, пошук і усунення помилок.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Командне планування бізнес-проєкту.*** Формування вмінь колективного управління.

Інформатика. ***Програмні проєкти.*** Групова оцінка розподілу ролей і результатів. Підвищення ефективності спільної роботи.

Мистецтво. ***Художні проєкти.*** Колективний аналіз композицій і технік. Розвиток творчої взаємодії.

Фізична культура. ***Командні види спорту.*** Рефлексія щодо взаємодії та стратегії команди. Покращення командної роботи. ***Рефлексія командної взаємодії під час спортивних змагань.*** Опанування командних стратегій.

РЕФЛЕКСІЯ З КОРИГУВАНЯМ ПІДХОДІВ

Рефлексія з коригуванням підходів – прийом аналізу власних помилок/недоліків у процесі діяльності з метою вдосконалення методів, стратегій і рішень для досягнення кращих результатів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити дії/процеси, що потребують корекції;
- проаналізувати помилки, з'ясувати їх причини;
- визначити ймовірні альтернативні підходи;
- впровадити зміни й скоригувати підходи;
- оцінити ефективність внесених змін;
- провести додатковий аналіз і внести корективи (за необхідності).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Написання творів.*** Посилення аргументації та вдосконалення стилю.

Література закордоння. ***Аналіз творів.*** Удосконалення інтерпретацій і критичного аспекту оцінки.

Історія України. ***Дослідницькі роботи.*** Критичний перегляд підходів до інтерпретації джерел.

Географія. ***Картографія.*** Корекція методів створення карт і аналізу даних.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Коригування підходів до планування й реалізації.

Захист України. ***Тактичні вправи.*** Аналіз помилок у виконанні та корекція дій.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Аналіз помилок у розрахунках і корекція алгоритму.

Біологія. ***Лабораторні досліди.*** Корекція методів накопичення й аналізу даних.

Фізика. ***Експериментальні дослідження.*** Оптимізація методів вимірювання й обробки результатів.

Етика. ***Розв'язання моральних дилем.*** Підсилення аргументації, ухвалення правильних рішень.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-проєкти.*** Корекція стратегії реалізації та командної взаємодії.

Основи здоров'я. ***Медична допомога.*** Вдосконалення алгоритмів надання першої допомоги.

Інформатика. ***Програмування.*** Виправлення алгоритмів і оптимізація коду.

Мистецтво. ***Художня творчість.*** Корекція техніки і композиційних рішень.

РЕФЛЕКСІЯ ЧЕРЕЗ ВІДЕО

Рефлексія через відео – прийом аналізу власних дій, процесів і подій через перегляд відеозаписів; дає змогу об'єктивно оцінити поведінку, емоційні реакції, взаємодію з іншими і процеси ухвалення рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати відеозапис діяльності/події;
- переглянути відео, зосередившись на ключових моментах;
- фіксувати власні спостереження, емоції, реакції;
- аналізувати сильні й слабкі сторони дій;
- формулювати висновки і плани щодо покращень;
- повторно переглянути відео для уточнень і додаткового аналізу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Публічні виступи.*** Оцінка змісту, стилю викладу й артикуляції.

Історія України. ***Групові проєкти.*** Аналіз результативності спільної роботи й ефективності комунікації.

Географія. ***Презентації досліджень.*** Рефлексія над методами подання інформації.

Громадянська освіта. ***Рольові ігри.*** Спостереження за комунікацією та проявами лідерства.

Захист України. ***Тактичні навчання.*** Аналіз правильності дій і реакцій під час виконання практичних завдань.

Математика. ***Демонстрація розв'язання задач.*** Оцінка логіки викладу і пояснень.

Біологія. ***Практичні заняття.*** Аналіз техніки виконання дослідів.

Етика. ***Дебати.*** Оцінка аргументації та поведінки під час дискусії.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-презентації.*** Аналіз ведення переговорів і презентації ідей.

Основи здоров'я/Основи психології. ***Самоаналіз.*** Аналіз власних емоцій і реакцій на стрес.

Інформатика. ***Презентація проєкту.*** Оцінка викладу матеріалу й ефективності взаємодії з аудиторією.

Музичне мистецтво. ***Виконання твору.*** Оцінка виразності й техніки виконання.

Образотворче мистецтво. ***Робота над колективним проєктом.*** Рефлексія над процесом спільної творчості.

Фізична культура. ***Спортивні змагання.*** Аналіз власної техніки і взаємодії в команді.

РЕФЛЕКСІЯ ЧЕРЕЗ ТВОРЧІСТЬ

Рефлексія через творчість – прийом, що передбачає використання творчих засобів (малюнок, колаж, музика, театр) для осмислення досвіду, емоцій і процесів, що відбулися; дає змогу виявити глибинні почуття і нові ідеї для розвитку.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати творчу форму вираження;
- перенести власні спостереження, емоції, ідеї у творчий продукт;
- проаналізувати створений матеріал, виявити ключові смисли;
- обговорити результати з іншими (за потреби);
- використати висновки для удосконалення процесу і рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Колаж на тему тексту/ твору.*** Глибше осмислення основних подій і мотивів персонажів.

Література закордоння. ***Театральна інтерпретація.*** Рефлексія над персонажами через драматизацію.

Історія України. ***Ілюстрація подій.*** Відтворення історичних ситуацій через творчість.

Громадянська освіта. ***Постер про права людини.*** Творче відображення цінностей.

Основи правознавства. ***Модель рішення конкретної ситуації (кейсу).*** Творчий підхід до проблемних ситуацій.

Математика. ***Візуалізація задач.*** Осмислення складних понять через графіку і схеми.

Біологія. ***Модель організму.*** Творчий підхід до вивчення структури і функцій.

Природознавство. ***Ілюстрація екологічних процесів.*** Рефлексія над взаємодією людини і природи.

Етика. ***Візуалізація моральної дилеми.*** Аналіз власних цінностей через творчий продукт.

Інформатика. ***Створення анімацій.*** Рефлексія над алгоритмами й логікою програмування.

Музичне мистецтво. ***Композиція.*** Передача настрою і переживань через музику.

Образотворче мистецтво. ***Малюнок емоцій.*** Виявлення внутрішніх станів через кольори і форми.

Основи психології. ***Креативна робота з емоціями.*** Виявлення внутрішніх переживань через мистецтво.

РЕФЛЕКСУВАННЯ ПИСЬМОВЕ

Рефлексування письмове – прийом, який полягає у систематичному записуванні власних думок, спостережень, емоцій і висновків для їх подальшого аналізу й усвідомлення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему/процес для рефлексії;
• зафіксувати власні спостереження й емоції письмово;
• проаналізувати записані дані для виявлення закономірностей;
• сформулювати висновки/ідеї для покращення;
• переглянути записи для відстеження прогресу у часі;
• уточнити/доповнити записи (за необхідності).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Аналіз творів.*** Запис основних ідей і власних вражень.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Написання есе.*** Аналіз будови й доцільності використаної лексики.

Історія України. ***Аналіз подій.*** Письмове узагальнення причин і результатів/наслідків.

Громадянська освіта. ***Обговорення законодавчих кейсів.*** Письмовий аналіз позицій.

Захист України. ***Оцінка тактичних дій.*** Запис результатів і планів удосконалення.

Математика. ***Розбір рішень задач.*** Фіксація, аналіз, усунення помилок і пошук альтернативних шляхів.

Біологія. ***Опис результатів експериментів.*** Аналіз спостережень, розбір та усунення помилок.

Географія. ***Дослідження регіонів.*** Оцінка спостережень і даних.

Фізика. ***Лабораторні експерименти.*** Запис результатів і висновків для самоконтролю.

Етика. ***Дилеми й обговорення.*** Аналіз власної позиції та аргументів.

Інформатика. ***Оцінка проєктної діяльності.*** Фіксація вдалих рішень і аналіз труднощів.

Мистецтво. ***Самооцінка творчих робіт.*** Запис ідей для подальшого розвитку.

РЕФРЕЙМІНГУВАННЯ ПОРУШЕНОЇ ПРОБЛЕМИ

Рефреймінгування порушеної проблеми – прийом зміни ракурсу сприйняття або переінтерпретації проблеми з метою пошуку нових рішень, подолання бар'єрів, виявлення альтернативних підходів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити проблему і поточний спосіб її сприйняття;
• проаналізувати, які обмеження накладає звичний підхід;
• змінити ракурс/контекст проблеми;
• сформулювати нові ймовірні рішення;
• вибрати оптимальний варіант або поєднати кілька підходів;
• оцінити результати рішень і скоригувати (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Аналіз сюжетів.*** Зміна інтерпретації конфліктів у тексті.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Розв'язання лінгвістичних задач.*** Переосмислення комунікаційних ситуацій.

Історія України. ***Аналіз конфліктів.*** Пошук альтернативних пояснень і стратегій розв'язання.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Рефреймінг завдань для колективного розв'язання.

Основи правознавства. ***Правові ситуації (кейси).*** Пошук нових способів розв'язання судових суперечок.

Математика. ***Нестандартні задачі.*** Пошук альтернативних методів розв'язання.

Географія. ***Екологічні проблеми.*** Зміна ракурсу для пошуку довгострокових рішень.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Аналіз ситуації з різних ціннісних позицій.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-моделі.*** Пошук альтернативних стратегій розвитку.

Технології. ***Проєктування.*** Нові перспективи розв'язання конструкційних проблем.

Образотворче мистецтво. ***Креативні завдання.*** Зміна підходу до композиції.

РОБОТА ГРУПОВА

Робота групова – прийом організації освітньої та проєктної діяльності у формі співпраці кількох учнів для виконання спільного завдання; розвиває колективне мислення, комунікацію, взаємодопомогу, вміння лідерства і здатність ефективно досягати спільної мети.

Логістика успішної реалізації прийому:

- сформувати групу учнів, визначити мету і завдання;
- розподілити ролі й обов'язки між учасниками;
- виконати завдання зі спільною координацією;
- провести обговорення результатів і рефлексію над процесом;
- скоригувати підходи для покращення ефективності (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Аналіз творів.*** Колективне обговорення тем та ідей.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Рольові ігри.*** Відпрацювання комунікаційних умінь у групі.

Історія України. ***Розробка історичних проєктів.*** Координація досліджень і презентацій.

Громадянська освіта. ***Дебати.*** Командне обговорення позицій.

Етика. ***Обговорення моральних дилем.*** Колективне формування ціннісних позицій.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-плани.*** Командна розробка стратегії.

Інформатика. ***Програмні проєкти.*** Спільне кодування і тестування функцій.

Технології. ***Технічні проєкти.*** Спільне створення прототипів і тестування.

Мистецтво. ***Художні проєкти.*** Розподіл ролей у створенні продукту.

Фізична культура. ***Командні види спорту.*** Стратегія, взаємодія й оцінка результатів.

РОБОТА З АНТИПРИКЛАДАМИ

Робота з антиприкладами – прийом використання прикладів, які демонструють неправильне й недоцільне рішення для кращого розуміння правил, концепцій, алгоритмів; сприяє розвиткові критичності мислення, аналізу помилок і уникненню їх у майбутньому.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити тему/концепт для аналізу;
- дібрати антиприклади, що суперечать правильним рішенням;
- проаналізувати, чому приклад є неправильним;
- зіставити з правильними прикладами, визначити закономірності;
- використати висновки для правильного розуміння;
- розробити рекомендації для уникнення помилок (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Граматика.*** Аналіз типових помилок в усному й писемному мовленні.

Література закордоння. ***Інтерпретація тексту.*** Виявлення хибних тлумачень.

Історія України. ***Хибні історичні інтерпретації.*** Виявлення й обговорення помилкових суджень.

Громадянська освіта. ***Соціальні дилеми.*** Аналіз невдалих рішень у групових сценаріях.

Основи правознавства. ***Судові кейси.*** Аналіз неправильних рішень у юридичних ситуаціях.

Фізика. ***Закони руху.*** Виявлення неправильних припущень у розв'язанні задач.

Природознавство. ***Експериментальні результати.*** Виявлення помилок у спостереженнях.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Аналіз невдалих рішень у складних ситуаціях.

Інформатика. ***Програмування.*** З'ясування причин помилок у коді й алгоритмах.

Мистецтво. ***Аналіз художніх творів.*** Виявлення й аналіз помилок у композиції і в техніках.

РОБОТА З ІНФОРМАЦІЄЮ

Робота з інформацією – прийом, що полягає в обробці, систематизації та аналізі здобутої інформації для формування знань, висновків, ухвалення рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• накопичити необхідну інформацію;
• дібрати релевантні дані;
• систематизувати інформацію за категоріями/критеріями;
• проаналізувати й оцінити достовірність і значущість;
• використати для ухвалення рішень, презентації висновків;
• зробити висновки і коригування подальших дій (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Змістовий аналіз.*** Розгляд смислової наповнюваності текстів. Інтерпретація.

Література закордоння. ***Порівняльний аналіз змісту текстів.*** Узагальнення й класифікація матеріалу.

Історія України. ***Архівні джерела.*** Добір і оцінка фактів.

Громадянська освіта. ***Соціологічні дослідження.*** Обробка й інтерпретація соціальних даних.

Математика. ***Статистика.*** Обробка й інтерпретація числової інформації.

Біологія. ***Наукові дослідження.*** Аналіз експериментальних даних.

Географія. ***Дослідження регіонів.*** Систематизація природних і соціальних даних.

Фізика. ***Експериментальні вимірювання.*** Систематизація й обробка результатів.

Етика. ***Аналіз етичних норм.*** Порівняння моральних концепцій.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Ринок і конкуренція.*** Аналіз інформації для стратегічного планування.

Інформатика. ***Значний масив даних.*** Аналіз і структурування даних.

Образотворче мистецтво. ***Аналіз мистецьких течій.*** Систематизація й оцінка характеристик стилів.

Фізична культура. ***Медичні дані про фізичний стан.*** Аналіз і рекомендації для тренувань.

РОБОТА З КОНТЕКСТОМ

Робота з контекстом – прийом аналізу значення інформації/подій з урахуванням обставин, середовища, ситуаційного контексту; дає можливість зрозуміти смисл інформації і взаємозв'язки між подіями.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити об'єкт/ключову подію для аналізу;
• накопичити інформацію про контекст (час, місце, умови);
• проаналізувати вплив контексту на значення об'єкта/події;

• порівняти різні контексти для глибшого розуміння;
• сформулювати висновки й рекомендації;
• застосувати висновки для ухвалення рішень/пояснень (доцільно організувати мініпроєкт).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Текст.*** Аналіз змісту з урахуванням історичного і культурного контекстів.

Література закордоння. ***Твори різних епох.*** Порівняння контексту створення і проблематики.

Всесвітня історія. ***Події Першої світової війни.*** Розгляд обставин і причин/мотивів дій сторін.

Громадянська освіта. ***Соціальні процеси.*** Аналіз дій у конкретному соціальному середовищі.

Біологія. ***Поведінка тварин.*** Вивчення контексту середовища для інтерпретації спостережень.

Географія. ***Кліматичні умови регіону.*** Аналіз впливу на господарську діяльність.

Етика. ***Моральні ситуації.*** Врахування соціальних і культурних чинників при оцінці.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-середовище.*** Аналіз зовнішніх чинників для ухвалення рішень.

Економіка і право. ***Ринок праці.*** Вплив соціально-економічного контексту на зайнятість.

Мистецтво. ***Історичні стилі живопису.*** Вплив культурного контексту на форму і зміст творів.

Образотворче мистецтво. ***Архітектурні стилі.*** Вплив історичного середовища на дизайн будівель.

РОБОТА З КОНФЛІКТАМИ І МОРАЛЛЮ

Робота з конфліктами і мораллю – прийом, що передбачає аналіз етичних проблем і конфліктів для розуміння цінностей, норм і ймовірних рішень у складних ситуаціях; сприяє розвитку морального мислення, емпатії та здатності ухвалювати зважені рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити конфліктну ситуацію/етичну дилему;
• проаналізувати позиції та мотиви всіх сторін;
• обговорити ймовірні результати/наслідки рішень;
• сформулювати власну позицію на основі аналізу;
• підбити підсумки і визначити уроки для подальшої поведінки;
• застосувати висновки для розв'язання схожих ситуацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Етична риторика у публічних виступах.*** Вплив на слухачів.

Українська література. ***Конфлікти у творах.*** Розбір моральних і сюжетних дилем.

Всесвітня історія. ***Конфлікти держав.*** Оцінка рішень і моральних результатів/наслідків.

Захист України. ***Етичні ситуації під час навчань.*** Визначення правильних рішень.

Основи правознавства. ***Судові кейси.*** Виявлення етичних аспектів.

Біологія. ***Біоетика.*** Аналіз моральних дилем у дослідженнях і в медицині.

Етика. ***Дилеми морального вибору.*** Обговорення альтернативних рішень.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Конфлікти інтересів у бізнесі.*** Обговорення варіантів розв'язання.

Інформатика. ***Етичні аспекти штучного інтелекту.*** Аналіз потенційних ризиків.

Образотворче мистецтво. ***Етичні питання у мистецтві.*** Рефлексія над сенсом і впливом творів.

Основи психології. ***Робота з груповими конфліктами.*** Аналіз поведінки, мотивацій, обговорення шляхів розв'язання.

РОБОТА З ЛЕКСИЧНИМИ ОДИНИЦЯМИ

Робота з лексичними одиницями – прийом аналізу, вивчення й використання слів, їх значень, відтінків і контекстів; сприяє розвиткові всіх видів мовленнєвої діяльності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати ключові слова/терміни для аналізу;
- з'ясувати значення, дібрати синоніми/антоніми;
- розглянути використання у різних контекстах;
- скласти приклади речень і текстів із використанням слів;
- використати у власних висловлюваннях і в письмових роботах;
- здійснити рефлексію щодо ефективності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Омоніми. Пароніми.*** З'ясування значень і розширення можливостей використання.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Словниковий запас.*** Аналіз і активне використання нових слів.

Література закордоння. ***Ключові слова тексту.*** З'ясування значень і контексту використання.

Громадянська освіта. ***Політична лексика.*** Засвоєння термінології та використання в дебатах.

Основи правознавства. ***Юридична термінологія.*** Відпрацювання точності мовлення.

Біологія. ***Терміни.*** Застосування у спостереженнях і в звітах.

Географія. ***Топоніми і географічна лексика.*** Аналіз значень і функцій у текстах.

Етика. ***Етичні терміни.*** Розгляд понять та їх використання у дискусіях.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-терміни.*** Практичне застосування у проєктах.

Економіка і право. ***Фінансові терміни.*** Уточнення значень для точності спілкування.

Інформатика. ***Термінологія програмування.*** Аналіз і використання у коді та в описах.

Мистецтво. ***Художня термінологія.*** Пояснення понять у творчих описах.

РОБОТА З НЕПОВНИМИ ДАНИМИ

Робота з неповними даними – прийом, що полягає в накопиченні, обробці й аналізі інформації, коли частини даних бракує або вона невизначена; дає змогу формувати висновки і рішення навіть за умов неповної інформації, розвиває аналітичність і критичність мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити доступні дані/елементи, яких бракує;
- проаналізувати, як впливає на роботу з даними брак інформації;
- використати методи оцінки/припущень для заповнення лакун;
- побудувати висновки/гіпотези на основі наявних даних;
- перевірити результати після отримання додаткової інформації;
- відкоригувати висновки чи стратегії відповідно до нових даних.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Тексти.*** Розбір текстів із пропущеними або незрозумілими частинами для розвитку текстоцентричних умінь і логічного мислення.

Історія України. ***Події.*** Дослідження подій з обмежених архівних джерел.

Громадянська освіта. ***Соціологічні опитування.*** Аналіз результатів з неповними відповідями;

Захист України. ***Ситуації.*** Аналіз тактичної ситуації за частково відомими даними.

Основи правознавства. ***Судові справи.*** Вивчення матеріалів із недостатньою доказовою базою.

Математика. ***Статистика.*** Оцінка результатів за частково відомими даними і побудова прогнозів.

Біологія. ***Популяційна екологія.*** Аналіз чисельності видів за неповними спостереженнями.

Географія. ***Кліматологія.*** Побудова моделей кліматичних змін за обмеженої кількості спостережень.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Оцінка ситуацій за обмеженою інформацією.

Економіка і право. ***Ринок.*** Аналіз ринку за неповними економічними показниками.

Інформатика. ***Дані.*** Обробка даних із пропущеними значеннями в базах даних.

Мистецтво. ***Художні твори.*** Оцінка художніх творів за фрагментарними даними про контекст створення.

РОБОТА З ПОНЯТТЯМИ І ТЕРМІНАМИ

Робота з поняттями і термінами – прийом визначення, уточнення й систематизації, що використовуються у навчанні чи в дослідженні; сприяє розвиткові точності й логічності мислення, комунікації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- виявити ключові терміни/поняття;
- з'ясувати їх точне значення і контекст використання;
- встановити зв'язки між термінами;
- використовувати терміни у прикладах і в практичних завданнях;
- перевіряти правильність застосування в аналізі/дискусії;
- узагальнити й систематизувати терміни у словниках/схемах (доцільно формувати відповідне портфоліо класу).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Термінологія.*** З'ясування значення ключових термінів, їх аналіз і використання у мовленні.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Фразеологія.*** З'ясування значень і використання фразеологізмів у мовленні.

Історія України. ***Поняття.*** Уточнення історичних понять «революція», «державність», «імперія», інших.

Громадянська освіта. ***Політичні терміни.*** Аналіз таких понять як «демократія», «громадянство», «право», інших.

Основи правознавства. ***Юридичні терміни.*** Визначення юридичних термінів для розуміння норм закону.

Алгебра. ***Поняття.*** Уточнення понять «функція», «змінна», «коефіцієнт».

Біологія. ***Таксономія.*** Визначення і систематизація термінів «вид», «рід», «сімейство».

Етика. ***Поняття моралі.*** «Цінності», «Совісність», «Емпатія».

Економіка і право. ***Фінансові терміни.*** Розбір понять «інвестиції», «активи», «прибуток».

Інформатика. ***Терміни алгоритмів і структур даних.*** Пояснення понять «масив», «цикл», «функція».

Мистецтво. ***Художні стилі й техніки.*** Аналіз термінів «імпресіонізм», «скульптура», «акварель».

РОБОТА З СИМВОЛАМИ І МЕТАФОРАМИ

Робота з символами і метафорами – прийом використання образів, символів і метафор для глибшого розуміння, пояснення, вираження складних ідей; сприяє розвиткові асоціативного й креативного мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключову ідею/поняття;
• дібрати відповідні символи/метафори;
• проаналізувати асоціативні зв'язки між символом і поняттям;
• використати символи у поясненнях/презентаціях;
• обговорити й оцінити ефективність метафори для розуміння;
• створити власну метафору/символ як узагальнення;

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Символіка у творах.*** Інтерпретація художніх образів як метафоричних структур.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Ідіоми й метафори.*** Поглиблення мовного розуміння через образність.

Історія України. ***Символи державності.*** Інтерпретація історичних подій через національні образи.

Громадянська освіта. ***Свобода як метафора.*** Використання символів у розумінні прав людини.

Математика. ***Математика в образах.*** Уявлення абстрактних понять (наприклад, нескінченність як «вічний шлях»).

Біологія. ***Життєвий цикл як метафора.*** Використання образів для пояснення біологічних процесів.

Географія. ***Географічні процеси як образи.*** Метафоричне тлумачення кліматичних змін.

Етика. ***Символіка моральних цінностей.*** Аналіз ціннісних категорій через метафори й притчі.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес як живий організм.*** Символічне подання процесів у підприємництві.

Інформатика. ***Метафори в інтерфейсах.*** Символічне подання даних і процесів у програмному середовищі.

Музичне мистецтво. ***Метафоричне мислення у музиці.*** Порівняння музичних тем з емоціями і явищами.

Образотворче мистецтво. ***Візуальні метафори.*** Передача абстрактних ідей через колір, форму, композицію.

РОБОТА З ТАБЛИЦЯМИ, ЗІ СХЕМАМИ, З ІНШОЮ НАОЧНІСТЮ

Робота з таблицями, зі схемами, з іншою наочністю – прийом візуалізації й структурування інформації для кращого розуміння, аналізу і порівняння даних.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити інформацію, яку потрібно структурувати;
• вибрати форму візуалізації (таблиця, графік, схема тощо);
• розподілити дані відповідно до вибраної структури;
• перевірити повноту і логічність візуального представлення;
• проаналізувати оприявнені дані й зробити висновки;
• використати для презентації, обговорення і перевірки знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Частини мови.*** Табличне представлення граматичних категорій для порівняння й узагальнення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Лексика.*** Складання таблиць синонімів, антонімів, тематичних слів.

Історія України. ***Хронологія подій.*** Складання таблиць подій і причинно-наслідкових зв'язків між ними.

Геометрія. ***Фігури у таблицях.*** Порівняння властивостей фігур у таблицях для встановлення закономірностей.

Біологія. ***Видова різноманітність.*** Таблиці для класифікації організмів, порівняння їх ознак і робота з ними.

Географія. ***Клімат і населення.*** Представлення даних на картах і діаграмах для регіонального аналізу.

Фізика. ***Експериментальні дані.*** Побудова графіків для виявлення залежностей між фізичними величинами.

Економіка і право. ***Ринкові процеси.*** Побудова таблиць цін, прибутків, витрат для ухвалення обґрунтованих рішень.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Схематичне зображення послідовності дій у блок-схемах.

Музичне мистецтво. ***Види музичних жанрів.*** Таблиці характеристик стилів для аналізу творів.

Мистецтво. ***Художні стилі.*** Порівняльна таблиця характеристик епох і стилів мистців.

РОБОТА З ТЕРМІНАМИ ЛІТЕРАТУРНИМИ

Робота з термінами літературними – прийом аналізу, вивчення й застосування термінів і понять, що використовуються в літературі; дає змогу глибше розуміти тексти, жанри і художні прийоми.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити літературні терміни для аналізу;
• з'ясувати їх значення, походження та історію використання;
• проаналізувати приклади застосування термінів у текстах;
• визначити функцію терміна в структурі твору або жанру;
• використати терміни для інтерпретації та аналізу тексту;
• впроваджувати терміни у письмові твори, в есе, в усні відповіді.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Провідні жанри, стилі, художні засоби літератури.*** Засвоєння ключової термінології та їх використання для аналізу літературних творів. ***Основні групи художніх прийомів.*** Систематизація термінів для текстологічного аналізу. Поглиблене розуміння художніх прийомів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Літературознавча лексика.*** Застосування для аналізу художніх творів.

Література закордоння. ***Класичні твори.*** Інтерпретація текстів через аналіз літературних термінів і категорій.

Історія України. ***Історіографічні терміни.*** Уточнення значення понять для кращого розуміння історичних джерел.

Громадянська освіта. ***Соціально-правова лексика.*** Використання термінів під час аналізу ситуацій (кейсів) і законодавчих норм.

Біологія. ***Біологічні терміни.*** Розбір понять для опису будови, процесів і явищ у природі.

Географія. ***Географічна номенклатура й термінологія.*** Пояснення природних і соціально-економічних процесів.

Фізика. ***Термінологія явищ і процесів.*** Застосування у поясненнях, формулюваннях гіпотез і відповідей.

Етика. ***Морально-філософські категорії.*** Використання понять у текстовому аналізі моральних ситуацій.

Інформатика. ***Технічні терміни і поняття.*** Додержання точності у поясненні алгоритмів і програмних структур.

Музичне мистецтво. ***Музичні жанри та форми.*** Використання термінів для характеристики творів і музичних традицій.

РОБОТА ІЗ ЗАПИТАННЯМИ ВІДКРИТОГО ТИПУ

Робота із запитаннями відкритого типу – прийом використання запитань, на які немає однозначної відповіді, для стимулювання розгорнутого мислення, аналізу й дискусії; формує здатність аргументувати, оцінювати альтернативні варіанти і мислити критично.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити тему/проблему для обговорення;
- сформулювати відкриті запитання, що спонукають до аналізу;
- надати учасникам час для обдумування і відповідей;
- обговорити різні варіанти відповідей у групі/індивідуально;
- узагальнити відповіді (вчитель може це робити сам або разом з учнями), виокремити основні підходи/аргументи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Аналіз творів.*** Формулювання здатності до власних тлумачень і висновків.

Література закордоння. ***Порівняння сюжетів.*** Обговорення альтернативних інтерпретацій.

Історія України. ***Події минулого.*** Дискусія про причинно-наслідкові зв'язки між подіями.

Всесвітня історія. ***Світові події.*** Аналіз альтернативних сценаріїв розвитку.

Громадянська освіта. ***Соціальні проблеми.*** Виявлення різних поглядів щодо питання прав і обов'язків.

Біологія. ***Наукові явища.*** Обговорення ймовірних пояснень процесів та експериментів.

Математика. ***Логічні задачі.*** Пошук різних підходів до розв'язання проблем.

Географія. ***Вивчення регіонів світу.*** Обговорення впливу природних умов на життя населення.

Інформатика. ***Технології прийдешнього.*** Міркування щодо етичних і практичних аспектів упровадження штучного інтелекту.

Етика. ***Ситуації морального вибору.*** Обґрунтування позицій і ціннісних суджень.

Фізика. ***Теоретичні гіпотези.*** Роздуми над імовірними результатами незавершених експериментів.

Економіка і право. ***Фінансова грамотність.*** Пошук варіантів ухвалення найкращих рішень у складних економічних ситуаціях.

РОЗБІР ПОМИЛОК

Розбір помилок – прийом аналізу допущених помилок для їх аналізу, усвідомлення, виправлення й удосконалення результатів; сприяє самоконтролю, критичності мислення і навчанню на досвіді.

Логістика успішної реалізації прийому:

- виявити помилки у виконаних завданнях;
- проаналізувати причини їх виникнення;
- класифікувати помилки (фактологічні, логічні, технічні тощо);
- обговорити ймовірні способи усунення;
- виправити помилки на практиці/теоретично;
- узагальнити уроки для уникнення подібних помилок надалі;

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Написання диктантів.*** Виявлення й усунення орфографічних і пунктуаційних помилок.

Українська література. ***Творчі завдання.*** Обговорення й усунення логічних та інших помилок в інтерпретації тексту.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Граматичні вправи.*** Виявлення і виправлення помилок.

Історія України. ***Джерела і документи.*** Перевірка достовірності даних і хронології подій.

Математика. ***Розв'язування задач.*** Аналіз типових помилок та опрацювання способів їх уникнення.

Біологія. ***Побудова наукових висновків.*** Аналіз помилок у спостереженнях, описах процесів та опрацювання способів усунення.

Географія. ***Картографічні завдання.*** Перевірка ймовірних помилок у позначеннях, масштабах і робота з їх недопущення.

Фізика. ***Лабораторні роботи.*** Аналіз неточностей експериментів та їх усунення.

Хімія. ***Реакції та обчислення.*** Виявлення і корекція помилок.

Економіка і право. ***Фінансові розрахунки.*** Виявлення і виправлення арифметичних і логічних помилок у бюджетуванні.

Інформатика. ***Кодування.*** Аналіз та усунення типових помилок у програмуванні.

РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ, ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ НА АНАЛОГІЇ

Розв'язування задач, виконання завдань на аналогії – прийом використання аналогій для розв'язання нових проблем і завдань на основі подібних, раніше відомих ситуацій; сприяє переносу знань, розвиткові логічності мислення та креативності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити завдання/проблему;

• знайти схожі ситуації/завдання;

• проаналізувати способи розв'язання аналогічних прикладів;

• виявити спільні й відмінні елементи між відомою і новою ситуаціями;

• адаптувати знайдені рішення до нового завдання;

• оцінити ефективність отриманого рішення і зробити висновки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Синтаксичні конструкції.*** Побудова речень за аналогією з поданими прикладами.

Література закордоння. ***Сюжети творів.*** Аналіз подібних сюжетних ходів для творчих завдань.

Історія України. ***Порівняння подій.*** Встановлення аналогій між історичними ситуаціями.

Громадянська освіта. ***Соціальні ситуації (кейси).*** Використання досвіду минулого для аналізу поточних ситуацій.

Основи правознавства. ***Ситуаційні задачі.*** Порівняння правових казусів для визначення рішення.

Математика. ***Логічні задачі.*** Застосування аналогій до нових прикладів.

Біологія. ***Експерименти.*** Перенесення методів із відомих досліджень на нові.

Географія. ***Географічні процеси.*** Встановлення аналогій між природними явищами у різних регіонах.

Хімія. ***Реакції речовин.*** Узагальнення типів реакцій за аналогією з відомими прикладами.

Етика. ***Поведінкові моделі.*** Розгляд аналогій між моральними дилемами у різних культурах.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Застосування перевірених методів.

РОЗВІНЧУВАННЯ МІФІВ

Розвінчування міфів – прийом виявлення, аналізу і спростування неправдивих уявлень, стереотипів і поширених хибних думок; формує критичність мислення і медіаграмотність.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити міфи/поширені хибні уявлення;
- зібрати достовірну інформацію для перевірки;
- проаналізувати, чому виник міф і чому він зберігається;
- обговорити результати і спростувати хибні твердження;
- підсумувати й зафіксувати коректні знання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Походження української мови.*** Спростування неправдивих версій.

Література закордоння. ***Літературні міфи.*** Аналіз некоректних тлумачень сюжетів.

Історія України. ***Популярні легенди.*** Перевірка фактів і хронології.

Громадянська освіта. ***Соціальні уявлення.*** Аналіз і спростування стереотипів.

Основи правознавства. ***Юридичні міфи.*** Аналіз хибних уявлень про права, відповідальність і закон.

Математика. ***Міфи про математичні здібності.*** Розвінчування хибних уявлень про «нездібність до математики».

Біологія. ***Міфи про організм.*** Перевірка фактів за даними.

Фізика. ***Побутові уявлення про фізичні явища.*** Аналіз міфів (наприклад, про блискавку, вакуум тощо).

Етика. ***Моральні стереотипи.*** Обговорення хибних уявлень про цінності та їх спростування.

Економіка і право. ***Міфи про гроші, банки, кредити.*** Виявлення маніпуляцій у фінансових питаннях.

Основи медіаграмотності. ***Новини й інформація.*** Розпізнавання фейків і маніпуляцій та обговорення способів протидії.

РОЗГЛЯД ІНТЕРПРЕТАЦІЙ АЛЬТЕРНАТИВНИХ

Розгляд інтерпретацій альтернативних – прийом аналізу й оцінки різних імовірних тлумачень того самого явища, тієї самої події, ситуації; сприяє розвиткові аналітичності й критичності мислення; дає змогу бачити проблему з кількох сторін.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити явище/подію для аналізу;
• зібрати інформацію/контексти впливу на інтерпретацію;
• сформулювати ймовірні альтернативні інтерпретації;
• оцінити кожну інтерпретацію на основі фактів, логіки, джерел;
• порівняти альтернативи для пошуку найобґрунтованішої;
• використати для обґрунтованих висновків/рішень;

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз значень фразеологізмів.*** Порівняння ймовірних інтерпретацій у різних контекстах.

Українська література. ***Аналіз творів.*** Розгляд різних тлумачень сюжетів і персонажів.

Література закордоння. ***Мотиви поведінки персонажів.*** Аналіз і альтернативні пояснення вчинків.

Історія України. ***Події минулого.*** Оцінка альтернативних версій розвитку ситуацій.

Всесвітня історія. ***Світові конфлікти.*** Розгляд різних підходів до інтерпретації подій.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Аналіз альтернативних підходів до розв'язання проблем.

Математика. ***Задачі й логіка.*** Перевірка різних методів розв'язання.

Біологія. ***Наукові спостереження.*** Розгляд альтернативних пояснень явищ.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Аналіз рішень із різних етичних позицій.

Фізика. ***Інтерпретація експериментів.*** Аналіз імовірних причин відхилень у результатах.

Економіка і право. ***Юридичні кейси.*** Розгляд альтернативних трактувань законодавчих норм.

Інформатика. ***Аналіз програмного коду.*** Розгляд альтернативних варіантів алгоритмів для досягнення мети.

РОЗГЛЯД МОТИВІВ У СИТУАЦІЯХ

Розгляд мотивів у ситуаціях – прийом аналізу причин і мотивів поведінки людей/персонажів у ситуаціях; сприяє розвиткові емпатії, критичності мислення і розуміння соціальної поведінки.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ситуацію/подію для аналізу;
• виявити учасників/персонажів та їх дії;
• зібрати факти/текстові свідчення, що вказують на мотиви;
• визначити й порівняти мотиви учасників/персонажів;
• оцінити вплив мотивів на хід подій і результати/наслідки;
• підсумувати висновки для розуміння поведінки і результатів/наслідків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Спілкування в конфліктних ситуаціях.*** Аналіз комунікаційних намірів і мотивів учасників.

Українська література. ***Твори класичної літератури.*** Розгляд мотивів персонажів та їх рішень.

Література закордоння. ***Читання оповідань.*** Обговорення мотивів дій і поведінки персонажів.

Історія України. ***Події минулого.*** Виявлення й аналіз мотивів дій історичних постатей.

Всесвітня історія. ***Історичні постаті.*** Розгляд особистих і політичних мотивів рішень.

Громадянська освіта. ***Конфліктні ситуації.*** З'ясування й аналіз причин різних позицій учасників.

Біологія. ***Поведінкові реакції тварин.*** Аналіз біологічних і еволюційних мотивів дій.

Фізика. ***Історія відкриттів.*** Виявлення й аналіз наукових мотивів винахідників і першовідкривачів.

Економіка і право. ***Поведінка споживача.*** Аналіз мотивації економічного вибору.

Мистецтво. ***Театр і кіно.*** Розбір мотивів персонажів і сюжетних ходів.

Основи психології. ***Рольові ігри.*** Розбір мотивацій учасників. ***Соціальні експерименти.*** Аналіз мотивів поведінки учасників.

Основи соціології. ***Дослідження груп.*** Виявлення і розгляд соціальних мотивів у поведінці.

РОЗГЛЯД МОТИВІВ У ТЕКСТАХ

Розгляд мотивів у текстах – прийом аналізу психології персонажів через їх дії, рішення і внутрішні мотиви у текстовому контексті; дає змогу глибше зрозуміти дії/поведінку/взаємодію персонажів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати текст (літературний, науковий, публіцистичний);
- визначити персонажів/суб'єктів тексту;
- проаналізувати дії, слова, емоційні реакції (мотиви);
- зіставити мотиви різних персонажів/учасників ситуацій;
- з'ясувати, як мотиви впливають на сюжет/хід подій;
- узагальнити висновки щодо психології поведінки, характеру і цінностей персонажів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Текстові завдання.*** Аналіз комунікаційних намірів і мовленнєвих стратегій учасників.

Українська література. ***Художні твори.*** Аналіз внутрішніх мотивів персонажів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Уривки з творів.*** Інтерпретація мотивів персонажів у контексті культурних особливостей.

Історія України. ***Події минулого.*** З'ясування мотивів і причин дій історичних постатей.

Всесвітня історія. ***Постаті і події.*** Вивчення мотивації ключових діячів за історичними текстами.

Громадянська освіта/Основи психології. ***Дебати і дискусії*** *(за відеозаписами).* Розбір позицій учасників.

Біологія. ***Етичні ситуації (кейси) в біоетиці.*** Аналіз мотивів науковців/лікарів у контексті біологічних дилем.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Визначення мотивів ухвалення рішень.

Економіка і право. ***Ситуаційні задачі.*** Виявлення мотивів учасників правових чи економічних конфліктів.

Інформатика. ***Кейс-аналіз у сфері технологій.*** Розгляд мотивації користувачів і розробників у цифровому середовищі.

Мистецтво. ***Сюжетні персонажі.*** Розбір поведінки.

Основи психології. ***Аналіз конкретних ситуацій.*** Виявлення і розгляд мотивів у реальних ситуаціях.

Основи соціології. ***Соціальні дослідження.*** Аналіз мотивацій груп людей.

РОЗГЛЯД ПІДҐРУНТЯ ПОДІЇ ЕМОЦІЙНОЇ

Розгляд підґрунтя події емоційної – прийом аналізу емоційного контексту конкретної події для кращого розуміння її причин і результатів/наслідків; розвиває емоційний інтелект і критичність мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити подію для аналізу;

• зібрати інформацію про перебіг події та задіяних учнів;

• виявити емоційні чинники, які впливали на хід події;

• проаналізувати, як емоції вплинули на ухвалення рішення і загальний результат;

• розглянути зв'язок між емоційним контекстом і поведінкою;

• підсумувати висновки для глибшого розуміння причин і результатів/наслідків події/дій суб'єктів освітнього процесу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Розбір комунікаційних ситуацій.*** Визначення й аналіз емоційного забарвлення мовлення.

Українська література. ***Події у текстах.*** Виявлення емоційного забарвлення та з'ясування їх впливу на перебіг ситуації.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Емоції.*** Аналіз сприйнятої на слух емоційної інтонації у діалогах і в текстах.

Історія України. ***Події минулого.*** Аналіз емоцій та їх впливу на ухвалення рішень.

Громадянська освіта. ***Ситуації взаємодії.*** Аналіз емоцій у групах.

Фізика. ***Емоції у наукових експериментах.*** Вплив стресу на точність результатів.

Етика. ***Емоції у контексті моральних дилем.*** Аналіз впливу почуттів на вибір поведінки.

Інформатика. ***Ситуаційний аналіз.*** Вплив емоцій на ухвалення рішень у командній роботі.

Мистецтво. ***Театр і кіно.*** Вивчення емоційних мотивів персонажів.

Основи психології. ***Стрес.*** Аналіз поведінки за стресів.

Основи соціології. ***Конфліктні ситуації.*** Розбір емоцій учнів. ***Ситуації зі шкільного життя.*** Аналіз впливу емоцій на освітній процес.

РОЗГЛЯД ПІДҐРУНТЯ СИТУАЦІЇ ЕМОЦІЙНОЇ

Розгляд підґрунтя ситуації емоційної – прийом аналізу емоційних чинників, які впливають на перебіг ситуації та її учасників; дає можливість зрозуміти мотиви, реакції, ймовірні результати/наслідки.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ситуацію для аналізу;
- виявити й зафіксувати емоційні реакції учнів;
- проаналізувати вплив емоцій на ухвалення рішень і поведінку;
- порівняти емоційні аспекти різних учнів;
- розглянути взаємодію емоційних чинників у розвитку ситуації;
- підсумувати, як емоції впливають на ситуації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Комунікаційні ситуації.*** Аналіз емоційного контексту та його впливу на ефективність спілкування.

Українська література. ***Розбір сцен.*** Виявлення емоційних мотивів поведінки персонажів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Розбір діалогів.*** Визначення й розгляд емоційних реакцій співрозмовників.

Історія України. ***Знакові події.*** Емоційний контекст.

Громадянська освіта. ***Соціальні ситуації.*** Вивчення реакцій на конфлікти і розгляд шляхів запобігання.

Біологія. ***Емоційні реакції організму.*** Аналіз впливу на поведінку.

Фізика. ***Вплив стресу.*** Вплив емоцій на результати експериментів.

Етика. ***Вивчення емоцій у моральних дилемах.*** Вплив почуттів на вибір лінії поведінки.

Інформатика. ***Емоції у командній роботі.*** Аналіз взаємодії учнів.

Мистецтво. ***Театральні сцени.*** Аналіз емоційного впливу.

Основи психології. ***Рішення.*** Емоційний вплив на рішення.

Основи соціології. ***Конфлікти.*** Аналіз поведінки груп людей у конфліктних ситуаціях. ***Робота в класі.*** Розуміння емоційних аспектів взаємодії.

РОЗГЛЯД ПІДҐРУНТЯ ТЕКСТУ ЕМОЦІЙНОГО

Розгляд підґрунтя тексту емоційного – прийом аналізу емоційного контексту тексту для розуміння настрою, емоцій автора/персонажів, а також впливу на читача.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати текст для аналізу;
• визначити емоційні прояви автора/персонажів;
• проаналізувати, як емоції передаються через слова, стиль, події;
• розглянути зв'язок між емоціями тексту і контекстом подій;
• зробити висновки щодо емоційного впливу тексту;
• обговорити, як емоції впливають на сприйняття змісту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Розповіді й оповідання.*** Аналіз емоційного забарвлення тексту та його впливу на інтерпретацію. ***Статті й репортажі.*** Оцінка впливу на читача/слухача.

Українська література. ***Художні твори.*** Аналіз емоційного забарвлення поведінки персонажів та його впливу на сприймання.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Літературні твори.*** Аналіз емоційних аспектів тексту і стилю.

Історія України. ***Джерела і документи.*** Розгляд емоційного тла.

Захист України. ***Робота з учнями.*** Розвиток емоційного інтелекту.

Біологія. ***Науково-популярні статті.*** Аналіз емоційної мотивації авторів у презентації фактів.

Фізика. ***Опис явищ.*** Вивчення емоційного впливу опису фізичних явищ на сприймання наукових текстів.

Етика. ***Публіцистика.*** Розбір емоційного впливу публіцистичних текстів на формування моральних цінностей.

Інформатика. ***Тексти інструкцій.*** Аналіз емоційної тональності пояснень та з'ясування їх впливу на розуміння змісту.

Мистецтво. ***Кінематограф і театр.*** Аналіз емоційних ефектів.

Основи психології. ***Аналіз текстів.*** Виявлення емоцій автора.

Основи соціології. ***Тексти опитувань.*** Вивчення емоційної реакції аудиторії.

РОЗГЛЯД ПІДҐРУНТЯ ФАКТУ ЕМОЦІЙНОГО

Розгляд підґрунтя факту емоційного – прийом аналізу емоційних складників конкретних фактів/подій; сприяє усвідомленню впливу емоцій на сприйняття інформації та ухвалення рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• взяти факт/подію для аналізу, виявити емоційні компоненти;
• проаналізувати вплив емоцій на сприйняття й оцінку факту;
• розглянути, як емоції змінюють інтерпретацію факту;
• порівняти різні інтерпретації факту з урахуванням емоцій;

• сформулювати висновки щодо ролі емоцій у сприйнятті факту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Робота з текстами.*** Дослідження емоційного забарвлення. ***Виступи і промови.*** Розбір емоційних складників у публічному мовленні.

Українська література. ***Художні твори.*** Дослідження емоційних фактів у сюжетах.

Захист України. ***Аналіз конкретних ситуацій.*** Розвиток емоційного інтелекту через аналіз ситуацій.

Біологія. ***Робота з науково-популярними текстами як джерелом знань.*** Аналіз емоційної мотивації авторів у оприявненні фактів.

Етика. ***Робота з публіцистичними текстами.*** Розбір емоційного впливу на формування моральних цінностей.

Інформатика. ***Опрацювання текстів інструкцій.*** Аналіз емоційної тональності пояснень та її впливу.

Основи медіаграмотності. ***Вплив новин на аудиторію.*** Розпізнавання емоційних складників у повідомленнях.

Основи психології. ***Дослідження емоційної реакції на інформацію.*** Аналіз впливу емоцій на сприйняття фактів.

РОЗГЛЯД ПІДҐРУНТЯ ЯВИЩА ЕМОЦІЙНОГО

Розгляд підґрунтя явища емоційного – прийом аналізу емоційного складника у соціальних, літературних, історичних чи інших контекстах, що сприяє глибшому розумінню внутрішніх причин поведінки людей, груп чи літературних персонажів, а також розвитку подій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати явище/ситуацію для аналізу;

• виявити емоційні чинники, які вплинули на його/її прояв;

• дослідити джерела і контекст емоційної реакції (особистісний, соціальний, культурний);

• проаналізувати, як саме емоції вплинули на подію;

• порівняти емоційні чинники у подібних/контрастних ситуаціях;

• підсумувати роль емоцій у сприйнятті й розвитку явища.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Робота з текстами: ідентифікація емоційного забарвлення мовлення.*** Розвиток умінь інтерпретації змісту.

Українська література. ***Інтерпретація емоційних причин подій у творах.*** Розвиток емоційної емпатії та вмінь аналізу персонажів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Аналіз емоційної лексики у текстах/діалогах.*** Розвиток емоційного інтелекту.

Історія України. ***Дослідження емоційних настроїв суспільства в періоди змін.*** Формування історичної емпатії.

Громадянська освіта. ***Вивчення соціальних процесів через емоційні реакції громадян.*** Розвиток критичного осмислення подій.

Захист України. ***Опрацювання ситуацій (кейсів) з емоційного аналізу в критичних ситуаціях.*** Формування психологічної стійкості.

Біологія і екологія. ***Психоемоційні реакції людини на екологічні загрози.*** Усвідомлення взаємозв'язку між природою та емоціями.

Етика. ***Обговорення моральних дилем крізь призму емоцій.*** Розвиток емпатії.

Мистецтво. ***Аналіз театральних і кінематографічних сюжетів.*** Розуміння емоцій як рушія художнього образу.

Основи медіаграмотності. ***Аналіз емоційного впливу інформаційних повідомлень.*** Формування критичності мислення.

Основи психології. ***Аналіз емоційної мотивації учасників явищ.*** Розвиток здатності до емоційної рефлексії та розуміння поведінки.

Основи соціології. ***Аналіз емоційного контексту колективної поведінки.*** Формування вмінь оцінювати соціальні явища. ***Дослідження групових реакцій на соціальні події.*** Усвідомлення ролі емоцій у колективній поведінці.

РОЗГЛЯД ПОДІЙ І ЯВИЩ МИНУЛОГО

Розгляд подій і явищ минулого – прийом аналізу подій/явищ крізь історичну перспективу для розуміння причин, результатів, наслідків і закономірностей.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати подію/явище для аналізу;
- визначити історичний контекст/попередні події;
- проаналізувати причинно-наслідкові зв'язки між минулим і сучасним;
- оцінити вплив історичних умов на розвиток події/явища;
- порівняти різні часові перспективи;
- сформулювати висновки щодо закономірностей і результатів/наслідків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Дослідження змін мовних норм упродовж певного часу.*** Формування мовної свідомості.

Українська література. ***Історичний контекст текстів і подій.*** Поглиблення розуміння творів.

Історія України. ***Аналіз ключових подій та їх результатів/наслідків.*** Формування історичного мислення.

Всесвітня історія. ***Порівняння світових подій різних епох.*** Формування глобального історичного бачення.

Громадянська освіта. ***Вивчення сучасних правових норм через історичну еволюцію.*** Усвідомлення громадянських цінностей.

Захист України. ***Використання кейсів з минулого для навчання.*** Осмислення історичних прикладів стійкості.

Біологія і екологія. ***Історія екологічних криз і катастроф.*** Розуміння повторюваних закономірностей впливу людини на природу.

Етика. ***Аналіз моральних уявлень у різні історичні періоди.*** Розвиток критичного ставлення до етичних норм.

Інформатика. ***Історія розвитку комп'ютерних технологій.*** Осмислення етапів цифрової трансформації.

Музичне мистецтво. ***Вивчення музичних творів у контексті історичних подій.*** Усвідомлення значущості культурного контексту.

Основи політології. ***Аналіз політичних процесів через історію.*** Розуміння трансформацій політичних систем.

Основи філософії. ***Аналіз філософських ідей у контексті епох.*** Усвідомлення впливу ідей на суспільний розвиток.

РОЗГЛЯД ЯВИЩ У ЗВОРОТНІЙ ЧАСОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Розгляд явищ у зворотній часовій перспективі – прийом оцінки подій/явищ через аналіз їх результатів, наслідків і подій, що передували їм; сприяє кращому розумінню причинно-наслідкових зв'язків.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати явище/подію для аналізу;

• визначити кінцевий результат/наслідок;

• відстежити послідовність подій у зворотному порядку;

• виокремити ключові точки змін у процесі розвитку;

• проаналізувати причини, що привели до результату/призвели до наслідку;

• сформулювати висновки щодо механізмів розвитку явища.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз сюжетних ходів через результати/наслідки дій персонажів.*** Розвиток логічності та критичності мислення.

Література закордоння. ***Дослідження сюжетних ліній від фіналу до початку.*** Поглиблення читацької інтерпретації.

Історія України. ***Аналіз подій через їх результати/наслідки.*** Формування вмінь зворотного історичного аналізу.

Громадянська освіта. ***Вивчення соціальних змін через результати реформ.*** Усвідомлення динаміки громадських процесів.

Захист України. ***Розбір ситуацій (кейсів) і проєктів зворотним шляхом.*** Осмислення етапів ухвалення рішень у кризових ситуаціях.

Алгебра. ***Розв'язання задач через зворотні обчислення.*** Розвиток аналітичного мислення і вмінь перевірки результатів.

Біологія і екологія. ***Аналіз наслідків змін в екосистемах.*** Встановлення причин природних змін через наслідки.

Етика. ***Аналіз моральних рішень через результати/наслідки для особистості й суспільства.*** Формування ціннісних орієнтирів.

Інформатика. ***Трасування помилок у програмуванні від результату до коду.*** Розвиток алгоритмічного мислення.

Мистецтво. ***Оцінка сюжетів кіно і театру з погляду результатів/наслідків.*** Розуміння драматургічної побудови твору.

Основи політології. ***Дослідження політичних рішень і результатів/наслідків.*** Усвідомлення логіки політичних процесів.

Основи психології. ***Вивчення причин емоційних реакцій.*** Формування здатності працювати з особистісними подіями.

РОЗГОРТАННЯ ЛАНЦЮЖКА АСОЦІАТИВНОГО

Розгортання ланцюжка асоціативного – прийом створення послідовних асоціацій між поняттями, подіями, ідеями для поглиблення розуміння й стимулювання творчого мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити початкову ідею, поняття, подію;
- знайти асоціації, логічно/емоційно з нею пов'язані;
- розширювати ланцюжок, додаючи нові асоціації;
- групувати/структурувати асоціації за певними ознаками;
- виявляти зв'язки й закономірності між асоціаціями;
- використати ланцюжок для аналізу, пояснення явища, генерування нових ідей.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Побудова асоціативних ланцюжків на основі лексичних одиниць.*** Розвиток мисленнєво-мовленнєвої пластичності.

Українська література. ***Аналіз символів, метафор і образів.*** Поглиблення розуміння тексту і розвиток інтерпретаційних умінь.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Розширення словникового запасу через асоціації.*** Підвищення ефективності засвоєння лексики.

Захист України. ***Ігри і вправи на розвиток логіки й мислення.*** Стимулювання тактичного і стратегічного мислення.

Біологія. ***Асоціативне вивчення систем організму, біологічних процесів.*** Зміцнення міжпредметних зв'язків.

Етика. ***Створення асоціативних рядів на основі моральних понять.*** Поглиблення ціннісного усвідомлення.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Створення асоціативних карт для пояснення економічних понять.*** Концептуалізація мислення.

Інформатика. ***Асоціативне моделювання понять у створенні карт візуалізації мислення.*** Розвиток логічного і структурного мислення.

Мистецтво. ***Вивчення асоціативних рядів у композиціях.*** Розвиток художнього мислення й візуальної уяви.

Основи психології. ***Виявлення психоемоційних зв'язків між явищами.*** Формування вмінь емоційної інтерпретації.

Основи соціології. ***Аналіз асоціативних зв'язків у поведінці груп.*** Розуміння соціальної взаємодії у субкультурних групах.

РОЗДУМИ ЗА АНАЛОГІЄЮ

Роздуми за аналогією – прийом розмірковування на основі подібностей між ситуаціями, явищами, концепціями; дає змогу переносити знання з відомих ситуацій на нові, знаходити нестандартні рішення й поглиблювати розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати ситуацію/явище для аналізу;

• знайти аналогії з іншими відомими подіями/явищами;

• порівняти характеристики, причини, механізми дії, результати/наслідки;

• виявити спільні закономірності/контрасти;

• визначити, які з них можна перенести на поточну ситуацію;

• сформулювати нові ідеї, прогнози, рішення на основі аналогій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вивчення граматичних явищ через аналогії з мовними моделями.*** Полегшення засвоєння складних тем.

Українська література. ***Аналіз персонажів.*** Визначення мотивацій через паралелі з іншими творами.

Історія України. ***Порівняння подій.*** Виявлення закономірностей через аналогії.

Громадянська освіта. ***Аналіз соціальних явищ через подібні історичні/сучасні кейси.*** Формування вмінь соціального прогнозування.

Основи правознавства. ***Судові ситуації (кейси).*** Порівняння схожих ситуацій для ухвалення рішень.

Математика. ***Розв'язування задач.*** Застосування аналогій у вирішенні задач.

Географія. ***Порівняння природних явищ у різних регіонах.*** Формування здатності до узагальнення закономірностей.

Фізика. ***Моделювання процесів за аналогією*** *(електричний струм – течія води)*. Глибше розуміння абстрактних понять.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Аналіз економічних ситуацій через аналогії з ринковими кейсами.*** Стратегічне мислення.

Технології. ***Проєктні рішення.*** Використання відомих моделей для виконання нових задач.

Основи психології. ***Аналіз поведінки.*** Перенесення знань між ситуаціями.

Основи філософії. ***Порівняння філософських ідей різних епох.*** Пошук концептуальних аналогій для пояснення сучасних проблем.

РОЗІГРУВАННЯ СЦЕН ІЗ ТЕКСТУ

Розігрування сцен із тексту – прийом відтворення сцен з літературних творів, текстів, історичних подій для глибшого осмислення змісту, мотивів персонажів та емоційного забарвлення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати сцену/уривок для відтворення;

• проаналізувати основні дії, мотиви, контекст;

• визначити мету розігрування (емоційне розуміння, аналіз дій, інтерпретація позицій);

• розподілити ролі й підготувати стислий сценарій;

• відтворити сцену в групі або індивідуально;

• обговорити спостереження, емоційні реакції, висновки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Ситуації спілкування.*** Відтворення для розвитку комунікаційних умінь.

Українська література. ***Твори й уривки.*** Драматизація для глибшого розуміння поведінки персонажів.

Література закордоння. ***Інсценізація ключових моментів.*** Глибше занурення в моральну проблематику творів і культуру.

Історія України. ***Події та ситуації.*** Відтворення для аналізу причин і результатів/наслідків.

Громадянська освіта. ***Соціальні ситуації (кейси).*** Моделювання для розуміння конфліктів.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Розігрування для аналізу мотивацій і рішень.

Біологія і екологія. ***Сценки про взаємодію в екосистемах.*** Формування міжпредметного мислення.

Етика. ***Розігрування ситуацій на основі моральних дилем.*** Усвідомлення результатів/наслідків ціннісного вибору.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Ситуації бізнес-спілкування.*** Розвиток умінь ухвалювати рішення.

Мистецтво. ***Вистави і творчі проєкти.*** Осмислення емоційного контексту.

Основи психології. ***Соціальні взаємодії.*** Розвиток емпатії через участь у рольових іграх.

Фізична культура. ***Рольові ситуації на тему командної взаємодії.*** Формування лідерства і взаємоповаги.

РОЗКРИТТЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ

Розкриття суперечностей – прийом виявлення й аналізу суперечностей у твердженнях, ідеях, подіях; дає можливість поглибити розуміння, розвивати критичність мислення і знаходити шляхи розв’язання й запобігання конфліктів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• виявити твердження/ситуацію для аналізу;

• знайти суперечність, суперечливі аспекти;

• уточнити контекст виникнення суперечностей;

• проаналізувати причини і ймовірні наслідки суперечностей;

• обговорити варіанти усунення/пом'якшення суперечностей;

• сформулювати висновки для подальших освітніх дій, розгортання міркувань тощо.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Сюжетні лінії.*** Виявлення внутрішніх і зовнішніх суперечностей персонажів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Інтерпретація текстів.*** Аналіз суперечливих висловлень у текстах.

Всесвітня історія. ***Конфлікти держав.*** Аналіз політичних суперечностей.

Громадянська освіта. ***Громадянські права й обов'язки.*** Обговорення конфлікту між особистим і суспільним.

Основи правознавства. ***Юридичні колізії.*** Аналіз суперечностей у нормативно-правових актах.

Математика. ***Парадокси й нестандартні задачі.*** Розкриття суперечностей у розв'язках.

Біологія. ***Еволюційні концепції.*** З'ясування суперечностей між різними гіпотезами походження видів.

Етика. ***Дилеми морального вибору.*** Виявлення суперечностей в аргументації.

Основи медіаграмотності. ***Аналіз інформації.*** Пошук усунення логічних суперечностей. ***Проєктні завдання.*** Знаходження рішень через з'ясування конфліктних моментів.

Основи психології. ***Групові взаємодії.*** Виявлення суперечностей у мотиваціях і в діях.

Основи соціології. ***Конфлікти і взаємодії.*** Аналіз суперечностей у поведінці груп.

Основи філософії. ***Ідеї і вчення.*** Розгляд внутрішніх логічних суперечностей у філософських концепціях.

РОЗМЕЖУВАННЯ ОСНОВНОГО Й ДРУГОРЯДНОГО

Розмежування основного й другорядного – прийом визначення найважливіших аспектів ідей, фактів, подій для фокусування уваги на ключових елементах та ефективного аналізу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати матеріал/явище для аналізу;

• визначити ключові поняття, факти, аргументи;

• відокремити другорядні деталі, приклади, ілюстрації;

• порівняти значущість елементів для розуміння теми;
• проаналізувати взаємозв'язки між основними елементами;
• використати для висновків, презентацій, подальшої роботи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Типи мовлення.*** Визначення основної думки в тексті. Формування вмінь стислого переказу.

Українська література. ***Твори і жанри.*** Аналіз головних і другорядних сюжетних ліній.

Історія України. ***Події і процеси.*** Фокус на ключових моментах для аналізу причин і результатів/наслідків.

Громадянська освіта. ***Соціальні ситуації (кейси).*** Виявлення пріоритетних проблем/цінностей.

Математика. ***Текстові задачі.*** Визначення істотних умов для правильного розв'язання.

Біологія. ***Будова органів і систем.*** Виділення ключових структур для розуміння функціонування.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-плани.*** Визначення пріоритетних цілей і ресурсів.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Розмежування основних дій і допоміжних процесів.

Технології. ***Аналіз технологічного процесу.*** Визначення критичних етапів виробництва.

Основи медіаграмотності. ***Аргументація.*** Відокремлення істотного від другорядного. ***Тексти і факти.*** Визначення ключових елементів.

Основи психології. ***Когнітивний розвиток.*** Визначення основного у поведінці і в мотиваціях.

РОЗМИНКА АСОЦІАТИВНА

Розминка асоціативна – прийом стимулювання мислення через використання асоціацій між поняттями, образами, подіями; підвищує креативність, пластичність мислення і швидкість генерування ідей.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати слово, поняття, образ як початковий елемент;
• генерувати асоціації, з ним пов'язані;
• побудувати ланцюжок асоціацій для поглиблення розуміння;
• обговорити отримані асоціативні зв'язки;
• використати асоціації для нових ідей, висновків, рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз творів.*** Використання асоціацій для глибшого розуміння образів.

Історія України. ***Події та явища.*** Пошук зв'язків через асоціації.

Громадянська освіта. ***Соціальні явища.*** Аналіз суспільних процесів через асоціації.

Основи правознавства. ***Правові поняття.*** Асоціативне вивчення складних норм.

Математика. ***Поняття і формули.*** Використання асоціацій для запам'ятовування.

Біологія. ***Біологічні процеси.*** Залучення асоціацій для пояснення функцій організму.

Етика. ***Моральні цінності.*** Розвиток емпатії через виконання асоціативних вправ.

Інформатика. ***Кодування й алгоритми.*** Пошук асоціативних паралелей у структурі даних.

Технології. ***Проєктування і дизайн.*** Створення асоціативних рішень.

Мистецтво. ***Візуальні й музичні проєкти.*** Генерування креативних ідей.

Основи психології. ***Когнітивний розвиток.*** Асоціативні вправи для покращення пластичності мислення.

РОЗПІЗНАВАННЯ

Розпізнавання – прийом ідентифікації та визначення ознак, властивостей, ідей, помилок; сприяє точному аналізові, перевірці правильності й упорядкуванню інформації, розвиткові мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити об'єкт/явище для розпізнавання;
- виділити ключові ознаки/характеристики;
- порівняти з відомими зразками/критеріями;
- зафіксувати результати, зробити висновки;
- використати розпізнані ознаки для подальшого аналізу й ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз текстів.*** Ідентифікація символів, стилю, мотивів.

Історія України. ***Події та документи.*** Розпізнавання ключових фактів і закономірностей.

Громадянська освіта. ***Соціальні кейси.*** Розпізнавання конфліктних та етичних аспектів. ***Соціальні явища.*** Визначення характеристик.

Основи правознавства. ***Правові ситуації.*** Ідентифікація порушень і норм.

Математика. ***Фігури.*** Визначення властивостей і типів фігур, їх комбінування для розвитку мислення.

Біологія. ***Клітинні структури.*** Розпізнавання органел за функціями і будовою.

Технології. ***Проєктна діяльність.*** Ідентифікація проблем і характеристик об'єктів.

Основи медіаграмотності. ***Аналіз навчальних матеріалів.*** Виявлення ключових ознак.

Основи політології. ***Політичні явища.*** Ідентифікація основних тенденцій і моделей.

Основи психології. ***Аналіз поведінки.*** Розпізнавання емоційних і когнітивних ознак.

РОЗПІЗНАВАННЯ ПОМИЛОК

Розпізнавання помилок – прийом виявлення неправильних тверджень, дій, рішень для їх виправлення й запобігання; сприяє розвиткові критичності мислення і здатності до самоаналізу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- проаналізувати твердження/виконану дію;
- виявити невідповідності, помилки, неточності;
- визначити причини виникнення помилок;
- оцінити наслідки помилок для подальшої діяльності;
- виправити/запропонувати коригування;
- використати уроки помилок для уникнення їх.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз творів.*** Усвідомлення некоректності трактувань сюжету чи персонажів.

Історія України. ***Аналіз подій.*** Виявлення помилок у хронології або в причинно-наслідкових зв'язках.

Основи правознавства. ***Судові ситуації (кейси).*** Корекція неправильних юридичних трактувань.

Математика. ***Розв'язування задач.*** Виявлення й виправлення арифметичних і логічних помилок.

Фізика. ***Аналіз експериментів.*** Виявлення й виправлення похибок вимірювань.

Біологія. ***Вивчення процесів та експериментів.*** Виявлення некоректних спостережень і хибних висновків.

Географія. ***Картографія.*** Виявлення помилок у відображенні географічних об'єктів.

Економіка і право. ***Аналіз фінансових звітів.*** Розпізнавання хибних фінансових даних і некоректних прогнозів.

Інформатика. ***Програмування.*** Виявлення й усунення синтаксичних і логічних помилок у коді.

Музика. ***Аналіз музичних творів.*** Виявлення помилок у виконанні й інтерпретації творів.

Технології. ***Проєктування.*** Виявлення й виправлення помилок у конструктивних рішеннях.

Основи психології. ***Аналіз поведінкових сценаріїв.*** Усвідомлення помилковості інтерпретацій мотивації.

РОЗПІЗНАВАННЯ СМИСЛУ

Розпізнавання смислу – прийом, корисний для глибокого розуміння значення слів, смислів фраз, висловлювань, ситуацій; дає змогу виявити основні ідеї, логічні зв'язки і контекст.

Логістика успішної реалізації прийому:

• виділити ключові слова/висловлення;
• визначити їх значення у конкретному контексті;
• проаналізувати ймовірні смислові варіанти;
• порівняти зі смислом сусідніх елементів/явищ;
• сформулювати власне розуміння/пояснення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Робота з текстом.*** Визначення основної думки й семантичних зв'язків.

Українська література/Література закордоння. ***Інтерпретація художніх текстів.*** Розпізнавання смислових шарів.

Історія України. ***Робота з джерелами й документами.*** Аналіз фактів і підтекстів подій.

Всесвітня історія. ***Опрацювання політичних документів.*** Визначення основного змісту й намірів авторів.

Громадянська освіта. ***Вивчення законодавчих текстів.*** Розпізнавання ключових положень і правил.

Фізика. ***Робота з науковими текстами.*** Розпізнавання й аналіз змісту теоретичних пояснень.

Географія. ***Опис природних явищ.*** Виявлення основного смислу географічних процесів.

Економіка. ***Опрацювання звітів і аналітики.*** Визначення смислу економічних показників і трендів.

Етика. ***Аргументація і моральні висновки.*** Аналіз висловлень щодо ціннісного смислу.

Музика. ***Література творів.*** Інтерпретація музичних текстів і символіки.

Технології. ***Інструкції та посібники.*** Розпізнавання ключових етапів і правил.

Основи психології. ***Інтерпретація поведінки.*** Виявлення цілей і мотивів дій.

РОЗПІЗНАВАННЯ ТВЕРДЖЕНЬ ПРИХОВАНИХ

Розпізнавання тверджень прихованих – прийом виявлення неочевидних, непрямо виражених, прихованих аспектів у текстах, ситуаціях, в аргументах; сприяє розвиткові аналітичності й критичності мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з текстом/із ситуацією;

• виявити явні твердження/факти;
• проаналізувати непрямі або приховані смисли;
• зробити висновки щодо логіки/прихованих намірів;
• використати здобуті дані для аргументації, обговорень, рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори класиків.*** Виявлення прихованих ідей і авторських посилів.

Історія України. ***Джерела й свідчення.*** Аналіз міжрядкових смислів.

Всесвітня історія. ***Опрацювання політичних документів.*** Аналіз непрямого впливу на суспільство.

Громадянська освіта. ***Робота із законодавчими текстами.*** Розпізнавання непрямого впливу норм і правил.

Основи правознавства. ***Судові рішення.*** Виявлення прихованих аспектів обґрунтувань.

Математика. ***Доведення теорем.*** Аналіз непрямих логічних кроків/припущень.

Біологія. ***Ознайомлення із науковими дослідженнями.*** Аналіз прихованих припущень у гіпотезах.

Географія. ***Аналітика регіональних процесів.*** Розпізнавання непрямих причин змін у середовищі.

Етика. ***Аргументація в дискусіях.*** Аналіз непрямих етичних імплікацій.

Технології. ***Робота з технічною документацією.*** Виявлення непрямих обмежень/вимог у проєктах.

Основи психології. ***Розбір поведінкових ситуацій (кейсів).*** Виявлення прихованих мотивацій та установок.

Основи філософії. ***Аналіз текстових трактатів.*** Виявлення неявних філософських концепцій і логіки.

РОЗПОВІДЬ

Розповідь – прийом викладення подій, фактів, ідей у формі історії/наративу; використовується для кращого запам'ятовування, емоційного залучення і формування логічно впорядкованого мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему/подію для розповіді;
• визначити ключові елементи та хронологію;
• викласти інформацію у структурованій розповіді;
• додати приклади, деталі, емоційні акценти;
• проаналізувати ефективність передачі ідеї та сприйняття її аудиторією.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Вивчення творів художньої літератури.*** Створення сюжетної розповіді.

Історія України. ***Ознайомлення з біографіями визначних діячів і розгляд подій.*** Виклад хронології та причинно-наслідкових зв'язків.

Всесвітня історія. ***Розбір політичних подій.*** Виклад перебігу дипломатичних процесів.

Громадянська освіта. ***Опрацювання судових кейсів.*** Розповідь про етапи ухвалення рішень.

Основи правознавства. ***Розбір судових процесів.*** Створення розповіді про події.

Математика. ***Історія розвитку теорем і методів.*** Виклад логічного ходу відкриттів.

Біологія. ***Дослідження й експерименти.*** Виклад процесу спостереження/результатів.

Географія. ***Опис природних явищ.*** Розповідь про формування ландшафтів і зміни клімату.

Етика. ***Розбір моральних дилем.*** Історії ціннісного вибору та аналіз їх результатів/наслідків.

Технології. ***Етапи проєктування.*** Створення розповіді про виготовлення технічного виробу.

Основи психології. ***Дослідження поведінки.*** Відтворення історій і аналіз реальних ситуацій.

Основи філософії. ***Ознайомлення з біографіями мислителів.*** Виклад життєвого шляху та основних ідей.

РОЗПОДІЛ ІНФОРМАЦІЇ ЗА КАТЕГОРІЯМИ

Розподіл інформації за категоріями – прийом сортування даних, понять, фактів у групи за певними ознаками; сприяє розвиткові пам'яті, класифікаційних умінь, логічного мислення і швидкому знаходженню потрібної інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- зібрати матеріал для аналізу;
- визначити критерії класифікації;
- розподілити інформацію на категорії за ознаками;
- перевірити логічність і повноту категорій;
- використати категоризовану інформацію для навчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Жанри і стилі.*** Розподіл творів за художніми ознаками.

Історія України. ***Події та явища.*** Класифікація за періодами.

Всесвітня історія. ***Епохи цивілізацій.*** Сортування за хронологією.

Громадянська освіта. ***Форми демократії.*** Класифікація політичних систем/інститутів.

Основи правознавства. ***Норми і правила.*** Класифікація за типами.

Математика. ***Класифікація задач.*** Групування за складністю.

Географія. ***Класифікація кліматичних зон.*** Сортування за типами клімату і природними особливостями.

Етика. ***Типи моральних дилем.*** Розподіл за контекстом і характером.

Технології. ***Конструкції та проєкти.*** Групування за функціональністю/призначенням.

Основи психології. ***Поведінкові патерни.*** Сортування за типами реакцій/мотивацій.

Основи філософії. ***Класифікація філософських напрямів.*** Групування за світоглядними ознаками.

РОЗПОДІЛ ОБОВ'ЯЗКІВ

Розподіл обов'язків – прийом організації роботи групи шляхом визначення ролей і відповідальності учасників; дає змогу підвищити ефективність спільної діяльності, уникнути дублювання, сформувати вміння командної взаємодії.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити завдання/проєкт;
- розподілити ролі серед учнів;
- пояснити обов'язки й очікування;
- контролювати виконання завдань і взаємодію учнів;
- оцінити результат спільної роботи, зробити висновки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Театральні постановки й драматизації.*** Розподіл ролей серед учнів.

Історія України. ***Проєкти і дослідження.*** Розподіл ролей у накопиченні й аналізі джерел.

Всесвітня історія. ***Проєктна діяльність.*** Розподіл ролей у вивченні історичних подій і джерел.

Основи правознавства. ***Судові симуляції.*** Визначення ролей учасників процесу.

Географія. ***Командні польові дослідження.*** Розподіл обов'язків під час накопичення й аналізу даних.

Технології. ***Командні проєкти.*** Розподіл ролей у конструюванні чи в програмуванні.

Основи психології. ***Дослідження групової поведінки.*** Розподіл обов'язків у соціальних експериментах.

Основи філософії. ***Групові обговорення.*** Визначення відповідальності за підготовку аргументів.

РОЗРОБКА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВАРІАНТІВ СЮЖЕТУ

Розробка альтернативних варіантів сюжету – прийом створення нових варіантів розвитку подій або кінцівок у текстах, літературних

творах і сценаріях; сприяє розвиткові творчого мислення, уяви й умінь аналізувати сюжетні структури.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити основну сюжетну лінію;
• виявити ключові точки, де ймовірні альтернативи;
• розробити кілька варіантів розвитку подій;
• оцінити логічність і результати/наслідки кожного варіанта;
• вибрати/поєднати найцікавіші й ефективні альтернативи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори.*** Розробка альтернативних закінчень.

Історія України. ***Події та процеси.*** Вивчення ймовірних альтернатив розвитку історичних ситуацій.

Всесвітня історія. ***Політичні сценарії.*** Розгляд варіантів рішень держав.

Громадянська освіта. ***Соціальні ситуації (кейси).*** Пропозиція альтернативних шляхів розв'язання конфліктів.

Основи правознавства. ***Судові ситуації (кейси).*** Аналіз альтернативних юридичних рішень.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Розробка альтернативних стратегій розв'язання.

Біологія. ***Еволюційні процеси.*** Моделювання альтернативних сценаріїв розвитку виду.

Географія. ***Природні катастрофи.*** Оцінка різних варіантів реагування і планів евакуації.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Обговорення альтернативних рішень у конфліктних ситуаціях.

Технології. ***Проєктування.*** Виготовлення прототипів із варіативними технічними рішеннями.

Основи психології. ***Психологічні експерименти.*** Аналіз альтернативних реакцій і поведінкових моделей.

Основи філософії. ***Етичні концепції.*** Обговорення альтернативних підходів до розв'язання моральних проблем.

РОЗРОБКА МІНІПРОГРАМ І СКРИПТІВ

Розробка мініпрограм і скриптів – прийом створення невеликих програм/скриптів для автоматизації процесів, моделювання явищ і вирішення навчальних задач; розвиває логічне мислення, алгоритмічні вміння і цифрову грамотність.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити завдання чи проблему, які потрібно автоматизувати;
• спроєктувати логіку програми або алгоритму;
• написати код/скрипт;
• протестувати роботу програми і виправити помилки;

• використати для аналізу, моделювання, навчальної практики.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лінгвістичний аналіз.*** Автоматизація перевірки граматики і стилю.

Всесвітня історія. ***Хронологія подій.*** Скрипти для візуалізації історичних послідовностей.

Громадянська освіта. ***Соціальні симуляції.*** Моделювання поведінки.

Основи правознавства. ***Автоматизація юридичних процесів.*** Симуляція судових рішень.

Математика. ***Моделювання.*** Автоматизація розв'язання задач.

Фізика. ***Моделювання фізичних процесів.*** Створення програм для розрахунку руху тіл.

Географія. ***Кліматичні моделі.*** Розробка скриптів для прогнозування змін клімату.

Етика. ***Моделювання результатів/наслідків рішень.*** Аналіз альтернативних сценаріїв.

Інформатика. ***Програмування.*** Створення навчальних скриптів і алгоритмів.

Технології. ***Робота з цифровими системами.*** Створення симуляцій і макетів.

Основи психології. ***Аналіз поведінкових даних.*** Автоматизоване моделювання психологічних тестів.

РОЗШИРЕННЯ РАМОК (РОЗФРЕЙМУВАННЯ)

Розширення рамок (розфреймування) – прийом виходу за межі звичних шаблонів мислення і традиційних підходів; сприяє генеруванню нестандартних ідей, креативному розв'язанню проблем і розвиткові інноваційного мислення «поза коробкою».

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити наявні рамки/обмеження;
• виявити джерела/причини цих обмежень;
• проаналізувати, які елементи можна змінити, замінити, обійти;
• сформувати кілька альтернативних ідей/сценаріїв;
• обговорити їх переваги, ризики, потенціал;
• вибрати найефективніший/найкреативніший варіант;
• проаналізувати результати застосування нових підходів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Мовленнєві конструкції.*** Створення креативних варіантів для висловлення тієї самої думки.

Українська література. ***Творчий аналіз.*** Генерування нових сюжетних рішень.

Історія України. ***Альтернативні реконструкції подій.*** Оцінка нестандартних ходів розвитку.

Всесвітня історія. ***Дипломатичні сценарії.*** Розгляд альтернативних підходів держав.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Пошук нестандартних рішень проблем.

Біологія і екологія. ***Розв'язання екологічних проблем.*** Винайдення нестандартних підходів до збереження біорізноманіття.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Пошук нетрадиційних рішень конфліктів.

Інформатика. ***Алгоритми і програми.*** Розробка нетипових рішень задач програмування.

Технології. ***Інноваційні проєкти.*** Розробка технічних рішень.

Основи психології. ***Поведінкові моделі.*** Аналіз і розширення варіантів реагування у стресових ситуаціях.

Фізична культура. ***Тактичні рішення у командних іграх.*** Використання нестандартних стратегій для перемоги.

РОЛІ (ВИКОНАННЯ РОЛЕЙ)

Ролі (виконання ролей) – прийом визначення функцій, завдань, позицій учнів у групі або в ситуації для ефективного виконання завдань; сприяє організації роботи, розвиткові лідерських якостей і комунікаційних умінь.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити завдання/мету діяльності;

• проаналізувати потребу в: функціях, позиціях, спеціалізаціях;

• розподілити ролі за здібностями, інтересами, цілями учнів;

• узгодити відповідальність, очікувані результати і межі повноважень;

• забезпечити взаємодію й підтримку між ролями в процесі виконання завдань;

• здійснювати супровід, зворотний зв'язок і коригування;

• провести оцінку ефективності взаємодії й розподілу ролей.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Театральні постановки.*** Визначення ролей персонажів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Рольові ігри.*** Формування комунікаційних умінь у змодельованих ситуаціях.

Історія України. ***Проєкти і дослідження.*** Розподіл завдань серед учасників.

Всесвітня історія. ***Дипломатичні симуляції.*** Визначення ролей у переговорному процесі.

Громадянська освіта. ***Соціальні ситуації (кейси).*** Призначення ролей у групових рішеннях.

Основи правознавства. ***Судові симуляції.*** Розподіл ролей у процесі розгляду ситуацій (кейсів).

Біологія. ***Лабораторні роботи.*** Організація експериментів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-симуляції.*** Розподіл функцій у стартап-команді.

Основи медіаграмотності. ***Медіапроєкти.*** Призначення ролей у створенні інформаційного продукту.

Фізична культура. ***Командні ігри.*** Розмежування ролей і тактичних функцій учасників.

РОЛЬОВА ГРА

Рольова гра – прийом імітації реальних/уявних ситуацій шляхом виконання певних ролей учнями; використовується для розвитку вмінь ефективної комунікації, критичності мислення, розв'язання проблем і ухвалення рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити навчальну мету і зміст ситуації, що імітуватиметься;
- сформулювати сценарій/кейс на основі контексту;
- розподілити ролі з урахуванням рівня підготовки учнів;
- ознайомити з ролями, правилами, умовами взаємодії;
- провести рольову гру з дотриманням ігрової логіки і ролей;
- організувати обговорення дій, рішень і взаємодій учнів;
- провести рефлексію, визначити, як здобутий досвід можна застосувати на практиці.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Драматизації.*** Відтворення сцен і аналіз цілей і мотивацій персонажів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Побутові ситуації.*** Рольові діалоги для розвитку мовленнєвої діяльності.

Історія України. ***Відтворення історичних ситуацій.*** Рольове осмислення вчинків і дій учасників подій.

Всесвітня історія. ***Дипломатичні переговори.*** Імітація ролей учасників переговорів.

Громадянська освіта. ***Соціальні конфлікти.*** Імітація ролей для розв'язання проблем.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Симуляції ролей суддів, адвокатів та інших учасників.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Рольове опрацювання альтернативних рішень.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-ситуації.*** Рольове ухвалення фінансових рішень у команді.

Інформатика. ***ІТ-команда.*** Симуляція командної взаємодії в ІТ-проєкті (керівник, програміст, дизайнер).

Основи медіаграмотності. ***Робота редакції.*** Рольова гра зі створення новинного контенту.

Основи психології. ***Соціальні дослідження.*** Рольові моделі поведінки у групі.

Фізична культура. ***Командні ролі.*** Імітація ситуацій командного лідерства і взаємодії у грі.

РОЛЬОВЕ ВИСЛОВЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНЕ

Рольове висловлювання відповідальне – прийом, за якого учень висловлює думки/ухвалює рішення від імені персонажа чи конкретної ролі; стимулює мовлення, критичність мислення і розуміння альтернативних поглядів, відповідальність, емпатію.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити роль/позицію, від імені якої оприявнюватиметься висловлювання;
- вивчити контекст, погляди, інтереси, мотивацію цієї ролі;
- сформулювати аргументоване висловлювання з позиції ролі;
- представити висловлювання як монолог/діалог/дискусію;
- проаналізувати реакції інших учнів і характер взаємодії ролей;
- обговорити емоційні й інтелектуальні складники досвіду;
- зробити висновки щодо поглядів та їх впливу на розуміння.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література/Література закордоння. ***Аналіз творів.*** Висловлювання від імені персонажів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Тренування мовлення.*** Висловлювання від імені персонажів у змодельованих ситуаціях.

Історія України. ***Аналіз історичних подій.*** Висловлення поглядів від імені сучасників подій.

Всесвітня історія. ***Дипломатичні сценарії.*** Представлення позицій держав у перемовинах.

Громадянська освіта. ***Соціальні ситуації (кейси).*** Аргументація позицій різних сторін.

Основи правознавства. ***Судові симуляції.*** Аргументація від імені учасників процесу.

Біологія і екологія. ***Екологічні конфлікти.*** Аргументація з позиції природи, людини, промисловості.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Висловлення поглядів учасників ситуації.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-дебати.*** Представлення інтересів різних учасників ринку.

Основи психології. ***Розбір поведінкових ситуацій (кейсів).*** Висловлення ролей учасників.

Основи філософії. ***Світоглядні дискусії.*** Оприявнення позиції різних філософських шкіл.

Фізична культура. ***Командна стратегія.*** Висловлення міркувань з позиції гравця, тренера, судді.

САМОАНАЛІЗ ПІСЛЯ ГРУПОВОЇ РОБОТИ

Самоаналіз після групової роботи – прийом рефлексії, який передбачає оцінку власної ролі, внеску і взаємодії після виконання завдання в групі; сприяє розвиткові самосвідомості, критичності мислення й умінь співпраці.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити власну роль у групі, обсяг відповідальності;
- проаналізувати виконані дії, їх вплив на командний результат;
- оцінити, що вдалося, а що можна було зробити інакше;
- визначити труднощі у взаємодії, власні реакції на них;
- зробити висновки щодо ефективності командної співпраці;
- сформулювати особисті цілі/стратегії для подальшої роботи;
- обговорити результати самоаналізу з групою/вчителему.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Рольові постановки.*** Самоаналіз участі у драматизації сцен.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Інтерв'ю, сценки, дебати.*** Самоаналіз участі у командному спілкуванні.

Історія України. ***Групове моделювання подій.*** Визначення кожним ефективності власної участі в дискусії.

Всесвітня історія. ***Колективне дослідження теми.*** Рефлексія особистого внеску кожного у створення проєкту.

Основи правознавства. ***Судові симуляції.*** Оцінка власної ролі учасника процесу.

Математика. ***Розв'язання прикладних задач у групі.*** Самооцінка внеску учасників у вибір стратегії розв'язання.

Біологія і екологія. ***Проєкти з дослідження довкілля.*** Аналіз кожним особистого внеску в групову роботу.

Інформатика. ***Командне програмування.*** Оцінка ролі учасників у розробці функціональних компонентів.

Технології. ***Спільне створення технічних моделей.*** Самоаналіз участі у конструюванні.

Основи медіаграмотності. ***Робота над медіапродуктом.*** Оцінка особистої відповідальності за інформаційний зміст.

Основи психології. ***Робота в групах.*** Рефлексія власної поведінки, взаємодії.

Фізична культура. ***Командні ігри.*** Аналіз кожним особистої тактичної і психологічної ролі в грі.

САМООЦІНКА ЗА КРИТЕРІЯМИ, РОЗРОБЛЕНИМИ ДЛЯ СЕБЕ

Самооцінка за критеріями, розробленими для себе – прийом формування індивідуальної системи оцінювання власної роботи, поведін-

ки, результатів діяльності; сприяє розвиткові автономності, відповідальності й саморефлексії.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету, заради якої здійснюватиметься самооцінка;

• сформулювати власні критерії оцінювання (на основі цілей, потреб, попереднього досвіду);

• застосувати критерії до самоаналізу роботи, поведінки, рішень;

• виявити сильні сторони, труднощі, можливості для покращення;

• скласти план удосконалення з урахуванням самооцінки;

• періодично повертатися до критеріїв для перегляду їх актуальності й результативності;

• обговорити критерії з учителем/однокласниками.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Написання власних висловлень.*** Оцінка логіки, аргументації та відповідності якостям зразкового мовлення.

Українська література. ***Творчі роботи.*** Самооцінка власних оповідань/есе.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Монологічне мовлення.*** Оцінка правильності, лексичної різноманітності й логіки викладу.

Всесвітня історія. ***Аналіз історичних процесів.*** Оцінка глибини власного дослідження й обґрунтованості висновків.

Громадянська освіта. ***Соціальні ситуації (кейси).*** Самооцінка внеску у групові рішення.

Біологія і екологія. ***Дослідницький проєкт.*** Самооцінка наукової обґрунтованості й чіткості етапів дослідження.

Етика. ***Поведінкові ситуації.*** Оцінка власної реакції з погляду моральних принципів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Фінансове планування.*** Самооцінка ухвалених рішень у моделі бізнесу.

Інформатика. ***Розробка презентацій/програм.*** Самооцінка за критеріями зручності, естетики, ефективності.

Технології. ***Виготовлення проєкту.*** Оцінка точності, акуратності, практичності виробу.

Основи психології. ***Особистий розвиток.*** Аналіз власної поведінки та ухвалених рішень.

Фізична культура. ***Фізичні вправи.*** Самооцінка техніки виконання й доцільності рівня докладених зусиль.

СЕНКАН

Сенкан – прийом і метод складання вірша або формулювання думки у п’яти рядках із певною структурою; використовується для фокусування на суті теми й лаконічного вираження ідеї, розвитку мовлення і творчого мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати тему/основне поняття для осмислення;

• дібрати одне слово (іменник), що узагальнює тему;

• додати два прикметники, які описують суть або емоцію теми;

• написати три дієслова, що показують дії, пов'язані з темою;

• скласти фразу з чотирьох слів, яка виражає особисте ставлення, розкриває суть теми;

• завершити одним словом – синонімом, асоціацією, висновком щодо теми.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Частини мови.*** Створення сенканів як засіб закріплення граматичних понять.

Українська література. ***Аналіз текстів.*** Створення сенканів за мотивами творів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Тематична лексика.*** Написання сенканів для активізації словника.

Історія України. ***Події та явища.*** Узагальнення сутності історичних процесів у сенкан-формі.

Всесвітня історія. ***Історичні постаті.*** Формулювання сенкана як стислої характеристики.

Громадянська освіта. ***Соціальні поняття.*** Стисле відображення сутності явищ.

Математика. ***Геометричні фігури.*** Опис властивостей і дій у формі сенкана.

Біологія. ***Біологічні поняття.*** Лаконічне осмислення функцій, процесів, структур.

Етика. ***Моральні дилеми.*** Висловлення основних ідей у стислій формі.

Інформатика. ***Інформатичні поняття.*** Сенкан як засіб структурування розуміння термінів.

Мистецтво. ***Візуальні образи.*** Формулювання вражень у лаконічній формі.

Фізична культура. ***Спортивні цінності.*** Вираження ставлення до спорту, командної гри тощо.

СИМУЛЯЦІЇ

Симуляції – прийом моделювання реальних ситуацій/процесів у вигляді рольових ігор/комп'ютерних моделей з метою вивчення і тестування реакцій на різні обставини; використовується для тренування ухвалення рішень, розвитку аналітичного мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ситуацію, процес, явище, що підлягає моделюванню;

• створити сценарій, правила, ролі для симуляції;

• підготувати умови для занурення учнів у ситуацію;

• провести симуляцію з фокусом на ухвалення рішень і дії здобувачів освіти;

• зафіксувати результати/наслідки рішень і динаміку розвитку подій;

• проаналізувати успішні стратегії, помилки, зробити висновки;

• обговорити потенціал застосування здобутого досвіду.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Щоденні ситуації.*** Рольові ігри для відпрацювання комунікації в реальних умовах.

Історія України. ***Переломні події.*** Симуляції ухвалення рішень історичними особами.

Всесвітня історія. ***Дипломатичні перемовини.*** Відтворення ролей держав для оцінки рішень.

Громадянська освіта. ***Соціальні конфлікти.*** Імітація ухвалення рішень учасниками.

Захист України. ***Тактичні ситуації.*** Симуляції дій у командних сценаріях.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Симуляція ролей суддів, адвокатів, обвинувачених.

Біологія. ***Робота органів/екосистем.*** Симуляція життєвих процесів у змінних умовах.

Біологія і екологія. ***Екологічне планування.*** Моделювання результатів/наслідків впливу людини на довкілля.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-сценарії.*** Моделювання ринку, попиту, інвестування.

Інформатика/Основи медіаграмотності. ***Кібербезпека.*** Симуляція загроз, реагування, захисту.

Технології. ***Аварійні ситуації.*** Симуляція дій у разі технічних несправностей/ризиків.

Основи медіаграмотності. ***Інформаційні кризи.*** Симуляція управління інформаційними потоками.

Фізична культура. ***Спортивні стратегії.*** Моделювання змагань і тактичних дій.

СИНЕКТИКА

Синектика – прийом і техніка генерування ідей, що використовує метафори, аналогії, поєднання несумісних на перший погляд елементів; спрямована на подолання звичних шаблонів мислення, розвиток креативності й створення нових нестандартних рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити проблему/творче завдання для пошуку рішення;

• сформулювати аналогії (з подібних явищ, предметів, процесів);

• використати особисті аналогії (емоційне/тілесне уподібнення до об'єкта);

• знайти символічні/фантастичні аналогії (метафори, образи, уявні сутності);

• поєднати несумісне, зіштовхнути протилежності для створення нового бачення;

• сформулювати ідеї на основі аналогій, оцінити їх доцільність.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Мовні ігри.*** Креативне створення нових слів/фраз через аналогії.

Українська література. ***Генерування сюжетів і образів персонажів.*** Використання нестандартних ідей у творах.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Вивчення лексики.*** Уявлення слів як образів, створення фантастичних історій.

Історія України. ***Критичний аналіз подій.*** Побудова альтернативного бачення історичних рішень через метафори.

Всесвітня історія. ***Сценарії.*** Створення нових сценаріїв подій на основі історичних фактів.

Громадянська освіта. ***Соціальні ситуації (кейси).*** Розробка альтернативних рішень у соціальних кейсах.

Математика. ***Креативні задачі.*** Переформулювання математичних понять у вигляді метафор/життєвих аналогій.

Біологія. ***Будова організмів.*** Використання біомімікрії (природних аналогій) для створення нових об'єктів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Створення продуктів.*** Пошук інноваційних бізнес-ідей через аналогії.

Інформатика. ***Програмування.*** Генерування нестандартних підходів до розв'язання логічних задач.

Технології. ***Технічні завдання.*** Проєктування інноваційних рішень у технічних завданнях.

СИНТЕЗ

Синтез – прийом комбінування різних елементів, фактів, частин знань у нову єдність/концепцію; використовується для об'єднання ідей з різних джерел з метою створення нового знання, рішення, комплексної концепції.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити елементи, знання, ідеї для об'єднання;

• проаналізувати взаємозв'язки між ними;

• дібрати найрелевантніші компоненти для поєднання;

• скомбінувати вибрані елементи у цілісну концепцію/рішення;

• оцінити цілісність, логічність, доцільність результату;

• внести корективи/уточнення (за необхідності).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Текстовий аналіз.*** Визначення основної думки і семантичних зв'язків.

Українська література. ***Інтерпретація художніх текстів.*** Розпізнавання смислових шарів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Аналіз текстів.*** Поєднання лексичних і граматичних структур для формування висловлювань.

Історія України. ***Джерела і документи.*** Аналіз фактів і підтекстів подій.

Всесвітня історія. ***Компаративний аналіз подій у різних країнах.*** Узагальнення причинно-наслідкових зв'язків.

Громадянська освіта. ***Соціальні конфлікти.*** Синтез підходів до розв'язання проблем.

Основи правознавства. ***Судові ситуації (кейси).*** Поєднання законодавчих норм для ухвалення рішень.

Геометрія. ***Фігури.*** Поєднання властивостей фігур для доведення теорем.

Біологія і екологія. ***Екосистеми.*** Синтез інформації про вплив різних чинників на екосистеми.

Технології. ***Проєктування.*** Об'єднання технічних рішень для створення інноваційних продуктів.

Основи психології. ***Дослідження поведінки.*** Комбінування даних для висновків.

СИНТЕЗ ВИСЛОВЛЕНИХ ІДЕЙ

Синтез висловлених ідей – прийом об'єднання різних поглядів/ідей у єдину узагальнену концепцію, яка враховує всі запропоновані варіанти; підтримує групову взаємодію, створює збалансовані рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- накопичити всі висловлені ідеї/пропозиції;
- проаналізувати співзвучні й відмінні риси ідей;
- виділити ключові елементи для включення в узагальнення;
- об'єднати ці елементи у єдину концепцію;
- перевірити, чи враховано основні позиції розгляду;
- доповнити/уточнити концепцію для кращого розуміння (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Розбір аргументів у текстах.*** Узагальнення основних позицій.

Українська література. ***Колективна інтерпретація сюжетів.*** Синтез різних позицій.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Обговорення соціокультурних тем.*** Синтез різних позицій у висловлюванні.

Історія України. ***Обговорення історичних подій.*** Об'єднання фактів і оцінок.

Всесвітня історія. ***Аналіз дипломатичних рішень.*** Формування комплексного висновку.

Громадянська освіта. ***Групові обговорення соціальних проблем.*** Вироблення узгоджених стратегій.

Основи правознавства. ***Розбір судових позицій сторін.*** Узагальнення альтернативних рішень.

Математика. ***Колективне розв'язання задач.*** Формування узагальнених підходів.

Біологія і екологія. ***Обговорення екологічних проблем.*** Узагальнення результатів досліджень.

Етика. ***Дискусії про мораль.*** Вироблення етичних принципів.

Технології. ***Проєктні групи.*** Узагальнення технічних пропозицій.

Основи психології. ***Колективний аналіз поведінки групи.*** Синтез даних і спостережень.

СИНТЕЗ ІНФОРМАЦІЇ

Синтез інформації – прийом аналізу й комбінування різних джерел інформації для створення нових інтерпретацій, висновків, рішень; дає можливість будувати цілісну картину і знаходити взаємозв'язки між різними чинниками.

Логістика успішної реалізації прийому:

- накопичити інформацію з різних джерел;
- визначити ключові дані/факти, виявити зв'язки;
- об'єднати дані у логічну структуру/узагальнення;
- сформулювати нові висновки/рішення на основі синтезу;
- перевірити достовірність і повноту здобутої інформації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз текстів різних жанрів.*** Узагальнення закономірностей використання мовних засобів.

Українська література. ***Порівняння творів того самого автора.*** Виявлення схожих тем/мотивів.

Історія України. ***Вивчення різних джерел.*** Формування комплексного бачення подій.

Громадянська освіта. ***Порівняння позицій громадян і органів влади.*** Вироблення узгоджених рішень.

Біологія. ***Аналіз наукових статей.*** Узагальнення фактів про екосистеми.

Основи правознавства. ***Розбір судових справ.*** Узагальнення практики застосування норм.

Географія. ***Вивчення кліматичних даних різних регіонів.*** Синтез інформації для прогнозів.

Етика. ***Порівняння моральних позицій.*** Узагальнення етичних принципів.

Технології. ***Аналіз інноваційних розробок.*** Вироблення рекомендацій для проєктування.

Основи психології. ***Об'єднання результатів досліджень.*** Формування рекомендацій.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ

Систематизація – прийом організації знань, фактів, понять, інформації у певну структуру для полегшення їх розуміння й використання.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити матеріал/знання, що потребує організації;
- розділити інформацію на логічні групи/категорії;
- побудувати структуру/схему з урахуванням ієрархії;
- визначити пріоритетність і взаємозв'язки між елементами;
- оформити систему у вигляді таблиці, схеми, картки;
- застосувати структуру для навчання, аналізу, ухвалення рішень.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Систематизація частин мови за граматичними ознаками.*** Полегшення засвоєння граматики завдяки поділу частин мови на іменники, прикметники, дієслова тощо.

Всесвітня історія. ***Хронологічна систематизація подій Другої світової війни.*** Забезпечення цілісного сприйняття історії через упорядкування подій за роками й регіонами.

Математика. ***Класифікація трикутників за сторонами і кутами.*** Краще розуміння ознак і властивостей трикутників завдяки їх структуруванню через систематизацію.

Біологія. ***Систематика живих організмів.*** Створення основи для вивчення біологічного різноманіття шляхом розподілу організмів на царства, типи, класи.

Географія. ***Класифікація кліматичних поясів Землі.*** Оптимізація аналізу природних умов через систематизацію зон і типів клімату.

Фізика. ***Класифікація видів енергії.*** Нагода краще вивчити властивості й особливості застосування видів енергії через систематизацію.

Етика. ***Систематизація моральних норм і цінностей.*** Глибше розуміння поведінки людини через організацію моральних принципів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Класифікація видів підприємницької діяльності.*** Полегшення планування бізнесу.

Інформатика. ***Класифікація комп'ютерних мереж за типом і масштабом.*** Краще зрозуміння будови і функції мереж завдяки їх систематизації.

Основи економіки. ***Систематизація типів ринків за характеристиками.*** Впорядкування інформації про ринки.

Основи психології. ***Класифікація типів особистості за різними теоріями.*** Глибше розуміння особливостей та взаємодії різних типів особистості завдяки структуруванню.

СИТУАЦІЯ АНАЛОГОВА

Ситуація аналогова – прийом використання подібних до досліджуваної ситуацій для їх порівняння й аналізу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ситуацію/завдання для аналізу;
- знайти аналогічні/схожі випадки;
- порівняти особливості й закономірності перебігу ситуацій;
- перенести висновки і методи застосування на поточну ситуацію;
- оцінити обмеження й відмінності аналогій (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Порівняння смислотвірних засобів і стилістики текстів.*** Виявлення відповідних семантико-стилістичних структур.

Українська література. ***Аналогія сюжетів різних творів.*** З'ясування закономірностей розвитку персонажів.

Історія України. ***Порівняння подій у різні епохи.*** Виявлення повторюваних тенденцій.

Всесвітня історія. ***Аналіз схожих дипломатичних рішень.*** Вироблення рекомендацій на основі досвіду.

Громадянська освіта. ***Порівняння соціальних ситуацій.*** Вироблення стратегій взаємодії.

Біологія і екологія. ***Порівняння екологічних ситуацій у різних біомах.*** Виявлення схожих адаптацій.

Основи правознавства. ***Розбір подібних судових ситуацій (кейсів).*** Узагальнення правових висновків.

Математика. ***Аналіз схожих задач на різні теми.*** Узагальнення методів розв'язання.

Географія. ***Порівняння природних катастроф у різних регіонах.*** Вивчення моделей реагування.

Основи психології. ***Використання аналогів у поведінкових дослідженнях.*** Формування рекомендацій.

СИТУАЦІЯ ПРОБЛЕМНА

Ситуація проблемна – прийом у навчанні/в аналізі, коли немає очевидного рішення, яке потребує пошуку альтернативних варіантів і розв'язань; використовується для розвитку критичності мислення, аналізу, оцінки й ухвалення рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити проблему/завдання без очевидного рішення;
• проаналізувати наявні дані й умови ситуації;
• виявити ймовірні альтернативи/підходи до рішення;
• оцінити переваги і недоліки кожного варіанта;
• вибрати найефективніше рішення, сформулювати нові варіанти;
• здійснити перевірку цього рішення на практиці (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз конфліктних сюжетів.*** Виявлення альтернативних рішень для персонажів.

Біологія і екологія. ***Екологічні проблеми.*** Пошук альтернативних рішень для збереження видів.

Історія України. ***Розбір кризових подій.*** Пошук оптимальних стратегій дій.

Всесвітня історія. ***Конфлікти держав.*** Оцінка ймовірних наслідків рішень.

Громадянська освіта. ***Соціальні дилеми.*** Аналіз різних позицій/інтересів сторін.

Захист України. ***Тактичні навчальні завдання.*** Вибір оптимальних дій у складних умовах.

Основи правознавства. ***Судові ситуації (кейси).*** Виявлення альтернативних правових рішень.

Математика. ***Нерівності й оптимізація.*** Вибір найкращих методів розв'язання.

Основи психології. ***Групові ситуації.*** Аналіз поведінки й розробка стратегій втручання.

СИТУАЦІЯ УСПІХУ

Ситуація успіху – прийом створення умов, які ведуть до позитивного результату; слугує прикладом і мотиватором, стимулюючи впевненість і прагнення досягати мети.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ціль/очікуваний результат;
• створити умови для досягнення успіху;
• надати приклад/модель успішної реалізації;
• стимулювати учнів до повторення/застосування вмінь;
• заохотити обговорення й обмін досвідом;
• провести рефлексію щодо досягнутого результату.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз тексту художнього твору.*** Оприявнення ефективного аналізу тексту.

Біологія. ***Експерименти.*** Демонстрація проведення дослідів.

Історія України. ***Дослідження історичних подій.*** Наочне підтвердження успішного застосування джерел.

Всесвітня історія. ***Стратегії дипломатії.*** Демонстрація прикладу успішних перемовин.

Громадянська освіта. ***Дискусії.*** Оприявнення конструктивного розв'язання соціальних проблем.

Захист України. ***Тактичні навчання.*** Успішна реалізація навчального завдання.

Основи правознавства. ***Судові рішення.*** Демонстрація моделі правильного застосування норм права.

Інформатика. ***Програмування.*** Демонстрація прикладу реалізації ефективного алгоритму.

Фізика. ***Розв'язання задач.*** Показ успішного застосування формул і законів.

Основи психології. ***Групові вправи.*** Демонстрація ефективної взаємодії в команді.

СІТКА АСОЦІАТИВНА

Сітка асоціативна – прийом організації інформації для візуалізації зв'язків між поняттями, ідеями, чинниками; дає можливість розвивати асоціативне мислення, аналізувати взаємозв'язки й структурувати знання.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ключові поняття/ідеї;
- розташувати їх на сітці з центральним ядром;
- додати асоціації, зв'язки, підпорядковані елементи;
- уточнити і розширити зв'язки за додатковими асоціаціями;
- перевірити логічність і повноту зв'язків;
- використовувати сітку для аналізу, обговорення, навчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лексикологія.*** Візуалізація зв'язків між словами і значеннями.

Українська література. ***Образи і мотиви.*** Структурування сюжетних зв'язків.

Історія України. ***Події і результати/наслідки.*** Схематичне відображення причин і результатів/наслідків історичних подій.

Всесвітня історія. ***Дипломатична взаємодія.*** Побудова візуалізаційної карти взаємозв'язків держав.

Громадянська освіта. ***Соціальні явища.*** Аналіз взаємозв'язків між нормами/ролями.

Основи правознавства. ***Законодавчі акти.*** Схематизація норм/прецедентів.

Хімія. ***Хімічні реакції.*** Схематичне зображення зв'язків між реагентами/продуктами.

Фізика. ***Закони і явища.*** Відображення взаємодії процесів.

Технології. ***Етапи проєктування.*** Візуалізація послідовності та взаємозв'язків процесів.

СКЛАДАННЯ БЛОГУ

Складання блогу – прийом створення і ведення блогу для викладення думок, ідей, досвіду; використовується для розвитку письмової комунікації, рефлексії, обміну знаннями.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему/проблему для блогу;
• скласти план публікації/структуру запису;
• викласти думки/досвід у письмовій формі;
• додати ілюстрації, покликáння, мультимедійні елементи;
• опублікувати запис на вибраній платформі;
• провести аналіз і обговорення публікацій за якісного зворотного зв'язку.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Рефлексія умінь письма.*** Ведення блогу з культури мовлення.

Українська література. ***Аналіз творів.*** Публікація власних інтерпретацій тексту.

Історія України. ***Дослідження подій.*** Ведення блогу з аналізом джерел.

Всесвітня історія. ***Вивчення конфліктів.*** Рефлексійні записи щодо дипломатії.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Публікації щодо розв'язання дилем.

Основи правознавства. ***Судові ситуації (кейси).*** Публікація аналізу альтернативних рішень.

Фізика. ***Експерименти.*** Документування спостережень і висновків.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Пояснення розв'язків і методів у блозі.

Технології. ***Інновації.*** Опис проєктів і технічних рішень у блозі.

Основи психології. ***Групова взаємодія.*** Ведення блогу щодо спостережень і висновків.

СКЛАДАННЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЙНИХ КАРТ

Складання візуалізаційних карт – прийом створення карт/схем для наочного представлення зв'язків між ідеями, поняттями, даними; покращує розуміння матеріалу і дає змогу структурувати інформацію.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключові елементи інформації;
• визначити зв'язки між ними;

• вибрати формат карти/схеми;
• побудувати карту/схему з відображенням цих зв'язків;
• перевірити логічність і повноту карти;
• використовувати карту для навчання, аналізу, презентації учнівських мініпроєктів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лексичні і граматичні структури.*** Візуалізація правил і прикладів.

Українська література. ***Сюжетні лінії та персонажі.*** Побудова схем взаємозв'язків.

Історія України. ***Хронологія подій.*** Схематичне відображення причин і результатів/наслідків.

Всесвітня історія. ***Державні союзи та конфлікти.*** Візуалізація дипломатичних взаємозв'язків.

Громадянська освіта. ***Соціальні норми.*** Побудова карти ролей і взаємодій.

Основи правознавства. ***Законодавчі акти.*** Створення схем норм і прецедентів.

Фізика. ***Закони і явища.*** Схематичне відображення взаємодій і процесів.

Математика. ***Теореми і формули.*** Візуалізація логічних зв'язків між поняттями.

Технології. ***Процеси виробництва.*** Побудова карт технологічних ланцюжків.

Основи психології. ***Типи поведінки і реакцій.*** Візуалізація взаємозв'язків і закономірностей.

СКЛАДАННЯ ЗАПИТАНЬ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

Складання запитань для самоперевірки – прийом формулювання запитань для оцінки власного розуміння матеріалу; сприяє підвищенню самоконтролю, глибшому засвоєнню інформації, розвиткові критичності мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключові поняття/теми для перевірки;
• сформулювати запитання (фактологічні, аналітичні, прикладні);
• відповісти на запитання самостійно/обговорити їх у класі;
• перевірити відповідність відповідей джерелам знань/критеріям;
• проаналізувати типові помилки/лакуни;
• скоригувати підходи до подальшого вивчення теми.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Робота з текстом.*** Формулювання учнями запитань до тексту для самооцінки розуміння змісту.

Українська література. ***Аналіз текстів.*** Формулювання запитань для самооцінки розуміння художнього твору.

Історія України. ***Хронологія подій.*** Складання запитань здобувачами освіти для самоперевірки засвоєння фактів.

Всесвітня історія. ***Дипломатичні угоди.*** Самоперевірка знань про ключові події.

Громадянська освіта. ***Соціальні явища.*** Формулювання запитань на самооцінку розуміння норм.

Основи правознавства. ***Законодавчі акти.*** Підготовка запитань для самоперевірки норм права.

Математика. ***Рівняння і нерівності.*** Формування запитань для самоконтролю обчислень.

Біологія і екологія. ***Будова клітини.*** Складання учнями запитань для перевірки розуміння структур і функцій.

Інформатика. ***Алгоритми і програми.*** Складання запитань для самоперевірки логіки побудови коду.

Основи психології. ***Теорії поведінки.*** Формулювання запитань для самооцінки розуміння концепцій.

СКЛАДАННЯ КОЛАЖУ

Складання колажу – прийом творчого вираження, де різноманітні матеріали (світлини, малюнки, вирізки з газет тощо) комбінуються для створення візуального проєкту; використовується для інтеграції ідей, концепцій, розвитку креативного мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему/концепцію колажу;

• зібрати візуальні матеріали, що відповідають вибраній темі (зображення, тексти, символи тощо);

• визначити формат колажу: паперовий чи цифровий;

• скомпонувати елементи відповідно до логіки, ідеї, композиції;

• представити роботу зі стислим поясненням її змісту/ідеї.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Розвиток якостей зразкового мовлення.*** Колаж для забезпечення змістовності мовлення.

Українська література. ***Образи й мотиви.*** Створення візуальної композиції твору.

Історія України. ***Події і постаті.*** Візуалізація історичних сюжетів і життєпису визначних діячів.

Всесвітня історія. ***Державні союзи.*** Візуалізація ключових подій.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Колаж для відображення норм і ролей.

Основи правознавства. ***Судові прецеденти.*** Колаж для відображення рішень.

Географія. ***Природні зони світу.*** Колаж для візуалізації особливостей клімату і флори.

Технології. ***Побутова техніка.*** Колаж як спосіб узагальнити знання про функціональність пристроїв.

Образотворче мистецтво. ***Елементи стилів.*** Колаж як творча інтерпретація художніх напрямів.

Основи психології. ***Типи поведінки.*** Візуальне відображення закономірностей.

СКЛАДАННЯ КОНСПЕКТУ

Складання конспекту – прийом узагальнення інформації з навчального матеріалу, будь-якого іншого тексту (зокрема електронного); дає змогу виділити основні ідеї, факти, концепції; корисний для подальшого засвоєння і систематизації знань.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з текстом/навчальним матеріалом;

• визначити основні поняття, ідеї, терміни, факти;

• структурувати інформацію за логікою теми (схема, таблиця, тези, карта тощо);

• записати матеріал у зручній формі (текстовій, візуальній, комбінованій);

• позначити ключові елементи (кольором, абзацами, маркерами);

• використати конспект для повторення, обговорення, підготовки до контролю знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Правила і конструкції.*** Складання схем.

Українська література. ***Аналіз творів.*** Узагальнення сюжетів/образів.

Історія України. ***Хронологія подій.*** Узагальнення причин/результатів/наслідків.

Всесвітня історія. ***Важливі події.*** Систематизація фактів і причин.

Громадянська освіта. ***Соціальні явища.*** Конспектування норм і ролей.

Основи правознавства. ***Законодавчі акти.*** Складання конспекту норм/прецедентів.

Біологія і екологія. ***Класифікація організмів.*** Конспектування ознак і груп.

Фізика. ***Закони механіки.*** Створення логічного конспекту з формулами/прикладами.

Інформатика. ***Типи даних і структури.*** Систематизація понять у вигляді таблиць і схем.

Основи психології. ***Теорії та дослідження.*** Узагальнення поведінкових моделей.

СКЛАДАННЯ ПЛАНУ

Складання плану – прийом організації завдань, етапів і дій у логічну послідовність для досягнення мети; важливий крок для систематизації та ефективного виконання будь-якого завдання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити кінцеву мету/завдання;

• проаналізувати обсяг роботи й розподілити її на логічні етапи;

• сформулювати дії кожного етапу у чіткій послідовності;

• визначити ресурси, час і ймовірних виконавців з-поміж учнів;

• зафіксувати план письмово або у цифровій формі (файли Microsoft Word, Google Doc, інші програми і застосунки);

• використовувати план для моніторингу виконання, вносити корективи (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вправи й завдання.*** Планування послідовності виконання з метою засвоєння правил.

Українська література. ***Підготовка до прочитання творів.*** Планування етапів аналізу тексту.

Історія України. ***Проєкти і дослідження.*** Планування етапів накопичення інформації.

Всесвітня історія. ***Дослідження подій.*** Планування послідовності аналізу.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Організація дій і розподіл ролей учнів.

Основи правознавства. ***Аналіз прецедентів.*** Планування кроків для розгляду справи.

Математика. ***Розв'язання задач підвищеної складності.*** Планування логіки обчислень.

Основи здоров'я. ***Поведінка у надзвичайних ситуаціях.*** План дій для безпеки й реагування.

Технології. ***Ремонтні роботи.*** Побудова поетапного плану виконання технічного завдання.

Основи психології. ***Дослідження поведінки.*** Планування експериментальних етапів.

СКЛАДАННЯ ПРАВИЛ

Складання правил – прийом у процесі створення й формулювання правил, які регулюватимуть діяльність/поведінку в певному контексті; це важливо для забезпечення організованої роботи групи.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити сферу/контекст, для якої/якого потрібні правила;

• сформулювати попередній перелік положень і норм, що регулюють поведінку/дії;

• перевірити правила на відповідність меті, логічність і чіткість формулювань;

• обговорити запропоновані правила з усіма учасниками для узгодження;

• остаточно затвердити правила і довести їх до відома учнів;

• застосовувати правила на практиці.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Дискусії.*** Створення правил обговорення питань.

Українська література. ***Робота в групах.*** Формулювання правил спільного аналізу тексту.

Історія України. ***Проєкти.*** Визначення правил спільного накопичення й обробки історичних даних.

Всесвітня історія. ***Моделювання переговорів.*** Формулювання правил дипломатичних дискусій.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Розробка правил взаємодії учасників групи.

Основи правознавства. ***Судові ситуації (кейси).*** Визначення правил для аналізу прецедентів.

Біологія і екологія. ***Шкільні екопроєкти.*** Складання правил поводження з ресурсами і відходами.

Інформатика. ***Робота в командних ІТ-проєктах.*** Формулювання правил кодування і взаємодії.

Основи психології. ***Групові вправи.*** Складання правил поведінки і взаємодії учасників.

Фізична культура. ***Командні ігри.*** Розробка правил чесної гри і безпечної поведінки.

СКЛАДАННЯ СЦЕНАРІЇВ

Складання сценаріїв – прийом створення ймовірних варіантів розвитку подій/ситуацій, який дає змогу прогнозувати результати і планувати дії; використовується для аналізу альтернативних обставин.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ситуацію, проблему, подію для моделювання;

• зібрати вихідні дані/умови, що впливають на розвиток подій;

• розробити сценарій (реалістичний, оптимістичний, критичний);

• проаналізувати ймовірні переваги і ризики кожного сценарію;

• обговорити й порівняти сценарії в групі/з учителем;

• вибрати найдоцільніший сценарій/розробити план.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Дискусії.*** Моделювання результатів комунікаційних ситуацій.

Українська література. ***Аналіз творів.*** Розробка альтернативних закінчень сюжетів/творів.

Історія України. ***Дослідження подій.*** Прогнозування результатів/наслідків історичних рішень.

Всесвітня історія. ***Дипломатія.*** Моделювання результатів/наслідків угод.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Створення сценаріїв реалізації ініціатив.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Розробка сценаріїв розвитку судових справ.

Біологія і екологія. ***Екологічні кризи.*** Створення сценаріїв змін у біосфері залежно від впливу людини.

Інформатика. ***Кібербезпека.*** Сценарії дій у разі кібератак/втрати даних.

Основи психології. ***Соціальні експерименти.*** Прогнозування поведінкових реакцій груп.

СКЛАДАННЯ ТЕЗ

Складання тез – прийом стислого й чіткого викладу основних ідей/висновків; дає змогу зосередити увагу на ключових моментах матеріалу; корисний для підготовки публічних виступів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключові ідеї, поняття, висновки з матеріалу;

• скоротити текстову інформацію до лаконічних формулювань, відфільтровуючи другорядне, зберігаючи логіку викладу;

• перевірити зрозумілість, послідовність і точність кожної тези;

• упорядкувати тези у логічну структуру (від загального до конкретного, за темами або етапами);

• використати готові тези для публічного виступу, презентації, письмового узагальнення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Складання тез.*** Письмове формулювання ключових положень публічного виступу.

Українська література. ***Аналіз творів.*** Стисла характеристика проблематики.

Історія України. ***Хронологія подій.*** Узагальнення причин і результатів/наслідків подій.

Всесвітня історія. ***Важливі події.*** Стислий виклад результатів/наслідків дипломатичних рішень.

Громадянська освіта. ***Соціальні явища.*** Розкриття суті основних норм і ролей.

Основи правознавства. ***Законодавчі акти.*** Виклад основних норм/прецедентів.

Біологія. ***Травна система людини.*** Складання тез про основні функції/етапи перетравлення.

Фізика. ***Електромагнітні явища.*** Формулювання тез про основні закони/приклади застосування.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Етапи відкриття бізнесу.*** Стислий виклад основних дій і вимог.

Основи психології. ***Теорії та дослідження.*** Стислий виклад моделей поведінки.

СЛУХАННЯ АКТИВНЕ

Слухання активне – прийом, що передбачає цілковиту концентрацію на тому, що говорить співрозмовник, із відповідями у вигляді запитань і зворотного зв'язку; сприяє кращому розумінню, сприйняттю інформації, розвиткові комунікаційних умінь.

Логістика успішної реалізації прийому:

• зосередитись на висловлюваннях співрозмовника;

• виявляти зацікавленість невербально (погляд, кивок, міміка) або стислими фразами підтримки;

• ставити уточнювальні/відкриті запитання;

• повторювати/перефразовувати почуте, щоб підтвердити розуміння;

• надавати зважений і конструктивний зворотний зв'язок;

• використовувати здобуту інформацію для спільного розв'язання проблем/подальшої розмови.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Дискусії.*** Слухання аргументів і формування зворотного зв'язку.

Українська література. ***Аналіз та інтерпретація творів.*** Активне слухання й обговорення інтерпретацій.

Історія України. ***Пояснення подій.*** Активне сприймання лекцій/обговорень.

Всесвітня історія. ***Дипломатичні ситуації (кейси).*** Активне слухання для аналізу переговорів.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Слухання однокласників для колективних рішень.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Сприймання аргументів сторін.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Презентація бізнес-ідей.*** Активне слухання для оцінки доцільності інвестицій.

Технології. ***Робота в командах.*** Слухання інструкцій і пропозицій для ефективного виконання завдань.

Музичне мистецтво. ***Інтерпретація творів.*** Активне слухання для аналізу емоційного і технічного наповнення композицій.

Основи психології. ***Розбір поведінкових моделей.*** Активне слухання для розуміння моделей поведінки.

СПІВАКТИВНІСТЬ

Співактивність – прийом навчання, де здобувачі освіти активно взаємодіють між собою і з педагогом для спільного виконання завдань, розв'язання проблем, досягнення мети; сприяє розвиткові командної роботи і критичності мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити завдання/проблему, що потребує розв'язання;

• організувати учнів у пари/малі групи залежно від діяльності;

• надати чіткі інструкції для взаємодії та розподілу ролей;

• стимулювати діалог, обмін думками, ідеями, аргументами;

• спостерігати за процесом (моделювати ефективну обопільну/групову взаємодію);

• узагальнити результати, організувати рефлексію.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вправи і дискусії.*** Виконання завдань у парах/групах.

Українська література. ***Робота з текстом.*** Спільний аналіз та інтерпретація творів.

Історія України. ***Проєктна робота.*** Колективне накопичення й спільний аналіз джерел.

Всесвітня історія. ***Дипломатичні ситуації (кейси).*** Командна розробка варіантів рішень.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Спільні планування й реалізація ініціатив.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Спільний аналіз правових норм і прецедентів.

Математика. ***Розв'язування задач.*** Спільне опрацювання стратегій для пошуку розв'язку.

Біологія і екологія. ***Екологічні проблеми.*** Командне моделювання адекватної відповіді на екологічні виклики.

Інформатика. ***Розробка проєкту.*** Співактивна робота над створенням вебсторінки/застосунку.

Основи психології. ***Результування діяльності.*** Спільне виконання завдань з обговоренням активності учасників у досягненні результатів.

СПІВДІЯЛЬНІСТЬ

Співдіяльність – прийом, що полягає у спільній діяльності, передбачає взаємодію та співпрацю учнів для досягнення спільних цілей і виконання завдань; сприяє розвиткові вмінь командної роботи, креативності й критичності мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету/завдання, що потребує колективної роботи;

• організувати взаємодію учнів, визначити формат співпраці;

• розподілити ролі й обов'язки;
• виконати завдання у тісній співпраці, обмінюючись ідеями;
• здійснити аналіз результатів і рефлексію.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Проєктні завдання.*** Спільна робота над проєктом.

Українська література. ***Аналіз текстів.*** Спільне обговорення і створення інтерпретацій.

Історія України. ***Дослідження.*** Аналіз джерел, хронологізація.

Громадянська освіта. ***Соціальні ініціативи.*** Колективне планування й спільна реалізація проєктів.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Робота групи над аналізом прецедентів.

Математика. ***Колективне розв'язання задач.*** Об'єднання зусиль для пошуку ефективних методів.

Біологія і екологія. ***Спільні дослідження.*** Командна робота над вивченням екологічних процесів.

Інформатика. ***Розробка програм.*** Координація дій у створенні програмного продукту.

Основи психології. ***Командна робота з аналізом результатів.*** Виконання завдань і обговорення результатів у команді.

СПІВПРАЦЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Співпраця з громадськістю – прийом взаємодії з зовнішніми організаціями, громадськими установами, соціальними групами для досягнення спільних цілей, проведення досліджень і реалізації проєктів; сприяє розвиткові комунікаційних і організаційних умінь.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету/завдання співпраці з громадськістю;
• вибрати організації, установи, соціальні групи для взаємодії;
• встановити канали комунікації, розподілити ролі серед здобувачів освіти;
• планувати і проводити спільні заходи, дослідження, проєкти;
• контролювати процес взаємодії та підтримувати зв'язок;
• оцінити результати співпраці й підсумувати здобутий досвід (відібрати найцікавіші проєкти для шкільного портфоліо).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Українська література. ***Медіапроєкти.*** Створення публікацій/блогів.

Історія України. ***Дослідження джерел.*** Взаємодія з музеями й архівами для накопичення даних.

Всесвітня історія. ***Дипломатичні ситуації (кейси).*** Робота з міжнародними інституціями/експертами.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Співпраця з місцевими організаціями для реалізації ініціатив.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Спільний аналіз законодавчих документів із практиками.

Математика. ***Освітні ініціативи.*** Співпраця з громадськими організаціями для популяризації науки.

Біологія і екологія. ***Екологічні проєкти.*** Взаємодія з природоохоронними організаціями для реалізації ініціатив.

Інформатика. ***Технічні заходи.*** Співпраця з ІТ-компаніями для проведення хакатонів/воркшопів.

СПІЛКУВАННЯ АКТИВНЕ ПІД ЧАС РОЗПОВІДІ ІСТОРІЇ

Спілкування активне під час розповіді історії – прийом розповіді, де учні активно залучаються до процесу обміну думками під час створення і викладу історії/ситуації; дає можливість залучити аудиторію до дискусії та поглибити розуміння теми.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити тему/сюжет історії для опрацювання;
- організувати учнів для активної взаємодії/обговорення;
- заохочувати ставити запитання і висловлювати думки;
- інтегрувати відповіді/реакції аудиторії у хід розповіді;
- підсумувати обговорення, зробити висновки;
- стимулювати обмін думками/подальші дискусії/.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Письмові та усні презентації.*** Представлення й активне обговорення презентацій.

Українська література. ***Аналіз текстів.*** Активне обговорення змісту/мотивів/персонажів.

Історія України. ***Події та документи.*** Розповідь і обговорення ключових фактів.

Всесвітня історія. ***Дипломатичні переговори.*** Моделювання/обговорення сценаріїв.

Громадянська освіта. ***Соціальні ситуації (кейси).*** Спільне опрацювання проблемних ситуацій.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Розповідь і аналіз позицій сторін.

Математика. ***Історія математики.*** Активне обговорення відкриттів/методів.

Біологія і екологія. ***Розповідь про природні явища.*** Обговорення впливу на довкілля.

Інформатика. ***Історія розвитку технологій.*** Дискусія про вплив інновацій на суспільство.

Основи психології. ***Соціальні експерименти.*** Обговорення результатів спостережень.

СПОНУКАННЯ ДО ГЛИБШИХ РОЗДУМІВ І РОЗКРИТТЯ ТЕМИ ДИСКУСІЇ

Спонукання до глибших роздумів і розкриття теми дискусії – прийом, спрямований на активізацію мислення учнів шляхом постановки запитань, створення ситуацій, які стимулюють аналіз, рефлексію і розгорнуту аргументацію; модератор/учитель виступає як фасилітатор процесу мислення, орієнтуючи здобувачів освіти на глибше розкриття суті теми.

Логістика успішної реалізації прийому:

- підготувати проблемне питання/суперечливу ситуацію;
- формулювати відкриті запитання, що стимулюють аналіз;
- заохочувати до порівнянь, прикладів, контраргументів;
- підтримувати атмосферу поваги до думок інших учнів;
- узагальнювати висловлені ідеї, виділяючи ключові підходи;
- залучати учнів до практичного застосування обговореного;
- сприяти рефлексії щодо висновків і особистого ставлення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Письмові роботи.*** Обговорення змістових рішень.

Українська література. ***Твори.*** Поглиблений аналіз образів і тем.

Історія України. ***Події.*** Обговорення причин і результатів/наслідків ключових рішень.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Дискусії про роль і вплив громадянської активності.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Аналіз позицій сторін і правових аргументів.

Біологія і екологія. ***Генна інженерія.*** Дискусія щодо етичних і наукових аспектів біотехнологій.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Фінансові рішення.*** Обговорення стратегій інвестування/ризиків.

Інформатика. ***Штучний інтелект.*** Дискусія про можливості й виклики автоматизації у прийдешньому.

Основи психології. ***Поведінка.*** Обговорення реакцій і мотивів поведінки людей.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Спостереження – прийом накопичення інформації шляхом цілеспрямованого безпосереднього вивчення явищ, процесів, поведінки людей; в освітньому контексті використовується для розвитку зосередженості, критичності мислення, умінь аналізувати й робити обґрунтовані висновки на основі фактів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити об'єкт/процес для спостереження;

• сформулювати мету й завдання спостереження;

• розробити чіткі критерії й інструменти фіксації спостережень (схеми, таблиці, списки тощо);

• провести систематичне й уважне спостереження відповідно до плану;

• зафіксувати й упорядкувати накопичені дані;

• проаналізувати результати і сформулювати висновки;

• обговорити результати і/або використати їх у подальшому навчанні.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Комунікаційні практики.*** Спостереження за реалізацією мовних структур у мовленні.

Українська література. ***Аналіз творів.*** Спостереження за розвитком сюжетних ліній і персонажів.

Історія України. ***Події.*** Аналіз джерел і послідовності подій.

Всесвітня історія. ***Дипломатія.*** Спостереження за результатами перемовин.

Громадянська освіта. ***Соціальні явища.*** Спостереження за громадською активністю.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Спостереження за дотриманням процесуальних норм.

Біологія. ***Поведінка тварин.*** Спостереження за реакціями організмів у різних умовах.

Технології. ***Трудові процеси.*** Спостереження за етапами виготовлення виробів/якістю виконання.

Основи психології. ***Поведінка.*** Аналіз реакцій і взаємодії учнів.

Фізична культура. ***Рухова активність.*** Спостереження за технікою виконання вправ і динамікою розвитку.

СПРОБИ Й ПОМИЛКИ

Спроби й помилки – прийом, який передбачає активне використання експериментів, гіпотез і перевірок для пошуку правильного рішення; помилки розглядаються не як невдача, а як а як перспектива змін, важлива частина освітнього процесу, що розвиває аналітичні вміння і здатність до самокорекції, пластичність мислення, креативність.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити проблему/завдання, що потребує пошуку рішення;

• сформулювати одну/кілька гіпотез/варіантів розв'язання;

• здійснити (на папері, в електронному вигляді) спроби реалізації кожного з варіантів;

• фіксувати результати кожної спроби включно з помилками;

• з’ясувати причину виникнення помилки;
• адаптувати підхід/вибрати нову стратегію;
• повторити цикл, поки не буде знайдено дієве/правильне рішення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Мовна практика.*** Пошук точних формулювань через редагування і виправлення помилок.

Українська література. ***Творче письмо.*** Експериментування зі структурою і стилем тексту.

Історія України. ***Вивчення подій.*** Перевірка різних гіпотез причинно-наслідкових зв’язків.

Математика. ***Розв’язання задач.*** Використання різних методів для знаходження правильного рішення.

Біологія. ***Моделювання процесів.*** Експерименти для перевірки гіпотез про живі організми.

Біологія і екологія. ***Дослідницькі проєкти.*** Пошук ефективних рішень для локальної екопроблеми шляхом тестування підходів.

Фізика. ***Лабораторні роботи.*** Перевірка фізичних закономірностей через досліди.

Хімія. ***Реакції та досліди.*** Виявлення ефектів за різних умов проведення експерименту.

Інформатика. ***Програмування.*** Налагодження коду через тестування різних рішень.

Основи психології. ***Аналіз поведінки.*** Спостереження за результатами/наслідками дій у контрольованих умовах.

Основи філософії. ***Аргументація.*** Побудова і спростування гіпотез у процесі діалогу, уточнення позицій.

Фізична культура. ***Вивчення техніки.*** Випробовування різних способів виконання вправ до досягнення оптимального результату.

СПРОСТОВУВАННЯ ДУМОК

Спростовування думок – прийом, що полягає у висловленні аргументованої незгоди з певною думкою/позицією задля розширення дискусії та розвитку критичності мислення; навчає конструктивної полеміки і вміння обстоювати власну позицію.

Логістика успішної реалізації прийому:

• виявлення твердження/думки для аналізу;
• формулювання аргументів проти заявленої позиції;
• висловлення заперечення у конструктивній формі;
• обговорення альтернативних позицій і пошук компромісу;
• рефлексія над ефективністю аргументації і власних позицій;
• вироблення правил дотримання толерантності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Обговорення суперечливих вчинків персонажів і пошук контраргументів.*** Використання заперечень для формування власної інтерпретації твору.

Історія України. ***Аналіз оцінок історичних подій у джерелах.*** Аргументування заперечень для розуміння причин і результатів/наслідків.

Громадянська освіта. ***Розгляд суспільних проблем із різних позицій розгляду.*** Використання заперечень як інструмента розвитку критичності мислення й демократичної культури.

Математика. ***Обговорення способів розв'язання тієї самої задачі.*** Формулювання заперечень щодо хибних доведень і помилкових рішень.

Біологія і екологія. ***Аналіз дискусійних тверджень щодо охорони природи.*** Використання заперечень для усвідомлення екологічної відповідальності й пошуку альтернатив.

Економіка і право. ***Заперечення аргументів у питаннях підприємництва і правових відносин.*** Формування вмінь конструктивної дискусії у сфері суспільних наук.

Основи філософії. ***Обговорення філософських тез із висловленням заперечень і контраргументів.*** Використання прийому для розвитку логіки й діалектичного мислення.

СТАРТАП ЛІНІЙНИЙ

Стартап лінійний – прийом, що моделює шлях створення бізнес-ідеї через послідовні мінімальні кроки: визначення проблеми, формування простої ідеї (MVP – мінімально життєздатного продукту), її швидке тестування з обмеженими ресурсами, аналіз зворотного зв'язку й удосконалення; розвиває аналітичні й креативні вміння, здатність до командної роботи, підприємницьке мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- виявити актуальну проблему/потребу у своєму середовищі;
- сформулювати бізнес-гіпотезу;
- визначити мініресурси для реалізації базової версії (MVP);
- протестувати ідею (опитування, прототип, презентація);
- накопичити зворотний зв'язок від потенційних користувачів;
- оновити/вдосконалити ідею на основі накопичених даних;
- презентувати підсумкову версію рішення (пітч, візуалізація, бюджет, план реалізації).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Мовний челендж в Instagram (або TikTok), спрямований на популяризацію української музики серед підлітків.*** Промпт: опиши мінімальну версію і метод накопичення відгуків.

Історія України. ***Сценарій стартапу: створення інтерактивної мапи історичних подій регіону.*** Промпт: зроби опис MVP і заплануй його тестування серед однокласників.

Біологія. ***Розробка продукту: навчальні біонабори для вирощування мікрозе́лені вдома.*** Промпт: опиши MVP, процес тестування вдома або в класі та реакцію перших користувачів.

Біологія і екологія. ***Ідея локальної ініціативи зі збору пластику у школі.*** Промпт: визнач етапи реалізації, мінімальні ресурси, опиши спосіб оцінки ефективності програми.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Учнівський проєкт: створення мобільного застосунку для обміну підручниками у школі.*** Промпт: опиши MVP, протестуй попит серед однокласників і підготуй стислий бізнес-пітч.

Економіка і право. ***Запуск мікробізнесу із виготовлення екосумок.*** Промпт: розпиши етапи – від ідеї до першого продажу – з урахуванням спрощеної системи оподаткування.

Інформатика. ***Створення Telegram-бота, який нагадує про дедлайни домашніх завдань.*** Промпт: опиши MVP, команду реалізації та ймовірні способи монетизації.

Технології. ***Бізнес-гіпотеза для створення настільного органайзера з перероблених матеріалів.*** Промпт: створи прототип, зніми відеоогляд і збери думки потенційних користувачів.

Основи медіаграмотності. ***Стартап-ідея: онлайн-бот для розпізнавання фейкових новин.*** Промпт: розроби сценарій його мінімального функціоналу, метод тестування і збирання зворотного зв'язку.

СТВОРЕННЯ АНАЛОГІЙ

Створення аналогій – прийом, що полягає у порівнянні двох несхожих на перший погляд предметів, явищ, процесів на основі подібних ознак; полегшує розуміння нових/абстрактних понять шляхом перенесення знань зі знайомої сфери; дає змогу побачити зв'язки, глибше осмислити матеріал і розвивати пластичне мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити складну/нову концепцію, що потребує пояснення;
- знайти відомий/простіший об'єкт, процес для порівняння;
- встановити схожі характеристики/функції між ними;
- побудувати чітку аналогію (словесну, візуальну, структурну);
- обговорити межі застосування аналогії (що не збігається);
- застосувати аналогію для пояснення або самостійного відтворення матеріалу;
- створити власну аналогію для перевірки розуміння.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Частини мови.*** Аналогія: іменник як «іменна частина речення», що тримає зміст, а дієслово – як «двигун дії».

Українська література. ***Твори.*** Порівняння персонажів/сюжетних ліній з відомими подіями.

Історія України. ***Події.*** Аналогії між сучасними й історичними явищами.

Громадянська освіта. ***Соціальні процеси.*** Порівняння законів і норм у різних країнах.

Математика. ***Функції та графіки.*** Використання наочних аналогій для пояснення закономірностей.

Біологія. ***Організми.*** Порівняння структур і процесів у видах.

Біологія і екологія. ***Екосистеми.*** Зіставлення екосистеми з людським організмом: кожен компонент виконує свою функцію.

Фізика. ***Закони.*** Порівняння механізмів руху зі щоденними явищами.

Астрономія. ***Орбіти планет.*** Зіставлення руху планет навколо зірки (Сонця) з каруселлю – кожна має свій «трос» і швидкість.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бюджет.*** Аналогія бюджету з ресурсами гри: є стартові ресурси, витрати, бонуси, ризики.

Інформатика. ***Комп'ютерна пам'ять.*** Аналогія між оперативною пам'яттю і короткочасною пам'яттю людини.

Основи психології. ***Поведінка.*** Аналогії між різними психологічними реакціями.

СТВОРЕННЯ АСОЦІАТИВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ІДЕЯМИ

Створення асоціативних зв'язків між ідеями – прийом поєднання різних ідей/концепцій через подібні аспекти; дає змогу формувати нові взаємозв'язки; корисний для розвитку критичності мислення, виявлення схожих тенденцій, пошуку нових підходів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ідеї/ концепції для порівняння;
- знайти схожість між ними;
- встановити зв'язки і взаємозалежності;
- сформулювати нові ідеї/концепції на основі цих зв'язків;
- оцінити життєздатність/корисність отриманих асоціацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Порівняння образів і мотивів.*** Аналіз співзвучних тем у різних творах.

Література закордоння. ***Твори й автори.*** Аналіз схожих сюжетних ліній і тем у різних культурах.

Історія України. ***Події різних епох.*** Виявлення тенденцій і закономірностей.

Математика. ***Функції та графіки.*** Пошук закономірностей і зв'язків між різними типами задач.

Біологія. ***Процеси в організмах.*** Виявлення схожих принципів у різних системах.

Географія. ***Природні явища.*** Пошук взаємозв'язків між кліматичними/геологічними процесами.

Фізика. ***Закони і явища.*** Аналогії між різними процесами.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-моделі.*** Пошук спільних рис і відмінностей у різних підходах до ведення бізнесу.

Інформатика. ***Алгоритми і структури даних.*** Виявлення спільних логічних патернів і принципів роботи.

Основи психології. ***Поведінка і мотивація.*** Виявлення спільних механізмів реакцій у різних ситуаціях.

СТВОРЕННЯ АСОЦІАЦІЙ ЗІ СЛОВАМИ/ФРАЗАМИ

Створення асоціацій зі словами/фразами – прийом, за якого нові ідеї/поняття пов'язуються з відомими учневі словами/фразами; сприяє швидкому відтворенню і глибшому засвоєнню матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити поняття, термін, інформацію для запам'ятовування;

• дібрати відомі слова, фрази, вислови, що мають зв'язок із новою інформацією;

• встановити чіткий зв'язок/логічну асоціацію між новим поняттям і вибраними словами/фразами;

• практикувати активне повторення нової інформації через ці асоціації, використовуючи усне/письмове відтворення;

• оцінити ефективність застосованих асоціацій для запам'ятовування й модифікувати систему асоціацій (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лексика.*** Пов'язування нових слів з відомими фразами для кращого засвоєння значень.

Українська література. ***Персонажі й мотиви.*** Використання ключових цитат/фраз для запам'ятовування сюжетних ліній.

Історія України. ***Події.*** Асоціації нових фактів з відомими подіями, історичними крилатими висловами.

Всесвітня історія. ***Події.*** Запам'ятовування історичних дат через крилаті вислови/аналогії з сучасністю.

Громадянська освіта. ***Соціальні явища.*** Асоціації понять із відомими кейсами/прикладами з громадської діяльності.

Математика. ***Формули.*** Асоціації формул із конкретними прикладами/задачами для легшого запам'ятовування.

Біологія. ***Видові назви.*** Зв'язок латинських наукових термінів з відомими словами/образами.

Географія. ***Регіони світу.*** Асоціації назв країн/регіонів з особливими фразами/символами.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Асоціації назв алгоритмів з їх функціями/прикладами застосування.

Музичне мистецтво. ***Стилі музики.*** Пов'язування стилів із характерними фразами/емоційними описами.

Образотворче мистецтво. ***Художні напрями.*** Запам'ятовування основних рис через асоціації зі знайомими словами/образами.

СТВОРЕННЯ АСОЦІАЦІЙ ІЗ ВІДЧУТТЯМИ

Створення асоціацій із відчуттями – прийом, що передбачає цілеспрямоване використання сенсорних стимулів (запахів, звуків, текстур, температури тощо) для формування асоціацій з навчальним матеріалом; сприяє кращому запам'ятовуванню, формуванню глибшого емоційного зв'язку з темою і розвиткові творчого мислення через досвід.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити інформацію або поняття, які потрібно запам'ятати/усвідомити;

• дібрати сенсорний стимул, пов'язаний із темою (запах, текстура, звук, смак тощо);

• створити емоційно забарвлену асоціацію між стимулом і навчальним матеріалом;

• підкріпити зв'язок практичним досвідом (слухання, дотик, нюхання, уявлення тощо);

• організувати повторення/виклик цієї асоціації у різних навчальних контекстах;

• оцінити глибину сприйняття і тривкість пам'яті, оновити підхід (за потреби);

• запропонувати учням створити власні асоціації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лексика.*** Асоціації зі звуками і ритмом слів.

Українська література. ***Емоції персонажів.*** Асоціації між характером персонажа та ароматом, музикою, кольором тканини.

Історія України. ***Події.*** Асоціації подій із сенсорними образами (звуки, запахи, відчуття страху/надії/перемоги).

Біологія. ***Рослини.*** Використання текстур і запахів для запам'ятовування видів.

Біологія і екологія. ***Стан природи.*** Асоціації змін в екосистемах із характерними звуками/запахами/візуальними образами.

Фізика. ***Звукові явища.*** Асоціації між явищами і звуками.

Хімія. ***Речовини.*** Асоціації запахів з хімічними властивостями.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Емоційні рішення.*** Асоціації між фінансовими стратегіями й відчуттями тривоги, невизначеності або впевненості й рішучості.

Технології. ***Матеріали.*** Вивчення властивостей матеріалів через текстури й тактильні враження.

Музичне мистецтво. ***Мелодії.*** Асоціації з настроєм, звуками довкілля.

Основи психології. ***Емоції.*** Асоціації відчуттів із психічними станами.

Основи філософії. ***Абстрактні поняття.*** Асоціації між категоріями (такими як «свобода», «істина») і звуками або відчуттями.

Фізична культура. ***Рух і відчуття.*** Асоціації фізичних вправ з відчуттями в тілі (розтягнення, дихання, втома).

СТВОРЕННЯ АСОЦІАЦІЙ ІЗ КОЛЬОРАМИ

Створення асоціацій із кольорами – прийом, що полягає у використанні кольорів для пов'язування інформації з поняттями/емоціями; дає змогу покращити сприймання й запам'ятовування матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключові поняття, категорії, елементи навчального матеріалу;

• дібрати відповідні кольори для кожної категорії, враховуючи її емоційне чи символічне значення;

• асоціювати кожен елемент/поняття з вибраним кольором;

• створити візуальні матеріали (схеми, таблиці, карти) із кольоровими підказками;

• використовувати кольорові асоціації під час повторення, аналізу, тестування;

• оцінити ефективність сприйняття й запам'ятовування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Тема і мотиви.*** Використання кольорових схем для класифікації образів і тематичних ліній.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Граматичні часи***. Кольорове кодування часів для полегшення структурування інформації.

Історія України. ***Хронологія подій.*** Кольорове позначення етапів історичного розвитку для кращої орієнтації в часі.

Основи правознавства. ***Категорії норм права.*** Кольорове позначення різних видів законів і норм.

Математика. ***Геометричні фігури.*** Кольорове групування форм за властивостями/типами.

Біологія. ***Класифікація видів.*** Колірне кодування таксонів для полегшення запам'ятовування.

Географія. ***Карти.*** Використання кольорів для виділення кліматичних зон і типів ландшафтів.

Фізика. ***Електричні заряди.*** Використання кольору для позначення позитивних і негативних зарядів.

Природознавство. ***Природні явища.*** Кольори для виділення різних типів кліматичних зон/сезонів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Види витрат і доходів.*** Кольорове виділення для візуалізації фінансових потоків.

Інформатика. ***Типи даних.*** Використання кольорів для розмежування текстових, числових, логічних типів.

Образотворче мистецтво. ***Теорія кольору.*** Застосування кольорових асоціацій для розуміння гармоній і контрастів.

Основи психології. ***Емоційні стани.*** Використання кольорів для асоціацій з різними настроями і психоемоційними станами.

СТВОРЕННЯ АТМОСФЕРИ ДЛЯ ВИСЛОВЛЕННЯ ДУМОК/ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ

Створення атмосфери для висловлення думок/вираження емоцій – прийом формування безпечного відкритого підтримувального середовища, де учні можуть вільно висловлювати свої ідеї, виражати емоції; сприяє обміну думками, взаємній повазі й підтримці.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету взаємодії/обговорення;

• створити правила відкритого і безпечного спілкування;

• спонукати учнів до висловлення власних ідей;

• підтримувати доброзичливу атмосферу, взаємоповагу, конструктивний зворотний зв'язок;

• рефлексувати про ефективність атмосфери і вносити зміни.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Обговорення сюжетів і мотивів.*** Стимулювання вільного обміну думками про твори.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Дебати і дискусії.*** Підтримка розвитку вмінь вільно і коректно висловлювати думки.

Історія України. ***Аналіз історичних подій.*** Створення умов для відкритого обговорення.

Громадянська освіта. ***Дискусії про соціальні права.*** Заохочення до відкритого висловлення поглядів.

Фізика. ***Обговорення результатів експериментів.*** Стимулювання відвертого діалогу про відкриття з аналізом помилок.

Технології. ***Проєктна робота.*** Вільний обмін ідеями щодо інноваційних рішень.

Економіка. ***Обговорення бізнес-кейсів.*** Створення сприятливої атмосфери для відкритого аналізу ідей і обміну думками.

Інформатика. ***Обговорення алгоритмів.*** Підтримка доброзичливої атмосфери для розмірковувань і конструктивних зауважень.

Музичне мистецтво. ***Виконання й аналіз творів.*** Створення позитивної атмосфери для обговорення емоційних ефектів.

Мистецтво. ***Обговорення картин і проєктів.*** Заохочення до вільного обговорення творчих ідей.

Основи психології. ***Групові обговорення.*** Спонукання до висловлення позицій, вираження емоцій і обміну досвідом.

СТВОРЕННЯ ВАРІАНТІВ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МАТЕРІАЛУ

Створення варіантів інтерпретації матеріалу – прийом, який передбачає формування різних імовірних тлумачень того самого матеріалу/тієї самої події; дає учням можливість бачити матеріал з різних позицій розгляду, розвиває критичність мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити матеріал/подію для інтерпретації;
- запропонувати різні позиції розгляду;
- обговорити ймовірні підходи/пояснення;
- порівняти їх сильні й слабкі сторони;
- сформулювати узагальнене тлумачення або кілька варіантів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори.*** Різне прочитання мотивів/дій персонажів.

Історія України. ***Події.*** Інтерпретація причин/результатів/наслідків історичних подій/явищ.

Громадянська освіта. ***Законодавчі норми.*** Аналіз результатів/наслідків різних трактувань.

Математика. ***Теореми і задачі.*** Різні підходи до доведення і розв'язання.

Біологія. ***Еволюція видів.*** Різні наукові теорії та їх порівняння.

Географія. ***Природні катаклізми.*** Варіанти інтерпретації причин і наслідків.

Фізика. ***Явища й експерименти.*** Альтернативні пояснення фізичних процесів.

Економіка. ***Ринки і поведінка учасників.*** Різні інтерпретації економічних тенденцій.

Музичне мистецтво. ***Виконання творів.*** Різні інтерпретації мелодії і ритму.

Мистецтво. ***Картини й інсталяції.*** Варіанти тлумачення символіки і композиції.

Основи психології. ***Тести і ситуації (кейси).*** Різні пояснення мотивацій/реакцій учнів.

Основи соціології. ***Аналіз поведінки груп.*** Різні підходи до розуміння соціальних процесів.

СТВОРЕННЯ ГІПОТЕЗ, ТЕОРІЙ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПІДРУЧНИКА

Створення гіпотез, теорій за матеріалами підручника – прийом формування власних припущень/теорій на основі навчального матеріалу;

сприяє глибшому розумінню процесів, розвиткові аналітичності й критичності мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• проаналізувати наданий матеріал;
• виділити ключові факти/закономірності;
• сформулювати припущення/гіпотези;
• перевірити їх на логічність і відповідність даним;
• обговорити результати і зробити висновки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори.*** Теорії, що розкривають мотиви персонажів та авторські наміри.

Історія України. ***Події.*** Припущення щодо причинно-наслідкових зв'язків.

Основи правознавства. ***Законодавство.*** Припущення щодо результатів/наслідків змін у законах.

Математика. ***Теореми.*** Формулювання гіпотез щодо властивостей фігур/функцій.

Біологія. ***Екосистеми.*** Припущення щодо взаємодії видів.

Географія. ***Природні процеси.*** Передбачення наслідків змін клімату.

Фізика. ***Закони.*** Формування гіпотез щодо результатів/наслідків явищ.

Хімія. ***Реакції.*** Гіпотези щодо результатів експериментів.

Музичне мистецтво. ***Стилі.*** Гіпотези щодо впливу історичних подій на музичні напрями.

Основи психології. ***Психічні процеси.*** Гіпотези щодо причин поведінкових реакцій.

Основи соціології. ***Спостереження.*** Гіпотези щодо соціальних поведінкових закономірностей.

СТВОРЕННЯ ДІАГРАМ СЮЖЕТНИХ

Створення діаграм сюжетних – прийом візуалізації, який використовується для відображення послідовності подій і розвитку сюжету у тексті/в історії; дає змогу систематизувати інформацію і краще зрозуміти структуру історії.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключові події/моменти сюжету;
• визначити послідовність і логіку взаємозв'язків;
• побудувати графічну діаграму/схему;
• перевірити повноту і логічність діаграми;
• використовувати для аналізу, обговорення, презентації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори.*** Візуалізація розвитку сюжету і взаємодії персонажів.

Історія України. ***Хронологія подій.*** Побудова схем причин і результатів/наслідків.

Всесвітня історія. ***Порівняння подій.*** Створення діаграм паралельних історичних процесів.

Громадянська освіта. ***Проєкти.*** Розробка діаграм послідовності дій у процесі реалізації.

Основи правознавства. ***Судові процеси.*** Візуалізація послідовності правових дій.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Побудова діаграм для пояснення логіки розв'язання.

Біологія. ***Життєві цикли.*** Візуалізація етапів розвитку організмів.

Фізика. ***Фізичні процеси.*** Побудова схем розвитку експериментальних явищ.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Візуалізація логіки процесів і взаємозв'язків.

Музичне мистецтво. ***Структура твору.*** Побудова діаграм форм і частин композиції.

Мистецтво. ***Композиції та інсталяції.*** Візуалізація сюжетної структури і розвиток ідей.

Основи соціології. ***Соціальні процеси.*** Унаочнення взаємодій і подій у спільнотах.

СТВОРЕННЯ ЕСЕ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИХ

Створення есе інтерпретаційних – прийом написання есе, у якому учень аналізує/інтерпретує тему, подію, текст, ситуацію; передбачає формування власної позиції, її аргументацію й ілюстрування прикладами.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати тему/об'єкт для інтерпретації (текст, подію, ситуацію, явище);

• накопичити й опрацювати фактичний, контекстуальний/художній матеріал;

• визначити основну ідею/тезу власної інтерпретації;

• дібрати переконливі аргументи/приклади для її обґрунтування;

• сформувати чітку структуру есе: вступ, основна частина, висновок;

• перевірити логічність викладу, доцільність прикладів і правильність мовного оформлення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз творів.*** Інтерпретація мотивів і сюжетів.

Література закордоння. ***Образ персонажа в різних культурах.*** Порівняльна інтерпретація.

Історія України. ***Події.*** Інтерпретація причин і результатів/наслідків.

Громадянська освіта. ***Законодавчі норми.*** Обґрунтування впливу на суспільство.

Біологія і екологія. ***Людина і природа: етичні дилеми.*** Аналіз із позиції екобіоетики.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Етика бізнесу.*** Інтерпретація моральних конфліктів у кейсах.

Інформатика. ***Цифрові технології і суспільство.*** Інтерпретація впливу штучного інтелекту.

Музичне мистецтво. ***Інтерпретація музичних творів.*** Розгляд впливу емоцій, ідей, культурного контексту.

Мистецтво. ***Картини та інсталяції.*** Аналіз художніх образів.

Основи психології. ***Кейси.*** Інтерпретація поведінкових ситуацій.

Основи соціології. ***Соціальні явища.*** Інтерпретація поведінкових тенденцій.

Основи філософії. ***Ідеї мислителів.*** Обґрунтування власної позиції.

СТВОРЕННЯ ЗАВДАНЬ І ТЕСТІВ УЧНЯМИ ЗА ПІДРУЧНИКОМ

Створення завдань і тестів учнями за підручником передбачає самостійне складання здобувачами освіти завдань/тестів на основі вивченого матеріалу; дає можливість закріпити знання, розвиває вміння формулювати запитання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему/матеріал для тестування;

• виділити ключові поняття, факти, закономірності;

• сформулювати запитання (тестові, відкриті, практичні);

• обмінятися завданнями з однокласниками для перевірки;

• обговорити з учнями варіанти відповідей, оцінити їх аргументованість;

• узагальнити результати і скоригувати власні знання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Теми творів.*** Створення контрольних запитань до прочитаного.

Історія України. ***Події і постаті.*** Складання тестів на хронологію і причинно-наслідкові зв'язки.

Громадянська освіта. ***Права людини.*** Формулювання запитань на розуміння правових норм.

Геометрія. ***Властивості фігур.*** Розробка задач і тверджень для взаємного тестування.

Біологія і екологія. ***Системи органів.*** Створення запитань для перевірки засвоєння функцій і будови.

Хімія. ***Хімічні реакції.*** Складання практичних завдань на впізнавання типів реакцій.

Природознавство. ***Стихійні явища.*** Формування запитань за описами явищ у підручнику.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Фінансові інструменти.*** Створення кейсів і запитань до них.

Інформатика. ***Комп'ютерна логіка.*** Складання тестів на базі тем з алгоритмізації.

Фізична культура. ***Правила ігрових видів спорту.*** Створення тестів для взаємного оцінювання знань.

СТВОРЕННЯ ІСТОРІЙ КОЛЕКТИВНИХ

Створення історій колективних – прийом, за якого учні разом створюють оповідь, розвиваючи сюжет, персонажів, події на основі суголосного бачення; така діяльність формує креативність, уміння комунікації, командної роботи, пластичність мислення і здатність узгоджувати ідеї.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему, контекст, жанр історії;

• обговорити ідеї щодо основної сюжетної лінії;

• розподілити ролі (зокрема автори подій, персонажів, діалогів, ілюстратори, інші);

• створювати історію поетапно, інтегруючи ідеї кожного учня;

• перевіряти логіку, зв'язність і креативність історії;

• обговорити процес співпраці, труднощі, сильні сторони роботи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори.*** Спільне створення сюжетів і моделювання поведінки персонажів.

Історія України. ***Події.*** Колективна реконструкція історичних фактів.

Література закордоння. ***Творчі проєкти.*** Розробка альтернативних фіналів.

Громадянська освіта. ***Проєкти.*** Колективне планування ідей для громадських ініціатив.

Біологія і екологія. ***Збереження природи.*** Створення екологічних казок/сценаріїв про збереження природи.

Фізика. ***Історії.*** Фантастичні історії на основі фізичних явищ, наукових відкриттів.

Етика. ***Дилеми.*** Колективне створення морально-етичних дилем і сценаріїв їх розв'язання.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Стартапи.*** Створення історій стартапів, економічних кейсів.

Інформатика. ***Історії, ігри.*** Розробка сюжетів для інтерактивних історій/ігор.

Музичне мистецтво. ***Пісенна творчість.*** Колективне створення історій у текстах пісень/у сценаріях.

Мистецтво. ***Групові проєкти.*** Колективне створення художніх історій.

СТВОРЕННЯ ІСТОРІЙ УСПІХУ УЧНІВ

Створення історій успіху учнів – прийом, який полягає в описі власних досягнень, труднощів і визначенні шляхів їх подолання; сприяє розвиткові умінь саморефлексії, усвідомленню сильних сторін, мотивації до навчання і формуванню ставлення до невдачі як до можливості змін.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати ситуацію, пов'язану з освітнім досягненням, проєктом, подоланням труднощів;

• описати початкову проблему, що постала перед учнем/командою;

• проаналізувати дії/стратегії для подолання викликів;

• визначити результат: що вдалося досягти, змінити, покращити;

• сформулювати ключові висновки й уроки, здобуті з досвіду;

• представити історію (письмово, усно, у відео тощо) для обміну мотиваційним досвідом.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Публічні виступи.*** Створення і презентація власної історії успіху.

Українська література. ***Аналіз творів.*** Розкриття власних досягнень у творчих завданнях.

Історія України. ***Дослідницькі проєкти.*** Розв'язання проблемних питань під час досліджень.

Громадянська освіта. ***Проєкти.*** Оприявнення успішного розв'язання суспільних проблем.

Математика. ***Задачі.*** Шляхи розв'язання складних задач.

Біологія і екологія. ***Практична діяльність.*** Участь у природоохоронних акціях, дослідницьких експериментах.

Фізика. ***Експерименти.*** Власні висновки і способи перевірки результатів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-ідеї.*** Історія створення бізнес-ідеї чи управління бюджетом.

Інформатика. ***Програмування.*** Створення скриптів і проєктів.

Технології. ***Проєкти.*** Виконання технічних завдань.

Музичне мистецтво. ***Виступ.*** Представлення власних музичних досягнень через подолання невпевненості.

Основи психології. ***Особисті кейси.*** Презентація власних стратегій подолання труднощів.

СТВОРЕННЯ Й РОЗІГРУВАННЯ ДІАЛОГІВ МІЖ ПЕРСОНАЖАМИ

Створення й розігрування діалогів між персонажами – прийом, за якого учні створюють і розігрують діалоги між персонажами, що дає змогу розвивати вміння усного і писемного мовлення, творче письмо, розуміння характерів; сприяє глибшому зануренню в контекст.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити персонажів і окреслити контекст ситуації;
- визначити мету діалогу, ключові теми;
- сформулювати репліки персонажів;
- перевірити діалог на логічність і послідовність;
- обговорити діалог, внести корективи (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Розвиток діалогічного мовлення.*** Створення й розігрування діалогів у навчальних ситуаціях.

Українська література. ***Твори.*** Розробка й розігрування діалогів між персонажами для глибшого аналізу характерів.

Література закордоння. ***Порівняння сюжетів.*** Відтворення взаємодії персонажів.

Історія України. ***Події.*** Створення й розігрування уявних діалогів між історичними особами.

Громадянська освіта. ***Моделювання дискусій.*** Розробка й розігрування діалогів для розв'язання конфліктів.

Основи правознавства. ***Адвокатура.*** Відтворення судових дебатів між адвокатами.

Біологія. ***Дослідження.*** Створення й розігрування діалогів між уявними дослідниками про відкриття.

Фізика. ***Наука.*** Обговорення результатів експериментів між уявними ученими.

Музичне мистецтво. ***Музика.*** Розмова уявних композиторів про стиль і впливи.

Мистецтво. ***Театральні постановки.*** Відтворення реплік і характерів персонажів.

Основи психології. ***Рольові ігри.*** Створення й розігрування діалогів для аналізу поведінкових моделей.

СТВОРЕННЯ КАРТ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ МИСЛЕННЯ

Створення карт візуалізації мислення/візуалізаційних карт – прийом візуального структурування інформації, який дає змогу систематизувати знання, відобразити взаємозв'язки між об'єктами, поняттями,

ідеями, подіями; ефективний для розвитку логічного мислення, покращення пам'яті й підготовки до узагальнення матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати тему/головне поняття, яке стане центром карти;

• виокремити ключові ідеї, факти, терміни, пов'язані з темою;

• встановити логічні, причинно-наслідкові, хронологічні, структурні зв'язки;

• побудувати візуалізаційну карту з використанням кольорів, гілок, символів;

• перевірити цілісність, точність і логіку поданої інформації;

• використати карту для повторення, пояснення, порівняння, презентації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори, óбрази і мотиви.*** Візуалізація проблематики і сюжетних зв'язків.

Історія України. ***Події та факти.*** Візуалізаційна карта хронології.

Всесвітня історія. ***Історичні епохи.*** Візуалізація впливу подій.

Математика. ***Формули і задачі.*** Розгляд зв'язків між поняттями.

Біологія. ***Процеси в організмі.*** Унаочнення зв'язків між системами.

Біологія і екологія. ***Екосистеми.*** Відображення взаємозв'язків у природних екосистемах і вплив людської діяльності.

Географія. ***Природні явища.*** Візуалізація кліматичних і геологічних процесів.

Хімія. ***Типи реакцій.*** Побудова карти з прикладами й умовами перебігу.

Інформатика. ***Типи даних і операцій.*** Візуалізаційна карта структур і взаємозв'язків.

Мистецтво. ***Техніки і жанри.*** Візуалізація зв'язків між стилями.

Основи медіаграмотності. ***Джерела інформації.*** Карта оцінювання достовірності й маніпулятивності.

Основи соціології. ***Соціальні явища.*** Візуалізаційна карта взаємодій.

СТВОРЕННЯ КАРТ СЮЖЕТНИХ

Створення карт сюжетних – прийом візуалізації, за якого учні будують графічне зображення розвитку подій у тексті, в історії, у ситуації; дає змогу глибше усвідомити логіку розгортання сюжету, виявити ключові події, зв'язки між персонажами, причинно-наслідкові зв'язки й структуру оповіді.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити основну тему і сюжет твору/події;

• виділити ключові події, персонажів і поворотні моменти;

• встановити логічну послідовність і взаємозв'язки між подіями;

• побудувати карту/діаграму з відображенням розвитку сюжету;

• перевірити повноту і точність сюжетної лінії;
• використати карту для аналізу, дискусій, порівняння;
• доповнити ілюстраціями, цитатами, символами (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори.*** Побудова карт розвитку сюжетів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Читання текстів.*** Візуалізація подій/діалогів.

Історія України. ***Хронологія подій.*** Відображення причинно-наслідкових зв'язків.

Література закордоння. ***Романтичні й драматичні твори.*** Візуалізація подій.

Громадянська освіта. ***Ситуації з правами людини.*** Від конфлікту до розв'язання.

Біологія і екологія. ***Екологічні ланцюжки подій.*** Від забруднення до наслідків для біосфери.

Хімія. ***Реакції.*** Послідовність хімічних перетворень у реакції.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Стартап.*** Історія створення стартапу: етапи, кризи, рішення.

Інформатика. ***Сценарій роботи програми/гри.*** Алгоритми у формі сюжетної карти.

Мистецтво. ***Театральні постановки.*** Візуалізація сюжетних ліній.

Основи соціології. ***Аналіз конкретних ситуацій.*** Побудова карт подій у соціальних дослідженнях.

СТВОРЕННЯ КАРТОК ПЕРСОНАЖІВ

Створення карток персонажів – прийом, який передбачає формування структурованої інформації про персонажів твору/тексту, учасників історичної події, життєвої ситуації; дає можливість глибше аналізувати мотивацію, дії, риси характеру і трансформації, а також встановлювати зв'язки між ними.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати персонажів для аналізу (літературних, історичних);
• описати зовнішні й внутрішні риси, переконання, цінності;
• визначити мотивацію, цілі, поведінкові прояви персонажа;
• відтворити динаміку змін (за сюжетного трансформування персонажа);
• позначити зв'язки з іншими персонажами/подіями;
• оформити картку з ключовими характеристиками, візуальними елементами/цитатами;
• використати картку для аналізу, дискусії, порівняння тощо.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори.*** Визначення характеристик персонажів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Літературні тексти.*** Створення карт персонажів для покращення умінь читання й розуміння.

Література закордоння. ***Розбір сюжетів.*** Аналіз ролей персонажів.

Історія України. ***Історичні особистості.*** Портрети діячів.

Громадянська освіта. ***Соціальні ролі.*** Аналіз типових учасників суспільних процесів (громадянин, волонтер, чиновник).

Біологія і екологія. ***Біологічні «персонажі».*** Організми/клітини з описом функцій у системі.

Хімія. ***Умовно-метафоричні персонажі***. Хімічні елементи з рисами, «поведінкою» в реакціях, «стосунками» з іншими.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Ролі в бізнесі.*** Картки підприємця, інвестора, споживача.

Інформатика. ***Користувач, хакер, бот.*** Персонажі у цифрових середовищах, їх цілі, дії, результати/наслідки.

Основи психології. ***Поведінкові моделі.*** Характеристика типів особистості.

Основи філософії. ***Ідеї мислителів.*** Аналіз позицій і взаємодій.

СТВОРЕННЯ КОЛАЖІВ

Створення колажів – прийом візуального узагальнення, художнього вираження, за якого комбінуються зображення, світлини, текстові фрагменти, малюнки, інші матеріали для втілення ідей, показу сюжетів, відтворення емоцій, понять; сприяє творчому мисленню, символічному сприйняттю і глибшому аналізу тем.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати тему, подію, явище, образ для візуалізації;

• накопичити/створити візуальні матеріали: тексти, фото, ілюстрації, символи;

• продумати основну ідею/посил колажу;

• скомпонувати матеріали в єдину чітку композицію;

• додати текстові пояснення/заголовок (за потреби);

• представити й обговорити колаж, пояснюючи образи, асоціації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори.*** Візуалізація персонажів, мотивів, сюжетних ліній.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Тематика навчальних текстів.*** Візуалізація основної ідеї.

Історія України. ***Історичні події.*** Візуальне представлення ключових фактів.

Громадянська освіта. ***Права людини.*** Візуальне зображення цінностей і викликів.

Біологія. ***Екосистеми.*** Колаж для пояснення взаємозв’язків між компонентами.

Географія. ***Природні процеси.*** Колаж як форма інфографіки/карти понять.

Хімія. ***Агресивне й безпечне середовище.*** Колаж про вплив хімічних речовин у побуті.

Етика. ***Добро і зло.*** Візуальне зображення моральних дилем через символи й образи.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Стиль життя споживача.*** Колаж як образ фінансових рішень.

Інформатика. ***Цифрове середовище.*** Колаж на тему кібербезпеки/ цифрових слідів.

Мистецтво. ***Стилі й техніки.*** Творчий експеримент із матеріалами.

СТВОРЕННЯ КОНСПЕКТІВ І СХЕМ ДЛЯ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ

Створення конспектів і схем – прийом структурованого викладу матеріалу, що передбачає узагальнення змісту у вигляді схем, таблиць, планів, діаграм, інших графічних форм; сприяє кращому розумінню, запам'ятовуванню й швидкому повторенню інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити тему/обсяг матеріалу, який потребує систематизації;
- виділити ключові поняття, закономірності, терміни, дати;
- вибрати формат (таблиця, блок-схема, граф, план, діаграма);
- упорядкувати інформацію відповідно до логіки теми;
- перевірити структурну цілісність, послідовність, наочність;
- використати матеріали для повторення, пояснення, самооцінки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори.*** Структурування тематики й сюжетів.

Історія України. ***Хронологія подій.*** Створення таблиць причин і результатів/наслідків.

Математика/Алгебра. ***Задачі й формули.*** Візуалізація алгоритмів розв'язання.

Біологія. ***Процеси і системи.*** Схеми функціонування організму.

Географія. ***Природні явища.*** Таблиці, діаграми, карти понять.

Фізика. ***Експерименти.*** Схематизація явищ, законів і процесів.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Стратегії заощадження та інвестування.*** Розробка таблиць рішень і ризиків.

Інформатика. ***Типи даних і алгоритмів.*** Схеми програмування.

Основи медіаграмотності. ***Типи медіа.*** Створення порівняльних таблиць, моделей інформаційного впливу.

Основи психології. ***Емоції та поведінка.*** Схематизація реакцій і психологічних процесів.

Основи філософії. ***Напрями мислення.*** Розробка таблиць основних концепцій, шкіл, понять.

СТВОРЕННЯ ЛОГІЧНИХ СХЕМ І КАРТ ДУМОК

Створення логічних схем і карт думок – прийом візуалізації, що дає змогу відобразити зв'язки між поняттями, ідеями, фактами у вигляді діаграм, схем, карт; сприяє кращому розумінню структури знань і взаємозв'язків між їх елементами.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ключові поняття/основні ідеї;
- встановити взаємозв'язки між ними;
- створити карту думок/логічну схему з цими зв'язками;
- перевірити повноту і логічність структури;
- використовувати схему для аналізу, навчання, презентації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Твори і мотиви.*** Візуалізація сюжетних ідей.

Історія України. ***Події і результати/наслідки.*** Логічні схеми хронології і причинно-наслідкових зв'язків.

Громадянська освіта. ***Правові норми та інституції.*** Логічні схеми системи влади і громадянських прав.

Математика. ***Поняття, формули, алгоритми.*** Візуалізація структур знань і логіки розв'язання задач.

Біологія. ***Системи організму.*** Взаємозв'язки органів і біологічних процесів.

Географія. ***Природні явища.*** Карти процесів і взаємодії елементів природи.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-моделі й ризики.*** Схеми планування і управління.

Інформатика. ***Архітектура комп'ютера й алгоритми.*** Карти логіки і структури програм.

Біологія і екологія. ***Взаємодія компонентів екосистем.*** Логічні схеми екологічних процесів.

Мистецтво. ***Техніки і жанри.*** Зв'язки між стилями, методами й епохами.

Основи психології. ***Психічні процеси і стани.*** Візуалізація взаємодії емоцій, мотивації та поведінки.

Основи соціології. ***Соціальні процеси.*** Схеми взаємодії груп і соціальних явищ.

СТВОРЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОДУКТІВ

Створення освітніх продуктів – прийом, що передбачає розробку кінцевих освітніх продуктів (проєктів, моделей, інших робіт), які дають змогу учням оприявнити знання, вміння й застосувати їх на практиці.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету і тип освітнього продукту;
• спланувати структуру і ключові етапи роботи;
• реалізувати продукт (модель, проєкт, творчу роботу);
• перевірити відповідність завданню, якість, повноту виконання;
• представити модель, проєкт, творчу роботу для оцінки, обговорення, рефлексії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Проєкти.*** Створення мультимедійних презентацій і відеороликів.

Історія України. ***Проєкти.*** Відтворення історичних подій, моделей суспільства.

Громадянська освіта. ***Соціальні проєкти.*** Моделювання рішень суспільних проблем.

Математика. ***Моделі.*** Візуалізація задач, графіків, даних.

Біологія. ***Моделі.*** Розробка моделей організмів, екосистем; дослідницькі презентації.

Географія. ***Дані.*** Оформлення карт, моделей територій, аналіз просторових даних.

Фізика. ***Проєкти.*** Формування проєктів експериментів, демонстрація фізичних процесів.

Економіка. ***Освітні продукти.*** Розробка бізнес-моделей, фінансових проєктів, маркетингових стратегій.

Інформатика. ***Проєкти.*** Створення програм, прототипів, вебресурсів.

Біологія і екологія. ***Освітні продукти.*** Створення екологічних моделей, проєктів з охорони довкілля.

Мистецтво. ***Творчі продукти.*** Створення інсталяцій, колажів, арт-об'єктів.

Основи психології. ***Проєкти.*** Моделювання поведінкових стратегій, ситуацій (кейсів).

СТВОРЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ

Створення персонажів – прийом, що передбачає створення учнями персонажів для історій, казок, інших творів; розвиває уяву та глибоке розуміння ролі персонажа в контексті сюжету.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити роль і контекст персонажа;
• описати риси характеру, мотивацію, розвиток;
• врахувати взаємодію з іншими персонажами;
• продумати особливості зовнішності, поведінки;
• перевірити логічність і цілісність образу;
• використати персонаж у творчій роботі/в обговоренні.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Тексти різної тематики.*** Вигадування персонажів для діалогів.

Українська література. ***Казки і твори.*** Створення персонажів.

Література закордоння. ***Повісті й романи.*** Розробка персонажів.

Історія України. ***Історичні особистості.*** Портрети, характеристики.

Громадянська освіта. ***Ролі у суспільстві.*** Моделювання активних громадян.

Географія. ***Культурні типи населення.*** Характеристика образів жителів різних регіонів.

Економіка. ***Ролі учасників ринку.*** Моделювання поведінки споживачів і підприємців.

Інформатика. ***Персонажі.*** Генерування персонажів у комп'ютерних іграх/в анімації.

Біологія і екологія. ***Уявні персонажі***. Створення персонажів для популяризації екологічних ідей.

Мистецтво. ***Театральні образи.*** Візуалізація персонажів.

Основи психології. ***Типи особистості.*** Розробка психологічного портрета персонажа.

Основи соціології. ***Моделювання ролей у групі.*** Аналіз поведінкових моделей.

СТВОРЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ЗА ТЕКСТАМИ ПІДРУЧНИКА

Створення презентацій за текстами підручника – прийом розробки мультимедійних презентацій, коли здобувачі освіти представляють засвоєну інформацію у вигляді слайдів; дає можливість зібрати, систематизувати матеріал і навчитися чітко презентувати ідеї.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити тему/мету презентації;
- зібрати й структурувати інформацію;
- створити слайди з текстом, із зображеннями, з мультимедіа;
- перевірити логічність/наочність матеріалу;
- представити презентацію для обговорення й оцінки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз творів.*** Візуальна презентація сюжетів і персонажів.

Історія України. ***Події та факти.*** Створення презентацій хронології.

Громадянська освіта. ***Права й обов'язки.*** Презентація суспільно значущих тем.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Візуалізація алгоритмів.

Біологія. ***Процеси і системи.*** Візуалізація досліджень.

Географія. ***Природні явища.*** Розробка карт та інфографіки.

Фізика. ***Експерименти.*** Візуалізація процесів/результатів.

Економіка. ***Ринки і моделі.*** Демонстрація аналітичних даних.

Інформатика. ***Проєкти.*** Демонстрація коду і результатів.

Мистецтво. ***Техніки і стилі.*** Візуальна презентація робіт.

Основи психології. ***Теорії особистості.*** Візуалізація концепцій і досліджень.

Основи соціології. ***Соціальні явища.*** Презентація результатів досліджень.

СТВОРЕННЯ ПРОТОТИПІВ

Створення прототипів – прийом створення перших примірників/моделей продуктів/ідей для їх перевірки (тестування й удосконалення).

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ідею/продукт для прототипування;
• створити початкову версію моделі;
• перевірити її функціональність і доцільність;
• внести зміни й удосконалення;
• представити прототип для обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Створення прототипів персонажів.*** Розвиток творчого мислення.

Історія України. ***Моделювання історичних подій***. Покращення аналітичності й критичності мислення.

Математика. ***Моделі задач.*** Перевірка логіки рішень.

Біологія. ***Моделі організмів.*** Тестування процесів.

Географія. ***Прототипи природних процесів***. Розвиток просторового мислення.

Фізика. ***Пристрої та експерименти.*** Контроль результатів.

Економіка. ***Створення бізнес-прототипів***. Перевірка ідей на життєздатність; розвиток практичних умінь.

Інформатика. ***Програми.*** Тестування прототипів.

Технології. ***Пристрої та конструкції.*** Створення прототипів.

Мистецтво. ***Концепти творів.*** Візуалізація ідей.

Основи психології. ***Моделювання поведінкових сценаріїв***. З'ясування впливу чинників, розвиток критичності мислення й емпатії.

Основи соціології. ***Соціальні сценарії.*** Моделювання взаємодій.

СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЙ АНАЛОГОВИХ

Створення ситуацій аналогових – прийом моделювання ситуацій, подібних до реальних, для аналізу й навчання; дає можливість застосовувати набутий досвід у нових контекстах.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ситуацію/завдання;
• знайти аналогічні ситуації/умови;

• створити модель подібної ситуації;
• проаналізувати дії та ймовірні рішення;
• перенести висновки на нову ситуацію.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Комунікаційні ситуації.*** Практика на основі подібних діалогів.

Історія України. ***Події.*** Аналіз аналогічних випадків.

Математика. ***Задачі.*** Використання подібних прикладів.

Біологія. ***Екосистеми.*** Моделювання процесів.

Географія. ***Природні явища.*** Вивчення схожих ситуацій.

Фізика. ***Експерименти.*** Створення схожих умов.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Аналіз схожих задач для оптимізації коду.

Технології. ***Виробничі процеси.*** Відтворення подібних виробничих ситуацій.

Мистецтво. ***Техніки.*** Моделювання стилів і композицій.

Основи психології. ***Поведінкові ситуації.*** Моделювання реакцій у схожих умовах.

Основи соціології. ***Соціальні процеси.*** Аналіз аналогій.

СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЙ ПРОБЛЕМНИХ

Створення ситуацій проблемних – прийом формування навчальних ситуацій зі складними завданнями без однозначних рішень; розвиває критичність мислення, вміння аналізувати й ухвалювати оптимальні рішення в умовах невизначеності.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити проблемну ситуацію;
• накопичити і проаналізувати наявні дані/умови;
• сформулювати завдання без очевидного рішення;
• запропонувати кілька варіантів розв'язання;
• обговорити альтернативи, вибрати оптимальне рішення;
• зробити висновки щодо ефективності запропонованих підходів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Комунікаційні бар'єри.*** Розробка стратегій подолання.

Література закордоння. ***Теми і проблематика.*** Аналіз конфліктів і альтернативних сценаріїв розвитку подій.

Історія України. ***Події.*** Аналіз контроверсійних історичних подій.

Математика. ***Задачі.*** Пошук і розгляд нестандартних рішень.

Біологія. ***Досліди.*** Виявлення причинно-наслідкових зв'язків.

Географія. ***Природні явища.*** Розробка варіантів розв'язання проблем.

Фізика. ***Експерименти.*** Розв'язання проблемних ситуацій.

Технології. ***Виробничі процеси.*** Розв'язання проблем якості й ефективності.

Основи психології. ***Поведінкові проблеми.*** Визначення і пошук шляхів подолання конфліктів.

Основи соціології. ***Соціальні кейси.*** Розробка стратегій поведінки.

СТВОРЕННЯ СХЕМ СЮЖЕТНИХ

Створення схем сюжетних – прийом побудови схем, що відображають основні етапи розвитку сюжету; дає змогу учням краще орієнтуватися у структурі тексту й візуалізувати ключові моменти.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити основні події сюжету/процесу;
- розділити їх на логічно послідовні етапи;
- побудувати схему/діаграму розвитку подій;
- узгодити елементи схеми з джерелом/текстом;
- перевірити послідовність, причинно-наслідкові зв'язки;
- використати схему для аналізу, обговорення, переказу;
- узагальнити схему як модель для аналогічних ситуацій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Тексти.*** Побудова логіко-смислової схеми викладу.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Розповідні тексти.*** Візуалізація сюжетної лінії для кращого розуміння.

Громадянська освіта. ***Правові ситуації.*** Схематизація послідовності рішень.

Захист України. ***Тактичні дії.*** Відтворення сценаріїв у вигляді схем.

Алгебра. ***Розв'язування задач.*** Візуалізація послідовності математичних операцій.

Біологія і екологія. ***Життєві цикли.*** Побудова схем розвитку організмів.

Економіка і право. ***Економічні процеси.*** Створення схем динаміки змін.

Технології. ***Технологічні операції.*** Схематизація послідовності дій у виробництві.

Музичне мистецтво. ***Розвиток музичної теми.*** Побудова схеми змін у композиції.

Фізична культура. ***Вправа.*** Візуалізація послідовності рухів.

СТВОРЕННЯ СЦЕНАРІЇВ АНАЛОГІЧНИХ

Створення сценаріїв аналогічних – прийом створення сценаріїв на основі аналогічних подій/ситуацій; дає змогу прогнозувати ймовірні варіанти розвитку подій, ґрунтовані на наявному досвіді.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати аналогічну ситуацію/подію;
• визначити ключові характеристики і чинники впливу;
• сформулювати нові умови з подібною структурою;
• створити сценарій розвитку подій у нових умовах;
• проаналізувати подібності й відмінності з оригіналом;
• оцінити ймовірні результати/наслідки;
• використати сценарій для обговорення, навчання, тренування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Повісті.*** Прогнозування розвитку подій на основі подібних сюжетів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Діалоги.*** Моделювання ситуацій на основі подібних комунікаційних шаблонів.

Всесвітня історія. ***Події.*** Створення альтернативних сценаріїв на основі історичних аналогій.

Основи правознавства. ***Юридичні ситуації (кейси).*** Моделювання прецедентних справ. Створення штучної ситуації (казусу), яка нагадує реальні судові справи.

Математика. ***Задачі.*** Побудова аналогічних математичних ситуацій з варіативними умовами.

Географія. ***Кліматичні умови.*** Моделювання змін на основі подібних природних процесів.

Астрономія. ***Космічні явища.*** Створення сценаріїв на основі аналогічних космічних подій.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-ситуації.*** Виведення рішень на основі аналогічних кейсів.

Основи здоров'я. ***Поведінкові ситуації.*** Аналіз дій на основі схожих життєвих прикладів.

Дизайн і технології. ***Проєктні завдання.*** Моделювання нових рішень за аналогією з відомими розробками.

Основи філософії. ***Моральні дилеми.*** Побудова сценаріїв на основі ціннісних аналогій.

СТВОРЕННЯ ХМАРИ СЛІВ

Створення хмари слів – прийом візуалізації, за яким формується «хмара» слів/ключових ідей, які нерідко використовуються разом і належать до спільної тематики; дає змогу виокремити поняття зі значного обсягу інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему/зібрати пов'язану текстову інформацію;
• виокремити ключові слова/терміни з тексту;
• підрахувати частотність використання кожного поняття;
• сформувати хмару слів з відповідним розміром/кольором;

• проаналізувати візуальну структуру, основні смислові акценти;
• використати хмару для обговорення, узагальнення, оцінювання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лексика соціокультурної теми.*** Візуалізація ключових слів для розуміння проблематики.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Тематичний словник.*** Створення хмар найуживаніших слів.

Всесвітня історія. ***Епохи.*** Відображення понять, характерних для історичного періоду.

Громадянська освіта. ***Громадянські цінності.*** Виявлення ключових понять через хмару.

Математика. ***Тексти задач.*** Візуалізація ключових математичних термінів.

Біологія і екологія. ***Проблеми довкілля.*** Побудова хмари слів для екологічного словника.

Географія. ***Географічні поняття.*** Узагальнення основних понять теми через візуальну структуру.

Етика. ***Моральні цінності.*** Виявлення ключових понять для етичних дискусій.

Економіка і право. ***Економічна термінологія.*** Візуалізація ключових понять теми для кращого засвоєння.

Основи медіаграмотності. ***Медіатексти.*** Візуалізація слів, що формують інформаційний простір.

СТВОРЕННЯ ЧАТБОТІВ

Створення чатботів – прийом у процесі використання технологій для створення чатботів, що симулюють діалоги з користувачами; застосовується для розвитку комунікаційних умінь, навчання і тестування знань.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету, тему, цільову аудиторію чатбота;
• зібрати навчальний матеріал і сформувати діалогові блоки;
• розробити сценарій запитань, відповідей і варіантів реакцій;
• реалізувати чатбот за допомогою платформ/конструкторів;
• провести тестування роботи бота в освітньому середовищі;
• використати створений чатбот для самостійної/групової роботи учнів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Частини мови.*** Чатбот для тренування морфологічного аналізу. ***Комунікаційні техніки.*** Бот для тренування відповідей у дискусії.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Діалог у магазині.*** Створення чатбота для моделювання комунікаційної ситуації.

Історія України. ***Визначні постаті.*** Створення чатбота-гіда по життєвому шляху історичної особи.

Захист України. ***Надзвичайні ситуації.*** Розробка ботів для тренування дій у кризових умовах.

Алгебра. ***Лінійні рівняння.*** Формування ботів для покрокового супроводу розв'язання задач.

Біологія. ***Система кровообігу.*** Створення діалогового бота, що відповідає на запитання про організм людини.

Географія. ***Країни світу.*** Розробка бота-вікторини для перевірки знань про столиці й особливості країн.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бюджетування.*** Створення бота-симулятора для складання бюджету.

Інформатика. ***Основи кодування.*** Розробка бота-інструктора для введення у Scratch/Python.

Фізична культура. ***Правила гри.*** Формування чатбота для повторення правил командних видів спорту.

СТРУКТУРУВАННЯ ЗНАНЬ

Структурування знань – прийом організації й упорядкування знань у логічну/ієрархічну систему; дає змогу легше засвоювати матеріал і ефективно використовувати його у подальшій діяльності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ключові поняття, факти, явища;
- згрупувати їх за схожими ознаками/рівнями значущості;
- встановити логічні, причинно-наслідкові/ієрархічні зв'язки;
- створити схему, таблицю, іншу візуальну структуру знань;
- застосувати для узагальнення/пояснення матеріалу;
- використати для самостійної роботи/повторення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Літературні роди й жанри.*** Побудова структури за видами, особливостями і прикладами.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Частини мови.*** Ієрархічна схема граматичних категорій.

Громадянська освіта. ***Суспільні інститути.*** Структурування понять за функціями і взаємозв'язками.

Основи правознавства. ***Система права.*** Побудова схеми галузей права, їх норм.

Геометрія. ***Види трикутників.*** Структурування за ознаками, властивостями і формулами.

Біологія. ***Класифікація організмів.*** Побудова дерева живої природи з рівнями систематики.

Фізика. ***Види механічного руху.*** Ієрархізація понять за видами, прикладами й формулами.

Етика. ***Моральні цінності.*** Структурування понять у системі ціннісного світогляду.

Економіка і право. ***Економічні моделі.*** Побудова схеми ринкових механізмів і взаємодії суб'єктів.

Технології. ***Етапи виробництва.*** Структурування процесу.

Основи психології. ***Емоції та поведінка.*** Побудова схеми взаємозв'язку емоційних станів і реакцій.

СТРУКТУРУВАННЯ ТЕКСТУ

Структурування тексту – прийом упорядкування елементів тексту (розділів, абзаців, речень) для чіткого і зрозумілого викладу інформації; дає змогу зрозуміти основні ідеї та зв'язки між ними.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити основну тему/ключові ідеї тексту;
- розподілити інформацію на логічні смислові блоки;
- встановити послідовність викладу думок;
- виділити ключові слова, терміни, приклади;
- перевірити текст на цілісність, логічність, доступність;
- застосувати для усного переказу, написання есе, здійснення аналізу поданої у тексті інформації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Типи текстів.*** Побудова логічної структури для різних типів і стилів мовлення.

Література закордоння. ***Аналіз твору.*** Структурування викладу думок у власному відгуку.

Всесвітня історія. ***Історичний опис.*** Побудова послідовного викладу подій.

Громадянська освіта. ***Демократичні цінності.*** Упорядкування тексту для есе/промови.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Побудова логічного опису ходу розв'язання.

Біологія. ***Теми уроків.*** Чітке структурування конспекту за блоками знань.

Хімія. ***Лабораторні звіти.*** Упорядкування опису досліду за етапами.

Природознавство. ***Спостереження.*** Структурування звіту про природне явище.

Основи здоров'я. ***Безпека життя.*** Побудова послідовного тексту-інструкції.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Опис алгоритмів у вигляді структурованого тексту.

Основи медіаграмотності. ***Медіааналіз.*** Упорядкування аналізу контенту за логічною схемою.

СУДЖЕННЯ ЗА АНАЛОГІЄЮ

Судження за аналогією – прийом порівняння двох ситуацій/предметів/об'єктів для формулювання висновку на основі їх схожості; дає змогу застосовувати знання з одного контексту до іншого і розвивати критичність і адаптивність мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати два об'єкти, явища, ситуації для порівняння;
• проаналізувати їх за істотними ознаками;
• визначити характеристики, що мають значення для аналізу;
• сформулювати висновок/припущення на основі схожості;
• перевірити релевантність висновку в новому контексті;
• обговорити межі застосування аналогії;
• скоригувати висновки (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Персонажі творів.*** Порівняння поведінки персонажів у подібних життєвих ситуаціях.

Історія України. ***Події.*** Формулювання висновків за аналогією між історичними періодами.

Громадянська освіта. ***Виборчі системи.*** Встановлення аналогій між політичними процесами у різних країнах.

Основи правознавства. ***Правові ситуації.*** Порівняння юридичних кейсів і узагальнення принципів.

Алгебра. ***Типи рівнянь.*** Застосування аналогії для переходу від одного типу задач до іншого.

Біологія. ***Органи і системи.*** Порівняння функцій органів у різних біологічних системах.

Фізика. ***Механічні явища.*** Проведення аналогій між рухами в різних умовах.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-моделі.*** Пошук схожих рішень у різних секторах.

Інформатика. ***Програмні структури.*** Встановлення аналогій між кодом і реальними процесами.

Основи психології. ***Поведінкові реакції.*** Порівняння моделей реагування у схожих ситуаціях.

Фізична культура. ***Тактика гри.*** Проведення аналогії між стратегіями у різних командних видах спорту.

ТАЙМБОКСИНГ

Таймбоксинг – прийом, за допомогою якого завдання/етапи проєкту виконуються у визначені часові відтинки; сприяє концентрації уваги на пріоритетах і підвищенню ефективності управління часом.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити завдання/етап роботи;

• встановити чіткий час для виконання (таймбокс);
• працювати над завданням виключно у межах відведеного часу;
• оцінити результат по завершенні таймбоксу;
• скоригувати наступні етапи/розподіл часу (за потреби);
• повторити цикл для наступних завдань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова/Англійська мова. ***Письмові вправи.*** Обмеження часу для написання есе.

Історія України. ***Аналіз подій.*** Таймбоксинг для обговорення етапів.

Громадянська освіта. ***Дебати.*** Таймбоксинг для виступів і аргументів.

Математика. ***Розв'язання задач.*** Обмеження часу на виконання.

Фізика. ***Лабораторні роботи.*** Часове обмеження експериментів.

Хімія. ***Лабораторні роботи.*** Часові рамки для експериментів.

Біологія і екологія. ***Проєкти.*** Часове планування досліджень/презентацій.

Інформатика. ***Управління проєктами.*** Планування і виконання завдань у таймбоксах.

Технології. ***Виробничі завдання.*** Таймбоксинг на створення виробу.

Медіаграмотність. ***Створення контенту.*** Обмеження часу на підготовку матеріалів.

Мистецтво. ***Виконання музичних творів.*** Практика у визначений час.

Основи соціології. ***Дослідження.*** Організація інтерв'ю або опитувань у межах визначеного часу.

Психологія. ***Групові вправи.*** Таймбоксинг для обговорення і рефлексії.

Технології. ***Робота з матеріалами.*** Таймбоксинг у виготовленні моделей.

Фізична культура. ***Тренування.*** Таймбоксинг для циклів вправ.

ТЕЗАУРУСУВАННЯ

Тезаурусування – прийом для складання теки синонімів/антонімів, що дає можливість розширювати словниковий запас, вибирати найточніші слова для висловлення думок, уникати тавтології та підвищувати ефективність мовлення – як усного, так і писемного.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключові слова/поняття теми;
• знайти синоніми/антоніми до кожного слова;
• систематизувати слова у тематичні групи;
• використовувати синоніми й антоніми для уточнення викладу думок у текстах;

• проаналізувати вплив заміни слів на зрозумілість і точність висловлювань;

• збагатити й урізноманітнити словниковий запас.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лексика.*** Розширення і збагачення словникового запасу через тезаурусування.

Українська література. ***Художні образи.*** Вибір найточніших синонімів для опису персонажів.

Історія України. ***Політичні терміни.*** Тезаурусування понять для кращого розуміння історії.

Основи правознавства. ***Юридична лексика.*** Формування тезауруса для точності висловлювань.

Біологія. ***Біологічні терміни.*** Розширення словникового запасу через тезаурусування.

Фізика. ***Технічні поняття.*** Використання синонімів для пояснення складних термінів.

Основи здоров'я. ***Медична термінологія.*** Використання тезауруса для зрозумілості комунікації.

Інформатика. ***Технічні терміни.*** Розробка тезауруса для опису програмних понять.

Основи психології. ***Психологічна лексика.*** Розширення словникового запасу для опису емоцій.

ТЕЗУВАННЯ

Тезування – прийом формулювання стислих зрозумілих змістовних висловлювань, які акцентують основні ідеї/позиції з певної теми; зазвичай застосовується в есе, доповідях і в наукових роботах – для чіткої презентації думки.

Логістика успішної реалізації прийому:

• виділити основні ідеї/аргументи;

• сформулювати їх у стислі зрозумілі твердження;

• пересвідчитися у змістовності формулювань;

• об'єднати тези у логічну послідовність;

• використати у публічних виступах/у письмових роботах.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Наукові тексти.*** Чіткі тези для розкриття проблем і шляхів їх розв'язання.

Література закордоння. ***Проблематика творів.*** Формулювання основних ідей.

Громадянська освіта. ***Права й обов'язки.*** Стислі твердження для аргументації.

Математика. ***Теореми.*** Чіткі зрозумілі формулювання для доказів.

Географія. ***Кліматичні зони.*** Ключове про особливості регіонів.

Природознавство. ***Біологія і екологія.*** Переконливі твердження про необхідність збереження природи.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Основи фінансів.*** Тези про економічну грамотність.

Музичне мистецтво. ***Жанри.*** Формулювання особливостей стилів.

Основи психології. ***Емоції.*** Переконливі твердження про значущість емоційного інтелекту.

ТЕМАТИЧНІСТЬ У ВПОРЯДКУВАННІ

Тематичність у впорядкуванні – прийом побудови тексту/дискусії, де всі елементи пов'язані спільною темою/проблемою; дає можливість розвивати логічну послідовність і узгодженість в обговоренні.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити центральну тему;
- організувати всі матеріали/пункти відповідно до теми;
- вилучити інформацію, що не відповідає темі;
- розробити логічну послідовність викладу;
- перевірити текст/дискусію на узгодженість і цілісність.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Лексика.*** Тематична узгодженість у текстах.

Історія України. ***Революції.*** Логічна побудова викладу подій.

Громадянська освіта. ***Права людини.*** Узгодженість аргументів у дискусії.

Математика. ***Арифметика.*** Тематичне об'єднання задач за типами.

Біологія. ***Клітини.*** Узгодженість опису будови і функцій.

Географія. ***Річкові системи.*** Логічна послідовність опису природних явищ.

Фізика. ***Закони руху.*** Тематична структура викладу матеріалу.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бізнес-планування.*** Логічне обґрунтування етапів.

Інформатика. ***Програмування.*** Узгодженість коду й коментарів.

ТЕСТУВАННЯ ГІПОТЕЗ ІТЕРАТИВНЕ

Тестування гіпотез ітеративне – прийом перевірки гіпотез через кілька раундів експериментів/обговорень; дає змогу уточнювати гіпотезу і підвищувати її точність; сприяє глибшому аналізові й покращенню результатів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- сформулювати початкову гіпотезу;
- провести перший раунд перевірки;
- внести коригування на основі результатів;
- повторити перевірку кілька разів;

• оцінити фінальну гіпотезу, зробити висновки.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Літературні образи.*** Ітеративне уточнення інтерпретації.

Література закордоння. ***Твори.*** Послідовне удосконалення аналізу сюжетних ліній.

Історія України. ***Історичні події.*** Перевірка гіпотез щодо причин/ результатів/ наслідків.

Математика. ***Теореми.*** Послідовне тестування і доведення гіпотез.

Основи правознавства. ***Судова практика.*** Перевірка юридичних гіпотез.

Біологія. ***Генетика.*** Ітеративне тестування припущень про спадковість.

Біологія і екологія. ***Вплив забруднень.*** Крокове дослідження наслідків.

Географія. ***Клімат.*** Уточнення моделей зміни погоди.

Фізика. ***Експерименти.*** Крокове удосконалення дослідницьких припущень.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Ринки.*** Перевірка бізнес-гіпотез.

Інформатика. ***Програмування.*** Ітеративне тестування алгоритмів.

Основи соціології. ***Соціальні дослідження.*** Уточнення соціальних гіпотез.

ТЕСТУВАННЯ МЕТАФОР

Тестування метафор – прийом перевірки й оцінки ефективності метафор для пояснення складних концепцій/явищ; включає оцінку зрозумілості, емоційного впливу і здатності сприяти засвоєнню нового матеріалу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати метафору для розкриття теми;

• застосувати її у тексті, в прикладі, у дискусії;

• зібрати зворотний зв'язок від учнів щодо її зрозумілості;

• оцінити, чи викликає метафора адекватні емоції/асоціації;

• з'ясувати, чи сприяла метафора засвоєнню поняття;

• за потреби скоригувати/замінити метафору;

• повторно використати метафору в освітньому процесі (під час класної роботи і виконання домашніх завдань).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Частини мови.*** Метафора: частини мови – як інструменти у скрині майстра, де кожна має своє призначення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Часи в англійській мові.*** Метафора: часи – як зупинки на часовій лінії, де кожна має свій сигнал.

Всесвітня історія. ***Холодна війна.*** Метафора: холодна війна – як шахова партія без ударів, але з постійною напругою.

Математика. ***Дроби.*** Метафора: дріб – як шматок піци: чим більше шматків, тим дрібніші порції.

Біологія і екологія. ***Клітина.*** Метафора: клітина – як місто, де органели виконують ролі різних служб.

Географія. ***Водні ресурси світу.*** Метафора: вода на планеті – як кров у тілі: життєво необхідна і постійно в русі.

Фізика. ***Електричний струм.*** Метафора: струм – як річка, що тече проводом і переносить енергію.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Бюджет.*** Метафора: особистий бюджет – як план польоту.

Інформатика. ***Операційна система.*** Метафора: операційна система – як диригент оркестру, що координує роботу кожного музиканта.

Музичне мистецтво. ***Гармонія.*** Метафора: гармонія – як палітра кольорів у живописі, що створює емоційний настрій.

Фізична культура. ***Розминка.*** Метафора: розминка – як запуск двигуна перед рухом, без неї тіло не готове до навантаження.

ТРАНСФЕРУВАННЯ

Трансферування – прийом, що полягає у застосуванні знань і вмінь, здобутих в одному контексті, для виконання завдань/розв'язання проблем в іншому середовищі; сприяє розвиткові пластичності мислення і здатності адаптувати знання і вміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити знання/вміння, які буде перенесено;
- знайти новий контекст/середовище для їх застосування;
- проаналізувати відмінності між вихідним і новим контекстом;
- адаптувати знання/вміння до нових умов;
- застосувати адаптовані знання під час виконання завдань;
- оцінити результат і ефективність переносу;
- зробити висновки про можливості подальшого трансферу знань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Характеристика персонажів***. Аналіз образів персонажів дає змогу учням краще розуміти поведінку людей.

Література закордоння. ***Символізм.*** Знання про символи в літературі дає змогу інтерпретувати символіку в кіно, музиці, мистецтві.

Громадянська освіта. ***Права людини.*** Розуміння прав людини використовується під час аналізу конфліктів чи соціальних проблем у шкільному середовищі.

Основи правознавства. ***Юридична відповідальність.*** Знання про види відповідальності переноситься на розгляд ситуацій із побуту, зі спорту, з соціальних мереж.

Алгебра. ***Рівняння.*** Вміння розв'язувати рівняння застосовуються для розрахунків у побуті, наприклад, при плануванні бюджету.

Біологія. ***Функції органів.*** Розуміння функцій органів дає змогу аналізувати вплив хвороб або способу життя на здоров'я людини.

Хімія. ***Хімічні реакції.*** Знання про реакції застосовуються для розуміння процесів приготування їжі, використання побутової хімії.

Природознавство. ***Сила тяжіння.*** Розуміння гравітації дає учням можливість пояснювати події у спорті, в побуті, на транспорті.

Основи здоров'я. ***Стрес і його подолання.*** Знання про стресові реакції дає змогу учням адаптувати відповідні вміння в умовах тестувань, розв'язання міжособистісних конфліктів.

Технології. ***Виробничі процеси.*** Знання про етапи виробництва переносяться на планування навчальних проєктів, організацію подій.

Основи психології. ***Пам'ять.*** Розуміння механізмів пам'яті застосовується для удосконалення власних методів навчання/тренувань.

ТРАНСФОРМУВАННЯ

Трансформування – прийом, що передбачає зміну вихідної ідеї/концепції так, щоб вона набрала нового вигляду і могла бути застосована у новому контексті або для досягнення іншої мети.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити вихідну ідею, концепцію, змістовий об'єкт;
- окреслити ціль/контекст реалізації ідеї;
- визначити, яку частину форми, структури, функції необхідно змінити;
- здійснити трансформацію ідеї відповідно до нової мети;
- застосувати змінену концепцію на практиці;
- проаналізувати ефективність трансформації;
- доопрацювати новий варіант (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Виступ.*** Трансформація промови у відео для соцмереж для актуалізації контенту в сучасному цифровому форматі.

Англійська мова. ***Діалог.*** Перетворення звичного діалогу у креативний скетч, мінікомікс для кращого засвоєння мовного матеріалу.

Історія України. ***Хронологія подій.*** Трансформація історичної хроніки подій у сценарій новинного випуску для уявного телебачення з метою актуалізації контенту в сучасному форматі.

Захист України. ***Надзвичайні ситуації.*** Трансформування знань про алгоритми дій у разі пожежі в інструкційне відео для кращого розуміння молодшими школярами.

Геометрія. ***Геометричні фігури.*** Трансформація знань про властивості трикутників у побудову нестандартних архітектурних рішень у вигляді моделей споруд для ефективнішого їх засвоєння.

Біологія і екологія. ***Забруднення довкілля.*** Перетворення інформації про джерела забруднення у проєкт екологічного стартапу з метою розв'язання локальної проблеми для розвитку адаптивності.

Астрономія. ***Планети Сонячної системи.*** Переформування наукових даних про планети у туристичні рекламні буклети для міжпланетних мандрівників для розвитку вмінь застосовувати знання.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Фінансове планування.*** Трансформація звичайного бюджетного планування у створення гри, де учні керують віртуальними фінансами, формує відповідні ключові компетентності.

Економіка і право. ***Ринкові моделі.*** Трансформування поняття економічної конкуренції у формат гри з рольовим розподілом учасників ринку розвиває фінансову грамотність здобувачів освіти.

Дизайн і технології. ***Створення виробу.*** Перетворення інструкції для виготовлення паперового ліхтарика на схему для 3D-друку або цифрової візуалізації підвищує креативність учнів.

Образотворче мистецтво. ***Жанри живопису.*** Трансформація класичного пейзажу у цифрову ілюстрацію в стилі фантастики для візуального оформлення блогу/гри розвиває адаптивність і креативність.

ТРАНСФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ІНШИЙ ФОРМАТ

Трансформування навчальної інформації в інший формат полягає у перетворенні навчального матеріалу на іншу форму (наприклад, текст ⇒ діаграма, текст ⇒ презентація, текст ⇒ відео) для кращого засвоєння й адаптації знань.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити навчальний матеріал, який підлягає перетворенню;
- вибрати доцільний формат подання інформації;
- адаптувати зміст до нової форми без спотворення смислу;
- трансформувати матеріал у вибраний формат;
- перевірити точність, структурованість і повноту змісту;
- скоригувати зміст за потреби;
- використати перетворену форму для навчальної/презентаційної діяльності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Типи речень.*** Створення таблиці, розробленої на основі теоретичного опису, дає змогу швидко порівняти ознаки речень різних типів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Лексичні теми.*** Розробка словника у форматі інфографіки систематизує лексику за темами і частотністю використання.

Всесвітня історія. ***Причини Першої світової війни.*** Побудова причинно-наслідкової схеми на основі історичного тексту дає змогу візуалізувати ключові чинники.

Громадянська освіта. ***Виборча система.*** Створення анімаційного відео на основі статті з підручника сприяє кращому зрозумінню виборів.

Математика. ***Перетворення виразів.*** Покрокова інструкція у форматі коміксу відображає процес спрощення алгебраїчних виразів.

Біологія. ***Будова ДНК.*** Модель із підручника трансформується у 3D-візуалізацію для наочного вивчення структури.

Хімія. ***Класифікація речовин.*** Систематизація теоретичного матеріалу краще здійснюється у вигляді карти думок/візуалізаційної карти.

Природознавство. ***Пори року.*** Таблиця ознак кожної пори року створюється на основі текстового опису в навчальному матеріалі.

Основи здоров'я. ***Профілактика захворювань.*** Презентація з ключовими правилами будується за текстом розділу підручника.

Музичне мистецтво. ***Жанри музики.*** Відеоколаж на основі текстового огляду музичних стилів унаочнює й покращує засвоєння.

Основи медіаграмотності. ***Види маніпуляцій.*** Трансформований в інтерактивну гру матеріал статті полегшує розпізнавання інформаційних впливів.

ТРЕНУВАННЯ МИСЛЕННЯ

Тренування мислення – прийом спрямований на розвиток креативності й критичності мислення через використання нестандартних вправ, завдань, підходів і рішень; сприяє генеруванню нових ідей і розв'язанню проблем нетрадиційними методами.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити завдання/проблему, що потребує виконання/розв'язання;

• застосувати нестандартні способи її вирішення (аналогії, гіпотези, інверсії тощо);

• експериментувати з різними креативними підходами;

• порівняти результати традиційного й нестандартного мислення;

• оцінити ефективність кожного варіанта;

• вибрати найрезультативніший підхід і узагальнити здобутий досвід.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Моральний вибір персонажа.*** Нетрадиційний підхід до аналізу образу реалізується через альтернативне завершення твору.

Література закордоння. ***Метафора в поезії.*** Незвичні асоціативні ряди пропонуються як спосіб створення авторських метафор за мотивами тексту.

Історія України. ***Причини поразок у національно-визвольній боротьбі.*** Причинно-наслідкові зв'язки переосмислюються шляхом інверсії подій у форматі альтернативної історії.

Громадянська освіта. ***Роль стереотипів.*** Ситуації з проявами стереотипного мислення реконструюються в парадоксальні кейси для переосмислення поведінкових моделей.

Основи правознавства. ***Правові колізії.*** Сюжет побутового конфлікту трансформується в юридичну задачу з кількома нестандартними варіантами вирішення.

Алгебра. ***Побудова графіків функцій.*** Побудова графіків реалізується через художній підхід – шляхом уявлення ліній як руху персонажів на сцені.

Біологія і екологія. ***Адаптації організмів.*** Нетрадиційний підхід реалізується через створення уявного організму для гіпотетичного середовища з обґрунтуванням адаптаційних ознак.

Географія. ***Населення світу.*** Населення регіонів представляється нестандартно через метафоричні моделі міст як живих організмів з «органами» і «функціями».

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Формування ціни.*** Поняття ціноутворення пояснюється оригінально через створення вигаданого продукту з нестандартними витратами.

Інформатика. ***Кодування інформації.*** Способи шифрування подаються нешаблонно через створення алфавіту для вигаданої мови.

Основи філософії. ***Проблема свободи.*** Концепція свободи ілюструється уявною цивілізацією з протилежними уявленнями про волю.

УВІДПОВІДНЕННЯ КОНТЕКСТУАЛЬНЕ

Увідповіднення контекстуальне – прийом, що забезпечує відповідність ідей, аргументів, змісту певному контексту/ситуації; важливий для адекватного розуміння й ефективного використання інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити контекст/конкретну ситуацію застосування;

• проаналізувати відповідність наявної інформації вибраному контексту;

• виявити невідповідності/ризики неправильного тлумачення;

• внести коригування до змісту/форми подання інформації;

• використати інформацію відповідно до оновленого контексту;

• оцінити результат, релевантність, точність застосування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Стилі мовлення.*** Добір стилістичних засобів з урахуванням ситуації спілкування.

Англійська мова. ***Використання часів.*** Узгодження форм дієслова відповідно до контексту.

Історія України. ***Джерела інформації.*** Зіставлення історичних свідчень з контекстом епохи для перевірки достовірності.

Громадянська освіта. ***Демократичні цінності.*** Адаптація аргументів щодо цінностей до умов шкільного самоврядування.

Математика. ***Задачі на відсотки.*** Адаптація числових даних до умов сучасної економічної ситуації.

Біологія. ***Сезонні зміни в організмах.*** Увідповіднення фенологічних явищ кліматичним умовам певного регіону.

Географія. ***Типи клімату.*** Зіставлення характеристик клімату з умовами ведення сільського господарства у вибраному регіоні.

Фізика. ***Закони руху.*** Перевірка фізичних закономірностей на прикладі ситуацій з місцевої транспортної інфраструктури.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Особистий бюджет.*** Адаптація моделі бюджету до реалій доходів і витрат.

Технології. ***Безпечне користування інструментами.*** Увідповіднення інструкцій умовам домашньої/шкільної майстерні.

Основи психології. ***Емоційна реакція.*** Розгляд типів емоційного реагування у контексті міжособистісного конфлікту.

УЗАГАЛЬНЕННЯ

Узагальнення – прийом для об'єднання розрізнених елементів у єдину загальну ідею/правило; дає змогу створити чіткіші концепції і спрощує процес навчання й запам'ятовування.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити розрізнені елементи/інформаційні одиниці;

• виокремити ключові ознаки/смислові компоненти кожного елемента;

• встановити схожі риси і взаємозв'язки між ними;

• сформулювати загальний висновок/правило (за потреби – концепцію);

• перевірити логічну узгодженість (створити карту аргументів) і доцільність узагальнення;

• використати результат для пояснення, аналізу, подальшого навчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Риси фольклору.*** Узагальнення схожих ознак жанрів усної народної творчості в систематизовану характеристику.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Типи запитань.*** Об'єднання видів запитальних конструкцій у граматичну таблицю.

Всесвітня історія. ***Причини революцій.*** Узагальнення спільних чинників революцій у різних країнах як типових умов суспільних змін.

Захист України. ***Поведінка в екстремальних ситуаціях.*** Узагальнення дій за надзвичайних ситуацій в алгоритми безпечної поведінки.

Алгебра. ***Властивості арифметичних дій.*** Схематизація основних правил виконання дій з раціональними числами.

Біологія. ***Життєві процеси в організмах.*** Об'єднання схожих функцій систем органів у різних організмів як основних принципів життєдіяльності.

Географія. ***Кліматичні пояси.*** Узагальнення характерних ознак кліматичних зон у порівняльну таблицю.

Етика. ***Моральні цінності.*** Зведення прикладів етичної поведінки в перелік моральних норм.

Інформатика. ***Види носіїв інформації.*** Узагальнення особливостей різних типів носіїв у формат діаграми порівняння.

Музичне мистецтво. ***Музичні інструменти.*** Об'єднання видів інструментів за принципом звучання та конструкції.

Основи філософії. ***Погляди на людину.*** Узагальнення ідей різних філософських шкіл у класифікацію концепцій людської природи.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ДУМОК

Узагальнення думок – прийом, завдяки якому групуються/підсумовуються окремі думки для створення узагальненого і структурованого розуміння проблеми/питання.

Логістика успішної реалізації прийому:

- зібрати окремі думки/висловлені позиції щодо питання;
- визначити схожі, повторювані, ключові ідеї;
- згрупувати думки за смисловими ознаками/напрямами;
- сформулювати узагальнене бачення, позицію, висновок;
- перевірити узагальнення на логічність, повноту і об'єктивність;
- представити результат у зручній формі для подальшого обговорення/застосування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Особливості сучасного мовлення.*** Узагальнення висловлених позицій щодо змін у мовленні сучасників у переліку характерних тенденцій розвитку мови.

Література закордоння. ***Проблематика твору.*** Об'єднання різних думок щодо ідеї твору в єдину інтерпретацію ключових проблем.

Історія України. ***Результати/наслідки політрішень.*** Узагальнення поглядів на дієвість реформ в оцінку їх впливу на суспільство.

Громадянська освіта. ***Права людини.*** Групування аргументів щодо важливості конкретних прав у перелік пріоритетних цінностей.

Основи правознавства. ***Юридична відповідальність.*** Об'єднання суджень про справедливість покарань у типові підходи до розв'язання правових ситуацій.

Геометрія. ***Розв'язання задач на площі.*** Узагальнення варіантів розв'язань в алгоритми застосування геометричних формул.

Біологія і екологія. ***Причини забруднення.*** Об'єднання міркувань про екологічні проблеми у типову модель взаємодії людини і природи.

Хімія. ***Використання хімічних речовин у побуті.*** Узагальнення висловлених міркувань у таблиці потенційної користі/ризиків.

Етика. ***Ухвалення рішень у складних ситуаціях.*** Об'єднання думок щодо моральної поведінки у перелік критеріїв морального вибору.

Економіка і право. ***Суспільні потреби.*** Групування пропозицій щодо пріоритетних напрямів витрат у модель розподілу ресурсів.

Основи соціології. ***Структура суспільства.*** Узагальнення суджень щодо соціальних груп у класифікацію типів і ролей у спільноті.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ПІДСУМКОВЕ

Узагальнення підсумкове – застосовується на заключному етапі обговорення/аналізу, коли підсумовуються основні ідеї/висновки; дає змогу об'єднати зібрану інформацію в єдину цілісну концепцію.

Логістика успішної реалізації прийому:

- підбити підсумки обговорення, аналізу, дослідження;
- виділити ключові ідеї, основні результати, висновки;
- об'єднати їх у цілісну узагальнену концепцію/модель;
- перевірити узагальнення на повноту, логічність і послідовність;
- представити результати учням і рекомендувати для практичного використання;
- закріпити здобуті висновки для подальшого навчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз стилістичних особливостей тексту.*** Зведення підсумованих основних стилістичних рис в єдину характеристику авторського стилю.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Огляд граматичних часів.*** Зведення основних функцій часів у таблицю для полегшення засвоєння.

Всесвітня історія. ***Причини, результати і наслідки Першої світової війни.*** Узагальнення ключових чинників і результатів/наслідків у єдину історичну концепцію.

Захист України. ***Основні правила поведінки під час надзвичайних ситуацій.*** Підсумовування рекомендацій у систематизованому переліку дій для безпеки.

Алгебра. ***Підсумок теми «Квадратні рівняння».*** Алгоритмізація основних методів розв'язання/властивості.

Біологія. ***Функції органів дихальної системи.*** Узагальнення ключових функцій системи для комплексного розуміння процесів.

Географія. ***Підсумок характеристик природних зон.*** Зведення в загальній таблиці основних особливостей клімату, рослинності й тваринного світу.

Етика. ***Підсумок обговорення моральних дилем.*** Узагальнення основних підходів до розв'язання етичних проблем у формі рекомендацій.

Економіка і право. ***Сутність ринкової економіки.*** Представлення основних ознак і механізмів ринку в єдиній концепції.

Інформатика. ***Підсумок теми «Основи програмування».*** Групування ключових понять і структури програм у структуровану схему.

УКОНТРАСТНЕННЯ

Уконтрастнення – прийом порівняння двох протилежних/контрастних ідей/явищ для виокремлення ключових відмінностей; дає можливість краще зрозуміти особливості кожної/кожного з них.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати об'єкти, явища, поняття для порівняння;
- визначити критерії для виділення контрастних рис;
- провести порівняльний аналіз за вибраними критеріями;
- виділити основні відмінності між об'єктами;
- зробити висновки на основі здобутих даних;
- застосувати результати для навчання, аргументації, презентацій, міні-проєктів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Стилі мовлення.*** Порівняння офіційно-ділового і розмовного стилів для виокремлення їх особливостей.

Історія України. ***Періоди козацької доби і Речі Посполитої.*** Виокремлення ключових відмінностей у політичній організації і в суспільних відносинах.

Всесвітня історія. ***Фашизм і комунізм.*** Порівняння ідеологій і методів впливу на суспільство.

Математика. ***Арифметика і алгебра.*** Демонстрація розходжень між поняттями і методами у цих галузях математики.

Біологія. ***Рослини і тварини.*** Виокремлення відмінностей у будові і в функціях живих організмів.

Географія. ***Кліматичні пояси.*** Зіставлення характеристик тропічного і полярного поясів.

Фізика. ***Механіка класична і квантова.*** Контрастування підходів до опису руху тіл на макро- й мікрорівнях.

Етика. ***Утилітаризм і деонтологія.*** Порівняння основних принципів і підходів до морального вибору.

Інформатика. ***Процедурне й об'єктно-орієнтоване програмування.*** Виділення основних відмінностей у структурі й методах програмування.

Образотворче мистецтво. ***Класицизм і романтизм.*** Порівняння стилістичних та ідеологічних рис.

Фізична культура. ***Аеробіка й силові тренування.*** Виокремлення відмінностей у цілях і в методах тренувань.

УЛОГІЧНЕННЯ СТРУКТУРИ ОБГОВОРЕННЯ

Улогічнення структури обговорення – прийом, який передбачає організацію й чітке формулювання структури дискусії для полегшення розуміння, підвищення керованості й ефективності, мінімізації розбалансованості.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити тему обговорення;
- розробити логічну послідовність основних пунктів/етапів;
- структурувати аргументи, запитання, доповнення за планом;
- забезпечити дотримання структури під час дискусії;
- підсумувати обговорення відповідно до заданої структури;
- оцінити ефективність організації дискусії та внести корективи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Розбір складного речення.*** Організація послідовності аналізу елементів для кращого розуміння будови речення.

Історія України. ***Причини, результати і наслідки Української революції 1917–1921 рр.*** Структурування обговорення за хронологією подій і ключовими чинниками.

Всесвітня історія. ***Причини Другої світової війни.*** Логічний виклад політичних, економічних і соціальних передумов.

Математика. ***Вивчення властивостей квадратних рівнянь.*** Створення послідовності кроків для розгляду понять і методів розв'язання.

Біологія. ***Цикл життя клітини.*** Організація дискусії за етапами клітинного циклу для кращого засвоєння матеріалу.

Географія. ***Вплив кліматичних змін на природні зони.*** Поділ обговорення на аналіз причин, проявів і наслідків змін.

Фізика. ***Основи закону збереження енергії.*** Уведення до структури розгляду визначень, прикладів і практичного застосування.

Інформатика. ***Принципи роботи мережевих протоколів.*** Організація обговорень за рівнями моделі OSI (абстрактна мережева модель для комунікацій і розроблення мережевих протоколів).

Образотворче мистецтво. ***Аналіз стилів живопису XX ст.*** Структурування обговорення за хронологією й особливостями стилів.

УНАОЧНЕННЯ

Унаочнення – прийом використання візуальних засобів (зображення, схеми, графіки) для пояснення складних понять, явищ і процесів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначення ключових понять/процесів для демонстрації;
- добір візуальних засобів (схеми, малюнки, презентації);
- інтеграція наочних матеріалів у пояснення/навчання;
- активне залучення учасників до спостереження/аналізу;
- оцінка ефективності наочності/коригування матеріалів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Хронологічні таблиці подій.*** Демонстрація послідовності історичних фактів.

Математика. ***Графіки функцій.*** Візуалізація залежностей змінних для кращого розуміння.

Алгебра. ***Візуалізація розв'язання рівнянь.*** Побудова графіків для розуміння коренів і проміжків функції.

Біологія і екологія. ***Структура клітини.*** Використання схем і 3D-моделей для пояснення будови органел.

Географія. ***Карти кліматичних зон.*** Візуалізація розподілу температур і опадів.

Фізика. ***Кінематичні діаграми руху.*** Використання графіків для пояснення закономірностей.

Інформатика. ***Алгоритмічні блок-схеми.*** Візуальне представлення послідовності дій у програмуванні.

Образотворче мистецтво. ***Аналіз композиції твору.*** Використання схем для виявлення взаємозв'язків між елементами.

Основи психології. ***Моделі психічних процесів.*** Використання схем для пояснення теоретичних концепцій.

УПОДІБНЕННЯ СЕБЕ З ДОСЛІДЖУВАНИМ ЯВИЩЕМ, ОБ'ЄКТОМ, ПРОЦЕСОМ

Уподібнення себе з досліджуваним явищем, об'єктом, процесом – прийом, за якого людина ставить себе на місце досліджуваного феномена, щоб глибше зрозуміти його характеристики, мотивацію і функціонування; дає змогу подолати стереотипність мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити об'єкт/процес для дослідження;
- уявити себе на місці об'єкта/процесу;
- зафіксувати власні спостереження/інтерпретації;
- порівняти отримані уявлення з фактичними даними;
- зробити висновки для глибшого розуміння явища;
- застосувати здобуті знання для аналізу/розв'язання задач під час уроків і виконання домашніх завдань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Дієслово.*** Ототожнення себе з дієсловом для кращого розуміння змін за часами й особами.

Українська література. ***Характер персонажа у творі.*** Спроба відчути внутрішній світ персонажа для глибшого аналізу його мотивів.

Всесвітня історія. ***Політичні лідери XX століття.*** Ідентифікація з лідером для розуміння ухвалених рішень.

Математика. ***Геометричні фігури.*** Ототожнення себе з трикутником для усвідомлення його властивостей і взаємозв'язків.

Біологія. ***Функціонування клітини.*** Відчуття себе клітиною для кращого засвоєння процесів життєдіяльності.

Географія. ***Річкові системи.*** Уподібнення себе річці для розуміння природних процесів руху і впливу на середовище.

Фізика. ***Потік електронів у провіднику.*** Уявлення себе частинкою струму для кращого розуміння електричних процесів.

Етика. ***Розв'язання моральних дилем.*** Постановка себе на місце учасника конфлікту для формування суджень.

Інформатика. ***Робота алгоритму пошуку.*** Уявлення себе алгоритмом для розуміння логіки і послідовності дій.

Образотворче мистецтво. ***Творчий процес художника.*** Входження в роль мистця для кращого розуміння творчих рішень.

Фізична культура. ***Рухові навички у спорті.*** Самоідентифікація зі спортсменом для глибшого усвідомлення техніки виконання.

УПРОТИЛЕЖНЕННЯ ПОЗИЦІЙ

Упротилежнення позицій – прийом аналізу здобувачами освіти проблеми/питання через вивчення обох протилежних позицій; дає можливість побачити всі аспекти й ухвалити збалансоване рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити тему/проблему для аналізу;
- сформулювати позицію «за» і позицію «проти»;
- розглянути аргументи для кожної позиції;
- порівняти й оцінити сильні/слабкі сторони кожної позиції;
- зробити обґрунтований висновок/розробити рекомендації, як ухвалювати збалансовані рішення;
- запропонувати компромісні рішення (за потреби).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання слів іншомовного походження.*** Аналіз аргументів «за» і «проти».

Українська література. ***Класика проти сучасної літератури.*** Порівняння ролі класичних творів і сучасних тенденцій у формуванні світогляду.

Історія України. ***Роль монархії проти республіканської форми правління.*** Аналіз їх переваг і недоліків в історичному контексті.

Фізика. ***Класична механіка проти квантової теорії.*** Порівняння підходів і обмежень обох теорій у поясненні явищ.

Математика. ***Аналітичні методи проти чисельних методів.*** Оцінка ефективності різних методів розв'язання задач.

Біологія. ***Теорія еволюції «за» й альтернативні погляди «проти».*** Розгляд доказів і критики теорії еволюції.

Географія. ***Урбанізація – результати й наслідки.*** Аналіз впливу урбанізації на якість життя, соціальну сферу й екологію.

Хімія. ***Використання хімічних добрив: «за» і «проти» екологічних ризиків.*** Розгляд балансу між урожайністю й забрудненням.

Музика. ***Класична музика «за» і сучасна музика «проти».*** Аналіз впливу на культуру і розвиток музичних умінь.

Фізична культура. ***Командні види спорту проти індивідуальних.*** Оцінка переваг колективної взаємодії та особистої відповідальності.

УСВІДОМЛЕННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ

Усвідомлення суперечностей – прийом, який полягає у виявленні суперечностей в ідеях, фактах, поглядах, що спонукає до пошуку нових рішень і стимулює креативність мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити об'єкт аналізу/проблему;

• виявити суперечності між твердженнями, фактами, ідеями;

• проаналізувати ймовірні причини цих суперечностей;

• сформулювати альтернативні рішення/підходи;

• використати результати для створення ідей і нових світоглядних концепцій;

• оцінити практичну значущість запропонованих ідей.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання англізмів.*** Виявлення суперечностей між статусом мови як маркера національної тожсамості й глобалізаційними процесами інтернаціоналізації термінології; пошук рішень.

Українська література. ***Трагічний персонаж: особистість і суспільство.*** Аналіз суперечностей між особистісними прагненнями персонажа і вимогами соціуму; пошук нових літературних інтерпретацій.

Історія України. ***Реформи й консерватизм у різні епохи.*** Виявлення суперечностей між прагненням до змін і сталістю традицій; генерування нових моделей розвитку.

Фізика. ***Частка як хвиля і як корпускула.*** Усвідомлення суперечності корпускулярно-хвильового дуалізму; пошук творчих підходів у квантовій фізиці.

Математика. ***Проблеми нескінченності у математиці.*** Аналіз суперечностей між теоретичними моделями і практичним застосуванням; стимулювання розвитку нових теорій.

Біологія. ***Конкуренція і симбіоз у природі.*** Виявлення суперечностей у взаємовідносинах видів; пошук інноваційних екологічних підходів.

Географія. ***Розвиток міст і збереження природних територій.*** Усвідомлення конфлікту між урбанізацією та охороною довкілля; генерування ідей поступального розвитку.

Хімія. ***Використання хімічних речовин – користь і шкода.*** Аналіз суперечностей між позитивним впливом і токсичністю; пошук безпечних альтернатив.

Інформатика. ***Захист персональних даних і відкритий доступ до інформації.*** Виявлення суперечностей між безпекою і свободою інформації; розробка збалансованих рішень.

Фізична культура. ***Ризик і користь екстремальних видів спорту.*** Виявлення суперечностей між прагненням до здобутків і безпекою; розробка нових тренувальних методик.

УТОЧНЕННЯ

Уточнення – прийом для прояснення понять, формулювань і висловлювань з метою забезпечення їх зрозумілості й точності; дає змогу уникнути непорозумінь і помилок у комунікації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- виявити поняття/твердження, що потребують пояснення;
- поставити уточнювальні запитання/додати пояснення;
- проаналізувати отримані відповіді щодо чіткості;
- перевірити, чи зрозумілі зміст і смисли;
- внести коригування у формулювання за потреби;
- застосувати уточнення у подальших аналізі й комунікації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Уточнення значень паронімів у тексті.*** Уникнення нерозрізнення значень і забезпечення точності розуміння.

Українська література. ***Уточнення авторських намірів у художньому творі.*** Прояснення прихованих смислів.

Історія України. ***Уточнення термінів і дат у хронології подій.*** Забезпечення точності хронологічних зв'язків.

Фізика. ***Уточнення фізичних величин у формулі.*** Можливість уникнути помилок під час обчислень і експериментів.

Математика. ***Уточнення умов задачі для коректного розв'язання.*** Запобігання неправильних висновків.

Біологія. ***Уточнення термінів, пов'язаних із клітинною будовою.*** Забезпечення точності в описі структур і функцій.

Географія. ***Уточнення географічних понять (наприклад, типи клімату).*** Сприяння правильному розумінню природних процесів.

Хімія. ***Уточнення назв хімічних сполук і реакцій.*** Запобігання плутанини в лабораторних роботах.

Інформатика. ***Уточнення алгоритмічних термінів.*** Полегшення розуміння й реалізації програм.

УТОЧНЕННЯ ДІЙ ПЕДАГОГІЧНИХ

Уточнення дій педагогічних – прийом коригування/уточнення стратегії/підходу в освітньому процесі для підвищення його ефективності й запобігання помилок.

Логістика успішної реалізації прийому:

• проаналізувати поточну педагогічну стратегію/освітній процес;
• виявити слабкі місця/помилки, внести коригування/уточнення;
• перевірити ефективність внесених змін;
• адаптувати уточнення до нових умов/даних;
• застосувати удосконалений підхід на практиці.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Коригування плану підготовки до тестування з урахуванням нових вимог.*** Підвищення якості підготовки шляхом внесення змін у стратегію навчання.

Українська література. ***Корекція методики аналізу літературного твору для покращення розуміння теми.*** Забезпечення глибшого й точнішого аналіз тексту.

Історія України. ***Коригування стратегії вивчення хронології подій за новими джерелами.*** Підвищення точності історичного аналізу.

Фізика. ***Деталізація плану експерименту для більшої точності результатів.*** Покращення перевірки гіпотез і мінімізація помилок.

Математика. ***Коригування методу розв'язання задачі з урахуванням нових даних.*** Забезпечення коректності та швидкості рішення.

Біологія. ***Уточнення підходу до вивчення клітинних процесів з новими технологіями.*** Поглиблення і покращення точності дослідження.

Географія. ***Коригування плану дослідження кліматичних змін.*** Забезпечення адаптації досліджень до сучасних екологічних умов.

Хімія. ***Конкретизація методів синтезу речовин для підвищення ефективності реакцій.*** Оптимізація процесів лабораторної роботи.

Інформатика. ***Коригування алгоритмів для покращення продуктивності програм.*** Підвищення швидкодії та надійності коду.

Музика. ***Уточнення методики викладання для кращого засвоєння матеріалу.*** Покращення розвитку музичних умінь.

Фізична культура. ***Коригування тренувальної програми.*** Підвищення ефективності тренувань і можливість уникнути травм.

УТОЧНЕННЯ ПОНЯТЬ

Уточнення понять – прийом, який передбачає прояснення використаних термінів і понять для досягнення чіткості й точності в аналізі/комунікації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• виявити терміни/поняття, що потребують уточнення;
• сформулювати точне визначення/пояснення;
• перевірити, чи всі учні однаково розуміють термін;
• надати приклади для кращого розуміння;
• внести коригування за потреби;
• застосувати уточнення у подальшій роботі/в наступному обговоренні, під час виконання домашніх завдань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Уточнення понять «додаток», «прикладка» для правильної побудови речень.*** Забезпечення правильності мовлення.

Українська література. ***Прояснення термінів «фабула» і «сюжет» для глибшого розуміння твору.*** Поточнення літературного аналізу.

Історія України. ***Уточнення понять «феодалізм» і «капіталізм» у контексті соціально-економічних змін.*** Покращення розуміння історичних процесів.

Фізика. ***Прояснення термінів «імпульс» і «сила» для правильного розв'язання задач.*** Підвищення якості розв'язків.

Математика. ***Уточнення понять «функція» і «похідна» для точного розуміння теми.*** Краще засвоєння матеріалу.

Біологія. ***Прояснення термінів «клітина», «тканина» для систематизації знань про організми.*** Забезпечення точності розуміння й використання понять.

Географія. ***Уточнення понять «клімат» і «погода» для розуміння природних явищ.*** Уникнення плутанини у розумінні.

Хімія. ***Прояснення термінів «атом» і «молекула» для формування правильних уявлень про речовину.*** Піднесення якості знань.

Інформатика. ***Уточнення понять «алгоритм» і «програма».*** Забезпечення точності розуміння й використання технічної термінології.

Музичне мистецтво. ***Прояснення термінів «темп» і «ритм» для точного виконання творів.*** Розвиток музичної грамотності.

УТОЧНЕННЯ ФОРМУЛЮВАНЬ І ВІДПОВІДЕЙ

Уточнення формулювань і відповідей – прийом, що забезпечує точне і зрозуміле висловлення думок, тверджень, рішень; дає змогу уникати непорозумінь і покращує комунікацію.

Логістика успішної реалізації прийому:

- виявити висловлювання, що потребують уточнення;
- переформулювати їх у чіткі й точні речення;
- перевірити, чи всі учасники зрозуміли уточнення;
- надати приклади/пояснення для кращого розуміння;
- внести додаткові коригування (за потреби);
- використовувати уточнені формулювання для подальшого обговорення/документування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Уточнення формулювань у письмових відповідях для уникнення двозначностей.*** Забезпечення зрозумілості й точності висловлення думок.

Українська література. ***Переформулювання відповідей на запитання про символіку твору для глибшого розуміння.*** Підвищення якості літературного аналізу.

Історія України. ***Уточнення формулювань при описі причин історичних подій для кращої аргументації.*** Сприяння точності історичних висновків.

Фізика. ***Чітке формулювання розв'язків задач і пояснень фізичних явищ.*** Запобігання помилок у подальшому навчанні.

Математика. ***Уточнення відповідей при розв'язанні рівнянь для коректності результатів.*** Забезпечення точності висновків.

Біологія. ***Переформулювання опису біологічних процесів для точного розуміння.*** Підвищення якості наукових пояснень.

Географія. ***Уточнення формулювань у відповідях про природні явища для уникнення плутанини.*** Сприяння точності географічних знань.

Хімія. ***Чітке формулювання опису хімічних реакцій і властивостей речовин.*** Поглиблення розуміння хімічних процесів.

Інформатика. ***Уточнення описів алгоритмів і коду для полегшення їх сприйняття.*** Забезпечення зрозумілості технічної інформації.

УЯВЛЯННЯ

Уявляння – прийом використання ментального моделювання і фантазії для створення нових ідей, рішень і концепцій; ключовий елемент творчого мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити завдання/проблему, уявити способи її розв'язання;
- створити ментальні образи/сценарії;
- розглянути нестандартні/креативні варіанти;
- оцінити потенційні ідеї, відібрати найефективніші;
- застосувати уявні моделі для практичної реалізації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Створення творчих описів за допомогою уяви.*** Розвиток мовної креативності та художнього мислення.

Українська література. ***Уявляння альтернативного розвитку сюжету.*** Сприяння аналізу і творчому переосмисленню текстів.

Історія України. ***Уявляння історичних сценаріїв за змінених умов.*** Краще зрозуміння причинно-наслідкових зв'язків.

Фізика. ***Ментальне моделювання фізичних процесів і явищ.*** Полегшення засвоєння складних концепцій.

Математика. ***Уявляння геометричних фігур і абстрактних структур.*** Покращення просторового мислення і розв'язання задач.

Біологія. ***Уявляння функціонування організмів і систем у різних умовах.*** Сприяння розвиткові аналітичних і творчих умінь.

Географія. ***Уявляння кліматичних змін та їх впливу на природу.*** Прогнозування й моделювання екологічних процесів.

Хімія. ***Ментальне уявляння структури молекул і реакцій.*** Сприяння кращому розумінню хімічних властивостей.

Інформатика. ***Уявляння алгоритмів і програмних моделей.*** Підвищення креативності в розробці програмного забезпечення.

Музика. ***Уявляння музичних композицій і варіацій мелодій.*** Розвиток музичного сприймання і креативності.

Фізична культура. ***Уявляння техніки виконання рухів і тактичних дій.*** Покращення координації та результативності тренувань.

УЯВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ

Уявне моделювання розв'язання проблем – прийом, за допомогою якого учні конструюють уявні моделі для аналізу і розв'язання задач/проблемних ситуацій; розвиває критичність мислення, уяву, стимулює пошук нестандартних підходів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити проблему/завдання, що потребує розв'язання;
- уявити ключові елементи, чинники, взаємозв'язки;
- сформувати уявну модель процесу, явища, рішення;
- оцінити логічність моделі та ймовірні результати/наслідки;
- обговорити модель, внести корективи й застосувати практично.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська/Інші іноземні мови. ***Діалоги.*** Уявне моделювання діалогів і комунікаційних ситуацій.

Історія України. ***Події.*** Моделювання причинно-наслідкових зв'язків у розвитку подій.

Громадянська освіта. ***Соціальні процеси.*** Уявне моделювання соціальних процесів і рішень у громаді.

Біологія. ***Органи і системи організму.*** Моделювання взаємодії органів і систем організму.

Географія. ***Процеси і явища.*** Візуалізація природних процесів і явищ на уявній карті.

Економіка. ***Бізнес-ситуації.*** Моделювання уявних бізнес-ситуацій і стратегій розвитку.

Інформатика. ***Алгоритми.*** Уявне конструювання алгоритмів та їх виконання.

Біологія і екологія. ***Екосистеми.*** Уявне прогнозування впливу екологічних змін на екосистеми.

Мистецтво. ***Композиції.*** Уявне планування композиції та художніх образів.

Основи психології. ***Поведінкові сценарії.*** Уявне моделювання поведінкових сценаріїв та їх результатів/наслідків.

ФАНТАЗУВАННЯ

Фантазування – прийом створення уявних сценаріїв і ситуацій для розвитку творчого мислення, генерування нових ідей/концепцій.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему/проблему, уявити нереальні/абстрактні ситуації;

• створити альтернативні сценарії/варіанти подій;

• розглянути ймовірні результати/наслідки і можливість практичного застосування ідей;

• оцінити ймовірність практичного застосування ідей;

• зафіксувати результати для подальшої роботи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Фантазування про альтернативні фінали відомих творів.*** Розвиток творчого переосмислення художніх текстів.

Історія світова. ***Уявляння альтернативних варіантів розвитку історичних подій.*** Розвиток аналітичного і креативного мислення через причинно-наслідкові зв'язки.

Географія. ***Фантазування про майбутні зміни клімату та їх вплив на людство.*** Розвиток екологічного і прогностичного мислення.

Фізика. ***Створення фантастичних сценаріїв застосування нових фізичних законів***. Заохочення уяви і наукової творчості.

Біологія. ***Фантазування про еволюцію гіпотетичних організмів.*** Розвиток уяви й біологічного мислення.

Хімія. ***Уявлення про синтез нових, ще не існуючих сполук.*** Стимулювання розвитку інноваційного підходу в науці.

Економіка і право. ***Фантазування про альтернативні економічні моделі майбутнього.*** Активізація системного і креативного мислення.

Інформатика. ***Фантазування майбутніх технологій штучного інтелекту.*** Розвиток технічного мислення і креативності.

Музичне мистецтво. ***Фантазування про нові жанри і стилі музики.*** Стимулювання творчого самовираження.

Образотворче мистецтво. ***Уявляння нестандартних композицій і технік живопису.*** Розвиток художньої уяви і креативності.

Фізична культура. ***Фантазування про нові види спорту і тренувальних методик.*** Сприяння розвиткові інновацій у спорті.

ФІКСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Фіксування інформації – прийом запису і збереження здобутої інформації для подальшого аналізу, використання та повторного застосування.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити інформацію, яку потрібно зафіксувати;

• вибрати метод (конспект, схема, таблиця, цифровий запис);

• структуровано зафіксувати матеріал, перевірити точність/повноту;

• зберегти інформацію у зручному форматі;

• використовувати зафіксовану інформацію у навчанні/в аналізі.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Фіксування ключових фактів.*** Забезпечення змістовності мовлення.

Історія України. ***Запис ключових подій періоду козацтва.*** Сприяння цілісному баченню історичних фактів.

Математика. ***Фіксування формул для розв'язання рівнянь.*** Можливість систематизувати і швидко застосовувати знання.

Правознавство. ***Запис основних положень Конституції України.*** Сприяння усвідомленню правових норм.

Географія. ***Фіксування характеристик кліматичних зон.*** Можливість порівнювати природні умови.

Хімія. ***Фіксування властивостей хімічних елементів.*** Покращення запам'ятовування й систематизації.

Біологія. ***Конспектування циклів життєдіяльності рослин.*** Поглиблення розуміння природних процесів.

Фізика. ***Фіксування законів руху та їх формулювань.*** Покращення здатності швидко відтворювати матеріал.

Інформатика. ***Запис алгоритмів для розв'язання задач програмування.*** Сприяння систематизації знань.

Музичне мистецтво. ***Фіксування основ музичної грамоти.*** Полегшення засвоєння теоретичних основ.

Фізична культура. ***Конспектування правил гри у волейбол.*** Забезпечення правильного виконання техніки гри.

ФОКУСУВАННЯ НА ЕМОЦІЙНИХ РЕАКЦІЯХ

Фокусування на емоційних реакціях – прийом, який полягає у спостереженні й аналізі емоційних відгуків учасників/слухачів для кращого розуміння їх потреб і ефективної взаємодії.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ситуацію/подію для аналізу;
- спостерігати емоційні реакції учнів;
- зафіксувати ключові спостереження;
- проаналізувати вплив емоцій на поведінку і сприйняття;
- скоригувати комунікацію/методику взаємодії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Дискусії.*** Аналіз емоцій під час обговорення.

Українська література. ***Твори.*** Фокусування на емоціях персонажів і читачів.

Історія України. ***Події.*** Вивчення емоційної реакції на історичні події.

Біологія. ***Лабораторні вправи.*** Спостереження емоційних реакцій під час дослідів.

Географія. ***Проєкти.*** Аналіз емоцій під час презентацій карт.

Інформатика. ***Презентації.*** Вивчення реакцій на нові програми.

ФОРМАЛІЗАЦІЯ АРГУМЕНТІВ

Формалізація аргументів – прийом, що полягає у структурованому і логічно послідовному викладі аргументів для їх чіткого сприйняття й аналізу.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити основну ідею/тезу;
• накопичити фактичну/теоретичну інформацію;
• сформулювати аргументи у логічній послідовності;
• забезпечити доказову базу для кожного аргументу;
• перевірити зрозумілість, точність, послідовність викладу;
• використати аргументи для обговорення, презентації, роботи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Докази у міркуваннях.*** Формалізація аргументів, що дає учням можливість довести правильність обстоюваної тези.

Література закордоння. ***Докази щодо провідної ідеї твору «451° за Фаренгейтом» Рея Бредбері.*** Чітке структурування аргументів щодо теми цензури/свободи слова на основі подій і образів роману.

Англійська мова. ***Чи має англійська бути обов'язковою другою мовою у світі***. Структуроване представлення аргументів «за» і «проти» у дискусії.

Всесвітня історія. ***Причини падіння Римської імперії.*** Формалізація, що дає змогу учням упорядкувати соціальні, економічні й політичні чинники у вигляді логічного ланцюжка.

Захист України. ***Необхідність цивільної оборони у сучасному суспільстві.*** Формалізація аргументів про важливість готовності до надзвичайних ситуацій.

Біологія і екологія. ***Чому збереження біорізноманіття є критичним завданням людства.*** Формалізація дає змогу вибудувати переконливу екологічну позицію, підтверджену фактами й дослідженнями.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Чому варто вести особистий бюджет із підліткового віку.*** Структурування аргументації фінансових переваг обліку витрат і доходів.

Інформатика. ***Чи є штучний інтелект загрозою для суспільства.*** Аналіз аргументів із погляду безпеки, етики, розвитку технологій.

Образотворче мистецтво. ***Чи може сучасне мистецтво бути «безсюжетним».*** Формалізація, що дає учням можливість вибудувати логічний аналіз художнього образу.

ФОРМАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТЬ

Формалізація понять – прийом перетворення абстрактних понять/ідей на чіткі структуровані терміни для підвищення точності й запобігання непорозумінь.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити поняття/ідею для формалізації;
• проаналізувати контексти, у яких це поняття використовується;
• розробити чітке визначення/структурований опис;
• перевірити відповідність формулювання освітній/науковій термінології;
• зафіксувати формалізоване поняття для подальшої роботи;
• застосовувати для аналізу, пояснення, обговорення, навчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Поняття «персонаж» у творчості Івана Франка.*** Здатність відрізняти художнє поняття персонажа від щоденного розуміння завдяки формалізації.

Англійська мова. ***Що таке «success» у сучасному розумінні?*** Точніше використання поняття в усному й письмовому мовленні через чітке формалізоване тлумачення.

Історія України. ***Поняття «державність» у процесах українського націєтворення.*** Уточнення ознак державності через формалізацію.

Громадянська освіта. ***Що таке «демократія» у практичному вимірі?*** Виокремлення ключових принципів формалізацією поняття.

Основи правознавства. ***Визначення «права» як соціального явища.*** Відокремлення правового поняття від побутових уявлень про справедливість.

Біологія. ***Поняття «організм» у біології.*** Розмежування понять «організм», «клітина», «система органів» тощо через формалізацію.

Географія. ***Що означає «географічне положення» країни?*** Можливість структуровано аналізувати об'єкти на карті завдяки формалізації.

Основи здоров'я. ***Поняття «здоровий спосіб життя».*** Точне розуміння компонентів здорового способу життя й відокремлення його від модних тенденцій.

Технології. ***Що таке «технологічний процес» у виробництві?*** Уможливлення структурованого опису етапів, ресурсів і результату.

Основи психології. ***Як визначити поняття «мотивація»?*** Можливість відокремити психологічне поняття від загального уявлення про бажання діяти завдяки формалізації.

ФОРМУЛЮВАННЯ

Формулювання – прийом чіткого лаконічного викладу думки, ідеї, твердження для подальшого обговорення, аналізу й використання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити основну думку/інформацію;
• проаналізувати її значення і контекст використання;
• сформулювати думку стисло, зрозуміло, граматично вправно;
• перевірити зрозумілість, точність, однозначність формулювання;
• адаптувати формулювання до усної /письмової форми подачі;

• застосувати для комунікації, обговорення, письмового викладу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Роль односкладних речень у виразності мовлення.*** Можливість структурувати граматичний матеріал.

Захист України. ***Завдання цивільного захисту населення.*** Краще усвідомлення напрямів безпеки за загроз.

Фізика. ***Закон інерції в механіці.*** Можливість точно передати суть фізичного закону через стисле формулювання.

Природознавство. ***Ознаки живих організмів.*** Нагода стисло і точно викласти ключові властивості живого.

Астрономія. ***Будова Сонячної системи.*** Краще засвоєння основної інформації про космічні тіла завдяки стислому викладу.

Етика. ***Принципи доброчесної поведінки.*** Глибше усвідомлення значення моральних принципів у щоденні.

Економіка і право. ***Ознаки ринкової економіки.*** Зрозуміліше подання структурних характеристик системи через формулювання.

Дизайн і технології. ***Види декоративних технік у дизайні.*** Можливість структурувати знання про застосування художніх засобів завдяки чіткому формулюванню.

ФОРМУЛЮВАННЯ ВИСНОВКІВ

Формулювання висновків – прийом, що полягає у підсумовуванні основних ідей, фактів, результатів аналізу для отримання чітких і завершених висновків.

Логістика успішної реалізації прийому:

• проаналізувати накопичену інформацію;
• визначити основні ідеї, закономірності, суперечності;
• узагальнити ключові факти, приклади, дані;
• сформулювати висновки логічно, послідовно і зрозуміло;
• перевірити відповідність висновків меті дослідження/завданню;
• зафіксувати результати для використання/презентації.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Причини поразки визвольних змагань 1917–1921 рр.*** Підсумовування зовнішніх і внутрішніх чинників.

Всесвітня історія. ***Результати і наслідки промислової революції.*** Формування висновків про соціальні, економічні й культурні зміни у результаті/внаслідок індустріалізації.

Громадянська освіта. ***Види і рівні прав людини.*** Можливість узагальнити особливості громадянських, політичних і соціальних прав через формулювання висновків.

Біологія і екологія. ***Ланцюжки живлення у біоценозах.*** Узагальнення взаємозв'язків між організмами в екосистемі через формулювання висновків.

Хімія. ***Взаємозв'язок між будовою речовини та її властивостями.*** Усвідомлення ролі хімічної будови у формуванні фізичних і хімічних характеристик завдяки чіткості підсумовування.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Порівняння моделей особистого бюджету.*** Розуміння переваг і недоліків різних стратегій управління коштами через формулювання висновків.

Економіка і право. ***Роль конкуренції в ринковій економіці.*** Можливість визначити економічні результати/наслідки за наявності/ненаявності конкуренції через підсумкові висновки.

Інформатика. ***Призначення алгоритмів із розгалуженням.*** Можливість чітко описати роль умов у структурі алгоритму завдяки формулюванню висновків.

Музичне мистецтво. ***Вплив ритму на виразність музичного твору.*** Переконливіше узагальнення спостережень щодо ролі ритму в передачі настрою й динаміки.

ФОРМУЛЮВАННЯ ВИСНОВКІВ ТЕМАТИЧНИХ

Формулювання висновків тематичних – прийом підсумовування ключових ідей/результатів за конкретною темою/певним питанням; сприяє структурованому підходу до аналізу.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити тему/питання для аналізу;
- зібрати й узагальнити ключові аспекти, факти, ідеї;
- сформулювати тематичні висновки у чіткій і логічній формі;
- перевірити відповідність висновків темі й структурі викладу;
- уточнити формулювання для однозначності/стислості;
- зафіксувати висновки для обговорення і/або використання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Засоби переконання у публічному виступі.*** Можливість підсумувати ефективні екстралінгвістичні, мовні й невербальні техніки впливу завдяки формулюванню висновків.

Українська література. ***Соціальні мотиви в поезії Тараса Шевченка.*** Глибше розуміння змісту творів через формулювання висновків.

Література закордоння. ***Теми самотності і свободи у творі «Старий і море» Ернеста Гемінгвея.*** Тематичне формулювання висновків для узагальнення ідей духовної боротьби персонажа.

Основи правознавства. ***Права дитини в національному і міжнародному законодавстві.*** Краще структурування розуміння прав.

Математика. ***Властивості арифметичних дій із від'ємними числами.*** Формування тематичних висновки щодо правил додавання, віднімання, множення і ділення від'ємних чисел.

Біологія. ***Будова клітини і функції її органел.*** Цілісне розуміння ролі клітинних структур через узагальнені висновки.

Географія. ***Кліматичні пояси Землі.*** Можливість узагальнити відмінності між кліматичними зонами та їх вплив на життя людей через формулювання тематичних висновків.

Астрономія. ***Рух планет у Сонячній системі.*** Структурування знань про орбіти, швидкість обертання і напрями руху тіл.

Технології. ***Етапи створення виробу з деревини.*** Структурування послідовності технологічного процесу з практичною метою.

Основи медіаграмотності. ***Маніпулятивні техніки в інформаційному просторі.*** Нагода критично осмислити механізми впливу на свідомість аудиторії через формулювання тематичних висновків.

Фізична культура. ***Роль розминки у запобіганні травм.*** Спрощення узагальнення ролі підготовчих вправ у фізичній активності завдяки тематичним висновкам.

ФОРМУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ

Формулювання відповідей – прийом, який полягає у чіткому й логічному викладі відповіді на запитання/проблему через відображення власної позиції або рішення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- проаналізувати запитання/проблему;
- визначити ключові аспекти, які потребують висвітлення;
- сформулювати відповідь у логічній і послідовній формі;
- висловити власну позицію, обґрунтовуючи її, наводячи приклади і переконливі факти;
- перевірити формулювання на чіткість, стислість і зрозумілість;
- використати відповідь у письмовій/усній формі відповідно до контексту.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Побудова складнопідрядного речення з різними видами підрядних частин.*** Формулювання відповідей із розумінням синтаксичної структури речення.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Структура відповіді на запитання у форматі тестування.*** Набуття вмінь давати повні, логічні й лаконічні відповіді через їх формулювання.

Всесвітня історія. ***Причини Французької революції кінця XVIII століття.*** Усвідомлення комплексності історичних подій завдяки чіткому формулюванню відповідей.

Захист України. ***Дії під час виникнення надзвичайної ситуації.*** Вироблення алгоритмів поведінки в умовах небезпеки через чітке формулювання відповідей.

Алгебра. ***Розв'язування рівнянь з модулями.*** Обґрунтування кожного кроку перетворень і пояснення вибору області визначення у структурі відповіді.

Біологія. ***Особливості будови крові як рідкої тканини.*** Необхідність відображення у відповіді знання складу крові, функцій її елементів і роль у підтриманні гомеостазу.

Хімія. ***Реакції обміну в розчинах електролітів.*** Важливість послідовного відтворення у формулюванні відповідей умов, типів реакцій і очікуваного результату.

Основи здоров'я. ***Види і профілактика інфекційних захворювань.*** Тренування здатності відповідати структуровано, виокремлюючи причини, шляхи передачі і засоби захисту.

Образотворче мистецтво. ***Символіка кольору в різних культурах.*** Відображення у відповідях власного розуміння значення кольору у візуальному мистецтві.

Основи економіки. ***Етапи створення власної бізнес-ідеї.*** Можливість логічно викласти послідовність дій від ідеї до реалізації через формулювання відповіді.

Основи психології. ***Способи подолання стресу у підлітковому віці.*** Краще усвідомлення власних реакцій і нагода запропонувати дієві способи саморегуляції.

ФОРМУЛЮВАННЯ ДУМКИ

Формулювання думки – прийом чіткої та впорядкованої вербалізації власних думок для їх зрозумілої передачі аудиторії.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити основну ідею/позицію;
- зібрати аргументи/приклади для підтвердження;
- викласти думки послідовно, лаконічно й логічно;
- дібрати мовні засоби для чіткої/переконливої подачі;
- перевірити зрозумілість, цілісність, відповідність аудиторії;
- застосувати для усного/письмового обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Як побудова думки впливає на переконливість мовлення.*** Посилення доказовості мовлення, зокрема публічного, через чітке формулювання думки.

Англійська мова. ***Висловлення думки про важливість вивчення іноземних мов.*** Розвиток аргументованого мовлення.

Історія України. ***Погляд на роль Гетьманату у формуванні державності.*** Сприяння осмисленню історичних фактів.

Громадянська освіта. ***Власне ставлення до участі молоді в громадському житті.*** Можливість учням чітко висловлювати свої позиції щодо соціальної активності завдяки вмінню формулювати думки.

Біологія. ***Ставлення до використання ГМО у харчовій промисловості.*** Можливість поєднати біологічні знання з власною оцінкою проблеми через висловлення позиції.

Етика. ***Ставлення до прощення в міжособистісних стосунках.*** Формування здатності визначатися щодо морального вибору.

Інформатика. ***Чи необхідний штучний інтелект у щоденному житті.*** Можливість висловити ставлення до технологій, ґрунтуючись на фактах/прогнозах.

Образотворче мистецтво. ***Значення кольору в художньому творі.*** Можливість оцінювати візуальні елементи.

Основи філософії. ***Що означає жити «усвідомлено».*** Фокусування на теперішньому повнокровному житті через формулювання власної думки на основі етичних та екзистенційних міркувань.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАВДАНЬ

Формулювання завдань – прийом чіткого визначення задач, що ставляться перед учнями, для забезпечення їх зрозумілості й ефективного виконання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити мету завдання, розбити його на кроки/етапи;

• сформулювати умови зрозуміло, чітко, без двозначностей;

• перевірити відповідність завдання рівню підготовки і віку здобувачів освіти;

• уточнити інструкції/критерії виконання (у разі потреби);

• застосувати для освітньої, дослідницької, практичної діяльності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Творче завдання із використанням дієприкметникових зворотів.*** Краще зрозуміння граматичної мети вправи завдяки чіткості формулювання.

Українська література. ***Образ Марії в однойменному романі Уласа Самчука.*** Можливість зосередитися на аналізі характеру Марії у контексті історичних подій.

Всесвітня історія. ***Аналіз причин Першої світової війни.*** Глибше розуміння історичних подій і взаємозв'язків між ними завдяки чіткому формулюванню завдань.

Громадянська освіта. ***Моделювання ситуації ухвалення рішення в громаді.*** Краще розуміння своєї ролі у процесі демократичного ухвалення рішень завдяки чіткості завдань.

Алгебра. ***Побудова графіка квадратичної функції за заданими коефіцієнтами.*** Забезпечення послідовності дій точністю завдання.

Біологія і екологія. ***Дослідження рівня забруднення довкілля.*** Сприяння ефективному плануванню дослідницької роботи і фіксації результатів чітко сформульованим завданням.

Фізика. ***Визначення прискорення тіла, що рухається рівноприскорено.*** Можливість покроково виконати розрахунки за заданими у завданні умовами.

Інформатика. ***Розробка алгоритму з повторенням у Scratch.*** Краще зрозуміння структури програмування візуальними блоками через поетапність завдання.

Технології. ***Розробка ескізу предмета побутового вжитку.*** Можливість працювати з матеріалом послідовно й усвідомлено завдяки поетапності завдання.

Музичне мистецтво. ***Створення мініпрезентації про творчість українського композитора.*** Фокусування на ключових елементах змісту завдяки завданням з чіткими інструкціями.

Основи психології. ***Самоспостереження за власними емоційними станами впродовж тижня.*** Сприяння розвиткові вмінь рефлексії та емоційної саморегуляції формулюванням завдань.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАПИТАНЬ

Формулювання запитань – прийом створення запитань, які стимулюють подальше дослідження теми, розвиток мислення й активізують дискусії.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити мету запитання, уточнити контекст/тему;
- сформулювати запитання чітко, логічно, недвозначно;
- адаптувати складність запитання до рівня учнів;
- перевірити, чи стимулює запитання мислення/обговорення;
- використати для аналізу, дослідження, дискусії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Роль вставних слів у побудові висловлення.*** Активізація спостереження над функцією мовних засобів запитаннями.

Література закордоння. ***Конфлікт у творі «Ромео і Джульєтта» Вільяма Шекспіра.*** Глибше розуміння мотивів персонажів і суспільного контексту через запитання.

Історія України. ***Події визвольної боротьби XVII століття.*** Активізація мислення щодо причин, результатів/наслідків і ролі історичних постатей відповідним добором запитань.

Математика. ***Пошук невідомого компонента в рівняннях.*** Підведення учнів до самостійного відкриття алгоритму розв'язання формулюванням запитань.

Біологія і екологія. ***Залежність живих організмів від чинників середовища.*** Підвищення якості досліджень адаптаційних механізмів у природі через доцільні запитання.

Хімія. ***Закони збереження маси речовин у хімічних реакціях.*** Краще розуміння суті перетворень речовин через запитання.

Природознавство. ***Властивості води в різних агрегатних станах.*** Можливість з'ясувати, чому вода є унікальною речовиною у природі, завдяки запитанням.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Планування особистого бюджету.*** Стимулювання критичності мислення щодо пріоритетів витрат і фінансової поведінки через запитання.

Музичне мистецтво. ***Роль ритму в музичних композиціях.*** Нагода виявити вплив ритму на сприймання твору через формулювання запитань.

Основи правознавства. ***Обов'язки громадянина у правовій державі.*** Актуалізація ставлення учнів до законів і правосвідомості через запитання.

Основи соціології. ***Як формуються соціальні норми в суспільстві.*** Спонукання до обговорення джерел, функцій і зміни норм запитаннями.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАПИТАНЬ АНАЛОГІЧНИХ

Формулювання запитань аналогічних – прийом створення запитань на основі аналогій і порівнянь з іншими ситуаціями – для глибшого розуміння проблеми.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити основне явище/проблему;
- знайти схожі/аналогічні ситуації в інших сферах/контекстах;
- сформулювати запитання, які порівнюють ситуації з оригіналом;
- перевірити зрозумілість, логічність і коректність формулювання;
- адаптувати складність до рівня учнів;
- використати запитання для стимулювання мислення, порівняльного аналізу, дискусії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Порівняння функцій дієприкметника і дієприслівника.*** Краще усвідомлення граматичних явищ через формулювання запитань на основі аналогій.

Історія України. ***Порівняння революційних рухів XVIII і XX століть.*** Можливість розкрити схожі риси й відмінності суспільних змін завдяки запитанням через аналогії.

Математика. ***Розв'язання квадратних рівнянь.*** Зіставлення методів розв'язання різних типів рівнянь для кращого розуміння алгоритмів через запитання аналогійного характеру.

Алгебра. ***Порівняння лінійних функцій із пропорційністю у реальних ситуаціях.*** Стимулювання запитаннями мислення щодо застосування алгебраїчних понять у житті.

Біологія і екологія. ***Порівняння адаптацій у пустельних і арктичних тварин.*** Сприяння розвиткові екосвідомості.

Географія. ***Порівняння кліматичних зон різних континентів.*** Сприяння кращому розумінню природних явищ.

Фізика. ***Закони руху тіл у механіці.*** Глибше усвідомлення законів Ньютона через порівняння руху автомобіля й падіння яблука.

Музичне мистецтво. ***Порівняння класичної і джазової імпровізації.*** Краще розуміння відмінностей і схожих рис стилів через запитання на основі аналогій.

Основи медіаграмотності. ***Порівняння традиційних і цифрових медіа.*** Краще осмислення особливостей споживання інформації у сучасному світі через формулювання запитань.

Основи правознавства. ***Порівняння кримінальної та адміністративної відповідальності.*** Розкриття сутності й відмінності видів правових норм через запитання на основі аналогій.

Основи психології. ***Порівняння стресу і тривоги як реакцій на зовнішні подразники.*** Чіткіше розрізнення психологічних понять завдяки запитанням через аналогії.

ФОРМУЛЮВАННЯ ІДЕЙ

Формулювання ідей – прийом чіткого й лаконічного викладу думок, концепцій, запитань, гіпотез для подальшого обговорення, аналізу й реалізації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему/проблему, що потребує розробки ідей;

• сформулювати основну ідею/ключове запитання у зрозумілій формі;

• розробити додаткові варіанти/уточнення ідеї;

• перевірити формулювання на логічність і зрозумілість;

• систематизувати ідеї за пріоритетом/тематикою;

• використати ідеї для обговорення, проєкту, творчої діяльності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Розробка ідей для осмістовнення висловлень.*** Досягнення ефективності мовлення чітким формулюванням ідей.

Громадянська освіта. ***Ідеї щодо покращення правової свідомості молоді.*** Становлення активної громадянської позиції через формулювання ідей.

Математика. ***Ідеї щодо розв'язання нестандартних задач з алгебри.*** Розвиток математичного мислення стислим формулюванням.

Біологія. ***Гіпотези щодо адаптації тварин до змін клімату.*** Стимулювання наукових досліджень формулюванням ідей.

Географія. ***Ідеї щодо охорони природних ресурсів регіону.*** Сприяння розробці екологічних стратегій чітким викладом ідей.

Фізика. ***Концепції нових способів передачі енергії.*** Заохочення до розробки наукових гіпотез стислим формулюванням.

Етика. ***Ідеї для формування етичних норм у цифровому середовищі.*** Розвиток моральної свідомості викладом ідей.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Ідеї щодо підвищення фінансової грамотності молоді.*** Актуалізація розробки освітніх програм.

Інформатика. ***Ідеї для оптимізації алгоритмів обробки даних.*** Удосконалення програмних рішень через чітке формулювання.

Основи психології. ***Ідеї для покращення методик психологічної підтримки.*** Сприяння роботі психологів чіткістю формулювань.

ФОРМУЛЮВАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ТВОРЧИХ

Формулювання інтерпретацій творчих – прийом для створення нових оригінальних інтерпретацій певних явищ, текстів, подій; сприяє розвиткові креативності й критичності мислення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити об'єкт/матеріал для інтерпретації;
- проаналізувати наявну інформацію/контекст;
- сформулювати оригінальні ідеї/варіанти пояснень;
- оцінити їх логічність, доцільність і оригінальність;
- представити результати інтерпретації для обговорення;
- внести корективи на основі отриманого зворотного зв'язку.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Творчі інтерпретації символіки у поезії Тараса Шевченка.*** Глибше розуміння творчості Кобзаря завдяки розробці трактувань.

Історія України. ***Оригінальні інтерпретації причин визвольних рухів XX століття.*** Можливість по-новому оцінити історичні події застосуванням творчого підходу.

Математика. ***Інтерпретації складних теорем через нестандартні підходи.*** Оновлення способів розв'язання задач.

Біологія. ***Творчі інтерпретації еволюційних процесів у флорі й фауні.*** Розширення наукових гіпотез через нові підходи.

Географія. ***Оригінальні інтерпретації змін клімату у різних регіонах.*** Виявлення нових тенденцій і закономірностей.

Фізика. ***Ідеї щодо нетрадиційного тлумачення квантових явищ.*** Розвиток наукового мислення через оригінальні інтерпретації.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Творчі інтерпретації ризик-менеджменту в бізнесі.*** Заохочення розробляти нові стратегії залученням нестандартних підходів.

Інформатика. ***Творчі підходи до інтерпретації алгоритмів штучного інтелекту.*** Краще розуміння технологій.

Основи психології. ***Оригінальні тлумачення поведінкових моделей у різних культурах.*** Підтримання міжкультурного розуміння.

ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ НАВЧАЛЬНОЇ

Формулювання мети навчальної – прийом визначення конкретної мети/певного завдання в освітньому процесі для забезпечення цілеспрямованості й ефективності навчання.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити ключовий результат освітньої діяльності;
• сформулювати мету в чіткій і зрозумілій формі;
• перевірити відповідність мети навчальним стандартам;
• розподілити ціль на проміжні етапи (за потреби);
• визначити критерії оцінювання досягнення мети;
• використовувати мету для планування й оцінювання результатів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз творчості Лесі Українки.*** Мета – розвинути вміння літературного аналізу через вивчення основних тем і образів.

Історія України. ***Ознайомлення з подіями Української революції 1917–1921 рр.*** Мета – сформувати розуміння причин і результатів/наслідків революційних процесів у країні.

Математика. ***Вивчення основних понять алгебри.*** Мета – сформувати уявлення про основні алгебраїчні операції для подальшого застосування у задачах.

Фізика. ***Вивчення законів руху Ньютона.*** Мета – забезпечити розуміння базових фізичних принципів механіки для подальшого застосування.

Хімія. ***Основи будови атома.*** Мета – сформувати уявлення про структуру атома та її значення в хімічних реакціях.

Біологія. ***Вивчення процесів фотосинтезу.*** Мета – пояснити значення фотосинтезу у житті рослин та екосистем.

Географія. ***Аналіз кліматичних зон світу.*** Мета – навчити визначати особливості клімату різних регіонів для географічного порівняння.

Економіка. ***Вивчення основ ринкової економіки.*** Мета – сформувати розуміння принципів функціонування ринку і ролі попиту та пропозиції.

Інформатика. ***Основи програмування на Python.*** Мета – розвинути вміння базового кодування для створення простих програм.

ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ ОСВІТНЬОЇ

Формулювання мети освітньої – прийом визначення мети у контексті освітнього процесу для реалізації його завдань, розвитку наскрізних умінь і ключових компетентностей учнів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити очікувані результати освітньої діяльності;
• сформулювати ціль у зрозумілій учням формі;
• забезпечити відповідність цілі освітнім стандартам і компетентностям;
• встановити критерії оцінювання досягнення мети;

• передбачити можливості для розвитку ключових компетентностей;

• використовувати мету для планування уроків і освітніх проєктів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Розвиток усномовленнєвих умінь.*** Мета – сформувати вміння чітко і грамотно висловлювати думки в усному мовленні відповідно до освітніх стандартів.

Історія України. ***Вивчення Козацької доби.*** Мета – забезпечити розуміння історичних подій і формування громадянської компетентності.

Математика. ***Засвоєння понять геометричних фігур.*** Мета – розвивати просторове мислення й уміння розв'язувати геометричні задачі.

Біологія. ***Вивчення будови клітини.*** Мета – сформувати базові знання про клітинну будову та її роль у функціонуванні організму.

Географія. ***Вивчення природних ресурсів України.*** Мета – розвинути усвідомлення значущості природних ресурсів.

Фізика. ***Основи електрики й магнетизму.*** Мета – забезпечити розуміння фундаментальних фізичних явищ та їх застосування.

Хімія. ***Вивчення основних типів хімічних реакцій.*** Мета – сформувати знання про реакції та вміння їх практичного застосування.

Економіка і право. ***Вивчення основ підприємництва.*** Мета – сформувати знання про підприємницьку діяльність і розвиток відповідної компетентності.

Інформатика. ***Основи алгоритмізації і програмування.*** Мета – забезпечити розвиток логічного мислення і вмінь програмування.

ФОРМУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМ НАВЧАЛЬНИХ

Формулювання проблем навчальних – прийом формулювання навчальної проблеми з акцентом на її освітнє значення і спосіб розв'язання через освітній процес.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити тему/матеріал, що потребує аналізу;

• сформулювати проблему чітко й зрозуміло;

• визначити ключові питання для розв'язання проблеми;

• розробити методи/стратегії її розв'язання;

• передбачити ймовірні труднощі та способи їх подолання;

• використати проблему для організації освітньої діяльності.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз проблеми розуміння символіки в поезії Тараса Шевченка.*** Проблема полягає в недостатній інтерпретації символів, що ускладнює сприймання твору. Для розв'язання пропонуються інтерактивні методи аналізу текстів.

Історія України. ***Проблема формування критичності мислення на прикладі вивчення подій Другої світової війни.*** Ключові питання – аналіз різних позицій розгляду і джерел інформації. Методи – дискусії та дослідницький (робота з історичними документами).

Математика. ***Проблема засвоєння понять дробу і відсотка в початковій школі.*** Основні питання: як зробити матеріал зрозумілішим і доступнішим. Рішення – використання візуальних моделей і практичних завдань.

Біологія. ***Проблема мотивації учнів до вивчення екологічних проблем.*** Питання – як зацікавити учнів. Стратегії – проєктна діяльність і польові дослідження.

Географія. ***Проблема недостатнього розуміння впливу кліматичних змін на регіональному рівні.*** Ключове – як пов'язати глобальні процеси з місцевими наслідками. Методи – дослідницький і ситуаційного аналізу (*англ.* case study).

Фізика. ***Проблема складності розуміння законів Ньютона через абстрактність матеріалу.*** Питання – як зробити фізику більш наочною завдяки демонстрації, експериментам, відео.

Хімія. ***Проблема засвоєння правил безпеки під час роботи в лабораторії.*** Питання – як убезпечуватися. Рішення – інтерактивні тренінги й інструктажі.

Інформатика. ***Проблема засвоєння основ алгоритмізації.*** Питання – як формувати логічне мислення. Стратегії – практичні вправи і програмування на базовому рівні.

Музичне мистецтво. ***Проблема розвитку слухового сприймання і музичної пам'яті.*** Питання – як покращити ці здатності через слухання, репетиції, використання різноманітних жанрів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМ ОСВІТНІХ

Формулювання проблем освітніх – прийом визначення чітких проблем, які потребують розв'язання в освітньому процесі; сприяє розвиткові аналітичного мислення і здатності до самостійного пошуку рішень.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити сферу/тему, що потребує аналізу;
- сформулювати проблему у зрозумілій формі;
- перевірити актуальність і значущість проблеми;
- розділити проблему на складові для послідовного розв'язання;
- врахувати ймовірні причини/наслідки проблеми;
- використовувати проблему для дискусій, досліджень, проєктів.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Проблема недостатньої лексичної грамотності учнів.*** Впливає на змістовність, ефективність і якість мовлення загалом.

Історія України. ***Проблема глибини опрацювання історичних подій XX століття.*** Актуальність – у недостатньому розумінні учнями причин, результатів і наслідків світових воєн.

Математика. ***Проблема складності розуміння понять алгебри у початковій школі.*** Спричинена недостатньою практичною спрямованістю навчального матеріалу.

Біологія. ***Проблема недостатньої мотивації до вивчення екології.*** Коріниться у слабкому зв'язку теоретичних знань із реальними екологічними проблемами.

Фізика. ***Проблема низького рівня засвоєння формул і законів руху.*** Пов'язана з дефіцитом практичних завдань.

Хімія. ***Проблема нерозуміння хімічних реакцій на молекулярному рівні.*** Виникає з огляду на складність візуалізації та абстрактність матеріалу.

Географія. ***Проблема недостатньої уваги до вивчення кліматичних змін.*** Неналежне висвітлення наслідків глобального потепління.

Економіка і право. ***Проблема низького рівня знань про основи фінансової грамотності.*** Унеможливлює ефективне управління особистими фінансами.

ФОРМУЛЮВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ

Формулювання пропозицій – прийом чіткого викладення ідей/рекомендацій для розв'язання проблеми або покращення ситуації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- проаналізувати проблему/завдання;
- визначити ймовірні шляхи вирішення;
- сформулювати конкретні пропозиції у зрозумілій формі;
- аргументувати їх доцільність;
- передбачити потенційні результати і наслідки впровадження;
- представити пропозиції для обговорення/впровадження.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Збагачення змістовності усного мовлення.*** Пропозиції включають опрацювання різних джерел для обміну думками.

Історія України. ***Впровадження міжпредметних проєктів.*** Пропонується об'єднання занять з літературою і географією.

Математика. ***Оптимізація засвоєння теми «Дроби».*** Рекомендовано застосовувати наочність і цифрові ресурси для кращого розуміння.

Біологія. ***Розширення практичних занять для покращення розуміння екологічних процесів.*** Пропонується організація польових досліджень та екскурсій.

Географія. ***Розробка цифрових карт і застосунків для вивчення кліматичних зон.*** Рекомендовано інтегрувати геоінформаційні системи в освітній процес.

Фізика. ***Використання мультимедійних презентацій для кращого засвоєння законів руху.*** Доцільне залучення інтерактивних симуляцій.

Інформатика. ***Застосування ігрових методик для вивчення основ програмування.*** Ефективні освітні платформи і квести.

Музичне мистецтво. ***Впровадження творчих майстер-класів для розвитку музичних умінь.*** Рекомендовані гурткова діяльність і виступи.

ФОРМУЛЮВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ

Формулювання рекомендацій – прийом створення конкретних порад або вказівок для покращення ситуації, процесів або діяльності.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити ситуацію/процес, що потребує покращення;
- проаналізувати ймовірні дії для досягнення результату;
- скласти чіткі й конкретні рекомендації;
- аргументувати їх ефективність;
- запропонувати для практичного застосування.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Використання синонімічних синтаксичних конструкцій.*** Рекомендації для урізноманітнення синтаксису мовлення.

Всесвітня історія. ***Причини, результати і наслідки Другої світової війни.*** Рекомендації для вивчення подій війни.

Математика. ***Розв'язування квадратних рівнянь.*** Рекомендації для покращення вмінь розв'язувати задачі.

Біологія. ***Особливості будови клітини.*** Рекомендації для глибшого засвоєння матеріалу.

Географія. ***Вивчення кліматичних зон Землі.*** Рекомендації для практичного застосування знань.

Інформатика. ***Основи програмування.*** Рекомендації для підвищення рівня кодування.

Дизайн і технології. ***Проєктування інтер'єру.*** Рекомендації щодо вибору матеріалів і кольорів.

Музичне мистецтво. ***Виконання вокальних творів.*** Рекомендації для вдосконалення техніки співу.

Основи психології. ***Методи подолання стресу.*** Рекомендації для ефективного управління емоціями.

Фізична культура. ***Техніка бігу на короткі дистанції.*** Рекомендації для покращення спортивних результатів.

ФОРМУЛЮВАННЯ СУДЖЕНЬ ОЦІННИХ

Формулювання суджень оцінних – прийом висловлення оцінок/ відгуків щодо діяльності, роботи, поведінки учнів/учителів; сприяє розвитку критичності мислення і здатності давати аргументовану оцінку.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити об’єкт оцінювання;
• проаналізувати критерії та результати діяльності;
• сформулювати судження у чіткій об’єктивній формі;
• аргументувати власну оцінку прикладами/фактами;
• врахувати ймовірні альтернативні погляди;
• надати судження для обговорення/корекції дій.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Оцінка аналізу твору Тараса Шевченка.*** Судження – аналіз твору містить глибоке розуміння теми і водночас потребує більш точних і промовистих текстових прикладів.

Історія України. ***Оцінка презентації про визвольні події Хмельниччини.*** Судження – доповідь добре структурована, доцільно ще й акцентувати результати/наслідки подій.

Математика. ***Оцінка розв’язання задач на рівняння.*** Судження – ро́зв’язки правильні, але виклад кроків не завжди логічний.

Фізика. ***Оцінка експерименту з вимірювання сили тяжіння.*** Судження – експеримент проведено відповідно до методики, проте є незначні помилки в обчисленнях.

Хімія. ***Оцінка дослідження типів реакцій.*** Судження – робота засвідчує добрі знання, однак є потреба уточнити хімічні формули.

Географія. ***Оцінка дослідження кліматичних зон.*** Судження – дослідження повне, з висновками, яке доцільно доповнити графіками.

Економіка. ***Оцінка аналізу підприємницьких ризиків.*** Судження – аналіз ґрунтовний, однак потребує більше прикладів з практики.

Інформатика. ***Оцінка проєкту з розробки вебсайту.*** Судження – проєкт інноваційний і функціональний, але потребує покращення (більшої виразності) дизайну.

ФОРМУЛЮВАННЯ ТВЕРДЖЕНЬ

Формулювання тверджень – прийом чіткого викладу фактів/висловлювань для підтримки аргументами певної позиції.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити основну думку/позицію;
• підкріпити її достовірними фактами/прикладами;
• сформулювати твердження чітко і лаконічно;
• перевірити логічність і послідовність;
• використовувати для аргументації, дискусії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Правила використання дієприслівникових зворотів.*** Теза про роль дотримання норм для запобігання непорозумінь.

Українська література. ***Творчість Тараса Шевченка.*** Твердження про вплив творчості Кобзаря на формування української національної ідентичності.

Література закордоння. ***Роман «Гордість і упередження» Джейн Остін.*** Твердження про соціальну критику у творі.

Історія України. ***Козацька доба.*** Твердження про роль козацтва у формуванні української державності.

Всесвітня історія. ***Французька революція.*** Твердження про вплив революції на розвиток демократії у Європі.

Математика. ***Властивості квадратного тричлена.*** Твердження про необхідність знання властивостей для розв'язання рівнянь.

Біологія. ***Будова клітини.*** Твердження про функціональне значення органел у життєдіяльності клітини.

Географія. ***Світові океани.*** Теза про їх вплив на клімат планети.

Інформатика. ***Алгоритми сортування.*** Твердження про ефективність різних методів сортування залежно від задачі.

ЦИТУВАННЯ АКАДЕМІЧНЕ

Цитування академічне – прийом використання чужих праць/висловлень для підтвердження власних ідей і аргументів.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити джерела інформації;
- оцінити авторитетність і достовірність джерел;
- виділити відповідні фрагменти для цитування;
- адаптувати цитати до змісту власного тексту;
- оформити покликáння відповідно до стандартів;
- інтегрувати цитати у власний текст;
- забезпечити логічний зв'язок із власними аргументами.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Види прямої і непрямої мови у публіцистиці.*** Використання цитат як засобу переконання.

Англійська мова. ***Аргументація у письмовому есе (essay writing).*** Цитати як інструмент обґрунтування позиції.

Українська література. ***Патріотичні мотиви у творчості Ліни Костенко.*** Цитування як підґрунтя аналітичного осмислення художнього тексту.

Література закордоння. ***Екзистенційні мотиви у романі Альбера Камю «Чума».*** Цитування як спосіб підтвердження інтерпретацій літературних образів.

Всесвітня історія. ***Причини, результати і наслідки Першої світової війни.*** Використання історичних цитат як підтвердження дослідницької роботи.

Громадянська освіта. ***Права людини у національних і міжнародних документах.*** Цитування офіційних джерел як доказ.

Математика. ***Значущість праць українських математиків у розвитку алгебри.*** Академічне цитування у дослідженні історичних джерел.

Біологія. ***Біоетика і генна інженерія: позиції науковців.*** Цитування як спосіб обґрунтування етичних аргументів у науковій дискусії.

Географія. ***Наслідки глобального потепління у звітах ООН.*** Цитування наукових доповідей для побудови екологічної аргументації.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Моделі управління особистим бюджетом за даними фінансових аналітиків.*** Цитування фахових джерел як аргумент у власних висновках.

Основи медіаграмотності. ***Маніпуляції в новинних заголовках.*** Цитати медіаекспертів як доказ у медіакритичному аналізі.

ЦИТУВАННЯ НАВЧАЛЬНЕ

Цитування навчальне – прийом цитування лише тих частин тексту/висловлювань, які безпосередньо відповідають основній темі або цілям обговорення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- визначити мету обговорення/завдання, знайти інформацію;
- вибрати релевантні фрагменти тексту;
- процитувати їх точно у контексті власного аналізу;
- підкреслити зв'язок із темою/з аргументом;
- уникати надмірного цитування, зосереджуючись на суті;
- використовувати для навчальної дискусії, письмової роботи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Історія України. ***Політика українізації у 1920-ті роки.*** Можливість виділити лише найістотніше, що розкриває конкретні цілі культурної політики, завдяки навчальному цитуванню.

Основи правознавства. ***Права і свободи людини в Конституції України.*** Нагода зосередитися на ключових статтях, що відповідають темі уроку, через вибіркове цитування.

Геометрія. ***Формулювання теореми Піфагора в підручниках.*** Точніше розкриття суті теми через цілеспрямований вибір формулювань.

Біологія і екологія. ***Вплив пластикових відходів на морські екосистеми.*** Підсилення переконливості аналізу наслідків через вибіркове цитування звітів екологічних організацій.

Фізика. ***Закон збереження енергії у побутових прикладах.*** Акцентування суті визначень і формул у практичному контексті через навчальне цитування.

Природознавство. ***Ознаки живої природи.*** Конкретизація уявлень про життєві процеси завдяки вибірковому використанню уривків з науково-популярних джерел.

Етика. ***Повага як моральна цінність.*** Фокус уваги на суті поняття через цитування афористичних висловів філософів/письменників.

Економіка і право. ***Попит і пропозиція на ринку праці.*** Зосередження на ключових поняттях завдяки вибірковому цитуванню.

Дизайн і технології. ***Принципи дизайну.*** Формування екологічної свідомості завдяки використанню вибраних цитат зі статей і маніфестів дизайнерів.

Фізична культура. ***Психологічна підготовка спортсмена.*** Розкриття зв'язку між фізичним і психічним розвитком через навчальне цитування фрагментів із тренерських посібників.

ЦІЛЕВИЗНАЧЕННЯ

Цілевизначення – прийом, що передбачає усвідомлене формулювання мети діяльності/освітнього процесу з урахуванням змісту, умов і очікуваних результатів.

Логістика успішної реалізації прийому:

• визначити загальну мету/тему діяльності;

• уточнити конкретні цілі, яких необхідно досягти;

• врахувати контекст і умови виконання;

• сформулювати очікувані результати у вимірюваній формі;

• встановити критерії успішності досягнення цілей;

• використовувати визначені цілі для планування й реалізації завдань;

• оцінити досягнення цілей після завершення діяльності (у процесі обговорення; заповнюючи Google Form).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Англійська мова. ***Написання есе на тему «My future career».*** Фокусування на особистих прагненнях і логіці викладу думок через чітке цілевизначення.

Всесвітня історія. ***Причини, результати і наслідки Французької революції.*** Спрямування дослідження на аналіз змін у суспільному устрої через визначення навчальної мети.

Громадянська освіта. ***Участь молоді в ухваленні рішень.*** Концентрація уваги на інструментах громадянської активності через чітке цілевизначення.

Математика. ***Розв'язування задач з параметрами.*** Розвиток аналітичного мислення й умінь узагальнювати через усвідомлення мети.

Алгебра. ***Побудова графіків функцій.*** Орієнтація на застосування знань у практичних ситуаціях через цілевизначення.

Біологія і екологія. ***Роль бактерій у колообігу речовин.*** Спрямування дослідження на виявлення екологічної значущості мікроорганізмів через визначення мети.

Астрономія. ***Визначення фаз Місяця та їх вплив на Землю.*** Формування наукового бачення природних явищ через цілевизначення.

Основи здоров'я. ***Розпізнавання стресу і методи його подолання.*** Формування здоров'язбережувальної поведінки через визначення мети навчального завдання.

Інформатика. ***Розробка презентацій для публічного виступу.*** Краща орієнтація щодо технічної та змістової якості результату завдяки цілевизначенню.

Музичне мистецтво. ***Вираження емоцій через музичні інтонації.*** Глибше усвідомлення емоційного складника виконавства через формулювання мети.

Основи психології. ***Формування самооцінки у підлітковому віці.*** Спрямування цілевизначенням на розуміння особистісних змін і внутрішньої мотивації.

ЧИТАННЯ

Читання – прийом опрацювання тексту для здобуття, перевірки, аналізу, інтерпретування й подальшого застосування інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати текст/матеріал для читання;
- визначити мету (ознайомлення, пошук інформації, аналіз);
- встановити очікування щодо змісту/результату читання;
- уважно сприймати інформацію, фіксуючи основні думки;
- виділити ключові ідеї, терміни, факти, висновки;
- інтерпретувати прочитане відповідно до навчальної мети;
- використовувати здобуті дані для подальшої діяльності, аналізу, обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Поеми Тараса Шевченка у контексті сучасності.*** Можливість глибше зрозуміти історію України і встановити її зв'язок із сьогоденням через смислове читання творів Кобзаря.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Читання текстів спільної тематики.*** Глибше розуміння глобальних проблем і розвиток змістовності мовлення через тематичне читання.

Захист України. ***Основи домедичної допомоги.*** Розвиток умінь в екстремальних ситуаціях через читання інструкцій.

Алгебра. ***Вивчення властивостей лінійної функції.*** Засвоєння алгоритмів побудови графіків читанням підручникових пояснень.

Біологія. ***Будова клітини тварин і рослин.*** Засвоєння структур і функцій органел через опрацювання наукових текстів.

Географія. ***Кліматичні пояси світу.*** Можливість установити залежність між кліматом і природою завдяки читанню картографічного й описового матеріалу.

Хімія. ***Властивості кислот.*** Засвоєння хімічної мови й закономірностей через читання.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Складники особистого бюджету.*** Розвиток умінь аналізувати приклади витрат і доходів через читання інфографіки.

Економіка і право. ***Роль банківської системи в економіці.*** Краще розуміння структури фінансових установ через читання текстів.

Технології. ***Види матеріалів для виготовлення побутових речей.*** Правильний вибір матеріалу для проєкту завдяки читанню технічних характеристик.

Основи філософії. ***Ідеї про моральність.*** Розвиток умінь працювати з філософськими текстами через читання фрагментів діалогів Платона.

ЧИТАННЯ ВГОЛОС

Читання вголос – прийом, який полягає у читанні тексту вголос для кращого засвоєння інформації та спільного обговорення.

Логістика успішної реалізації прийому:

- вибрати текст для читання;
- визначити мету читання (ознайомлення, інтерпретація, дискусія);
- розподілити ролі (якщо текст діалоговий або багатоплановий);
- читати чітко, виразно, з додержанням відповідних норм;
- уточнити значення окремих слів/фраз у ході читання;
- обговорити зміст після читання;
- проаналізувати ключові моменти, сформулювати висновки щодо ефективності/неефективності читання вголос.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Додержання вимог до читання як виду мовленнєвої діяльності.*** Удосконалення якостей мовлення завдяки читанню вголос. ***Промова як жанр публічного мовлення.*** Тренування якостей зразкового мовлення.

Література закордоння. ***Діалоги персонажів у драмі Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта».*** Краще відчуття ритму, емоцій та суті конфлікту персонажів через виразне читання.

Громадянська освіта. ***Права дитини в документах ООН.*** Глибше розуміння юридичних формулювань через обговорення шляхом читання нормативних текстів.

Математика. ***Умови задач на пропорції.*** Краще запам'ятовування послідовності дій і вдосконалення здатності сприймати математичні позначення через читання вголос.

Біологія і екологія. ***Опис будови серця людини.*** Краще засвоєння термінології та просторового розташування органів через виразне читання анатомічних описів.

Хімія. ***Правила техніки безпеки в хімічному кабінеті.*** Тривкіше запам'ятовування через одночасне задіяння слуху й уваги під час читання вголос.

Природознавство. ***Явища природи у дитячій науково-популярній літературі.*** Удоступнення наукової мови для молодших школярів завдяки читанню вголос.

Етика. ***Притчі про чесність і справедливість.*** Стимулювання емоційного співпереживання й вироблення моральних суджень завдяки читанню вголос.

Інформатика. ***Інструкції з використання навчального програмного забезпечення.*** Підвищення точності дій при виконанні завдань завдяки читанню вголос алгоритмів.

Музичне мистецтво. ***Поетичні тексти пісень.*** Розвиток музикального слуху і покращення відчуття ритму і настрою композиції завдяки читанню вголос.

ЧИТАННЯ ВИВЧАЛЬНЕ

Читання вивчальне – прийом неспішного, уважного й глибокого читання, спрямований на повне розуміння тексту, опрацювання змістових деталей і засвоєння інформації.

Логістика успішної реалізації прийому:

• ознайомитися з текстом, звертаючи увагу на ключові терміни й структуру;

• визначити ідеї, факти, смислові центри;

• зробити нотатки, де позначити важливі фрагменти;

• уточнити незрозумілі слова й поняття, проаналізувати зміст;

• сформулювати власні висновки й перевірити повноту розуміння.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Стаття про будову складнопідрядного речення.*** Вичерпне розуміння типів підрядних частин і способів зв'язку.

Українська література. ***Уривок із роману «Тигролови» Івана Багряного.*** Аналіз авторської позиції та символіки твору.

Англійська мова. ***Невеликий науково-популярний текст про глобальне потепління*** *(іншу актуальну проблему).* Засвоєння тематичної лексики й розуміння аргументів автора.

Історія України. ***Документ про реформу козацького устрою за часів Мазепи.*** Детальне з'ясування причин і результатів/наслідків реформи.

Всесвітня історія. ***Фрагмент Версальського договору.*** Глибоке розуміння умов повоєнного врегулювання.

Громадянська освіта. ***Розділ про виборчі системи демократичних країн.*** Осмислення відмінностей мажоритарної та пропорційної систем.

Біологія. ***Опис процесу фотосинтезу (розширена версія).*** Глибоке розуміння фаз і значення фотосинтезу.

Географія. ***Аналітичний текст про світові агрокліматичні зони.*** Засвоєння характеристик і зв'язку з типами господарства.

Фізика. ***Пояснення принципу дії електромагнітної індукції.*** Точне розуміння механізму виникнення струму.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Матеріал про формування інвестиційного портфеля.*** Усвідомлення принципів диверсифікації.

Інформатика. ***Пояснювальний текст про структури даних.*** Глибоке розуміння масивів, списків і дерев.

ЧИТАННЯ З ВИОКРЕМЛЕННЯМ ОСНОВНИХ ІДЕЙ

Читання з виокремленням основних ідей – прийом, за якого увага під час читання фокусується на виокремленні ключових думок, ідей, фактів у тексті.

Логістика успішної реалізації прийому:

• прочитати текст повністю;

• визначити ключові слова, поняття, ідеї, основну думку;

• підкреслити/занотувати основні тези;

• сформулювати стислі висновки після кожного абзацу/кожної частини;

• побудувати стислий конспект, таблицю, логічну схему;

• перевірити відповідність виділених ідей темі/меті завдання;

• використати виділені ідеї для обговорення, узагальнення чи написання роботи.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Публічний виступ.*** Можливість структурувати матеріал для власної промови через виділення основних ідей у тексті.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Поради щодо здорового способу життя і безпеки життєдіяльності.*** Читання з виділенням ключових думок та рекомендацій.

Громадянська освіта. ***Ознаки демократичної держави.*** Формування чіткого уявлення про устрій сучасного суспільства через виділення основних понять.

Математика. ***Алгоритм розв'язання квадратних рівнянь.*** Розвиток умінь читати пояснення і виокремлювати етапи розв'язання як основні ідеї.

Біологія. ***Етапи фотосинтезу.*** Краще засвоєння послідовності біохімічних реакцій завдяки виділенню ключових фаз процесу.

Географія. ***Види клімату Землі.*** Можливість швидко зіставити кліматичні пояси з особливостями природи через читання з виділенням основних ідей.

Фізика. ***Перший закон термодинаміки.*** Чітке виокремлення ключових тверджень і формул, що лежать в основі закону.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Доходи і витрати родини.*** Краще розуміння механізмів складання бюджету завдяки виділенню основних економічних понять.

Економіка і право. ***Податки та їх роль у державі.*** Краще засвоєння видів податків і принципів їх функціонування завдяки аналізу тексту з виокремленням ідей.

Дизайн і технології. ***Етапи створення дизайн-проєкту.*** Виділення структурних елементів тексту, що відповідають етапам роботи.

Основи психології. ***Стрес: причини і способи подолання.*** Усвідомлений підхід до саморегуляції через виокремлення основних ідей.

ЧИТАННЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ АНАЛІЗУ

Читання критичне – прийом, що полягає у глибокому аналізі тексту з оцінкою його достовірності, логічності й значущості.

Логістика успішної реалізації прийому:

- прочитати текст уважно;
- виявити аргументи, твердження, приклади, факти;
- перевірити достовірність джерел і логічність викладу;
- проаналізувати (самостійно, в парах, у групах) наявність маніпуляцій, упереджень, неточностей;
- сформувати власну оцінку змісту з аргументами;
- зробити висновки щодо цінності й застосовності інформації в освітньому процесі, самонавчання.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордонна. ***Антиутопічні ідеї в романі «1984» Джорджа Орвелла.*** Критичний аналіз твердження автора щодо контролю, правди і свободи.

Історія України. ***Інтерпретація подій Голодомору у свідченнях самовидців.*** Зіставлення суб'єктивних і об'єктивних даних через критичне читання.

Громадянська освіта/Основи медіаграмотності. ***Популізм у політичній рекламі.*** Розвиток здатності виявляти маніпуляції та оцінювати достовірність політичних заяв.

Геометрія. ***Обґрунтування теореми Піфагора.*** Усвідомлення логіки й перевірка її послідовності через критичне читання математичного доведення.

Біологія і екологія. ***Тексти про «зелені» технології в публічному дискурсі.*** Критична оцінка екологічних заяв шляхом перевірки їх фактичної обґрунтованості.

Фізика. ***Публікації про альтернативну енергетику.*** Відокремлення науково обґрунтованих тверджень від спекулятивних заяв через аналіз джерел.

Економіка і право. ***Аналітика в новинах про економіку.*** Розвиток умінь оцінювати логіку викладу, перевіряти статистику й виявляти маніпуляції.

Інформатика. ***Інструкції з політики конфіденційності.*** Набуття вмінь розпізнавати ризики та приховані умови через критичне читання.

Музичне мистецтво. ***Критичні рецензії на музичні твори.*** Формулювання власних ставлень з огляду на аргументи критиків.

Основи медіаграмотності. ***Фейкові новини: як виявити маніпуляцію.*** Перевірка фактів і протидія дезінформації із застосуванням критичного читання.

ЧИТАННЯ З КОМЕНТАРЯМИ/ЧИТАННЯ КОМЕНТОВАНЕ

Читання з коментарями/читання коментоване – прийом, за якого читання супроводжується роз'ясненнями/зауваженнями, що забезпечують краще зрозуміння тексту.

Логістика успішної реалізації прийому:

- прочитати текст частинами;
- додавати коментарі, роз'яснення до складних моментів;
- ставити запитання до тексту або складати нотатки;
- позначати важливі місця для подальшого обговорення;
- порівнювати власне тлумачення з іншими джерелами/думками;
- формулювати проміжні висновки під час читання;
- використовувати нотатки для підготовки до виконання завдань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Пунктуація в складнопідрядному реченні.*** Коментоване читання дає змогу пояснювати розділові знаки під час опрацювання прикладів.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Розбір складних граматичних конструкцій у тексті.*** Коментарі під час читання сприяють кращому розумінню функції часів і форм.

Всесвітня історія. ***Маніфести і декларації Нового часу.*** Читання з коментарями історичних текстів прояснює значення архаїзмів і розуміння контексту.

Основи правознавства. ***Конституційні права людини.*** Коментування статей дає змогу краще зрозуміти юридичні формулювання.

Біологія. ***Генетичні терміни у текстах.*** Коментарі до тексту розкривають значення понять і пояснюють приклади спадковості.

Географія. ***Особливості природних зон Африки.*** Учні додають коментарі щодо клімату, рослинності й географічних назв.

Астрономія. ***Тексти про будову Сонячної системи.*** Коментарі дають змогу з'ясувати значення наукових термінів і порівняти об'єкти.

Основи здоров'я. ***Поведінка в умовах надзвичайної ситуації.*** Коментування інструкцій дає змогу адаптувати їх до реальних умов.

Музичне мистецтво. ***Лібрето як жанр.*** Коментарі до тексту опери дають можливість здобувачам освіти розуміти зміст, підтексти і зв'язок сюжету з музикою.

Основи психології. ***Опис когнітивних процесів у науково-популярних текстах.*** Коментування фрагментів формує розуміння складних психічних явищ.

ЧИТАННЯ МІЖ РЯДКАМИ

Читання між рядками – прийом у процесі інтерпретації прихованого змісту тексту, який прямо не виражений, але зазвичай важливий для розуміння.

Логістика успішної реалізації прийому:

• прочитати текст уважно;
• виявити підтекст, натяки, неявні повідомлення;
• аналізувати мотивації, емоції, позиції авторів/персонажів;
• робити припущення щодо прихованих сенсів і символіки;
• зіставляти неявні смисли з контекстом і культурним тлом;
• використовувати для глибшого обговорення, інтерпретації;
• формулювати власні висновки на основі прочитаного.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Символіка в поезії Тараса Шевченка.*** Розпізнавання прихованих значень в образах і метафорах.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Ідіоматичні вирази у текстах.*** Краще розуміння неочевидних смислів і культурних відтінків.

Всесвітня історія. ***Політичні підтексти у промовах відомих лідерів.*** Виявлення прихованих меседжів і маніпуляцій.

Захист України. ***Психологічні аспекти поведінки в умовах стресу.*** Розгляд натяків і прихованих повідомлень в описах ситуацій.

Математика. ***Приховані логічні зв'язки у задачах.*** Виявлення не вказаних прямо умов, які впливають на розв'язок.

Біологія. ***Сигнали поведінки тварин.*** Інтерпретація повідомлень, прихованих у жестах і в звуках.

Географія. ***Приховані чинники розвитку регіонів.*** Виявлення неявно вираженого в аналізі соціально-економічних даних.

Етика. ***Непрямі моральні уроки в літературних творах.*** Розбір натяків на моральні дилеми й цінності.

Інформатика. ***Приховані ризики в інформаційній безпеці.*** Аналіз непрямих загроз і потенційних вразливостей.

Музичне мистецтво. ***Підтексти у ліриці пісень.*** Виявлення прихованих емоцій і настроїв у текстах.

Основи психології. ***Субтекст у спілкуванні.*** Розгляд не виражених словами емоцій і намірів.

ЧИТАННЯ МОВЧКИ

Читання мовчки – прийом, який полягає в читанні тексту мовчки для засвоєння інформації та підготовки до обговорення.

Логістика успішної реалізації прийому:

• вибрати текст для читання;
• визначити мету (ознайомлення, аналіз, підготовка до дискусії);
• уважно прочитати, зосередившись на змісті;

• виділити ключові ідеї, поняття, аргументи;
• зробити нотатки, позначки, підготувати запитання до тексту;
• співвіднести прочитане з темою навчання/завданням;
• використати інформацію для обговорення/виконання завдань.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Духовний світ основного персонажа повісті «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського.*** Глибше занурення у текст і формулювання власного враження через читання мовчки.

Історія України. ***Універсали Центральної Ради.*** Концентрація уваги на аналізі змісту документів через читання мовчки.

Всесвітня історія. ***Причини краху колоніальної системи.*** Формування обґрунтованої думки про текст через мовчазне опрацювання.

Основи правознавства. ***Права й обов'язки громадянина України.*** Осмислення юридичних формулювань.

Алгебра. ***Теоретичне обґрунтування формули квадратного тричлена.*** Краще засвоєння математичної логіки викладу шляхом мовчазного читання.

Біологія. ***Обмін речовин у живих організмах.*** Зосередженіше сприймання термінології та процесів.

Хімія. ***Класифікація хімічних реакцій.*** Краще структурування інформації для використання у практичних завданнях.

Астрономія. ***Планети-гіганти Сонячної системи.*** Самостійне формування уявлень про характеристики планет через читання мовчки.

Основи здоров'я. ***Види харчових звичок та їх вплив на організм.*** Можливість осмислити індивідуальний контекст теми через читання мовчки.

Технології. ***Інструкція з безпечного користування електроінструментами.*** Фокусування уваги на точності й безпеці виконання завдяки мовчазному читанню.

Основи соціології. ***Соціальні ролі в підлітковому віці.*** Підготовка до участі в дискусії з життєвими прикладами через мовчазне опрацювання аналітичного тексту.

ЧИТАННЯ ПЕРЕГЛЯДОВЕ

Читання переглядове – прийом первинного побіжного ознайомлення зі змістом нового тексту з метою визначення його інформативності, актуальності теми, структури, ключових ідей і розуміння, чи варто читати докладніше.

Логістика успішної реалізації прийому:

• побіжно ознайомитися з текстом;
• визначити загальну тему, основну думку, орієнтовну структуру;
• виділити ключові поняття/слова для орієнтації в матеріалі;
• уточнити, які розділи потребують докладнішого читання;

• зіставити здобуту інформацію з поставленим завданням;

• визначитися: читати уважно чи достатньо оглядового читання (можна проконсультуватись з учителем).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Література закордоння. ***Анотації до різних творів Рея Бредбері.*** З'ясування, які тексти варто читати повністю.

Захист України. ***Інформаційний буклет «Дії в умовах евакуації».*** Швидке розуміння структури інструкцій.

Основи правознавства. ***Стислі описи видів юридичної відповідальності.*** Оцінка, який вид відповідальності застосовується у різних кейсах.

Алгебра. ***Узагальнювальна таблиця способів розв'язування рівнянь.*** Швидке визначення потрібного методу.

Геометрія. ***Перелік властивостей многокутників.*** Оцінка, які формули потрібні для розв'язання задачі.

Біологія і екологія. ***Стислі описи типів біомів планети.*** Вибір потрібного матеріалу для глибшого вивчення.

Природознавство. ***Інфографіка про зміни станів речовини.*** Орієнтування в темі та вибір аспектів для подальшого аналізу.

Астрономія. ***Огляд характеристик телескопів різних типів.*** Вибір телескопа для навчального проєкту.

Технології. ***Стислі інструкції до різних способів з'єднання матеріалів.*** Вибір оптимального способу для практичного завдання.

Образотворче мистецтво. ***Опис стилів модернізму.*** Визначення стилю для поглибленого аналізу.

Фізична культура. ***Стислі описи тренувальних програм.*** Швидкий вибір програми для практики.

ЧИТАННЯ СМИСЛОВЕ

Читання смислове – прийом усвідомленого читання, що передбачає інтерпретацію змісту, встановлення логічних зв'язків, акцентування смислів і формування власних висновків.

Логістика успішної реалізації прийому:

• читати з установкою на осмислення: ставити запитання до тексту;

• визначити провідні думки/ключові смисли кожного фрагмента;

• робити нотатки, позначати важливі моменти, уточнення;

• встановлювати логічні зв'язки між фактами, причинами й результатами/наслідками;

• обговорювати складні або суперечливі частини (індивідуально чи в групі);

• використати текст для аналізу, дискусії, практичних висновків.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Публіцистичний текст.*** Інтерпретація позиції автора й формування власної думки.

Українська література. ***Уривок із роману «Маруся Чурай» Ліни Костенко.*** Усвідомлення морально-етичних конфліктів.

Історія України. ***Аналітичний фрагмент про Революцію Гідності.*** Встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Всесвітня історія. ***Текст про ідеології XX століття.*** Розуміння взаємозв'язку ідей і подій.

Громадянська освіта. ***Матеріал про відповідальне громадянство.*** Формування критичного погляду на участь громадян у житті суспільства.

Біологія. ***Текст про генетичні мутації.*** Усвідомлення впливу мутацій на організми.

Географія. ***Аналітичний текст про урбанізацію світу.*** Розуміння балансу соціальних та економічних результатів і наслідків.

Хімія. ***Пояснення впливу кислотних дощів.*** Установлення зв'язку між хімічними процесами й екологічними проблемами.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Текст про поведінкові фінанси.*** Розуміння ролі психології у фінансових рішеннях.

Інформатика. ***Стаття про етичні питання штучного інтелекту.*** Формування критичного бачення технологічних змін.

Основи філософії. ***Філософський текст про сенс людської свободи.*** Інтерпретація аргументів і формування власної позиції.

ЧИТАННЯ ТЕКСТУ ВИБІРКОВЕ

Читання тексту вибіркове – прийом у процесі читання лише певних частин тексту, що найбільше відповідають вимогам завдання.

Логістика успішної реалізації прийому:

- сформулювати мету читання;
- визначити ключові розділи/абзаци, що відповідають завданню;
- виділити основні думки/ключові факти;
- порівняти інформацію з іншими джерелами (за потреби);
- використати інформацію для виконання завдання (обговорення, створення презентації, подкасту).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Вибіркове читання тексту.*** Зосередження уваги на смислоносних частинах тексту для написання вибіркового переказу й подальшого використання у мовленні загалом.

Всесвітня історія. ***Аналіз окремих періодів Відродження.*** Фокусування уваги на ключових культурних змінах для розуміння періодизації.

Біологія. ***Читання про окремі стадії клітинного поділу.*** Краще засвоєння ключових етапів процесу.

Географія. ***Вивчення тільки розділів про океани.*** Глибше розуміння ролі у кліматі планети.

Астрономія. ***Аналіз інформації про планети Сонячної системи.*** Фокусування уваги на характеристиках планет з метою здобуття знань.

Етика. ***Вибірковий огляд прикладів моральних дилем.*** Глибше усвідомлення відмінностей різних етичних позицій.

Інформатика. ***Вибіркове читання відомостей про структури даних.*** Удосконалення умінь програмування.

Образотворче мистецтво. ***Читання фрагментів про техніки акварелі.*** Краще засвоєння особливостей виконання.

Основи психології. ***Аналіз вибраних теорій мотивації.*** Глибше розуміння мотивів поведінки.

ЧИТАННЯ ТЕКСТУ ЗА РОЛЯМИ

Читання тексту за ролями – прийом читання від імені персонажів/учасників подій; дає можливість глибше зануритись у зміст.

Логістика успішної реалізації прийому:

• розподілити ролі між учнями, прочитати текст/репліки;

• обговорити мотивацію і поведінку персонажів;

• порівняти різні інтерпретації прочитаного;

• проаналізувати вплив ролей на розуміння сюжету;

• використати здобуті знання у навчанні (для розробки мініпроєкту, наприклад, написання епізоду для п'єси).

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Аналіз драматичних сцен із творів Івана Франка.*** Глибше розуміння персонажів.

Література закордоння. ***Відтворення діалогів із «Ромео і Джульєтти» Вільяма Шекспіра.*** Поглиблене розуміння сюжету і конфліктів.

Громадянська освіта. ***Рольові ігри щодо прав і обов'язків громадян.*** Формування громадянської позиції.

Захист України. ***Сценарії поведінки у надзвичайних ситуаціях.*** Засвоєння практичних умінь.

Алгебра. ***Розігрування ролей між рівняннями і невідомими***. Краще розуміння концепції.

Біологія і екологія. ***Відтворення ролей клітин та організмів в екосистемі.*** Глибше усвідомлення взаємозв'язків.

Підприємництво і фінансова грамотність. ***Рольові ігри щодо ведення бізнесу.*** Ефективне формування практичних умінь.

Музичне мистецтво. ***Виконання музичних ролей в ансамблі.*** Покращення командної взаємодії.

ЧИТАННЯ ТЕКСТУ ОЗНАЙОМЛЮВАЛЬНЕ

Читання тексту ознайомлювальне – прийом читання з метою загального ознайомлення з проблематикою, основними ідеями і структурою тексту.

Логістика успішної реалізації прийому:

• прочитати текст повністю;

• визначити основну тему і структуру матеріалу;
• відзначити ключові розділи, основні поняття;
• зробити загальні нотатки для запам'ятовування;
• використовувати здобуту інформацію для подальшого поглибленого аналізу/обговорення.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська література. ***Тематика й основні мотиви творів Тараса Шевченка.*** Загальне уявлення про творчість.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Ознайомлення з граматичною структурою простих речень.*** Базове розуміння мови.

Історія України. ***Огляд періоду Київської Русі.*** Визначення ключових подій і визначних діячів.

Захист України. ***Загальна характеристика надзвичайних ситуацій природного характеру.*** Початкові знання з безпеки.

Географія. ***Основні природні зони України.*** Загальне ознайомлення з кліматом і рельєфом.

Хімія. ***Ознайомлення з періодичною системою елементів.*** Визначення основних груп і властивостей.

Інформатика. ***Загальні принципи роботи комп'ютера.*** Ознайомлення з основними компонентами.

Технології. ***Ознайомлення з основами техніки безпеки під час роботи з інструментами.*** Підготовка до практики.

ЧИТАННЯ ТЕКСТУ ПЕРЕГЛЯДОВЕ (ОГЛЯДОВЕ)

Читання тексту переглядове (оглядове) – прийом швидкого читання з метою здобуття загального уявлення про зміст.

Логістика успішної реалізації прийому:

• проглянути заголовки, підзаголовки, ілюстрації;
• виділити ключові слова і терміни;
• прочитати вступні й заключні абзаци;
• сформувати загальне уявлення про текст;
• використати здобуту інформацію для планування детального вивчення, дискусії.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Загальний огляд теми «Частини мови»***. Формування цілісного розуміння структури мови.

Українська література. ***Перегляд ключових епізодів творів Тараса Шевченка.*** Осмислення художньої цінності.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Перегляд словникового запасу на тему «Місто».*** Закладання бази для подальшого вивчення.

Література закордоння. ***Ознайомлення з основними жанрами епохи Відродження.*** Підготовка до глибшого вивчення.

Історія України. ***Огляд періоду Київської Русі.*** Створення бази для докладного аналізу історичних подій.

Математика. ***Огляд властивостей степенів.*** Розуміння основ для розв'язання задач.

Біологія. ***Перегляд будови клітини.*** Краща орієнтація в темі перед подальшою деталізацією.

Захист України. ***Ознайомлення учнів з основами цивільного захисту.*** Розуміння базових правил поведінки.

Географія. ***Перегляд основних типів клімату світу.*** Формування загального уявлення про кліматичні зони.

ЧИТАННЯ ТЕКСТУ, КОМЕНТОВАНОГО ВЧИТЕЛЕМ

Читання тексту, коментованого вчителем, – прийом у процесі читання тексту із супровідними коментарями для пояснення/інтерпретації змісту.

Логістика успішної реалізації прийому:

• коментування вчителем важливих місць тексту під час читання;

• занотовування/позначення здобувачами освіти ключових думок (у зошитах або на дошці);

• додавання учнями власних запитань і уточнень;

• обговорення складних/неоднозначних частини тексту;

• використання коментарів для глибшого розуміння змісту матеріалу.

Приклади тем за предметами освітніх галузей:

Українська мова. ***Аналіз синтаксичних конструкцій у тексті.*** Краще розуміння граматичних особливостей.

Українська література. ***Коментування поезії Лесі Українки.*** Розкриття художнього змісту твору для глибшого розуміння.

Англійська/Інші іноземні мови. ***Коментування діалогів на щоденну тематику.*** Краще розуміння мовленнєвих конструкцій.

Література закордоння. ***Розбір новели «Золотий жук» Едгара По.*** Глибше осмислення стилістичних прийомів.

Математика. ***Пояснення розв'язання задач на відсотки.*** Забезпечення логічного засвоєння матеріалу.

Біологія. ***Коментарі до тексту про процес фотосинтезу.*** Краще сприйняття складних біологічних процесів.

Захист України. ***Аналіз нормативних документів щодо безпеки життєдіяльності.*** Глибше осмислення важливих правил.

Географія. ***Пояснення особливостей природних зон України.*** Можливість систематизувати знання про екосистеми.

Історія України. ***Коментування джерел періоду Козацької доби.*** Поглиблення розуміння історичних подій.

ДОВІДКОВЕ ВИДАННЯ

БОНДАРЕНКО Неллі Володимирівна
КОСЯНЧУК Сергій Володимирович

737 ПЕДАГОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ
із логістикою успішної реалізації і прикладами тем (за предметами освітніх галузей)

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ ДОВІДНИК

Верстання, дизайн, обкладинка – С. В. Косянчук

Підписано до друку 21.04.2026 р.
Формат 70x100 $^{1}/_{16}$
Гарнітура: Times New Roman. Папір офс. Друк офс.
Ум. друк. арк. 51,37. Обл.-вид. арк. 33,58.
Зам. № 26-065.

Видавець і виготовлювач
ПП «Видавництво «Фенікс»
Св-во суб'єкта видавничої справи ДК № 271 від 07.12.2000 р.
03067, м. Київ, вул. Грушецька, 13б